PLVTAR MORAL.

PLV

CHÆ

MORAL

PANTVR.

elegantis doc

historici, p

litic

OMNES D

guam

GVILIEL.

interprete

Ac

Ch

Typis

PLVTARCHI CHÆRONENSIS MORALIA, QVÆ VSVRPANTVR. SVNT AVTEM OMNIS

elegantis doctrinæ penus: Id est, varij libri: morales, historici, physici, mathematici, denique ad politiorem litteraturam pertinentes & humanitatem.

OMNES DE GRÆCA IN LATINAM LINguam transscripti summo labore, cura, ac fide.

GVILIEL. XYLANDRO AVGVSTANO interprete: cuius etiam Annotationes locupletissimæ (si rem spectes) vna eduntur.

Accesserunt his INDICES *locupletißimi.*

Cum Gratia & Priuilegio Cæsareæ Maiestat.

FRANCOFVRTI,
Typis Ioannis Saurii, Impensis Rulandiorum, & Nicolai Rothii.

M. D. CIII.

LIBRORVM ET TRACTATVVM, QVI HOC PLVTARCHI MORALIVM *primo volumine continentur, ordo.*

AD ILLVSTRISSIMVM ATQVE OPTIMVM PRINCIPEM, LVDOVICVM, COMItem Palatinum, Rhenanum, Ducem Bauariæ, &c. Principem Dominumque suum benignissimum, GVILIELMI XYLANDRI, in PLVTARCHI operum volumen posterius suum,

PRÆFATIO.

PLVTARCHI *Chæronensis cõmentariorum horum, quos à me de Græcis inenarrabili atque incredibili labore, summaq; fide & solicitudine Latinos factos tibi,* LVDOVICE *princeps Illustrissime, offero & dedico, ea est oĩum doctorũ cõsensu & prædicatione dignitas, venustas, ac vtilitas: vt vereri nullo modo debuerim, ne tibi hoc nostrũ munus vile aut tanto principe parũ dignum videri posset. Porro autẽ cum iampridem compertum haberem, te patris tui omni laude superioris principis, maiorumq; adeo vestigijs insistentem, summa erga clientes tuos (inter quos nomen meum profiteor) humanitate vti: opus hoc meum, quodam tibi iure tuo debitum, vt sub tuo illustrissimo nomine in publicũ darẽ, teq; hac vna qua possem ratione demererer, diligenter considerata re consultissimum fore duxi. Iure inquam tuo princeps optime. Nam cum ante annos fere decem alterum Plutarchianorum volumen operum, quo vitæ præstantissimorum Græcorum ac Latinorum exponuntur virorum, itidem à me in Latinam*

traductum linguam inscripsissem inclytissimo PATRI tuo,
alterum primogenito eius filio, quem fouendo etiam Xylan-
dro cofidebam paternas æmulaturum virtutes, iam inde ab
initio mearum in hoc opere ærumnarum animo destinaue-
ram. Proinde in certissimam venio spem, cum tibi, illu-
strissime princeps, tum bonis & humanis censoribus omni-
bus huius meæ dedicationis rationes admodum probatum
iri: ideoq; nolo ijs copiosius explicandis opinionem bonitatis
causæ deminuere. Iam de ipso opere, eius autore, meoq; in-
terpretis labore vt aliquid dicam, non tam res ipsa me co-
git, quam non male receptus præfandi mos hortatur, pro-
pter lectores, vt præcipue apparet, institutus. Neque enim
laudibus maiorum tuorum, & quæ tibi propriæ sunt decan-
tãdis paginas implere decreui. quod genus exornationis qui
tractent, & sunt & erunt, alij me instructiores atque fa-
cundiores. Mihi in præsentia satis est, cum tibi, Princeps hu-
manissime, tum candido Lectori demõstrare, meum hoc tui
demerendi officium non esse à tua amplitudine alienum.
Nam quid ego PLVTARCHVM laudem, virum (quod
summi viri testati sunt, hodieq; vno omnes periti ore adfir-
mant) incomparabilem? quid commendem philosophiæ
omnes partes, historiam, literaturam, & antiquitatis re-
conditissimæ declarationem, quæ omnia hoc volumine qua-
si in copiæ cornu vberrimo comprehensa proponuntur? quid
de meo studio, conatu, labore, ærumnis exantlatis in hoc
opere me iactem? PLVTARCHVM quidem laudare si
ordiar, non iniuriâ reprehendi possim eo modo, quo ab An-
talcida reprehensus quidam fertur, Spartæ Herculem lau-
dare aggressus. quis enim Plutarchum vituperauit? Ac nos
quidem cum dudum in Vitas ab hoc scriptas præfaremur,
vtcunq; narrauimus qui is vir fuisset: quæ huc inculcanda
minime duxi, suo loco copiosius omnia (Deo volente) enar-
raturus. Tamen me continere non possum (tanta est in
animo

animo meo huius scriptoris veneratio (quin aliquid saltem dicam. Spintharus Tarentinus, magni vir nominis, Epaminondam cum vellet laudare, aiebat Neminem sibi obtigisse hominem, qui & sciret plura, & pauciora loqueretur. Magna me hercle laus, magniq́ de maximo viro praeclarum testimonium. Ego autem de Plutarcho pronunciare hoc non dubito (doctioresq́ etiam idem fassuros de se quenque arbitror) neminem vnum scriptorem in manus peruenisse meas, qui & plura in omnis generis rebus habuerit cognita, & plura litteris complexus philosophiae, prudentiae humaniorisq́ literaturae, quam philologiam dicunt, studiosis fide & facundia tanta tradiderit subsidia. qua laude an maior vlla scriptori alicui egregio tribui possit, haud scio. Equidem fateor taciturnitatem in vita communi apprime vtilem ac laudabilem esse, tutamq́ (vt Flaccius noster scite dixit) habere mercedem. Verum de multarum earumq́ optimarum rerum peritis & doctis apposite puto, vsurpauerit aliquis illud Cyclopis Euripideum: qui, cum Vlysses diceret,

Plut. gen. Socrat. & de aud.

3. Car. 2.

Habens tua ipse, videberis honoratior:

respondit,

Vtilior autem, amicis largiens, ero.

& in hoc genere maxime verum est, quod apud eundem poetam Iolaus pronunciat, virum bonum proximis natum esse. Ac si bonum communius quanto est, tanto haberi debet melius, quae sententia in prouerbium abijt: bone Deus, quam meruit praeclare de humano genere Plutarchus, qui non contentus didicisse & docuisse tam multa tamq́ admiranda ad posteritatem quoque & vniuersos mortales condenda hac bibliotheca (sic enim merito appellabimus hoc eius opus) doctrinam & peritiam suam propagauit. Quanquam hanc quidem locupletiorem multo haberemus, si ad nos omnia autoris huius scripta peruenissent: cum Eusebius,

Heraclidis.

 Stobaeus,

Stobæus & Gellius (siue is Agellius est) citent libros Plutar-
chi iam dudum amissos: quorum iacturam apparet è reli-
1.& 2.lib.de quiis esse dolendam: Stromateas Plutarchi & opus de Dæ-
præpa. Eu. dalis Platæensibus Eusebius adducit. Stobæus cum alia, tum
librum de mulieribus instituendis, Epistolam de amicitia,
contra vires corporis, de quiete, de nobilitate, cōtra nobili-
I. 1. tatem, contra diuitias, de amore, de diuinatione. Gellius de
II. 8. diuersa animorum & corporum indole & virtute, secun-
IIII. 12. dum de Homero librum (de eo quem nos damus, alibi dictū
XV. 10. est quid sentiremus) & primum de eodem, de anima pri-
mum, aliosq; citat, vt Symposiaca, non sane iisdem verbis,
aut eodem ordine quo hodie leguntur. Laudatur etiam vt
testis de rebus non vulgaribus præter eos quos dixi ab Eusta-
thio commentariis Homericis: adeoq; à Simplicio Aristote-
lem de anima interpretante. ne Athenæum referam, aut
Macrobium, qui bucula ipsius non ita raro arauerūt. Qua
de re, aliisq; ad Plutarchum nostrum pertinentibus, pru-
dens heic plura dicere supersedeo. cum (vt dixi) breui spe-
rem fore, vt rem istam commode pertractem totam. Ergo
de Plutarcho in præsentia satis. Opus ipsum quale esset, iam
obiter monui. MORALIA titulum ei faciunt, itaque
vulgo appellant. siue quod maiorem partem putant esse de
philosophia morali, siue quod ab ea sophiæ parte, quæ vitæ
humanæ maxime est necessaria, tanquam à potiori deno-
minandam totam horum opusculorum duxit congeriem,
quicunque tandem huius indicis autor est. Nam moralia
quidem sunt & multæ & admirandæ doctrinæ atq; venu-
statis. Sed audire velim, quænam pars porro philosophiæ,
quæ facultas, quæ litteratæ philologiæ portio non pluri-
mum ex his ipsis disci Plutarchianis & illustrari queat o-
pusculis? poteram recensionem huic loco demonstrandi eius
quod dixi gratia attexere. sed vt ne te Illustrissime Prin-
ceps, diutius abstinerem ab ipsius Plutarchi nostri lectione,

aut

aut per transennam ignauis proponere voluisse inspiciendas tantas res existimarer: saltem ad Indices eorum quæ Latina damus opusculorum prouoco, minime vel obscuros, vel arrogantes: sed qui cum moralibus physica, mathematica, logica, historica, denique omniũ generis litteras tractari doceri que demonstrent. Reliquum lectio librorum ipsa abunde patefaciet. Itaque iam nunc quod non superuacaneum esse magnis argumentis colligo, ad rationem meorum laborum breuiter reddendam me confero. Res ergo ita habet. Ante annos aliquot, ex quo Vitæ Pultarchi nostræ hominum doctorum & ingenuorum manus peruolitarunt, non defuere qui suaderent, hortarentur, vrgerent, instarent, vt alterum quoque hoc volumen eodem modo è Græco in Latinum sermonem transferrem. Hæsitaui diu, quod viderem ante me neminem vnum ausum esse tantum opus moliri. vtpote cuius absolutio ineffabilem laborem, & tantum non totius philosophiæ ac literaturæ peritum, plurimæque lectionis & acerrimi iudicii hominem desideraret, ne quid dicam de felicitate loquendi & facundia. quæ omnia quãta in me sint, satis probe noui. Videbam viros doctissimos ita fere hæc piscatos, vt facilima aut gloriam paratura aliquam deligerent Latine edisserenda: iis, quæ difficiliora, aut minus splendida essent præteritis. quo factum est, vt quædam in hunc vsque diem (nisi quid nos fugit) interpretem nullum sint nacta. Nolo nunc commemorare, quã multa & miseranda interdum errata eorum qui ante nos delibauere de hoc Opere aliquid deprehensa sint. cum probem tragicam illam imprecationem.

Pereas quicunque humana seligis mala.

Tandem victus æquitate, vt arbitrabar, flagitantium, & rempublicã adiuuãdi indefesso etiamnum studio, in humeros meos hoc mihi onus imposui, & quo potui omni modo ad finẽ pertuli. Hic locus facit vt te, Illustrissime atque benignissime

gnißime princeps, paulo liberius compellem: causæ bonitate meæ, & tuæ in primis fretus æquanimitatis fiducia. Considerans enim aliquis tanti operis molem, & cum varietate rarißima coniunctam maiestatem, tum mendarum & lacunarum paßim impedientium multitudinem. (quorũ magnam partem interpretes nos antegreßi aut non obseruauerunt, aut pro suo commodo dißimulauerunt: nos asteriscis allitis inopiam nostram testatam fecimus) tum quã multi ac varii versus carmine nobis reddendi, quis labor in conquirendis & annotandis ad expediendum Lectorem locis ab autore allegatis, quantusq; fuerit & quam molestus tolerandus. hæc inquam, & alia quæ modestiæ causa dißimulo, considerans aliquis: facile intelliget (modo homo sit) me mihi ita esse conscium, vt citra vllum vel somnium impudentiæ & potuerim & debuerim T. A. has meas vigilias, meq; vna tuæ benignißimæ liberalitati offerre. Atque adeo, vt sumam (quod Horatius vsurpauit noster) superbiam quæsitam meritis: cepi prouinciam duram, aut durißima potius quauis duriorem, & quam nõdum vidi quis vnus se ad tutum ita polliceretur, vt promissum impleret. adiui tamen & multo quidem sudore, grauißimisq; laboribus, tamen Dei benignitate adiuuante hoc monimentum exegi, quod quale sit, ipsa res loquetur. Doctorum quidem hominum iudicia non reformido: periti modo sint rerum, & candidi. cæteros facile contemno. Id de me citra arrogantiam possum affirmare, hac mea lucubratione non iis modo commodatum esse, qui Græcæ linguæ ignari PLVTARCHVM vel omnino nõ legunt, vel sæpe alienum pro autoris sensum in vulgatis versionibus accipiunt: sed etiã iis, qui non plane imperiti Græci sermonis, in tanta varietate rerum comparatione gaudent vtriusque linguæ. Glaciem, quod aiunt, ego secui: multisq; molestiis leuaui studiosos pulcherrimarum rerum cognitionem affectantibus.

Quo

Quo minus curo eorũ morositatem, qui nisi Ciceronianũ, tersum politumq; & nescio quo tandem instrumento lima tum nihil probãt. Ego perspicuitati operam dedi, qua nihil debet esse antiquius interpreti. Verba vsitata & diserte significãtia multo malui suis locis adhibere, quam obscurare studio nescio cuius Latinitatis res ipsas. ausus sum etiã vti nonnunquam in philosophicis explicandis licentia confingendorum verborum, vt intelligi sententiæ possent. Deniq; id quod licuisse mihi arbitratus sum in Vitarum interpretatione, & ibi in Præfatione quale esset exposui: heic mihi imperatum ab ipsa re sensi, ac morẽ gessi necessitati. Sed hæc præcidenda sunt: nam reprehensores neq; spero fore vllos: neque sycophantas metuo. Satis mihi est, & erit, doctis atque candidis iudicibus, & qui circumstãtias etiam rerum mearum temporum, opportunitatumq; æquo animo norint perpendere, me posse probare ærumnosam hanc meam operam, reipub. litterariæ nauatam, atq; id me posse, confido.

Tantum itaq; est, quod præfari ad te, Princeps Illustrissime, volui. Restat vt tibi opus nostrum commendem. Sane spem nõ dubiam animo meo concepi, hanc meam lucubrationem iampridem à doctis etiam viris exspectatam, in manus hominum ita peruenturã, vt & vsui, & oblectationi permultis sit futura. vtq; sic sperarem, & PLVTARCHI scriptorum præstantia, & mea (quod arroganter non dico) solertia atq; laboriosissima industria mihi persuaserunt. omnino autẽ hinc ad remp. & ad priuatos homines vtilitatẽ fructumq; non pœnitendum rediturum, etiam alii me tacẽte ausi sunt spondere. Ergo, Illustrissime princeps, totum hoc emolumentum quod ad rempublicam è nostra ærumnosissima pertinebit hac lucubratione, tibi volo acceptũ grato animo ferant, tibi se Latinos hos Plutarchi cõmentatrios debere agnoscant, tuis auspiciis me hoc confecisse opus sentiãt, ideoq; te colant boni & eruditi omnes. Totũ hoc tuum esto,

quidquid est laude & gratiarum actione dignum: erit profecto nonnihil. Ego abs te, P. A. vicissim vnum hoc peto qua debeo reuerentia & submissione, vt hoc nostrum munus benigno æquoque accipias animo, & miseriarũ laborumque nostrorum eam habeas rationem, quam tibi generosissima tua indoles, auita virtus, PATRIS *exemplum, & spes nostræ gratitudinis non deceptura dictabunt. Credo non defuturos, quibus hæc nostræ præfationis coronis putida & sordida videbitur. Sed meæ res sic sunt, sic est animi candor. & Tuæ Princeps, humanitati certus sum hæc acceptiora fore, quam per adulandum & ambages quæsitam (vt hodie vulgo fit) liberalitatis tuæ solicitationem. Non erit Tibi dedecori, non erit fraudi, Princeps Illustrissime ac clementiss. fructum nostræ lucubrationis huius quem multi putant fore neutiquam aspernandum, ad rempublicam cum aliqua etiam tuæ munificentiæ prædicatione redire. nos quidem, & nostra omnia inuenies tibi præsto esse, si quis vsus tenuitatis nostræ esse aliquando tuæ Amplitudini possit. Interim tuæ Illustrissimæ Celsitudini, & coniugi lectissimæ Principi, liberis, familiæ omnibusq; iis quæ cara habes, à* DEO OPT. MAX. *omnia faustissima precamur tueq; nos clementiæ suppliciter commendamus. Heidelbergæ. Eidibus Sextil. anno* M. D. LXX.

T. I. C.

Subditus, & addictiss. cliens

M. Guilielmus Xylander, philosophiæ publicus in Academia Heidelbergensi professor.

EIVSDEM XYLANDRI AD CANDIDVM LECTOREM DE HAC SECVNDA editione & Annotationibus suis, Præfatiuncula.

VINQVENNIVM iam, & aliquanto amplius elapsum est ab eo tempore, quo ad alterum hoc Plutarchi operum volumen in Latinum sermonem conuertẽdum serio accingere me cœpi. Sub idem tempus etiam de Græco opere recudendo Eusebius Episcopius, typographus Basiliensis, cogitabat. cui cum in castigãdo eo operam nostram liberaliter obtulissemus, manuscripto sumus ab eo instructi codice, itemque Aldino. De hoc dicere nihil attinet. Sed manuscriptus ille maiorẽ partem eorum non habet, qui sunt in Aldino, libri: & præcipue ij desiderantur in eo, qui mendis scatent grauioribus & lacunis sunt interrupti compluribus. qua de re in Annotationibus alicubi conquestus sum. Erat iam tum in expectatione editio Plutarchi Græcorũ operum ea, quæ huius ipsius demũ anni verno Francofordiensi mercatu ex officina Henrici Stephani Geneuensis typographi, de optimis quibusq; scriptoribus & repub. litteraria præclarissime promeriti, in publicum emissa prostitit. Itaq; etsi mea potissimum fretus industria & qualicunq; (nihil enim magnũ nobis arrogamus) eruditione, nulla tamen vel despicabili etiã re contempta, quæ quoquo modo adiumento esse posse videretur, paulatim ac vt res meæ ferebant plenæ variarũ interpellationum, & in emendandis & in interpretandis Plutarchi scriptis progrediebar: tamen spe iam editionem illã deuoraueram, animoque præceperam voluptatem, quam mihi integrandis eius præsidio Plutarchi, castigandisque locis misere passim toto opere fedatis percepturus videbar. Quod quidem ingenue semper & aperte prę me tuli. Enimuero cassitæ illud Ennianæ fuisse argumentum mihi rectissime in promtu situm interim, animaduerto. Nam Græcus quidem

quidem codex, vt est nostra opera correctus, nō tam nostro consilio, quam certorum hominum voluntate, editus nondum est: biennium vero à versionis nostræ editione iam effluxit. Cuius editionis vt tunc temporis graues habui causas maturandæ: ita eius neque adhuc pœnituit, neq; etiamnum video cur pœnitere possit aut debeat. primum enim si Græca ista Geneuensis editio exspectationi meę vel abunde satisfecisset: frustra tamen tantum temporis editioni meæ productum me fuisse sentio: cum vix, ac ne vix quidem integrum mihi esset ex ista meam locupletare, ornare, aut etiam corrigere. adeo accurate omnem tantum non fruendi libris istis ære proprio emptis potestatē autor eius circumscripsit, metu fortasse plagiariorum, quos si odit, plane mecum sentit. Nunc, cum mea editio sesquiennio illam anteuerterit: nemo scilicet ita præposterus est, qui ea me siue vsum siue adiutum suspicaturus etiam sit. Deinde si locus veritati & libertati est, vt debet, relictus aliquis, mihi profecto pro mea persona pronūciare licet, de editione ista, οὐδὲν ἱερὸν, quod bona cum pace autoris dictum volo. Non enim alienos labores contemno, sed meos perfunctorie tutor, atque vt calūnias amoliar quorundam, omnia ex indicib. æstimātium, id dico, quod quale sit, iam nunc adeo in promptu est cuiuis mediocriter erudito peruidere. Græcus sane horum librorum codex, quem meo ego studio, meis auspicijs, codice Episcopiano non raro adiutus quidem, sed auxilio eius in difficillimis ac plurimis locis destitutus, correctū ac magna parte sanatum habeo, publicatus (vt dixi) nō est, in lucem suo tempore, vtq; nobis dignum est, ipse etiam proditurus. Interim (ne de vniuersis dicam) vel eorum opusculorum, quorum me viuo quidem, sed neque conscio neque volente versiones nostras Stephanus vsurpauit in Latina sua editione, cum Græcis ipsius comparatio sufficit demonstrando, quam multa ego, crassa etiam (vt sic loquar) & absurda menda industriæ meæ fretus viribus sustulerim, in Græco eius codice etiamnum exstantia, quam multa suæ integritati restituerim, ibi adhuc mutilata. Statueram hoc loco exempla quædā proferre, & erat facillimum. Sed præstat diligentiæ studiosorum harum rerum isthuc relinquere: & Annotationes has nostras qui leget, satis ansæ habebit ad deprehendendum quod dixi, & pernoscendum. Certe

pauca

pauca admodum ſunt ab altera parte, quæ (ſi integrum mihi fuiſſet) vſurpaturus eram, iſta mean anteuertente editionem: aut ſaltem in hac mearum Annotationũ editione inſeruiſſem. Sed talia totq; ſunt ea, vt nullo pœne labore pro ſe quiſq; dum verſionem noſtram cum Græcis eius confeſe quiſq; dum verſionem noſtram cum Græcis eius confeſe ret, ſibi annotare, noſtramq; lucubrationem inde ſuo arbitrio corrigere poſſit. Hoc enim puto omnibus licere. poſtremo, committendum mihi nullo modo fuit, vt aut fructum laborioſiſſimæ noſtræ lucubrationis reip. diutius inuidere, aut mihi meiſque rebus deeſſe videri poſſem. Exiſtimabam enim à multis bonis gratiam me initurum, ſi quã primum ederem in lucem tanti ſcriptoris tam honeſta, vtilia iucundaq; ſcripta omnia Latine & fideliter expreſſa. Et quãquam de Plutarcho nihil cauſæ erat cur ita eſſem ſolicitus edendo, vt Achilles Homericus de Hectore interficiendo,

Μή τις κῦδος ἕλοιτο βαλών, ὁ δὲ δεύτερος ἔλθοι.

tamen rationem habẽdam eſſe temporis multa me monebãt, quæ heic enarrari non debent. Id quidẽ erat mihi perſuaſiſſimum, fore vt denuo hanc verſionem ederem: quam ſubſidiis aliorum publicata priuatave etiam opera & ſubſidijs auctiorem, pleniorem, caſtigatioremq; videbar daturus. Verum hoc adhuc abs re fuit, ijs, quas commemoraui, de cauſis. Nunc ergo denuo prodit verſio Plutarchicorum ſcriptorum noſtra ſane à priore non admodum diuerſa: ſed annotationibus noſtris aucta, quibus colophonem toti operi impoſuiſſe exiſtimari queamus. Equidem ſuperiori editioni adiunxiſſem eas, niſi mihi & anguſtiæ temporis obſtitiſſent, & ſpes multo maxima fuiſſet omnia politiora, auctioraque poſtmodo edendi. Nunc video peroportune in hoc tempus eas eſſe reiectas, cum interea non pauca nobis ad animũ acciderint, ad recognoſcendas eas & percolendas facientia. Candidus & non ineruditus lector facile iudicabit, quãto mihi hæ labore, quibus conſtiterint moleſtijs. Nam & verſionis noſtræ rationem ſubinde reddimus, & idẽtidem Græci codicis ſordes detergimus, vitia detegimus, frequenter perſanamus, interdum de remedio coniecturas noſtras proponimus, quas vel approbent docti, vel melioribus ac firmioribus prolatis antiquẽt. Non ſum valde ſolicitus ne quis noſtram verſionem alijs poſtponat vt deteriorem. Profecto enim annotationes hæc docere poſ-

ſunt, quæ res me impulerint, vt quædam etiam poſt ſummos & incomparabilis doctrinæ viros, Turnebum maxime, Budæum, Iunium, Eraſmum, alioſque, idq; aliter adeo interpretarer. Multorum etiam obſcurorum locorum intelligentiam patefecimus, & obiter etiam aliorum autorũ dicta attigimus. Contraxi autem has annotationes in quãtam potui breuitatem innumeris præciſis quæ videbantur leuiora. Adde noſtris quæ attulit in quoſdam libellos Henricus Stephanus non aſpernanda: accedes mehercle ad intelligendum Plutarchum non male inſtructus. Quod ſicubi noſtræ verſiones ac annotationes cum eius lectione aut annotationibus conſpirabunt (quod obſeruaui aliquoties accidiſſe) non eſt vlla idonea de alterutro noſtrûm furti ſuſpicio, cum & annotationes noſtras multo ante ſcriptas quam Plutarchus prodijt in lucem Stephanianus, demonſtrari euidentiſſimis argumentis poſſit, atq; omnino conſtet: & Stephanus ſi coniecturã facere de emendandis *Plutarchi* libris ex verſione noſtra ſategiſſet, aliquot centurijs mendorum liberatum dare nobis, multoq; rectius pexum & politum Plutarchum Græcum potuerit. Eodem pertinet quod vnum atq; alterum locum à me præteritum in verido reprehendi, atq; re diligentius conſiderata, excuſſiſq; aduerſarijs & libris noſtris, pœne eodẽ quo Henricus modo emendauiſſe me ſenſi. neq; miratus ſum qui eodem ſtudio eoſdem libros legiſſent, eadem etiam obſeruaſſe. quod propter vitilitigatores & male de recte facientibus iudicãtes obiter innuendum duxi. Multa ego iam ab aliquot annis annotaui, cum varias lectiones conſcribere ſtatuiſſem, quæ interim ab alijs itidem obſeruata, atq; publice edita vidi. Neque tamen ita omnia mihi tempus præripuit, vt mea prorſus ideo abijciẽda cenſeam. Quod de meis annotationibus multo magis ſtatui. Quam autẽ ego multa notauerim, correxerim, explicauerim, indicauerim, ab alijs prætermiſſa, ſatis ſuperq; vnum Sympoſiacôn opus poteſt docere. Vbi ſi qua me fugerunt, & ab ipſo ſunt reſtituta, ab ipſo petantur & deſcribantur licet. non enim aliena vſurpare animus eſt. Mihi ſatis eſt gloriæ partum, quod primus omniũ totum PLVTARCHVM, quantus ad nos peruenit, aggreſſus Latine interpretari, non infeliciter abſolui, annotationibuſq; illuſtraui, ſi nihil aliud, laborioſiſſimis. Fragmenta

&el-

& reliquias, & quorundam emendationes, expositionesque non paucorum locorum alio tempore cur persequi, quam huic operi adiungere malim, causam habeo satis grauem: etsi breui, (vt spero) hoc quoque in rempub. litterariam Plutarchumque nostrum officio defungemur. Quod sicubi rem acu non tetigimus (& non dubito quandoque me in tam vario ac difficili opere lapsum fuisse) gratiam nobis facile facient homines ingenui & humanarum virium, nostrarumque miseriarum ratiocinatores probi, quos cogitare velim, me discere non recusare: contemptorem inuidiæ nihilominus & inutilium rixarum. Fruantur igitur nostris laboribus qui volent & poterunt: & nos ament. Deumque orent vt in posterum quoque, pijs nostris & publice commodaturis aliquando conatibus, gratiam suam ac vires sufficiat. Interim caueant sibi moneo, atque (si dignum est) rogo, qui de alieno rem suam factitant, ne cum IMPERATOR Romanorum & versionem hanc nostram & additiones has suo diplomate nobis dato munierit contra ipsorum temeritatem atque iniurias, plagiariorum potius more pœnas dare, quam bonorum virorum officio fungi voluisse videri iure possint. non enim deerimus dignitati, iurique nostro, si nihil bene merendo & recte monendo profecerimus. Denique lectores maximo opere rogo, vt Illustrissimo & Clementissimo Principi Ludouico Friderici Electoris Palatini F. Bauariæ duci, domino meo clementissimo, acceptum ferant quicquid cum ex versione, tum ex annotationibus hisce nostris ad se vtilitatis atque delectationis redibit. Eius enim munificentia atque humanitate recreatus (pro quibus & agemus vt spero plenius, & referemus etiam Deo adiutante debitas ipsius virtutibus & celsitudini gratias suo loco atque tempore) ad persequendas reliquias horum aliorumque laborum maiore cum animi tranquillitate & alacritate perrexi. Vale.

Pridie Idus Sextil. 1572.
Heidelbergæ.

& aliquias, & quorundam emendationes, expositiones- que non paucorum locorum [illegible] quam hunc operi adiungere maluimus, [illegible] nem esse breui, (vt spero) hoc quoque [illegible] ram Plutarchumque nostrum [illegible] [illegible] non [illegible] me in [illegible] bis [illegible] & Romanorum [illegible] nostrarumque [illegible] [illegible] dis [illegible] [illegible] volent & possent. [illegible] [illegible] commodare [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in opere nostro, & nihil bene [illegible] [illegible] Denique [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Vale.

[illegible]

[illegible]

PLVTARCHI ETHICORVM, SIVE MORALIVM,

Pars I.

GVILIELMO XYLANDRO, Augustano, interprete.

PLVTARCHI, DE LIBERIS EDVcandis, Commentarius.

ONSIDEREMVS in præsentia, quid dici possit de ingenuorum puerorum institutione, & quanam vsi ratione bene morati euadere possint. Opinor autem initium ab ipsa ducendum procreatione. Ergo qui parentes fieri cupiunt laudedignorum liberûm, ijs ego quidem hoc consulerem, ne cum quibusuis mulieribus rem haberent: quales, inquam, sunt meretrices, & pellices. Quorum enim vel à patre vel à matre aliquid vitij habent natales, eos per omnem vitam opprobria comitantur, quæ elui nullo modo possunt, suntque in promptu vitia ista, si qui afficere eos ignominia volunt. Ac sapienter dictum est à poeta, *Procreatio.*

Nisi fundamenta stirpis iacta sint probe,
Miseros necesse est esse deinceps posteros. *Euripid. Hercul. furente.*

Est itaque præclarus libertatis thesaurus ingenuitas, cuius plurimam ducere debent rationem, qui legitimam liberorum affectant procreationem. Etenim eorum quibus genus est subditicium & adulterinum, animi spiritus ponere, humique repere solent. rectissimeque hoc cecinit poeta,

Non duritate tanta est quisquam pectoris,
Obnoxio qui non animo & seruo fuat,
Culpa patris matrisve conscius sibi. *Idem Hippolyto.*

Sicut contra arrogantia quadam animique exsultatione implentur illustribus nati parentibus. quomodo Diophantum Themistoclis F. frequenter aiunt & ad multos dixisse,

Quidquid ipsi placuisset, id populo quoq; Atheniensi probari. suæ enim sententiæ matrē suffragari, huius Themistoclē, cuius vniuersi Atheniēses ratū habeant decretū. Omnino aūt laude digni sunt Lacedæmonij ob altitudinem animi, qui Archidamum regem suum pecunia mulctauerunt, quod pusillam vxorem ducere nō esset veritus. causa exposita, quod is non reges, sed regunculos ipsis statuisset generare. His continuo id subiungendum est, quod ne eos quidem fefellit, qui ante nos hoc argumentum tractauerunt. quid, inquies, illud? Quod qui rem habere cum mulieribus prolis gignendæ causa volunt, aut omnino vini vacuos, aut certe mediocriter eo vsos hoc conuenit facere. Adsolent enim vinosi & ebriosi fieri, quos patres ebrij seuerunt. Quāobrem etiam Diogenes adolescentulum videns animo abalienatum, & mentis male compotem, dixit: Adolescens, pater te ebrius genuit. Atque hæc quidem de procreatione dicta sunto. nunc de institutione dicendum. Vt igitur summa rem totam complectar, quod de artibus & scientijs solemus, idem & de virtute pronunciandum est. scilicet ad eius perfectionem tria oportere concurrere: Naturam nimirum, rationem, & adsuefactionem. rationem vero intelligi volo doctrinam, & adsuefactionis nomine exercitationem. Initia hoc in genere debentur disciplinæ, vsus exercitationi, perfectio omnibus. & vbi horum aliquid defecerit, ab ea parte mancam fieri virtutem necesse est. Natura quippe absque disciplina si sit, cæca est: disciplina si à natura destituatur, defecta: exercitatio his duobus demtis imperfecta est. Et quemadmodum ad agriculturam primum requiritur bonum solum, deinde peritus colonus, denique semina frugi: ita plane hic natura solo, agricolæ magister, semini præcepta atque instituta respondent. Hæc ego omnia contendere ausim conuenisse atque conspirasse in animas omnium ore decantatorum hominum, Pythagoræ, Socratis, Platonis, atque aliorum, qui nulla vnquam obliuione delendam gloriam sunt consecuti. Sane beatus dijsque acceptus est, cui deus ista omnia tribuit. Si tamen aliquis ita putat, eos qui ingenio non sunt felici, vbi ad virtutem recte instituuntur atque exercentur, non posse naturæ defectum mediocriter exsarcire, scire debet in errore se non paruo, immo autem summo versari. Natu-

Quæ ad institutionem necessaria.

ræ enim bonitatem socordia corrumpit: vitium doctrina corrigit. & cum facilia negligentes nos fugiunt, tum difficilia consequimur accuratione. Et vero multarum rerum contemplatione addiscere possis, quantum efficacitatis atque ad perficiendas res virium habeant industria atque labor. Nam & aqua guttatim lapsa lapidem cauat: & ferrum atque æs manuum contrectatione atteruntur: & rotas curruum labore magno curuatas nullo possis conatu in pristinam restituere rectitudinem: ac incuruos histrionum lituos in rectum dirigere nulla vis queat. adeo quod contra naturam labor effecit, ipsa naturali facultate fit validius. Quid? an hæc duntaxat sunt, quibus diligentiæ vis demonstratur? immo vero sunt innumera porro alia. Solum telluris bonum fuit: cultura cessante sterilescit. quantoque melius fuit natura, tanto deterius fit neglectu. Alia contra est tellus dura atque asperior æquo. ea tamen culta præclaros illico edit fructus. Iam quæ arbores non tortuosæ fiunt atque infrugiferæ, si per incuriam habeantur? quæ non frugiferæ fiunt atque fecundæ, si recte educantur? Aut quorum corporum robur non hebescit atq; dissipatur socordia, luxu, prauaq; habitudine? quis contra ita fuit inualida natura, vt non exercitationib. & certaminum studio maxima fecerit ad robur incrementa? Qui vero equi à prima ætate recte domiti non parent sessoribus? qui mature non subacti, duri ceruices & feroces non exstiterunt? Et quid attinet alia nos admirari, quando de bestijs ferissimis multas videmus cicures mansuetasq; labore redditas? Recte enim Thessalus ille, qui percontanti quinam Thessalorum essent placidissimi, respondit, Qui militandi finem fecissent. Cur vero insistam pluribus recensendis? cum mores ipsi Græco sermone nihil sint quam adsuefactio diuturna, neque abs re morales virtutes dixeris virtutes consuetudinis eorum lingua. Vno adhuc huius rei exemplo proposito, desinam prolixius ista declarare. Lycurgus, is qui Lacedæmonijs leges posuit, duos catulos ijsdem prognatos canibus diuersa omnino ratione educauit, alterum delicatum & luxuriosum, alterum indagini & venationibus aptum reddens. Quodam inde tempore cum frequentes in concionem Lacedæmonij coiuissent: Magnum (inquit) Spartani, ad virtutem concipiendam

Industria & exercitationis vis.

Educatio.

piendam momentum adferunt adsuefactio, educatio, doctrina, atq; condocefactio. quod ego vobis iam nunc commonstrabo. simulq; duos istos catulos productos posita in medio patina & lepore, dimisit. quorum cum alter illico leporem, alter patinam peteret, neq; etiamnum assequerētur Lacedæmonij quid sibi catulis illis ostendendis vellet: hi, inquit, ijsdem nati parentibus, diuersa educati ratione, ventri alter deditus, alter venaticus euaserunt. Dictum satis de adsuefactione & vitæ institutione. Consequens est vt de nutritione disseramus. Mea quidem sententia matres ipsæ nutrire infantes atq; lactare debent. maiore enim cum adfectu animi alent eos, maioreq; studio, vtpote intime, & à teneris (quod aiunt) vnguiculis diligentes. Nutricum enim amor subditicius atque adscititius est, vtpote mercedis gratiā diligentium. Sed & ipsa natura docet ipsis matribus lactandam esse atque alendam suam prolem. ideo enim cuiuis animali parienti alimentum lactis suppeditauit. ac plane sapiens est prouidentia, quæ bina mulieribus vbera dedit, vt etiam si gemellos partu edidisset, vterque haberet alimenti sui fontem. Absque etiam hoc esset, tamen isto modo matres liberis redderentur beneuolentiores, amoremque erga eos maiorem conciperent. neque id iniuria. conuictus enim quasi intensio quædam est beneuolentiæ quādo etiam à bestijs ademptas alias quarum vsæ erant conuictu, desiderari videmus. Maxime igitur, vt dixi, tentandum hoc est, vt ipsæ matres mammam suis præbeant infantibus. Sin id præstare nequeant, vel ob corporis inualetudinem, (vsu enim hoc venire potest) vel quia ad nouæ sobolis festinant procreationem: saltem nutrices non quasuis, sed quā fieri potest maxime probas deligamus. Primum in hac re sit, vt moribus eæ sint Græcanicis. Sicut enim membra corporis statim ab ipsis natalibus infantis sunt fingenda, vt recta adolescant, neque distorqueantur: ita & iam inde ab initio indoles eius informanda est. Est namque pueritia ob molliciem effictu facilis, animisque puerorum teneris etiamnum facile insidet quod discunt. sicut contra quæ dura sunt, ea difficulter molliuntur. Et sicuti sigilla mollibus imprimuntur ceris, sic disciplinæ puerilibus adhuc animis infiguntur. Ac mihi videtur diuinus Plato nutricibus prudenter pręcepisse, ne quasuis fabulas pueris recitent, ne horum

Quomodo nutriendi liberi.

Ad finem secundi de repub.

rum

rum animi à principio ſtoliditate ac prauitate occupentur. Sed & Phocylides videtur bene hortari hoc verſu,

Inſtituenda bonis eſt ipſa puericia rebus.

Pædagogus.

Cæterum ne id quidem prætermittendum eſt, debere pueros qui alumnis inſeruient, vnaq; alentur quæri, primum qui bonis ſint moribus, deinde Græco vtantur eoq; plano ſermone: ne cum barbaris & prauos habentibus mores ſi conſueſcant, inde aliquid vitij ducant. prouerbio enim ſententia minime abſurda iactatur, Si cum claudo habites, fore vt ſubclaudicare diſcas. Poſtquam eo ætatis puer peruenit, vt iam ſit pædagogo ſubdendus, ibi tum adhibenda eſt accuratio, ne filios noſtros per imprudentiam mancipijs, aut barbaris, aut leuibus hominibus tradamus. Nam plus quam deridiculum eſt, quod hodie pleriſque vſu venit: qui cum ſeruorum quos habent probos, alios agriculturæ, alios rei nauticæ, alios mercaturæ, alios adminiſtrationi rei familiaris, alios vſuræ exercendæ adhibeant: ſi quod inueniunt mancipium ebrioſum ac gulæ deditum, & ad omnia inutile negocia, id liberis præficiunt. Oportet autem bonum pædagogum eo eſſe ingenio, quo fuit Phœnix Achillis pædagogus. Nunc quod omnium eſt eorum quæ hactenus dixi maximum atque ſummum, dicere aggrediar.

Magiſtri, ſeu præceptores quales quærendi.

Quærendi ſunt liberis magiſtri, quorum & inculpata ſit vita, & mores iuſtæ reprehenſioni non obnoxij, & peritia minime vulgaris. Fons enim & radix virtutis atque honeſtatis vitæ, eſt inſtitutio proba. vtque agricolæ ſtirpibus pedamenta apponunt: ſic probi magiſtri accuratis præceptis admonitionibuſque adoleſcentes ſuffulciunt, vt mores recti inde germinent. Nunc vero etiam deſpuas in contumeliam quorundam parentum, qui prius quam futuri magiſtri vllum fecerint periculum, ignoratione aliquando aut etiam imperitia decepti, non ſpectatis, adeoque etiam malæ notæ hominibus filios ſuos committunt. Quanquam non hoc eſt vſque adeo ridiculum, ſi quidem imprudentia peccatur. Illud extreme abſurdum, quod aliquando monentibus qui id melius norunt, ſcientes quanta ſit magiſtrorum quorundam imperitia iuxta atque prauitas, ijs tamen ſuos mandant liberos: vel adulationibus blandientium victi, vel rogantibus eam amicis gratiam dantes. quod perinde eſt, ac ſi quis ægrotans omiſſo qui arte mederi poſſet medico,

dico, in amici gratiam deligat à quo ob eius inſcitiam necetur: aut repudiato nauis optimo rectore, amico petente peſſimum deligat. Prò deûm atque hominum fidem! patris nomen gerit aliquis, & maiorem habet rationem gratiæ petentium, quam liberûm inſtitutionis? Nonne conſentaneum eſt, quod antiquus ille Crates dixit? ſe, ſi fieri poſſet, altiſſimo vrbis loco conſcenſo proclamaturum: Quo tenditis homines? qui rei faciundæ omne impenditis ſtudium: filijs, quibus opes veſtras relinquetis, curã perparuã? Quibus ego adderem, Tales patres perinde agere, ac ſi quis de calceo ſit ſolicitus, pedem nihil curet. Multi etiam parẽtes eo progrediuntur & auaritiæ & in liberos ſuos odij, vt ne maiorem opus habeant mercedem pendere, magiſtros filijs conducant homines nullius precij: inſcitiam ſectantes vilem. Quam ob rem Ariſtippus patrem excordem neq; inelegante, & perurbano ſermone pupugit. à quo interrogatus, quantum mercedis pro filij ſui inſtitutione poſceret, Mille denarios, reſpondit, eoq; exclamãte, Hercules, vt valde nimium exigis, cum poſſim mille denarijs ſeruum emere. Proinde, dixit, duo habebis mancipia, filiũ ſcilicet tuum, & id quod emeris. Denique quî non ſit abſurdum, cum adſuefacias puerum vt alimentum dextra ſumat manu, increpeſq; ſi læuam porrigat: nullam interim te curã adhibere, vt dextros proboſq; is ſermones audiat? Iam quid eueniat mirificis iſtis parentibus, poſtquam liberos male enutritos male inſtituerunt, audi. Poſtquam hi ſumta iam virili toga, contemto ſano & compoſito vitæ ductu, in incompoſitas atque ſeruiles voluptates ſeſe præcipitauerunt: tum demum eos pœnitet neglectæ liberorum inſtitutionis, mœrorem ex eorum ſceleribus percipientes, quem nulla ſubſequitur vtilitas. Alij enim adulatores ſibi adiungunt ac paraſitos, hominum genus prauum & execrabile, perniciem peſtemque iuuentutis. alij ſcorta & meretrices redimunt proteruas atque ſumtuoſas. alij abliguriunt ſua. alij in aleam & comeſſationes à recto vitæ curſu efferuntur. ſunt qui & maiora audent flagitia, adulterantes, orgia Bacchi obeuntes, & vel vnam voluptatem morte redimendam putantes. Qui ſi verſati cum philoſopho aliquo fuiſſent, nunquã profecto talibus ſeſe emancipaſſent rebus: ſed Diogenis ſaltẽ præceptũ didiciſſent, qui verbis quidẽ inſolentibus, vere tamen quod

Dictũ Cratetis.

ad res

ad res ipſas attinet, monuit, Iugredere lupanar aliquando, vt diſcas nihilne res honeſtæ ab indignis differant. Vt autē vna ſumma rem totam explicē, etſi haud iniuria vaticinari potius quam præcipere videri poſſum, ita pronuncio: Vnū eſſe primuū, idemq; & medium & vltimū in hac re caput, educationē rectam, legitimamq; inſtitutionē. atq; hæc ego cōducere & adiumentū ad parandam virtutē adferre aio, adq; felicitatē. Nam reliqua quidē bona, humana ſunt, exigua, neq; digna in quæ operam impendas. Nataliū ſplēdor res eſt præclara ſane: ſed bonum à maioribus profectū. Diuitiæ in precio ſunt: verum earum poſſeſſio a fortuna pendet: quæ eas ſæpenumero ademit habētibus, & non ſperātibus obtulit. magnæ opes tanquam ſcopus propoſitæ ſunt iis qui cupiunt loculos exhaurire, ſeruis maleficis, ac calumniatoribus. &, quod maximum eſt, etiam peſſimis adſunt diuitiæ. Gloria res eſt vt venerabilis, ita inſtabilis. Pulcritudo optabilis, ſed paruo durans tempore. Sanitas precioſa res eſt, eadēq; facile mutatur. Robur digna res eſt laude ac voto, ſed morbo ac ſenectute facile aboletur quanquam, vt vno verbo dicam, qui ob vires corporis ſibi plaudit, ſcire debet ſe à vero aberrare. quantum enim eſt hominis robur cum aliorum animalium robore comparatum? elephantorum puta, taurorū, leonum? Doctrina omnium quæ nobis adſunt bonorum ſola immortalis eſt & diuina. Sunt enim duo in hominis natura principatum facile obtinentia, Mens & Ratio. quorum Mens rationi præeſt, Ratio mentis imperia exſequitur. hæc fortunæ non obnoxia, nulla calumnia auferri, nullo morbo corrūpi, ſenecture lædi nō poſſunt. ſola enim mens ſeneſcēs iuueneſcit, & tēpus cum adimat alia, ſenectuti apponit ſcientiam, & bellum cum torrētis in morē omnia proruat, ſolam doctrinā auferre nequit. Ac mihi quidē videtur dignum memoratu Stilponis Megarēſis philoſophi dictum. qui a Demetrio, quo is tēpore Megaram ciuibus in ſeruitutē abductis ſolo æquauit, interrogatus ecquid ſuarum rerum amiſiſſet, Nihil ſe amiſiſſe reſpōdit: neq; enim bell virtutē inter ſpolia capere. Cui cōcinit atque conſonat Socratis illud, qui Gorgiæ (ni fallor) quęrenti quid de Perſarum rege ſentiret, & an eum felicem eſſe putaret, Ignorare ſe reſpondit, quod neſciret, Virtute & doctrina præditus eſſet, necne. ſcilicet in his felicitatem,

Bonorum humanorum comparatio.

Institutio vera & salutaris tenenda.

non in fortunæ obnoxiis bonis ponebat Socrates. Porro quemadmodũ hortor, vt institutione liberorum nihil habeamus antiquius: ita rursum moneo, sectandam esse eam, quæ corruptelarum vacua & sana sit ratione. & à nugis istis ad populares cœtus comparatis quam longissime abducendum filios. Vulgo enim placere, sapientibus est displicere. Testimonium mihi perhibet Euripides his verbis,

Hippolcoron.

Ad turbam ego verba facere sum imperitior,
Inter sed æquales paucosq; doctior.
Habet hoc locum. nam qui inter doctos nil valent,
Gratior apud vulgum est eorum oratio.

Equidem animaduerti, qui in eo studium suum ponunt, vt dicendo placere promiscuis turbis hominum, eorumq; reportare possint gratiam, eorum vitam fere intemperantẽ voluptatibusq; deditam existere. idq; optimo me hercle iure. qui enim ita se comparant, vt hominibus nullam honestatis rationem ducentibus voluptates concilient, multum abest ii, vt propriæ oblectationi atq; luxuriæ prelaturi sint ea quę recta sunt atque sana, aut pro dulcibus moderata sectaturi. Ad hęc, quid pueros vtile docebimus aliud, aut quibus eos bonis inhærere iubebimus? Pulcrum est profecto nihil frustra neq; dici, neq; agi: & in prouerbio est, difficilia esse ea, quæ sint pulcra. Verum orationes ex tempore habitæ, plenæ sunt multæ leuitatis atq; vanitatis, neq; initium habentes aptum, neq; finem. Ac præter alia delicta, qui subito dicunt, in periculosam incidunt verborum redundantiam atq; loquacitatem. cum meditatio non sinat orationem modi proportionem finesq; transsilire. Narrant Periclem sæpe numero vocatum à populo, non obtemperasse, quod se negaret esse præmeditatum. Eodemq; modo Demosthenes æmulus eius in repub. gerenda rationis, cum ab Atheniensib. ad consilium dandum vocaretur, recusauit, se non esse commentatum secum rem inquiens. Verum hæc fortassis nullo autore tradita sint, & conficta. In oratione

Ex tempore dicere.

» quidẽ Meidiana euidenter commendat meditationis vtili-
» tatem. sunt enim hæc eius verba. Ego vero, viri Atheniẽses,
» meditatum me esse profiteor, neq; inficiabor me quantum
» omnino in me fuit, studiose commẽtatum esse orationem.
» profecto enim miser essem, si talia perpessus, atq; etiam nũ sustinens, ea neglexissem. quæ in mea mihi causa erant

dicen-

dicenda. Interim ego promtitudinem differendi neq; improbandam prorsus, neque rebus non dignis adhibendam aio: sed instar medicamenti vsurpandam censeo. tamen ante virilem ætatem non permitto ad subito oblatum argumentum orare. vbi facultas differendi radices egerit, tunc inuitante occasione libere vti oratione licebit. Nam quemadmodum qui diu fuerunt vincti, postmodo soluti, ob diuturnam vinculorum consuetudinem ambulare nescientes titubant: ita qui orationem multo à tempore constrictam tenuerunt, ii etiamsi aliquando oporteat subito dicere, nihilominus eandem tamen interpretationis formam retinent. Adhuc puericiam agentibus vero permittere vt ex tēpore dicant, causam præbet extremæ vaniloquentiæ. Ferũt quendam ineptum pictorem Apelli imaginem ostendisse, quam subito à se pictam diceret. tulisseque id ab Apelle responsi: Video vel te tacente eam esse festinanter pictam: sed id miror, quod non plures tales eo spacio temporis pinxeris. Sicut igitur (redeo enim ad institutum) orationis formã theatralem nimisq; tragicam iussi, ita rursum iubeo nimiam dictionis humilitatem atque exilitatem attente vitare atque fugere. nam & nimio turgens fastu ad res ciuiles inepta est: & nimis gracilis nihil habet ad percellendum roboris. ac sicuti corpus non sanum modo, sed & firmo habitu esse: sic oratio non morbo tantum carere, sed & vires habere debet. tuta enim laudantur duntaxat, quæ etiam cum periculo sunt coniuncta, porro & in admiratione sunt. Eademq; est mea de animi affectione sententia, quem neq; ferocem, neq; inaudacem deiectumq; esse conuenit. quorum illud impudentiæ, hoc seruili cuidam submissioni mentis ansam prębet. artificiosum vero est, atq; accuratum, in omnibus Medium tenere. Ac dum adhuc institutionis huius memini, volo meam de oratione sententiã exponere. Orationem ego prorsus vniformem primum pro signo litterarum bonarum imperitiæ non paruo reputo. deinde eam & in exercitatione statuo fastidium gignere, & plane nõ posse diu placere. Vbiq; enim vnius tenoris cantilena satietatem adfert, & offendit. varietas delectat & hic & vbiq; vt in auditionibus & spectaculis. Oportet ergo puerum ingenuum ne eas quidem disciplinas, quæ ob vulgarem vsum Encyclia dicuntur, inauditas incognitasque præterire. verum

Oratio nimis exilis.

Animi moderatio.

eas in transcursu veluti gustus percipiendi gratia discere: (nam in omnibus perfectionem cõsequi nemo potest) philosophiam vero serio colere. possumque meam sententiam hac similitudine exponere: Quod pulcrum quidem est circa multas vrbes nauigare, vtile autem præstantissimam inhabitare. Vrbanum est etiam Bionis philosophi dictum, qui aiebat, sicut Penelopes proci cum non possent cum Penelopa concumbere, rem cum eius ancillis habuissent: ita qui philosophiam nequeunt apprehédere, eos in aliis nullius precii disciplinis sese conterere. Itaque reliquorum studiorum quasi caput & summa, cõstituenda est philosophia.

Philosophiæ præstantia, & vtilitas.

Etenim ad corporis curationem duæ inuētę sunt ab hominibus scientiæ, Medicina & Gymnastice: quarum altera sanitatem, altera firmam sani corporis constitutionem conciliet. Animi autē ægritudinibus atq; motibus sola medetur philosophia. Hac duce & comite cognoscere datur quid honestum sit, quid turpe, quid iustum, quid iniustum, quid ad summam expetendum, quid fugiendum, quomodo nos erga deos, erga parentes, seniores, leges, alienos, magistratus, amicos, vxores, liberos, seruos gerere debeamus. scilicet, vt veneremur deos, parentes honore afficiamus, seniores reuereamur, legibus obtemperemus, amicos diligamus, vxores caste amemus, liberos animi interno quodam amore complectamur, seruos iniuriose non tractemus, &, quod summum est, neq; rebus secundis efferamur gaudio, neque aduersis nimio luctu deiiciamur: ac neq; voluptatibus diffluamus, neq; ira ad sæuiciam nos abripi sinamus. quæ ego omnium nobis à philosophia obtingentium bonorum antiquissima iudico. Fortuna enim prospera ingenue vti, viri est officium: citra inuidiā, hominis moderati: ratione vincere voluptates, sapientis: iram compescere, nõ cuiusuis viri.

Homo perfectus.

Perfectos autem viros ego eos censeo, qui norunt facultatem ciuilem permiscere & contemperare cum philosophia: duoq; illos summa bona existimo adipisci, vt & in republica versando cõmunis vitæ vsum augeant, & philosophiam tractando vita fruantur tranquilla ac sedata.

Vita rationes.

Cum enim tria sint viuendi genera, vnum in agendo, alterum in contemplando, tertium in perfruendis voluptatibus occupatum: qui tertium hoc sequitur, dissolutus & voluptatum seruus, belluarum similis abiectusq; est. contemplator, si a-

ctionib.

ctionibus abstineat, inutilis: rebus gerendis deditus philosophiæ ignarus, rudis est & facile errat. Pro virib. igitur enitendũ est, vt & publica tractemus, & quantũ ratio tẽporis sinit, philosophiæ nos demus. Sic in repub. versati sunt Pericles, Archytas Tarentinus, Dio Syracusanus, & Epaminondas Thebanus. de quibus posteriores duo Platonis fuerunt familiares. Neque iam puto verbosius immorandum disputationi de recta eruditione. Præter autem ea quæ diximus, vtile est etiam, aut necessarium potius, vetustorum cõmentariorum coemtionem non negligere, sed & ista colligere* secundum agriculturæ rationem * eodem modo instrumẽtum doctrinæ est vsus librorum, & à fontibus conseruare scientiam vsu venit. Verum ne corporum quidem exercitatio est prætermittenda, sed mittendi in ludum eius rei pueri, vt in eo genere quantum est satis elaborẽt, cum propter corporis concinnam conformationem, tum roboris gratia. nam bonæ senectuti fundamentum in pueritia iacitur, firma nimirum corporis ad sanitatem constitutio. Quemadmodum igitur tranquillo cœlo adornanda sunt quæ aduersus tempestates faciunt: ita in adolescentia moderationẽ & temperantiam ad viaticum senectuti parandum adhiberi par est. Sic autem labori moderandum est, ne eo exsiccati ad litterarum studia animum despõdeant. nã, vt ait Plato, somni & defatigationes, disciplinarum sunt hostes. Sed quorsum hæc? quin id propero dicere potius, quod præcipuã dictorum iã vim continet. Exercendi sunt adolescentes ad militaria opera iaculorum & sagittarum missionibus, ac venationibus. Eorum enim qui in prælijs succumbunt bona præmia victorib. sunt proposita. bello vero corporis habitus in vmbra educati non conuenit. gracilis autẽ miles bellicis adsuetus certaminibus, athletarum & hostium phalanges disiicit. Enimuero obijciat aliquis, me, qui de ingenuorum puerorum educatione præcepta daturum promiserim, pauperum & plebeiorum præterita institutione, solis profiteri diuitibus me rationem præscribere. Cui respondere nõ est difficile. Nihil enim ego mallem, quam meam doctrinã omnib. in vniuersum esse vtilem. quod si tamẽ quidam ob suam inopiam vti meis præceptis non poterunt, fortunam ii culpent, non me talia præcipientem. Veruntamen pro virili etiam pauperib. annitendum est, vt quam optime suos educent

Bibliotheca.

Corporis exercitatio.

7. de rep. in fine.

Militia.

De pauperum liberis instituendis.

educent liberos. sin id non datur, ea vtantur qua datur ratione. Atq; hæc ego orationis cursui inserui, vt deinceps reliqua etiam ad rectam adolescentum institutionem conducentia attexere possim. Sic itaq; dico, Ad liberalia studia adducendos esse pueros verbis adhortationibusque, non me

Plagæ & contumeliæ instituentium.

Hercle verberibus, aut cōtumeliosa tractatione. hæc enim seruis magis quam liberis cōuenire videntur: torpentque & abhorrent sic tractati à laboribus, partim ob dolores plagarum, partim ob contumelias. Laudationes autem & vitu-

Laudationes & increpationes.

perationes quauis contumeliosa tractatione plus valent apud ingenuos: illæ ad pulcra incitantes, hæ a turpibus arcentes. Alternis porro vicibus increpationes & collaudationes sunt adhibendæ, vt & cum exultant animi, reprehensionibus ad pudorem redigantur: & cum deiecti sunt, rursus laudibus erigantur. imitandæque in hoc genere nutrices, quæ infantes cum ad fletum prouocarunt, rursum vt consolentur mammam præbent. Est vero ex vsu, eos non inflare & ad superbiam extollere nimiis laudibus. nam harum excessum vanitas quædam & luxuria animorum comitari solet. Ac vidi ipse patres, quibus nimius amor causa fuit ne amarent vere. vtq; intelligi possit quod dico, exemplo rem faciam dilucidiorem. Dum festinant eo vt filii ipsorum primas in omnibus rebus ferant, immodicos eis imponunt labores, ad quos ij animo elanguescente deficiunt, ærumnisque alioquin oppressi, doctrinam æqua mente non admittunt. Quo enim modo stirpes mediocribus aquis aluntur,

Requies.

abundantibus suffocantur: eodem animus etiam moderatis crescit laboribus, nimijs obruitur. Danda est ergo pueris à continentibus laboribus respiratio: idque in animo habendum, totam nostram vitam in remissionem esse, seriumque studium diuisam. quam ob causam non vigilia modo, sed & somnus inuentus est: neque bellum duntaxat, sed & pax: neque sine serenitate tempestas, neque seria negocia tantum, sed & feriæ. vtque vnam in summam contrahamus, Requies laborum est condimentum. Neque in animalibus solis, sed & rebus anima carentibus, id deprehendas. nam & arcus & lyras remittimus, vt intendere possimus. atque in vniuersum seruatur corpus impletione atq; vacuatione, ani-

Inspectio parentum.

mus autem remissione & labore. Culpandi autem sunt parentes nonnulli, qui postquam filios suos pædagogis magistrisq;

gistrisq;

gistris commendauerunt, ipsi quid discatur neque inspiciunt vnquam, neque inaudiunt: magno sane cum errore. oportebat enim ipsos interuallo paucorum dierum subinde explorare puerorum profectus, neque in mercenarij voluntate omnem spem collocare. qui & ipse maiorem diligentiam pueris instituendis erat impensurus, si identidem sui sibi muneris rationem reddendam fore sentiret. Atque huic loco eleganter conuenit equisonis illius dictum, qui aiebat nihil esse, quod perinde saginaret equum, atq; oculus regis. In primis porro puerorũ memoria est exercenda atque adsuefactione roboranda. ea enim est veluti penus eruditionis. eamque ob causam Mnemosynen, hoc est, memoriam, fabulati sunt esse Musarum matrem, inuentas nihil ita & gignere & alere eruditionem, vt facit memoria. Quapropter vtroq; modo exercenda ea est, siue naturæ beneficio valeant memoria pueri, siue obliuiosi sint. Sic enim & copiam naturalem confirmabimus, & quod ei deest implebimus: atque vt illi alios, ita hi seipsos vincent. Est enim præclare ab Hesiodo dictum, *Memoria.*

Nam si vel paruum pergas superaddere paruo, *Operibus.*
Et crebro id facias, ingens exsistet aceruus.

Ne id quidem ignorent parentes, memoriæ vim in discendo exercitatam non ad eruditionem modo conducere, sed & ad ciuiles actiones non modicum adferre adiumentum. nam præteritarum actionum memoria exemplar præbet bene consultaturo de futuris. Præterea abducendi sunt filij à turpitudine sermonis: cum autore Democrito sermo actionis sit vmbra. Deinde opera est danda vt affabiles fiãt, inque colloquio comes. nihil enim ita dignum est odio, vt eorum mores, qui compellantibus se difficiles præbent. Iam in colloquijs pueri inuisi alijs non fient, si non omnino in disputationibus victoriam semper obtinere laborẽt. Non enim tantum egregium est scire vincere, sed etiam posse vinci pulcrum est, vbi victoria est damnosa, cum sit reuera etiam Cadmeia quædam victoria. Possumque huius sententiæ testem laudare Euripidem illum sapientem, cuius hæc sunt verba, *Sermo.*

Dicentibus duobus, irato altero,
Qui non repugnat dictis, est sapientior.

Addamus his ea, ad quę non minore quam dicta hactenus,

Præceptorū congeries.

immo & maiore ſtudio eſt contendendum. Sunt autem hæc. Vita degenda eſt ſine luxu, lingua coercenda, ira ſuperanda, manus continendæ. quę quanti ſint momenti, ſingulorū exemplis propoſitis melius innoteſcet. Vtq; à poſtremo ordiamur, nonnulli dum iniuſtis pecuniæ capturis manus adijciunt, omnem actæ vitæ gloriam fecerunt irritam, vt Gylippus Spartanus qui nummorū publicorum ſacculos cum aperuiſſet, actus eſt in exſulium.

Ira coercitio.

Ira autem ſuperiorem eſſe, ſapiētis eſt. Socrates calce impeditus ab adoleſcentulo admodum feroce & impuro, cum ſuos videret indigne id ferre ac fremere, adeo vt illum in ius quoque trahere cogitarent: Quid ergo, inquit? an ſi me aſinus calce ferijſſet, iuſſuri eratis vt contra calcē ei impingerem? Neq; tamē inultum plane id adoleſcens tulit, ſed omnib. ei facinus hoc exprobrantibus, calcitronemq; appellantibus, ſuſpendio vita ſeſe exuit. Idem Socrates, quando Nebulis fabula edita Ariſtophanes in ipſum omnis generis conuicia iaciebat, ijſque in ſcena recitatis amicorum quidam dicebat, Non iſta moleſte fers Socrates? nequaquam vero, inquit. nā in theatro, veluti in magno conuiuio verbis vexor. Horum germana ſunt atq; ijs coniuncta Archytæ Tarentini & Platonis facta. Ille cum à bello, in quo exercitum duxerat, reuerſus agrum offendiſſet ob incuriam vitium contraxiſſe, accerſito colono, Male, inquit, tecum ageretur, niſi ego admodū ira exarſiſſem. Plato ſeruo guloſo & impuro iratus, vocato filio ſororis ſuæ Speuſippo, Hunc tu, inquit, verbera. ego enim animo ſum valde commotus. Diceres, difficilia ſunt hæc, neque ad imitandum procliuia. Fateor. Sed tamen his exemplis vtēdum eſt, ſummiſque conandum viribus, vt abundantiam intemperatæ inſaniētiſq; iræ aboleamus. Nam neq; alijs in rebus eorum æquamus vel peritiam vel virtutem: nihilominus veluti deorum quorum ſacerdotes ac facigeri ſapientiæ, facta eorum, vbi fieri poteſt, imitari ſectarique nitimur. De frænanda lingua reſtat vt dicamus. quam rem qui exigui momenti aut vilem putat, plurimum à vero aberrat. Tempeſtiuum enim ſilentium res eſt ſapiēs, ac quauis oratione potior. Eaque, opinor, de cauſa priſci myſtica ſacra inſtituerunt, vt in his taciturnitati adſueſcētes, ad fidem humanorum arcanorum metum deorū tranſferremus. Et quidem tacuiſſe neminem pœnituit, dixiſſe

permul-

permultos. ac quod tacitum fuit, facile datur eloqui: quod dictum est, indictum fieri nullo pacto potest. Sexcenta auditu me percepisse memini exempla eorum, qui ob linguæ licentiam in grauissimas inciderunt calamitates. quorum reliquis omissis vnum duntaxat atq; alterum pro specimine adducam. Cum Ptolemæus Philadelphus sororem suam Arsinoë in vxorem duxisset, Sotades, quod ei dixisset ipsum in nequaquam licitum foramen intrudere aculeum, in carcere per longum tempus contabuit: pœnamque dedit importunę loquacitatis non indignam, qui vt alijs risum moueret, multum ipse fleuit temporis. His æqualia & consentanea, immo grauiora multo passus est Theocritus sophista. Cum enim Alexander Græcis mandaret, vt purpureas sibi vestes pararent, quippe domum reuersus è bello sacrificium de parta è barbaris victoria peracturus, eoq; nomine gentes pecuniam viritim contribuerent: aiebat Theocritus se aliquando dubitasse, nunc autem liquido sentire, hoc ipsum esse purpuream, quam Homerus dixisset, mortē. qua voce Alexandrum sibi inimicum reddidit. Idem Antigonum Macedoniæ regem altero carentem oculo, cū vitium hoc ei exprobrasset ad iram non mediocrem prouocauit. iubebat is Eutropionem coquorum principem, qui munus aliquod gesserat, ad se venire ac rationes secum conferre. quod cum hic ei renunciaret, ac sæpius accederet, scio, inquit Theocritus, quod me crudum vis Cyclopi apponere, huic quod coquus, illi quod vnoculus esset exprobrans. & Eutropio, Ergo, ait, tu capite mulctaberis, easque dabis loquacitatis istius tuæ atq; insaniæ pœnas: ac regi rem renunciauit, qui & misit qui Theocritum interficerēt. Prēter hæc omnia, adsuefaciēdi sunt pueri vt vera dicāt. qua in re summa est sanctimonia. mētiri enim seruile est, dignumq; apud omnes homines odio, ac ne mediocribus quidem seruis ignoscendum. Atque hæc quidem de pueris decore & ad modestiam instituendis hactenus nihil dubitans aut ambigens disserui. Quod restat dicendum, dubium me tenet, ancipitemq; in deliberando adfert curam, ac quasi in trutina positus in vtranque partē momentis impellor, neutri insistere valeo. valdeque cunctor rei huius vel autor fieri, vel dissuasor. Audendum tamen est, & eloquenda res. Est autem hæc quæstio, An amatores puerorum sinere debeamus

Iliad.ε,83.

Veritas

vtico-

vti eorum consuetudine, an vero potius ab ijs arcere. Cum enim intueor in patres suo sensu omnia metientes, moribusq; crudos & austeros, qui consuetudinem amatorum ob contumeliam liberorum intolerabilem putant: vereor eius autor esse atque suasor. Rursus cum in mentem venit Socratis, Platonis, Xenophontis, Æschinis, Cebetis, totiusque chori istorum virorum, qui masculos approbauerunt amores, adolescentulosque produxerunt ad doctrinam, popularem rationem, morumque honestatem: sententiam muto, flectorque admiratione & æmulatione istorum virorum. Atque his quidem etiam Euripides testimonio hoc fauet.

Sed est & alter inter mortales amor,
Iustique castique animi scilicet, ac probi.

Non tamen omittenda est Platonis sententia quæ seriæ rei admixtam habet vrbanitatem. ait enim permissum debere esse ijs, qui rē præclare gesserint, vt quemcunq; velint osculentur. Etenim arcendi sunt, qui pulcritudinem corporis spectant: animæ autem amatores omnino deligendi: & amores quidem, quales Thebis sunt & Elide & quæ in Creta vocatur raptio, fugiendi: æmulandi autem qui Athenis sunt & Spartę. Sed hac de re quisque suam sequatur sententiam. Ego de puerorum moderatione & decoro hactenus locutus, de adolescentia porro pauca omnino subijciam.

Adolescentes vt regendi.

Sæpenumero enim vituperaui malarum consuetudinum introductores, qui cū pueris pædagogos & magistros præfecissent, adolescentum impetus passi sunt libere ferri. cum contra hi maiore quam pueri cura atque custodia fuerint regendi. Quis enim nescit puerorum peccata exigua, planeque emendabilia esse? profecta scilicet à pædagogorum contemtu, aut quod magistrorum institutioni aliquando non obtemperarint. At iam ex ephebis egredientium peccata sæpenumero ingentia fiunt & atrocia: ingluuies ventris, furta pecuniæ paternæ, alea, comessationes, potationes, virginū amores, adulteria. Quapropter iuueniles impetus accuratis rationibus vinciri ac compesci conuenit. Est enim vigor illius ætatis incontinens voluptatum, lasciuitque, & fræno opus habet: & qui ætatē istam non magno opere regendam suscipiunt, imprudentes animo licentiam qua ad flagitia feratur concedunt. Ergo cordatis parentibus sub id temporis maxime vigilandum est, vt custodiant

adole-

adolescentes, ac intra modestiæ fines contineant, docendo, minando, rogando, consulendo, pollicendo, exempla demonstrando cum eorum, quos voluptatum studium in miseriam coniecit, tum qui abstinentia laudẽ sibi gloriamque parauerunt. Hæc enim duo quasi elementa sunt virtutis, Spes honoris, & Metus pœnæ. quorum illa incitatiores ad pulcerrima studia, hic segniores ad vitia reddit. In vniuersum vero malorum cõsuetudine hominum prohibendi sunt pueri. nã affricatur illis aliquid inde vitij. Atq; hoc etiã Pythagoras suis monuit præceptorum inuolucris. quæ ego adducam atq; euoluam: momentum enim ad virtutem cõferunt non minimum. Tale est, Non gusta quibus nigra est cauda. significat enim non consuescendum cum hominib. ob maliciam nigris. Stateram ne transgrediaris: summam docet habendam esse rationem iusticiæ, neq; eius fines exeundũ. Chœnici non inside. fugere iubet ignauiam, ac prospicere de necessario victu. Non cuiuis inijce dextram. hoc vult, nõ temere esse cum quoquam contrahendum. Angustum annulum non gesta. id est, vitæ genus liberum sectare, nec vinculo temetipsum obstringe. Ignem gladio non scrutare. hoc dicit, iratos non esse irritandos, (est enim hoc indecorum) sed ijs concedendum. Cor ne edas. vult animã curis non esse affligendam. Fabis abstine. hoc est, reip. administrationẽ vita. nam olim magistratus per suffragia fabis lata creabantur. Cibum in matulam non inijce. prçcipit prauo animo nõ esse elegantem orationẽ committendam. est enim oratio cibus animi, quem cibum immundũ humana reddit peruersitas. Ad fines vbi perueneris, non reuertito. monet, cum moriendum est, & finem vitæ instare videmus, æquo id animo esse ferendum, ac citra mœrorem. Sed eo vnde digressa fuit, nostra se referat oratio. Sunt itaq; pueri ab omnib. vt dixi, malis hominibus abstinendi: maxime autem ab adulatoribus. Quod enim identidem & multis dicere parentib. cõsueui, nunc quoq; affirmo. Genus hominum adulatoribus pestilentius nullum est, neque quod magis ac celerius iuuenes in perniciem præcipitet. illi enim & parentes & natos radicitus perdunt, & inter consulendum esca voluptatis difficulter euitabili illicientes, parentum senectutem iuxta & filiorum iuuentutem dolorum plenam reddunt. Diuitibus liberis parentes sobrietatem cõmendant,

Malorum consuetudo.

Ænigmata Pythagoræ explicat.

Adulatores.

adulatores ebrietatem. illi continentiam, hi libidinem. illi
parſimoniam, hi prodigalitatem. induſtriam illi, hi ignaui-
am. punctum (aiunt adſentatores) temporis eſt tota noſtra
vita, frui ea, non abuti ad alias res cōuenit. quid attinet nos
minas patris curare? delirus eſt, & alterum pedem iam in ſe-
pulchro habet: mox illum ſublimem arreptum efferemus.
Nō deſunt ex ijs, qui & ſcorta ſubmittant, & nuptas proſti-
tuant: & quę parentib. erant ſenij viatica, interuertant atq;
rapiant. Impuri ſunt iſti homines amicitiæ ſimulatores, li-
bertatis imperiti, diuitum adulatores, pauperum contēto-
res, veluti lyrica quadā arte ad adoleſcentes decipiendos in-
ſtructi, ad riſum eorū qui ipſos alunt labia in riſum diducē-
tes, animi ſubditiciæ, ac vitæ ſpuriæ partes. ad nutum diui-
tū viuentes, fortunæ ſtatu liberi, inſtituto ſerui, ac ſe contu-
melia affici putantes, ſi non tractentur contumelioſe, ſed
fruſtra alātur. Quare ſi quis eſt pater ſolicitus de bene edu-
candis liberis, fœdum hoc pecus domo eijciat. Amoliatur
etiam condiſcipulorum prauos mores, qui ſatis habent vi-
rium ad corrumpendū vel optima ingenia. Atq; hæc quidē
præclara ſunt, & vtilia. quæ ſubdam, humana ſunt. Nam &
parentes viciſſim ego nolim vſquequaq; duro eſſe & aſpero
ingenio: ſed ſæpenumero eos quorundam peccatorum gra-
tiam facere adoleſcentibus, ſibiq; ipſis ſuam adoleſcentiā
reuocare in memoriam. At quemadmodum medici amara
medicamenta dulcib. ſuccis permiſcentes, oblectatione ad
vtilitatem, ſibi acceſſum aperiunt: ita conuenit parentes
reprehenſionum ſeueritatem lenitate tēperare: & interdum
habenas cupiditatib. filiorum laxare, interdum aſtringere.
& maxime quidem peccata æquo animo ferre. vbi tamē fie-
ri id nequit, dare operam, vt concepta ob delictum ira cele-
riter deflagret. Præſtat enim patris iras ſubitas eſſe, quam
graues. quia infenſus & implacabilis animus patris, non le-
ue eſt argumentum odij erga liberos. Conducibile eſt etiā
nonnulla peccata liberûm ſimulare parentes ſe non ani-
maduertere: cumq; ſub ſenectutem viſus ſoleat audituſque
hebeſcere, eo iſtam ſenſuum imbecillitatē transferre, vt vi-
dentes quædam quæ aguntur, non videant, audienteſq; nō
audiant. Amicorum delicta toleramus: quid mirum, ſi et-
iam filiorum? quando etiam ſeruorum crapulam ebrieta-
temque ſæpe non reprehendimus. Parcus aliquando fuiſti,
fac

Parentum lenitas.

fac etiam impensas: indignatus es aliquando, ignosce vicissim: delusit te aliquando serui vsus opera, iram cohibe: par boum ex agro abduxit, venit aliquando hesternam olens crapulã, dissimula: vnguentũ redolet, tace. sic lasciuiens domatur adolescentia. Danda porro est opera, vt qui voluptatib. nimis dediti sunt, & reprehensionibus minus obtemperantes, matrimonio deuinciantur, quod est tutissimum iuuentutis vinculum. Vxores autem filijs despondebunt, quę neq; nobilitate generis, neq; diuitijs multum eos superent. Sapienter enim dictum est, Tibi congruentem versa. & qui multo se præstantiores ducunt vxores, non mariti earum, sed dotis serui sua imprudentia fiunt. His pauca quædam si adiecero, finem præceptis imponam. Ante omnia debent parentes nihil peccando, omniaq; pro officij rationibus agendo, euidens sese liberis exemplum præbere: vt in istorũ ij vitam tanquam in speculum intuentes, à turpib. dictis, factisq; auertantur. Etenim qui peccata filiorum increpãtes, ipsi in eadẽ prolabuntur vitia, ij se nõ sentiũt sub illorũ nomine semetipsos accusare. Quorũ vero tota vita turpis est, ij ne seruos qdẽ obiurgãdi libertatẽ sibi relinquũt. nedũ filios. Quo accedit, quod tales patres scelerũ consultores ac doctores suis sunt filijs. vbi enim senes sunt impudẽtes, necesse est ibi adolescẽtes quoq; inuerecundissimos esse. Ergo ad decorã liberorũ educationẽ quæcũq; cõducere possunt, in ijs elaborandũ est: æmulatione Eurydices. quæ cũ Illyria esset & plus quã barbara mulier, tamen vt filios docere posset, prouecta iam ætate disciplinis animũ studiumq; applicuit. Cuius quantus fuerit erga liberos suos amor, satis declarat inscriptio ab ea Musis cõsecrata. cuius hic est sensus,

Coniugium

Exempla parentum.

Quo desiderio, Musæ, nouistis, amarit
Doctrinæ vestræ munera, quoque animi
Eurydice studio flagrans Hierapolietis:
Quæ grato vobis dedicat hæc animo.
Nam mater natis iam pubescentibus ausa est
Thesaurum sophiæ discere literulas.

Enimuero omnia, quæ exposuimus, vt in vnum concurrãt atque simul coniungantur, optari fortassis rectius potest quam mandari. Pleraq; vero præcepta sequi & imitari, res quidem hæc ipsa est felicitatem requirens magnamq; accurationem: potest tamen ab humana præstari natura.

PLVTARCHI COMMENTARIVS, *Quomodo adoleſcens Poetas audire debeat.*

QVOD Philoxenus poeta dixit, M. Sedate, carnes ſuauiſſimas eſſe, quæ carnes non ſint, itemque piſces, qui piſces non ſint: de eo pronunciare ſinemus iſtos, quos palato plus ſapere, quam corde, Cato aiebat. De hoc autem nobis conſtat, adoleſcentulos magis gaudere, libentiuſque obſequi, ac manſuetiores ſe præbere ijs philoſophiæ dictis, quæ philoſophice & ſerio dicta non videntur. Non enim Æſopicas tantum fabellas & poetica argumenta, ſed & Heraclidis Abarin, & Ariſtonis Lyconem, inque his ſententias de anima fabulis permixtas legentes, quaſi cœleſti quodam mentis inſtinctu non ſine voluptate excitantur. Quare non id modo curandum eſt, vt circa voluptates quæ ex cibo & potu percipiuntur, modeſtiam ſeruent: ſed magis etiam ad hoc ſunt adſuefaciendi, vt in lectionibus & auditionibus delectatione tanquã obſonio fruantur, vtiliaq; & ſalubria ex ijs captent. Nam neque vrbi portæ cæteræ clauſæ id præſtabũt, vt nõ capiatur, ſi per vnam aliquam hoſtes recipiãtur: neq; adoleſcentem continentia aduerſus reliquas voluptates adhibita conſeruabit, ſicubi imprudens per auditum ſe illis capiẽdum dederit. quinimo auditus, quo mentem ac rationem propius attingit, eo plus damni ac corruptelæ affert ea per negligẽtiam admiſſa illecebra. Quoniam itaq; neq; fortaſſis licet, neq; etiam expedit à poematib. arceri eo natu adoleſcentẽ, quo Soclarus meus eſt, & tuus Cleander: peraccurate nobis obſeruandi ſunt, quippe in legendo magis quam in ambulando ductoris egentes. Proinde quem nuper de poetis ſermonem habui, eum mihi ſubijt in præſentia, conſcriptum ad te mittere. quem vbi perlegeris, ſiquidem tibi videbitur non minorem vim ijs habere amuletis, quæ nõnulli ad cõuiuia ebrietatis arcendæ cauſa appenſa geſtãt, aut ijs intra corpus ante ſumtis accedunt: Cleandro imperti, ijſq; ingenium ipſius, quod ob vigorem & alacritatem acumenq; facile iſtis perducatur illecebris, præmuni.

Polypodis capiti perhibent bonum ineſſe malumque.

nam

nam ſuauiſſimum eſu cum ſit, difficilem ſomnum facere, ac turbulenta & abſurda viſa excitare creditur. Eodem ſane modo poeſis quoque multa iucunda & adoleſcentis animo pabuli inſtar conducentia in ſe habet: non pauciora vero quæ conturbent eum, & de ſanitate mentis dimoueant, vbi lectioni recta inſtitutio defuerit. Neque enim de Aegypto tantum, ſed de poetica etiam licet dicere,

Illam noxia multa, & multa ſalubria ferre Ody. δ. 230.
Cultori medicamenta. - - - Etenim Ilia. ξ. 216.
Hic amor, hic deſiderium latet, hic quoque blandum.
Alloquium, quemuis ſapientem fallere callens.

Quippe illecebræ eius fatuos plane & ſtupidos non attingunt. quare Simonides quoq; interrogatus, cur ſolos Theſſalos non deciperet: rudiores eſſe reſpondit, quam qui ab ipſo decipi poſſent. Et Gorgias tragœdiam dixit eſſe impoſturam: quam & qui adhiberet, non adhibente iuſtior, & qui paſſus eſſet, nõ paſſo eſſet ſapientior. Vtrum igitur adoleſcentes inſtar Ithacenſium, aures eorum cera ſolida obturantes, cogemus lintre Epicuri poeſin præteruehi atque fugere? an vero recta potius quadam ratione iudicium circumdantes atque vincientes ita dirigemus, ne delectatione ad noxia deferantur?

Nam neque atrox, natus genitore Dryante, Lycurgus Ilia. ζ. 130.

ſana eſt vſus mente, quod multis vino captis, ac per temulentiam peccantibus, vires paſſim excidit: cum debuiſſet potius fontes propius adducere, inſanũq; (vt ait Plato) deũ alio ſobrio repreſſum caſtigare. (nam id quod noxium eſt, de vino aufert aqua admixta, vtili relicto.) Neque nos ſane poeticam Muſarum partem exſcindamus aut aboleamus. ſed vbi præ nimia voluptate fabuloſæ eius & theatrales partes contumaciter ſe iactant & efferunt, nimiaq; libidine inſaniunt: ibi manus inijcientes, reprimamus eam. Vbi vero erudita venuſtas & ſuauis atq; alliciens animum oratio vana fructuſve expers nõ eſt, ibi philoſophiam introducamus atq; admiſceamus. Quemadmodum enim mandragora iuxta vites naſcens, ſuamque in vinũ vim diffundens, efficit vt ſuauius dormiant, qui id biberunt: ſic poeſis è philoſophia doctrinam deſumens, eamque fabulis permiſcens, facilem eius & gratam adoleſcentibus perceptionem præbet. Non ergo fugienda ſunt poemata philoſophaturis: ſed adhibenda poema-

da poematib. philosophica consideratio, adsuescendumque vt in eo quod delectat vtilitatem quæras, & eam amplectaris: sin vero, repugnandum ei est, & succensendum. hoc enim eruditionis principiũ est. Atqui secundum Sophoclẽ,

Quacunque rem ratione recta ceperis,
Bonum illius recte sperabis exitum.

I. Præceptum prænosse iubet, multa esse apud poetas ficta, idque bifariam.

Primum ergo introducemus in poemata hominem, cui nihil ita meditatum in promptuque sit, atque illud,

---permulta canunt mendacia vates:

id quod partim coacti, partim sponte faciunt. Sponte, quia ad delectationem auditionis, & gratiam quam plurimi captant, ob austeritatem suam veritas mendacio minus ijs esse commoda videtur. Quod enim re vera fit, id tametsi exitum habet tristem, non mutatur. Quod autẽ commentum est, id facillime cedit, & de tristi in iucundum mutatur. Nã neque numeri, neque verborum immutationes, neq; dictionis maiestas, neque translationis opportunitas, neque cõcinnitas & compositio tantum habet blandiciæ atq; gratiæ quantum fabulæ aptę connexa dispositio. Enimuero sicut in picturis color plus afficit quam lineæ, propter similitudinem corporis, & fallendi aptitudinem: ita in poematibus mendacium probabilitate temperatum magis percellit & gratius est apparatu carminis & dictionis fabula & figmẽto carentis. Itaq; Socrates quibusdam somnijs ad scribendum carmen compulsus, cum ipse, vt qui per omnem vitam pro veritate decertasset, facultate probabilia mendacia fabricandi destitueretur, Aesopi fabellas argumentum sibi delegit: poesin non putans eam à qua abesset mendacium. Etenim sacrificia quædam nouimus choris & tibijs carentia: poesin fabularum & figmentorum expertem non nouimus. nam Empedoclis & Parmenidis versus, Theriaca Nicandri, ac sententiæ Theognidis, orationes sunt, vt pedestris incessus humilitatem effugerent, granditatem & mensuram à poetica pro vehiculo mutuatæ. Proinde vbi absurdum aliquid aut durum in poematibus dicitur ab aliquo præstanti viro de dijs, dæmonib. aut virtute: is qui eum vt verum amplectitur sermonem, in errorem incidit, falsaque opinione animum corrumpit. At qui nunquam immemor est poeticarum in mentiendo præstigiarum, idque perspicue semper tenens, identidem poesin sic compellare nouit:

O machi-

O machinatrix lynce versipellior.
Quid ludis, & supercilium quid contrahis,
Fraudemque texens, te simulas verum loqui?

is, inquam, mali nihil feret, neq; quicquam absurdi cre- Iliad.υ, 61.
det. Nimirum is se reuocabit à metu, sicubi timebit ne Neptunus terram eruat, & inferos detegat: aut vbi subierit ei Apollini irasci ob Achiuorum principem,

Ipsus suaui quem celebrans in conuiuio,
Hæc fatus ipsus, ipsus & letho dedit.

Quin & extincti iam Achillis, ac Agamemnonis lacrymas compescet, cupiditate viuendi manus viribus cassas, intendentium. Quod sicubi à perturbationibus superatus, victusque veneficio erit, nulla interposita mora ita seipsum alloquetur:

Affecta reditum, superas repete impiger auras Odyss.λ.
Quam primum, tum quæ sunt hic tibi visa sub vmbris, 222.
Vxori quondam caræ narranda memento.

venuste enim hoc in suá Necyiam dixit Homerus, quod ea auditio propter fabulas est mulierib. cógruens. Ac talia quidem sunt quæ poetæ sua sponte fingunt. Plura sunt, quę nó fingentes, sed ita esse opinantes, falsitatem eá nobis pigmétis fucatam offerunt. vt, cum de Ioue Homerus dixerit,

Iuppiter ipse duas æquato examine lances Iliad.χ,
Sustinet, & fata imponit diuerse duorum, 209.
Pelidæ huic magni, pugnacis at Hectoris illi.
Dardanidæ fatum lethali pondere lancem
Impulit ad manes vergens. tunc Hectora Phœbus
Deseruit:--- totam tragœdiam huic fabulæ

aptauit Aeschylus, titulo Psychostasiæ. assistere enim facit lancibus Iouis, alteri Thetidem, alteri Auroram, deprecantes pro filiis suis Achille & Memnone manum conserentib. Nemo non videt, fabulam esse hanc delectandi aut perterrendi auditoris causa confictam. Hæc autem,

Iuppiter humanæ dispensans prœlia gentis. &,
Num causam Iupiter præbet mortalibus, Ilia. δ, 84.
Cum familiam statuit euertere funditus.

hæc iam ex ipsorum sunt dicta opinione, falsam de diis sententiam, & ignorationem suam nobis tradentium. Iam illæ apud inferos portétorum fictiones & dispositiones, quæ terribilibus nominibus spectra fabricantur ardentium

fluminum, locorum horribilium, ac terribilium ſupplici-orum: fere ab omnibus deprehenduntur eſſe fabuloſæ admodum, & in quibus tanquam in alimentis venenum, ita mendacium ſit admixtum nemoq; pene neſcit, neq; Homerum, neq; Pindarum, neq; Sophoclem, pro certo habuiſſe id quod ſcribebant:

Vbi immenſas ructant tenebras.
Validi vmbroſæ noctis fluuii.

Odyſſ. ω, 11. Item: *Oceani fluctus legere, & Leucada petram.* Item

Vbi æſtus gurgitis, inferorum auguſtiæq;.

Tamen quotquot mortem veluti miſerabilem, & ſepulturæ priuationem tanquam miſeram rem deplorantes, huiuſmodi verba extulerunt:

Odyſſ. λ, 72. Iliad. χ, 362. & alibi.

Non inhumatum oro tu me, infletumq; relinquas. Item,
Tunc anima ad manes de membris mœſta volauit,
Interitumq; ſuum lugens, & robur, & annos. Item,
Non me prius quam fert ætas interfice:
Nam dulce lucem eſt cernere. noli cogere,
Vt abdita infra terram conſpiciam miſer:

hæ, inquam, voces ſunt ita ſentientium, & errore captorũ. quo magis nos attingũt, & perturbatione iſta atq; imbecillitate exagitatos angũt, à qua proficiſcũtur. Aduerſum hęc ergo rurſus promte id aures noſtras perſonet, poeſi non admodum curæ eſſe veritatem: quod autem verum ſit de his reb. id ne ab iis quidem, qui in aliam nullam quam huius ipſius rei diſcendæ cognoſcendæq; curam incubuerint, omnino percipi aut inueſtigari potuiſſe: quod quidem ipſi etiã fateantur. Atque hic ad manum ſint Empedoclea hæc:

Non oculis poſſunt homines, non auribus iſta,
Non comprendere monte ---

Et illa Xenophanis.

De ſuperis, ſed & his quæ cœpi dicere cunctis,
Nullus homo fuit, aut qui poſſit certa docere,
Exſiſtet---- ſed & Socratis verba apud Platonem, eiurantis iſtarum rerum noticiam. Minus enim poetis tanquam iſtorum aliquid ſcientibus animum aduertẽt, qui videbunt de iis rebus philoſophis quoque pronunciaturis veluti vertiginem quandam obortam. Magis quoque adhuc cautũ eum reddemus, ſi ſimul atq; eum ad poemata applicamus, ipſam poeticam ei deſcribamus: artem nimirum

II. Poetica in imitatione conſiſtit.

rum eam esse imitatricem, pingendique arti quasi ex altera parte respondentem. Neque id modo auditum habeat omnium sermone tritum, quo loquentis picturæ nomine poësis, pictura tacentis poësis afficitur: sed præterea quoq; eum doceamus, quod pictã lacertam, aut simiam, aut Thersitæ faciem videntes delectamur, miramurq; non pulcritudinis, sed similitudinis causa. Suapte enim natura fieri id quod turpe est pulcrum non potest: imitatio, siue pulcræ siue turpis rei similitudinem exprimat, laudatur: eademq; rursus, si pulcram turpis corporis imaginem effingat, decorum nõ seruauerit. Pingunt etiam quidam actiones absurdas, vt Timomachus Medeam liberos necantem, & Orestẽ matri necem inferentem Theo, Parrhasiusq; Vlyssis simulatam insaniam, & Chærephanes mulierum cum viris impudicam consuetudinem. In his adolescens maxime est adsuefaciendus, vt discat rem quæ imitatione est expressa, non laudari: sed artem, quæ id quod propositum erat, recte repræsentauerit. Quando igitur poetica etiam ars sæpenumero turpes actiones, & prauas affectiones moresq; imitãdo exponit: adolescentis est, id quod in his præclare elaboratum admirationem meretur, neq; probare vt verum, neq; amplecti vt pulcrum: sed eatenus laudare, quatenus argumento congruit. Quomodo enim porci grunnitum, & trochleæ stridorẽ, & venti fremitum, & maris strepitum, non sine molestia audimus: si quis vero cõmode ea imitetur, vt suem Parmeno, & trochleas Theodorus, delectamur. & morbo captos homines, aut suspectæ valetudinis, tanquam spectaculum iniucundum fugimus: Aristophontis vero Philoctetam, & Silanionis Iocastam ad similitudinem contabescentium & morientium effictos, cum gaudio videmus. sic adolescens, vbi leget quæ Thersites scutra, aut Sisyphus corruptor, aut Batrachus leno agens vel loquens in poemate introducitur, sciat artẽ imitatricem laudandam: quę vero ista imitatione affectiones & facta exprimuntur, reiiciẽda esse, atq; vituperanda. Non enim idem est, rem aliquam esse pulcram, & eam imitari pulcre: quorum hoc in decoro & cõuenientia cõsistit, turpibus autem turpia conueniunt. Quippe Demonidis etiam claudi illius, quas eius qui furto eas subtraxisset pedibus congruere optauit, crepidæ, erant quidem eæ malæ, sed Demonidi aptæ. Iam hæc,

Nam si violandum est ius, regnandi gratia
Violandum est. - - - &,
Existimationem iusti fac pares,
Sed lucri causa quiduis interim face. &,
Quod ni precario talentum cepero. &,
Viuam talento neglecto, & gratus sopor
Obrepet: atque flagitii, hoc argenteum
Propter talentum quod patraui, non quidem
Apud inferos pœnas luam:

hæ quidem improbæ sunt, & falsæ orationes: sed quales Eteoclem, Ixionem, senem fœneratorem deceant. Ergo si adolescentulos moneamus, hæc eos non vt quæ laudi vertãt atq; probent, sed ita scribere vt absurda ac mala, ideoq; moribus & personis improbis attributa: nunquam ii opinione de poetis concepta decipientur. Quinimo de loquentis *Fin. Ilia. γ.* persona suspicio insinuata, & factum & orationem suspectam reddet, vt mala, & à malis profecta. Tale est, quod Homerus Paridem è prælio profugum, cum Helena concumbere facit. Nam cum neminem alium interdiu cum vxore rem habere commemoret, extra intemperantem hunc & adulterum: satis euidenter docet, se hoc de eo opprobrii &

III. *Ipsi poetæ de dictis iudicium vbi ferunt.* reprehensionis causa referre. Quo in genere magnopere aduertendus est animus, sicubi poeta ipse contra ea quæ dicentur, iudicium suæ improbationis edit. quod in prologo Thaidis suæ Menander fecit:

Ergo mihi talem velim dea tu canas,
Audacia & forma simul & facundia
Quæ prædita, exerceat iniuriis suos
Procos, domo excludat, crebroque postulet
Munera, simulans amare semper, nullum amet.

Odyss. ζ. 148. Optime omnium Homerus hoc est vsus genere, male dictis reprehensionem, bene dictis commendationem præmittens. Hæc ita:

Mox ille hæc blanda est astute verba locutus. Item,
Ilia. β. 189. *Hunc ille assistens pulcro sermone tenebat.*

Illud vero agens, tantum non protestatur ea se non dicere aut probare, quippe inepta & praua. Exempli gratia: narraturus quomodo sacerdotem Agamemnonem inhumaniter tractauerit, hæc præmisit:

Ilia. α. 24. *Non hæc Atrides Agamemnon dicta probauit,*

Sed

Sed male reiecit,--- id est, sæue & superbe, ac præter decorum. Achilli etiam ferocem hanc tribuens orationem,

Ebrie, cui cerui est pectus, vultusq; caninus: Ibid. 223.

suum de ea iudicium addit,

Rursum Pelides prauis Agamemnona regem
Impetiit verbis, neque adhuc dimiserat iram.

consentaneum quippe est, nihil per iram & vehementiam recte dici. Sic & de factis:

Sic fatus, facinus concepit in Hectora diuum Ilia. ψ. 24.
Immane: extendens quem pronũ ad strata Patrocli, &c.

Præclare etiam in fine dictum quoddam, quasi calculum dictis factisve adiungit. Quale est, cum deos facit de adulterio Martis ac Veneris dicentes:

Successu mala facta carent: celerem quoque tardus Od. θ. 329.
Assequitur sontem vindex.---

& de Hectoris superbia atque iactantia: Ilia. θ. 198.

Talia iactanti Iuno succensuit alma.

& de Pandari sagittatione:

Hoc animum stulti Pallas sermone fefellit. Ilia. δ. 104.

Huiusmodi effata & sententias quiuis sane deprehenderit, modo animum animaduertat. Alia in ipsis rebus documenta exhibent: quemadmodum Euripides fertur Ixionem vt impium flagitiosumque conuiciantibus dixisse: enimuero non ante eum è scena eduxi, quam rotæ affigerem. Apud Homerum id mutum doctrinæ genus extat, considerationem habens vtilem ijs in fabulis etiam, quæ maxime vituperantur. Quas allegorijs (ita enim nunc vocant, cum aliud dicitur, intelligitur aliud: antiqui hyponœam, ab occulto, qui subesset sensu nominabant) nonnulli alio detorquentes ac peruertentes, indiciũ de Venere à Marte adulterata Solẽ detulisse aiunt hoc sensu, quod Veneris sideri sidus Martis congressum adulterio obnoxias natiuitates reddat: Sole autem rursus elato & deprehendente ea, non lateant. Ita Ilia. ξ. 170. quod se Iuno ornauit Iouem aggressura, & veneficium cesti, volunt esse aeris quandam purgationem, ad igneam accedentis naturam. Quasi vero non ipse interpretationem poeta addiderit. Nam in Veneris fabula, eos qui animũ aduertunt, docet, Musicã prauã & cãtilenas malas, sermonesq; de rebus vitiosis facere ad corrumpendos mores, efficereq;

vitam

vitam effœminatam, & viros luxum, molliciem, cõsuetudinemque mulierum amantes, ac

Odyss. θ. 249. *Mutatas itidem vestes, calida atq; lauacra,*
Et thalamos. ---- Idcirco Vlyssem etiam facit citharœdo præcipientem,

Ibidem 492. *Hinc age digressus, potius quæ machina cepit*
Vrbem Dardanidûm, canta. ----

pulcre docens, musicæ & poeticæ argumenta à prudentib. esse & cordatis petenda. In Iunonis fabula optime demonstrauit consuetudinem mulierum cum viris, gratiamq; quã eæ veneficio & præstigijs ac dolo sibi conciliant, non modo in diem durare, ac fastidiosam esse, & instabilem: sed in odium præterea inimicitiamq; mutari, postquam voluptas euanuit. Sic enim ei Iupiter in hanc sententiam minatur:

Ilia. o. 32. *Vt videas, iuuet an Venus hæc te, concubitusq;,*
Quo mihi clam superis fraudem commixta struebas.

Nimirum effictio & imitatio facinorum malorum, vbi simul dedecus atque damnum inde autores consecutum proponitur, non incommodum, sed vtilitatem adfert auditori. Philosophi quidem exemplis vtuntur, eaq; ad cohortandum & instituendum sumunt, quæ ad manum sunt: at poetæ idem hoc agunt, exempla ipsi fingentes, ac fabulas pro-

IIII. *Contraria poetarum dicta.* ponentes. Sane Melanthius, siue serio id, siue ioco, Atheniensium ciuitatem conseruatam fuisse dixit oratorum dissidijs atq; turbis: ita enim non in vnum vniuersos parietem inclinasse, sed eorum qui rempublicam tractabant in dissidio quippiam fuisse, quod recelleret à damnosa parte vrbẽ. Poetarum quoque contradictiones, quib. fidem dictorum dubiam faciant, non sinunt ea ad nocendum satis momenti habere. Vbi ergo iuxta se posita contraria dicta apud illos euidenter sunt, meliori parti adstipulandum est, vt in his:

Multis homines in rebus decipiunt dii,
Mea proles, atq; dura conciliant mala.
FIL. *Dixti id, nihil quo facilius dictu est, deos*
Incusans. --- Item,
Non copia auri te gaudere hac addecet?
R. *Ditem esse, nilque scire preterea, malum est.*
Item:
Quid ergo? mortem te numnam oppetere expedit?
R. *Ita: nam pie colere deos, non est labor.*

Hæc

Hæc & horum similia dubij solutionem habent promtam: siquidem vti dictum est, iudicium adolescentulorum ad meliora dirigimus. Quod si qua absurde dicta sunt, neque statim soluta: ea refutanda sunt ijs, quæ in contrariam partem ab eodem alibi dicta sunt. neque succensendum poetæ, aut moleste is ferendus, sed ea improbanda, quæ vulgato more & per iocum dicta sunt. Statim aduersus ea quæ apud Homerum exposita sunt, deos alium ab alio deiectum, & sauciatos ab hominibus fuisse, inter se discordias & odia exercuisse, ita ei occines:

Rectius hoc aliquid poteras sermone poeta
Sentire, & multo melioribus edere verbis. Iliad. η. 358.

ac sentis profecto melius, & loqueris alibi rectius hæc ipsa:

Dij facilem vitam ducentes. ——— &, Odyss. δ. 805.
Hic sese oblectant superi sine fine beati. &,
Hunc superi statuere modum mœrore carentes, Odyss. ζ. 46.
Viuendi miseris mortalibus. — Iliad. ω. 525.

Hæ enim sane sunt & veræ de dijs opiniones: ista ad animos hominum percellendos conficta. Rursum Euripide dicente,

Multis dij formis homines sophismatum;
Quod his potentia præstant in fraudem agunt.

inferre expedit, quod rectius idem dixit,

Si turpe dij faciant aliquid, non sunt dij.

Et cum Pindarus acerbe admodum, & irritandum accommodate dixerit:

Verum est, cuncta delendi hostis gratia agere:

ipsius verbis ei respondebimus, quod dicit,

Fine voluptas acerbissimo iniusta clauditur.

Ac Sophocle dicente,

Suaue est lucrum, profectum etiam à mendacio:

respondebimus, At vero teipsum audiuimus dicere,

Mendacibus verbis fructum haud succedere.

Et ad ea quæ de opibus protulit,

Omnia diuitijs, quamuis inuia, peruia. &,
Voti sui pauper neque compos maxime
Cum sit, potitur. ---
Nam turpe corpus, & nullius nominis
Visu pulcrum facundia reddit, & elegans:

his multa opponet lector Sophoclea; de quib. & hæc sunt:

In ho-

In honore pauper etiam quin sit, nil vetat. &,
Deterior haud est pauper, quicquam si sapit. Atque,
Nam qua bonorum sit multorum gratia?
Autor malorum prosperas quando fouet
Diuitias cura.---

Menander quidem extulit aperte voluptatis studium, animosq; vanitate impleuit, amatoria ista & feruida cantans:

Quacunque viuunt atque nobiscum iubar
Solis vident, voluptati omnia seruiunt.

At idem nos rursus circumegit, & ad honestatem retraxit, luxuriæque ferocitatem repressit, ita fatus:

Vtcunque sit iucunda, si turpis siet.
Opprobrium est graue vita.---

hæc prioribus aduersantur, meliora sunt autem & vtiliora. Ergo alterum horum necesse est ista contrariorum dictorum iuxta se collocatio & consideratio efficiat: aut ad meliorem partem traducet, aut fidem quoque deteriori derogabit. Sin eueniat, vt ipsi eorum quæ absurde dicta sunt refutationem non præbeant: nihil obstat, quin aliorum probatorum autorum contraria dicta velut in trutina cum his comparantes, quid rectius sit experiamur. Veluti cum Alexis aliquos mouet his verbis:

V. Dicta fide dignorum hominum, poeticis opponenda.

Sapientis est voluptates sectarier.
Tres inter has potentia sunt prædita,
Vere vtilis qua sit vita mortalium:
Edere, bibere, Venerisque muneribus frui.
Accessionis omnia reliqua sunt loco.

tenendum hoc est, Socratem contra dixisse, Malos viuere edendi & bibendi causa, bonos vitæ gratia tolerandæ edere & bibere. Aduersus eum qui scripsit, Contra malum esse maliciam non inutile armorum genus: cum is iubeat nos quodammodo adsimilari malis: Diogenis illud obijciendum est, qui interrogatus, qua quis ratione vlcisci inimicum posset, respondit, Si ipse quam optimus fiat. Eodem Diogene etiam contra Sophoclem vtendum, qui multa hominum millia animi ægritudine afflixit, de mysterijs hæc scribens:

His qui sacris visis abeunt ad inferos
Homines, beati sunt. solis quia viuere
Contingit illic istis. turba catera

Omnium

Omnium malorum generi incidit.——

At vero Diogenes cum tale aliquid inaudiuiſſet, Quid ais, inquit? numnam melior conditio erit Patæcionis furis, eo quod ſacris eſt initiatus, quam Epaminondæ? Timotheo ſane in theatro Dianam canenti, inſanam, furioſam, diuino inſtinctu concitam, rabioſam: Cineſias ſtatim occinit, Talis tibi contingat filia. Elegans & illud Bionis ad Theognidem. cum enim Theognis diceret:

Paupertate etenim deuicto lingua ligata eſt,
Vt facere aut fari iam nihil ille queat.

Bion contra: Quomodo, ait, ergo tu pauper cum ſis, tam multa nugando & garriendo nos obtundis? Neque vero eæ quæ ad corrigendum dictum præbentur ex adiectis & vna pronunciatis verbis occaſiones ſunt prætermittendæ. Sed quemadmodum medici pedes ac alas cantharidis, cum quidem ipſa ſit mortifera, prodeſſe, & diſſoluendi vim habere putant: ſic in poematis quoque ſi quod eſt nomen aut verbum adpoſitum, quod efficiat quo minus ad deteriorem ſententiam abducamur, arripiendum eſt, adque explicationem adhibendum. Sicut quidam in his Homericis verſibus faciunt: VI. *Adiacentia.*

Scilicet hoc miſeris mortalibus extat honoris, *Odyſſ. δ. 197.*
Vt lacrymis malaſque rigent, ponantque capillos. &, *Ilia. ω. 525.*
Hunc ſuperi ſtatuere modum mœrore carentes
Viuendi miſeris mortalibus ----

Non enim ſimpliciter omnibus hominibus miſeram vitam à dijs fatali neceſſitate deſtinatam dicit, ſed ſtultis ac imprudentibus: quos, prauitatis ſuæ cauſa miſerabiles cum ſint, miſeros ſolet appellare, & ærumnoſos. Alius porro modus eſt, quo quæ in poematis ſuſpecta ſunt, in meliorem partem vertuntur, qui ex vſu vocabulorum pendet: in quo magis decet exerceri adoleſcentem, quam in ijs quæ gloſſæ dicuntur. Nam neque inelegans quidem eſt, & eruditũ, ſcire verbo ῥιγεδανὴ malam mortẽ adferens ſignificari: quia Macedones δανὸν mortem nominant. Sic Æoles victoriam καμμονίην, permanendo nimirũ & tolerando partam. Et πόπους Dryopes, quos alij dæmonas. At vero illud neceſſarium iuxta atque vtile, ſi non damnum volumus, ſed vtilitatem ex poematibus percipere, vt cognitum VII. *Vſus vocabulorum.*

habea-

habeamus, quomodo deorum nominibus poetæ vtantur, itemque bonorum & malorum: & quid animæ aut fati vocabulo intelligi velint: vtrum ſcilicet hæc apud eos vno tantummodo, an vero pluribus ſumantur, cuius generis ſunt multa alia. Nam οἶκος aliquando ſignificat domum, vt οἶκον ἐς ὑψόροφον, —— aliquando rem familiarem, ἐσθίεταί μοι οἶκος. Et βίοτος alias vitam,

Odyſſ.ε.42.
Odyſſ.δ.318.

——ἀμεν(ν)ώσσεν δ' οἱ αἰχμήν

Ilia.ν.562.

κυανοχαῖτα Ποσειδάων βιότοιο μεγήρας. alias facultates, ——βίοτον δ' οἱ ἄλλοι ἔδουσιν. Et ἀλύειν eſt vbi pro morderi, & animo æſtuare ſumitur:

Odyſſ.ν.419.

Ilia.ε.352.

Ὣς ἔφαθ', ἡ δ' ἀλύουσ' ἀπεβήσατο, τείρετο δ' αἰνῶς.

alio loco pro geſtire, & læticia exultare: vt hic,

ἦ ἀλύεις ὅτι Ἶρον ἐνίκησας τὸν ἀλήτην.

Odyſſ.σ.332. Et θοάζειν vel moueri ſignificat, vt apud Euripidem,

Κῆτος θοάζον ἐξ Ἀτλαντικῆς ἁλός:

Initio Oedypi tyranni. vel ſedere, id eſt, θαάσσειν: vt cum Sophocles ſcribit,

Τίνας ποθ' ἕδρας τάσδε μοι θοάζετε.

Scitum eſt etiam, vſum vocabulorum rebus ſubiectis aptare, quemadmodum Grammatici docent, alibi aliud ſignificantium. Quale eſt,

Heſiod. Operibus.

Νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλῃ δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι.

αἰνεῖν enim hic ἐπαινεῖν ſignificat, id eſt, laudare: laudare autem pro recuſare ponitur hoc loco. ſicut vſitatum nobis eſt dicere, Bene habet, & Valeat, cum aliquid nolumus, & non accipimus. Atque ſic quidam aiunt Proſerpinam vocari ἐπαινὴν, quaſi aſpernandam. Hanc ergo vocum diſtinctionem maioribus in rebus & magis ſerijs obſeruantes, à dijs incipiemus docere adoleſcentulos, quod deorum nominibus poetæ vtantur aliquando cum de ipſis ijs intelligi volunt: aliquando commune vocabulum facultatibus ijs tribuentes, quæ ab ijs proficiſcuntur. In promptu eſt Archilochi exemplum, à quo ſatis liquet ipſum Deum inuocari his verſibus:

Ilia.ι.457.

Tu mea propitius vota ô rex Mulciber audi.
Adeſque ſupplici, & largire qua ſoles.

Cum

Cùm autem sororis maritum qui in mari perierat, neque legitimam sepulturam consecutus erat, deplorans, æquiore ait animo se eam calamitatem laturum fuisse,

Si caput illius pulcraque membra simul,
Vulcanus puris tunicis velata cremasset:

deigne non de deo hæc loquitur. Rursum Euripides his verbis in iuramento vtens.

Non, per Iouis Martisque cruenti sidera:

ipsos deos nominauit. Sophocle autem dicente,

Cæcus Gradiuus, vsusque expers luminum,
Confundit omnia, aper velut mala, impetu:

intelligendum est nomine Martis bellum. Eodemque ęs in illis Homeri:

Quorum nunc atrum tua propter Xante cruorem Iliad.η, 329.
Flumina Mars diffudit acutus.---

Cum vero talia multa dicantur, sciendum est, memoriaque tenendum, ipso etiam Iouis nomine aliquando ipsum Deum, nonnunquam fortunam, sæpe etiam fatum nuncupari. Cum enim dicunt,

Iuppiter, à celsa genitor qui consulis Ida. &, Iliad.γ, 276.
Te quis sapientiorem se Iuppiter putet?

ipsum Iouem dicunt. Cum vero in causis euentorum Iouem nominant, & dicunt:

Ille animas validas multas detrusit ad Orcum. &, Iliad.α,
Consilij Iouis hic fuit exitus:--- princip.

fatum intelligunt. Non enim putat deum poeta hominibus mala struere: sed rerum necessitudinem recte indicat, quod scilicet fato prosperitas & de hostibus victoria destinata sit ciuitatibus, exercitibus & ducibus modestiam seruantibus: sin vero affectibus obsequuti peccent, (sicut isti secum diffident & tumultuantur) indecore agere, perturbari & infortunium habere eodem fato eos cogi:

Fatale namque consilia est propter mala
Mortalibus tristes rependier exitus.

Hesiodus vero vbi Prometheum inducit fratri Epimetheo ἔργοις α. suadentē, ne à Ioue vlla dona accipiat, sed ea alio dimittat: Iouis nomen de potentia fortunæ vsurpauit. Bonis enim fortunæ tribuit appellationem donorum Iouis, opibus, coniugijs, imperijs, & omnibus in vniuersum externis bonis, quorum possessio inutilis est recte vti ijs nescienti.

Itaque etiam Epimetheum, hominem vitiosum & fatuum, cauere sibi iubet, & metuere à rebus secundis, damno nimirum ei & exitio futuris. Iterum vbi ait:

Lib. 2. *Nunquam pauperiem diram, exitiumque animai*
Exprobrare ausis homini. namque illa deorum
Est munus.— diuinitus datum vocat, id, quod fortuna obtigit: innuens, non esse eos culpandos, qui fortunæ iniuria pauperes sunt: cum ignauia potius, socordia, mollicie & luxu coniunctas diuitias in turpibus & vituperatione dignis habendas. Cum enim fortunæ nomen nondum vsurparetur, scirent autem illi, vim eius quæ nullo ordine nullisque finibus contenta vagatur causæ validam esse, humanoque consilio euitari non posse, deorum nominibus eam extulerunt, quomodo nos etiam res, mores, ac orationes adeo hominesque solemus diuinos appellare. Hac ratione corrigi debent multa ista, quæ absurde dicta de Ioue videntur, vt hoc:

Iliad. ω. 527. *Dolia namque Iouis duo sunt sita limine in ipso:*
Iliad. η, 69. *Hoc aduersa, illud sed prospera fata replerunt.* Item,
Odyss. θ. 81. *Namque fidem Iupiter sacramenti ipse fefellit.*
Exitium parti monstrans se voluere vtrique. Item,
Hoc tunc exitij Teucris fuit atque Pelasgis
Principium, magno si hæc statuente Tonante.

hæc, inquam, de fortuna & fato interpretabimur, quas causas, neque ratiocinando possumus assequi, neque omnino in nostra sunt potestate. Vbi vero consentaneum, decorum & probabile est, ibi proprie poni nomen Dei iudicabimus. vt,

Iliad. λ. *Priamides acies aliorum victor obibat,*
542. *Aiacem tantum vitans Telamone creatum.*
Succensebat enim meliori conserere auso
Iuppiter ipse manum.--- &,
Nam tales res curat Iuppiter mortalium,
Alijs minuta dæmonibus tractanda dans.

Magnopere etiam alia sunt animaduertẽda vocabula, multas ad res accommodata, & varie vsurpata à poetis. Quo ex Virtus. genere est virtutis nomen. Quia enim non prudẽtes modo, iustosque & bonos virtus præstat in verbis & factis, sed existimationem etiam fere & potentiã conciliat: idcirco & bonam famam ij, & potentiam virtutis nomine afficiũt. quomodo

modo castaneæ fructum castaneam, & nucis nucem, communicato nomine dicimus. Noster proinde adolescentulus, vbi apud poetas legerit,

Numina virtuti sudorem proposuerunt. &, Hesiod. Operibus.
Ruperunt Danai iam tum virtute phalangem. Item,
Quod si fata iubent nunc vitam claudere morte, Iliad. λ. 90.
Mors est pulcra quidem hæc, virtuti immergere vitam.

hæc legens, statim cogitet dici hæc de præstantissimo & maxime omnium nostrorum diuino habitu, quem rationis rectitudinem, & naturæ ratione præditæ perfectionem, animique consentientem secum affectionem intelligimus. Rursum hæc legens,

Virtutem Iupiter mortalibus addit & aufert, &, Iliad. υ. 242.
---- diuitias virtus & fama sequuntur:

non desideat diuites cum stupore admirans atque suspiciens, quasi vero ij pecunia emere virtutem possint, aut suæ prudentiæ incrementũ decrementumve in fortunæ sit potestate. Verum hoc iudicet, virtutis voce pro gloriæ, potentiæ, secundarum rerũ, aut similis alicuius rei nota poetam vsum fuisse. Nam κακότης etiam verbo aliquando maliciam & prauitatem animæ designant, vt Hesiodi:

τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι. α, ἔργων.

aliquando calamitatem & miseriam, vt apud Homerum, Odyss. τ. 360.

Αἶψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσιν.

Quomodo is quoque falleretur, qui felicitatem eo modo apud poetas accipi putaret, quo philosophis significat perfectum bonorum omnium habitum, seu possessionem & perfectionem vitæ secundum naturam prospero cursu euntis; non sentiens abuti eos sæpe nomine, & qui diues sit, eum felicem ab ijs appellari, aut beatum potentiamque & famam bonam felicitatis vocabulo insigniri. Nam Homerus quidem recte vtitur appellationibus istis: Odyss. δ. 93.

Non equidem gaudens, ego possideo bona tanta.

Et Menander:

Amplæ facultates mihi sunt, & ab omnibus
Diues vocor, nemo beatum me vocat.

Euripides multum confusionis & turbarum infert, hæc scribens:

Medea.

Non sit mihi vita beata, quæ molesta sit. &,
Tyrannidem tanti quid iniustam facis
Beatitatem?--- nisi, vt dixi, translationem, & abusum vocum spectes. Ac de his quidem satis. Hoc nõ semel, sed sæpenumero monendi sunt adolescentes, poesin, cum argumentum ei sit ad imitandum propositum, adhibere quidem eam ornatum & splendorem rebus moribusque quæ pro argumento sumpsit, illustrandis: interim tamen veritatis similitudinem non dimittere, quippe quæ in imitatione id habet quo lectorem delectet atque ducat. Itaque imitatio quæ non plane veritatis rationem nullam habeat, permixta actionibus virtutum & vitiorum indicia simul profert. Talis est Homeri poesis, quæ longum vale dixit Stoicis, neque virtuti vitium, neque vitio virtutem vnquam adesse censentibus, sed omnino vsquequaque insipientem peccare, sapientem recte agere. Hæc sane in scholis audiuntur. At in rebus ipsis vitaque communi, sicut Euripides sensit,

VIII. Vitia virtutibus admixta.

Nunquam à malo seiungitur prorsus bonum:
Quædam sed est horum inter se commixtio.

Veritate remota poesis maxime varietate multiplici vtitur. Nam animorum permotionem, vtque à ratione aliena res ab opinione videatur, (quod & ad animos percellendos magnam habet vim, & ad parandam gratiam) fabulis imitationes conciliant: quod simplex sit, id neque fabulis est, neque animo perturbando aptum. Itaque neque vincentes semper eosdem, neque perpetuo rebus secundis vtentes faciunt, neque rem recte gerentes. Adde, quod ne deos quidem, cum ij in humana incidunt negocia, affectuum vacuos & errorum sinunt esse: nec vbi poesis, periculo & aduersario de rebus sublato, ociosa plane sit, neque perturbans iam neque percellens animos. His ad hunc modum habentibus, adducemus ad poemata adolescentem, non illam secum opinionem de claris illis & magnis nominibus afferentem, quasi sapientes illi & iusti fuerint homines, præstantissimique reges, & omnis virtutis atque rectitudinis normæ. Damnum enim caperet, omnia magna putans, & cum stupore admirans, nihil auditum improbans: neq; admitteret reprehendentem eos, cum talia dicunt aut faciunt, quale hoc:

Sic pater ipse deûm faciat, sic casta Pallas, Achilles,
Sic Phœbus: mortem Teucrûm ne quis vel Achiuûm Ilia.π.97.
Euitet. nobis detur superesse duobus.
Vt sacrata solo sternamus Pergama soli. Item: Agamēno,
Maxima tum trepidam subiit miseratio mentem, Od.λ.420.
Cum vox Cassandræ nostras peruenit ad aures
Mœsta, Clytemnestræ nobiscum fraude necatæ. &, Phœnix,
Me miscere patris iussit cum pellice corpus, Ilia.ι.452.
In senis inuidiam quo me malesuada vocaret.
Quod suasit feci.--- Item: Menelaus,
Non est te Iupiter, superûm damnosior vllus. Ilia.γ.365.

Condocefaciamus vero adolescentem, vt nihil tale laudet, neque versutus esse velit, & probabiles sectari prætextus, aut rebus malis speciosas præscriptiones excogitare. Id potius iudicet, poesin esse imitationem morum & vitarum hominum non perfectorum aut sincerorum, aut ab omni reprehensione immunium: sed in quibus locum habeat multum perturbationum, opinionum, mendaciorum, ignorationum: quæ tamen ij ob naturæ bonitatem sæpenumero corrigant. Hoc enim modo instructus adolescentis animus, nullum ex auditione damnum sentiet, elatus atque concitatus ad ea quæ recte dicuntur aut aguntur, contraria indigne ferens ac repudians. Qui vero omnia admitatur, omniaque familiariter amplectitur, iudicio Heroicorum nominum existimatione mancipato: is imprudens, multis se vitijs facile obnoxium præbebit: quemadmodum ijs euenit, qui curuitatem Platonis & balbutiem Aristotelis imitantur. Oportet autem eum non timide, neque vt in templo superstitiose ad omnia horrere, omniaque adorare: sed adsuetum audacter acclamare suo loco non minus; Male hoc & inconuenienter, quam, Recte hoc & decore. Verbi gratia: Militibus morbo correptis Achilles concionem cogit, vacationem belli ægre ferens, maxime quod ea suæ in bello gloriæ & præstantiæ officeret. Atque vt erat rei medicæ peritus, post nonum diem, quo iudicari talia natura fert, sentiens morbum non esse vulgarem, aut ab vsitata aliqua causa profectum, surgensque ad dicendum, non populo se accommodat, sed consiliarium regi se præbet:

Iliad.α.54. ac deinceps.

Nunc equidem retro miseris erroribus actum
Atrida in patriam redituros suspicor iri.

Recte hæc, moderate & decore. Cum autem vates dixisset, se potentissimi Græcorum iram metuere: iurans se viuo neminem illi manus illaturum, non recte iam, neque moderate hoc adijcit,

-- *siue ipsum Agamemnona dicas:*

ostendens pro nihilo se ducere principem, ac despicere. Magis deinde irritatus gladium arripit, trucidandi regis cupiditate, neque recte, neque vtiliter. Mox pœnitentia ductus,

Ingentem rursum vagina condidit ensem,
Parens consilio Tritonidis. ---

rursum hoc recte & præclare, quod cum iram omnino auertere non potuisset, eam tamen rationi obtēperare coegit, priusquam ad flagitium erumperet. Rursum Agamemno ridiculus est, in ijs quæ in concione dicit atque gerit: grauitatis plus adhibet, & regij decori in Chryseidis negocio, quam in simili causa Achilles. Hic enim, cum Briseis abduceretur,

Consedit lacrymans, sociis procul inde relictis.

Agamemno ipse in nauem imponens, tradens, & amandans eam, quam ante sibi vxore sua chariorem dixerat, turpe aut amatorium nihil agit. Iam Phœnix à patre ob pellicem diris deuotis, ait:

Iliad. i. desunt post versum 457.

Hunc ferro iugulare ego sum meditatus acuto:
Verum aliquis superûm rabidam compescuit iram,
Et famæ admonuit popularis dura vereri
Tunc animo subiit varii conuicia vulgi:
Ne patris occisor Græcos ego dicier inter
Perferrem ---

Sane Aristarchus sustulit hos versus, metuens.* Sed tempestiue positi sunt, Phœnice Achillem docente quid rei sit ira, ac quæ per iram homines audeant, ratione non vtentes, neque consulentibus obtemperantes. Nam & Meleagrum inducit, ciuibus iratum, & deinde placatum recte perturbationes animi vituperans: vtq; rem bonam & vtilem laudās ijs non obsequi, sed resistere, eas superare, ac pœnitudine earum duci.

Ibid. 549. & inde.

IX. Consideratio dictorum aut factorum.

Ac in his quidem manifestum est discrimen. Vbi vero obscura est sententia, attento animo sic (exempli causa) distinguendum est. Siquidem Nausicaa peregrinum virum Vlyssem conspicata, eodemq; quo Calypso erga eum

erga eum modo affecta,(quippe delicate viuens,& nuptiis matura) hæc ad ancillas stulte verba loquitur, Odyss. ζ.

O vtinam tali me iungant fata marito, 244.
Hicq; illi lubeat nobiscum ducere vitam:

reprehensionem audacia eius meretur,ac impudicitia. Sin ex sermone viri ingenium perspiciens, admirataque alloquium eius ita prudens, optat talem sibi potius maritum, quam nauicularium aliquem,& saltatorem ciuem: admirationem meretur.Item Penelopa cum procis comiter colloquente,iisque vestiméta & alium mundum donantibus, Vlysses lætatur:

Dona quod illorum captans,animos fallebat. Odyss. σ.

Hîc si Vlysses captione munerum, & lucro gaudet, Poliagrum quoq;infamem lenocinii causa in comœdiis superat. 281. de quo est illud:

Poliagrus est felix,cœlestem qui domi
Opes ipsi parantem alit capram.---

Sin eo magis illos in sua potestate fore arbitratur, nihil tale ob spem futuri expectantes: delectatio eius & animi cõfirmatio rationem habet.Rursum in numerandis donariis, quæ Phæaces vna cum ipso exposuerunt, ipsique aduecti sunt: siquidem hoc modo in solitudine constitutus,& adeo ignarus incertusq; quid de se factum esset, de iis tamen vere solicitus est,ne

Abstulerint secum naui Phæaces euntes:

miseranda est,immo abominanda mehercle hominis auaricia. Odyss. ν. Quod si,vt nonnullorum fert opinio,de Ithaca ambigens, 216. quod salua essent dona id pro demonstratione pietatis Phæacum accipit, (non enim sine lucro deportaturos eum fuisse in alienam terram,intactisque bonis istis relicturos) neque inepto vtitur argumento,& prudentiã par est laudari. Sunt qui hanc ipsam expositionem, siquidem reuera dormiés est è naui expositus, reprehẽdunt.& aiunt apud Etruscos etiamnum narrari,somniculosum fuisse Vlyssem, ideoque à multis difficulter potuisse compellari. Quod si is non fuit re ipsa somnus:sed cum & puderet eum Phæaces sine xeniis,nullaque humanitatis officia expertos dimittere, & ipsis tamen præsentibus latere hostes nõ posset,somno simulato hac se difficultate expediuit: probant. Hæc ergo adolescentibus demonstrantes, non patiemur

eos ad prauos mores momento aliquo impelli, sed ad delectum imitationemque bonorum: statim vbique quid laude, quid vituperatione dignum sit, docentes. Maxime id in tragœdiis adhibendum est, vbi turpibus ac prauis factis sermones accommodantur probabiles & astuti. Non enim verum prorsus est Sophocleum illud,

Non verba factis à malis veniunt bona.

nam & ipse solet moribus peruersis, & factis prauis, rationes quæ arrideant, atque benignas excusationes applicare. Et in eadem scena versatus alter, vides vt faciat à Phædra porro etiam ipsum incusari Theseum, cuius scilicet iniuriis ad amorem Hippolyti fuisset adacta. Eandemq; dicẽdi libertatem in Troadibus Helenæ tribuit, qui Hecubã vt adulteri genetricem, quam se, digniorem pœna affirmet. Horum ergo nihil scitum aut callidum arbitrari adolescẽs adsuescat, neque huiusmodi verborum commentis arrideat: sed magis quam ipsa impudica facta, orationis huiusmodi abominetur.

X. causa dictorum inquirenda.

Expedit etiam vbique causam eorum quæ dicuntur quærere. Ac Cato quidem puer etiamnum, facere quod iussisset pædagogus solebat: mandati tamen causam & rationẽ postulabat. Cęterum poetis nõ ita vt pędagogis aut legislatoribus parendum est, nisi rationem habeat quod proponunt. Habebit autem, si sit rectum: sin prauum, inane & vacuum esse apparebit. Sed plerique acerbe causas postulant, inquiruntque quomodo & cur dictum sit:

Hesiod. ß. 157.

Nec cum vina bibunt, supra cratera tenebis
Tu cyathum.--- &

Iliad δ, 306.

A curru quicunque suo transibit in axes
Alterius, pugnet porrecta protinus hasta.

grauioribus vero sine vllo examine assentiuntur. cuius generis est:

Eurip. Hippolyto.

Animum viri, quantumuis fortis, deiicit
Culpa patris matrisue conscientia. &,
Humili esse corde calamitosos conuenit.

Atqui talia ad mores pertinent, vitamque turbant, iudicio absurdis opinionibus deprauato, nisi adsuefacti ad singula dicamus: Cur abiecto animo esse debet qui passus est infortunium? Cur non potius reluctari fortunæ, seq; ipsum erigere, & non deiectum pręstare? Cur si patre malo & stolido genitus,

genitus, ipse bonus & prudens sim, non deceat me propter meam virtutem spiritus altos ducere, sed demissum esse & humilem ob patris inscitiam? Qui enim hoc modo obuiã it & obsistit, neque se cuiuis orationi tanquam vento oblique impellendum exhibet, sed rectè illud dictũ sentit, Stultus quouis verbo percellitur: is multa neq; vere neq; vtiliter dicta repudiabit. Hæc ergo sunt, quæ poesis auditionem innoxiam prestabunt. Iam sicut inter vitis folia ac palmites copiosos sæpe fructus occultatur, subque vmbra latet: sic in dictione quoque poetica & fabulis circumfusis multa vtilia adolescentis conspectui subtrahuntur. Cæterum id ferendum non est, neque à rebus aberrandum: sed inhærendum iis maxime, quę ad virtutem ferunt, & formandis moribus apta sunt. Itaque ex re est de his quoque breuiter tractare, ita vt delineatis modo rebus, longitudinem apparatumq; & multitudinem exemplorũ iis relinquamus, quorum ad rem demonstrandam scriptio instituitur. Principio bonas malasque personas indolesq; cognitas habens adolescens, sermonibus animum factisq; aduertat, quas vtriq; generi poeta decenter attribuit. Verbi gratia, Achilles ad Agamemnonem, quantumuis iratus, hæc dicit:

XI. Occultus sensus inuestigandus.

Non mihi quippe pares tecum tribuuntur honores, Ilia. α. 163.
Præmiaq; Argiuus quandoque exercitus vrbem
Troianam capit.----

Thersites vero eidem conuicium faciens, sic loquitur:

AEre tibi tua sunt multo tentoria plena, Iliad. β. 226.
Captiuarum ingens numerus, quas vrbe potiti
Eximias tibi nos aliqua damus.----

Iterum Achilles,

----Si Iupiter olim
Concedet muris munitam euertere Troiam. Ilia. α. 128.

At Thersites,

Quem vel ego captum, vel quisquam ducit Achaus. Ilia. β. 231.

Rursum Diomedes, Ad Agamemnonis exercitum obeuntis conuicium, nihil ipse respondet,

Nimirum reuerens venerandi iurgia regis. Iliad. δ. 402.

Schenelus autem, nullius homo nominis, hæc regerit:

Noli, cum verum possis, rex, dicere falsa.
Nos nostris multo genitoribus esse priores
Virtute affirmo.----

Hoc enim diſcrimen obſeruatum docebit adoleſcētem, faſtus vacuitatem & moderationem animi rem eſſe præclaram: contra, iactantiam & ſui laudationem, vt vitium eſſe vitanda. Atq; hic vtile eſt etiam in Agamemnonem intueri, Sthenelum non allocutus præteriit: Vlyſſem autem non neglexit, ſed reſpondit ac compellauit,

Ibid. 357. *Iratum cernens, rurſusq; ita dicere cœpit.*

Seruile enim eſt, omnibus ſe velle purgare: omnes autem deſpicere, ſuperbi eſt & imprudentis. Optime vero Diomedes in pugna tacet, a rege conuicio affectus: a pugna autem libere aduerſus eum loquitur,

Ilia. ι. 34. *Ante inter Danaos tu me virtute carere*
Dixiſti: ---- & cætera.

Ilia. α, 94. Expedit etiam, non prætermittere diſcrimen viri prudētis, & vatis in populi cōuentu multitudinis applauſum captātis. Etenim Calchas, occaſionis nulla ducta ratione, pro nihilo putauit in ipſa multitudine regem accuſare, vt qui peſtem populo intuliſſet. At Neſtor de reconciliando Achillis animo ſermonem illaturus, ne videretur Agamemnonem apud populum traducere, vt qui per iram peccaſſet, ita ei ſuadet:

Iliad. ι, 70. *Conuiuas accerſe ſenes: te res ea digna eſt.*
Collectis multis, tum cuius cætera vincet
Conſilium pare.---- atque a cœna legatos emittit.

Nimirum hoc erat peccati correctio: illud criminatio, & contumelia. Quin & nationum diſcrimina ſunt cōſideranda: quæ ſunt huiuſmodi. Troiani ad prœlium eunt cum clamore & ferocia, Achiui autem

Iliad. γ, principio. Iliad. δ. 431. *Ductorum taciti formidine.*

Nam quod iam congreſſuri cum hoſte duces ſuos metuūt, id ſignum eſt cum fortitudinis, tum obedientiæ. Atque iccirco & Plato adſuefacere nos vult, vt reprehēſiones & turpitudinem magis metuamus, quam labores & pericula: & Cato rubentes ſibi pallidioribus chariores eſſe dicebat. Sua eſt etiam promiſſionibus nota. Dolon enim ſic pollicetur:

Iliad. κ. 325. *Vſq; adeo Graiūm prorſus pertranſeo caſtra,*
Donec ad Atridæ nauem peruenero magni.

Ibid. 220. At Diomedes nihil promittit: in minore tamen metu ſe fore, ait, altero ſibi adiuncto aliquo. Græcanicum proinde eſt, & ſcitum, prudentia: barbaricum vero & vitioſum, au-

dacia

dacia. & imitandum illud est, hoc aspernandum. Contemplationem quoque non inutilē habet affectio animi Troū, & Hectoris cum Aiace singulari prœlio congressuri. Nam Æschylus sane, cum Isthmico certamine pugil in faciem ictum accepisset, essetque exclamatum: Quid rei, inquit, est consuetudo? spectatores vociferantur, ictus iacet. Et cum poeta dicat, Aiace in armis cum splendore viso gauisos esse Græcos, cum

Troum cuiq; graui quaterentur membra tremore, Ilia. η. 215.
Ipse etiam pulsum sentiret pectoris Hector.

Quis hic non miretur discrimen? cum eius qui adibat periculum, cor tantum saliret, nimirum tanquā lucta aut cursu decertaturi: spectatorum autem quaterentur & tremerent corpora, ob beneuolentiam & metum quem gerebant pro rege. Hic deprehendas etiam, quo optimus à deterrimo distet. Thersites enim:

Pelidæ in primis fuit, atq; inuisus Vlyssi. Ilia. β. 220.

At Aiax cum semper Achilli amicus fuit, tum ita ad Hectorem dicit:

Solus tu soli congressus nunc mihi, nosces Ilia. η. 226.
Quales hic Danais præstantes Marte supersint,
Præter Pelidam, qui dissipat agmina vasto
Robore, magnanimi cui pectus forte leonis.

In his Achillis est laudatio. quę sequuntur, commode sunt de omnibus dicta:

Nos tales multi sumus, vt concurrere tecum
Possit pro se quisq; ----

se neque solum, neq; præstantissimum dicit: sed qui cū multis hoc habeat, quod Hectorem subsistere queat. De discrimine hæc satis: nisi id quoq; assumimus, quod Troianorum multi in potestatem hostium viui peruenerunt, nemo Græcorum. Et quod illorum multi supplices facti sunt hostibus, Iliad. ς. 45. vt Adrastus, Antimachi filij, Lycaon, ipseque Hector pro sepultura Achillem deprecans: λ.125. φ.75. horum nullus quippe barbaricum esse, in pugna supplicare: Græcanicum, pugnando χ.338. vincere aut mori. Cæterum sicut inter pascendum apis florem, capra germē, sus radicem, aliæ bestiæ semen fructumve captant: ita legendis poematis alius historiam decerpit, alius elegantiæ & apparatui verborum inhæret (quomodo Aristophanes de Euripide ait,

XII. *Moralia cōseruāda præcipue.*

Oris rotunditate eius quoniam fruor)

alius vero ea, quæ de morib. vtiliter dicta ſunt, conſectatur. Icciroo eum, ad quem hic noſter ſermo pertinet, admonebimus: indignum eſſe, ſi honeſtatis pulchrique ſtudioſus, & non ioci, ſed doctrinæ capiendæ cauſa poemata legens, obiter negligenterque percipiat, quę ad fortitudinem, temperantiam aut iuſtitiam declamantur in ijs: cum interim fabularum ſtudioſum, quæ in ijs inſolenter aut impendio ornate, aut orationis ſtudioſum, quæ eleganter & artificioſe dicta ſunt, minime lateāt. Quæ ad virtutē ptinēt, talia ſunt:

Ilia. χ. 313.

Martia quo caſu, Diomedes pectore virtus
Excidit? huc aſſiſte mihi. nam dedecus ingens
Hoc fuerit, naues capiat ſi ſplendidus Hector.

Videre enim hominem prudentiſſimum in mortis periculo cum tota multitudine communi conſtitutum, non mortis, ſed turpitudinis metu duci, animo adoleſcentis ad virtutis ſtudium motum afferet. Et hoc,

Odyſ. γ. 52.

Gauiſa eſt ſapiente viro, iuſtoque Minerua :

idē ratiocinari docet, cū dea nō diuite, aut formoſo aliquo, aut robuſto, ſed prudente & iuſto delectari fingitur. Rurſum vbi eadem dicit ſe Vlyſſem non deſtituere aut negligere,

Ody. ν. 332.

Quod prudens, animoque ſagax, cordatus & eſſet :

indicat, nihil de rebus noſtris dijs eſſe charum & diuinum, præter virtutem: ſiquidem ſimilia gaudere ſimilibus ſolent. Porro cum & videatur & ſit magnum, iræ poſſe moderari: maius eſt cauere prudenter ne ad iram delabamur, ac talia auditoribus non obiter ſunt demonſtranda. Verbi gratia: quod Priamum Achilles, homo minime lenis aut patiens, quieſcere iubet, ne ab eo irritaretur:

Od. ω. 560.

Iritare ſenex caue me (namque ab Ioue miſſus
Nuncius eſt mihi, iamque tuum tibi reddere natum
Decreui) ne noſtra tibi tentoria cano
Non ſint tuta ſatis, violem præcepta Iouiſque,
Supplice te caſo. ----

lotumque & velatum Hectorem ipſe currui imponit, priuſquam eum pater videret turpiter tractatum:

Ibid. 584.

Pectore ne mœſto ſenis exardeſcere ira,
Conſpecto nato, corque irritaret Achillis :
Iſque illum magni violans mandata Tonantis
Cæderet, ----

Admi-

Admirandæ est enim prudentiæ, hominem ad iram procliuem, naturaq; asperum & iracūdum, seipsum nō ignorare: sed cauere sibi, & declinare causas irascendi, eminusq; se ratione premunire. ne vel inuitus in eam perturbationem delaberetur. Hoc modo & vinosus contra ebrietatem, & aduersus amorē ad eum affectum propensus se præparare debet. Quomodo & Agesilaus nō passus est osculum sibi dari à formoso ad se accedente, & Cyrus, ne videre quidem Pantheam sustinuit. Cum contra male instituti materiam suis affectibus, ac tanquam fomites conquirāt, ad eaq; vltro se dent mala ad quæ periculose sunt propensi. At vero Vlysses non seipsum modo iratum compescit: sed & Telemachum colligens iratum esse, & odio malorum occupatum, multo ante retundit, continere se iubens, & tolerare:

Turpibus illi me verbis factisque per ædes Ody.π.274.
Incessent: firmo tu nostra opprobria perfer
Pectore. seu pedibus tractum me nate per ædes
Eijcient, seu missilibus manus improba adactis
Forte petent: hæc tu cernens, tolerare memento.

Sicut enim equos non in cursu, sed ante cursum frænant: sic eos qui difficulter continentur indignitate rerum obiecta, & iracundos, ratione occupare & temperare atq; ita demum ad certamina adducere conuenit. Ne omnia quidem negligenter sunt adolescenti inaudienda. Ac Cleanthis quidem ludicra missa faciet, qui nonnunquam dum se interpretem fert, nugatur, vt in his: *VIII. Vocum obseruatio.*

Ζεῦ πάτερ Ἴδηθεν μεδέων.--- &, *Iliad.γ.276.*
*Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε.--- *Iliad.π.233.*

hoc ille legi vult vno vocabulo ἀναδωδωναῖε, scilicet ita appellari aerem, qui à terra exhalando effertur. Chrysippus quoque sæpenumero ieiunus est, non ludens, sed quod nulla probabilitate dicatur cōminiscens, detorquensq; verba hæc Εὐρύοπα Κρονίδην eo, vt sit vi dicendi præditus, eaq; alios excedens. Præstat his ad Grammaticos ablegatis, ijs insistere, quæ & vtilia sunt, & iuxta vero consentanea: Odyss.β.146.

Nec mi cor suasit: didici quoniam bonus esse. &, *Ilia. ζ. 444.*
---- namque sciebat cunctis esse benignus. *Iliad.ρ. 671.*

Fortitudinem enim discendo parari pronuncians, comitatemque, & in consuetudine cū hominibus gratiā à scientia & ra-

&ratione proficisci statuens, hortatur ne nosipsos negligamus: sed discamus quæ honesta sunt, & animum docentibus aduertamus. quippe peruersitatem & timiditatem esse inscitiæ & ignorationis. Admodum his consentanea sunt quæ de Ioue & Neptuno dicuntur:

Ilia. ν. 354.
Amborum commune genus, patria vna duobus.
Sed natu Iupiter præcedit, pluraque nouit.

Pronunciat enim, prudentiam esse diuinissimam rem, & maxime regiam: in qua Iouis summam ponit excellētiam, nimirum huic virtuti reliquas quoque comitari sentiens. Adsuefacere quoque adolescentem debemus, vt & ista vigili animo audiat:

Odyss. γ. 20.
Est sapiens, non ergo tibi mendacia dicet. &,

Ilia. ψ. 579.
Antiloche, ante quidem prudens, facinus non modo quale
Patrasti, nostræ virtuti dedecus addens.
Læsisti mihi equos. ——— &,

Iliad. ϱ. 171.
Cur absurda adeo es tu talis Glauce locutus,
Qui mihi visus eras reliquis prudentior esse?

nimirum docent hæc, neque mentiri homines prudentes,

Ilia. δ. 104.
neq; dolo in certaminib. vti, neq; alios iniuste culpare. Idē dicens Pandaro stulticiam in causa fuisse, vt fœdus confunderet, iniusticiam abesse à prudentibus liquido ostendit se sentire. Eadem de pudicitia licet ostendere, his insistentem:

Ilia. ζ. 160.
Deperijt Prœti hunc coniunx Antea, coire
Concubitu occulto cupiens: facinus tamen illud

Od. γ. 264.
Nunquam cordato persuasit Bellerophonti. Item,
Principio sane rectum rationis ob vsum
Clara Clytemnestra facinus tam turpe recusat.

In his prudentiam pudicitiæ causam facit. In exhortationibus porro ad prœlium identidem hæc ponens,

Ilia. π. 422.
Non pudet, ô Lycij? quorsum fugietis? an estis

Ilia. ν. 121.
Sic celeres? — Item,
Cordi cuiq; pudor sit, & indignatio iusta,
Orto tam grandi certamine.

hæc ostendunt, eum modestis adscribere fortitudinem, qui turpitudinis metu & voluptates vincere, & pericula subsistere possint. Qua occasione etiam Timotheus in Persis non male hortatur Græcos,

Colite verecundiam, adiutricem virtutis bellicæ.

Æschylus hoc quoque prudentiæ imputat, nullo fastu ad gloriam

gloriam ferri, neque insolescere aut efferri multitudinis laudationibus, sic de Amphiarao scribens:

Neque enim videri, sed vult esse is optimus, *Septem ad Thebas.*
Sulcum profundum in pectore consitum gerens
Suo, veneranda consilia vnde pullulant.

Cordati enim est hominis, sibi ipsi, animoque suo optime affecto multum tribuere. Cũ ergo omnia ad prudentiã reuocentur, ostenditur doctrina omne virtutis genus parari. *XIIII. Vtilitas ex suspectis locis captanda.*

Iam quemadmodum apis à natura hoc habet, vt ex acerrimis floribus, spinisque asperrimis, lenissimum mel optimumque eliciat: sic pueri in poematis recte instituti, etiam ab his quæ absurditatis & prauitatis suspecta sunt, commodi aliquid & vtilitatis trahere discent. Prima fronte Agamemnon videtur auaricia ductus, à diuite isto equam Æ-tham accepisse, ipsique militiæ vacationem concessisse,

Vna ventosum ne miles ad Ilion iret: *Iliad. δ. 296.*
Sed se diuitijs, quas illi Iuppiter amplas
Præbuerat, patrijs in sedibus oblectaret.

Attamen recte (vt ait Aristoteles) fecit, bonam equam tali viro præferens. nã neq; canem, neq; asinum mehercle precio æquat vir timidus & imbellis, diuitijs & mollicie diffluens. Rursum turpissime videtur Thetis filiũ ad voluptates exhortari, & rei Venereæ admonere. verum hic quoque ab altera parte continentia Achillis consideranda est, qui amata, & ad se redeunte Briseide abstinet, cũ sciret sibi finẽ vitæ instare: neq; ad voluptates fruendas festinat, neque (vt solent vulgo facere) amicum per ignauiã & intermissionem officij deplorat: sed præ luctu voluptatibus se abstinens, in agendo & exercitum ducendo strenuum se præbet. Item Archilochus non laudatur, quod sororis maritum, qui in mari perierat lugens, vino & ioco mœrorem diluere cogitat. Causam tamen rationi consentaneam adducit: *Iliad. ω. 130.*

Nam neque restituam lacrymis, neque deteriorem
Quærens delicias, vinaque rem redigam.

Etenim si ille censebat se nihil mali facturum, si delicias & conuiuia sectaretur: quomodo nobis præsens conditio fieret deterior philosophantibus, rempu. gerentibus, & in forum progredientibus, & in Academiam descendentibus, & agriculturæ vacantibus? Itaque correctiones etiam istæ vitio carent, quibus Cleanthes vsus est, & Antisthenes. Hic *XV. Correctiones.*

enim

enim tumultuantibus in theatro Atheniensibus aduersum hunc,

Quid turpe sit, nisi quod qui rem tractat putat?

subiecit hunc,

Quod turpe, turpe est: seu putes, seu non putes.

Ille versus de diuitijs,

Quod des amicis, atque morbo languidum
Corpus reficias sumtu:—

sic immutauit,

Quod des meretricibus, atque morbo languidum
Corpus conficias sumptu:——

Et Zeno Sophocleum illud,

Quisquis tyranni scilicet intrat in domum,
Fit seruus eius, liber etsi venerit:

sic correxit,

Non seruus ille fit, si liber venerit.

liberi nomine intelligens metu vacuum, & magnanimum, & infractum. Quid vero impendit nos quoque huiusmodi acclamationibus adolescentes in meliorem partem vocare? Sic ergo agemus.

Hoc illud expetendum hominibus maxime est,
Si quis sagitta cura quod vult attigit.

non ita nos, sed

Cura sagitta si tangit quod expedit.

Miserum enim est, nulloque modo expetendum, id conse. qui quod non expediat, quantum vis id volueris. Item,

Gaudere oportet & dolere te: pater
Neque enim fruiturum rebus tantum prosperis,
Agamemno, te creauit Atreus.- --

immo dicemus:

Eurip. initio Iphig. Aul.

Mediocribus gaudere te rebus decet
Vtentem, non dolere. nam neque
Atreus fruiturum rebus tantum prosperis
Agamemnonem creauit.----- Rursum,
Eheu, malum mortalibus diuinitus
Venit, vt bonum videant, non vtantur tamen.

immo vero belluinum, non diuinum est hoc malum, & brutum ac miserabile, melius videntem intemperantia & mollicie ad deterius rapi. &,

Mores mouent dicentis, haud oratio.

sane

ſane & mores, & oratio: aut mores oratione, ſicut equus fræno regitur, & nauis clauo. non enim virtus aliud oratione humanius magiſve familiare inſtrumentum habet. Tum hoc,

Mulieribus eſt mage deditus quam maſculis.
In vtramque partem pulcritudo eum mouet.

rectius dixiſſet:

In vtramque partem impellitur modeſtia.

Non enim dexteritatis eſt, ſed ſiniſtri inſtabiliſque animi, à voluptate & pulchritudine hac illac tranſigi. Iam illud,

Metus deorum hominibus adeſt prudentibus,

nequaquam recte: ſed,

Prudentibus fiduciam afferunt dij:

metus cauſa cum ſint imprudentibus, ingratis, ſtultis, qui etiam eam vim quæ omnis boni cauſa & principium eſt, damnoſum ſuſpicantur & metuunt. Tale ergo eſt correctionum genus. Quomodo autem ad plures vſus vnum aliquod dictum accommodari poſſit, recte demonſtrauit Chryſippus: nimirum id ad ea quæ eiuſdem ſunt generis transferendum. Sic quod Heſiodus dicit,

XVI. Vnius dicti ad res plures accommodatio.

Non vel bos pereat, niſi vicinus malus adſit:

ἔργοις ἀ.

id & de aſino, & de cane, & de omnibus eodem modo quæ perire poſſunt, accipitur. Rurſum Euripides,

Quis ſeruus eſt? de morte penſi nihil habens.

hoc intelligendum eſt etiam de labore & morbo eum loqui. Vt enim medici ad certum morbum adhibito medicamento, id facultate eius perſpecta transferunt, deinde & accommodant ad quæcunque ſimilia: ſic orationem quoque communem, & quæ vſum ſuum publicare poſſit, non debemus vni affixam rei relinquere, ſed ad omnia ſimilia traducere: adoleſcenteſque accurate adſuefacere multis exemplis propoſitis, vt celeriter communitatem iſtam perſpiciant, ſentiantque expedite quid quo familiariter transferri poſſit. Vt cum Menandrum audiunt hæc proferre,

Felix, opes qui cum ſapientia tenet:

iudicent hoc & de gloria itidem, & de principatu, & de facundia dictum eſſe. Et quibus verbis Achillem in Scyro inter virgines ſedentem Vlyſſes increpat,

Generis illuſtre lumen extinguens tui.

Proles parentis Graiûm præstantissimi,
Lanificium tractas?

posse & prodigo dici, & turpi quæstui dedito, & socordi, & inerudito:

Potas parente natus Graiorum optimo,

aut tesseris ludis, aut coturnices cædis, aut cauponaris, aut fœnebrem exerces rem, nihil magnum aut genere dignum cogitans:

Ne dixeris diuitias: non magni Deum
Facio hunc, parat facile sibi quem vel pessimus.

ergo ne gloriam quidem, neq; corporis formositatem, neq; vestẽ imperatoriam, neq; coronã ex sacra festiuitate reportatã: quæ omnia etiã pessimis videmus cõtingere. Rursum,

Etenim metus turpes progenerat liberos:

& vero mehercle etiam intemperantia, & superstitio, & inuidia, & reliqua omnia vitia. Iam cum optime dixerit Homerus:

Iliad.γ. *—Infelix Pari, præstantissime forma.* &,

392. ς. 142. *—Hector pulcerrime*: (ostendit enim vituperio & opprobrio dignum, cui nullum pulchritudine prestantius adsit bonum) hæc similibus adaptanda porro sunt, ijsque reprimendi qui se efferunt ob res nullius precij: docendique sunt adolescentes, huiusmodi verba exprobrationes esse & conuicia. Opibus præstantissime, conuiuijs, pueris, iumentis, atque adeo facundia. Oportet enim bona excellentissima sectari, inque primis rebus primum, & in magnis maximum esse. Gloria vero à paruis rebus & vilibus parta, ignobilis est, & non magni facienda. Atque huius rei nos statim submonebunt exempla, cum vituperationes & laudationes perpendimus: maxime in Homeri poematis. Magno enim argumento sunt, corporis & fortunæ bona non esse magni æstimanda. Primum in congressibus & compellationibus, non formosos, aut diuites, aut robustos appellant, sed huiusmodi collaudationibus vtuntur:

Iliad β. *O Ioue nate, vafer, Laertæ proles, Vlysses.* Item,
173. & *O Priamo prognate, Ioui par consilio Hector.* &,
passim. *O Pelida, ingens Graiorum gloria, Achilles.* &,
Iliad.η.47. *Clare Menœtiades, nostro gratissime cordi.*

Iliad.ϖ.21. Tum in conuiciando incessunt non ea quæ corporis sunt, sed vitijs reprehensiones offerunt:

Ebrie,

Ebrie, ceruı corde & vultu instructe canino. Item, Iliad.λ.607.

Aiax stulte, aliisq; magis contendere regnare. Item, Iliad.α.225.

Idomeneu, quorsum blateras ita promptus? an vsquam Iliad.ψ.483.

Te blaterare decet? &, Ibid.474.

Aiax praua loquens iactator. Iliad.β.246.

Deniq; Vlysses Thersitæ non claudicationem, non caluiciem, non gibbum exprobrat, sed promiscue garriendi vitium. Contra Vulcanum mater blande alloqui volens, à claudicatione titulum ei tribuit,

Capte agedum pedibus mi nate. ——— Iliad.φ.361.

Sic Homerus deridet eos quos claudicationis, cæcitatis, aut similium pudet: neq; vituperabile ducens, quod turpe non sit: neq; turpe, cuius non penes nos, sed penes fortunã est causa. Hæc ergo duo præclara consequuntur, qui poetis audiendis adsuescunt: ad moderationem, ne cui fortunam importune stulteve exprobrent: & ad magnanimitatem, vt aduersis rebus non deijciantur aut perturbentur, sed æquo animo ferant sannas, conuicia, ac risus. Ac præsertim quidem Philemonis illud in promptu habendum:

Iucundius nihil est, neq; musicum magis,
Quam posse hominum maledicta æquo animo perpeti.

Vbi tamen dignus aliquis increpatione videbitur, vitia eius & animi morbi incessendi sunt. Sic in tragœdia Adrastus ab Alcmæone his verbis lacessitus,

Tibi, quæ maritum interfecit suum, est soror:

respondit,

Matrem necasti tu manu tua tuam.

Sicut enim qui vestes flagellant, ij corpora ipsa non attingunt: sic qui fortunæ aut nataliũ damna exprobrant, stulte & incassum ij exteriora verberant, animam ipsam non attingẽtes, neq; ea quæ reuera correctione aut insectatione indigẽt. Enimuero sicuti supra fidem derogare prauis & damnosis poematis docuimus, opponendis præclarorũ & in republica illustrium virorũ dictis atq; sentẽtijs: ita quicquid in poesi elegans inueniemus atq; vtile, demonstrationib. id & testimonijs philosophorũ quasi enutriemus atq; augebimus, hisq; eorum inuentionem adscribemus. Iustum enim hoc est & vtile, corroborata ita & aucta fide, cum ijs quæ in scena dicuntur, aut ad lyram cantantur, vel in schola discuntur, Pythagoræ Platonisve decreta consentiant, &

XVII. *Poetarũ dicta philosophorum sententijs munita.*

Chilonis præcepta: eodemque tendant Biantis sententiæ, quo istæ pueriles prælectiones. Itaq; de industria ostendendum est, quod hæc,

Ilia. ε. 428.

Non mandata tibi, nata, est curatio belli:
Sint tibi coniugij suauissima munia curæ: Item:
Nam tibi succenset Iupiter, quando meliori
Congrederis.——— plane eiusdem sunt sententiæ cum hoc, Nosce teipsum. Hæc autem,

Hesiod. 1. operum.

Stulti, nec norunt multo præstantius esse
Dimidium toto.——— &,
Consilioq; malo præ cunctis læditur autor:

hæc germana sunt ijs quæ in Gorgia & de republica Plato disputat, iniuriam inferre peius esse quam ea affici. Et ad hoc Æschyli,

Animo bono es tempore summus caret dolor:

dicendum, id esse ipsum quod apud Epicurum est tritũ semper & in admiratione habitum, Magnos dolores celeriter præterire, diuturnos magnitudine carere. quorũ illud perspicue dixit Æschylus, hoc est eius consequens. Si enim magnus & intentus dolor non permanet: qui permanet, magnus non est, neq; intolerabilis. Iam illa Thespidis,

Viden' vt ob hoc deûm sit princeps Iuppiter,
Mendacio fastuque, & risu quia vacat,
Stulto voluptatemq; solus omnium
Ignorat.——— quidnam differt ab hoc Platonis dicto, Procul à voluptate & dolore locatum est numen? Tum illud à Bacchylide prolatum,

Virtuti certam dicimus esse fidem,
Diuitiæ cum sæpe malis mortalibus adsint:

atque huic affine illud Euripidis,

Antiquius nihil ipse temperantia
Duco, bonis quæ semper adest. Itemque,
Honorem consecuti, diuitias probæ
Virtutis instrumenta facite: sic boni
Credemini, & vitam beatam degere
Poteritis.——— nonne hæc demonstrationem habent corũ, quæ de diuitijs & externis bonis tradunt philosophi ea sine virtute nihil possessoribus prodesse? Huiusmodi ad placita philosophorum reductio & accommodatio poematum ea fabulis personaque exuit: facitque vt seria habeantur,

beantur,

beantur, quæ sunt dicta vtiliter: præterea animum adolescentis philosophiæ decretis aperit, & ad ea inclinat. Accedit enim ad ea neque nullo prorsus eorum gustu percepto, neq; omni auditione vacuus, neq; sine vllo iudicio, plenus tantum eorum quæ ex matre identidem & nutrice audiuit, immo autem etiam ex ipso patre & pædagogo: qui diuitũ beatitatem prædicare solent ac venerari, mortem autem & dolorem exhorrescere, virtutem sine opibus & gloria pro re despicabili & nihilo ducere. Quibus cum reclamantia apud philosophos decreta audiunt, principio statim terror quidam & perturbatio ac stupor inuadit, non admittentes ea, neque perferentes: nisi tanquam ex tenebris ad solem aspiciendum prodituri, adsuescant tanquam in adulterina luce & veritate temperatis fabulis lenem habente splendorem intueri in ista, neque reformidare. Vbi enim iam ante apud poetas hæc audiuerint, aut legerint,

Qui nascitur, lugendus est propter mala
In quæ venit: contraq; qui doloribus
Solutus, ærumnisq; morte tollitur,
Cum gaudio, faustis & ille vocibus
Domo efferendus est.----- &
Nam præter hæc duo quæ tandem mortalibus
Res sit opus? almæ telluris cum frugibus,
Tum quæ sitim salubris lympha sublcuet: &,
Io tyrannis, amica genti barbaræ. &,
Hæc est enim mortalium felicitas,
Dolere, quam fieri queat, rarissime:

hęc, inquam, secum afferentes, minus perturbantur aut offenduntur apud philosophos audientes, Mortem nihil ad nos attinere, Diuitias naturæ esse definitas: felicitatem & vitam beatam non in multitudine pecuniæ, aut opum mole, aut principatu potentiaque consistere: sed in vacuitate doloris, affectuum animi moderatione, animique affectione naturæ finibus res omnes circumscribente. Itaq; cũ propter hæc, tum prædictorum causa omnium, adolescenti in lectione poetarum bona opus est gubernatio: ne sinistra suspicione occupatus, sed præcedente potius institutione formatus, placidus ita familiarisque & amicus à poesi ad philosophiam deducatur.

PLVTARCHI DE HOMERO LIBER.

SVPERVACANEVM fortasse nonnullis videbitur, de Homeri patria parentibusque inquirere, cum ne ipse quidem de suis rebus quicquam dicere dignatus sit: immo adeo se continuerit, vt ne nominis quidem sui vllam faceret mentionem. Attamen quandoquidem multarum rerum peritia facit saltem ad institutionem eorum qui erudiri incipiunt, conabimur exponere quæ de eo antiqui memoriæ prodiderunt. Iam Ephorus Cumæus in libro quem deCumæis rebus inscripsit, hoc agens vt eum gentilem suum fuisse ostendat: Atellem, Mæonem, & Dium fratres, Cuma oriundos perhibet fuisse. Ex his Dium æris alieni causa Ascram, qui est *Bœotiæ* pagus, commigrasse: ibique Pycimeda vxore ducta, Hesiodum procreasse. Atellem Critheidis filiæ suæ tutela Mæoni mandata, in patria mortem cum vita commutasse. Ab hoc auunculo vitiatam puellam: ab eodemque eam, ciuium ob perpetratum facinus damnationem metuente, Phemio Smyrnæ literas docenti nuptum traditam. Porro eam, cum ad lauacra, quæ propter amnem Meletem sunt, deambularet: partu Homerum edidisse, iuxta ipsum amnem: inde Melesigenem filium appellatum. Mutato autem nomine Homerum vsurpatũ fuisse, cum luminibus esset captus. Tales enim à Cumeis & Ionibus ὅμηροι vocãtur, quod ὁμηρευόντων, id est, ductorũ indigeãt. Hæc Ephorus. Aristot. tertio de Poetica scribit, in insula Io, quo tempore Neleus Codri filius coloniæ in Ioniam ducendæ præfuit, puellam indigenã, à genio quodam ex eorum numero qui cum Musis choros ducunt compressam, cum intumescente vtero facti pudore moueretur, deuenisse in quendã locum, cui nomen est Ægina. Ibi à prædonibus, qui eo excursionem fecissent captam, Smyrnamque adductam ab his, Lydorum (sub his enim tunc erat Smyrna) regi Mæoni socio suo dono datam: ab hocq; pulcritudinis causa in matrimonium eam adscitam. Hanc, cum ad Meletem fluuium commoraretur, partus doloribus circumuentam, ad ipsum fluuium peperisse Homerum, statimq; expirasse. Infantẽ à Mæone susceptum, filijque loco enutritum: paulo post ipsum Mæonem in fata concessisse. Secundum hæc cum Lydi ab Æolibus affligerentur,

affligerentur, ac de Smyrna relinquenda cogitarent, & duces per præconem sequi iussissent eos qui vellent exire vrbe, Homerum, puerulum etiamnum, se quoque ὁμηρεῖν, (id est, sequi) velle dixisse. Inde pro Melesigene Homerum appellatum. Adultus iam, & poetica arte nomen consecutus, de parentibus & patria Deum consuluit, isque sic respondit:

Insula Ios matris patria est, vita hæc quoque functum
Accipiet: sed tu iuuenile ænigma caueto.

Alterum quoque oraculum tale fertur:

Felix & miser (ad sortem es quia natus vtramq;)
Perquiris patriam: matris, tibi non patris extat
Patria. in vndoso iacet hæc ponto insula, Cretæ
Non adeo vicina, & non longe vsq; remota.
Hic te fata tua cogent decedere vita,
Cum pueri ignotis obscurum ambagibus olim
Sermonem inuoluent, teq; hunc euoluere poscent.
Quippe duplex vita fatum tibi contigit: orbum
Luminibus, superis Musa immortalibus æquat:
Post mortem te vita manet secura senecta.

Non multo post tempore Thebas nauigans ad Saturnalia (certamen ibi hoc musicum celebratur) Ium venit. ibi saxo insidens, piscatores vidit adnauigantes, eosq; Ecquid haberent, interrogauit. Illi, quod nihil cepissent, sed prædæ inopia pediculos legissent, ita responderunt:

Non capta afferimus: fuerant quæ capta, relictis.

Per ambages autem innuebant, se pediculos, quotquot cepissent, interfectos dimisisse: quos vero non cepissent, eos se in vestibus suis secum ferre. Hoc cum non posset coniicere Homerus, præ mœrore vitam finiit. Ienses eum magnifice sepeliuerunt, hac addita sepulchro inscriptione:

Terra sacrum caput hic diuini occultat Homeri,
Heroum egregias qui dixit carmine laudes.

Non desunt qui Colophonium fuisse demonstrent, maximo vtentes argumēto, elegiacis versibus, qui inscripti sunt statuæ. Eorum hæc est sententia:

Nate Meletis Homere, ornasti nomine Graios
Æterno, & patriam qui Colophona tuam:
Semideûm gemino complexe volumine laudes.
Diuinæ mentis prole viges duplici.

Vna vagum duplicis reditum decantat Vlyſſis,
Altera luctiferæ prælia Dardaniæ.

Dignum etiã eſt Antipatri epigramma, quod adſcribatur, non carens grauitate, eſt autem tale:

Sunt Colophona tibi patriam qui rentur Homere,
Sunt & qui Smyrnam, quiq; fuiſſe Chium.
Quidam & Ion dicunt: alii Salamina beatam,
Aſt alii Lapithas quæ tulit Æmoniam:
Diuerſi diuerſa ferunt. Oracula Phœbi
Quod ſi iam pleno mî licet ore loqui:
Omnipatens cœlum eſt tibi patria, nec mulier te
Mortalis peperit, ſed dea Calliope.

Qua ætate vixerit, ambigitur. Quidam tempore belli Troiani aiunt, eiuſq; fuiſſe inſpectorem: alii centum poſt annis, alii cẽtum & quinquaginta. Duo ſcripſit poemata, Iliadem & Vlyſſeam. Quidam, non tamen vere ii, exercitationis & luſus gratia addidiſſe & Batrachomyomachiam & Margitem aſſerunt.

Belli Troiani quidam fuiſſe de ſententia Homeri principium tradunt, de dearum Iunonis, Mineruæ & Veneris formæ præſtantia iudicium à Paride factum. Ita enim canere Poetam:

Ilia. ω. 27. *Nam Paris iniuſta damnauerat arbiter olim*
Voce deas, paſtoralem in certamine formæ
Cum ſubiere caſam: reliquis tunc prætulit illam,
Munus adulterii quæ præbuit exitialis.

Enimuero iſti verſus haud immerito pro non genuinis habiti ſunt: quod neque deos hominum ſubmittere ſe iudicio decorum ſit, neque huius rei Homerus alibi meminerit. Præſtat igitur dicere, Alexandrum Priami F. cum Græcam vitę degendę rationem cognoſcere cuperet, Spartam nauigaſſe, vſumq; ibi hoſpitio Helenæ, abſente marito Menelao, ei perſuaſiſſe vt ſecũ abiret: vt in inſulam nomine Cranaam peruenit, primum cũ ea corpus miſcuiſſe: inde per Sidonẽ & Phœniciam nauigio Ilium delatum. Agamemnonem re cognita, Aulide, quę eſt vrbs Bœotię, exercitũ collegiſſe. Ibi eis ſacrificantibus draconem in vicinam arborem adſcendiſſe, octoq; pullos paſſeris, nonamq; quę iis accubabat matrem perdidiſſe, eo oſtento indicatũ, Græcos nouẽ annis ad Ilium bello geſto, decimo vrbem capturos. Poſtquam

Iliad. γ. 445.

Iliad. β. 393.

quam ad Troiam Græcorum naues appulissent, Græci, post primum conflictum, in quo Protesilaus occubuit, Menelaum & Vlyssem legatos reposcendæ Helenæ causa miserunt. *Iliad. γ, 205.* Troianis negantibus, rursus cõmissa pugna superiores facti Græci, partem exercitus obsidendæ vrbi reliquerunt: cæteri duce Achille circumiacentes vrbes vastauerũt, vt auxilio Troianos spoliarent. Inter alias capta Chrysa, Chryseidem, Chrysæ, qui sacerdos erat Apollinis, filiam Agamemnoni muneris eximii loco dederunt. *Iliad. α, initio.* Chryses redimendæ filiæ causa ad stationem nauium profectus, & per contumeliam ab Agamemnone habitus, ab Apolline votis contendit, vti Græcos is vlcisceretur. Deus rata vota ea habuit, pestemq; Græcis immisit. Quo tempore cum Achilles iuberet Chryseidem reddi, irritatus Agamemnon, minatus est se erepturum Achilli Briseidem, quæ ei honoris causa obtigerat. *Iliad. λ. sub finem & initio π.* Hic ergo Thetidi matri persuadet, vt à Ioue impetret, vt Græci in bello succumbant. Id cum euenisset, Patroclus Nestoris monitu Achillẽ exorauit, vt ipsius armatura sibi vti aliquantisper ad repellẽdos à nauibus Troianos permitteret. itaq; egressus, re fortiter gesta mox interfectus est. Achilles hoc ægre ferens, ira, qua aduersus Agamemnonẽ flagrabat, missa, armis à Vulcano factis indutus, cum multos alios, tum ipsum tandem Hectorem occidit. *Iliad. σ, Iliad. χ.* Hæc est series rerum. Cæterum poeta à nono demum anno orsus est: quod quæ Achillis iram antecesserunt, minus essent grãdia, neq; vel longas vel crebras actiones haberent. Nam Achille inter Græcos pugnante,

Nunquam Dardanidis ausi se emittere portis
Troes erant, vim Pelidæ telumq; timentes. *Iliad. ε. 788.*

At eo militiam deserente, receptis animis progrediebãtur: & æquo vtrinque Marte pugnatum est, virtusq; multorum heroum continentibus prœliis eluxit.

HOMERVM poetam tempore quidem plerisque, virtute autem omnibus priorem, recte primum omnium legimus: cum & ad sermonem, & ad intelligentiam, & ad multarum rerum peritiam plurimum nobis conferat. De poesi eius dicemus, paucis prius de genere eius cõmemoratis. Homerum ergo Pindarus & Chium & Smyrnæum fuisse ait: Chium Simonides, Antimachus & Nicander Colophonium, Aristoteles autem philosophus Iensem. Epho-

rus hiſtoricus Cumæum. Quidam Salamine Cypri vrbe oriundum dicere non dubitarunt: Argiuum alii, Ariſtarchus & Dionyſius Thrax Athenienſem. Filius à nonnullis dicitur Mæonis & Critheidis: ab aliis, Meletis fluuii. Non minor dubitatio eſt de tempore, quo vixerit. Ariſtarchus eum in id tempus reiicit, quo Ionum colonia deducta eſt: fuit hoc annis poſt Heraclidarum reditum ſexaginta: & is reditus octoginta annis Troiano bello eſt poſterior. Crates eũ ante Heraclidarum reditum extitiſſe tradit: vt ne octoginta quidem prorſus annis Troianum bellum ſit ſubſecutus. Apud pleroſque pro certo habetur, centum annis eum Troiano bello poſteriorem fuiſſe, non multo ante Olympicorum ludorum inſtitutionẽ, à qua Olympiades numerantur. Duæ ſunt eius poeſes, Ilias & Vlyſſea: vtraque numero litterarum in libros diuiſa, non hoc ab ipſo poeta, ſed ab Ariſtarcho grammatico. De his Ilias, à Græcis barbariſq; res ob raptum Helenæ geſtas complectitur, ac præcipue Achillis eo in bello demonſtratam fortitudinem. Vlyſſea, reditum Vlyſſis à bello Troiano in patriam habet, ac quæ in reditu errans pertulerit: vtque inſidiantes familiæ ſuæ vltus ſit. Vnde liquet, eum Iliade fortitudinem corporis, Vlyſſea autem animi excellentiam propoſuiſſe contemplandam. Neque culpandus eſt poeta, quod non virtutes tantum, ſed & vitia animi poeſibus ſuis deſcripſerit: dolores nimirum, gaudia, metus atque cupiditates: quaſi vero & hæc ad imitandum propoſuerit. Enimuero citra hæc res magnæ & minime vulgares non fiunt. Licet autem auditori ea deligere, quæ præſtant. Deos hominum conſuetudine vtentes introduxit, non delectandi modo, aut animum percellendi cauſa: ſed vt hoc ipſo quoque oſtenderet curæ eſſe diis homines, neque ab eis negligi. In ſumma autem, narrationem rerum à communi hominum opinione diuerſam, fabuloſamque adornauit, vt auditoris animum ſuſpenderet, ac admirationis impleret, auditionemque eam efficeret quæ animos percelleret. Inde eſt quod quædam parum conſentanea dixiſſe videtur: quod nõ ſemper fidem inuenit id, quod prima fronte à communi hominum opinione alienum ac ſublime apparet. Ob id non res modo amplificat, & à conſuetudine hominum auerſas proponit: ſed etiam verba. Nemo autem ignorat, noua & non

in

in promptu posita admirationem sui excitare, auditoreq; allicere. Enimvero in his ipsis fabulosis sermonibus, si quis non obiter, sed accurate singula quæ dicũtur obseruet, videbit eum omni dicendi scientia, omnique artificio vsum, multasq; occasiones ac quasi semina omnis generis dictorum factorumque posteris præbuisse; neque id poetis tantum, sed & iis qui soluta oratione historias, aut de contemplatione rerũ scripserũt. Nos priore loco dictionis Homericæ multiplicem copiam perspiciemus: inde ad rerum doctam varietatem nos conferemus. Omnis poesis vocibus certo ordine quodã cõpositis, numero & mensura terminatur. Nã cum leuitate & facundia maiestas cõiuncta, atq; suauitas, delectando attẽtionem conciliat. Ita fit eadẽ opera, vt non modo ijs quæ percellũt animum, atq; voluptate afficiant, delectetur auditor: sed etiam ijs quæ ad virtutem cõducunt, facile assentiatur. Homeri vero poesis perfectissimo constat carminis genere; nimirum senario, quod & heroicum dicitur. Senarium (id enim hexametrum dico) quod quiuis versus sex pedibus absoluitur, qui vel duabus longis syllabis constant, ac spondei dicuntur: vel vna longa, & duabus quæ sequuntur breuibus, dactylum vocant. (tantundem aũt temporis vtriq; competit, quod duæ breues vnius longæ spacium explent) atq; hi pedes inter se compositi, hexametrum versum perficiunt. Heroicum autem dicitur, quod eo res heroum gestas percenset. Varia autem vsus dictione Homerus omnis Græci sermonis diuersitatis (dialecton ipsi appellant) notas operi suo intexuit. vnde liquet, eum vniuersam Græciam omnesq; eius nationes obiuisse. Doriensium vsitatam vocabulorum diminutionem vsurpauit, δῶ pro δῶμα dicens:

Poesis.

Carmen heroicum senarium.

Dialecti apud Homerum.

——αἶψα δέ οἱ δῶ ἀφνειὸν πέλεται. Odyss. α. 392.

& pro ὅτι posuit ὅ.

——ὅ μοι αἰετὸς ἔκτανε χῆνας. Odyss. τ, 543.

& pro ὀπίσω dixit ἄψ, mutato ο in α, & ps in duplicem quæ ex iis fit. Pro ἄλλοτε, ἄλλο posuit, Iliad. ξ, 249.

ἤδη γάρ με καὶ ἄλλο τεὴ ἐπίνυσεν ἐφετμή.

ac quę alia huiusmodi sunt. Ita etiam media vocabula concidens, pro ὁμότριχας & ὁμοετεῖς, dixit, ὄτριχας, οἰετέας. Iliad. β, 765.

ὀιετέας——ac pro ὁμοπάτριον, ὀπάτριον: & pro τρέμειν, τρεῖν, pro τιμῶ τίω. Eorūdem eſt etiam literarū traiectio: vt cum κάρτιστοι pro κράτιστοι ponitur. Æolenſium conciſione in compoſitis vtitur, καδδραθέτην dicens, pro κατεδραθέτην. & ὑββάλλειν, pro ὑποβάλλειν. Tertiæ perſonæ ſingularis numeri præteriti imperfecti temporis, aliis in ει, Æolibus η finiuntur: vt ἐφίη, ἐνόη. Ita Homerus quoq; fecit:

Odyſſ. ο. 491. ——δίδη μόσχοισι λύγοισι, pro ἔδει ligabat. Et alibi,

Iliad. τ, 80. τὺς μὲν ἄρ' ὖτ' ἀνέμων διάη μένος ὑγρὸν ἀέντων.

Æolicum etiam eſt, quod σ in δ mutat: vt in ὀδμὴ, ἴδμεν: & quod aliquando litera abundat, vt in ἔυκηλος, αὐτὰρ: quæ recta ſunt: ἔκηλος, ἀτάρ. Sic & κεκλήγοντες, κεκληγότες. Tum quod ſecundæ verborum perſonæ adiicitur θα, vt in ἔφησθα εἴπησθα. Geminationem conſonantium alii Doribus, alii Æolibus adſcribunt: qualis eſt ἔλλαβε pro ἔλαβε. ὁππότερος pro ὁπότερος.

Iliad. λ, 105. Odyſſ. ε. in fine.

Iliad. ε, 83. Ἔλλαβε πορφύρεος θάνατος.——&,

Iliad. γ, 318. Ὀππότερος τάδε ἔργα.——

Ab Ionibus habet, quod præteritorm verborum principio aliquid detrahit: vt in βῆ, & δῶκεν, quæ ſunt pro ἔβη & ἔδωκεν. nã Iones præterita ab iiſdem incipiunt literis, à quibus præſens. Item quod ε literam detrahit ex ἱερεὺς & ἱέραξ, pro quibus ponit ἱρεὺς & ἴρηξ. Item quod tertiis ſubiunctiuorum perſonis σι in fine adiicit: vt ἔλθησι, λάβησι. Itemque datiuis θύρῃσιν, ὕλῃσιν. Item quod pro ὄνομα, νόσος, κενὸν, μέλας, ponit οὔνομα, νοῦσος, κεινὸν, μείλας. Item quod α longum in η mutat: vt in Ἥρη, Ἀθήνη pro Ἥρα, Ἀθηνᾶ. Aliquando vice verſa, λελασμένος pro λελησμένος. Nec non quod contracta verba ſolute effert, pro φρονῶν, νοῶν, dicens φρονέων, νοέων: quod idem

idem in genitiuis in ους exeuntibus vſurpat, Διομήδεος dicens & Σαρπηδόνος: & in genitiuis pluralibus contractis idem, pro πηλῶν, νυμφῶν, ponens πηλέων, νυμφέων: atque plurales nominatiuos neutrorum in η exeuntes, & eorundem genitiuos diſſoluens dixit σήθεα, μέλεα, σηθέων, μελέων, pro σήθη μέλη, σηθῶν, μελῶν. Peculiare etiam Ionibus eſt τετράφαται, & ſimilia. Attica præcipue vſus eſt dialecto, quæ reliquis permiſcebatur. Itaque cum Attici pro λαὸς dicant λεὼς: ea ipſe conſuetudine ductus, πηνέλεων dixit, ac χρέως. Solent ijdem aliquando duas ſyllabas in vnam conflare (quod genus Synalœphe dicitur) quale eſt. τοὔπος, & θοἰμάτιον, quorum integra ſunt, τὸ ἔπος, τὸ ἱμάτιον. Talia ſunt apud Homerum, Iliad. ο. 308.

—Τρῶες δ᾽ προὔτυψαν ἀολλέες.

id eſt, προέτυψαν, & πέδια λωτεῦντα pro λωτόοντα. Eorundem eſt, optatiuis adimere η, vt ex δοκοίης fiat δοκοῖς, de τιμώης fiat τιμῷς. qua forma dixit Homerus,

— ἄλλοι δ᾽ διακριθῆτε τάχιστα. Iliad. γ. 102.

Atticum etiam eſt,

οἱ πλέονες κακίους, παῦροι δέ τε πατρὸς ἀρείους. Odyſ. β. 277.

pro κακίονες, ἀρείονες. Et quod ſimiles accuſatiui contracte enunciãtur, τοὺς βοῦς, τοὺς ἰχθῦς: quæ communis lingua βόας, ἰχθύας effert, Homerus autem, Βοῦς περιτεμνομένους. Item —ἰχθῦς ὄρνιθάς τε. Odyſ. λ. 401.

Id quoq; Attice dixit

—οὐδέ τέ μιν σθένεϊ ῥηγνῦσι ῥέοντες. Iliad. ε. fin.

vt eorum ſunt ζευγνῦσι, ὀμνῦσι. Atticum etiam eſt, breues vocales elidere, ac pro λύεται, οἴομαι ſcribere λῦται, οἶμαι. Sic ille λύτο poſuit pro ἐλύετο. Eorundem eſt ſuperuacanea appoſitio elementi ε in ἑώ-

ρων

ρων, ἐωνησάμην. inde Homerus suum ἐῳνοχόει effinxit. Tum quod in vnam cum alia syllabam η coire *Iliad. λ. 781.* facit in ἠίονες, νηρηΐδες. Est & eorum, Σφῶ δὲ μάλ' ἠθέλετον. & in datiuis qui in ι purum præcedente α desinunt, κέραϊ, γέραϊ, σέλαϊ. Est & hoc Atticum, dicere ἔστων, ἐπέθων, pro ἔστωσαν & ἐπέθωσαν. Item vti optatiuis loco præteritorum indicatiui modi: quod crebro facit Homerus. Tum cum femininis articulos, participia, adiectiuaue masculini generis coniungere: vt τὼ χεῖρε. τὼ γυναῖκε: quomodo & apud Platonem est ἄγοντε καὶ φέροντε, & ἡ σοφὸς γυνὴ, & ἡ δίκαιος. Sic ergo Homerus etiam de Iunone ac Minerua dixit,

Iliad. θ. 455. Οὐκ ἂν ἐφ' ὑμετέρων ὀχέων πληγέντε κεραυνῷ.

Et alibi,

Iliad. δ. 22. Ἤτοι Ἀθηναίη ἀκέων ἦν.—— &, κλυτὸς Ἱπποδάμεια. Iam cum in vocabulorum constructione propria multa singulæ habeant dialecti Atticā consuetudinem exhibet poeta, cum dicit:

Iliad. β. 742. Ἀλλ' ἄγ' ὀϊστὸν Μενελάου κυδαλίμοιο.

Cum autem dicit

Iliad. δ. 100. Δέξατο οἱ σκῆπτρον. &,

Iliad. ε. 186. ——Θέμιστι δὲ καλλιπαρῄω Δέκτο δέπας,

Iliad. ο. 86. Dorice loquitur. Manifestum autem est, eum, vt varietatem orationi conciliaret, omnes Græcorum voces collegisse: ac modo peregrinis vsum vt sunt quas modo retulimus: modo vetustis, vt cum ἄορ & σάκος profert: modo communibus aut vulgatis, vt cum ξίφος & ἀσπίδα. Ac miretur aliquis maiestatem orationis apud eum vulgatis quoque vocabulis conseruari. Enimuero quoniam artifi- *Ad tropos digreditur.* cio omni adornata oratio, aliquid à communi consuetudine requirit alienum, quod ei vel euidentiæ

dentiæ, vel maieſtatis, vel omnino delectationis amplius adferat: porro autem vocabulorum à ſua ſignificatione in aliam auerſio Tropus, compoſitionis immutatio Schema appellatur, & vtriuſque generis ſpecies in artis præceptionibus annotata ſunt: contemplemur agedum, ecquid horum Homerus prætermiſerit: aut num aliquid poſteri inuenerint, quod non primus ille extulerit. De tropis Onomatopœia (nominis noui fabricationem *Onomatopœia,* poſſis Latine dicere) admodũ ei eſt familiaris. Norat enim vetuſtam vocabulorum originem: nempe eos qui primi rebus nomina fecerunt, multas ab accidente aliquo appellationes traxiſſe: ſonoſque articulatim non editos, ſcriptis vocibus expreſſiſſe. Cuius generis ſunt φυσᾶν, quod eſt ſufflare: & πρίζειν, id eſt, ſerra findere: & μυκᾶσθαι mugire, & βροντᾶν tonare, ac horum ſimilia. Proinde ipſe quoque nomina quædam noua finxit, ea rebus quas deſignarent conformans: vt δοῦπος eſt, & ἄραβος & βόμβος, & ῥοχθεῖ, & ἀνέβρυχε, & σίζε, ac quæ talia porro ſunt, quibus ſignificantiora nõ inuenias. Rurſus quędã vocabula alijs rebus impoſita, in alium vſum tranſtulit: quorum eſt, φλέγμα κακὸν φορέουσα. ſignifi- *Iliad. φ, 337.* cat enim efficaciam vrendi. & πυρετὸν, quo nomine febris intelligitur, pro igne poſuit. & χαλκοτύπους ὠτειλὰς dixit, ab ære impreſſa vulnera. Omnino au- *Iliad. τ, 25.* tem multa vſus eſt nouitate magna cum licentia, quædam à conſueta ſignificatione alio traducens, quorundam ſignificationem augens, quo orationem elegantiorem & ampliorem redderet. Magna etiam ei eſt Epithetorum (adiectiua hæc dicuntur *Epitheta.* quæ eorum quibus adduntur naturam aut accidens aliquod inſigne exprimant) copia, quę proprie

& co-

& cohærenter ſubiectis adaptata, tantundem atque propria nomina valent. Ita cuiuis deorum peculiarem appellationem accommodauit, Iouem μητιέτην vocans, & ὑψιβρεμέτην, hoc eſt, conſultorem & altitonantem: Solem ὑπερίονα, quod in ſublimi feratur: Apollinem, à nitore aut mundicie φοῖβον. Sed videamus etiam alios poſt Onomatopœiam tropos. Catachreſis, quæ vocabuli vſum à propria ſignificatione ad aliam rem proprio nomine carentem transfert, eſt apud Homerum: vt vbi σειρὴν χρυσείην dicit, hoc eſt, catenam auream. etenim σειρὰ proprie de fune dicitur, & cum dicit αἰγείην κυνέην. nam galerus ab eo κυνέη dicitur, quod ex pelle canis fieri receptum eſſet: hîc eo nomine eam vocat, quæ ex capræ exuuio

Catachreſis. *Iliad.θ, initio.*

Metaphora, quæ eſt vocis à proprio ſignificato in aliam rem priori certa ſimilitudinis ratione reſpondentem translatió, & frequens ei & multiplex eſt. Quale eſt,

Metaphora.

Tum magni nauim iaculatus vertice montis.

Odyſſ.ι, 481.

Et alibi:

Inſula, quam totam immenſa æquoris vnda coronat.

Odyſſ.α. 195.

Quo enim modo ſe ad hominem habet vertex, hoc montis ſummitas ad montem ipſum: & quæ ratio eſt coronæ ad id cui circumdata eſt, eadem maris ad inſulam. Cæterum venuſtior fit & euidentior oratio, vbi ſimilia nomina propriorum loco ponuntur. Sunt autem variæ apud eum translationes. Quædam ab animatis ad animata: vt,

Nauis cæruleæ tum ſic auriga profatur.

aurigam dixit pro nauta. Item,

Iuit paſtorem populorum Agamemnona quærens.

id eſt, regem. Aliæ ab animatis ad inanima: vt,

---imo

----imo Ida sub pede montis.---- Iliad.β.
ita radicem montis appellans. &, 824.
----Vbere terra, Iliad.ι.141.
designans fertilitatem.
Rursus ab inanimis ad animata: σιδήρεον νύ τοι ἦτορ, id est, Iliad.ω.
ferreum habes pectus. ferreum dixit pro duro. Et ab inani- 205.
mis ad inanima: Odyss.ε.
Σπέρμα πυρὸς σώζων. fine.
---Ignis conseruans semen.
id est, principium, ei producendo aptum. Neque nominum
modo, sed & verborum translationibus vtitur: vt,
Eructante saloque vndas, dant litora vocem. Iliad.ξ.205.
id est, resonant. Alius tropus est Metalepsis, vbi communi *Metalepsis.*
nomine res diuersæ notantur: vt,
Ἔνθεν δ' αὖ νήσοισιν ἐπιπροέηκε θοῇσι. Odyss.ο.
Vult enim denotare insulas eas, quæ proprie dicuntur 298.
ὀξεῖαι, id est, acutæ. At in Græco sermone θοὸν idem est
quod ὀξὺ: ὀξὺ non modo id quod in motu velox est, sed id
quoque significat quod in figuris acutum est, atque in te-
nuem mucronem desinit. Inde est illud,
——ἐγὼ δ' ἐθόωσα παραστὰς, Odyss.ι.
id est, adstans exacui. Alius tropus est Synecdoche, quæ 327.
propria vocabuli significatione aliquid aliud sub eodem *Synecdoche.*
genere comprehensum innuit. Non minus in hoc est va-
rietatis. nam totius appellatione partem accipimus: vt,
——πρὸς τεῖχος εὔδμητον βόας αὔας. Iliad.μ.
de bobus tergora intelligi voluit, ex quibus scuta fierent. 137.
Aut à parte totum indicatur: vt,
Talis me capitis desiderium tenet.——— Odyss.α.
per caput virum vult intelligi. sic formosam indicat voca- 343.
bulo λευκώλενος, quod significat humeris albis prædi-
tam: & bene armatos voce εὐκνημίδων, qui crura bene mu-
nierint. Aut ab vno multa: vt cum de Vlysse dicit,
----Troiæ sacram ex quo diruit vrbem. *Initio Vlyssea.*
Non enim is solus, sed cum alijs Græcis Troiam excidit,
Aut à multis vnum: vt,
Pectora chara,----

id est, pectus. Aut à specie genus: vt,

Iliad. μ. 380.

Marmore percutiens rigido.

nimirum lapide, cuius marmor est species. Aut contra:

Odyss. β. 159.

Noscere aues, fatique ratos prædicere iussus.

genus pro specie. Non enim omnes aues vult intelligi, sed diuinationi tantum aptas. Aut actionem ab ijs quæ eam comitantur: vt,

Iliad. β. 827.

Pandarus, ipse arcum dederat cui magnus Apollo.

arcus enim peritiam sagittandi denotat. Item,

Odyss. μ. 172.

Inde maris lymphas fusi per transtra dealbant. &,

Odyss. γ. 938.

Illi lora die, quam longa est, concutiebant.

horum prius impulisse eos remis nauim ostendit, posterius equorum cursum: vtrunque ab accidente rei indicatum. Aut à priori consequens: vt,

Odyss. λ. 244.

Virgineam soluit Zonam.

sequitur enim, imminuisse virginitatem. Aut contra, vt cum pro interficere ponit ἐναρίζειν, quod est spoliare. Ex posteriori enim prius intelligitur.

Metonymia.

Alius tropus est Metonymia, cum vocabulum aliud proprie, aliud relatione quadam, sine certo respectu significat: vt,

Cum vero Cererem metit agris lecta iuuentus.

frumentum innuens, quod à Cerere inuentum est. Item cum dicit,

Iliad. β. 424.

Viscera Vulcano verubus fixa imposuerunt.

nomine enim Vulcani ignis intelligitur. Tale est etiam,

Odyss. τ. 27.

---- Meam quicunque virorum,
Chœnicem attigerit. ————

chœnice contenta dicit. Est autem Chœnix, mensura frumenti.

Antonomasia.

Alius tropus est Antonomasia, cum proprium nomen per epitheta, aut idem significantia vocabula enunciatur:

Iliad. α. 223.

Rursum Pelides duris conuicia verbis
Iecit in Atridem. ————

hoc Agamemnonem, illud Achillem designat.

Iliad. θ. 39. Iliad. υ. 39.

Nata bono mea sis animo Tritonia. ———— &,
Intonsus Phœbus. ————

Antiphrasis.

quorum hoc Apollinem, illud Mineruam exprimit. Est & Antiphrasis, contrarium eius quod præ se fert significante voce: vt,

Nec

Nec vero hos cernens animo est gauisus Achilles. Ilia.α.330.

contrarium enim voluit dicere, nimirum Achillem ijs visis indoluisse. Est & Emphasis, quæ occulto sensu eius quod dicitur significationem intendit: vt, Emphasis.

Verum postquam in equum descendimus. ——— Ody.λ.522.

nam descendendi vocabulo equi magnitudinem notat. Item,

Incaluit gladius tum sanguine totus -- Ilia.π.333.

Est enim in hoc maior significandi vis; scilicet cum intelligi velit, ita immersum fuisse corpori gladium, vt is calefieret. Hæc de tropis Homericis sufficiant. Iam & constructionis immutationes videamus, quæ vocantur Schemata: ecquid ea primus omnium Homerus ostenderit. Schema est oratio, a communi consuetudine varians fictione aliqua, idque ornatus aut vtilitatis gratia. Ornatum quidem conciliat orationi varietate & mutatione sermonis, dictioniq; aliquid maiestatis adijcit. vtilis vero est. ad rerum qualitatem & vim extollendam atque amplificandam. De schematibus Pleonasmum (is est, cum superuacaneum ponitur vocabulum) vsurpat, aliquando versus complendi causa: vt, Schemata. Pleonasmus.

Χρυσοῦ δὲ στήσας ὁ Ὀδυσσεὺς δέκα πάντα τάλαντα. Ilia.τ.246.

nam πάντα illud insertum est nulla significatione. Aliquando ornatus gratia: vt,

ἦ μάλα δὴ τέθνηκε Μενοιτίου ἄλκιμος υἱός. Ilia.σ.12.

hic μάλα abundat, Attico more. Alicubi pluribus verbis rem exprimit, quæ vocatur Periphrasis: vt cum filios Achiuorum pro Achiuis dicit, & vim Herculeam pro Hercule. Quin & Enallagen (immutationem ad verbum diceres) adhibet, consuetum inuertens ordinem. Idque vel in medio vocabulum inserens, quod Hyperbaton dicitur: vt, Periphrasis. Hyperbaton.

Αἱματόεις ὥς τίς τε λέων κατὰ ταῦρον ἐδηδὼς, pro Ilia.ρ.542.

λέων ταῦρον κατεδηδώς. Aut totam orationem: vt,

——— Ἀργεῖοι δὲ μέγ' ἴαχον ἀμφὶ δὲ νῆες Ilia.β.333.
Σμερδαλέον κονάβησαν ἀϋσάντων ὑπ' Ἀχαιῶν,
Μῦθον ἐπαινήσαντες Ὀδυσσῆος θείοιο.

Ordo enim est, ἴαχον μῦθον ἐπαινήσαντες. Eiusdem generis est & quæ Parembola vocatur, quasi interiectio, cum aliunde quædam ad propositam rem nihil pertinentia inserit: Parenthesis.

quibus etiam ſublatis, nihil tamen conſtructioni adimatur. Tale eſt:

Ilia.α. 234. *Per ſceptrum hoc iuro: nunquam illud germina fundet,*
Poſtquam in monte ſemel ſummo florere reciſum
Dedidicit poſuitque comas & brachia ferro.

ac quæ alia ibi de ſceptro ſunt. quibus infert, id quod cum initio, (*Per ſceptrum hoc iuro*) cohæret:

Pelidæ Graiis deſiderium incidet olim.

Epanalepſis. Eſt etiam iteratio (palilogiam Græcus vocat) cum repetitur aliqua pars eorum quæ dicta ſunt, aut etiam complu-ria vocabula: duplicationem etiam appellant, ſeu ingeminationem: vt,

Ilia. υ. 371. *Contra ibo, vel ſi manuum vis ignea ei ſit,*
Sit manuum vis ignea, certet robore, ferro.

Aliquando interiectis alijs quibuſdam, priora repetuntur: vt,

Odyſ. α. 22. *Æthiopes longe ſed adiuerat ille remotos.*
Æthiopes hominum extremi qui ſedibus hærent.

Diuiſi geminis. --- hoc ſchema & motum dicentis indicat, & ſimul auditorem excitat. Et eſt eiuſdem generis Epanaphora, cum eadem particula in principio multorũ mẽbrorum ponitur, cuius exemplum habet Homerus:

Ilia.β. 671. Νηρεὺς δ' αὖ σύμηθεν ἄγε τρεῖς νῆας ἐΐσας.
Νηρεὺς Ἀγλαΐης υἱὸς, Χαρόποιό τ' ἄνακτος.
Νηρεὺς, ὃς κάλλιστος ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθε.

ſchema hoc & mouendo, & elegantiæ ſermonis eſt aptiſſimum. Eſt apud eum etiam Epanodos: quæ fit, cum duabus rebus atque vocabulis propoſitis, nondum ſententia finita retro redimus, ac de vtroque id quod ſententiæ deerat exponimus: vt,

Ilia.ι. 692. Ἄρης τε βροτολοιγὸς. ἔρις τ' ἄμοτον μεμαυῖα.
Ἡ μὲν ἔχουσα κυδοιμὸν ἀναιδέα δηϊοτῆτος,
Ἄρης δ' ἐν παλάμῃσι πελώριον ἔγχος ἐνώμα.

Similiter deſinens. ſchema hoc ad varietatem & perſpicuitatem conducit. Eſt etiam apud eum Homœteleuton, ſiue ſimiliter deſinens, cum membra in eaſdem ſyllabas terminatis vocabulis, in eundem ſonum exeunt: vt,

Odyſ.ο. 74. Χρὴ ξεῖνον παρεόντα φιλεῖν, ἐθέλοντα δὲ πέμπειν.

Et

Et in eo:

Οὔλυμπόνδ᾽, ὅθι φασὶ θεῶν ἕδος ἀσφαλὲς αἰεὶ Odyſ. ζ. 42.
Ἔμμεναι, οὔτ᾽ ἀνέμοισι τινάσσεται, οὔτέ ποτ᾽ ὄμβρῳ
Δεύεται, οὔτε χιὼν ἐπιπίλναται, ἀλλὰ μάλ᾽ αἴθρη
Πέπταται ἀννέφελος, λευκὴ δ᾽ ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

Cum autem conuerſiones deſinunt in nomina eodem modo declinata, eoſdemque caſus, Homœoptoton id peculiari nomine appellatur, quod eſt ſimiliter cadens: vt, *Similiter cadens.*

Ἠΰτε ἔθνεα εἶσι μελισσάων ἀδινάων, *Ilia. β. 87.*
Πέτρης ἐκ γλαφυρῆς αἰεὶ νέον ἐρχομενάων.

His & ſimilibus maxime delectatio & ſuauitas orationi additur. Quãtum artificio componendi ſtuduerit, vel hoc indicio eſt, quod ſæpe ſimul duob. ſchematis, Epanaphora & Homœoteleuto vſus eſt, vt in his verſibus,

Εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω, εὖ δ᾽ ἀσπίδα θέσθω, *Ibid. 381.*
Εὖ δέ τις ἵπποισιν δεῖπνον δότω ὠκυπόδεσσιν.

Pariſon quod vocatur ſchema, his adiunctum eſt, quod fit ex duobus aut pluribus membris æquali vocum numero contentis. Hoc primus Homerus poſuit: vt, *Pariſon.*

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ᾽ ὑποδέχθαι. & *Iliad. η. 93.*
Μηνιθμὸν μὲν ἀποῤῥῖψαι, φιλότητα δ᾽ ἑλέσθαι. *Ilia. π. 283.*

Manifeſtum eſt autem, hac ratione admodum exornari dictionem. Eadem venuſtas etiam eſt Paronomaſiæ, cum vox priori ſimilis non longo poſt interuallo ſtatim ſubiungitur: vt, *Paronomaſia.*

Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Δρύαντος παῖς κρατερὸς Λυκόοργος. *Ilia. ζ. 130.*

Et alibi:

---- Τῶν ἦρχε Πρόθοος θοὸς ἡγεμόνευεν. *Ili. β. 758.*

Atque hæc quidem quæ hactenus commemorauimus, aut abundantia aut fictione aliqua figurata ſunt. Aliud eorum eſt genus, quæ fiunt defectu dictionis: qualis eſt Ellipſis, cum vocabulum aliquod etiamſi non efferatur, ſententia tamen ex antecedentibus liquet: vt. *Ellipſis.*

Δώδεκα μὲν σὺν νηυσὶ πόλεις ἀλάπαξ᾽ ἀνθρώπων, *Ilia. ι. 328.*
Πεζὸς δ᾽ ἕνδεκά φημι. deeſt hîc ἀλαπάξαι, ſed quod ex antecedentibus facile ſuppleas. Eſt & in hoc Ellipſis,

Ilia.μ.243. Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

deest enim verbum substantiuum. &,

Ilia.υ.293. Ὢ πόποι, ἦ μοι ἄχος μεγαλήτορος Αἰνείαο.

deest πάρεστιν, aut συμβέβηκεν, aut aliquid tale.

Affine huic est Asyndeton, cum coniunctiones omittuntur, quarum est dictionem coniungere: idque non modo celeritatis, sed etiam affectuum exprimendorum causa adhibetur. Exemplum:

Odyss.κ.251. Ἤομεν ὡς ἐκέλευες ἀνὰ δρυμὰ φαίδιμ' Ὀδυσσεῦ,
Εὕρομεν ἐν βήσσῃσι τετυγμένα δώματα Κίρκης.

nam eo qui narrabat breuitate summa cupiente rem referre, copulam ipse omisit. In Schematum numero est etiam

Enallage. Asyntacton, id est, non constructum: quod & Alloeosis, quasi alteratio dicitur: fitque tum, cum vsitata constructio mutatur. Fit hoc varie, idque ornatus causa, & venustatis: cum cohærere verborũ structura ob insolentiam nõ videtur, & tamen suam habet peculiari ad certum aliquid respectu cohærentiam. Sæpenumero id euenit generibus nominũ mutatis, vt in κλυτὸς Ἱπποδάμεια, pro κλυτὴ & θῆλυς ἐέρση, pro θήλεια. Solebant enim antiqui masculina etiam pro fœmininis ponere, vtpote præstantiora, ac maioris momenti. nõ hoc tamen immodice, aut sine ratione: sed tum, cum attribuendum esset adiectiuum substantiuo tale, quod in eius corpore non inhæreret. Nam magnus magna, pulcher pulcra, & horum similia, in ipso insunt corpore. Extra sunt, gloriosus, fortunatus. Ac præterea hæc, ideo quia composita sunt (ἔνδοξος inquam, & εὐτυχὴς) communia sunt. Nam in vniuersum adiectiua composita vtriusq; sunt generis. Item cum nominib masculino & fœminino commune adiectiuum aut participium respondet, tunc masculinum genus præualet: vt,

Ili.σ.567. Παρθενικαί τε καὶ ἠίθεοι ἀταλὰ φρονέοντες.

Quædam etiam secus extulit, quam vel dialectorum natura ferret, vel eius temporis vsus: vt,

Odyss.α.53. ——ἔχει δέ τε κίονας αὐτὸς
Μακράς.

Sæpe etiam metri causa genus mutat, vt in eo,

Odyss.ο.125. Δῶρόν τοι καὶ ἐγὼ τέκνον φίλε τοῦτο δίδωμι.

nam

nam ad personā respiciens, masculinū φίλε neutro τέκνον apposuit: cuius simile est in verbis Diones ad Venerem,

Τέτλαθι τέκνον ἐμὸν, καὶ ἀνάσχεο κηδομένη περ. Ilia. ε.382.

Eandem rationem ac respectum etiam illud obtinet,

Ηλθε δὲ ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο Ody. λ. 90.
Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. —— nam ἔχων refertur non ad ψυχὴν, sed ad ipsum Tiresiam. Sæpe enim non ad vocabula, sed ad rem significatam accommodauit constructionem: vt in hoc,

Πᾶσιν ὀρίνθη θυμὸς, ἐκίνηθεν δὲ φάλαγγες, Iliad. π.20.
Ελπόμενοι παρὰ ναῦφιν ἀμύμονα Πηλείωνα.

nam hic ἐλπόμενοι non aptatur ad φάλαγγες, verum ad ἄνδρες, scilicet ad viros, ex quibus phalanges erant cōpositæ. Alio quoq; modo genus mutat: vt cum dicit,

——νεφέλη δέ μιν ἀμφιβέβηκε Odys. μ. 75.
Κυανέη, τὸ μὲν οὔποτ' ἐρωεῖ.——nam quia idem significant νεφέλη & νέφος, priore posito adiectiuum ad posterius accommodauit. Talia sunt & hæc,

Τῶν δ' ὥς ὀρνίθων πετεηνῶν ἔθνεα πολλὰ, Ilia. β.459.
Χηνῶν, ἢ γεράνων, ἢ κύκνων δουλιχοδείρων,
Ενθα καὶ ἔνθα ποτῶνται ἀγαλλόμενα πτερύγεσσι.

nam cum neutro genere genera auium proposuisset, ac species masculino explicasset: rursum infert neutrū genus κλαγγηδὸν προκαθιζόντων. —— quód ad ὀρνίθων respicit. Præter genus numeros quoque permutat sæpe poeta: vt cum scribit,

Η πληθὺς ἐπὶ νῆας Αχαιῶν ἀπονέοντο. Ilia. ο.305.

proposito enim singulari, plurale intulit, respectu nimirum significationis. Nam πληθὺς multitudinem significat: estque numero singulare, cum in se multa complectatur. Contra plurali proposito, singulare ei applicat: vt,

——οἱ δ' ἄλκιμον ἦτορ ἔχοντες, Ilia. ι.265.
Πρόσσω πᾶς πέτεται.——

πᾶς enim quod omnis eſt, numero ſingulare, plurali reſpondet, quia idem ſignificat quod πάντες. Eandem formam hoc habet.

Initio Odyſſ. γ.

Οἱ δὲ πύλον Νηλῆος ἐϋκτίμενον πτολίεθρον
Ἷξον, τοὶ δ' ἐπὶ θινὶ θαλάσσης ἱερὰ ῥέζον.

τοὶ enim Pylos notat, quorum vrbs modo nominata fuit. Iam caſuum quoque apud eum eſt permutatio. Vocatiuus pro nominatiuo poſitus, θύεστα pro θυέστης:

Iliad. β. 107.

Αυτὰρ ὁ αὖτε Θυέστ' Αγαμέμνονι λεῖπε φορῆναι.

Odyſſ. ξ. 415.

& νεφεληγερέτα Ζεύς, pro νεφεληγερέτης. Item,

Δός φίλος· οὐ γάρ μοι δοκέεις ὁ κάκιστος Αχαιῶν.

Iliad. γ. initio.

Datiuus pro genitiuo:

Τρωσί μὲν προμάχιζεν Αλέξανδρος θεοειδής.

Odyſſ. ε. 68.

pro τρώων. & contra σπείους pro σπεῖ,

ἡ δ' αὐτοῦ τετάνυστο περὶ σπείους γλαφυροῖο.

Cauſa eſt, quod cognati inuicem videntur, rectus, accuſatiuus & vocatiuus caſus: itaque & in neutris omnino, & in multis maſculinis ac fœmininis ſunt ijdem. Itidem & datiuus genitiuo videtur cognatus quodammodo: vnde fit vt in duali numero in omnibus generibus ijdem ſint. Quare & caſuum à recepto vſu varians mutatio aliquid habet cõſentanei. Quanquam cauſa nonnunquam etiã adferri poteſt, vt in ἐφισάμενοι πεδίοιο, & in διέπρησσον πεδίοιο: hoc enim eſt perinde ac ſi dixiſſet ἑτέρων διὰ τοῦ πεδίου.

Iliad. ε. 222.

Bene habet etiam apud eum mutatio caſuum initio vtriuſque poematis, cum accuſatiuo poſito, deinde nominatiuus locatur pro eo. Μῆνιν ἄειδε θεὰ.——

Iliad. γ. 14.

Iliad. α. 1.

μυρί' Αχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν. &

Odyſſ. α. 1.

Ανδρα μοὶ ἔννεπε μοῦσα πολύτροπον, ὃς μάλα πολλὰ
Πλάγχθη.——

Aliquando genitiuo rectum ſubiicit: vt,

Iliad. ε. 272.

Τῶν οἱ νῦν βροτοί εἰσι.——

Multa etiam alia forma protulit: vt,

Iliad. β. 350.

Φημὶ γὰρ οὖν κατανεῦσαι ὑπερμενέα Κρονίωνα
Ηματι τῷ ὅτε νηυσὶν ἐπ' ὠκυπόροισιν ἔβαινον

Ἀργεῖοι, Τρώεσσι φόνον καὶ κῆρα φέροντες,
Ἀστράπτων ἐπιδέξι', ἐναίσιμα σήματα φαίνων.

Cuius simile est illud: Iliad. ζ
—ὅδ' ἀγλαΐηφι πεποιθὼς, fine.
Ῥίμφα ἑ γοῦνα φέρει.—

Atq; hæc ipsa quoq; more antiquo quodam extulit, neque
nulla ratione. Quippe participiis per verba explicatis, cohę
rētia apparebit. nam ἀστράπτων id valebit quod ἤστραπτε, &
πεποιθὼς idem quod ἐπεὶ πέποιθε. Germana horũ sunt:
Οἱ δὲ δύο σκόπελοι, ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἱκάνει. & alibi: Odyss. μ.
Τὼ δὲ διακρινθέντε, ὁ μὲν μετὰ λαὸν Ἀχαιῶν 73.
Ἤϊ', ὁ δ' ἐς Τρώων ὅμαδον κίε.—& similia. Non e- Iliad. η.
nim à ratione alienum est, dicturum de duobus, rectum ca- 306.
sum pręmittere, in quo id quod cõmune est alteri cum al-
tero seruatur: quam communitatem nemo non videt mul-
tum gratiæ orationi apponere. Alicubi communi casu præ-
posito, verba de altero deinde facit: vt
Ἄμφω δ' ἑζομένω, γεραρώτερος ἦεν Ὀδυσσεύς.
Species quoq; nominum permutat: sæpe ponens pro positi- Iliad. γ.
uo comparatiuum: vt, 211.
—σαώτερος ὥς κε νέηαι. Aliquando superlati- Iliad. α, 32.
uum pro eodem: vt, δικαιότατος κενταύρων. Talis ergo est Iliad. λ,
in nominibus immutatio. In verbis porro aliquãdo modos fine.
permutauit, vt cum loco imperatiui infinitiuum ponit: vt,
Θαρσῶν νῦν Διόμηδες ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι, pro μάχου. Iliad. ε.
Aut pro optatiuo indicatiuum, 124.
Πληθὺν δ' οὐκ ἐγὼ μυθήσομαι, οὐδ' ὀνομήνω pro μυθη- Iliad. β.
σαίμην, ὀνομήναιμι. Ac vice versa optatiuum pro indica- 488.
tiuo:
Καί νύ κεν ἔνθ' ἀπόλοιτο Ἄρης.—pro ἀπώλετο. Ali- Iliad. ε.
quando tempora. præsens pro futuro:
Τὴν δ' ἐγὼ οὐ λύσω, πρίν μιν καὶ γῆρας ἔπεισι. erat enim 388.
dicendum ἐπελεύσεται. Aut pro præterito imperfecto: Iliad. α.
Ἔνθ' ἦτοι πλυνοὶ ἦσαν ἐπηετανοί, πολὺ δ' ὕδωρ 29.
Καλὸν ὑπεκπρορέει.—pro ἔρρεε. Aut futurum lo- Odyss. ζ. 51.
co præsentis:

Odyss.α. Οἱ μὲν δυσομένου Ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος. Vel idem
24. loco præteriti:

Δείδω μή μοι πάντα θεὰ νημερτέα εἴπῃ. pro εἶπε.

Genera sępenumero permutat. Passiuũ ponit ꝓ actiuo, aut
Iliad.α. medium: vt, Ἕλκετο δ' ἐκ κολεοῖο μέγα ξίφος. --pro εἷλκε,
194. & καθορώμενος αἴας: pro ὁρῶν. Ad vicissim actiuum
loco passiui:

Δωρήσω τρίποδα χρυσούατον, —— cum esset dicendun δωρήσομαι. Numerum quoq; pro numero ponit. pluralem pro singulari: quod vsitatum est, cum quis de seipso loquitur: vt,

Od.α.10. Τῶν ἁμόθεν γε θεὰ θύγατερ Διὸς εἶπε καὶ ἡμῖν. id est, ἐμοί. Est & vbi permutat personas: non modo sic:

Iliad.ε. Ἄλλοι μὲν γὰρ πάντες ὅσοι θεοί εἰσ' ἐν Ὀλύμπῳ,
877. Σοί τ' ἐπιπείθονται καὶ δεδμήμεσθα ἕκαστος.

Multi enim cum sint dii, quorum vnus etiam est ea quæ loquitur persona, vtrunq; recte extulit ἐπιπείθονται tertia, & δεδμήμεσθα prima persona. Alias, cum misso eo de quo sermo est, ab vna persona trãsitus fit ad aliam, quod ἀποστροφὴ seu auersio proprie dicitur: atq; hæc figura imitatione verborum loquentis, auditorem mouet atq; ducit. tale est,

Iliad.ο. Ἕκτωρ δὲ Τρώεσσιν ἐκέκλετο μακρὸν ἀΰσας
346. Νηυσὶν ἐπισσεύεσθαι, ἐᾶν δ' ἔναρα βροτόεντα.
Ὃν δ' ἂν ἐγὼν ἀπάνευθε νεῶν ἑτέρωθι νοήσω.

A narratione enim & oratione obliqua ad mimesim, id est, directã qua ipsius Hectoris verba referuntur, desciuit. Quin & in ipsa narratoria oratione sæpe apostropha vtitur: vt,

Iliad.υ.2. Ἀμφὶ σὲ Πηλέος υἱὲ μάχης ἀκόρητοι ἀχαιοί.

Etiam personas in eo sermone mutat, quo verba alterius referuntur: vt,

Iliad.β. ——Ἦ δὴ παισὶν ἐοικότες ἀγοράασθε
337. Νηπιάχοις. οἷς οὔτι μέλει πολεμήια ἔργα,
Ἀτρείδη σὺ δ' ἔθ' ὡς πρὶν ἔχων ἀστεμφέα βουλὴν
Ἄρχευ' Ἀργείοισι κατὰ κρατερὰς ὑσμίνας.

Aliud genus Apostrophæ hoc est:

Τυδεΐ

Τυδείδην δ' οὐκ ἂν γνοίης ποτέροισι μετείη. pro οὐκ ἄν τις γνοίη. &alibi: Iliad. ε.85. Od.ι.209.

------Ὀδμὴ δ' ἡδεῖα ἀπὸ κρητῆρος ὀδώδει

Θεσπεσίη, τότ' ἂν οὔτοι ἀποσχέσθαι φίλον ἦεν.

Participijs vtitur loco verborum: vt,

-----ἐνὶ κήπῳ Καρπῷ βριθομένη.--- pro βρίθεται. Ilia.θ.306.

Ἔνθ' οἵγ' εἰσέλασαν περὶ εἰδότες.----pro εἰδέναι. Ody.ν.113.

Sæpenumero etiam articulos permutat, loco subiunctiuorum præpositiuis vtens: vt,

Τοὺς ἔτεκε ζεφύρῳ ἀνέμῳ ἅρπυια Ποδάργη. pro οὕς. Ilia.π.150.

Et, Καὶ θώρηξ, ὁ γὰρ ἦν οἱ, ἀπώλεσε πιστὸς ἑταῖρος. pro ὅς. Ili.σ.460.

ac vice versa.

Ita præpositiones etiam solet commutare: vt,

Χθιζὸς ἔβη μετὰ δαῖτα.------pro ἐπὶ δαῖτα. Sic & Ili. α. 724.

Νοῦσον ἀνὰ στρατὸν ὦρσε κακήν.----- Ibid. 10.

Ac præpositionibus præterea nomen alieno casu subdit: vt, Ilia. κ. 101.

Μή πως καὶ διὰ νύκτα μενοινήσωσι μάχεσθαι, pro διὰ νυκτός. Ili. β. 694.

Aliquando præpositiones omittuntur: vt,

Τῆς ὅγε κεῖτ' ἀχέων. --id erat, περὶ ἧς. & --- ποτεδειμένος εἴ τι μιν εἴπῃ. pro προσείπῃ. & alias quoq; præpositiones qua permutat, qua omittit, Aduerbijs quoque localibus, ad locum, in loco, vel de loco significantibus, promiscue vtitur: vt, Ody. ψ.91.

Υἱωνοὶ δ' ἑτέρωσε κάθιζον.---- pro ἑτέρωθι. & Iliad. η. 21.

Αἴας δ' ἐγγύθεν ἦλθε. pro ἐγγύς. Coniunctionum quoq; permutationem apud eum deprehendas. Εὐνῇ δ' οὔποτ' ἔμικτο, χόλον δ' ἀλέεινε γυναικός: pro γὰρ posito δέ. Hæ sunt dictionis figuræ, quib. & reliqui omnes nõ poetæ modo, sed & solutæ orationis scriptores vtuntur. At vero sententias multis figurarum modis idem variauit. Est eius generis & προαναφώνησις, quæ fit, cum aliquid narrans, interim id prædicit, quod post futurum, & alio loco deinde dicendum erat: vt, Ody.α.433. *Figura sententiarum.*

Gustaturus erat primus sane ille sagittam. & Odys.φ.98.

ἐπιφώνησις, seu acclamatio:

Nam rem, quando vsu venit, stultus quoq; sentit. Iliad. ρ. 32.

Multæ

Multę quoq; sunt apud eum & variæ prosopopœiæ. nā multas ac varias inducit personas loquentes, ijsque omnis generis mores affectusq; attribuit: nonnunquam etiā eas cōfingens personas, quæ nullibi sunt. vt,

Ilia. η. 125. *Proh quantus dolor annosum nunc Pelea tangat.*

Hypotyposis. Est & Diatyposis, descriptio eius quod vel fit, vel est, vel fore dicitur, perspicuitatis causa proposita. vt in his:

Ilia. ι. 589. *Quippe viros cadunt, vrbem flamma improba delet,*
Abducit miseris natos cum matribus hostis.

Aut fit hoc miserationis mouendæ gratia. vt,

Ilia. χ. 60. *Me miserum, in senii Iupiter quem limine sæuus*
Aduerso perimet fato, mala plurima passum:
Occidi postquam natos, natasq; videre
Raptari, excindi thalamos, duraq; misellos
Allidi infantes terra me cernere adegit.

Ironia. Est & Ironia, vbi contrarium verbis indicatur, ciuili quadā simulatione, quale illud Achillis:

Ilia. ι. 346. *Nunc tecum Laertiade & cum regibus ille*
Hostiles aliis depellere nauibus ignes
Cogitet.--- & paulo post,
---alium sibi quærat Achiuûm,
Ipsi qui quadret recte, & mage regius extet.

Atque hic est modus, cum de seipso aliquis abiecte loquitur, vt contrarium innuat. Alius, cum simulamus nos aliquem laudare, quem re ipsa vituperemus. Ita apud Homerum Telemachus:

Od. ρ. 397. *Antinoe, vt genitor nato, sic tu mihi certe Consulis.---*

Et vicissim, cum subsannādi causa magni aliquid alteri tribuimus:

Od. β. 325. *Nimirum exitium parat illætabile nobis*
Telemachus, sociosq; Pylo Spartave vocatos
Adducet: quorum, toto quod pectore tractat,
Auxilio expediat facinus.---

Sarcasmus. Ironiæ species est & sarcasmus, cū contrarijs verbis exprobrans quippiam alteri, subridere se fingit: vt Achilles in his,

Ilia. ι. 336. *Dona aliis sua tuta iacent. Graiûm mihi soli*
Abstulit ille meam: grata cum coniuge porro
Oblectet sese. ---

Allegoria. Affinis horum est Allegoria, cum aliquid aliud quam quod dicitur, intelligi volumus. Tale est,

Certe

Certe equidem hanc duces omnino Melanthie noctem Ody.χ.195.
In molli stratus, nam conuenit hoc tibi, lecto.

qui enim erat in vinculis, ac suspensus: illum in molli strato dormiturum ait.

Hyperbola sæpe est vsus, quæ rem extollendo excedit veritatem, magnam intendendi vim habens: vt, *Hyperbole.*

Vincebant candore niues & flumina cursu. Ilia.κ.437.

Hisce ergo vsus est figuris ac tropis Homerus, vsumq; eorũ posteris ostendit: quo nomine ab omnibus gloria, quæ istis rebus debetur, merito illi defertur. Iam cum tria sint genera orationis, quas effictiones vocāt, grande, tenue, ac mediũ: videamus, omnium ne apud Homerum sint exempla. Nam qui eum subsecuti sunt & poetæ & oratione soluta scribentes, vnum de his aliquod sectati sunt: vt, verbi gratia, Thucydides grande, Lysias humile, medium Demosthenes. *Orationis genera.*

Grande est, in quo & dictionum & sententiarum apparatus vim in se quandam magnam habet. exemplum est:

Ὣς εἰπὼν σύναγεν νεφέλας, ἐτάραξε δὲ πόντον, Ody.ε.291.
Χερσὶ τρίαιναν ἑλών. πάσας δ' ὀρόθυνεν ἀέλλας
Παντοίων ἀνέμων, σὺν δὲ νεφέεσσι κάλυψε
Γαῖαν ὁμοῦ καὶ πόντον. ὀρώρει δ' οὐρανόθεν νύξ.

Tenue, quod & materiam dicendi sumpsit exilem, & dictione gracili comprehenditur: vt,

Ὣς εἰπὼν, οὗ παιδὸς ὀρέξατο φαίδιμος Ἕκτωρ, Ilia.ι.446.
Ἂψ δ' ὁ πάϊς πρὸς κόλπον ἐϋζώνοιο τιθήνης
Ἐκλίνθη ἰάχων, πατρὸς φίλου ὄψιν ἀτυχθεὶς,
Ταρβήσας χαλκόν τ' ἠδ' αὖ λόφον ἱππιοχαίτην.

Medium quod vtrique interiectum, hoc grandius, illo humilius est. vt,

Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεὺς, Initio Odys.χ.
Ἅλτο δ' ἐπὶ μέγαν οὐδὸν ἔχων βιὸν ἠδὲ φαρέτρην
Ἰῶν ἐμπλείην, ταχέας δ' ἐκχεύατ' ὀϊστοὺς
Αὐτοῦ πρόσθε ποδῶν. μετὰ δὲ μνηστῆρσιν ἔειπεν.

Frequens esse apud hunc poetam orationis etiam id genus quod floridum dicitur, quia floris instar pulcritudinem habeat, gratiamq; oblectando aptam, quid dicere attinet? Nā tali apparatu repleta est eius poesis. Forma igitur dictionis Homeri-

Homericæ eam habet varietatem, quam indicauimus paucis expositis exemplis, ex quibus etiam alia intelligere liceat. Cæterum quoniam omnis sermo qui inter homines vsurpatur, aut historicus est, aut ciuilis: agedum dispiciamus, num & horum principia apud Homerum extent. *Oratio historica.* Historica oratio est, quæ rerum præteritarum continet narrationem. Omni narrationi occasionem præbent hæc: persona, causa, locus, tempus, instrumentum, actio, affectio, modus: neque extra hæc quicquam vlla in historica narratione inest. Inuenias autem apud Poetam multas non modo rerum aut gestarum aut tanquam gestarum narrationes, sed & singularum circumstantiarum Personæ: vt,

Ili. ε. initio.
Inter Dardanidas præstans virtutis opumque
Laude Dares erat, atq; tuus Vulcane sacerdos.
Huic duo erant nati quæcunque ad prœlia docti
Phageus, Idæusque, & noti fortibus armis.

Aut cum formam alicuius describit: vt Thersitæ,

Ilia. β. 217.
Lumina distortus, claudum crus ille trahebat:
Conuexi in pectusque humeri, deformis acumen
Insuper in summo capitis, tum glabra capilli
Caluicies illum turpabant.... & multa alia, quibus aut formam, aut mores, aut actionem, aut fortunam alicuius personæ solet enarrare. cuius generis est & hoc,

Ilia. υ. 215. *Principio Iouis est de semine Dardanus ortus.*

Ody. ι. 116. ac quæ sequuntur in genealogia Æneæ. Loci descriptio: vt cum insulam insulæ Cyclopũ vicinam, quę eius forma, quãtitas, ac qualitates, quid in ea & circum eam sit explicat, Itẽ cum narrat, quæ circa antrum Calypsonis fuerint:

Ody. ε. 63.
Ὕλη δὲ σπέος ἀμφιπεφύκει τηλεθόωσα,
Κλήθρη τ' αἴγειρός τε καὶ εὐώδης κυπάρισσος.

Temporis: vt,

Ilia. β. 134. *Quippe nouem toti fluxerunt cœlitus anni.* & rursus,

Ibid. 303.
Aulide cum classis quondam conuenit Achiuûm,
Troibus & Priamo tristem allatura ruinam.

Causæ, cum indicat propter quid fiat res aliqua, aut facta sit. quale est illud initio Iliadis:

Quisnam illos superûm tam dira ad iurgia adegit?
Quem Latona Ioui peperit, deus ille Pelasgûm
Iratus regi, pestem per castra malignam
Dispersit, populum sæuo exitioque necauit:

Pontifici

Pontifici nullum quod honorem habuisset Atrides
Chrysæ:--- & cætera. Nam hic causa contentionis,quæ extitit inter Achillem & Agamemnonem, refertur, pestis; pestis causa,ira Apollinis:huius,iniuria qua sacerdos ipsius erat affectus. Instrumenti, vt cum scutum describit, quod Achilli Vulcanus fabricatus est. & breuior alia hastæ Hectoris: *Iliad.σ.* 478.*inde.*

Huc superûm gratus regi sese intulit Hector, *Ilia.ζ.*318.
Vndecimum in cubitum porrectum hastile gerebat
Ille manu, ærata præfixum cuspide, & illam
Fibula committens circumdabat aurea ligno.

Actionum sunt cum aliæ, tum hæ:

Atque illi, vt vacuo concursum est æquore campi, *Iliad.δ.*
Inuadunt Martem clypeis. & robore & hastis, 446.
Dantque fragorem arma, inter sese vmbonibus asper
Collisis late resonatque tumultus in auras.

Affectionis,cum id quod accidit,aut causa,aut actione aliqua declarat: qualia sunt, quæ commemorat de ijs quos ira, metus, dolorve incessit, aut qui vulnerantur, occiduntur, vel tale aliud quippiam patiuntur. A causa: vt,

Indoluit, sæuo præcordia concitaque æstu *Ilia. α.*103.
Intumuere,oculis arsitque furentibus ignis.

Ab actione,

Sanguine fœdata est coma ei pulcherrima, qualem *Iliad.ρ.*51.
Formosæ ostentant Charites: auroque & amœno
Intorti argento maduerunt sanguine cirri.

Modus est, qui efficit actionem aut affectionem aliquam, aut respectum, cuius causa alterum certo modo agit, alterum certo modo afficitur:isque omnibus talibus narrationibus adhæret. exemplum est,

Huic intentata guttur iuuenile sagitta *Odyss.χ.*
Transadigit Laertiades: moribundus at ille *initio.*
Voluitur in latus: eque manu patera excidit icti,
Fistulaque extemplo per nares crassa cruoris
Erupit.---- &c.

Narratio apud eum plerunque dilatata verbis est,& pro rei quæ refertur magnitudine absoluta. aliquando breuis, ac iuxta efficax: vt hæc, *Iliad.σ.* *initio.*

Patroclus perijt tibi, deque cadauere nudo
Certatur: tenet arma, illum quibus exuit Hector.

quæ

quæ forma sæpenumero vtilis est, quod breuitate & apud eum qui dicit, & apud eum qui audit, plus valet, ac facile id quod vult consequitur. Aliquando rem nudam narrat, aliquando exemplo, aut similitudine, aut comparatione adhibita. Exemplo: vt,

Odyss. τ. 53. *Egressa est thalamo tum prudens Penelopea,*
Filia Latonæ velut, aut Venus aurea qualis.

Iliad. γ. 196. Similitudine:

Verum tanquam aries, Graias obit ille cateruas.

Comparationes Homericæ. Comparatione, cum similibus rebus iuxta se collocatis atque expositis, ad præsentem rem accommodationem facit. Sunt autem varia apud eum comparationum genera: quod assidue & multifariam humanis actionibus atque affectionibus, aliorum animalium naturas atque actiones confert. Aliquando à minimis similitudinem petit, non ad corporis magnitudinem, sed ad naturam eorum quæ comparat respiciens. Ita peruicaciam muscæ exemplo expressit:

Ilia. ρ. 570. *Atque animo illius muscæ indidit improbitatem.*

& multitudinem continuam, eodem:

Iliad. β. 469. *Qualia muscarum quis crebrarum agmina cernat.*

multitudinem vero bono ordine compositam, apum:

Ibid. 87. *Qualia apum densa volitant examina turba.*

Iliad. π. 259. Iram quoque & insecutionem ita expressit:

Mox sese toto effuderunt agmine, quales
Sæpe viam propter cernis se effundere vespas,
Irritant quas more suo pueri.——

quod additum est, vt naturalis vesparum iracundia puerorum irritatione acrior facta, intelligeretur. Item de continuo sermone ita dixit:

Ilia. γ. 151. *Fundere verba boni: quales vbi sylua cicadas.*

nam cicada animal est, vt ita dicam, loquacissimum, ac vocem edere nunquam desinẽs. Promiscuas voces eorum qui nullo ordine incederent, ita expressit:

Ibid. initio. *Vtque gruum it cœlo clangor.----*

& multitudinem quæ in ordinẽ componitur, auibus comparat considentibus,

Ilia. β. 463. *Cum clangore sedem capiunt.----*

Celeritatem visus & actionis accipitri confert: qui,

Cæde palumbibus infensus, volucrumque supremus
Ilia. o. 283. *Impete pennarum celeri.---*

aliquando aquilæ:

Illa etiam sublime volans, cœloque propinquans, Ilia.ξ. 675.
Velocem pedibus leporem videt eminus, atque
Arripit.--- visus acumen eo indicans, quod tam

procul cernit: velocitatem, quod animal celerrimum capit. Perterritum adspectu hostis, assimulauit ei qui serpentem conspexerit, non dedignatus etiam ab humi reptantibus exemplum sumere,

Vt cum conspecto gressum quis rettulit angue. Iliad. γ. 33.

Ab alijs animalibus, a lepore & ceruo timiditatis,

Quid statis? cur hinnuleorum instar ve pauetis? Iliad. δ. 243.

A canibus aliquando fortitudinis,

Vtque canes validis duo freti dentibus.----- Ilia. κ. 360.

aliquando amoris erga prolem, Odyss. υ. 14.

Vt cum pro teneris catulis canis anxia latrat.

aliquando ad studium diligentiamque custodiendi eam comparationem adhibet:

Non secus atque canes, pecoris custodia clausi Ilia. κ. 183.
Quis data, peruigiles sonitus cum fertur ad aures.

Raptum, qui animose simul & nullo metu fit, lupis adsimilauit:

Vtque agnos hœdosve lupi inuasere feroces. Ilia. π. 352.

Fortes, & qui se de statione pelli non sinant, exemplis aprorum, pardorum, & leonum depinxit: vnicuilibet id tribuens, quod esset naturæ ipsius proprium. Apris impetum ad pugnam, qui subsisti nequit:

Qualis apri, ad pugnam talis tunc impetus acrem Ilia. δ. 253.
Idomenea tulit.----

Pardali, audaciam compesci nesciam,

Nec transfixa graui sæuam vim desinit hasta. Ilia. φ. 577.

Leonibus cunctationem, sed quæ in animosum erumpat facinus,

Tum geminum latus ille, & verberat ilia cauda. Ilia. υ. 170.

Rursum viri fortis cursum equo cibi saturo confert,

Qualis vbi satur, & stare ad præsepe recusans Ilia. ζ. fine.
Fertur equus.---

Contra tardum incessum, ac inuictam in eo perseuerantiam sic indicauit,

Qualis vbi inuitis asinus cum fertur in agros, Ilia. λ. 557.
Et pascit pueris.---

Formam regiam & excellentem, sic:

Iliad. β. 480.

Qualis in armento bos præstantissimus omni.

Nec maritimorum quidem animalium similitudines prætterijt. Polypi permãsionem, & quam vix à saxo auelli possit, in his extulit,

Odyss. ε. 432.

Vt cum polypodem cæca extraxere cauerna.

Delphini principatum & imperium in alios, ita:

Iliad. φ. 22.

Ingentem veluti pisces delphina marini, &c.

Sæpenumero etiam quæ ab hominibus agerentur, alijs comparat actionibus: vt,

Iliad. λ. 67.

Quales messores, qui parte ab vtraque locati,

& cætera: quibus virorum sedulitatem ac laboris tolerantiam exponit.

Perspicua similitudine exprobrat parum virilem fletum,

Iliad. π. initio.

Quid ploras instar teneræ Patrocle puellæ?

Elementis quoque comparare ausus est humanas actiones: vt,

Iliad. β. 394.

Sic fatuum populus clamore excepit Achiuus,
Ingenti qualis resonat vox litore in alto,
Cum procurrenti scopulo in mare turbidus Auster
Allidit fluctus, quem nunquam non grauis vnda
Verberat omnigenis agitantibus æquora ventis.

Apparet autem hic eum & auxesi vsum esse, & hyperbolâ. Non enim contentus fuit clamorem sonitui fluctus cõferre: sed addidit talis fluctus, qualis ad altũ littus appellitur, ibiq; elatus in sublime, maiorem sonitum dat. neq; fluctum simpliciter dixit, sed ab austro excitatum, qui maxime humida mouet: idq; in scopulo qui in mare protẽditur, ab eoque alluitur: itaq; perpetuo fluctib. feritur, vndecunq; vẽti incidãt. Hoc ille modo narrationes suas elaborauit: quod ex his paucis exẽplis liceat etiã in multis deprehẽdere. Cõsideremus nunc alia quoq; orationis genera, vt & ea primũ omnium Homerus animo cõceperit, euidenterq; composuerit. Hic quoque similiter pauca exempla proposita, reliquorum intelligentiam patefacient.

Oratio philosophica.

Oratio contemplatiua (sic appellemus theoreticam) est, quę ea quę theoremata dicuntur, complectitur: sunt autem ea disciplinarum percepta, siue veritatis artificiosa cognitio. per hæc naturã diuinarum, humanarumq; rerum cognoscere, virtutes ac vitia morũ distinguere datur: ac præterea intelligere, artene

aliqua

aliqua diſſerendi indagare veritatem conueniat. Tractauerunt iſta ij, qui philoſophiæ ſtudium ſuum, vitamque addixerunt: & adhuc partes philoſophiæ habentur, Phyſica, Ethica, ac Dialectica. Quod ſi ergo deprehendamus omniũ horum initia ac ſemina Homerum ſcriptis ſuis inſeruiſſe, cur non is maiori, quam quiuis alius, admiratione dignus habeatur? Neque alienũ a ratione videri debet, ſi quædam per ambages & fabulas indicauit. Hæc enim cauſa eſt poeſeos, iſque mos veterum: vt & qui diſcendi ſtudio tenentur, quadam ſubtilitate illecti, eo facilius inquirerẽt veritatem, atq; inuenirent: & indociles ea non contemnerent, quæ nequirẽt aſſequi. Neſcio enim quomodo id quod occulte dicitur, in admiratione habetur: cum contra vile videatur, quod manifeſto effertur. Initium ergo ſumamus ab vniuerſi exordio & ortu, quã Thales Mileſius ad aquæ ſubſtantiam refert. Videamus, an non primus hoc ſenſerit Homerus, cum diceret:

Philoſophiæ partes.

Phyſica de rerum principijs.

Præbuit Oceanus cunctis primordia rebus. — *Ilia.ξ.246.*

Poſt hunc Xenophanes Colophonius principia rerum autumans aquam eſſe ac terram, videtur anſam arripuiſſe de Homerico iſto,

Vos vero in terram cuncti redigamini, aquamque. — *Ilia.η.99.*

Elementa.

Significat enim diſſolutionem Vniuerſi in principia ea, ex quibus ortum habet. Maxime autem vera opinio quatuor elementa perhibet, ignem, aerem, aquam & terram. quæ videntur ipſa quoq; Homero nota fuiſſe. ſingulorũ enim non ſemel meminit. Quin & ordinem eorum intellexit. Nam ꝙ terra infimum ſit omnium, conſideremus. Cum mundus ſit globoſus, recte quidem ſuperiorẽ locum cœlo, quod complectitur omnia, tribueris. Terra autem in medio prorſus conſtituta, inferior continente eam cœlo eſt. Id Poeta præſertim ibi oſtendit, vbi Iupiter ait, ſe demiſſa è cœlo catena terram ac mare ſurſum attracturum, ita vt omnia in ſublimi pendeãt. Locus eſt Iliadis octaui libri initio. Porro cum ſupra terram ſit aer, hoc ipſo ſublimiorem ætherem facit:

Abiete conſcenſa procera, quæ ſuper Ida — *Ilia.ξ.287.*
Vertice ad ætheream ſublata per aera ſedem
Creuerat. -- Æthere cœlum ſuperius, — *Ilia.ς.424.*
- - Sterilemque per æthera longe
It ſtrepitus cœlo vehemens pugnantibus illis.

Item illud:

Ili. α. 467. ἤρειη δ' ἀνέβη μέγαν οὐρανὸν οὔλυμπόν τε.

Partem enim aeris purissimam, quę summo loco est, longissimeq; à terra & eius exhalationibus remota, Olympum aiunt dici, quasi ὅλον λαμπρὸν, id est, totum splendidum. Quod autem Iuno Iouis vxor dicitur, cuius est soror, videtur eo sensu dictum, quod Iuno intelligatur esse aer, quæ est humida substantia. vnde etiam dicit,

Ili. φ. initio. —— ἠέρα δ' ἥρη. Πίτνα πρόσθε βαθεῖαν. ——

Iupiter autem æther sit, quæ est substantia ignea & calida. vnde illud,

Ilia. ο. 192. *Sorte Ioui datus est, æther cœlum nebulæque.*

Germani itaque videbantur propter contiguitatẽ ac quandam similitudinem: vtrunq; enim elemẽtum leue, & quod in motu sit: coniuges dicuntur, quod eorũ coitu omnia nascantur. Itaq; etiam in Ida congrediũtur, terraq; eis herbas ac flores edit. Eodem pertinet, quod Iupiter dicit, se suspẽdisse Iunonem, appensis ad pedes eius duabus incudibus: nimirum hæ sunt terra & aqua. Maxime autem elementorum conficiunt explicationẽ, quæ apud eum loquitur Neptunus, tres esse filios Saturni & Rheæ, Iouem scilicet, se, & Plutonem, qui inferis imperet: in tres partes vniuersum esse tributum, ita vt cuiuis sua obtigerit dignitas. Ioui enim cessisse ignis substantiam, sibi Neptuno aquæ, Plutoni aeris: eum enim vocat ζόφον ἠερόεντα, quia lumen proprium non habet, sed à Sole, Luna, reliquisque illustratur stellis. Quarta communis omnibus relicta esse dicitur terra. Nam cum trium elementorum natura in perpetuo sit motu, sola terra immobilis permanet. Atque huic Olympum adiungit: qui si mons sit, pars vtiq; est terræ: sin cœli splendidissima & purissima pars, etiam hæc erat quinta cum elementis essentia: in qua sententia nobiles quidam fuerunt philosophi. Itaq; conueniẽter vtrunq; commune dixit: & terram quæ infima est ob grauitatem, & cœlum quod ob leuitatem est summũ. quippe versus hæc ea quæ in medio sunt alias deferuntur, alias efferuntur. Porro cum elemẽtorum natura ex contrarijs constet, siccitate, humiditate, caliditate, & frigiditate: eademque ob mutuam proportionem atque temperamentum vniuersas res producant: cumque partes vniuersi mutatio-

(Ilia. ξ. 346.; Iliad. ο. 18.; Ibid. 185.)

tationibus sint obnoxiæ, interim tamen ipsum nequaquã dissoluatur: hæc inquam cum sint, Empedocles vniuersa constare dixit,

Vinculo amicitiæ coalescant cum modo cuncta,
Dissidii in diuersa alias cum pondere vergant
Singula.--- elementorum enim concordiam & vnitionem amicitiæ vocabulo afficit, discordiæ contrarium. At Homerus eo prior, per ambages amicitiam istam, discordiamque innuit his verbis:

Nunc terræ fines vado inspectura feracis, *Ili. ξ. 200.*
Principiumq; deûm Oceanum & Thetyn genitricem,
Dissidiis quorum longis imponere finem
Visendo institui.---

Tale est etiam, quod Martis ac Veneris fabula innuit, quorum hæc Empedocleæ amicitiæ, ille discordiæ respondet. Itaque aliquando congrediuntur, aliquãdo disiunguntur. Indicat eos Sol, ac vinculis eos constringit Vulcanus: soluit autem Neptunus. Vnde apparet, calidam naturam ac siccã, *Od. θ. 266.* tum huic contrariam quæ frigida est & humida, aliquando omnia componere, aliquando dissoluere. Quibus conuenit id quod ab alijs est poetis traditũ ex Martis & Veneris coitu Harmoniam ortam: nimirum ex contrarijs, grauibus ac leuibus certa ratione temperatis, quandam conuenientiam. Quomodo autem repugnent sibi inuicem ea, quæ contrariæ sunt naturæ, id occulte indicauit Poeta, vbi deorum aduersos ordines describit, Græcis partim, partim Troianis auxiliantium, singulorum vim sub inuolucro proponẽs. Ac Apollinem quidem Neptuno opponit, calidum & siccum frigido humidoque: Mineruam vero Marti, ratione *Ilia. υ. 67. & φ. 210.* præditum ei quod rationis est expers, hoc est, bonum malo. tum Iunonem Dianæ, id est, aerem stabilem Lunæ mobilissimæ. item Mercurium Latonæ, cum ille rationem notet, quæ semper inquirit & meminit: hæc obliuionem, ei contrariam. denique Vulcanum fluuio eadem ratione, qua Solem mari. Spectatorem pugnæ, eaque gaudentem, facit deorum principem. Apparet porro ex prædictis, id quoque Homerum innuisse, vnicum esse mundum, eumq; finitum. *Mundus vnus & finitus.* Nam si infinitus esset, non diuideretur in partes finito numero comprehensas. Et quidem ipsum Vniuersi nomen, vnum aliquid designat: * sicut & in alijs multis pro singu-

lari vtitur plurali. Idque ipsum apertius ostendit, dicens:
Ili. ξ. 200. *--- fines terræ.* & rursus:
Non si telluris fines adeas, pelagive
Ili. θ. 478. *Extremos.* --- Item:
Multiiugi super extremo tum vertice Olympi.
Ili. α. 499. Vbi enim est summitas aut extremũ, ibi etiam finis. De Sole
Sol. quoque quid senserit, manifestum est: nẽpe eum motu circulari ferri, ac modo supra terram extare, modo infra eam descendere. Hoc enim illi versus docent:

Ody. κ. 191. *O socii, neq; enim noctis qua parte tenebræ*
Nascantur, vel qua roseis aurora quadrigis
Vecta diem referat, præceps vbi lampada condat
Titan, qua curru terram superet've supino,
Nouimus. --- Sensit etiam, eum semper supra nos ferrĩ, itaque eum Hyperionem appellat. Eundem ex aqua terram circumdante, id est, Oceano oriri, inque eandem occidere scribit. Ortum ita explicat:

Od. γ. init. *Interea stagnum Phœbea relinquit amœnum*
Lampas, & arato sublata accedit Olympo,
Præbeat vt diuis lucem. ---
Occasum sic:
Ilia. θ. 486. *Incidit Oceano clari lux splendida Phœbi,*
Frugiferæ noctem telluriq; intulit atram.
Formam quoq; eius monstrat:
Od. τ. 234. *---splendebat solis & instar.*
Magnitudinem:
Ilia. λ. 734. *Vt supra terram nitidus sese extulerat Sol.*
Item disertius,
Iliad. θ. 68. *Vt medium cursu Titan superauit Olympum.*
Vim,
Ili. γ. 276. *Sol qui cuncta videt, qui præsens omnia inaudit.*
Animatum esse eum, suaque sponte & arbitrio moueri, indicat his verbis:
Od. μ. 381. *Sub terras lucem laturus manibus ibo.*
A quo eum Iupiter dehortans, inquit:
Phœbe tuam lucem tu diis ostendere perge,
Quiq; tenent terram mortalibus. ---
Ex quibus liquet, solem non esse ignem, sed aliam præstantiorem naturam: quod & Aristoteles censuit. Quippe cum ignis sursum feratur, anima careat, facile intercipiatur, interituiq;

terituiq; sit obnoxius: Sol in orbẽ fertur, viuus est, æternus, & interitus securus. Reliqua etiam cœli sidera Homero non fuisse incognita, ex his constat, quæ scripsit:

Pleiadasque Hyadasque, & vim grauis Orionis. Iliad. σ.

Descripsit etiam Vrsam, quæ perpetuo cõuertitur circa polũ 487. Septẽtrionalem, qui nobis semper apparet, ac quæ propter sublimitatem nunquam horizontem tangit. Ostẽdit etiam eodem tempore rotatione circumagi, & minimum Vrsæ, & Odyss. ε. maximum Orionis circulum. Meminit & tarde occidentis 273. Bootis, qui rectus defertur, ac descendunt cum eo quatuor signa, qualia sex toti nocti tribuuntur. Neq; mirari quispiã debet, quod non omnia quæ de siderum contẽplatione habentur percensuit, sicut fecit Aratus: nõ enim hoc instituerat. Elementorum quoq; accidentia quę sunt, vt motus terræ, & luminum defectus, quibus de causis existerent, non ignorauit. Cum enim vniuersa terra in se aliquid aeris, ignis & aquæ, a quibus ambitur etiam, contineat: consentaneum est, in eius profundo vapores ventosos coire. Hos, aiũt, si foras efferantur, aerem commouere, intus autem detentos Terræmotus. intumescere, cum vi foras erumpere nitantur. Quod autem spiritus intra terram concluditur, mari adscribitur eius rei causa, quod aliquando exitus obthuret: quo etiam aliquãdo cedente, aliquæ partes terræ corruant. Hæc Homerus cum sciret, causam terræmotuum Neptuno tribuit. γαιήοχον eum, quasi telluritenentem, & ἐνοσίχθονα, quod est motorem terræ, passim appellans. Quia vero ventis intra terram conclusis, tranquillitas aeris existit, & caligo, & Solis obscuratio: videamus an id quoq; nouerit. Fin- Iliad. υ. xit ergo Neptunum terram concutere, Achille ad pugnam initio. egresso. Qualis autem pridie fuerit aeris constitutio, prædixerat, de Sarpedone loquens:

Iuppiter ipse atra velauit prœlia nocte. Iliad. π.

Et rursus de Patroclo: 567.

Non adeo Solem, non tunc super esse Dianam Ilia. ρ. 366.
Dixisses, tanta crassus caliginis aer
Obstabat.--

& paulo post precatur Aiax:

Iuppiter è denso serua pater aere Graios, Ibid. 646.
Atq; oculis lucem miseratus redde serenam.

Post terræmotũ vero, cum iam spiritus erupisset, vehementes oborti sunt venti: hinc Iuno dicit:

Ipsa Noti celerem à ponto, Zephyriq; procellam
Excibo impellens,---

Postridie ventos Iris ad Patrocli rogum excitat,

Iliad. φ. *--- at illi*
213. *Ingenti stridore ruunt, seq; ante frequentes*
Conturbant nubes.---

Eclipsis Solis. Quin & defectum Solis apparet eum intellexisse naturaliter fieri, cum Luna cum eo coiens, inter nos eumque ad rectam lineam intercedit, eiusque conspectum nobis aufert. Cum enim prædixisset venturum Vlyssem,

Od. ξ. 163. *Iam finito alio mense, atq; alio incipiente,*

(hoc est coeunte Luna cum Sole: tum enim finis mẽsis prioris, & initium sequẽtis est) postquam Vlysses venit domum. vates hæc procis ait:

Odyss. υ, 351. *Vnde malum hoc miseri? vobis nox desuper atra*
Inuoluit capita & vultus, & fertur ad imos
Vsq; pedes: sed & vmbrosum vadentium ad Orcum
Vestibulum simulacra replent, aulamq; tremenda:
Disperiit cœlo Titan, ac luminis exors
(Infandum) tristi caligine inhorruit aer.

Venti. Ventorum porro naturam accurate cognitam habuit. Ortus iis ex humore. nam in aerem mutatur aqua, & ventus est fluens aer. Hoc ille cum multis aliis locis indicat, tum his præsertim verbis:

Odyss. ε. 478. *Humida ventorum vis.- -*

Ordinem eorum recte explicauit ita:

Ibid. 296. *Vna Eurusq; Notusq; ruunt, Zephyrusque procellis*
Creber, & ingentem, qui cœlo nubila pellit,
Aduoluens fluctum Boreas.--

Primus horum ab ortu flat, secundus à meridie, tertius ab occasu, à septẽtrionibus quartus. Et Subsolanus cum sit humidus, in Austrum calidum mutatur: is tenuior factus in Fauonium abit: atq; hic adhuc tenuior redditur expurgatusque, fit Aquilo. Inde hoc:

Ibid. 385. *Impulit hic celerem Boream fluctusq; retudit.*

Naturæ conuenienter etiam eorum oppositionem extulit:

Ibid. 332. *Nunc Auster Borea dimisit quippe ferendum,*
Nunc impellendum Zephyrus rapido dedit Euro.

Nouit

Nouit etiam polum Septentrionalem ſupra terram eſſe eleuatum, nobis quidem qui hoc clima habitamus: & contra Auſtrinum infra terram depreſſum. Itaq; de Borea cum dicit, eum ſerenitatem efficere, & magnum fluctũ torquere, ad vim deſuper incidentis venti reſpexit. Vocabulo ὦθει, niſum à cauo ad ſublime innuit. Pluuias ex humida exhalatione fieri intellexit, atq; his indicauit verbis: *Ibid. 289.* *Pluuia.*

Sanguinis humentes ſtillauit ab æthere guttas. &, *Iliad. λ.*
Sanguineum in terras rorem diffudit.--- *54.*

nam ante dixerat: *Iliad. π,*

Quos vita exuerat dulci Gradiuus, eorum *459.*
Sparſerat effuſo Xanthi ripasq; cruore.

Vnde liquet, quod quæ ab aquis terreſtribus ſurſum efferuntur humida aquiſque permixta, eadem ſimiliter decidunt. Eôdem pertinet & hoc: *Iliad. ν. 329.*

Luce autumnali quando largiſſimus imber *Iliad. π.*
Decidit.--- tunc enim Sol ex profundo terræ, quæ ſicca admodum eſt, humorem eleuat turbidum, ac terræ permixtum: iſque ob pondus confertim decidit. Vt autem exhalationes humidæ pluuias gignunt, ita ſiccæ ventos. At cum in nube ventus includitur, eamque vi perrumpit, tonitrua fiunt & fulgura, & ſimul fulmen emittitur. Quod Poeta ſciens, ita dixit: *385.*

Intonuit grauiter cum fulgure.--- &, *Iliad. θ,* *594.*
Tum ſimul horrendum intonuit Saturnius, atq; *Odyſſ. μ.*
Iniecit naui fulmen, --- *414.*

* * *

Deos eſſe, omnes ſana mente præditi arbitrantur: interque hos Homerus primus eſt. Semper enim mentionem facit deorum. vt cum dicit, μάκαρες θεοὶ, ῥεῖα ζώοντες, beati dij: & facile viuentes. cum enim ſint immortales: facilem, & non ceſſaturam habent viuendi naturam, neque cibo opus habent, ſicut mortalium animalium corpora: *De diis:* *Odyſſ. ζ. 46.* *Odyſſ. δ,*

Nam neq; edunt panem, neq; vini ducere ſuccos *805.*
Conſueuere dii: quapropter ſanguine caſſi, *Iliad. ε. 341.*
Atque immortales perhibentur,---

Quoniam vero poëſis deos requirebat agentes aliqua: vt ſenſibus quoque obijceret quæ de ijs dicebat, corpora illis affinxit. Et quia nullum corpus, excepto humano, ſermone

ac scientia præditum esse potest: itaque singulos deos hominibus assimilauit. Porro magnitudine & pulchritudine eos exornans, simul hoc quoque ostendit; imagines & simulachra deorum humana forma expressa ac dedicata esse propterea, vt etiam qui minus sapiunt, deos tamen esse admonerentur. Ac quia præstantissimi philosophorum corpore vacare iudicant deorum principem atque imperatorem, menteque potissimum esse intelligendum: videtur id quoque Homerus sensisse, apud quem Iupiter dicitur

Passim. *--- hominum pater atque deorum.* Item,

Od. α. 56. *O pater, & diuûm princeps supreme potentum.*

Iliad. θ. 27. Atque ipse ait:

Quam generi humano, diuisq; potentior ipsis
Sim, cernetis.--- & Minerua Ioui:

Ibid. 32. *Nam satis inuicto scimus te robore fretum.*

Quod si id quoque quæratur, an mente sola percipi posse deum sciuerit: tametsi id palam non professus sit, quippe poesin condens fabulis permultis temperatam, tamen intelligi hoc potest ex iis quæ dicit:

Iliad. α. 498. *Inuenit solum secreta in sede sedentem*
Illa Iouem.--- Item:

Iliad. υ. 22. *Solus in excelso cæli maneo ipse recessu,*
Inde hæc grata meæ capiam spectacula menti.

Ipsa enim solitudo, & quod non permiscetur reliquis diis, sed secum se esse gaudet, seque vtitur in ocio, semperque vniuersas res temperat: hæc inquam deum exhibent, qui sola mente sentiatur. Sciebat autem hoc etiam, Deum esse mentem quæ omnia sciret, & administraret. Ita enim loquitur Neptunus:

Iliad. ν. 354. *Idem vtrique pater sane est, eadem patria ambos*
Protulit: in lucem sed me prior editus ille,
Nouit plura.---

Sæpe etiam hoc ponit,

His actis, aliud secum pater ipse volutat:

Prouidentia & fatum. id nimirū significans, eum semper cogitare aliquid. Ad cogitationes Dei pertinent etiam prouidentia & fatum: de quibus multa apud philosophos disputantur, quib. omnibus ansam præbuit Homerus. Ac de prouidentia quidem quid dicamus? cum per totam poesin dij non tantum ipsi

inter se de hominibus colloquantur, sed etiam in terrã descendant, atque cum illis versentur. Pauca exempli causa consideremus. Tale est illud Iouis ad Neptunum:

Quæ mea sit nosti frater sententia: curam Ilia. υ. 20.
Illorum, quanquam pereunt, gero. --- Et alibi, Ilia. χ. 170.
Proh mihi quam charus sua nunc vir mœnia circum
Cursu agitur, nostrumq; vrget miseratio pectus.

Regiam quoque dignitatem, & humanitatem, indicat his:

Nos Laertiadæ capiatne obliuio magni? Odyss. α. 66.
Cuius in humana summa est sapientia gente,
Sacra deûm summaq; colit qui relligione.

In quibus vides, vt Vlyssem laudet primum à prudentia, deinde à deorum cultu. Passim autem licet animaduertere, quomodo deos inducat hominibus operam nauantes: vt Mineruam aliquando Achilli, semper Vlyssi: Mercurium Priamo, & rursum Vlyssi. In vniuersum autem arbitratur deos semper hominibus adesse. Sic enim ait:

Namque peregrini sub forma sæpe, vagique Od. ρ. 486.
Hospitis occulte Superi plerunque latentes
Perlustrant vrbes, hominumq; immitia facta,
Iustitiamque vident coram. ----

Prouidentiæ deorum proprium est, quod volunt homines iuste viuere. Id euidentissime pronunciat Poeta:

Nam non facta hominum superis inhonesta probantur, Odyss. ξ. 83.
Sed scelerum pœnas infligunt sontibus acres. Item, Ili. π. 387.
Iusta Iouem quando in mortales asperat ira.
Iudicia exercent qui vi, non legibus æquis.

Quemadmodum autem deos hominum curam gerere, ita homines quoque eorum quacunq; fortuna memores inducit. Itaque & Imperator rebus secundis ait,

Damnabit voti Iupiter me spero, duque: Ilia. θ. 527.
Hinc diros arcebo canes, abigamque. ---

& in periculo constitutus,

Iuppiter è denso serua pater aere Graios Ilia. ρ. 646.

Item interfecto hoste, ille: Ilia. χ. 381.

Hunc hominem postquam superi iugulare dederunt.

at moriens alter:

Tu caue, me propter tibi ne diuûm ingruat ira. Ibid. 359.

Vnde ergo, nisi ex his, ortum est Stoicorũ illud decretum? Proinde vnum esse mundum, in quo cum dijs homines versentur

ſentur tanquam in republica iuſtitiæ cōmunicatione coniuncti, docet. Cum enim ſcribit,

Ilia. υ. init.

Concilium Themidem ſuperis indicere mandat
Iupiter.---- & paulo poſt:
Cur ad concilium Saturno nate vocaſti
Cælicolas? num res Danaûm Troumq; volutas?

quid aliud hæc oſtendunt, quam ciuitatis in morem gubernari mundum, conſiliaque capere deos principe deliberationis eo qui eſt deorum & hominum pater? De fato ſententiam perſpicue his verbis indicat:

Ilia. ζ. 488.

Nemo adeo ſiue ille malus, ſiue eſt bonus, vnquam
Natus homo, ſeſe potuit ſubducere fato.

Fatum.
Voluntas.

atque alijs etiam locis vim fati confirmauit. Senſit autem id, quod poſt eum nobiliſſimi philoſophi, Plato, Ariſtoteles & Theophraſtus, non omnia fato euenire, ſed & in hominibus aliquid eſſe poſitum, quibus initium quidem à voluntate eſt: cum eo autem coniungitur quodammodo neceſſarium, cum quis eo quod volebat acto in id quod nolebat incidit. Hoc multis locis aperte monſtrauit, atque adeo vtriuſque poeſeos initio. Nam in Iliade dicens, iram Achillis cauſam exitij Græcis fuiſſe, tunc Iouis voluntati ſatisfactum ita ſcribit. In Vlyſſea monſtrat, ſocios Vlyſſis ſua ſtultitia in perniciem prolapſos: peccauerunt enim cum ſacros Soli boues aggreſſi ſunt, quibus abſtinere licebat. Erat enim prædictum:

Od. μ. 138.

Si cordi reditus vobis, neque tangere Solis
Armenta eſt: Ithacam, quamuis mala plurima paſſi,
Ibitis: exitio ſtabit tetigiſſe ſupremo.

Itaque ergo in ipſorum erat poteſtate, abſtinere ab iniuria: quod autem ob illatam iniuriam perierunt, fato conſecutum eſt. Licet etiam id quod alias euenturum erat, prudentiæ auxilio effugere. quod hoc exemplo docet:

Od. ε. 327.

Hic etiam præter fatum periiſſet Vlyſſes,
Quantumuis patiens: in mentem caſia Pallas
Conſilium præſens illi niſi prompta dediſſet.
Irruit, atq; manu ſaxum complexus vtraq;,
Multa gemens retinet, dum fluctus tranſeat ingens.

Hîc enim vice verſa cum eſſet periturus, à prouidentia ſeruatus eſt. Cæterum quemadmodum Philoſophi de multis ac varijs rebus diuinis loquendi anſas ex Homero plerunq; ſumpſe-

ſumſerunt, ita etiam de humanis. Primum hoc in diſputatione de anima experiemur. Omnium de hac opinionum nobiliſſima eſt Pythagoræ ac Platonis, qui eam immortalem aſſerunt: & quidē ei Plato etiā alas affingit. Quis ergo primus hoc pronunciauit? Homerus, qui præter alia hoc quoque dixit: *De anima.*

Ψυχὴ δ᾽ ἐκ ῥεθέων πταμένη, ἄϊδος δὲ βεβήκει. *Ilia.χ.363.*

vocabulo ἄϊδος intelligit locum qui videri non poſſit: ſiue aerem quis accipiat, ſiue locum ſub terra. Tum in Iliade Patrocli animam fingens dormienti adſtare Achilli,

(Inde Mencœtiadæ miſerandi anima adſtitit illi.) *Ilia.ψ.66.*

ſermonem ei attribuit, in quo & hæc ſunt,

Nam ſimulacra procul me arcent, & lumine vitæ
Iam caſſorum animæ.---

In Necya autem quid aliud tota agit, quam vt poſt mortem ſupereſſe animas oſtendat & loqui, ſimulatq; ſanguinē biberint? Sciebat enim, ſanguinem eſſe alimentum ſpiritus: ac ſpiritum eſſe vel ipſam animam, vel animæ vehiculum. Apertiſſime autem hoc quoq; pronunciauit, ſe hominem nihil aliud exiſtimare, quam animam. Ita enim ſcribit:

Ἦλθε δ᾽ ἐπὶ ψυχὴ Θηβαίου Τειρεσίαο *Ody.λ.91.*
Χρύσεον σκῆπτρον ἔχων. ———

Dedita enim opera cum ſubſtantiuum ψυχὴ fœminino genere poſuiſſet, maſculino genere adiectiuum applicauit, vt oſtenderet ipſam animam eſſe Tireſiam. Atq; iterum poſt:

Τὸν δὲ μετ᾽ εἰσενόησα βίην Ἡρακληείην *Ibid.600.*
Εἴδωλον αὐτὸς δὲ μετ᾽ ἀθανάτοισι θεοῖσι.

nam hîc quoq; oſtendit, quod ſimulacrum, quod à corpore auolarat, neq; quicquā ſecum illius materiæ traheret, imaginatus ſit: puriſſima autem animæ pars quæ diſceſſiſſet, ipſe fuerit Hercules. Hinc philoſophis id quoque videtur, corpus eſſe quodammodo carcerē animæ. Quod & ipſum primus oſtendit Homerus, Corpus enim viuentium ſemper appellat δέμας: vt,

Οὐ δέμας, οὔτε φυήν. ——— Et, *Ilia.α.115.*
—— δέμας δ᾽ ἤϊκτο γυναικί. Et iterum, *Od.δ.796.*
——ἤτοι ἐμὴν ἀρετὴν, εἶδός τε δέμας τε. *Ody.σ.251.*

Id autem, quod amisit animam, σῶμα, neque aliud quicquam appellat: vt in his,

Ilia.χ.343. Σῶμα δὲ οἴκαδ' ἐμὸν δόμεναι πάλιν.—— Et,

.185. Σῶμα τ' ἀκηδέα κεῖται ἐνὶ μεγάροις Ὀδυσῆος. Et

Ody.λ.54. Σῶμα γὰρ ἐν μεγάροις Κίρκης κατελείπομεν αὐτοί.

Idem enim corpus viuo homine, veluti vinculum quoddam erat animæ: & eo mortuo, quasi σῆμα, id est, monimentum relinquitur. His consequens est aliud Pythagoræ decretum, mortuorum nempe animas transire in formas alias corporum. Sed ne hoc quidem ab opinione Homeri alienum est. Qui enim induxit Hectorem cum equis colloquentem, & Antilochum, ipsumque Achillem: atq; hunc quidem non loquentem modo, sed & audientem verba equi: tum canem qui hominibus prius ijsque domesticis, Vlyssem cognouerit: quid aliud quam communitatem rationis agnationemq; humanæ cum brutorum animis ostendit? Ij quoque qui Solis boues ederunt, ideoq; periêre, monstrant non boues modo, sed & alia quæuis animalia, vt eandem viuendi naturam sortita, à dijs magni fieri. Tum quod socij Vlyssis mutantur in porcos, & alia id generis animantiũ, eo ænigmate innuitur, dementiũ hominum animas in bestiarum corpora immigrare, cum incidant in Vniuersi circularem reuolutionem: quam Circen ipse appellat, & (vt par erat) Solis filiam facit, habitantem in insula Æaea: Cui insulæ à verbo αἰάζειν nomen dedit, qui homines propter mortem lamentantur. Atqui Vlysses, quia esset sapiens, istam mutationem perpessus non est: contra eam à Mercurio, id est, ratione, munitus. Ac idem ille ad inferos descendit, quasi indicans, à corpore animam posse separari, inspectorq; fit animarum cum bonarum tum malarum. Ipsam porro animam Stoici definiunt spiritum cognatum, & exhalationẽ sensibus præditam, quæ ex humore corporis accendatur. In hoc Homerum secuti sunt, dicentem:

Ilia.κ.89. -- *Dumque halitus hos reget artus.*

Et iterum,

Ilia.ψ.102. *Ipsa infra terram tenuis ceu fumus abiuit.*

In his animam viuificantem humidæ rei comparat: eam vero quæ iam extinguitur, fumo. Quin & ipso spiritus vocabulo vtitur, de anima loquens:

Sic

Sic ait, atque animi magnam inspirauit ei vim. Iliad. θ.
Et alibi: 162.
Expirans animam.——— Item, Iliad. δ.
Hæc vbi respirauit, & in præcordia rursum
Vis animi est collecta.——— id est, postquam spiritum 524.
dispersum collegit. Item, Iliad. χ.
Tum respirauit rursum, Boreæ simul afflans 475.
Pæne exhalantem vitam leuis aura refecit. Iliad. ι.

Nam animo deficientis spiritum externus flatus refocillans, quippe cognatus, in vitam reuocat. Huc facit, quod & externo spiritui id nominis tribuit, vnde animam Græci deducunt, 697.

ἦκα μάλα ψύξασα.——— volens dicere, Iliad. υ.
Contra spirans. Iam Plato atque Aristoteles incorpoream 440.
esse animam senserunt, sed quæ semper circa corpus versaretur, eoque vehiculi loco vteretur: inde etiam à corpore digressam, spirituale quoddam quasi impressum simulachrum sæpe secum trahere, seruantem eam qua in corpore fuerat prædita formam. Ita Homerum quoque nunquam in sua poesi inuenies corpoream dicere animam: corporis enim vocabulum cadaueri vbique attribuit, vt & ante paucis ostendimus. Cum autem animæ, etiam philosophorum *Facultates*
iudicio, pars ratione prædita, in capite sit collocata: altera *animæ.*
ratione carens, cuius ea vis, qua irascimur, in corde sedem habet: quæ appetit, in ventri propinquis partibus, videamus numnam ijs prior Homerus hoc nouerit discrimen. Finxit enim Achillis rationem iræ reluctantem, eumque eodem momento deliberantem, vtrum vlcisceretur eum, à quo fuerat læsus, an vero iram compesceret.

Hæc inter mentis iussus, animique furorem Iliad. α.
Voluebat dubius.——— nimirum recta ratione & ira 193.
luctantibus inter se: ab illa autem superatam fuisse iram, Minerua superueniens indicat. Atque alibi etiam rationem ostendit, quæ irascenti parti præcipiat, atque tanquam subdito magistratus imperet:

Passe anime his grauiora, feras. Odyss. υ.

Ac sæpe quidem irascens pars rationi obtemperat: vt hic: 18.
sequitur enim,

Sic

Sic animi motum fatus reprehendit: & illi
Paruit, extemplo rationis, consilio cor.

Sic & ea pars qua dolemus, rationis dicto audiens inducitur.

Iliad.τ. 65. *Nunc quanquam tristes, quæ præcessere sinamus:*
Cogamusque animo iustum parere dolorem.

Aliquando iram rationi præualentem ostendit: non obscure ostendens, se id non laudare, sed vituperare, vt cum Nestor Agamemnoni exprobrat iniuriam, qua Achillem affecerat:

Ilia.ι.108. *Non equidem arbitrio nostro: nam plurima contra*
Dicebam, cordis motus tu vero secutus
Indomiti, charum superis iniustus Achillem
Læsisti.— Similia horum sunt Achillis ad Aiacem verba:

Ibid.641. *Recte cuncta quidem mihi tu dixisse videris,*
Sed mihi cor penitus turgescit tristibus iris,
Cum decore atque omni me orbatum laude recordor.

Sic & à metu nonnunquam ratio vincitur. vt cum Hector cogitasset pugna Achillem subsistere,

Ilia.χ.130. *Præstat quamprimum sæuis concurrere telis.*
Et superûm quæ sit ferro tentare voluntas.

mox appropinquante Achille, retrocedit:

Hunc simul aspexitque, timoreque inhorruit Hector,
Nec iam stare loco valuit, sed territus intra
Portam abijt.———

Affectus. Id quoque manifestum est, affectus ab eo in corde collocari. Iram: vt,

Odyss.υ. initio. *—Intus latrabat ei cor.* Dolorem: vt,

Iliad.ω. 126. *Quo tandem vsque tuum cor edes mi nate dolendo?*

Metum: vt,

Iliad.κ.92. *Cor mihi quippe fuga linquit præcordia, & extra*
Procurrit, mihi membra metus quassatque tremore.

Eodem modo etiam audaciam, siue animi confidentiam in corde reponit:

Iliad.λ.12. *Perpetuique iubet cor prœlia Martis obire.*

Ex prædictis visum est, Stoicis principatum animi in corde esse, concupiscentiam circa ventrem habitare. Id Homerus multis indicat: atque hoc etiam,

Ad pugnam sed me venter damnosus adegit. Et

Non

Non occultari ventris damnoſa cupido Odyſſ.σ.54.
Suſtinet. -- Cauſas quoque & naturam affectuum, qui iraſcenti animæ accidunt, monſtrauit: Iram ab iniuria excitari, eſſe ſanguinis efferueſcentiam, & eius qui huic inest ſpiritus, oſtendens ait: Odyſſ.ρ. 287.

Indoluit, ſæuo præcordia concitaque æſtu Ilia.α.103.
Intumuere, oculis arſitque furentibus ignis.

Pro æſtu habet μένος, quo ſpiritum notat vocabulo, qui inſit, & iratis incendatur. Idem rurſus ſpiritus in metu perculſis, confunditur atque refrigeratur: & ob id horrores & tremores, ac pallores in corporibus eueniunt. Hæc enim omnia refrigeratio efficit: pallorem, quod calore in medio concurrente rubor ſuperficiem relinquit: tremorem, quod intus collectus agitatuſque ſpiritus, corpus pulſat: horrorem, quod humore denſato pili preſſi eriguntur. Hæc omnia Homerus diſerte indicat, ita:

Pallenteſque metu. ---- &, Iliad.ο.
Pallidus inuaſit metus hos. ---- &, Sæpe.
——*mihi membra metus, quaſſatque tremore.* Item: Ilia.β.93.
Sic fatur. ſed mens longæuo protinus ingenti Iliad.ω.
Eſt confuſa metu, recti per membra pilique
Tunc ſteterunt. ---- Eadem de cauſa, pro extimuit, 347.

ῥίγησε ponit, quod eſt, diriguit: & metum χρυόεντα vocat, id eſt gelidũ: & cum audaciam, tum bonã ſpem, θαλπωρὴν appellat, quaſi calorem diceret. Atq; hoc modo ille prauos affectus diuiſit. Cum vero Ariſtoteles indignationẽ (id enim Nemeſin intelligi volumus) & miſerationẽ bonos affectus cenſeat: (nam Nemeſis eſt, cum boni ægre ferunt rebus ſecundis indignos vti: miſeratio, cum ægre ferunt bonis male eſſe) etiam hæc Homerus bonis conuenire cenſet, cum ipſi adeo Ioui tribuat. Nam inter alia ſic quoque ſcribit:

Maiori tamen Aiaci concurrere cauit, Ilia.λ.542.
Succenſebat ei quoniam Saturnius ipſe,
Obuius aduerſo ſi ſe ferret meliori.

Atq; idem Iupiter alibi eundem Hectorem miſeratur, cum circa mœnia fugaretur. De virtute porro & vitio animi quid ſenſerit, paſſim ſignificat. Cum enim animi pars aliqua intelligentia ſit & ratione prędita: altera bruta, & affectibus obnoxia: ideoq; medium inter Deum & beſtiam ho- Ilia.χ.168. *Virtus & vitium.*

mo locum teneat: Poeta summam virtutẽ, diuinam cens[...] & extremum vitiũ, belluinum: quod ipsum postea Arist[o]teles indicauit. Atq; hoc in cõparationibus declarat. Semper enim bonos θεοειδεῖς, id est, deorum similes appell[a]t:

Ilia.β.167. —*Consilioque pares diuûm genitori.*

Ilia.γ.103. De vitiosis, tumidos fugacibus ceruis adsimilat, & pasto[r]e carentibus ouibus, & leporibus agitatis. De ijs autem q[ui] temere & inconsiderate ira efferuntur, scribit:

Non furor est tantus panthera, siue leonis,
Iliad.x. 474. *Siue immanis apri, quo vix vehementius vlla*
Perfurit, aut rabie desæuit bestia tanta:
Iliad.ρ. 20. *Panthoidæ claris est quanta ferocia in armis.*

Dolore grauiori affectorum eiulatus vocibus luscinię co[n]tulit, quæ

Amissos queritur fœtus: quos durus arator
Odyss.π. 217. *Obseruans, nido implumes detraxit.—*

Virtutem porro Stoici in vacuitate affectuum ponunt, [...] secuti, quæ Homerus dicendo omnem affectum sustulit. [...] de dolore ait,

Ilia.τ.228. *Quo magis est æquum tumulis mandare peremtos,*
Iliad.π. initio. *Immanique animo fletum donare diurnum?* &,
Quid teneræ ploras instar Patrocle puellæ?

Ilia.σ.108. De ira autem,

O vtinam ex hominum & diuûm contentio cœtu,
Iraque tollatur.——— De metu,
Ilia.ε.252. *Vt metuam nobis, frustra ne perge monere.* &,
Iliad.ο. 494. *Eminus ac si quis nostrum, vel cominus ictus*
Occumbat sane.---

Iliad.η.161. Ita etiam ad singulare certamen prouocati, absque met[u] parent, pluresque vnius loco prodeunt. Et qui vulnus acc[e]perat, nihilominus forti est animo, atque ait,

Ilia.λ.388. *Te strinxisse pedis calcem mihi vulnere iactas.*

In Iliade passim ε. 782. &c. Et fortis quisq; confertur leoni, apro, torrenti, aut proce[l]læ. Contra Peripatetici vacuitatem affectuum humana cõ[n]ditione superiorem iudicantes, moderationem eorum sta[tu]tuunt, excessuq; eorum sublato virtutem mediocritate de[scribunt]scribunt. Ita Homerus etiam præstantissimum quenqu[e] neque abiecto animo, neque tamen omni timore vacuun[m] atque dolore, sed hoc præstantem deterioribus inducit

quo[d]

quod non omnino ab affectibus regatur. Hæc enim eius sunt: *Ilia. γ. 281.*

Semper degeneris mutatur enim color, atque
Stare loco haud patitur mens irrequieta pauentem,
Vsque metu mortis quatiens præcordia, & ipsos
Collidens trepido dentes stridore sonantes.
Semper at est fortis color idem, nec grauis illum
Pertentat nimium metus.---

Quibus perspicue nimium metum generoso animo adimens, moderatum aliquem eidem relinquit. Quod idem de similibus affectionibus, dolore nimirum, & ira, intelligendum est. Tale est & hoc,

Troibus Aiacem membra intremuere videndo: *Ilia. η. 215.*
Ipse etiam pulsum persensit pectoris Hector.

nam cum alij etiam aspectu tremerẽt, is qui in periculo esset constitutus, fortis quia erat, tãtum animi motu afficiebatur. Sic aliter Dolonem vel Lycaonem fugere facit, aliter Aiacem & Menelaum: retrocedentes hos, & pedetentim se recipientes, veluti leones à stabulo profligatos. Eodem modo dolentium & lætantium discrimina constituit. Verbi gratia: Vlysses, narrans quomodo Cyclopibus imposuisset: ait, *Ilia. κ. 358.* *Ilia. φ. 34.* *Ilia. λ. 546.* *Ilia. ρ. 109.* *Odyss. ι. 412.*

--- Est mihi tunc in pectore risus obortus.

At proci cum prostratum viderent Irum,

Sublatis manibus risu tum dissiluerunt. *Ody. σ. 99.*

Discrimen autem vtriusque in inferioribus apparet. Et Vlysses quidem vxorem suam caram sibi videns ipsius causa flere, perfert, nam ei

Intra palpebras, veluti si cornea haberet, *Odyss. τ. 211.*
Ferrea siue immota manebant lumina.---

At procis amore eius correptis, cum eam cernerent,

Genua labant, vis alta animum pertentat amoris, *Odyss. σ. 211.*
Concubitumque eius voto sibi quilibet optat.

Talia Homerus habet de animi facultatibus atq; perturbationibus. Cum vero de bonis & felicitate multa sint à philosophis dicta, id apud omnes constat, maximũ bonorũ esse virtutem animi. Sed Stoici virtute sufficere putãt ad beatitatem: occasione ex Homericis petita, qui sapientissimũ ac prudentissimũ virum Vlyssem fingit, gloriæ causa labores summos perferre, ac voluptates contemnere. Prius ita: *De fœlicitate.*

Ody.δ.245. *Quale fuit facinus, cui fortiter ille subiuit?*
Verberibus proprium corpus turpauit acerbis,
Inuoluensque humeros pannis, seruique miselli
Assumpta hostilem forma penetrauit in vrbem.

Posterius hoc modo:

Odyss.ι.30. *Sane detinuit secum me diua Calypso,*
Atque Aeæa domi tenuit me callida Circe,
Vtraque me gaudere suo conata marito:
Sed nunquam nostram suadendo impellere mentem
Eualuere. ---

Maxime aũt virtutis gloriam cõmendat, cum Achillẽ quidem facit non fortẽ modo, sed & formosissimum, & pedibus velocissimum, & natalibus summis ortum, illustriq; patria, & summi deorum auxilio adiutum: Vlyssem aũt sapientem sane, & animo infracto prǫditum: sed neq; statura, neq; forma eadem, parentibus nõ admodum claris, patria ignobili, inuisumq; deo alteri: quorũ tamẽ nihil obstitit, quin gloriã egregiam consequeretur, eo quod animi virtute præditus erat. Peripatetici vero primas partes bonis animi deferunt, prudẽtiæ scilicet, fortitudini, tẽperantiæ, iusticiæ. secundas, bonis corporis: vt sunt bona valetudo, robur, pulcritudo, celeritas. externa bona, tertiæ sunt ijs classis: vt gloria, vt natalium nobilitas, vt diuitiæ. Ac laudabile quidẽ esse statuunt, & admiratione dignũ, in doloribus, morbo, paupertate, alijsq; non sponte nostra accitis calamitatibus vti animi virtute malis resistente: nõ tamẽ expetendum hoc, neq; beatũ. At in prosperitate sapere, id reuera esse felicis. Neq; enim possessionem tantum virtutis, sed vsum etiam efficaciamq; esse honestam. Atq; hæc ipsa palam demõstrat Poeta

Ody.θ.324. noster. Deos enim vocat δωτῆρας ἑάων, id est, datores bonorum, quæ etiam homines votis à dijs poscũt: nimirũ, nõ vt nulli sibi vsui futura, aut neq; vtilia, neq; inutilia, sed vt ad felicitatem conductura. Quæ ergo sint bona, quę ab hominibus expetuntur, & ob quæ beati habentur, passim declarat. Simul omnia de Mercurio,

Ilia.ω.330. *Qualis corpore tu pulcer, formaque stupenda,*
Atque animo prudens, & natus patre beato.

Tribuit ei pulcritudinem corporis, prudentiam & nobilitatem. Aliquando singula:

Huic

Huic formam superi dederant, & amabile robur. Ilia. ζ.156.

& rursus de alio quodam : Ili.β.670.

Diuitias diuûm genitor superaddidit amplas.

nam diuitiæ quoque donum sunt Dei, Ilia.ζ.188.

Distribuit generi humano quas Iuppiter ipse.

Aliquando & honorem bonum esse censet :

Ac mihi Palladis & Phœbi tribuantur honores. Ilia. θ.541.

Aliquando prolem : Od. γ.195.

Quam prodest natum extincto superesse parenti.

Et fruitionem domesticarum suarum rerum : Odyss.ν.40.

Nunc pateris libate deo porroque valete,
Meque domum incolumem patria dimittite vestra.
Omnia enim confecta, mea quæ mente volebam,
Aspicio : comites, & splendida munera cerno,
Quæ mihi fausta precor diuorum & læta voluntas
Esse velit. socios cara vt cum coniuge saluos
Inueniam, patriam reduci cum corpore tangam.
Vos hic in dulci patria præbete manentes
Gaudia coniugibusque & natis plurima vestris.
Prospera cuncta dii mittant : sit publica vestro
Lætitia, & secura malorum tempora regno.

In comparatione autem bonorum ostendit virtutem præstantius esse bonum, quam diuitias :

Qui tunc bellum auratus adibat more puellæ, Fine Bœotiæ.
Stultus, non auro potuit depellere pestem. Item : Ody. δ. 93.
Quam non lætus opes ego diues possideam istas.

Item prudentiam pulcritudine est potiorem :

Inuenias formæ cui non sit tanta venustas : Od. θ.169.
Prudenti eloquio sed quem Deus exornarit.

Manifestum ergo est, etiam corporis dotes eum, & quæ sunt externæ istius felicitatis, in bonis numerare. Quod autem sine his ad vitam beatam virtus non sufficiat, ita ostendit : Duos viros perfecta virtute præditos inducit, Nestorem & Vlyssem, alijs præstantiores, & inter se prudentia, fortitudine atque facundia pares : cæterum diuersa vsos fortuna. Nam Nestori quidem, Od.δ.208.

Cum charæ primum matris prodiret ab aluo,
Et cum quærendæ faceret connubia proli,
Fausta dedere dii, & vitam tribuere beatam.
Ipse domi longum felix pertexuit æuum,

Consilioq; bonos natos, & fortibus armis
Spectauit.---- Contra Vlyssem quantumuis consultum, & astutum, & cordatum, sæpe interim infelicem nominat. quippe cum Nestor reditum in patriam suam cito & tuto confecerit: Vlysses diu admodũ vagatus, labores & pericula innumera subierit. Adeo optabile & beatum est, virtuti fortunam non repugnare, sed adminiculari. Virtutis porro, nisi agat, possessionem nihil prodesse, ex verbis apparet, quibus Patroclus Achillem obiurgat:

Ilia.π.31. *O virtute quidem, at nullius prædite frugis,*
Ne turpe exitium miseris defendis Achiuis,
Quis virtute tua fretus lætabitur olim?

αἰναρέτην, id est, infelici virtute præditum eum appellans, qui eam inutilem nihil agendo redderet. Atque hoc ipsum suum ocium Achilles deplorans, ait:

Ilia.σ.104. *Nauibus assideo telluris inutile pondus,*
Inter magnanimos virtute ego primus Achiuos.

Indignatur se virtute sua non vti. nam iratus Græcis,

Ili.α.489. *Non ad concilium, non ille ad prœlia adibat:*
Seq; domi residens misere cruciabat. & acri
Pugnandi desiderio proprium cor edebat.

erat vero a Phœnice edoctus,

Ilia.ι.442. *Vt sermone simul, rebusq; valeret agendis.*

Itaque etiam mortuus moleste fert istud ocium:

Od.λ.487. *Mallem equidem in terris serui tolerare labores*
Paupere sub domino, quam manibus imperitare.

& paulo post causam explicat:

Nam non talis ei nunc sum defensor, ad altam
Qualis eram Troiam, supera cum vescerer aura.

Porro quod Stoici dicunt, bonos viros dijs caros esse, ab Homero acceperunt. De Amphiarao enim dicit:

Ody.ο.245. *Iuppiter hunc magno, Phœbusq; amplexus amore.*

Odys.γ.52. Et de Vlysse:

Gauisa est sapiente viro, iustoq; Minerua.

Eorundem decretum est, disci posse virtutem, principiumque eius esse bonam indolem, (quod & Homerus docet:

Od.δ.206. *Nam tali genitore satus recte omnia dicis.*)

perfici autem institutione. Virtutis enim scientia, est recte viuere: id est, scire quæ agenda sint recte victuris. Hæc quoque apud Homerum sunt:

Infan-

Infantem, nondum bellive forive peritum. Et alibi:
Nec mi animus tamen hoc suasit: nam viuere recte Iliad. ι.
Doctus eram.--- 440.

Et Phœnix de Achille ait: Iliad. ζ.

Idcirco hæc opera voluit te discere nostra,
Vt sermone simul valeas, & rebus agendis. 444.

Quia enim vita in actione & sermone consistit, propterea horum se doctorem adolescenti datũ ait. Ex quibus liquet, quod omnem virtutem discendo percipi senserit. Ad hunc ergo modum primus omnium Homerus de natura & moribus philosophatus est. Eiusdem considerationis sunt, Arithmetica etiam, quæ est numerorum scientia, & Musica, quas plurimi fecit Pythagoras. Videamus an de his quoq; aliquid Homerus dixerit. Ac dixit sane plurima: sed pauca adduxisse, satis erit. Pythagoras, cum maximam vim numeris tribueret, omniaq; iis accepta ferret, tam conuersiones siderum, quam ortus animalium: duo suprema principia cõstituit eorum: finitum alterum, quod est vnitas, alterum infinitum, qui est binarius: alterum bonorũ, alterũ malorum principium. Vnitatis enim natura si aeri insit, bonam temperiem: si animo, virtutem: si corpori, sanitatem: si ciuitatibus & familiis, pacẽ & cõcordiam præstat. Omne enim bonum cõcordiæ cognatum est: contra, binarii natura aeri tempestatem, animo vitium, corpori morbos, ciuitatibus & familiis seditiones ac odia infert. Omne enim malum ex dissidio oritur. Itaq; & de reliquis ordine numeris, parem, imperfectum & indigentem: contra imparem, plenumq; ac perfectum appellauit: quod scilicet hic cum pari mixtus, semper suam retinet naturam, abundante semper impare: idemq; impar secum ipse compositus parem generat. Fœcundus enim est, & habet principij vim, neque diuisionem admittit, semper in eo vnitate superante. at par, neq; imparem producit secum compositus, neq; diuisionis est expers. Proinde etiam Homerus vnitatis naturam in bono, & binarij in malo posuit non raro. Apparet hoc & ex his, quod bonus ei ἐνηής, ac talis affectio ἐνηείη aliquoties dicitur: ac contrarium δύη. Huc & id facit:

Iliad. ι. 442.

Arithmetica.

--- Dominos plures non expedit esse: Iliad. β.
Esto vnus dominus.---- Et: 212.

Odyß. γ. 126.

Non in consilio, non nos dissensio in ipsa
Turbauit pugna: semper fuit vna voluntas.

Semper autem impari numero, vt prestantiori, vtitur. Nam totum quoq; mundum in quinq; partes diuidens: res, quæ in medio sunt, distribuit:

Ilia. o. 188.

Nam tribus est mundus diuisus partibus omnis,
Quisque suum sortitus honorem.---

Odyss. γ. initio. Od. λ. 130. Iliad. ψ. 171. &c.

Itaque etiam Aristoteles quinq; elementa esse sensit: quasi impari & perfecto numero in omnibus plurimam vim obtinente. Quin & diis superis imparia dedicat: Nam & Nestor Neptuno nouies nouem bobus litat, & Vlyssem iubet Tiresias immolare suove taurilia. Et Achilles parentat Patroclo paribus omnibus: quatuor equos, duodecim Troianos adolescentes & de nouem (quos habebat) canibus duos rogo iniicit, vt sibi septem seruaret. Sæpe autem alias ternario, quinario & septenario vtitur numero: præcipue autem nouenario: vt,

Surrexere nouem ad pugnam, sic Nestore fato. Item,

Ilia. η. 160. Od. λ. 310.

Annos quippe nouem nati, iam pectore lato
Ter tres æquabant cubitos, proceraque in vlnas
Corpora tollebant totidem. -- &,

Ilia. α. 53.

Tela nouem Phœbi volitabant dira diebus. &,

Ilia. ζ. 174.

Ter tribus hospitium cui præbuit ille diebus,
Mactauitque boues totidem.--

Cur autem nouenarius numerus est perfectissimus? quia quadratus est, primum imparem numerum radicē habens: estq; impariter impar, in tres diuisibilis terniones, quorum quilibet in tres vnitates diuiditur. Neq; vim modo numerorum, sed & logisticam methodum docuit. Nam in Bœotia scripsit,

Initio.

Quinquaginta ibant naues, & quaque ferebat
Centum & viginti iuuenes.--- & rursum,
Quinquaginta fuere viri.--- Vnde supputare licet, cum naues vniuersæ fuerint fere mille ducentæ, quarū singulæ haberent centū vectores, totum numerū hominum fuisse centum vinginti millium. Iterum de Troibus dicens:

Fin. Ilia. θ.

Mille rogi in campo flagrabant cuilibet horum
Quinquaginta viri adstabant.---- colligendum nobis præbet, fuisse Troum numerum quinquaginta millia,

præter sociorum copias. Musicam porro, quæ animo maxi- *Musica.*
me cōuenit, quatenus est concinnitas ex diuersis temperata principiis, ac cantilena & numeris cum relaxatum animum intendit, tum nimis intentum remittit: Pythagorici magni fecerunt, atq; his prior Homerus. Laudes eius Sirenum verbis celebrat, ita ea claudens: *Odyss. μ.*

Post variis auido satiatus pectore Musis, 188.
Doctior ad patrias lapsus peruenerit oras.

Alibi in conuiuiis citharam adhibet: vt

Et lyra quam sociam dapibus superi iunxerunt. *Odyss. ρ.*

Et apud Alcinoum citharœdus: 270.

--- Incœpit amabile carmen. Et in nuptiis; *Odyss. θ.*
Fistula cum cithara vocem dabat.--- 267.

Et in faciendo opere, cum in vindemia *Iliad. σ.*

---puer cithara persuaue sonante
Iucundum cecinit: argutam chordaque vocem 495.
Tacta dedit.--- *Ibid.* 569.

Et in bello tibiarum ac fistularum sonitum audiri facit. *Iliad. κ,* 13.
Necnon luctui adhibet Musicam, cantorem lamentationi *Iliad. ω,*
sua voce præire inducens: vt qui carminis lenitate, animi
asperitatem demulceat. Non est autem ignotum, duplex es- 720. &
se genus canendi: vnum vocis, instrumentorum alterum, *Odyss. ω,*
quæ vel inflantur, vel tenduntur: tum sonorum alium esse 60.
grauem, alium acutum. Horum quoq; discrimina Homero nota fuerunt. Nām pueris, mulieribus & senibus acutam vocem attribuit, ob tenuitatem spiritus: viris autem grauem, cum alibi tum hic:

Astitit alta graui suspiria voce trahenti. *Iliad. σ,* 71.
Atque amplexa caput nati Nereis, acuto
Lamentata sono est.--- Et alibi:
Ille graues ducens gemitus, sic fatur Achais.

Senes autem cicadis similes, animalibus acuta voce prædi- *Iliad. ι,* 16.
tis, facit. Instrumentorum porro fides, quæ sunt tenues, & i- *Iliad. γ,*
dentidem mouentur, facile aerem secant, eoque acutum e- 151.
dunt sonum: crassæ contra, ob tardum motum, grauem.
Ea ratione flagellum Homerus acute sonans (id est o enim *Iliad. λ,*
λιγυρῇ μάστιξ) dixit, quod cum sit tenue, sonitum exhibeat 530.
acutū. Hæc de Homeri Musica. Ac quoniā facta à nobis est *Silentium.*
Pythagoræ mentio, cui maxime probatū fuit silentium, & eorum quæ dicere nihil attineret taciturnitas: considere-

mus, an eiusdem Homerus quoque fuerit sententiæ. Equidem de ebrio dicit:

Odyss. ξ. 465. *Quodq; fuit melius tacuisse, improuidus effert.*

At Thersitem obiurgans Vlysses inquit:

Iliad. β. 244. *Suauiter vt dicas, tamen heus ignare loquendi*
Quis modus, aut quæ sit ratio, Thersita, taceto.

Et Aiax Idomeneum reprehendens, ait:

Iliad. ψ. 478. *Mos garrire tibi multa est: neq; fundere verba*
Te tamen, atque adeo semper decet esse loquacem.

Copiis quoq; ad prœlium euntibus:

Initio Iliad. γ. *Ibant cum clangore auium instar vociferantes*
Dardanidæ.-- & mox:
Spirantes robur taciti sed Iaones ibant.

Vociferatio enim barbarorum est, silentium Græcorum. Itaque vt quisque prudentissimus ab eo, ita & linguæ continentissimus esse idem dicitur. Et Vlyssem facit ita filio præcipientem:

Odyss. π. 300. *Si meus es vere, nostro si sanguine cretus,*
Sentiat huc rediisse domum caue ne quis Vlyssem,
Non hoc Laertes intelligat aut Eumæus,
Non vel seruorum quisquam, vel Penelopea
Ipsa sciat.-- & alibi eidem:

Odyss. τ. 42. *Parce loqui, sed mente tene, neque quærere cura.*

Hæ sunt nobilium philosophorum sententiæ, ab Homericis principiis profectæ.

Sectæ Philosophorũ. Quod si mentio est facienda eorum quoque qui sibi sectas peculiares instituerunt, inueniemus sane & eos ab Homero occasionem accepisse. Democritum quidem, cum visa seu simulacra sua comminisceretur:

Iliad. σ. 448. *Arcitenens vero simulacrum fecit Apollo.*

Quosdam deceptos, cum quæ non ita sentiens, sed occasioni inseruiens aliquis dixerat, arriperent. Nam cum Vlysses apud Alcinoum detentus, luxuriæ & voluptatibus deditum, in gratiam eius hæc diceret,

Od. ι. initio. Odyss. τ. 225. *Nam nihil in vita iucundius arbitror esse,*
Quam cum lætitia populus perfunditur omnis,
Conuiuæq; domi digno ordine quisque locati,
Percipiunt suaues cantus: mensæq; grauatæ
Muneribus Cererisq;, & gratis carnibus adstant:
Vinaque depromens largo cratere minister

Infundit

Infundit pateris: summe hac mihi vita probatur. Ody.ς.194.

his seductus Epicurus, voluptatem summum esse bonum statuit. Et quoniã ipse Vlysses quandoq; veste amictus fuit villosa & delicata, aliquando pannis & centonibus peram gestans: ac modo cum Calypsone dormijt, modo ab Iro & Melanthio est per contumeliam habitus: hanc vitæ imaginem arripiens Aristippus, cum paupertatem & labores fortiter tulit, tum voluptatibus affatim vsus est. Homeri sapientiæ hoc quoque est documentum, quod præclara & multa sapientum dicteria prior esse extulit. Quale illud, Deum sequere. ille ita, Ody.ε.197. Odyss. σ. principio. Ody. ς.232. Apophthegmata.

Qui superis paret, rata vota is nuncupat illis. Ilia. α.217.

Et, Ne quid nimis, hoc modo: Od.ο. 69.

Ipse modum si quisquam excedit amicus amando,
Aut odio nimis indulget, succenseo: præstat
Cuncta modo fieri,--- &,

Sponde, præsto noxa est: sic ille, Od. θ. 351.

Pro prauis spondere equidem est res plena pericli.

Et Pythagoras, quod quidam quærenti, Quid est amicus, respondit, Alter ipse, sic:

---Non secus atque meum caput. Iliad.σ. 82.

Eiusdem cum Apophthegmatis forma est & Gnome, siue sententia: quæ est vniuersalis paucis verbis cõprehensa de rebus ad vitam humanam pertinentibus enunciatio. Qua cum vsi sint omnes poetæ, philosophi, alijq; librorum conditores, operamque dederint, vt sententiose quædam dicerent: princeps Homerus multas atque præclaras sententias protulit, per totam sparsas poesin: easq; partim exponentes quale sit id de quo agitur: quo sensu hæc dixit, Gnome.

Quippe potens vbi rex succenseat inferiori, &c. Ilia. α. 79.

partim aliquid præcipientes,

Non decet hunc nocti somnos æquare, regendus Iliad.β.24.
Cuius consilio est populus.---

Cum autem multas Homerus sententias, ac de officijs præceptiones præclaras extulerit, multi posteriorum eas transtulerunt: cuius rei aliquot apponere exempla, intempestiuum non est. Homerus ergo ita:

Quæ nos vana Iouem stolidos vecordia contra Ilia. ο. 103.
Incitat? anne adeo verbis vel viribus illum
Proposito aggressus spes est deducere posse?

Ille sedens solio solus nos, cœptaque temnit
Nostra, nec illorum curam dignatur habere:
Vt qui robore se multum præstare potenti
Cœlitibus ferat, & sceptro rebusque potiri.
Ergo quæ vestrûm cuiuis incommoda mittet,
Ferte dii, vestram tacitiq; agnoscite sortem.

Aur. car. Hinc illud Pythagoræ:

Iam cum fatali mortalibus infligantur
Fortuna, & diuûm vexent mala plurima nutu:
Quæ tibi contigerint, animo æquo ferre labora.

Tum Euripidea hæc:

Rebus etenim aduersis frustra succenseas:
Nihil hæ tua mouentur ira: sed sua
Quicunque sorte, ceu decet, vtitur, sapit.

Rursum Homerus ait:

Ilia.ω.126. *Quo nate immensum produces vsque dolorem,*
Ipse tuum cor edens?

Pythagoras vero:

Parce tuæ vitæ, neq; eam perdas cor edendo.

iterum Homerus cum dixisset:

Humanæ talis nam stat sententia menti,
Qualem quottidie lucem ipse Diespiter affert.

Odys.σ.75. Archilochus cum alia imitatus, tum hoc quoque transcripsit:

Mortalium mens, Glaucie Leptinæ
Create, talem præbet identidem
Sese, Tonantis summa qualem
Quottidie exhibuit voluntas.

Item cum alibi Homerus dixerit:

Ilia.ν.730. *Nanque alicui dono diuorum bellica virtus*
Obtigit: ast alium prudenti pectore iussit
Pollere, ac mentis præclaris dotibus vti,
Iuppiter: atque huius prodest sapientia multis,
Adfert integris sed & vrbibus illa salutem.
Conscius ipse sibi propriæ virtutis honorem
Vindicat, & vanæ ridet conuicia turbæ.

Huius loci imitatione Euripides ita scripsit:

Nam ciuitas prudentis consilio viri
Bene temperatur, & domus: inque bellica
Vel plurimum conducit hoc re, scilicet

Multas

Multus manus consilium vincit vnicum
Bonum: damno est inscitia multitudinis.

Iam quibus verbis socium Idomeneus adhortatur, *Ilia.μ.322.*

Si mortis vitam exsortem, duraque senecta,
Fata darent bellum subterfugientibus istud
Tecum, chare mihi, spesque hæc nos certa maneret:
Non equidem aut acies primos ipse inter obirem,
Aut tibi famosi mandarem prœlia Martis
Nunc cum circunstent nos mille pericula mortis,
Extra etiam pugnas, & ineuitabile fatum
Omnigena rapiat mortales cæde cateruas:
Ibimus aucturi famam nobis, alijsve.

Ea Æschylus ita expressit,

Neque multa vir qui pectore vulnera percipit,
Moritur: nisi vitæ concurrrat terminus.
Neque ad focum quis desidens domi suum,
Fatale vitat eo magis infortunium.

Demosthenes autem ita soluta oratione: Omnibus hominibus vitæ terminus est mors: etiamsi quis eam in domuncula conclusam asseruaret. Itaque præclari viri est, omnia honesta quouis tempore aggredi: ac quod Deus iniunxerit, ferre forti animo. *De corona.*

Rursum Homerus:

Nam præclara deûm non sunt dona abijcienda.

Sophocles ita hoc transtulit: *Ilia.γ.630.*

Est munus hoc Dei. proinde quæ dij
Dederint, nihil fugiendum eorum sentias.

Dixerat Homerus,

Illius à lingua vox ipso melle fluebat
Dulcior.--- Hinc Theocritus, *Ilia.α.248.*
Dulce eius nectar quia Musa effuderat ore.

Aratus quoque Homerica transcripsit: vt,

Arctos, Oceani est expers quæ sola lauacri. &,
Nam vitam morti eripiunt. Pro his Aratus: *Odyss.ι.275.*
Vrsas Oceani metuentes æquore tingi. & *Ilia.ο.628.*
Et paruum gelido lignum defendit ab Orco.

At de his quidem satis. Ciuilis oratio est in Rhetorica: cuius peritia primum fuisse præditum Homernm apparet. Si enim est Rhetorica, ad persuadendum apposite dicendi facultas: quisnam hac Homerum superauerit, quippe qui & *Rhetorica.*

Dispositio. grandiloquentia reliquos omnes excellat, & in sententijs non minorem ea vim ostendat. Primum in arte locum obtinet dispositio. Hanc ille per totam poesin ostentat: maxime autem initio operum. Non enim longe repetijt Iliadis principium, sed ab eo tempore, quo vehementiores actiones ac frequentiores extiterunt. Quæ vero languidiora erant, ac ante gesta, ea alibi compendio recensuit. Idem in Vlyssea fecit, à postremis errorũ Vlyssis temporibus sumto initio, cum tempestiuũ esset etiã Telemachum iam introduci, ac procorum libidinem declarari. Quę vero his priora Vlyssi erranti euenissent, ipsum ea narrantem introducit: vt ab eo qui ipse perpessus ista erat enumerata, plus fidei, & ad mouendos animos virium haberent. *Exordium.* Porro cum Oratores principium in quauis adhibeant oratione, vt auditorem vel beneuolum sibi, vel attentum reddãt: ipse Poeta vsus est exordijs, quæ ad mouendum, atque auditionem alliciendum maxime conducant. Nimirum in Iliade primo loco profitetur se explicaturum: quæ mala Gręcis propter Achillis contumeliose ab Agamemnone tractati iram euenerint: & in Vlyssea, quãtos labores, ac quæ in pericula Vlysses inciderit, quę tamen omnia sapientiæ & tolerantiæ ope superauerit. In vtroq; poemate Musam inuocat, vt dictis diuinitatis atq; probabilitatis eo plus conciliaret. Cum vero multas introducat personas, quæ ad suos aut amicos, aut hostes, aut populum verba faciãt: singulis decorum sermonem attribuit. Ita initio statim Chryses in sua ad Græcos oratione principio vtitur commodissimo. Comprecatur enim primo loco ijs, vt victis hostibus domum redeant, beneuolentiæ eorum sibi parandæ gratia: atq; ita tandem filiam petit. *Iliad. α. 149. &c.* Achilles autem minis Agamemnonis irritatus ijs quæ de seipso diceret, sermonẽ pro omnibus Græcis admiscet, vt eos sibi auditores beneuolentiores redderet. Vniuersos ait ad bellum id profectos esse non priuatarum causa inimicitiarum, sed in gratiam Agamemnonis, & fratris eius. Se cum præclare meritus esset, non ab his, sed à communitate Græcorum munus cepisse. His contradicenti Agamemnoni, ipsi quoq; nõ deest quo populum demulceat. *Ibidem 172.* Cum enim Achilles dixisset, se in patriam abiturum propter iniuriam acceptam: non ait illi Agamemnon, Abi, sed Fuge: id quod simpliciter fuerat dictum, ignominiose peruertens.

uertens. Et, Non, ait, te vt maneas oro: adsunt enim & alij qui me honore dignabuntur. quod ipsum erat auditoribus gratum. Post hos inducitur orator Nestor, quem suauiloquum & iucundum sermocinatorem appellat,

Cuius & à lingua flueret vox dulcior ipso Ibid.243.
Melle.--- qua maior laus oratori tribui nequit. Quid autem ille dicendo conficit? Exordium nempe adhibet, quo efficere conatur, vt pœnitendum sibi rixarum putent principes: significans eis, quod rixando ipsi læticiam hostibus essent præbituri. Tum pergit vtrunq; dictis castigare, sibiq; vt seniori vt obtemperent adhortari: ac dum alterum castigat, alteri simul grata loquitur Agamemnonē quidem hortatur, ne prēmium magnorum laborum alteri eripiat: Achillem, ne cum rege ipsi præfecto contendat: ac vtrunq; decenter laudans, illum vt pluribus imperantem, hunc vt virtute priorem, ita eos mitigare intendit. Quid? *Initio* quæ sequitur narratio, cum insomnio Agamemnon, quod *Iliad.β.* à Ioue missum bona ipsum spe impleuerat, excitatus, Græcos arma capere iubet: an nō in ea re oratorio vsus est artificio, quippe contrariū eius quod ipse volebat, populo suadet, vt de eorum voluntate periculum faceret: neque molestus esset, si sui eos causa pugnare cogeret. Itaque ipse quidē verbis populo blanditur, alius autem aliquis, qui persuadendi facultate esset præditus, manere iubet: scilicet hoc re ipsa velle regem, & in sua oratione id innuere affirmans. Vlysses est, cui hæ partes dantur. Is libertate decenti vtitur, prēstantissimis comi oratione suadens, & minores minaciter cogens: tumultum multitudinis & motum incompositum sedans, omnib. prudenti sermone persuadēs: & qua leuiter exprobrans eis, quod nō starent promissis: qua venia eos dignans, quod tanto tēpore nulla re gesta, ijs quæ charissima habētur, carerent: tū consolationem quoq; ex oraculis adhibens, ad fiduciā erigit, & manere persuadet. Similiter & Nestor orationem habet diuersam quidem, sed eodem tamen tendentem: maioriq; libertate ad iam mollitos vtens, populo suadet: causamq; contemtus regis in paucos quosdā nullius precij homines conferens, pudorem incutit plebi. minatur quoq; inobedientib. statimq; consulit regi quomodo ordines militares sint constituendi. Rursum in bellicis actionibus, cum Græci modo prosperis vterētur

rebus

rebus, modo aduersis, atq; in metum venissent: Diomedes,
Ilia.δ,196. vt qui nuper præclare gesta re libertatem dicendi sibi parasset, cum ante nondũ sua virtute declarata conuicium à rege sibi factũ silentio dissimulasset, tũc eum increpat, vt qui timiditate adductus fugam suaderet. Ita enim loquitur:

Iliad.ι.32. *Contra te primum, quia stulte dicis, Atrida,*
(Quam libertatem sibi poscit concio) dicam:
Sed caue tu stomachere.---

Quibus verbis cum eum castigare vult, tum iram quoque amolitur. inde res à se gestas citra importunitatem ita cõmemorat.

Nam mea facta senes Graij norunt iuuenesque.

Deinceps Græcos exhortatur, laudans eos artificiose:

Insane, vsque adeon' imbelles dicere Achiuos,
Vsque adeon' audes molles?---

Atque ipsum Agamemnonem pudore afficit, concedens ei vt abeat si velit: satis viriũ in reliquis fore. Quinetiam si omnes fugiant, tamen se cum socio mãsurum & pugnaturũ:

Ipse equidem, & Sthenelus mecum pugnabimus.---

Ibid.53. At Nestor cum huius & in consulendo & in agendo virtuti testimoniũ tulisset, quia in fine deliberationis dissentiebat, se vt seniorem audiri par esse ostendit, orationeq; progressus, de mittenda ad Achillem legatione consulit. Qua ipsa
Ilia.ι,225. in legatione Homerus varium oratorib. tribuit artificium. Nam Vlysses, qui primus orat, non hoc statim dicit, Agamemnonem pœnitentia raptæ Briseidis ductum, hanc reddere, & dona cum iam mittere, tum alia post daturũ polliceri. neq; enim in rem erat futurum, turgente adhuc animo horum memoriam renouare. Itaq; primum miserationem Græcarum calamitatum conatur in animum Achillis inducere: deinde ostendit, fore vt posthac vbi voluerit cladibus eorum succurrere, non possit. post, Pelei præceptorum eum admonet, amolitus à se quod molestum erat: & patris Pelei personæ, vt quæ maius momentum afferre posset, orationem tribuens. inde cum iam placatus aliquantum videretur, donorum Agamemnonis meminit: rursumq; orationem ad deprecationẽ pro Græcis conuertit, quos Achilles, tametsi iuste iratus Agamemnoni, seruare tamen deberet, nulla ab ijs læsus iniuria. Nam & per orationem oportebat omnibus, quæ offendere auditorem possent, vacare:

quia

quia maxime ea pars orationis animo inhęret. Et quidē extrema adhortatio facit aliquid ad excitandum in hostes, à quibus eum contemni ait. Nunc, inquit, Hectorem interficere poteris, si te subsistat: nam nullum is Græcorum sibi parem ait. At Phœnix metuens ne deprecatio iusto langui- *Ibid.432.* dior esset, lacrymas addit. Ac primum assentitur instituto in patriā abeundi, dicens se nolle relinqui, eo nauigante: id quod erat Achilli gratum, causamque refert, quomodo sibi eum Peleus crediderit, educandum puerum etiamnum, docendumque & dicere & agere. inserit etiam narrationi peccata per ætatem à seipso innuens consilij expertem esse iuuentutem. In progressu orationis nihil omnino quod faceret ad exhortandum prætermittit, artificiose omnia capita tractans: Honestum esse reconciliari deprecanti, ac dona mittenti, & præterea legatos, viros præstātissimos, & maxime apud omnes honoratos. Se quoque merito impetrare quod petat, quippe alumnum & præceptorem. Pœnitentia correptum iri, si præsentem dimiserit occasionē. exempli causa narrationem de Meleagro inserens, qui ipse quoque à suis rogatus vt patriæ opitularetur, non ante assensus sit, quam necessitas patriæ iam calamitatibus circumuentæ eo adegit. At vero Aiax miseratione & precibus ne- *Ibid.619.* quaquam sibi vtendum ratus, Achillis nimis altos spiritus ad humilitatem aliquam detrahere instituit: partim tempestiue increpando, partim ingenue adhortando, ne prorsus irritaret. Hæc enim oratio decebat hominem virtute præditum. Cæterum Achilles singulis respondendo, ingenium suum generosum iuxta atque simplex demonstrat. Nam reliquis ita se opponens, vt præter magnitudinis animi indicia, etiam redargueret atque refelleret eorum dicta, iustas iræ causas afferens, Aiaci sese excusat. Ac Vlyssi quidem dixerat se postridie naui discessurum. Inflexus autem quodammodo Phœnicis deprecatione, de abitu deliberaturum ait. Tandem victus libertate Aiacis, fatetur quidquid instituerat facere: scilicet non ante se ad pugnam exiturum, quam Hector ad tentoria eius & naues veniat, multis Græcis necatis. Tum, inquit, censeo à me Hectorē, quamuis summa vehementia pugnantem, repressum iri. Addit autem hoc vt responderet ei quod Vlysses de impetu Hectoris reprimendo dixerat. Porro id quoq; Homerus in oratio-

oratione Phœnicis oſtendit, rhetoricam eſſe artem. Ita enim is ad Achillem:

Ibid. 440. *Te puerum pater, ignarum bellique cruenti*
Miſit, & orandi, quo virtus maxima claret.
Iccirco tibi me præfecit. qui doceam te,
Dicendo recte præſtare, & rebus agendis.

Quibus verbis hoc quoque ineſt, facundia viris ſummam parari gloriam. in multis quoque alijs poeſeos locis orationes inuenias artificio rhetorico factas. Accuſationis etiam & defenſionis modum indicauit cum alias, tũ vbi Hector fratrem obiurgat, timiditatem ei exprobrans, & luxuriam: ac quod, talis cum eſſet, iniuriam remotas regiones habitantibus intuliſſet, malaq; eo facto ſuis paraſſet. & Alexander iram fratris mitigat, fatens ſe iuſte increpatum, ac promittens ſe cum Menelao ſingulari pugna congreſſurum, timiditatis crimen ita diluit. Enimuero nemo ſanus non facile & ex his, & omnino legendis eius ſcriptis deprehendat, artificem orationis fuiſſe Homerum. Notas quoque ſuas oratoribus addere non neglexit. Neſtorem introducit ſuauem, & auditoribus gratum: Menelaum breuem, gratioſum, ac propoſiti tenentem: Vlyſſem multa ac varia dicendi vi vtentem. Hoc enim his duobus heroibus teſtimonium Antenor perhibet, qui ipſos audiuerat, cum legati Ilium adueniſſent. Atque has orationis formas per vniuerſam poeſin ipſe Homerus exhibuit. Nouit etiã, in quauis re opponi contrarias orationes, fierique peritiæ dicendi abundantia quadam, vt quod ab altero affirmatur, id ab altero refutetur. Sic enim ait:

(Iliad. γ, initio.) (Ilia. γ, 211.)

Ilia. υ, 247. *Lingua hominum quippe eſt verſatilis: atque in vtramque*
Hinc atque hinc magna eſt ſermonis copia partem.
Qualia dixiſti, tibi talia verba viciſſim
Reddentur.---

Nouit etiã eadem multis verbis perſequi, & paucis in ſumma repetere, quod Anacephalæoſis dicitur: eſtq; apud oratores in vſu, cũ multas res narratas in memoriã compẽdio reuocari oportet. Sic quę Vlyſſes apud Phęaces quatuor totis rhapſodijs enarrat, eadem paucis verbis recenſet, ibi:

(Odyſſ. ι, κ, λ, μ.) (Odyſſ. ψ, 308.)

Cœpit, qua primum Ciconas ratione domarit, &c.

Leges. Ciuili orationi adhæret legum ſcientia. Ne huius quidem expertem Homerum inueniemus. Ipſum legis nomẽ, quod eſt

est νόμος, an eius tempore in vsu fuerit, certo dici non potest. Sunt qui notum id ei fuisse dicant, argumento versus:

Ἀνθρώπων ὕβριν τε καὶ εὐνομίην ἐφορῶντες. Od.ρ.487.

Aristarchus εὐνομίαν dictam putat, à recta distributione. Et quidem inde apparet etiam νόμον appellatum, quod æqualiter omnib. aut cuiuis pro eo atq; dignus est distribuatur. Sane multis locis Homerus demõstrat, se vim legum intellexisse, si non scriptarum, at saltem in hominum animis conseruatarum. Sic enim facit Achillem de sceptro loqui: Ilia.α.237.

--- Quod nunc manibus gestatur Achiuûm,
Qui dant iura Iouis iussu. ---

iura autem legibus comprehenduntur, quarum autorem Iouem facit: cuius etiam consuetudine Minoem Cretæ regem vsum scribit. Ea autem consuetudo fuit discendarum legum, quod & Plato testatur. Aperte etiam ostendit legib. parendum, neque iniuste agendum esse, his verbis: Ody.τ.179.

Non ergo illicitis sese quisquam efferat ausis: Od.σ.140.
Sed tacite his, superi quæ donauere fruatur,

Enimuero respublicas primus Homerus distinxit. Nam in scuto, quod totius mundi exemplum Vulcanus parauit, (is intelligitur spiritus vis) duas fecit vrbes, vnã in pace & lætitia degentẽ, alteram deditã bello: ac vtriusq; consectaria enarrans, ostendit aliam esse ciuilem vitam, aliam bellicam. Sed ne rusticam quidem præterijt: sed hanc quoq; demõstrauit, oratione cum perspicua, tum ornata. Iam quod in omnibus ciuitatibus leges iubent senatus esse quoddam concilium, quod de rebus consultet, antequam populus coeat: id liquet ex his Homericis esse petitum: Reipublicæ formæ. Ilia.σ.

Cogere magnanimum sed regi cura senatum Iliad.β.53.
Prima fuit.

Senes enim ibi Agamemnon conuocat, cumq; his deliberat de armanda ad pugnam multitudine: Et quod præ alijs principem oporteat de omnium salute esse solicitum, in eadem persona docet, cum ita monetur, Ibid.22.

Non decet hunc somno totas impendere noctes,
Cuius consilio populus committitur. ---

Item quod magistratui parere subditi debeant, ac quomodo is singulos tractare debeat, Vlysses docet: præstantiores sermone mansueto compellans, ijs qui de plebe erant Ibid. 186.

acerbius obiurgatis. Iam quod receptum est apud omnes, vt assurgatur præstantioribus, id dij quoque faciunt. Ioue enim intrante,

Iliad. α. 532.

Assurgunt omnes superi, neque sede sedere
Sustinuit quisquam.

Lex est vt in concione maximi natu verba faciant. Ergo Diomedes belli necessitate coactus, vt primus dicendi partes sibi sumeret, veniam precatur:

Iliad. ξ. 110.

Ne mihi quis vestrûm succenseat, oro, loquenti,
Quod minimus natu vobiscum versor.---

Id quoque leges vbique iubent, spontanea peccata puniri, inuitis factis veniam dari. Id ipsum poeta docet, apud quem sic cantor Phemius Vlyssi,

Ody. χ. 349

Hoc tibi Telemachus verum ipse fatebitur heros:
Me neque sponte mea, neque spe mercedis in ædes
Huc intrasse tuas, conuiuiaque arte procorum
Delectasse mea, sed vi rapuere potentes
Ac plures numero, & mensæ apposuere coactum.

Cum autem tres sint formæ reipublicæ ad iusticiam & leges aptæ: regnum, optimatum administratio, ac popularis potestas: hisq; tres opponantur iniustæ, & legibus contrariæ, tyrannis, paucorum potentia, plebis imperium: ne has quidem videtur Homerus ignorasse. Regnum quidem per totam poesin celebrat, ac commendat: vt & in his,

Ilia. . 194.

Namque animus regi Iouis altitonantis alumno
Magnus inest, Iupiterque illum dignatur honore,
Atque amat.————

Aperte etiam ostendit, qualis debeat esse rex.

Ody. β. 234.

Imperio populos mansuetus vt ille paterno
Rexerat.— Et:

Ody. δ. 690.

Nec quenquam è populo factis verbisve superbis
Læsit: sed regis munus præstantis obiuit.

Initio Bœotiæ.

Optimatum gubernationem descripsit, cum Bœotorum quinque reges numerat: & apud Phæaces Alcinous hæc,

Ody. θ. 420.
Ilia. σ. 490.

Bis seni populum reges hunc iure gubernant:
Tertius his supra decimum superadditus ipse
Scepta gero.

Popularis status reipublicæ picturâ in scuto exhibuit. duabus enim ei vrbib. insertis, alterâ populari administratione facit contẽtam, nemine imperante, sed omnibus sua sponte se-

te ſecundum leges viuentib. vbi & tribunal collocat. Quin & his verbis eam reipublicæ formam indicat:

Iratum fugiens populum: quia fœdere iunctos Od. π. 525.
Nobis Theſprotos ſocios violauerat ipſe,
Prædones Taphios, atq; arma iniuſta ſecutus.

At eum qui per vim & cõtra leges dominaretur, tyrannum quidem non nominat, quod ea vox recentior eſt: qualia autem is agat, ita demonſtrat:

Ad regem te mittam Echetum: notiſſima cuius Odyſ. σ. 84.
Sæuitia in quoſuis homines, qui vulnere nares
Immani, & ferro truncabit protinus aures.

Aegiſthum quoque tyrannum inducit, qui interfecto Agamemnone, potitus ſit Mycenis: neque poſt mortem ſepultura fuerat afficiendus, ſiquidem Menelaus adfuiſſet. Ea enim pœna tyrannis conſtituta eſt.

Non huic puluereo tumulaſſent membra ſepulcro, Od. γ. 257.
Verum grata canum iacuiſſet, & eſca volucrum
In campo: facinus quoniam crudele patrarat.

Paucorum potentiam videtur innuere, cum de procorum ſcribit auaricia, inter alia hæc dicens,

Atque Ithacæ quotquot dura dominantur.--- Od. α. 247.

Plebis autem dominationem in Troianorum republica monſtrat, in qua & vniuerſi Alexandro opitulantes infortunium habuerunt, & ipſe Priamus liberos vt malorum cauſam increpat,

Nati infelices hæc mi properate.--- Ilia. ω. 261.

Et alius quidam Antimachus:

Aurea cum Paridis cepiſſet dona negabat Ilia. λ. 123.
Reddendam eſſe Helenam Menelao. --

Quandoquidẽ autem hoc apud homines iuſtum cenſetur, vnicuiq; pro eo atq; meretur tribuere: in quo præcipue ineſt pietas erga deos, & cultus qui parentibus ac neceſſarijs debetur religionem quidem ſæpenumero docet, introducens heroes ſacrificantes, vota facientes, & dona dijs conſecrantes, eoſque hymnis honorantes, ab ijſque auxilium præmium pietatis recipientes. Pietatem erga parentes præcipue Telemachi perſona oſtendit, & in quibus laudat Oreſtem: *Pietas.*

Non audis quantam laudem præclarus Oreſtes Od. α. 298.
Rettulerit, quem nunc vno cuncti ore celebrant,

Quod patris interfectorem letho dedit.---

Et quod in senectute a liberis ali parẽtes naturæ lex iubeat idque compensandi causa ij debeant, vna dictione aperuit

Non alimenta suis genitoribus ille rependit.

Ili. δ. 476. Fratrum beneuolentiam & fidẽ mutuam in Agamemnone & Menelao, amicorum in Achille & Patroclo proposuit, vxoris pudicitiam & amorem mariti in Penelopa, mariti desiderium vxoris in Vlysse. Quo autem modo pro patria sit agendum, in hoc maxime versu declarauit:

Vnicum id augurium est, patriam defendere, verum.

Ilia. μ. 243. Rursum, quomodo reipublicæ participes amicitiam oporteat colere:

Ille tribu mihi, iure, domoque carere videtur,
Quem populare iuuat crudele & lugubre bellum.

Iliad. ι. 63. Item quam præclarum sit, esse veracem, quamque fugiendum mendacium:

Pœne mihi est Orci portis inuisior ipsis,
Cuius verba sonant aliud, quam mente recondit.

Ibid. 321. Et alibi:

Qui mala moliri sueuerunt, grata loquentes.

Od. σ. 167. Cum familiæ saluti plurimum hoc conducat, vt neque in arcana viri mulier curiose inquirat, neque iniussu illius agere quicquam intendat: vtrunque exemplo Iunonis significauit. Prius, hunc Ioui sermonem tribuens:

Oeconomica.

Iuno, ne mea te speres cognoscere posse
Omnia consilia.

Ilia. α. 544. Alterum, ita loquentem fingens Iunonem:

Ilia. ξ. 309. *Ne mihi ad Oceanum post te ignorante profecta,*
Irascare.---

Neque præterijt poetam id quod vsu apud omnes est receptum, vt qui in bellum exeunt, aut alioqui sunt in periculo constituti, aliquid necessarijs mandent. Nam Hectorem deplorans Andromacha, sic loquitur:

Nam neque mi moriens de lecto perdite dextram
Ili. ω. 768. *Porrexti, neque te suprema voce monentem*
Audiui, semper quæ condita mente tenerem
Assiduos inter fletus noctesq; diesq;.

At Penelope Vlyssis præceptorum memor est: qui discedens ita mandauerat.

Illic an peream, an vero me fata reducant

Inco-

Incolumem, dubium est. hæc tu seruare memento
Interea, vt curæ tibi sint socrusq; socerq;, Odyss. σ,
Quanta iampridem, vel (postquam filius absum) 264.
Maiori natus postquam lanugine malas
Tectus erit, tunc arbitrio secura maritum
Quære tuo, atque illi patrios concede penates.

Norat & curatores:

Quippe domum soluens Ithaca, commiserat omnem Odyss. β,
Huic Laertiades, cunctos parere senique 226.
Iusserat, & fides mandauerat omnia amici.

Luctus propter familiarium mortem neque nimios voluit esse (est enim nequaquam ingenuum) neque plane nullos: quod vacuitas affectionum supra humanam esset conditionem. Itaque hæc cecinit,

Sane aliquis se plorato solatur amico:
Namque homini mentem patientem fata dederunt. Iliad. ω,

Alibi autem dicit: 48.

Quo magis est æquum tumulis mandare peremtos,
Immanique animo fletum donare diurnum.

Nouerat & ista, quæ nunc in sepulturis consueuerunt adhiberi. Inde hoc, Iliad. τ, 228.

Hic illum socii tumulabunt, atque propinqui, Iliad. π.
Et (qui defunctos vita comitantur honores)
Aggere donabunt, tumulo figentque columnam. 455.

Tum quæ de Hectoris nudo iacente cadauere loquitur Andromacha:

Te vermes comedent, raptabunt membra canesque Iliad. χ,
Postmodo: cum vestes iaceant tibi in ædibus amplis, extremo.
Tegminaque (heu frustra) muliebri texta labore
Solerter: quæ nunc igni crepitante cremabo,
Non tectura tuum miserande marite cadauer. Odyss. β,
Sed mihi apud ciues laudem præbentia vanam. 98.

Sic & Penelope Laertæ heroi vestem sepulcralem texit. Atque hæc quidem mediocria. At præterea refert superuacanea: Achillem cũ rogo Patrocli cremasse cũ alia animalia, tum etiam homines: nõ quidem hoc laudãs, vt qui accinat, Iliad. ψ, 176. Iliad. η,

Facta agitans animo mala.--- 336.

Quin & sepulcreta primus excitauit, vbi multi simul humarentur: Iliad. ψ, 157. &c.

In campo tumulum nos exaltabimus vnum.

Primus quoque ſepulcralia certamina memoriæ prodidit. Atque hæc communia belli paciſque ſunt. Peritiam vero bellicam, quam ſcientiam ordinum inſtruendorum nonnulli appellant, ei non defuiſſe, docet tota poeſis, pedeſtribus ac nauium etiam, tum oppidorum oppugnationibus, acierum conflictibus, & ſingularibus certaminibus varie exornata: ac multa quoque conſilii imperatorii artificia comprehendens, quorum quædam referre conuenit. Cum in acie inſtruenda ſemper priori loco equitatum poni, ſequi peditatum oporteat, id ſic indicat:

Iliad. δ, 296. *Prima equites & equos acie currusque locauit:*
Illis à tergo pedites multoſque bonoſque.

Item in ſingulis ordinibus militum eſſe ductores:

Iliad. ι, 84. *Namque duces ſeptem præſunt cuſtodibus, horum*
Haſtati centum comitantur quæque.---

Ducũ alios in prima acie pugnare, alios in extremo agmine verſari, ac reliquos ad prœlium adigere:

Iliad. δ, 283. *Idomeneus acie in prima fulgentibus armis*
Cinctus, qualis aper, valido ſe robore agebat:
Merione extremas pellente in prœlia turmas.

Ilia. θ, 253. & initio. Iliad. λ. Et quod fortiſſimi in extremitatibus caſtrorum debeant tẽdere, muri inſtar reliquis obiecti: rex autem in tutiſſimo, id eſt in medio, oſtendit, cum extremas nauium partes tentoriis fortiſſimorum Achillis & Aiacis adſignat, medium Agamemnoni & reliquis præſtantiſſimis. Iam vallum iacere cum caſtra figuntur, foſſas in longum latumque ducere, eaſq; palis in orbem munire, vt & latitudo tranſilire, & altitudo tranſire prohibeat, Homerus ita docuit:

Iliad. μ, 52. *--- nam foſſa abſterruit illos*
Ampla, nec hanc vlli ſaltu ſuperare dabatur,
Nec greſſu tranſire. etenim præceps ab vtraque
Margo parte viros arcebat, & vndique acutis,
Grandibus & vallis confertim Graia iuuentus
Munierat, defendendis opus hoſtibus aptum.

Moriuntur quoque fortiter pugnantes, qui hæc eius verba ſequuntur:

Iliad. χ, 304. *Non ſane ignauam mortem ſine laude ſubibo.*
Sed ſeri accipient mea fortia facta nepotes.
Iliad. ο, 493. *Eminus ac ſi quis veſtrum, vel comminus ictus*
Occumbat, pereat ſane, neque dedecus illi

Pro patria cecidisse sua est.----

Iis quorum virtus claruit, honores dantur:

Regibus, & meritis praclare munera aprabet. Ilia.ι.344.

Desertoribus autem supplicium denunciatur:

Si quem se rigida subducere sensero pugna, Ilia.θ.348.
Hic illum ad naues occidam.----

Quid vero commemorem, quomodo & quàm varie heroas in pugna inducat vulnerantes ac vulneratos? Id admonendum duxi ab Homero esse petitum, quod qui aduerso corpore vulnerati sunt, eos gloria dignos iudicamus, & qui hostem subsistendo, locumque suum tenendo fortitudinem suam declarauerint: contraq; ignominia notamus, qui in tergo vulnus acceperunt, quippe quibus id in fuga acciderit. Sic ille, Ilia.ν.288.

Namq; inter Martis si fors feriare laborem
Non in posticam colli tu vulnera partem
Excipies, tergum ve hostiles sentiet ictus.
Verum inter primos obeunti prœlia, pectus Ila.χ.283.
Aut venter telis occurret.---- Item:
Non tua mi tergo fugientis lancea stabit:
Verum traiicies contra mihi pectus eunti.

Vtiliter etiam monet, fusis hostibus non debere prædæ statim intentos esse, neq; fugiẽdi tempus iis concedere victores: sed instandum, & persequendum victos:

Ne studio quisquam spoliorum prœlia linquat, Iliad.ζ.70.
Idq; agat vt prada naues accedat onustus.
Cadere nunc hostes prastat: post inde quietis
Per campos spoliare cadauera fusa licebit.

Omnibus ætatibus egregia facta attribuit, quę ad quemuis hominem excitandum faciant. Iuuenis exemplo Achillis excitari potest, & Aiacis, & Diomedis: adolescens, Antilochi & Merionæ: matura ætate vir, Idomenei & Vlyssis: senex, Nestoris: rex autem horum omnium, & Agamemnonis. Huiusmodi apud Homerum sunt ciuilium orationum & actionum documẽta. Medicæ quoq; rei videamus quam non fuerit ignarus. Magni eum fecisse artem eam, vel hic versus docet: Medicina.

Namq; vir est multis medicus prastantior vnus. Ilia.λ.514.

Porro medicina scientia videtur esse salubrium, & saluti aduersorum. Quod hinc discas. Esse scientiam,

Od. δ. 230. *Ast medicum reliquis diuina scientia maior Instruit.---*

Esse salubrium & insalubrium:

Atq; bonis medicamentis permixta venena.

Ibid. 229. Medicinæ altera est pars in contemplatione posita, quæ vniuersalibus rationibus certaq; via doctrinæ ad singulorũ cognitionem perducit: cuius alia pars signa, alia causas tractat. Altera est effectrix, quæ opus facit: cuius partes sunt, victus rationem præscribens, manuum opera vtens, & medicamenta adhibens. Videamus, vt Homerus singula attigerit. Contemplatricem medicinam sibi notam fuisse, hoc versu obscure indicat,

Ibid. 227. Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα.

μητιόεντα dicit medicamenta, nempe contemplatrice peritia apparata. Signa tractantem diserte in Achille proponit. Ilia. λ. 831. Is enim vt Chironis discipulus, primus causam luis, q̃ Græcos inuaserat, deprehendit: nimirum sentiens morbos qui Ilia. α, 54. populum simul inficiunt (Epidemios vocant) ab Apolline esse, qui idem est sol. Is anni tempestates adducit: quæ vbi inæquali temperie cõstant, morbos gignunt. Et in vniuersum adeo salutem & exitium virorum Apollini, mulierum Dianæ, hoc est, lunæ harum, soli illorum adscribit: sagittarios eos fingens, ob coniectum radiorum: diuidens autem masculũ à femineo: quod illud natura est calidius. Propterea ait Telemachi tantam esse staturam voluntate Apollinis: Tyndarei autem filias ope Dianæ adoleuisse. Mortem iisdem imputat cum sæpe alibi, tum de filiis Niobes filiabusq; vbi loquitur, ita distinguens:

Od. τ. 86. Odyss. υ. 71.

Ilia. ω, 617. *Hos Titan, illas pernix Diana necauit.*

Caniculæ quoq; ortũ refert, signum ac causam æstus morborumque.

Ilia. χ, 27. *Exsuperat splendore suo qui sidera cuncta:*
Sed mala designat, magnum mortalibus æstum
Ille ferens.---

Causas etiam persequitur, de iis hæc scribens:

Iliad. ε. 341. *Nam neq; edunt Cereris, neq; Bacchi munera potant:*
Hinc immortales, & cassi sanguine viuunt.

Alimentum quippe tam siccũ, quam humidum, sanguinẽ gignit. sanguis corpus alit, idemq; abundans aut corruptus morbos

morbos generat. Effectricem medicinam ita tractat, cuius pars est etiam ea quæ victus ratione vtitur. Primum discrimen morborum acutorum & diuturnorum aperuit in his:

Nam quæ te mortis species dulcissima mater Ody. λ. 150.
Abstulit? an longi vis morbi? Cynthia vel te
Ipsa suis telis subito iaculata peremit?

Manifestum quoque est, eum tenuem victus rationem existimasse salubrem. Facit enim heroas assatis carnibus vesci, ciborum curiosum apparatum omnem amputans. Et quoniam venter semper indiget iterata alimentorum suggestione, postquam priores cibi concocti, corpori suum succum, ac quod idoneum est in cor & venas transmiserunt, & superflua excreta sunt: itaque sic scribit,

Me sinite interea quamuis cœnare dolentem.
Nam nihil inuiso ventre importunius vsquam est,
Qui meminisse sui nolentem cogit & vrget. Et statim: Odys. η. 215.
Me iubet ille cibum capere, & potare, malorum
Oblitumq; iubet se tantum explere.----

Vini quoque diuersos vsus nouerat: nimium, damnosum: [Vinum.] mediocrem vero, vtilem. Itaque prius ita describit:

Temetum tibi dulce nocet: quod pluribus ante Ody. φ. 291.
Obfuit immodice vinosis faucibus haustum. Posterius sic: Ili. ζ. 260.
Auget enim membris quæ languent fracta labore,
Egregias vinum vires.----

Et quod robur gignat:

Ast vir, Lenæi quem dona cibusq; refecit, Ilia. τ. 167.
Per totam durent quantumuis prœlia lucem,
Sufficit, & robur membris, audacia cordi
Acris adest: neq; eum vires & strenua virtus
Destituunt, campo prius atq; eiecerit hostes.

Ac suaue quidem conuiuijs adhibet:

Sic agit, & grata præstans dulcedine vinum Ody. η. 182.
Fudit Pantonous.----

Vehemens, & grauem soporem gignens, Cyclopi Vlysses p̄bet. [Od. ι. 204. 343.] Adstringens autem, ad medicinam facit. Tale enim est πράμνειος οἶνος, quod Machaoni saucio datur. [Ilia. λ. 638.] Exercitationibus vtendū esse hortatur. Semper enim agentes aliquid fingit, vel opus facientes conueniens, vel animi causa. [Odj. θ. 120.]

Ody.δ.625. quando etiam deditissimos voluptatibus Phæaces, & luxu-
Ody.δ.625. riosos procos exercere corpora facit. Ac sufficientes quidẽ
Odys.ε.fin. labores facere ad sanitatem existimat: eorum vero quibus corpus aggrauetur, remedium ponit somnum. Ait enim, Vlyssi à maritima iactatione defatigato somnum immissum, qui eum quam celerrime liberaret molesta illa defatigatione. Natura enim requirit, vt defessum corpus requiescat: & in quo calor est exiguus, cum is non possit in omnes partes egredi, vult eum in profundo manere. Quod autem quiescat corpus animo remisso, & solutis membris corporis, id euidenter dixit:

Od.δ.794. *Illa reclinata obdormiuit, & omnia membra*
Dissoluit sopor.----

Quod autem in omnib. reb. ea quæ modum excedunt, inutilia sunt, id de somno quoque pronunciauit, cum ita

Ody.o.392. *Est etiam nimio coniuncta molestia somno:*

tum sic, *---- totam quippe molestum est*

Odyss.v.52. *Noctem peruigilare.---*

Bonam quoque aeris temperiem ad sanitatem conducere cognitum habuit: vt apparet ex his,

Ody.δ.563. *Sed te qua terræ postremus terminus exstat,*
Elysium ad campum cœlestia numina mittent,
Quem Rhadamanthus habet: qua vita facillima longe
Ducitur. haud campos Iupiter niue conspuit illos,
Miscetur variis neq; tempestatibus aer.
Nulli imbres: tantum spirat leuis aura Fauoni,
Missaq; ab Oceano nimios refrigerat æstus.

In quibus duo hæc rectissime vidit, cum ventorum principium ab humore existere, tum animalis innatum calorem refrigeratione indigere. Affectuum quoque corporis remedia sciuit: animi deliquium refrigeratione curari, ita de Sarpedone scribens,

Ilia.ε.697. *Tum respirauit rursum, Boreæ simul afflans*
Pene exhalantem vitam leuis aura refecit.

Od. ε. ad fi. Frigoris, calefactionẽ esse remedium. Sic Vlyssem iactatum salo & tẽpestate, facit sub arbusto occultari, vbi & à vẽtis & à pluuijs esset tutus, & se præsenti materia tegeret. Lauacris
Ilia.κ.fin. quoque & vnctionibus suum vsum tribuit: vt cum ijs Vlyssem & Diomedem se refecisse scribit, qui insomnem exegissent noctem. Maxime etiam his verbis vsum lauacri docet:

Tunc

Tunc animo gratam supra caput atque humeros mî Ody.κ.360.
Diua effudit aquam.---

manifestestũ enim, quod cum nerui inde exoriantur, recte etiã defatigationis remedium inde auspicetur, ꝙ cõsistit in calefaciendo & humectando: labor enim siccat. Restat vt videamus, quomodo chirurgiã intellexerit. Menelaũ ergo Machaon curat, primum sagittam extrahens, deinde vulnus contemplans, atq; sanguinem exprimens, ac siccantia medicamenta inspergens. Id secundum artem fieri, totum euidens est. Eurypylo porro, qui in femore vulnus acceperat, Patroclus primum cultello oblato sagittam execat: deinde aqua tepida vulnus abluens, vt dolor minueretur, radicem inijcit. Multæ autem passim nascuntur vulnerariæ, nouit autem hoc quoque, quod amara medicamenta ad siccandum sunt apta: vulnera autem siccari debent. Neque statim Patroclus adhibita medicina abit: sed

Ilia.δ.210. Fin. Ilia. λ.

Assidet, oblectatq; suis sermonibus.--- Ibid.638.

Alloquio enim indigebat, qui vehementi dolore vexabatur. At Machaonem, qui neque magnum, neq; periculosum vulnus in humero acceperat, minus accurato victu vti non absurde facit: fortassis artem quoque eius eo ipso indicans. nam quacunq; vteretur victus ratione, seipsum nimirũ curare poterat. Id quoque apud eum est obseruare, quod non ignorarit medicamentorum alia esse quæ mollita imponantur, vel inspergantur: vt cum ait,

In cura Eurypyli.

Leniaq; inspersit medicamenta. Ody.δ.220.

Alia quæ bibantur: vt cum Helena in cratere temperat medicamentum, quod omnem dolorem & acerbitatem animi aboleat, & obliuionẽ omnium malorum adducat. Eodem modo sciebat venena alia illini, dicens:

Quærebat posset quo tela linire, venenum. alia potari: vt, Ody.α.261.
Crateri inijciat, nos illoque enecet omnes. Ody.β.330.

Atq; hæc de re medica, quantum eius apud Homerum est. Vtilitatem porro homines percipiunt, vt ex medicina, ita aliquando etiam ex diuinatione. Huius quandam partem Stoici dicunt artificio constare, vt extispicium, augurium, omina, signa: quæ vno verbo artificiosa nuncupant. aliam artis & disciplinæ expertem: vt insomnia, vt afflatus diuinos. Ne hæc quidem Homerus ignorauit. Nouit enim vates, sacrificulos, somniorum coniectores, augures: & quendam

Diuinatio.

dam

dam in Ithaca, qui aues nosset, & futura inde vaticinaretur. Quin & Vlysses precatur:

Ody.β.159. *Omen nunc aliquis hominum intus mî vigilantium*
Exhibeat, Iupiterque foris signo omnia firmet.

Od.υ.200. Sternutatio quoque apud eum inter felicia signa ponitur. Od.ρ.540. Et procis adstat diuino furore correptus vates, futura quibusdam indicijs præsagiens. Odyss.υ.351. Ac cum Helenus dicat, se vocem deorum immortalium auribus suis percepisse, fidem Iliad.η.52. facit Socrati, qui genij voce monitus diuinasse perhibetur. Anne aliqua præterea dicendi ars aut scientia superest? Nimirum ipsa etiam tragœdia sui principium ab Homero ar- Tragœdia. cessit, rerum verborumque elata magnitudine. Extant omnes apud Homerum formæ tragœdiæ: actiones grandes, & à communi opinione alienæ, deorum apparitiones, orationes ab elato animo profectæ, & quibus quæuis ingenia, quiuis mores exprimantur. In summa, nihil aliud sunt Homeri poemata, quam fabulæ quæ in scena agantur. Graues proponuntur res: eæq; amplificatæ verbis, sententijs, actionibusque. Neq; tamen adsunt nefariorum facinorum commemorationes, qualia sint incestæ nuptiæ, parentum aut liberorum cædes, aut quæ alia portenta nouæ tragœdiæ sunt inuenta: quin etiam cum aliquid tale commemorat, Od.γ.226. lenire potius peccatum, quam exprobrare conatur: vt de Clytæmnestra. Ait enim eam probam fuisse, quandiu cantorem habuit secum: id est, magistrum quendam vxori ab Od.α.298. Agamemnone adiunctum, qui ei optima præciperet. Hoc demum amoto, mulieri adulterium Ægysthus persuasit. Etiam Orestem laudans, qui cæde Ægysthi vltus patrem sit, necem matris reticuit. Multa etiam alia huiusmodi apud hũc poetam inuenias, vt qui tragœdiam, magnificam quidem illam, sed non inhumanam quoque scripserit. Nihilominus comœdia quoque hinc ansam cepit. Inuenias enim apud eum, qui res maxime sublimes atque grandes referat, quædam esse etiam, quæ interim risus materiam præbeant. Itaq; & in Iliade Vulcanus claudicans inducitur, qui fundat vinum dijs: qua occasione,

Fin. Ilia. α. *Immensus cœpit cœlestia numina risus.*

& Thersites turpissimus animo ac corpore, tumultuando, maledicendo, ac sese iactando Vlyssem concitans, ab eoq; verberatus, omnibus risum mouet:

Quan-

Quantumuis mœstis, suauem tamen omnibus ille *Ilia.β.270.*
Elicuit risum.——

Et in Vlyssea, apud diffluentes voluptate Phæaces Demodocus Martis cum Venere adulterium cantat: vtque in vincula Vulcani incidentes risum cæteris dijs mouerint, hique festiue inter se iocati sint. *Odyss.θ. 267.* Et apud intemperantes procos, Irus mendicus fingitur cum Vlysse præstantissimo viro palæstra congredi, ipsaque in actione fit ridiculus. *Iliad.σ. initio.* Omnino enim humanæ naturæ consentaneum est, non intendi modo animum, sed remitti etiam, vt sufficere possit ad vitæ labores. Itaque talis animi oblectatio à poeta inuenta est. Quod autem ij qui postea comœdias ediderunt, risus captandi gratia turpibus, & nimis aperte obscenis verbis vsi sunt: certe non possint dicere, se melius aliquid inuenisse. Sobrie enim Homerus amatorias affectiones ac sermones memorauit, vt cum Iupiter dicit

Nam nunquam cepit mentem mihi tanta cupido. *Ilia.ξ.333.*

Et de Helena:

Non equidem indignum est, quod talis fœmina tantis *Ilia.γ.156.*
Ærumnis, tanto petitur iam tempore vtrinque.

Et quæ alia id genus sunt. At reliqui poetæ incontinenter, ac vltra modum isto affectu captos homines proponunt. Et hæc quidem hactenus. Elegans etiam est genus orationis epigramma, siue inscriptio: *Epigramma.* quod inuentum est imaginum & monumentorum gratia, compendio indicans, qualis sit cui honoris causa aliquid tale obtigit. Hoc ipsum quoque Homeri est. Sic enim alicubi:

Hic situs est vita iampridem lumina linquens, *Iliad.η.89.*
Qui quondam Hectoreo perculsus concidit ense. & iterum:
Hectoris hæc vxor, quo circum Pergama nemo *Iliad.ζ. 460.*
Fortior hostiles Graiorum inuasit aceruos.

Neq; aberrauerit à vero, si quis pingendi quoq; magistrum fuisse Homerum dicat. *Pictura.* Dixit sane quidam sapientum, poesin esse picturam loquentem, & picturam esse poesin tacentem. Quis ergo vel prius, vel posterius Homero, sententiarum imaginibus, aut verborum aptitudine exornauit deos, homines, loca, actiones varias? Idem materia verborũ effinxit etiã omnis generis belluas, maxime fortissimas: vt leones, apros, pantheras: quorum impetus & affectiones depingens, ijsque humanas actiones comparans, vtriusque pro-

proprietates demonſtrauit. Auſus eſt etiam dijs hominum formas affingere. Vulcanus vero ſcutum Achilli fabricans, auroque inſculpens terram, cœlum, mare, magnitudinem Solis, Lunæ pulcritudinem, multitudinem ſtellarum vniuerſum hoc coronantium, vrbes diuerſis moribus ac diuerſa fortuna vtentes, animalia motu & ſermone prædita: quo tandem non pictore præſtantior in hoc genere artifex videbitur? Ex vno ſaltem de multis exemplo conſideremus, viſu potius quam auditu percipi poemata videri. Qualia ſunt, quæ Eurycleæ tribuit verba, cum ea Vlyſſis cicatricem eſſet conſpicata:

Odyſſ. τ. 467.

Quam pronis nutrix manibus complexa, per ipſum
Agnoſcens tactum, ſubito perterrita caſu eſt.
Dimitſitque pedem: ſimul impulit iſte lebetem
Delapſus, ſonitumque dedit fuditque liquorem.
Verum lætitia ſimul & correpta dolore
Eſt anus: atque oculos lacrymæ impleuere, repreſſa
Eſt vox, & mentum tangens ita fatur: Vlyſſes
Omnino meus es: neque te tamen antea fili
Agnoui, quam te contrectans omnia ſenſi.
Sic ait, atque ad Penelopen ſua lumina vertit,
Effari cupiens.—

Hic ſane plura ijs quę in picta tabula oculis ſubijci poſſunt cernas, non viſu, ſed ſola intelligentia percipienda. qualia ſunt, pes propter ſubitam conſternationem è manibus dimiſſus, aheni tinnitus, effuſa aqua, vetulæ dolor læticię mixtus, eius ad Vlyſſem verba, & quæ dictura erat ad Penelopen, in quã coniecerat oculos. Multa & alia quaſi pictoria arte poemata ob oculos ponit: quæ inter legendũ licet ſpectare. Cęterum hic finem orationi imponere, tempeſtiuum eſt: quam tanquam ex prato multis floribus variegato coronam cum texuerimus, Muſis conſecramus. Neq; mouebimur, ſi quis reprehẽdat nos, quod cũ Homeri poeſis malum argumentum tractet, nos ei phyſicas, politicas, ethicaſque orationes, tum etiam varias adſcribimus ſcientias. Neceſſe enim habuit poeta, pro materia ſibi actiones admirabiles, itemque affectus & mores varios ſumere. Cuius rei cauſa eſt, quod bona ipſa per ſeſe ſimplicia ſunt vnius generis, & ornatus non capacia. Quando vero cum rebus malis permiſcentur, tũ varios modos, & omnis generis formas

mas admittunt: vnde rerum materia existit. In qua ipsa tractanda cum iuxta se bona & mala collocentur, facilius meliorum & agnitio demonstratur, & electio. In summa autem, huiusmodi argumentum occasionem poetæ tribuit omnis generis orationes referendi, alias à se, alias à personis quæ introducuntur: ex quibus magna ad lectores redeat vtilitas. Denique cur non omnis virtutis laudem Homero tribuamus? cum posteri etiam ea in ipsius poesi animaduerterint, quæ ipsi fortuito, etiam nihil tale cogitanti, exciderunt. Nam & quidam versibus eius ita vtuntur, vt oraculis deorum: & alij, cum aliam sibi materiam sumpserint, versus eius transcribentes atque componentes eo accommodant.

PLVTARCHI DE AVDITIONE libellus.

QVAM de audiendi ratione habui disputationem, eam litteris mandatam ad te, mi Nicander, mitto, vt quando virili sumpta toga è præceptorum potestate exiuisti, recte monentibus obtemperandi modum habeas cognitum. Nam licentia, quam nonnulli iuuenum non probe instituti libertatem putant, ijs qui pueros rexerant magistris ac pædagogis importuniores imponit dominos, cupiditates, inquam, quasi vinculis iam solutas. *Licentia.* Et quomodo Herodotus ait simul cum tunica mulierem etiam verecundiam exuere: ita adolescentum quidam simul cum puerili veste pudorem ac metum deponentes, soluto qui eos condecorabat amictu, statim contumacia obruuntur. *Lib. 1. in Gygis historia.* Tu vero, qui sæpenumero audiuisti idem esse DEVM sequi, & parere rationi, existimare debes eos qui sana sunt mente ita iudicare, se quãdo à pueritia ad virilem euadunt ætatem, non abijcere imperium, sed mutare imperatorem, dum loco mercede conducti aut ære emti magistri diuinum vitæ ductorem accipiunt Rationem: cui qui parent, soli digni sunt qui pro liberis habeantur. Soli enim hi viuunt vt volunt, qui quid velle debeant didicerunt. *Libertas vera.* Ineruditæ autem & rationis expertes animi incitationes atque actiones exilem quandam ignobilemque voluntaris libertatem multa cum pœnitentia coniunctam habent.

Iam sicut qui in ciuium numerum adscribuntur alienigenæ & omnino peregrini, multa eorum quę fiunt reprehendunt ac inique ferũt: qui vero inquilini educatione ac consuetudine sibi leges familiares reddiderunt, absque molestia quæ suarum sunt partium obeunt, iisque sunt contenti. ita oportuit à multo tempore in philosophia enutritum, ac iam inde ab initio ætatis adsuefactum ad percipiẽdum disciplinas auditionesque pueriles philosophica oratione permixtas, mansuetum proindeatque quasi domesticum conferre se ad philosophiam, quæ sola virilem & re vera perfectum iuuenibus apponit ornatum. Neque iniucundũ, puto, tibi erit audire de sensu auditus, quem Theophrastus omnium sensuum maxime ad motus animi ciendos facere ait. neque enim quicquam eorum quæ visu, quæ gustatu, quæ tactu percipiuntur, tantas mentis alienationes, tumultus, consternationesque adfert, quantæ animum occupant, strepitibus quibusdam & fragoribus & sonitibus ad aures accidentibus. Est tamen hic sensus magis rationi quam affectibus idoneus. Vitijs enim multæ partes corporis multaque loca aditum spaciumque ad animam penetrandi præbent. vnica virtuti qua adolescentes arripiat ansa aures sunt, siquidem puræ sint, & iam inde ab initio adulatoriarum corruptelarum vacuæ, intactæque a prauis sermonibus seruentur. Itaque Xenocrates aurium munimenta pueris potius quam athletis applicari iubebat: quod horum aures verberibus, illorum mores verbis peruerterentur. neque ille auditionis vacuitatem aut surditatem commendabat: sed hortabatur vt tantisper ab audiendis prauis sermonibus abstinerentur, dum bonæ orationes tanquam custodes ingenio philosophiæ educatione appositi eam regionem occuparent, quæ maxime oratione mouetur atque ducitur. Ac Bias quidem ab Amaside iussus simul & optimam & pessimam victimæ carnem mittere, linguam ei exsectam misit. nimirum quia sermo & vtilitatis & damni plurimum affert. Et vulgo paruulos qui deosculantur, cum ipsi aures eorum tangunt, tum eos idem iubẽt facere: periocum innuentes, maxime amandos esse eos qui per aures prosunt. Nam hoc quidem in promtu est, adolescentem ab omni exclusum auditione, vbi gustare doctrinam ceperit, non modo sterilem plane fore, neq; vlla virtu-

Auditus.

tum editurum germina: sed & ad vitia facile desciturum, cum ex animo rudi veluti solo inculto pleraque pullulent syluestria. Impetus enim animi ad voluptatem ferentes, ac sinistras de labore suspiciones (qui non extrinsecus in animum allabuntur aut oratione introducuntur, sed veluti indigenæ sunt infinitorum affectuum & morborum fontes) si quis patiatur laxatis habenis eo quo natura ducit deferri, neque bonis ea præceptis minuendo aut alio deflectendo naturam componat: nullum profecto animal est
D quod nō mansuetius sit homine isto futurum. Quapropter cum magnopere vtile, non minus tamen periculosum sit adolescentibus audire, operæprecium esse existimo vt quisque & secum semper, & cum alijs de ratione audiendi colloquatur. Nam in eo quoque videmus errare plerosque, quod in dicendo se exercent ante quam se ad audiendum adsuefecerint: putanq; dicendi esse disciplinam atq; meditationem. vtiliter autem quouis modo audiri. At vero qui pilæ ludum tractant, simul & iacere & accipere pilam discunt: in vsu vero sermonis prius est recte accipere quam
E emittere. sicut conceptio & retentio fœtus, partum antecedit. Iam quod aues interdum irrita & quæ Zephyria vocantur oua pariunt, in causa aiunt esse imperfectos & inanimatos conceptus, qui autem audire nesciunt adolescentes, neq; vtilitatem ex auditione capere condocefacti sunt, eorum sermo vere inanis ac subuentaneus excidens,

Irritus, ignotus, sub nubibus euanescit.

Error audiendi rationem neglegentium.

Et vasa quidem inclinare solent atque obuertunt, vt quæ infundere volunt, recipi possint, fiatq; vere infusio, non effusio: seipsos vero dicenti accommodare, attentionemque
F auditioni adhibere, ne quid vtiliter dictorum effugiat, non discunt, sed (quod omnium maxime deridiculum est) si incidant in aliquē, qui cœnam, pompam, insomniū aut altercationem sibi cum alio habitam narret, taciti audiunt, & vt pergat dicere flagitant. sin vero eosdem alius ad se trahat, ac de re vtili docere, vel admonere, aut peccantem verbis corrigere, aut demitigare animo commotū cupiat, non patiuntur: sed vel contentiose impugnant eius orationem si victoriam sperant, vel eo omisso proripiunt se alio vbi nugas audiant, aures suas, tanquā inutilia & vitiosa vasa, quæuis potius quam necessaria aliqua re implentes. Cæterum

Audire multa, loqui pauca præclarum.

ſicut equos qui recte inſtituunt, eos docent fræno facil(e) parere, ita qui pueros, ad audiendum promtos faciunt, docentq; audire multa, loqui pauca. Nam Epaminōdam laudans Spintharus aiebat, Non facile ſe cum alio rē habuiſſe qui & plura noſſet, & pauciora diceret. Ac naturam aiunt propterea vnicuiq; noſtrûm duas dediſſe aures, vnam linguam, quod pauciora loqui debeamus quam audire. Proinde cum vbiq; ſilentium adoleſcenti tutum ſit ornamentum, maxime tum prodeſt, cum audiens dicētem non perturbat, neq; ad ſingula elatrat: ſed etiamſi oratio non probetur, ſuſtinet tamē exſpectatq; dum dicendi ille finem faciat: ac vbi is perorauit, non ilico contra dicere orditur, ſed (vt Æſchines præcipit) ſpacium ei relinquit ſiue addendi aliquid dictis ſi ita videatur, ſiue mutandi quidpiam vel detrahendi. Qui vero ſtatim interrumpunt, & neque audiunt neq; audiuntur, ſed aduerſus dicentes dicunt: ij contra decorum agunt. At qui continenter verecundeque audire adſueuit, is & quod vtile eſt ſermonis eius percipit atque retinet, & inutile ſeu falſum facilius perſpicit ac deprehendit, veritatiſque ſtudioſus habetur, non contentionis, neque temerarius aut rixator. Quare non inepte quidam dixerunt, non minus ſtudioſe faſtum ac ſpiritus elatos adoleſcentum ex animis, quam aerem ex vtribus excutiendum eſſe, ſi quid vtile velis infundere, alioqui arrogantiæ pleni inflatique non admittunt. Porro inuidia cum liuore quodam & maleuolētia nullam ad rem vtiliter adhibetur, ſed omnibus bonis impedimento eſt: peſſimus autem aſſeſſor eſt auditori atq; conſiliarius. quia enim inuidi quauis potius re delectantur quam recte dictis, ita fit quæ vtiliter dicuntur moleſta eis reddantur, & iniucunda, neq; approbentur. Et vero quem diuitiæ gloria aut pulcritudo aliorū vrit, is tantum inuidus eſt: moleſte enim fert res aliorum ſecundas. Qui orationi bonæ inuidet, hunc ſua ipſius bona excruciant animi. Sicut enim lumen videntium, ita ſermo audientium bonum eſt, ſi velint amplecti. Sed inuidiam aliarum rerum, incompoſitæ aliæ quædam & prauæ animi affectiones efficiūt, quæ aduerſus dicentes inanem ob gloriæ cupiditatem, ambitionemq; iniuſtam concipitur, hoc modo affectum ne attendere quidem animum orationi ſinit: ſed tumultuatur, mentemq; circumagit ſimul & ſuos

Inuidia auditori cauenda.

habitus

habitus considerantem, & exquirentē an dicentis facundiæ cedant, simulq; in alios intuentem an delectentur & mirentur dicentem: iuxta consternatam laudibus & frementem aduersus auditores, si probant dicentem. Eademq; quæ dicta sunt dimittit, quia molesta est eorum recordatio: & turbata ac tremens reliqua audit, solicita ne prioribus sint meliora. ac tum maxime finem orationis fieri optat, cum optima dicuntur. & finita auditione nihil dictorum considerat, voces tantum & affectiones præsentium supputat, ac laudātes quasi furore concita fugiens vitansq;, reprehendentib. ac peruertentibus dicta accurrens & se adsocians: aut si nihil peruerterit, iuniores aliquos comparans, qui videantur eadem de re melius ac maiore cum vi dixisse, donec tandem corruptā vitiatamque auditionem prorsus inutilē sibi effecerit. Oportet ergo factis studio audiendi cum ambitione inducijs, placido animo audire, tanquā ad sacrum conuiuium aut sacrificij primitias inuitatum, vimque oratoris, sicubi scopum suum assecutus est, collaudare: in reliquis boni consulere studium eius, qui quæ norat in medium protulerit, ijsque mouere auditores voluerit rationibus, quibus ipse fuerat motus. Quæ dicta sunt praclare, non debet auditor fortunæ aut casui imputare, sed studio, diligentiæ, laborique accepta ferre. eaque cum admiratione & æmulatione imitari. vbi peccatum est, causas & originem erroris circumspecte perquirere. Sicut enim Xenophon ait, bonis rei familiaris tractatoribus, & ab amicis commodari & ab inimicis: ita vigili & attento auditori non modo recte, sed etiam vitiose differentes prosunt. *Vitia dicentium auditori vtilia.* Vilitas enim sententiæ, vanitas vocabuli, figura importuna, eruptio cum inepto gaudio ad laudē, & alia id genus, magis audiendo alios deprehenduntur, quam dicendo. Itaque culpa à dicente nobis est in nos transferenda, videndumque an nostrum nos aliquod tale fallat vitium. Nihil enim facilius est quam reprehendere alium. quod inutiliter fit, & vanum est, nisi ad emendandos aut vitandos similes lapsus referatur. Itaque aliorū peccata consideranti in promptu sit sibi Platonicū illud occinere. Numnam & ego fortasse talis sum? Quemadmodū enim in oculis aliorū nostros refulgere cernimus: ita in orationibus aliorū contēplari forma nostræ debemus, vt neque nimis audacter alios contemnamus, & ipsi in

dicendo nos maiori cum diligentia obſeruemus. Vtilis eſt hac in re etiam comparatio, vt cum ſoli ſumus poſt auditionem, eorum aliquid, quæ non recte aut non ſufficienter dicta putamus reſumentes, conemur idem tractare argumentum, aggrediamurq; vel implere, vel corrigere, vel aliter dicere, vel prorſus noua oratione perſequi, quod Plato fecit Lyſiæ oratione propoſita. Non enim difficile eſt orationem alterius improbare, ſed oppido procliue factu: meliorẽ autem eius loco reponere, id vero perquā magni eſt laboris. Qua ratione Spartanus ille cum Philippus diceretur Olynthum euertiſſe: Atqui (aiebat) ille profecto talem vrbem cōdere non poſſet. Quando igitur in diſſerendo de eadem materia ſentiemus nos non multum præſtare ijs qui ante dixerant, à contemnendo valde retrahemur: & ſuperbia qua nobis placemus ipſi, in huiuſmodi contentionibus redarguta, facile reprimetur. Contemtui admiratio eſt aduerſa, quæ cadit in æquiora & manſuetiora ingenia. verum hic quoq; non exigua, ac fortaſſe etiam maior adhibenda eſt cautio. quatenus nimirum contemptores & feroces minus vtilitatis audiendo ſibi comparant: ad admirationem autem propēſi atque ſimplices facilius damno afficiuntur. Et Heracleti dictum non improbatur, Stupidum hominem quauis oratione percelli. Oportet vero laudem candide tribuere dicenti: orationi fidem caute adhibere, ac dictionem quidem & actionem æquo animo & ſimpliciter ſpectare: vtilitatem autem & veritatem eorum quæ dicuntur, accurato acrique iudicio perpendere, vt & qui audiunt, odio vacent, & qui dicunt, nihil damni afferant. nā multas falſas & malas opiniones beneuolentia erga dicentes, eorumve apud nos autoritate inducti in errorem amplectimur. Spartanorum principes cum ſententiā hominis parum laudatæ vitæ approbarent, alteri ſpectatæ vitæ morumq; eam pronunciandam mandauerunt recte admodum & ciuiliter populum adſuefacientes, vt moribus potius quam verbis conſulentium duci ſtuderent. Sed quæ in philoſophia dicuntur, ea oportet exiſtimatione eius qui dixit detracta, ſeorſum per ſe examinari. Vt enim in bello, ita etiam in auditione multa ſunt inania. Etenim canicies dicentis, geſtus, ſupercilium, ſui iactatio, maxime autem vociferationes ac tumultus & ſaltationes eorum qui interſunt, faciunt ad percellendum impe-

Admirationis cautio.

Ornamenta orationis in utilia.

imperitum auditorem atq; adolescẽtem, veluti fluxu quodam abreptum. ipsa etiam dictio habet quippiam ad decipiendum conducens, si rebus applicetur suauis ac copiosa & cum fastu aliquo atque apparatu. sicut enim eorum qui ad tibiam canunt errores plerique latent auditores: ita abundans atque ornatu superbiens dictio animum auditoris præstringit, ne rem de qua agitur intelligat. Et Melanthius quidem interrogans (vt aiunt) de Diogenis tragœdia, negabat se eam videre, quod vocabula eius cõspectum intercluderent. Sed plerorumq; sophistarum orationes atq; declamationes, non vocabulis modo tanquam cortinis velãt sententias, sed vocem quoq; accuratis quibusdam sonis ac mollicie & cãtillationibus illi edulcantes, bacchicũ quendã furorẽ in auditorũ animis concitant, eosq; transuersos abripiunt: pro vana quam adferunt voluptate vaniorẽ etiam gloriolã reportantes. itaq; illis vsu venit id, quod Dionysium ferũt dixisse: qui cum citharœdo cuidam pręclara cum approbatione cãtanti inter audiendũ magna quædã dona promisisset, deinde nihil dedit, persoluisse se iam ei gratiam dicens: qui quanto tempore canens delectasset, tanto etiam spe fuisset oblectatus. Atque hoc stipendium tales auditiones dicenti rependunt. Is enim in admiratione est quandiu delectat, deinceps simul cum auditione desinit & voluptas, & dicentis existimatio. & alter tempus, alter vitam frustra perdidit. Proinde oportet copia & vanitate dictionis remota, ipsum persequi fructum, imitarique non eas quæ serta plectunt mulierculas, sed apes. Illæ enim florida & odorata sectantes folia, conserunt atque pertexunt opus iucundum quidem illud, sed in diem duntaxat durãs atque infrugiferum. Hæ sæpenumero prata peruolitantes violarum, rosarum, hyacinthorumque copia consita, in thymum asperrimum atque gustus acerrimi deferuntur, eique adsident mel meditantes flauum: perceptoque vtili succo ad suum reuolant opus. Eo itaque modo debet sincerus artisq; studiosus auditor omittere florida & luxuriosa verba, resq; ad actiones scenicas aut spectacula pertinẽtes, eaq; putare pro pabulo fucorum sophisticen ambientium: animo autem in ipsos orationis sensus penetrare, intentionemque dicentis, & quod vtile est atque commodum ad se trahere: memoria tenens, non in theatrum se aut odeum,

Fructus ex auditione captandus.

d in ſcholam ludumq; litterarium veniſſe, vt oratione vi-tam corrigat. Ideoque auditionem conſiderare ſecum debet atq; examinare quomodo ea ſit affectus, ac ratiocinari an aliquis ea motus animi factus ſit ſedatior, an aliquid de moleſto leuius redactum, an fiducia & animi altitudo cōfirmata, an ad virtutem & honeſtatem inſtinctus aliquis animi excitatus. Cum enim è tonſtrina abituri ſpeculo adſiſtamus, caputq; contrectemus, vt tonſuram & præciſionem crinium examinemus: quanto magis è ſchola atq; ab auditione diſcedentes, ſtatim debemus animum noſtrum intueri, an ille moleſtis otioſiſq; depoſitis aliquibus factus ſit tranquillior. Nam vt aiebat Ariſto, neque balnei neque orationis non purgantis vllus eſt vſus. Delectetur itaque vtilitate ex oratione percepta adoleſcens: non tamen delectationem auditionis finem ſtatuat: neq; exiſtimet debere ſe è ſchola philoſophi diſcedere cantillantem ac lætitia delibutum, neque vnguentum quærere, cum irrigatione & cataplaſmate indigeat: ſed grato animo accipere, ſi quis aſpera oratione animum (veluti fumo aluearibus apes eiiciunt, caligine & ſtupore quo fuerat occupatus euacuet. Etſi enim dicentem par eſt non nullam planè curam in id ponere, vt dictio ſuauis ſit & probabilis: tamen auditor eius minimam debet habere rationem, ab initio quidem. poſt, quemadmodum qui bibunt, extincta demum ſiti obuertunt pocula, cælaturamq; contemplantur: ita ipſi ſententiis impleto iam detur reſpirandi ſpacium, dictionemq; an elegans aliquid & elaboratū habeat conſiderandi. Qui autem ſtatim ab initio non rebus ipſis inhæret, ſed orationem requirit Atticam atque ſubtilem, perinde facit, ac ſi quis antidotū nolit bibere, niſi teſta ſit in Attica Colia depicta: aut hyeme veſtem ſumere recuſet, ſi non ſit ex Attica lana texta. eodem enim ille modo in lacerna orationis Lyſiacæ deſidebit tenui ac vili, iners atque immobilis. Hęc vitia magnam vanitatem animorum, magnamq; inania garriendi ſubtilitatem atque argutias adoleſcentum in ſcholis genuerunt, neq; vitam neq; actiones neq; in repub. conuerſationem philoſophorum obſeruantium, ſed vocabula dūtaxat ac verba: laudantiūq; ſi quid bene pronūciaretur, id vero de quo pronūciabatur vtile eſſet an inutile, neceſſariū an inane & ſuperuacaneū neq; intelligentiū, neq; inquiren-

Delectationis qua habenda ratio.

quiren-

quirentium. Consequēs his est præceptio de quæstionibus. Nam eum quidem, qui ad cœnam venit, vti appositis decet, neque vel alia poscere, vel culpare apposita. Qui vero inuitatus est auditionem, is siquidem certa lege vocatus est, audiat tacite dicentem. qui enim ad alia argumenta deducunt, aut interrogationes interijciunt, aut dubitationes mouent, importuni auditores, & quibus cum dicente non facilè conueniat, nullam capiunt auditionis vtilitatē, sed simul & orationem & oratorem cōturbant. Vbi vero is qui dicit, auditores quærere & ponere de quo disputetur iusserit, ibi semper danda est opera, vt necessarium aliquid aut vtile quæstio tua proponat. Deridetur apud procos Vlysses: *Quales proponēda quæstiones.*

Panis frusta petens, non enses, siue lebetes; *Odyss. ρ. 222.*

magni animi quippe putabant esse vt dare, ita etiam petere aliquid magnum. Rectius vero auditorem aliquis derideat, paruas & friuolas quæstiones proponentem, quemadmodum adolescentes non nulli, vt suas argutias & dialectices aut mathematum peritiā ostentent, solent quærere de infiniti sectione, & qui sit motus secundū latus aut secundum dimetientem. Quibus responderi potest, quo pacto Philotimus respondit cuidam pure intus laboranti & tabi iam obnoxio, quod ex colore & respiratione medicus deprehendebat, medicamentum petenti aduersus reduuiam: Non est tibi, amice, aduersus reduuiam opus medicina. Ita & adolescenti dicetur, Non est tempus tibi de his quæstionibus cogitandi, sed quo pacto fastu, arrogātia, amoribus, nugisque liberatus possis vitę statum vanitatis expertem ac sanum inire. Ad peritiam quoq; dicentis & naturalem propensionem oportet auditor vt se accommodet studiose, & de iis quærat, in quibus ille tractandis plus quam vllo alio in genere valeat, neque alio eum adigere: vt si morali philosophiæ dedito physicas aut mathematicas difficultates proponas, aut naturæ cognitionem sibi sumentem in connexorū iudicium, aut solutiones pseudomeni trahas. Sicut enim qui claui ligna findere, aut securi fores reserare conetur, nō tam illa instrumenta corrumpere, quam se ipsum vsu vtriusque & facultate priuare videatur: ita qui à dicente quod offert non accipientes id exigunt, quod is non didicit aut non exercuit, non in eo tantum læduntur, sed & in malignitatis atq; odii cuiusdam crimē incurrunt. Id quoq;

cauebis, ne multa aut frequẽter quæras. est enim hoc eius, qui quodammodo interim se ostentet. alio autem proponente audire placide, studiosi est & communicantis rationem discendi cum aliis: nisi sit priuatim qui vrgeat affectus inhibitionem requirens, aut morbus admonitionis egens. Nimirum enim, vt aiebat Heraclitus, non conducit occultare inscitiam: sed in medium proferenda, eiq; facienda est medicina. Quod si ira aliqua, aut superstitio, aut dissensio cum domesticis vehemens, aut ab amore profecta furiosa cupiditas,

Non ante motas mentis commouens fides.

Ad nos pertinentia audire debemus.

animum cõturbet: non debes reprehensionis vitandæ studio alia differendi argumenta quærere, sed in disputationibus de his ipsis audire, & digressus inde priuatim accedere & rem disquirere. Contra vulgo in eo peccant, quod gaudent & admirantur vbi philosophi de aliis loquuntur. quibus ii omissis si ad ipsos orationem cõuertant, & libere moneant de iis de quibus ipsorum interest, indigne ferunt, operamque putant eam sumi superuacaneam. opinantes scilicet philosophos in scholis ita esse audiendos, vt tragœdi in theatro audiuntur: in rebus extra scholã, philosophos nihil ipsis esse præstãtiores. Quod quidem de sophistis nõ iniuria sentiunt. qui vbi de suggesto descenderunt, librosque deposuerunt & institutiones suas, in seriis vitæ rationibus explicandis ieiuni sunt & vulgo nihilo meliores. Quod autem ad veros attinet philosophos, ignorant eorum & seria & iocos, & nutus, & vultum siue ad subridendum compositum siue tetricum, maxime autem verba ad aliquem seorsim directa, habere fructum suum iis conducibilem, qui sustinere animumq; attendere didicerunt. Iam quod ad laudationes attinet, requirit hoc officium cautionẽ aliquam & mediocritatem: quando neque excessus eo in genere neque defectus est liberalis. Molestus est enim & importunus auditor, qui nulla orationis parte mouetur aut delinitur, repletus fastu quodam inuidia suffuso & insita sui solius approbatione, veluti qui aliquid iis quæ dicuntur melius dicere se posse præ se ferat: cum neque supercilium pro decoro moueat, neque vllam emittat vocem quæ eum animo æquo audire testetur, sed silentio & ficticia grauitate atque habitu opinionem venetur constantis profundique hominis,

Philosophi aliter audiendi, quã sophistæ.

Laudandi modus.

nis, qui laude perinde atq; pecunia seipsum ea priuaturum se putet quam alteri impertiat. Sunt autem multi qui male & alieno sensu Pythagoræ dictum accipiunt, qui id se è philosophia lucri abstulisse dixit, nihil vt miraretur. ij vero in despicientia collocant abstinentiam à laudando & honorando, contemtuque aliorum grauitatem suam metiuntur. Etenim philosophica ratio eã quæ ab hæsitatione & ignoratione proficiscitur admirationem atque stuporẽ eximit, cognitione & enarratione causarum subiecta: facilitatem interim, magnanimitatem, humanitatemq; non delet. Qui enim reuera & constanter sunt boni, ijs honor est pulcerrimus honore dignum aliquem afficere, summumque ornamentum alios ornare: quod abundantia quadam gloriæ & liberalitate possunt. qui vero in alijs laudandis parci sunt, suarũ adhuc inopes laudũ fameliciq; videntur. Peccat in alteram partẽ qui nihil interponit iudicij, sed cuiuis voci aut syllabæ insistens acclamat, leuis quidã homo & aniculárum similis. atq; is plerunq; ne ipsi quidẽ probatur actori: auditorib. quidẽ molestus semper est, excitans eos inuitos identidem, & quasi vi obtinens, vt verecundia tracti vna adstrepant. & nullam consecutus vtilitatem, quod plenam tumultus effecerit laudationibus suis concionem, discedit cum vno ex his tribus titulo, vt aut subsannator videatur fuisse, aut adulator, aut orationum rationis imperitus & ineptus. Porro qui iudicis officium fungitur, is & odio & beneuolentia vacuus audire debet integro animo quid iuris sit. In ijs autem auditionibus quæ de litteris sunt, neque lege vlla neque iureiurando impedimur, quo minus beneuoli audiamus disserentem. quin & Mercurium veteres in dedicandis fanis adiunxerunt Gratijs, significaturi orationem maxime flagitare benignas & amicas aures. Nunquã.n. putabant cũ qui diceret adeo absurdum fore aut à scopo aberraturum, quin si non sententias laude dignas aut commemorationes aliarum rerum, aut argumentum ipsum institutumque orationis protulisse applausum merens, saltem dictio aut collocatio orationis deberet approbari:

Aequanimitas in audiendo.

Inter echinopodes velut, asperam & inter ononin
Interdum florent mollia leucoia.

Quando enim quidam vomitus, febris, atq; adeo ollæ laudationibus publice declamatis nõ expertes fuerunt appro-

bati-

bationis: viri alioquin philosophi vel nomen vel existimationem gerentis oratio non possit omnino respirationem aliquam & laudandi tempus parere auditoribus benignis

5. de rep. prope finem.

atque humanis? Ait Plato, qui formosi sunt quocunq; tandem, aliquo saltem modo mordere amatores suos. quod amator albos deorum filios appellans, nigris virilium nomen tribuens, adunco naso præditis regiorum, compresso gratiosorum, pallido mellei coloris, amplectitur atque diligit. nam amor hederæ instar valet se quauis arrepta ansa applicare. Multo igitur magis audiendi litterarumque studiosus subinde aliquam repererit causam, cur non abs re quemuis dicentem videatur laudare. Nam & Plato cum Lysiæ orationis neque inuentionem laudaret: & dispositionem conturbatam culparet, elocutionem tamen laudauit, & quod singula vocabula perspicue essent ac rotunde tornata. At reprehendere posset sane aliquis Archilochi argumentum, Parmenidis versuum compositionem, Phocylidis tenuitatem, Euripidis loquacitatem, Sophoclis inæqualitatem: quo pacto & ex oratoribus alius placidis animi motionibus caret, alius ad concitandos grauiter animos nil habet virium, alium gratiæ destituunt. quiuis tamen peculiarem vim mouendi & ducendi habuit ob quam laudatur. Quod fit, vt auditoribus copia suppeditet materiæ, vnde dicentem demereantur. Quibusdam enim sufficit etiamsi voce non testemur approbationem, oculus saltem placidus, facies que hilaris, & constitutio vultus. hæc enim iam vsurpari etiam vbi quis plane infeliciter dicit, vulgo receptum est, inque omni auditione adhiberi. Sessio autem non insolens, & sine flexu recta forma, & oculi in ipsum dicentem conuersi, ac seriæ attentionis, vultusque quieta constitutio, & quæ non modo nullum contemtus aut indignationis, sed neque aliarum curarum aut occupationum animi indicium habeat, eodem faciunt. Ac quemadmodum in quacunq; re id quod pulchrum est ex multis numero diuersis & ad vnum temporis articulum conuenientibus, quadã concinnitate & concentu perficitur: cum turpitudo statim existat, vel vna aliqua etiam leuicula re deficiente, aut absurde adsumpta, sic etiam in ipsã auditione non modo grauitas supercilij, & vultus parum iucundus, oculi vagi, corporis circumactio, indecora femorum inter se permutatio: sed & nutus, & susurrus

susurrus

furrus ad alterum, & subrisio, & somnolentæ oscitationes, ac demissio vultus, & quidquid tale est, in vitio ponitur estque accurate cauendum. Sunt interim qui putent suas esse dicentis partes, auditoris nullas atque illum volunt venire præmeditatum atque paratum: ipsi meditationis curarumque vacui & nō ductis sui officij rationibus in auditorium se conijciunt, sedentque veluti ad cœnam si venissent aliorum labore partam voluptatem percepturi. Atqui & conuiua scitus suum habet officium, & multo magis auditor. Particeps est enim orationis, & dicentis adiutor: neq; debet eius delicta seuere examinare, dictionem actionemque vbique sub censuram vocando, & ipse censuræ liber in auditione turpiter se gerere. Sed quemadmodum in pilæ ludo qui excipit iacienti se motibus corporis concinne solet accommodare: ita inter dicētem quoq; & auditorem, si vterque officium suum tueatur, quædam est proportio. Porro in laudando non est temere quibusuis vtendum vocibus. Nam Epicurus quoq; molestus est, qui à suis familiaribus ad epistolia amicorum tumultus plausuum excitari scribit. Et qui nunc inusitatas in auditoria introducūt voces, dum acclamant Diuinitus, diuino instinctu, Præclarius quam vt æquari ab vllo possit (quasi vero ea non sufficiant quibus Plato, Socrates & Hyperides vsi sunt laudum indicijs, Recte, sapienter, vere.) ij supra modum indecenter agunt, dicentesque traducunt, quasi hi superbia impulsi nimias laudes affectarent. Vehementer etiam molesti sunt, qui iureiurando adhibito, veluti in foro, testimonia dicētibus perhibent. Neq; his minus ij, qui personarum decorum non obseruant, dum philosopho acclamant Acriter, seni Ingeniose aut Floride voces ludentium lasciuientiumq; in scholasticis declamationibus ad philosophos ij transferentes orationiq; seriæ amatoriam laudem accommodantes perinde ac si quis athletæ sertum liliorum rosarumve, nō lauri aut oleastri coronam imponeret. Euripides sane poeta, cum quidam risisset dictante ipso chori personis carmen quoddam ad harmoniam compositum: Nisi, inquit, stupidus esses indoctusque homo, non vtiq; risisses me Mixolydo cantante. Et vir nimirum philosophus ac ciuilis auditoris in læticiam effusi luxuriam his verbis compesceret, Tu mihi demens quidam homo videris, disciplinæq; expers. alio-

Auditorem debere esse præmeditatum.

Laudum moderatio.

Qui

qui me docente, aut verbis castigante, aut differẽte de deo, vel republica, vel imperio, non tu cantillasses aut saltasses: ac mihi serio considera quid rei sit, philosopho differente eos qui foris sunt propter auditorum vociferationẽ & fremitum dubitare, tibicen ne aliquis, an citharœdus, an vero saltans laudetur. Cæterum admonitiones & obiurgationes non sunt sine doloris sensu, neque effeminate etiam audiendæ. Qui enim facile & neglectim ferunt se maledictis philosophorum peti, ita vt reprehensi rideant, laudentque reprehẽsores, quomodo parasiti eos à quibus aluntur laudant, si ab ijs conuitio impetuntur: ij plane proterui & feroces, impudentiam neque bonum, neque verum fortitudinis argumentum ostentant. Salse enim in se iactum aliquod dictum, citra tamen iniuriam & cum facetia, ferre sine dolore & hilare, non est indignum ingenuo & disciplinam experto, sed omnino liberale ac Laconicum. Verum vbi castigatio vitæ corrigendæ gratia suscepta sermone vtitur acriter arguente, tanquam medicamento mordente: ibi non audire submisse, neque pudore animum accensum vertigine corripi & sudore perfundi, sed immotum audire diductisque in risum labijs, ac dissimulare omnem dolorem, plane illiberalis est signum adolescentis & à verecundia alieni: ob consuetudinem peccandi continentem animo eius, sicut in dura fit & callosa carne, vibicem non admittente. Diuerso autem modo sunt affecti, qui cum semel male audiuerunt, fugiunt ita vt nunquam retro se conuertant, omninoq; philosophiam transfugæ relinquũt: ij cum à natura habeant verecundiam, bonum ad salutem parandam principium, perdunt illud dum ob luxum & molliciẽ non tolerãt reprehensiones, neq; fortiter correctiones sustinent, sed ad blandas atq; delicatas auditiones se conuertunt, vbi adulatores aliqui aut sophistæ vocibus dulcibus quidem, sed vtilitatis omnis vacuis demulceant. Sicut ergo qui post sectionem fugit medicum, neq; ligari factũ vulnus sinit, eam is medici operis partẽ quæ dolorem affert pertulit, eam quæ sanat aspernatus: ita qui orationem, qua stulticia ipsius sacinata ac sauciata fuit, non patitur etiam persanare vlcus & ad cicatricem perducere: is morsus & dolore affectus, nullo percepto commodo, à philosophia recedit. Non enim solum Telephi vulnus, vt est apud Euripidem.

Obiurgationes vt audiendæ.

Ramenta lima demta cuspidi fouent.

sed etiam morsum bonæ indolis adolescentibus à philosophia inflictum eadem quæ sauciauit sanat oratio. Itaq; pati quidem oportet & morderi, non conteri autem, neque animo concidere qui reprehenditur. sicque statuat, se philosophiæ tãquam mysterijs quibusdam magnis initiatum, primas lustrationes ac tumultus vbi pertulerit, spem habere iucundi splendidique fructus præsentem molestiam & conturbationem secuturi. Sic etiam vbi videbitur immerito increpatus, recte aget sustinendo, & ad finem vsque patienter audiendo, sine facto compellabit hominem sui purgandi causa, precabiturque vt libertatem reprehendendi istam atq; vehementiam qua aduersus se nunc fuit vsus, ad arguendum aliquod vere peccatum reseruet. Præterea sicut in litteris, lyra, palæstra ea quæ initio discenda sunt multum habent tumultus, laboris, ac obscuritatis: inde paulatim factis progressibus consuetudo tanquam cum hominibus & noticia plenior parta, omnia amica, mansueta & faciliora dictu actuque facit. ita cum philosophia quoque in primis vocibus atque rebus habeat omnino quippiam ieiunum & insolens, non conuenit quenquam ipsis initijs perterritum (quod plane fuerit ad quemuis timescentis strepitum hominis atque inaudacis) rem totam deserere: sed conantem singula, operamque impendentem, & progressibus intentum, expectare consuetudinem quæ omnia bona reddere valet iucunda ea enim non multo post tempore aderit, magnam adferens disciplinæ lucem, & acres amores inferens virtutis: sine quibus plane ærumnosi est aut meticulosi hominis reliquam posse perferre vitam, vbi ob molliciem quis philosophia excidit. Neque abnuerim prorsus res ipsas habere quippiam quod imperiti & iuuenes initio perspicere vix, aut ne vix quidem possint. sed tamen in maximam obscuritatis partem ipsi sua culpa incurrunt, in idem diuersis ingenijs peccatum prolabentes. Quidam enim verecundia quadam ducti, & parcere doctori volentes, metuunt interrogare & confirmare doctrinam, vt re percepta assentiri possint. alij intempestiua ambitione & inani cum alijs certandi studio vt acumen ingenij ac facultatẽ discendi ostẽtent, priusquam acceperint habere se profitentes, nihil percipiunt. Ita vsu venit, verecundis quidem istis ac taciturnis,

Principia difficilia.

Cur nihil discant plerique.

vt di-

vt digreſſi in mœrore ſint ac dubitationibus, coguntúrque tandem neceſſitate impulſi maiore cum pudore dicentem interpellare, & quæſtiones reuocare ac retrorſum diſcurrere. ambitioſis autem illis atq; audaculis, vt ſuam inſcitiam ſemper occultent atque tegant. Repudiata itaque omni id generis ſtupiditate atque arrogantia, in id incumbamus, vt diſcamus animoque comprehendamus quidquid vtiliter dicitur, patiamurque nos rideri ab his qui ſibi ingenioſi videntur, ſicut fecerunt Cleanthes & Xenocrates. qui cum viderentur tardiores eſſe quam qui vna ſcholam frequentabant reliqui, nō profugerunt à diſcendo, neque animos deſponderunt: ſed vltro in ſeipſos dicteria iecerunt, vaſis anguſti orificij, & æreis tabulis ſe ſimiles dicentes, vt qui ægrè doctrinam perciperent, perceptam firmiter conſtanterque retinerent. Nō enim duntaxat quod apud Phocylidem eſt,

Exempla patientiæ in diſcendo.

Qui vult eſſe probus, falli hunc perſæpe neceſſe eſt:

ſed & derideri oportet ſæpe, & ignominiam ferre, & ſalſe dicta, & ſcurriles inſectationes. omni denique robore animi aduerſus inſcitiam niti, eamque deijcere oportet. Sed & illud vitandum eſt in quo in diuerſas alij partes peccant. Sunt enim qui ob ignauiam ſuam moleſti ſunt doctoribus atque importuni. qui cum nolint ſeorſim ipſi laborem diſcendo impendere, ſæpenumero eadem de re interrogando negocium faceſſunt doctori: inſtar implumium pullorum ſemper ad alienum os hiantes, cupienteſque omnia ſibi iam ante ab alijs præparata & elaborata tradi. Alij attentionis & acuminis gloriam non ſuo aucupantes loco, garrulitate & curioſitate magiſtros obtundunt, ſemper aliquid non neceſſarium in diſputationem trahentes, demonſtrationeſque rerum nihil ad inſtitutum facientium quærentes.

Duo alia auditorum vitia.

Hoc pacto iter, breue quod ſit, longum redditur,

vt Sophocles ait, non ipſis tantum, ſed & alijs. nam identidem vanis & ſuperuacaneis interrogationibus magiſtrum occupantes, veluti in faciundo itinere, impediunt continuationem doctrinæ, interceptæ atque moram paſſæ. Atq; hi quidem, vt Hieronymus ſentit, ſimiles ſunt ignauorum ac timidorum canum, qui cum domi pelles mordeant, ac villos vellant, ipſas feras non tangunt. Segnes autem illos hortor, vt cum capita rerum animo complexi fuerint, ipſi ſuo Marte reliqua adponant, memoriaque inuentionem

quaſi

quaſi manu ducant, & orationem alterius veluti initium ac ſemen accipientes enutriant atque augeant. Non enim ve vas, ita mens quoque impleri opus habet, ſed fomitem tantum & alimentum (ſicut materia effectoris eget) requirit qua incitetur ad inueniendum, & ad veritatis indagationem feratur. Sicut ergo fatuus ſit qui à vicino ignem petens, inuento ibi ſplendido foco perpetuo adſideat & ſe calefaciat: ita ſi quis ad alium accedens diſcendi cauſa, non exiſtimet ſuum ſe peculiare ſibi lumen debere accendere in ſua mente, ſed gaudeat auditione, eaque ſe oblectans magiſtro ſemper adſideat: is ruborem quidem nitoremque opinionis quendam audiendo ſibi parat, ſed internam animi æruginem flammis non excoxerit, neque caliginem luce philoſophiæ diſpulerit. Quod ſi igitur alio præcepto vſus eſt ad rectam audiendi rationem, oportet nos huius quod modo expoſui memores, ſimul cum diſcendo inueniendi exercere facultatem. vt cum ſtatuerimus principium recte viuendi eſſe recte audire, habitum nobis non ſophiſticæ oſtentationis aut nudæ cognitionis, ſed animo impreſſum, philoſophicumque paremus.

PLVTARCHI COMMENTARIVS, QVOmodo poßit adulator ab amico internoſci.

Lib.5.de leg.
Amor ſui.

APVD Platonem eſt, Antioche Philopappe, veniam omnes dare ei, qui ſui ſeſe maximo teneri amore profiteatur: verum præter alia hoc ſummum ex amore tali vitium in animo hominis exiſtere, quod iuſtus ſui ipſius incorruptuſque eſſe iudex nequit. cæcus enim eſt rei amatæ cognitor qui amat: niſi quis adſueuerit pulchra potius in precio habere ac ſectari, quam cognata quæ ſint & domeſtica. Hoc vitium adulatori ſub ſpecie amici ſeſe ingerendi magnam aperit feneſtram oportuna ad nos ſubigendos arce vtenti noſtro amore noſtri: qui amor facit, vt quiſque ſui ipſius aſſentator cum ſit primus atque maximus, non difficulter admittat externum, quem putat ac vult eſſe ſibi atque accedere teſtem adſtipulatoremque. Cui enim obijcitur quod adulatoribus delectetur, is ſeipſum valde amat, atque ob beneuolentiam omnia ſibi vult adeſſe, omnia putat ea, quæ velle quidem habere non eſt ab-

Ibidem. surdum, opinari autem seijs esse præditũ. periculosum est, multamque requirit cautionem. Quod si veritas res est, vt ait Plato, diuina, omniumque bonorum & dijs & hominibus principium, apparet dijs inimicum esse adulatorem, Pythio præ cæteris Apollini. impugnat enim semper hanc vocem, Nosce teipsum, animum vniuscuiusque decipiens ignorationemque ingenerans bonorum ac malorum quæ ei adsunt, propter quã necesse est & bona mutila imperfectaque, & mala prorsus inemendata relinqui. Quod si, vt pleræq; aliæ solent res malæ, adulator aut solos, aut præcipue adoriretur ignobiles, atq; viles homines: non ita periculosa esset ea res neq; adeo difficilis euitatu. Nunc, quemadmodum teredines lignis innascũtur potissimum teneris atque dulcibus: ita fere generosa ingenia, & frugi atque placida adulatorem recipiunt aluntque adhærescentem.

Adulatores optimis insidiari.

Atque, vt Simonides ait, equos alendi studium non lecytho comitari, sed agris frugiferis: ita videmus adulatores non pauperibus se adiungere, aut inglorijs & plebeijs, sed magnarum familiarum rerumque amplarum ruinam hãc morbumque esse, qui sæpe etiam regna imperiaque subuertit. Quare non paruum est negocium, neque prouidentia indigens exigua, ita adulationem considerare, ne cum adeo sit agilis, amicitiam lædat aut criminibus obnoxiam reddat. Etenim pediculi morientes deserunt, abeuntque ab eorum corporibus, extincto quo alebantur sanguine. Sed nunquam omnino videbis adulatores eo se conferre, vbi res sunt accisæ & homines frigent. vbi gloria est & potentia, eo aduolant, ibiq; augentur, & mutante fortuna celeriter diffluunt. Non est autẽ res ad illud vsq; experimentũ trahenda, quod inutile sit, adeoq; damnosum, neq; periculo careat. Durũ est enim in eo temporis articulo sentire nõ esse, qui putabantur, amicos, quando res non sinit inconstantem & ficticium cõstante ac probo permutare. Sed sicut nomisma, ita amicum oportet habere ante quam vsus postulet probatum, nõ ipso vsu reprehensum. neq; damno accepto sentire debemus, sed peritiam cognoscendi adulatoris habere, ne lædamur. Alioquin idem nobis vsu veniet quod ijs qui gustato demum veneno sentiunt id esse lethale, iudiciumq; ipsis hoc suo constat exitio. Nam neque hos probamus, neq; eos qui amicitiã honestate ac vtilitate me-

Cautio.

tientes,

tientes, putant adulatores ipso facto se deprehendisse eos, qui blande ac gratiose conuersantur. Non enim insuauis esse debet amicus aut inconditus, neque grauitas austeritasque amicitiæ morum acerbitate constat: sed ipsa illa eius pulchritudo atque grauitas, suauis est ac desiderabilis,

Non omnes esse adulatores, qui sunt iucundi aut laudant.

Quam iuxta Charites, sedes posuitq; Cupido.

neque soli ei qui est in calamitate,

Faciem intueri duce hominis est beneuoli,

sicut ille apud Euripidem ait: sed vitam comitatur amicitia nō minus voluptatem rebus lætis adijciens ac gratiam, quam aduersis dolores difficultatesq; adimēs. Atq; vt Euenus dixit omnium condimentorum optimū esse ignem: ita Deus amicitiam vitæ admiscens, omniá læta, dulcia ac grata vt essent amico præsente vnaq; fruente fecit. Et vero qui voluptatum occasione obrepere vellet adulator, si nosset amicitiam nihil iucundi vsquam admittere? Sed sicut quæ aurum mentiuntur & adulterina sunt, fulgorem tantum auri atq; nitorem imitantur: sic adulator suauitatem venustatemq; amici imitans, semper hilarem se ac renidentem præbet, nunquam resistens, nunquam repugnās. Itaq; non statim debemus adulationis suspectos habere quicunq; laudant. nō minus enim suo tempore laus amicum, quam obiurgatio decet. Quinimo morositas ac ad quæuis reprehédendum procliuitas, ab amicitia est & cōsuetudine res aliena. Quæ autem beneuolentia liberaliter atq; alacriter laudem laude dignis tribuit, huius etiam in reprehendendo libertatē facile & sine molestia perferimus ac probamus, credentes necessitate ductum increpare, qui in laudando fuit facilis. Operosum est ergo, dicet aliquis, adulatorem ab amico internoscere, si neque voluptatem afferendo, neque laudando differunt. nam & in ministerijs & in obsequijs videmus sæpe adulatores amicis esse celeriores. Quidni vero sit, inquam, difficile? Siquidē agimus de vero adulatore qui artificiose & cum quadā calliditate rem gerit: neq; cū vulgo eos intelligimus adulatores, quos autolecythos & mensarum vocamus assectas, ac qui post datam manibus aquā verba eorum referunt quibus assentantur: quorum ad vnicam patinā ac calicē illiberalitas scurrilitate & impuritate comitata sese prodit. Non enim, puto, necesse erat Melanthiū Alexandri Phærei parasitum adsentationis cōuincere:

qui interrogantibus quomodo confossus esset Alexander, respondit, Per latus in ventrem meum. neq; eos qui circa opulentam mensam in orbem versantur, quos neque ignis arcere, neq; æs ferrumve potest à petēda cœna. neq; adulatrices Cyprias, quæ postquā in Syriam transiuerunt, climacides (quasi scalarias diceres) appellatæ sunt, quod scalarum loco essent regum vxoribus, ijs se submittentes, vt per ipsas hæ vehicula conscenderent. Quem igitur oportet cauere? Eum qui neque videtur, neque profitetur se adulari: quem non deprehendes circa culinam oberrare aut vmbram metiri vt cœnæ tempus exploret, aut ebriū quouis modo sese prosternere: sed plerumq; sobrius est, curiose agit, & actionum vult esse socius, arcanorumq; particeps: & in summa tragicus est, non satyricus aut comicus histrio amici personam gerens. Sicut enim Plato ait extremæ esse iniusticiæ, iustum videri neque esse: ita & hæc periculosa est existimanda assentatio quæ fallit, non quæ aperta est, & quæ serio, non quæ ioco agit. Hæc enim veræ quoque amicitiæ plurimum fidei derogat sæpe eodem recidēti, nisi animum aduertamus. Gobrias cum mago, quem persequebatur, in obscurum delatus conclaue ac colluctans, Dario superuenienti ac qui magum altero saluo iugularet non reperienti mandasse fertur, vt vel per vtrumq; exigeret mucronem. Nos autem quando minime gentium dictum illud, Pereat cum inimico amicus, probamus: adulatorem multis similitudinibus cum amico implicatum cupientes auellere, summo studio cauere debemus, ne aut cum malo bonum abijciamus, aut dum vtilibus parcimus, in id incidamus quod est noxium. Sicut enim agrestia semina quæ tritico permixta eiusdem cum eo sunt figuræ ac magnitudinis, difficulter secernuntur, cum aut non excidant per angustiora cribri foramina, aut per ampliora vna cum tritico excidāt, ita adulatio amicitiæ sese admiscēs similitudine omnis affectus, motus, vsus, atq; consuetudinis, difficulter deprehēditur. Enimuero quia omniū rerū suauissima est amicitia, nihilq; plus adfert lætitiæ, ideo adulator etiam voluptatibus delinit, in ijsq; administrandis est. Et quia gratia vsusq; amicitiam consequitur, quam ob rem dicimus igne magis & aqua necessarium esse amicum: iccirco adulator ministerijs sese vltro offert, conaturq; summo studio officiosus,

Adulatorum artes.

impi-

impiger, promptusq; videri. Ac quoniam principium amicitiæ ac stabilitas in similitudine studiorum ac morum maxime consistit, earundemque omnino rerum appetitio aut auersatio ob affectuum animi similitudinem primo homines coniungit ac continet: hoc sentiens adulator, seipsum veluti materiam quandam componit atque conformat, accommodare se ac affingere studens imitatione ijs quos adoritur, mollis & facilis ad repræsentandos similitudine eos, adeo vt diceres:

Non filius Pelidæ, Achilles ipsus es.

Id vero astutissime agit, quod intelligēs libertatem sermonis & dici & esse amicitiæ, tanquam animalis alicuius, propriam vocem, sicut contra dissimulatio parum ingenua & ab amicitia aliena habetur: eam libertatē quoq; non relinquit inimitatam. sed sicut periti coqui dulces succos, ne ij satietatem gignant, amaris austerisq; condiunt: sic & adulatores non genuinam, neq; vtilē, sed veluti supercilijs adnictantem, ac titillantem temere libertatē adhibent. His itaque de causis difficulter deprehendi potest adulator, sicut & animalia ea, quæ colorem mutandi facultate prædita subiectæ materiæ ac locis adsimilantur. Proinde cū ille similitudinib. decipiat, sub ijsq; delitescat, nostri muneris est, vt discriminib. expositis eum detegamus atq; denudemus, alienis colorib. atque figuris, vt Plato ait, propriorum ob inopiam ornatum. Atque hoc ab ipso arcessamus initio. Diximus autem principium amicitiæ esse plerisque animi indolisq; affectionem similem, qua eosdē mores, easdē consuetudines amplectimur, ijsdem reb. studijs, occupationibusque capimur. in quam sententiam etiam hæc dicta sunt:

Seni senilis vox est iucundissima,
Puero puer, mulieri mulier congruit,
Aegrotus ægrotanti: cui res aspera
Sunt, is experto calamitatem concinit.

Ergo adulator sciens à natura insitum esse earundem rerum studium, heic primū appropinquare & contubernio eodem vti aggreditur, veluti in pascuis animali cuidam sese adiungens, sensim ijsdem institutis, earundemque tractatione rerum, ijsdemque studijs & viuendi eadem ratione sese applicando, conformemque exhibendo: donec tandem is, quem petit, ansam præbeat, palpantique cicurem se & tractabi-

Quomodo similitudinem ingenii ac studiorum affectet adulator.

bilem exhibeat:itaque & vituperat eas res,mores atque homines,quib.illum offendi intelligit,& quæ placere ei ſentit, ea non mediocribus ſed nimijs fert laudibus,ita vt cum ſtupore quodam ſe ea admirari ſimulet,confirmetq; ſe iudicio magis quam animi ſubito motu alia amare,alia improbare. Quibus ergo differentijs coarguetur,deprehenderturque non ſimilis eſſe aut fieri, ſed ſimilem imitari? Principio intuendum eſt in ſimilitudinem inſtituti atque continuationem,perpetuone ijſdem gaudeat, eademque laudet, vitâq; ſuam ad vnum dirigat atq; exigat exemplar, ſicuti decet ingenuum amicitiæ ijſdem moribus formatæ,cõſuetudiniſq; amatorem.talis enim eſt amicus. At vero adulator,ſtabilem nullam cum habeat ſuorum morum ſedem, neque certum aliquod viuendi delegerit genus ſibi quod placeat,ſed quod alteri,cumque alteri ſeſe effingat atque accommodet: non ſimplex eſt aut vnius modi, ſed varius ac multiplex, ex alia in aliam ſubinde formã tranſiens:quo modo aqua defluens ſubinde mutatur ad formam eorum in quæ incidit. Simias aiunt capi, dum homines imitari conantes, eorum motus & ſaltationes adſectantur. Adulator autem alios imitando decipit atque illicit,non eodem omnes modo.cum alijs ſaltat atque cantat,alijs palæſtræ ſe & exercitationum corporis ſocium adiungit. quod ſi incidat in ſtudioſum aliquem venationis,tantum non Phædræ iſta inclamans ſectatur,

Mutabilitas adulatorũ.

Dii boni,maculoſas ceruas
Inſequens cupio canes incitare:

Eurip. Hippolyto.

neque tamen illi quicquam cum feris rei eſt,ipſum venatorem in laqueos agit.quod ſi adeptus eſt litteris ac diſciplinis deditum adoleſcentem, totus iam in libris eſt, barbam ad talos vſque demittit,pallium geſtat,rerum delectum omittit,in ore ſunt numeri & rectangula ac triangula Platonis. ſin cum ſocorde aut potatore diuite res ei ſit,

Tum vero ſapiens centones ponit Vlyſſes:

Od. χ. init.

abijcitur pallium, tondetur barba velut infrugifera ſeges, caldaria ponuntur ac pateræ,ridetur in ambulationibus, & dicteria in philoſophantes iaciuntur. Ita ferunt Syracuſis, cum eo veniſſet Plato, ac Dionyſius inſano philoſophiæ ſtudio exarſiſſet, regiam pulueris plenam fuiſſe ob multitudinem geometrica tractantium. poſtquam Plato gratia excidit, Dionyſiusque philoſophia valere iuſſa rurſum ſe

vino,

vino, nugis, libidinique & intemperantiæ dedit, confertim vniuersos veluti a Circe aliqua trãsformatos inscitiam, obliuionem, fatuitatemq; esse amplexos. Testimonio sunt etiam magnorum facta adulatorum, & eorum qui populari gratiæ intẽti rempu. gesserunt. quorum princeps Alcibiades, Athenis salse dicta iaciendo, equos alendo, vitamq; facetam & gratiosam agendo notus, Spartæ raso capillo, palliatus, frigidaq; lotus degebat: idem in Thracia militabat ac potabat, vbi ad Tisaphernem ventum est, mollicie & luxu atq; arrogantia vtebatur: hocq; modo omnes demulcebat, eorum se moribus studiisq; adsimilans. Talis non fuit Epaminondas, non Agesilans: qui tametsi cum plurimis versati sunt hominibus, vrbibus, moribus, suos tamẽ vbiq; mores, suum vestitum, suam victus rationem, & dicendi, viuendiq; retinuerunt. Atq; ita Plato etiam idem fuit Syracusis qui in Academia, & Dionysio talis, qualis Dioni. Cæterum adulatoris veluti Polypi mutationes facile deprehendet, qui se ipsum simulabit varie mutari, ac vituperata qua fuisset adhuc vsus vitæ ratione subito tanquam sibi placẽtes eas amplectatur, quas prius improbarat res, aut rationem victus, aut genus orationis. videbit enim illum nequaquam constantem aut suum esse, aut qui proprio animi affectu amet vel oderit, gaudeat vel indignetur: sed instar speculi affectuum alienorum, & vitę institutorũ ac motuum imagines recipere. Si vituperes amicorum aliquem apud eum, dicet: Sero deprehendisti quis esset: mihi ne ante quidem placuit. Sin mutata sententia rursum laudes, deierabit gratum sibi hoc esse, & gaudere hominis gratia, fideq; habere. Si mutandam dices vitę esse rationẽ, puta à republicæ cura ad ocium & quietem transeundum: Iampridem, inquiet, tumultibus & inuidia debuimus nos exonerare. vbi rursum videberis ei ad res gerendas & dicendum te cõuertere, accinet tibi: Digna te ipso cogitas: ocium enim suaue quidem est, sed inglorium atq; abiectum. Tali statim est occinendum illud,

Nunc alius subito mihi, quam paulo ante, videris. Odyss. π. 181.

nõ mihi opus est amico mecũ sese mutante & mea momẽta sequente (hoc enim vmbra melius præstat) sed qui verum vna mecum sequatur atq; deiudicet. Atq; hæc vera est ratio

Alia ratio simulationis deprehendendæ.

deprehendendi adulatoris. Alterum in similitudinibus discrimen est obseruandum, quod verus amicus neq; imitatur omnia, neq; laudat facile, sed optima duntaxat: nam, vt est apud Sophoclem,

Non impetus solet esse, sed amoris comes.

Nimirum enim vna officium facere, & adiuuare in pulcrarum rerum studio cupit, non peccandi aut malitiose agendi socium se præbet: nisi inuitum, sicut solet lippitudinis, ita vitii quoq; aut peccati quædam ob consuetudinē afficiat contagio. quemadmodum familiares aiunt Platonis curuitatem imitatos, & balbuciem Aristotelis, & Alexandri regis colli inflexionem inque dicendo vocis asperitatem. quidam enim imprudentes morum vitęque aliquam percipiunt labem. Contra adulatori euenit quod Chamæleonti. Hic enim omni colori se potest similem prçstare, demto albo. & adulator in iis quæ operæprecium habent similem sese præbere non valens, nihil non turpe imitando exprimit.

Adulator turpium imitator.

Sed quomodo inepti pictores pulcra repræsentare cum nequeant, rugas, verrucas, & cicatrices referunt: sic adulator intemperantiā imitatur, superstitionem, iracundiam, acerbitatē aduersum seruos, infidelitatē erga domesticos & cognatos. Est enim natura propēsus ad deteriora: ac præterea quam longissime a reprehendendo videtur abesse, si turpia imitetur. Suspecti enim sunt qui meliora quærunt, videnturq; inique amicorū ferre peccata quę res & Dionem Dionysio, & Samium Philippo, & Ptolemæo Cleomenem inuisum fecit atq; perdidit. Adulator dum vult esse ac videri iuxta suauis ac fidelis præ nimio amore fingit se ne vitia quidē improbare, vt eodē modo vbiq; affectus atq; eiusdem naturæ putetur. Itaq; neq; eorum, quæ nolentibus fortuito eueniunt, expertes esse volunt. Sed ægrotis adulantes eodem se morbo teneri simulant: & visu se audituq; valere negant, si cū cæcutientibus aut surdastris viuant: sicut Dionysii adulatores lusciosos se fingebant, aliusq; in alium impingentes inter cœnandū paropsides de mensis deturbabāt. Alii vt affectus magis æquēt, altius penetrant, & ad arcana vsq; eodem se modo affectos esse fingentes procedunt. sentientes enim aut coniugium eius cui blandiuntur infelix esse, aut de liberis eum vel domesticis sinistra suspicari: ipsi quoque sibi non parcunt, sed de suis liberis, aut vxore, cognatis,

tis familiaribusve arcana quædam crimina cum luctu recensent. Similitudo enim facit vt maiore affectu conspirēt. itaq; alter quasi obsidibus iam acceptis aliquid arcani cōmittit adulatori, ac deinceps eo vtitur, ac fidem fallere metuit. Ego vero noui qui amico suam vxorem eiiciēte, suam ipse quoque repudiauit. Sed tamen amici vxor deprehendit eum clam istam inuisere ac per internuncios cum ea agere. Quare quid rei esset adulator non habebat cognitum qui cancro magis quam adulatori conuenire putabat Iambica hæc:

Nihil est nisi venter corpus omne, prospicit
Partes in omnes bestia, reptat dentibus.

Parasiti enim est hæc effigies, amici circa sartaginē & post prandium: vt ait Eupolis. Verum hæc in suum reiiciamus orationis huius locum. Id vero commentum adulatoris in imitationibus non prætereamus, quod etiamsi quid boni imitatur, tamen ei cui assentatur palmam relinquit. Qui enim veri sunt amici, apud eos nulla est obtrectatio, nulla inuidia: sed siue vincant rectè agendo, siue superētur, citra molestiam sus deque ferunt. Adulator autem memor se vbique secundas agere partes, similitudinem ita affectat vt semper inferior sit, primamq; laudem & palmam alteri relinquat, exceptis prauis rebus. In his enim priores sibi vendicat. ac si ille se morosum dicat, se profitetur atra bile exagitari: si superstitiosum, se diuinitus exagitari: si amare, se insanire: si intempestiue risisse, se risu emortuum. Contra in bonis rebus, se ait velocem cursu, illum autem volare. se mediocriter equitare, sed quid hoc ad equitem hunc centaurum? Ego, inquit, ad poesin non inepto sum ingenio, versumque condo non pessimum,

Adulator bona imitans, fingit se non æquare.

Sed mihi non datur, est posse tonare Iouis.

Simul enim & institutum eius videtur pronunciare esse egregium dum id imitatur, & vim æquari non posse, dum certare conatur succumbit. Atque hæc sunt, quibus in adsimilando ab amico differt adulator. Quando autem, vt docuimus, voluptas etiam vtriusq; cōmunis est, (vir enim bonus nō minus delectatur amicis, quam adulatoribus vitiosus) agedum hic quoq; discrimen constituamus. id autem erit, voluptatis ad finem relatio. Atq; hoc ita consideremus. Inest in vnguento gratus odor, inest etiam in medicamen-

Voluptas ab adulatore aliter quam ab amico paratur.

camento. Sed hoc intereſt, quod illic tantum ad voluptatem refertur, neque vllius præterea rei gratia ineſt: hic autem ei, quod purgandi corpus, aut calefaciendi, aut carnẽ reparandi facultatem habet, accedit. Rurſum pictores floridos colores admiſcent: ſed & medicamenta ſunt quædam conſpectu florido, & colore minime ingrato, at diſcrimen in promtu eſt, quod fine ſcilicet vtilitatis differũt. Ita amicorũ quoq; mutuæ delectationes voluptatem habẽt quaſi efflorescentem in re aliqua pulcra & vtili. aliquando etiam honeſti ac virtute præditi homines iocis, conuiuiis, vino, riſu, atq; adeo etiam nugis inuicem veluti condimentis vtuntur, in quam ſententiam dicta ſunt hæc,

Hi ſe oblectabant grato ſermone viciſſim. &
---neq; nos iam res diuelleret vlla,
Quin nos colloquiis oblectaremus amicis.

Adulatoris autem is finis, hoc opus eſt, vt ſubinde iocum aliquem, aut actionem, aut ſermonem voluptatis gratia & ad parandam voluptatem quaſi coquat atq; condiat. Vtq; vno verbo rem totam complectar, adulator omnia putat ſibi facienda eſſe vt delectet: verus amicus ſemper id agens quod debet, ſæpe delectat, ſæpe moleſtus eſt, non quod ita velit, ſed quoniam ita vſus fert. Sicut enim medicus vbi res poſcit crocum nardumve adhibet, & aliquando leni lauacro alimentoque grato vtitur: nonnunquam his omiſſis caſtorium inicit,

Aut polium, tetrum late quod iactat odorem.

aut veratrum tritum potui exhibet: quod neque hîc moleſtiam, neque ibi voluptatem finis loco ſibi proponit, ſed vtrobique vtilitatem eius reſpicit quem curat: ſic & amicus alicubi laudando & gratioſe prędicando atque delectando ad honeſtum incitat, vt ille:

Iliad. θ, 281. *Carum Teucre caput, populi Telamonie princeps,*
Iliad. κ, 243. *Hoc calamos torqueto modo,* --- & alius
Quonam diuini pacto obliuiſcar Vlyſſis?

Rurſum vbi correctione opus eſt, mordacem ſermonem libertatemq; curatore dignam vſurpat:

Iliad. η. 109. *Quid fruſtra inſanis, & præter rem Menelae?*

Aliquando etiam factum verbis adiungit. Sic Menedemus Aſclepiadæ amici filium intemperantem & diſſolute viuentem foribus excluſum non dignatus alloquio, in rectam

viuendi

viuendi viam redegit. Et Arcesilaus Batto schola interdixit, cum is in comœdia versum in Cleanthem fecisset: inque gratiam tum demum recepit, cum is mutato facto Cleanthem placasset. Oportet enim bene merendo amicū offendere, non lædēdo amicitiā abolere: sed eo quod mordet vti tanquam medicamento, quo seruetur & sanetur qui curatur. Itaq; amicus musici instar mutationib. ad pulcrū & vtile accommodatis alias intendendo, alias remittendo, sæpe quidem delectat, semper autem prodest. Sed adulator quasi vnica tantum nerui intentione idētidem solitus eam vocē reddere, quæ delectet & grata sit, neq; facto repugnare, neq; verbo molestus esse nouit, semper cum eo cōcinit, eumq; assectatur cui blandiri statuit. Quemadmodum igitur Xenophon Agesilaum ait eorum habuisse collaudationes gratas, qui & culpare per occasionem vellent: ita eum amice delectare ac gratificari censeamus, qui aliquando etiam molestia afficere & aduersari possit. eam vero cōsuetudinem, quæ continentibus blandicijs vsa omni morsu caret, vitij suspectam habeamus. Sitque nobis in promptu illud Laconis dictum, qui cū rex Charilaus laudaretur, Quî, inquit, iste probus sit, qui ne malis quidem acerbus est? Tauris ferunt asilum sub aures subire, itemque canibus ricinum. & adulator aures ambitiosorum laudibus occupans ijsque adhærens, non facile depellitur. Itaque ibi maxime iudicium est adhibendum sobrium atq; cautum, vt discernamus, homone laudetur an actio. Rem ipsam laudari intelligemus, si absentibus potius fiat quam præsentibus nobis: si eadem ipsi volentes atque affectantes non nos modo, sed omnes idem institutum tenentes sectentur, neque nunc alia, alia post agant aut dicant: & (quod maximum est) si nos ipsi sentiamus non duci nos pœnitudine eorum propter quæ laudamur, neque eorum nos pudeat, neque contrarium potius nos dixisse aut egisse optemus. Internum enim iudicium animi nostri laudi reclamans, eamque non admittens, nullo affectu trahitur aut mouetur, neque potest ab assentante corrumpi. Sed nescio quo pacto fit vt plerique cum in calamitatibus consolationes non admittant, magisque delectentur ijs qui vna lamentantur: ijdem si quid peccauerint aut deliquerint, pro inimico atque accusatore habeant quicunque reprehensione ac vitupera-

Laudationis examen.

tuperatione mordere, & ad pœnitentiam trahere cupit: laudantem autem, & facinus verbis comprobantem amplectantur & beneuolum amicumque sibi ducant. Sed qui factum tamen aut dictum alicuius siue serium siue iocosum facile laudant eique applaudunt: ij tantum in re præsenti sunt noxij. Qui autem ad ingenium ipsum laudando penetrant, & à moribus ad indolem pertingunt: idem ij faciunt quod serui qui non aceruo sed semini aliquid furtim detrahunt. indolem enim quæ initium est ac fons vitæ degendæ, peruertunt, dum nomina virtutum vitijs imponunt. Equidē scribit Thucydides in seditionibus ac bellis nomina hominum æstimatione à consueta fuisse significatione detorta ad res alias. audacia enim rationis expers, habita fuit pro fortitudine, prudēs cunctatio pro timiditate speciosa, modestia pro molliciei prætextu, & callida in omnibus rebus adhibita accuratio pro summa ignauia. Ita in adulationib. quoque obseruandū est, quod prodigalitas liberalitatis vocabulo, timiditas cautionis, temeritas celeritatis, sordes fragalitatis, amoribus deditus consuetudinis amantis & ad caritatem propēsi, iracundus ac superbus animosi, vilis humilisque humani titulo afficitur. Sicut & Plato alicubi ait amatorem amasij adulatorem, simo gratiosi, aduncum habenti nasum regij, nigro virilis, albo deorum filij imponere nomen: denique plane adulatorie ab amatore mellei coloris dici pallidos verbo palloris odium minuente, & boni eum consulente. Sane deformis persuaderi sibi sinens formosum se esse, aut paruus magnum, neque diu in errore eo persistit, & damnum leue neque irreparabile accipit. Laus autem quæ vitijs adsuefacit dum pro virtutibus habentur, ita vt non dolori nobis sint, sed delectationi, & quæ verecundiam peccantibus aufert: ea inquam ratio laudandi effecit, vt Dionysij & Phalaridis tyrannidem Siculi iusticiæ ac odij in malos nomine ornarent. eadem Aegyptum pessundedit, mollitiem Ptolemæi ac furiosam superstitionem, vlulatusque, & liliorum ac tympanorum impressas in corpus notas, pietatis ergo deos cultusque numinum appellatione velans. Eadem eodem tempore parum abfuit, quin Romanorum mores corrumperet atque perderet, luxum Antonij, & intemperantiam, & publicas profusiones pecuniæ voce molli actiones hilares atque humanitatis plenas appellans,

Appellationum abusus.

5. de rep. non procul fine.

appellans, hominis liberaliter sua potentia fortunaq; vtentis. Quid vero aliud Ptolemæo capistrũ tibicinis fistulamque appendit, quid Neroni scenam erexit tragicam, laruasque & cothurnos induit, quam adulantium laudes? an non pleriq; reges dum cantillarent, Apollines, dum ebrij essent, Bacchi, dum palæstram exercerent, Hercules salutati, ijsq; gaudentes nominibus assentando ad extremã sunt adacti turpitudinem? Quapropter maxime vbi laudat cauendum est ab adulatore. Idque non fallit adulatorem, sed callidus suspicionem cauere, vbi in delicatulũ aliquem agrestemve incidit, suilla cute crassa amictum: ibi tum quanto potest flatu adulatur. vt Struthias calcans Biantem, eiusque stupiditati laudationibus insultans: Alexandro rege amplius bibisti, & risu ad Cyprium decolans. Cæterum elegantiores adortus adulator, cum hos videt hunc locum hancq; occasionem potissimum obseruare, non recta laudationem profert, sed longis in orbem ambagibus vsus accedit, veluti citra strepitum tacturus pecus aliquod atq; tentaturus. Modo enim aliorum quorundam de ipso pronunciatas laudes refert, rhetorum exemplo aliena vsus persona: periucundum, inquiens, mihi fuit in foro cum peregrinis, vel senioribus colloquium, qui de te multa in bonam partem non sine admiratione tui dixerunt. Modo leues & falsas aduersus eum criminationes confingens se ex aliorum habere dictis, studiose accedit, ac interrogat, vbinam tale quippiã egisti aut dixisti? inficiantemque, vt fieri solet, iam oblata ex ipsa inficiatione laudãdi occasione, sic demulcet: Ego sane mirabar te male dixisse familiarium alicui, qui ne inimicis quidem soleas: aut si tu alienis inhiasses, qui de tuo adeo es liberalis. Iam sicut pictores lucida atque splendida appositis vmbrosis & tenebrosis reddunt illustriora: ita adulatores dum aduersa bonorum proscindunt maledictis, aut traducunt atq; derident, occulte eorum quibus assentantur vitia laudant atque fouent. Nam apud homines luxu perditos, auaros, maleficos, & opes turpibus malisque rebus consecutos, modestiam vituperant sub rusticitatis nomine: & eos qui suis contenti facultatibus iuste viuunt, nihil animi aut virium ad res gerendas habere criminantur. si cum socordibus ocioque deditis & mediocrem in ciuitate stationem subterfugientibus versentur, non pudet

Artes adulatorum insidiose laudantium.

eos

eos administrationem reipub. denominare alienarũ rerum laboriosam tractationem:& honoris studio, sterilis gloriolæ ambitionis nomen indere. deniq; etiam rhetorica quadam adulandi arte philosophum traducunt:& inter impudicas mulierculas palmam merentur, dum vno contentas marito, eiusq; solius amantes: Veneris expertes agrestesque vsurpant. Ea vero est summa malicia, quod ne sibi ipsis quidem parcunt adulatores. Sicut enim luctatores corpora sua demittunt, vt alios prosternant: sic seipsos illi vituperando obrepũt ad alios laudandos. Ego, inquiunt, in mari timidũ sum mancipium, ad labores animũ despondeo, insanio præ ira maledictis impetitus. verũ iste nullo terretur periculo, omni caret vitio, homo est singulari ingenio, omnia fert æquo animo ac citra molestiam. Quod si quis sapere se præclare existimans, cupiensque videri austerus & à proprio pendens iudicio, rectitudine quadam rationis subinde illud obijciat,

Ilia.κ.249. *Nec me Tydida nimia tamen affice laude,*

Nec nimium culpa --- non iam eadem hunc via adoritur adulator, sed aliam adhibet machinam. Accedit enim eum de rebus priuatis vtpote prudentiorem, consulturus & habebã quidem, inquit, alios magis familiares, necessitate tamen cogor te interpellare. nam ad quem alium confugeremus consilio indigentes, aut cui potius credamus? audito deinde eius responso ita discedit, vt non sententiam se, sed oraculum reportare dicat. Aut si eum peritiã affectare artiũ dicendi senserit, aliquid ei abs se cõpositum exhibet, orans id vt legat atq; emendet. Mithridati regi, cum is rei medicæ studeret, nonnulli sociorũ secandos se vrendosque præbuerunt, facto, nõ verbis adulantes. testimonium enim peritiæ eius ferre videbantur, quod sese ipsi crederent, adeo

Eurip. fine Alcestidis. *Multæ sunt rerum diuinarum formæ.*

Cæterum genus hoc occultatarum laudationũ, quod cautionẽ requirit astutiorem, vt redarguas, dedita opera propones consilia, argumẽta, correctiones, absurda omnia. nihil enim refellens, sed omnibus annuens, atque omnia admittens, & ad singula exclamans bene ac sufficienter habere, deprehenditur liquido

Rogasse composito, atq; aliud sectarier.

nimirum quo laudandi inflandique nancisceretur occasionem.

Tacita laudes.

nem. Porro ſicut nonnulli dixerunt picturam eſſe mutam poeſin: ſic etiam aſſentatio tacentem laudationem quandam habet. Quemadmodum enim venatores, dum nō venari ſe, ſed iter facere, aut paſcere, aut agrum colere fingūt, facilius feras latent: ita adulatores laudando dum maxime penetrant, cum non laudare, ſed aliud aliquid agere putãtur. Qui enim accedenti ſella locove decedit, aut ad ſenatum populumve verba faciens, vbi videt diuitem aliquem accedere, oratione abrupta huic ſuggeſtum & dicendi copiam tradit: is tacendo melius quam ſi vociferaretur, priores ſe huic prudentiæ partes deferre oſtendit. Itaque videre licet qui in auditorijs ac theatris prima ſedilia occupēt, non quod ſe ijs dignentur, ſed vt diuitibus inde aſſurgentes atque concedentes, adulentur. Alij in congreſſionibus & conſeſſibus initium dicendi faciunt: deinde ſi quis potens, diues, aut nobilis contra diſſerat, facilime tanquam meliori adſentiuntur, ſuamq; retractant ſententiam. Quare apprime neceſſarium eſt huiuſmodi ceſſiones locorum & victoriæ arguere, non peritię, virtuti, ætative, ſed diuitijs & gloriæ delatas. Etenim Apelles pictor aſſidenti ſibi Megabyzo, & de linea neſcio quid vmbraque volenti diſſerere: Nonne vides, aiebat, puerulos iſtos qui melidem terunt? tacenti ſibi admodū ij fuerunt intenti, purpuram aurumque admirantes. nunc te rident orſum loqui de rebus ijs quas non didiciſti. Et Solon Crœſo de felicitate perquirente, Tellum quendam obſcurum Athenis hominem, Bitonemq; & Cleobin ipſo pronunciauit feliciores. Atqui adulator reges, diuites ac magiſtratum gerentes, non fortunatos modo & beatos, ſed & prudentia, arte, virtuteq; omnibus ſuperiores affirmat. Iam Stoicos quidā ne audire quidē ſuſtinent, ſapienti ſimul diuitis, pulcri, nobilis, regis nomen attribuentes. adulatores vero diuitem iuxta & oratorem, & poetam, & (ſi velit) pictorem, tibicinemque pronunciant, & pedibus velocem, & robuſtum, cadentes ſi cum eo lucta, & à tergo eorum manentes, ſi curſu certent. ſicut Criſſon Himeræus curſu cum Alexandro certans dedita opera poſterior fuit, quod & animaduerſum ægre tulit rex. Carneades dicebat diuitum ac regum filios nihil aliud bene ac recte diſcere, quam equitare. quippe magiſtri in ludis ijs aſſentantur, & qui colluctatur vltro ſe inclinat. equus

nulla

nulla habita ratione, priuatus an princeps, pauper an diues insideat, eum qui regere non didicit, præcipitem excutit. Stulte itaque ac fatue Bio, qui agrum laudando putabat se redditurum fertilem ac frugiferum potius, quam fodiendo & colendo. Non tamen homo absurde facit laudans, vbi id ijs qui laudantur est vtile. Atque ager quidem laudando non fit deterior: hominem inflant ac perdunt qui immerito laudant. Verum de his satis. deinceps de libertate agamus. Oportuit sane, quemadmodum Patroclus Achillis arma cum indueret, & equos eius ad pugnam educeret, solam non ausus fuit contrectare Peliadem hastam: ita adulatorem quoque dum amici insignia atque cultum sibi circumponit, solam libertatem, vt gestamen amicitiæ eximiũ,

Libertatem adulator affectat. Iliad. π, 100.

Grande, graue, & validum, ----

intactam inimitatamq; relinquere. Nunc quando adulatores reprehensiones metuunt quib. ob risum, pocula, dicteria ac iocos sunt obnoxij, ideoque superciliose adsentantur ac tetrico vultu, vituperationis aliquid & increpationis admiscentes: agedum hanc quoque partem examinemus. Puto autem sicut in Menandri comœdia falsus Hercules in scenam progreditur, clauam gestans non validam, neq; robustam, sed figmentum quoddam inane ac molle: ita experientibus visum iri libertatem adulatoris laxam, & pondere vehementiaque carentem, ac simile quippiam habentem cum ceruicalibus mulierum: hæc enim cum videantur capitibus reniti debere atque obsistere, multo magis cedũt ijs ac subsidunt: & adulterina ista libertas inanem ostentans ac mendacem & intus vitiosam molem, sublimis atque inflata est, vt in sese concidens abripiat secũ eum qui in ipsam impegit. Nam vera & amici propria libertas peccantes adoritur, adfertque salutarem & tutelarem dolorem, mellis in morẽ: quod cum vlcerosas partes mordeat atque expurget, cætera vtile est ac dulce. qua de libertate suo peculiari loco dicetur. At adulator primo quidem acerbitatẽ quandam aduersus eos quibus insidiatur præ se fert, iracundum se & implacabilem gerens. nam seruis eius difficilis est, promptusque ad insultandum peccatis domesticorum atque cognatorum: nihil eorum qui foris sunt laudare, nihil admirari, despicere omnia, nemini ignoscere, calumniose ad iram alios prouocare, laudem odij in malos cõ-

cepti venari, vt qui volens non facile libertatem aduersus eos non vsurparet, aut in gratiam eorum quicquam vel faceret vel diceret. Deinde vera & grauia eius cui adulatur peccata omnia simulans se nescire, in exiguas & externas culpas grauiter ac cum contentione quadam & vehementia inuehitur: puta si quid supellectilis male est collocatū, si incommode habitat, si tonsuram, amictumve neglexit, si canem equumve non recte curauit. At si parentes contemnit, liberos negligit, vxorem contumeliose tractat, domesticos despectui habet, pecuniam prodigit: omnia hæc nihil ad se adulator pertinere putat, ad hæc mutus est, hiscere nō audet, nō aliter, quā si aleiptes athletam sinat inebriari ac libidini indulgere, eundemque gutti olearei aut strigilis gratia grauiter obiurget. aut grammaticus ob tabellam ac stylum increpans puerum, solœcismos eius barbarismosve dissimulet. aut si rhetor ineptus ac ridiculus de ipsa oratione nullum ferens iudicium, vocem culpet, incuseique grauiter quod frigidę potu arteriam corrumpas: vel perlegere iussus misere compositum scriptum, chartæ asperitatem insectetur, & librarij impuritatem atq; socordiam. Ita plane cum videretur Ptolemæus literis operam dare, de glossa aliqua, versiculo, aut historia vsque ad mediam noctem disputationes vna traxerunt eius asseclæ: neq; in tanto tamen numero quisquam fuit qui eum inhiberet crudeliter agentem ac contumeliose, atrociaque supplicia exercentem. Denique adulatores suam libertatem ijs duntaxat adhibentes, quæ neque lædunt neque dolent, perinde faciunt ac si quis hominis à tuberculis ac fistulis laborantis crines vnguesque cultro medico desecet. Sunt alij his etiam astutiores, qui libertatem vituperationesque ad voluptatem conciliandam accommodant. Sic Agis Argiuus cum Alexander cuidam scurræ magna daret dona, prę inuidia ac dolore exclamauit, Proh rē absurdissimam. cumque iratus rex se ad eum conuertisset, & Quid ais dixisset: Fateor, inquit, indignari me ac moleste ferre quod vos Ioue genitos omnes video hominibus adulantibus ac ridiculis vti. nam & Hercules Cercopibus quibusdam, & Bacchus Silenis sese oblectauit, & tales apud te in precio esse manifestum est. Ti. Cæsare aliquando in curiam progresso, quidam adulatorum surrexit, dixitque liberorum hominum

Adulatorum libertas leuia inuadit, grauia dissimulat debita.

Libertas ob voluptatem.

liberas debere esse voces, nihilque dissimulandum aut reticendum eorũ quæ prodessent. Qua oratione cum omnium attentionem excitasset, facto ei silentio, & Tiberio auscultante, Audi, inquit, Cæsar quid in te vniuersi desideremus, nemo tamen audet palam eloqui. Negligis teipsum, corporisque rationem tui non habes: sed te curis quas pro nobis geris neque interdiu neque noctu quietem capiendo atteris. cumque multa id genus collegisset, Cassium aiunt Seuerum rhetorem dixisse, Ista hunc hominem libertas perdet. Atque hæc quidem leuiora sunt. Illa vero grauia iam & exitiosa imprudentibus, cum contraria verorum vitia ipsis objiciuntur. Ita Himerius assentator diuiti cuidam Athenis illiberalissimo auarissimoque homini prodigalitatem exprobrauit ac socordiam, fore inquiens, vt aliquando cum liberis probe esuriret. Aut cum sumptuosis ac prodigis sordes objiciunt nimiamque parsimoniam, vt Neroni fecit T. Petronius. Vel cum principes, à quibus subditi crudeliter inhumaniterque tractantur, deponere iubent nimiam clementiam, intempestiuamque & inutilem misericordiam. Quorum simile est, si quis cauere se & metuere vtpote callidum versutumque hominem simulet eum, qui stupidus sit & fatuus. aut inuidum ac maledicum assiduisque gaudentem reprehensionibus, forte ad laudandum aliquem præclarum virum se conuertentem, corripiat, impugnetque, & liberalitatem hanc laudandi velut vitium ei inhærens carpat, dicens: Homines laudas nullius precij. quis enim est hic: aut quid præclari fecit dixitve? Maxime vero adulatores in amoribus adoriuntur suos, ignemque augent. Fratres enim cum vident dissentire, aut parentes despici, aut insolenter vxorem tractari: neque verbis castigant, neque reprehendunt, sed iras etiam amplificant. Non enim, inquiunt, sentis qui sis. ipse causa es huius mali: semper enim obsequentem te ac submissum præbuisti. Verum vbi ex ira & obtrectatione animus exarsit meretricis aut adulteræ amore, ibi tum splendida cum libertate adulator præsto est ignem igni superaddens, amorique patrocinans, & amatorem eo nomine incusans, quod multa non amatorie agat, dura multa & digna reprehensionibus faciat: occinitque illud,

Ingrate tam crebris amoris osculis.

Sic

Sic Antonio amici flagranti Ægyptiæ amore persuaserunt ipsum ab ea amari, duritiemque ei & superbiam exprobrauerunt. Illa quidem, aiebant, tanto regno vitæque ratione beata dimissis amore tui perit, tua castra sequens habitu pellicis:

Sed tibi non vlla mens est placabilis arte, Ody.x.329.

qui negligis illam his animi molestijs conflictantem. ille autem reprehensionibus his iusticiæque insimulationibus magis quam laudibus gaudens, non sensit eo se ipso dum castigari putat peruerti. Similis est enim ista libertas morsibus lasciuarum mulierum, eo qui videtur esse dolore excitans voluptatem ac titillans. Ac sicuti merum, quod alioqui aduersus cicutam valet, si cicutæ admisceatur, facit vt resisti veneno plane nō possit, ob calorem celeriter ad cor penetranti: ita mali cum sciant libertatem dicendi magnū aduersus assentationem esse præsidium, illa ipsa ad adulandum abutuntur. Quapropter ne Biantis quidem dictum vitio plane caret, qui interrogatus quodnam animalium esset molestissimum, respondit ferorum quidem tyrannum, cicurum autem adulatorem. Verius enim dici poterat, adulatorum quosdam esse mansuetos, qui balnea & mensas sectantur. qui vero curiositatem, calumnias, & malignitatem suam veluti polypus flagella in ipsas vsque ædes & gynæcea protendunt, sæuos esse, verosque & intractabiles. Vna cauendi tales insidias ratio est, *Remedium.* quod sciendum atq; in promptu semper habēdam est memoria, cum animi pars vna veritati atque honestati dedita rationi rectæ obtemperet, altera bruta sit, falsi appetens, incertisque obnoxia motibus: amicum semper meliori parti se accommodare consiliarium atque monitorem, instar medici sanitatem augentis atque conseruantis, adulatorem vero brutæ & cupiditatibus addictæ parti se applicare, eamque prauis voluptatibus submittendis scabere ac titillare, & à rectæ rationis obsequio auertere. Quemadmodum vero cibi quidam sunt, qui neque sanguini, neque spiritibus, neque neruis, neque medullis virium quicquam apponunt, sed pudenda tantum erigunt, ventrem suscitant, ac carnem generant putridam & morbosam, sic adulatoris oratio nihil sobriæ ac rationis imperio obsequenti parti adijcit. sed cum semper vel amoris aliquam conciliet voluptatem, vel iram inconsultam

augeat, aut ad inuidentiam excitet, aut molestum inanemque arrogantiæ fastum ingeneret, vel dolorem lamentando augeat, vel malignitatem, illiberalitaté, infidelitatemve nouis quibusdam calumnijs atque præsagijs exasperet, meticulosamve & suspicacem reddat, non fallet eos qui animum attendunt. semper enim sub aliquem subit animi affectum, eumque saginat, bubonis instar subinde morbosis & inflammatis animi motibus adnascens. Irasceris: puni, inquit. appetis, eme. metuis: fugiamus. suspicaris: crede. Quod si circa hos motus non ita facile deprehendi possit, ob vim & vehementiam rationis eum repellentis, tamen in minoribus capietur facilius, eundem sese gerens. Nam vbi te viderit suspicari crapula aut repletione tibi nocuisse, ideoque de balneo aut alimento dubium cogitare, amicus abstinere hortabitur & considerate agere. adulator vero in balneum trahet, nouumque aliquid apponere iubebit, neque corpori iniuriam abstinentia facere. Idem si videat te ad iter, aut nauigationem, opusue aliquod obeundum animo esse ob molliciem segni: dicet nullam vrgere temporis necessitatem, ac posse idem agi re dilata, aut alio misso. Quod si pollicitus familiari alicui pecuniam mutuo dare aut largiri, mutes consilium, & tamen pudore ducaris: momẽtum in deteriorem partem afferet adulator, sententiamque pro crumena confirmabit, & verecundiam expellet, parcere te iubens vt qui impẽsas facias magnas, multisque velis sufficere. Itaque nisi nos nostræ ipsorum fallant cupiditates, impudentia, timiditas: non latebit nos adulator. is enim est horum identidem affectuum patronus, libereq; nos vt in his modum transgrediamur monet. Ac de his quidem satis. Veniamus nunc ad vsus & officia. Nam in his frequenter suam & amici differentiam adulator confundit aut obscurat, dum se vbique impigrum atque alacrem absque vlla tergiuersatione ostentat. Etenim amici mores sicut veritatis apud Euripidem oratio, simplices sunt, sinceríque, & nihil habent fictitium. Adulatoris autem reuera

Phœnissis.

Praui suapte natura, artis indigent,

& quidem callidis profecto, multisque & operosis adminiculis. Iam primum in ipsis congressibus amicus sæpenumero neque compellans ipse neque compellatus, placido tantum contuitu atque reuidendo vltro citroque declarata

Officia & obsequia adulatorum qualia.

beneuo-

beneuolentia & familiaritate præterit. adulator vero currit, perſequitur, eminus manum porrigit, ac ſi compelletur prius conſpectus, ſæpe teſtibus & iureiurando adhibitis ſe purgat. Eodem modo in actionibus amicus multa minuta negligit non percunctans curioſeve perquirens omnia, neque ad quæuis ſeſe obijciens miniſteria. adulator autem in his frequens atque aſſiduus eſt & indefeſſus, nulli alteri locum aut ſpacium miniſterij concedens, ſed iuberi volens, ac niſi iubeatur, ægre ferens, atque adeo etiam animum deſpondens, & fortunam ſuam deplorans. Quæ ipſa quidem ſanis argumenta ſunt non veræ ſobriæque amicitiæ, ſed meretriciæ ac ſe promptius quam oporteat ingerentis. Veruntamen eſt primum in promiſſionibus conſiderandum diſcrimen. Recte enim maiores quoque noſtri dixerunt, amici hanc eſſe promiſſionem,

Si poſſum præſtare, & ſi fieri pote res eſt. — Ili. ρ. 427.

Adulatoris autem hanc, — *Adulatorũ promiſſiones*

Dic quodcunque velis. --- nam & comici tales introducunt, — Ibid. 426.

Nicomache, me precor huic opponite militi.
Peponis ego illum inſtar flagris emolliam,
Reddamq; mollius vel ſpongia caput.

Deinde amicus nemo rei gerendæ ſocium ſe præbet, niſi prius in conſilium adhibitus, decori aut vtilitatis rationibus ſubductis inſtitutum comprobauerit. Adulator etiam ſi eum ad deliberandam rem, ferendamque ſententiam adſciſcas, non modo gratificandi palmamque concedendi ſtudio, ſed & ne in ſuſpicionem veniat detrectantis officium, cupiditati tuæ locum dat, eamque incitatione ſua comitatur. Non enim temere inuenias diuitem aut regem, qui hoc vſurpet:

Vtinam mihi ſit pauper, aut (ſi res ferat)
Paupere miſerior, qui bene cupiens mihi,
Timore miſſo dicat id quod ſenſerit.

nam hi quidem inſtar tragœdorum requirunt chorum accinentium amicorum, aut theatrum applaudens. Ac tragica quidem Merope ſic præcipit:

Verbis amicos quære qui non mulceant
Blandis: & aſſentando gratiam tuam
Captantes foribus arce non probos tuis.

Vulgo autem contra agunt. Qui enim nō assentantur verbis, sed repugnāt vtilitatis gratia, eos auersantur. blandientes autem, malos homines & illiberales atque impostores, non intra fores duntaxat & domum, sed & ad effectus resq; arcanas admittunt Quorum qui simpliciores sunt, tantarum rerum consultandarum negant se posse aut debere esse socios, ministerium obire & exequi decretum sui aiunt esse officij. Astutiores autem intersunt deliberationi, superciliumque continent, vultumque ad annuendum componunt, neque interim quicquā eloquuntur : vbi vero alter sententiam suam pronunciauit, Dij boni, inquiunt, paululo me anteuertisti, idem plane meditatum dicere. Sicut enim mathematici superficies aiunt, & lineas neque flecti neque intendi neque moueri per se, quod corpore careant ac intellectu modo percipiantur: flecti autem, intendi, mouerique vna cum corporibus, quorum sunt extremitates. ita adulatorem quoque deprehendes, semper alterius vocem, enunciata, sensum, iramque subsequenté. Itaque hoc quidem in genere omnino facillimum est inuestigatu discrimen. Magis tamen ipso in modo officiorum præstandorum liquet. Ab amico enim quod præstatur officium, veluti animal quoddam intus præcipuam habet vim, ad ostentationem & pompam nihil. sed sæpenumero sicut medicus occulte sanat, ita & amicus sua præsentia aut absentia amico prodest ignoranti pro se curam geri. Talis fuit Arcesilaus, qui (prætereo enim alia) ægrotantis Apellis Chij paupertate cognita, reuersus ad eum drachmas vna viginti attulit, assidensque ægroto, Hîc quidam (aiebat) nihil est præterquam Empedoclis illa elementa,

Officiorum modus.

Ignis, aqua, & tellus, atq; ætheris ambitus almi:

sed tu etiam incommode cubas. simulque mouens puluinar eius, clam pecuniam subiecit, quā cum vetula, quæ ægroto ministrabat, reperisset, Apellique cū admiratione renunciasset, subridens hic: Arcesilai, inquit, hoc est furtum. Et vero in philosophia locum habet illud, Nasci prolem parētum similem. Arcesilai discipulus Lacydes, vna cum reliquis amicis in iudicio aderat Cephisocrati perpetrati publici contra ius non scriptum delicti postulato. ibi actore annulum rei postulante, cuius argumento eum conuincere poterat, eumque Cephisocrate sensim in terram demittente,

pede annulum imposito texit Lacydes. absolutus aũt Cephisocrates cum iudicib gratias priuatim ageret, vnus eorum, qui (vt apparet) factum obseruauerat, Lacydi eum iussit gratiam habere, remq; gestam narrauit, cum Lacydes ipse nemini eam exposuisset. Sic etiam deos puto plerumq; occulte benefacere, cum ea sint natura, vt ipsa sua beneficentia delectentur. Adulatoris autem facta nihil habent iusti, nihil veri, nihil simplex, nihil liberale. Sudat, discurrit, clamat, vultum contrahit, vt ministerio speciem laboriosæ ac difficilis operæ conciliet: picturæ operosæ instar, cui euidentiæ simulacrum lasciuientibus coloribus, fractisq; plicis, rugis, atq; angulis paratur. Idem & narrando molestus est, dum recitat quemadmodum huius rei causa vagatus, qua solicitudine fuerit, vt offenderit alios, tũ alias sexcentas res & affectus, vt dicere possis, Non erat hoc operæ precium. Etenim omnis quidem quæ exprobratur gratia, molesta est & ingrata atque intolerabilis. Sed adulatorum non postmodo sed etiam dum adhuc exhibentur officia, exprobrationem secum trahunt & pudefaciunt. Quanto rectius Spartani, qui cum indigentibus Smyrnæis cibum misissent, iique beneficium hoc laudibus veherent, Nihil se admiratione dignum præstitisse responderunt, qui cum vnius diei prandio sibi suisq; iumentis decreto interdixissent, subsidium hoc ipsis collegissent. Huiusmodi beneficium non liberale tantum est, sed & accipientibus eo gratius, quod censent nõ magno damno præbentium se id accipere. Porro non tantum ex importunitate in nauãda opera aut pollicendi leuitate agnosci potest adulator, sed ipsius etiam operæ honestate siue turpitudine, & ad vtilitatem voluptatemve respectu. Non enim verum est quod Gorgias dixit amicum ab amico in rebus tantum iustis operam postulaturum, ipsi autem in multis etiam nõ iustis rebus operam daturum. Amicus enim

Finis officii.

Vna agere recte, non peccare vna solet.

itaque amicum aut ab his quæ non decent auertet potius: aut si non persuadeat, eo vtetur, quod Phocion ad Antipatrum dixit, Non potes me & amico vti & adulatore, id est & amico & non amico. Adiuuandus est enim amicus in factis, non flagitiis: in consultando, non in parandis insidiis: testimono, non fraude. Deniq; socius etiam aduersæ amico

fortunæ esse, non autem maleficii debes. vt enim aliquando conscii amicis turpitudinis alicuius simus, non tamen consortes facti turpis esse velle debemus. Victi pugna ab Antipatro Lacedæmonii, cum pacis conditiones componerētur, ab eo flagitārunt, vt quæ vellet damnosa ipsis, modo nihil turpe, iniungeret. Ita amicus quoque, si sumptuosum, periculosum, aut laboriosum requiretur, officiū primum se volet hoc posci, alacriterque & nihil causatus obibit, tum dūtaxat parci sibi volet, ac recusabit, cum res erit cum turpitudine coniuncta. Contra adulatorum est laboriosa ac periculosa ministeria subterfugere: & si periculi faciundi causa veluti ollam pulses, sub aliquo prætextu sonitum reddit obtusum instar rupti vasis. in turpibus atq; abiectis & ingloriis officiis abutere eo, calca: nihil indignum putabit aut contumeliosum. Simiam considera. domum vt canis custodire, ferre vt equus, arare vt bos nequit. ergo cōtumelias fert & scurrilitatem ac lusus, & risus instrumentum se præbet. Sic adulator cum in dicendo, consulendo, certamina obeundo præstare operam nullam queat, laborque eum & seria studia omnia destituant: ad ea quæ sub axilla geruntur, id est fœda & clandestina, impigrum sese offert. minister amoris est fidus, in meretrice adducenda accuratus, non indiligens ad diluendam de sumptu conuiuii curam, industrius in cœnis adornandis, pellicibus obsequens, iussus ferocire aduersum curatores, aut vxorem heri exemplo familia exturbare, absque misericordia verecūdiaue obtemperat. Itaque ne hîc quidem difficile est eum deprehēdere. quidquid enim iusseris turpe aut indecorum, paratus est in gratiam tuam nulla in re sibi parcere. Quod si obserues quomodo erga alios sit amicos affectus, facile quantum ab amico differat intelliges. Amico enim nihil iucundius est, quam cum multis amare atque amari, in idque perpetuo dat operam, vt amicus à quam plurimis diligatur atq; colatur. amicorum enim communia esse omnia censens, nihil magis putat commune debere esse atq; ipsos amicos. At falsus ille ac spurius & vitiosus, vt qui maxime intelligat se iniuriam facere amicitiæ, quam instar nomismatis adulterat, natura inuidus cum sit, aduersum sui similes inuidentiam exercet, certans eos scurrilitate & garrulitate superare. meliores autem metuit ac tremit, non sane vt

Adulator qualis erga veros amicos.

qui

qui pedes iuxta Lydium currũ incedat, sed qui collatus auro excocto ipse, vt ait Simonides, ne plumbum quidem sincerum habeat. Itaque vbi cum vero ac graui & solido comparatus amico impedire non potest quin leuis, adscititius, ac fallax deprebendatur: tunc eum imitatur qui gallos inscite depinxerat. is enim puerum veros gallos iubebat longissime à tabula abigere. Ita ergo adulator veros amicos arcet, neque appropinquare sinit: aut si hoc nõ potest, palam quidẽ eos demulcet, colitq; & admiratur vt meliores: clanculum autẽ submittit aliquas & spargis calumnias. occulto autem sermone vlceris pruritum excitante * Quod si non statim rem perficit, memoria tamẽ tenet atque obseruat Medii dictum. Fuit is Medius chori adulatorum qui Alexandrum cingebat veluti princeps, & sophistarum summus in calumniandis optimis viris. iubebat autem suos audacter calumnias iacere iisq; mordere alios: docens, tametsi morsi vlcus consanaretur, tamen calumniæ cicatricẽ mansurã. His quidem cicatricibus, aut gangrenis potius & cancris corrosus Alexander, Callisthenem interfecit, & Parmenionem, & Philotam: Agnonibus autem, Bagois, Agesiis, & Demetriis sese tradidit affatim supplantandum, cum ab his adoraretur, vestiretur, adornareturque barbarici instar simulacri. Ita magnã assentatio habet vim, ac nimirum maximam apud eos qui maximi putantur. fidem enim & audaciam adulatori parat, quod ii & putant se optima habere, & ea volunt. Etenim sublimia loca difficilia aditu sunt insidiantibus: sed animi ratione non instructi altitudo atq; elatio à fortunæ aut nataliũ bonitate profecta, paruis & humilibus aditum facilimũ præbet. Quapropter & initio huius commentarii monuimus, & nunc iterum hortamur, vt sui quisque amorem & arrogantiã excindat. hæc enim adulatione occupans, faciliores nos & iam præparatos externis præbet adulatoribus. Si vero Deum secuti, tenentesq; summam vnicuique in eo positem esse salutis vt Norit seipsum, naturam, educationem, institutionemq; nostram examinauerimus, quibus innumeri defectus pulcritudinis, plnrimũ vanitatis ac vitii admixrũ est in actionibus, in verbis, in animi motibus: nõ ita facile calcari nos ab adulatoribus patiemur. Alexander aiebat somno potissimum ac re venerea se doceri, fidem non esse habendam iis qui ipsum deum ap-

Nosse seipsum.

pellabant:quod his duabus in rebus ſeipſo deterior eſſet,ac amplius æquo afficeretur.Et nos multa paſſim atq; identidē turpia, moleſta,imperfecta, ac peccata nobis ineſſe obſeruantes, ſentiemus non amico nobis laudatore atq; prædicatore,ſed reprehenſore & libere vitia noſtra increpante opus eſſe.Pauci enim de multis ſunt, qui libere potius cum amicis loqui audeant,quam gratificari, ac in illis ipſis paucis non facile inueneris qui libertate vti ſciat:ſed fere putāt libere ſe dixiſſe,ſi vituperauerint & cōuiciati ſint. Enimuero vt alia medicamenta,ita & libertas dicēdi intempeſtiue vſurpata abſque vtilitate moleſtiam adfert ac perturbat:facitq; idem quodammodo cum dolore, quod adulatio cum voluptate. Non enim laudationes modo ſed & vituperationes nocent,ſi alieno adhibentur tempore.atque hoc maxime adulatoribus obiicit homines, cum animis arduis atq; aduerſis veluti in morem aquæ ad mollia & humilia delabuntur. Itaq; lenitate oportet temperatam eſſe libertatem, orationique velut lumini adimenda eſt nimia copiæ vis: ne perturbati & dolore affecti ab omnia reprehendentibus & culpantibus ad adulatorem veluti in vmbram confugiant, eoq; diuertant,vnde nō lædantur.Omne enim vitium,Philopappe,virtute non aduerſo vitio eſt corrigendum.in quo errant nonnulli à nimia verecundia ad impudentiam,a ruſticitate ad ſcurrilitatem confugientes, ac tum ſe longiſſime abeſſe à timiditate & mollicie putantes, cum proximi videntur proteruitati eſſe & ferociæ. quidam etiam impietate ſuperſtitionē, ſtoliditatem improba aſturia amoliuntur,mores inſtar ligni ab vna parte in alteram incuruantes, dum rectitudinis reſtituendæ ſunt ignari. Turpiſſima vero eſt adulationis fuga, ſine vtilitate moleſtias exhibere: omninoq; rudis & imperitæ eſt ad beneuolentiam parandā conſuetudinis, inſuauitate ac moroſitate id euitare quod in amicitia illiberale habetur atque abiectum. ſicut & parum ingenuum eſt in comœdia accuſandi impunitatē pro æquo iure libere dicendi vſurpare. Proinde quandoquidē turpe eſt gratiæ captandæ ſtudio adulatorem fieri, turpe item vitandæ adulationis gratia,libertate dicendi immoderata amicitiæ ac procurationis rationem corrumpere:ac vtrunque vitium fugiendum eſt,atque vt aliis in rebus etiam libertatis in dicendo decorum è mediocritate ſumendum :

Libertatis in dicendo verus uſus.

Vitiorū genuina correctio.

Moderatio libertatis in dicendo.

ipsa ratio videtur postulare, vt sub finem commentarij iam huius ea de re præcipiam. Ergo cum videamus libertati dicendi complura adhærere vitia: primo amorem nostri cæcum demamus, ac diligenter caueamus, ne aliquam ad nos priuatim pertinentem rem veluti læsi aut dolentes videamur exprobrare. non enim à beneuolentia, sed ab ira proficisci putant sermonem, quo quis pro seipso vtitur: neq; admonitionis loco, sed vituperationis accipiunt. Est enim libertas amica res & grauitatem habet: reprehensio & amorem sui, & animi illiberalitatem aliquam arguit. Vnde fit, vt reuereamur admiremurque libere nos increpantes, vituperatoribus autem par pari referamus, eosq; cõtemnamus. sicut Agamemnon Achillem, qui tamen non vltra modum prouehi libere dicendo videbatur, non ferens, Vlyssi acerbe increpanti, ac dicenti, Primo Iliad.

Perdite, cuique vtinam non iste exercitus esset

Subditus. --- concedit ac perfert, oratione cordata & profecta ab animo de repub. solicito correptus. Hic enim cum nihil esset priuatæ causæ, ob publicum Græciæ commodum ista vtebatur libertate: Achilles suijpsius potissimũ causa videbatur esse molestus. Quin & ipse Achilles, homo nequaquam lenis aut placidi animi, sed

Difficilis, velque insontem culpare paratus: Ilia.λ. 653.

tamen Patroclum tacitus audiuit multa ipsi talia obijcientem,

Iam neque te Peleus genuit, neque candida mater Ilia.π.init.
Est tibi, sæue, Thetis: sed duri cærula ponti
In lucem hanc, alteque minacia saxa dederunt
Immani dotatum animo.----

Sicut enim Hyperides rhetor ab Atheniensibus postulabat, vt non tantum considerarent an acerbe diceret, sed & an inique esset acerbus: sic amici admonitio omnis priuati affectus animi vacua, venerabilis est & grauis, & contra quam oculos non audeas sustollere. Vbi vero eum qui libere reprehendit cõstat quæ amicus in ipsum peccauit plane missa facere, alia autem eius delicta arguere, & ad se non pertinentia ob facta dictis largiter incessere: id genus libertatis vim habet cui resisti nullo potest modo, ipsaque castigantis suauitas acerbitatẽ & austeritatẽ increpationis auget. Itaq; recte quidẽ dictũ est, cum irascimur amicis aut cum ijs cõtendi-

tendimus, tunc maxime nos agere aut ſpectare aliquid debere eorum, quæ ipſis proſint aut conueniant. nõ minus tamen hoc quoq; ad rationes amicitiæ pertinet, cum ipſi negligentius haberi aut deſpici videmur, vt tum amicos propter neglectos ab ijs alios libere admoneamus. Hoc modo

Platonis egregium factum.

egit Plato. Hic enim qua tempeſtate à Dionyſio cõtemptui habebatur, eratque inuiſus tyranno, colloquendi cum eo copiam perijt. eaque impetrata, quod tyrãnus putabat Platonẽ ſui ipſius cauſa expoſtulaturum atq; verba facturũ, in hanc allocutus eſt ſentẽtiam. Si quem ſentires, Dionyſi, hoſtili animo in Siciliam appuliſſe tui lædendi cauſa, & tamen occaſione deſtitui, patereriſne eum impune hoc ferentẽ inde ſoluere? Nihil vero minus, ait Dionyſius. inimicorũ enim non facta modo, ſed & propoſita odium pœnamque merẽtur. ergo ſubiecit Plato, ſi quis beneuolẽtia erga te adductus huc ſe cõtuliſſet, cuperetq; tibi alicuius boni eſſe autor, neque tu ei occaſionem perficiendi præberes: dignum eſt eum abs te præteriri atq; contemni? ad hoc interrogante Dionyſio, quiſnam ille eſſet: Æſchines, inquit Plato, eſt, morib. vt quiſquam alius Socratis familiarium probis, aptuſq; ad caſtigandum verbis eos quib. cum agit. qui longo mari emenſo vt tecum philoſophice colloqueretur, huc profectus, negligitur. Hæc ita permouerunt Dionyſium, vt & Platonem ſtatim manu iniecta ſit amplexatus, beneuolentiam hominis animiq; magnitudinem admiratus: & Æſchinis honeſte

Libertas ſine leuitate.

atque magnifice rationem habuerit. Proximum eſt, vt mala libertatis condimenta amoliamur, contumelias inquam, riſum, inſectationem falſam, ſcurrilitatem. Quemadmodũ enim medicus carnem ſecans, agilitatem aliquam debet ac mundiciem operi adhibere, geſticulatoria autem & temeraria atque vaga mobilitate atque ocioſis agitationib. manum abſtinere. ſic dicendi libertas dexteritatem vrbanitatemque admittit, ſi elegantia grauitatem ſeruet: quam perdit omnino temeritas, leuitas, atque contumelia. Qua de cauſa non ineptum eſt illud citharœdi, neq; inelegans quo Philippo os obthurauit dictum, diſputare cum ipſo de ſonis neruorum aggreſſo. dicebat enim, Abſit vero, rex, vt eo tu infortunij deuoluare, vt harum rerum ſciẽtia me fias prior. Non recte autem Epicharmus, qui ab Hierone, cum hic familiarium quoſdam necaſſet, paucis poſt dieb. ad cœnã inuitatus,

uitatus,

uitatus,respondit:Atqui nuper cum immolares amicos,nō vocasti. Male etiam Antiphon: qui, cum apud Dionysium quæreretur ac disputaretur quodnam æs optimum esset,id pronunciauit omnibus præstare, ex quo Athenienses Harmodij ac Aristogitonis statuas parauissent. Id genus dicta acerbitatem habent inutilem, & scurrilitatem iocumque non delectantem. sed incontinentium est, odium malicia ac contumelia permixtum gerentium,quo vtentes sibi ipsis exitium conflant,salutantes(quod in prouerbio est)circum puteum. Nam & Antiphontem interfecit Dionysius: & Timagenes amicitia Cæsaris excidit,cum nulla vnquam libera voce vsus, in conuiuijs interque deambulandum identidem nullius seriæ rei gratia, sed

Vt foret vnde corona cachinnum tollere posset, *Iliad.ε. 215.*

conuicia sub amicitiæ iaceret prętextu. Etenim & comici in theatris multa odiosa atq; ciuili ratione deprompta protulerunt.sed ridicula ijs & scurrilia admixta veluti cibis intritum vitiosum,effecere, inutilis vt esset & inanis libertas:ac propterea actores in crimen malignitatis atq; impuritatis inciderunt.Proinde licet ioco & risu aduersum amicos etiā vtcunq; vti:sed libertas in dicendo seria debet esse ac modesta:& si graue sit argumentum,affectu etiam,gestu,ac contentione vocis orationi autoritas mouendiq; vis conciliāda est. Occasionis autē neglectio cum alijs omnibus in rebus est damnosa,tum vtilitatem præcipue libertatis perdit. Satis vero liquet inter pocula & apud ebrios ea abstinendū esse. Nubem quippe serenitati inducit,q inter iocos & hilaritates orationem mouet quæ supercilium attollat,& seueritatē vultus inducat quasi aduersans Lydio deo,qui,vt ait Pindarus, funem molestarum soluit curarum. Sed & magno cum periculo importunitas vsurpatur. Sunt enim animi ob vinum ad iram præcipites,& sæpe ebrietas libertatē in inimicitiam conuertit.Omnino autem neque generosi, neq; audacis, sed timidi est libertate apud sobrios abstinere,in mensa latrare,sicut solēt ignaui canes. Itaq; hac de te nihil attinet prolixius differere. Iam cum multi amicos rebus secundis vtentes neque velint neq; audeant castigare, sed plane inaccessam admonitioni prosperitatem putent: eosdem vero in calamitatem aliquam prolapsos adoriantur atq; calcent fractos iam & humiles, & in eos torrentis instar

Vbi abstinendum libertate oris.

instar præter naturam aucti inuehantur, abunde libertatis aduersus eos promentes, lætique mutatione hac fruantur, cum ipsi ante imbecilli, isti superbi fuissent. ex vsu est hac quoque de re verba facere, & Euripidi dicenti

Cum res secundæ sunt, quid amicis est opus?

Rebus secundis libertas, non aduersis adhibenda.

respondere, Maxime amicis libero ore loquentibus opus esse ei cui fortuna est prospera, qui nimios retundant spiritus. Pauci enim sunt qui non successibus lætis insolescant: pleriq; indigent aliorum externis consilijs, rationibusque foris eos deprimētibus à fortuna inflatos & æstuantes. vbi fortuna in aduersam mutata fastu exuit, ipsæ calamitates in se habent quod pœnitentiam inducat & castiget. Itaq; afflictis rebus nullus est vsus liberarum amici vocum, aut molesti ac mordacis sermonis: sed reuera in his mutationibus

Faciem intueri dulce est hominis beneuoli,

consolantis atq; animum addentis: quomodo Xenophon ait prœliantes aut alijs in periculis constitutos milites viso Clearchi placido ac benigno vultu animosiores fuisse redditos. At qui libertatem dicendi morsumq; homini infortunio icto adhibet, perinde agit ac qui oculo conturbato ac inflammato medicamētum inijcit quod visum acuat: nam neq; sanat aut quicquam de dolore deminuit, & iram dolori addit, exasperatq; ægrum animum. Et quidē recte valenti amico molestus nō est, neq; plane agrestis videtur, reprehendens nimium eius venereæ rei ac vini vsum, ignauiam, assiduam in gymnasijs & balneis obuersationem, & repletiones corporis intempestiuas ęgrotus tolerare non potest, sed ipso morbo molestius ipsi est audire, Hæc tibi euenerūt ex intemperantia & mollicie, ex vsu ciborum & mulierum. ô, dicet, te hominem intempestiuum: ego testamentū condo, castorium mihi aut scammoniam præparant medici: tu me verbis castigas & philosopharis. Eodem modo res quoque aduersa fortuna laborantium non libertatem, non sententiarum recitationem requirunt, sed æquanimitatem & auxilium. Nam & nutrices puerulis cadentibus, non accurrunt vt maledictis incessant, sed erigunt, abluunt, sedant: postea tandem obiurgāt atq; castigant. Demetrium ferunt Phalereum, cum patria exulās apud Thebas obscuram humilemq; vitam ageret, accedente Cratere nonnihil cepisse molestiæ, Cynica eum erga se libertate asperisque vsurū sermonibus

monibus opinantem. Sed cum Crates comiter ipsum allocuius de exsulio disseruisset, docuissetque illi nihil mali, aut quod deberet ferre iniquius accidisse, negocijs liberato periculosis atque lubricis. hortatusque esset vt in seipso animique affectione sui omnem collocaret fiduciam: ibi tum Demetrium molestia abiecta, animoque recepto amicis dixisse: Piget vero me actionum istarum atque occupationum, quarum culpa tantum virum non licuit videre.

Quippe ægrum animum vox comis amicorum iuuat.
Stulto nimis debetur castigatio.

Atq; hi sunt mores ingenuorũ amicorũ. Degeneres & abiecti fortuna fauẽte adulatores, sicut Demosthenes aiebat rupturas & conuulsas partes tum demum moueri cum corpori malum aliquod accidit, ipsi quoq; mutationib. inhæ rescunt, quasi fruentes ijs & sese oblectantes. Etenim si qua opus est commonefactione ijs in aduersitatibus, in quas se ipsum aliquis consilij sui prauitate coniecit, sufficit hoc:

Hoc equidem sine mente mea, qui plurima dixi Ilia.1.108.
Dissuadens tibi rem. ----

Vbi ergo, dices, vehemẽs debet esse amicus, & liberæ increpationis vigore vti? vbi inquam inhibendus est ad voluptatem, irã, contumeliamve factus impetus, aut auaricia excutienda habitusve animi alius stultus oppugnandus. Sic libere Solon Crœsum monuit, instabili rerũ prosperitate corruptum ac luxuriantem, Finem respicere iubens. Ita Socrates Alcibiadẽ repressit, conuictoq; vitij veras extorsit lacrumas, ac cor inuertit. Talia sunt Cyri ad Cyaxarem, Platonis ad Dionem, cum eum splendentem summa gloria, & ora omnium hominum in se ob pulcritudinem facinorum conuersa habentẽ cauere sibi iussit, & metuere ab eo vitio, quo sibi soli placere aliorum spretis iudicijs homines solent, quod ei vitio adsideat solitudo. Scripsit ad eundẽ Speusippus, Non debere eum altos ducere spiritus propterea quod multus de ipso sermo esset apud pueros & mulierculas: sed dare operam, vt sanctimonia, iusticiaque & optimis legibus ornata Sicilia, gloriam Academiæ conciliet. Euctus cõtra & Eulæus Persei socij, cum rebus vtenti secundis perpetuo assentati essent, & omnia eius momenta insequendo comitati, apud Pydnam prœlio cũ Romanis cõgressum atque victum adorti acerbe obiurgauerunt, & singula eius

Libera voces vbi vsurpanda.

Epist.4.

pecca-

peccata ac delicta commemorantes exprobrauerunt, tan tisper donec dolore iraq; exagitatus vtrunq; pugione occi dit. Definitum hoc modo esto, quæ sit in vniuersum liber dicendi occasio. Interim omittendæ hæ non sunt amico fi deli, sed arripiendæ quas ipsi amici sæpe præbēt occasione: aliquando enim interrogatio, narratio, similium rerū lau datio aut vituperatio, ansam libertati exhibet. Hoc mod Demaratus Corintho in Macedoniam cum venisset sub i tempus, quo cum vxore & filio Philippus diffidebat, amic à Philippo exceptus, interrogatusq; quomodo Grecis inte se cōueniret, dicitur (vt erat ei beneuolus atq; familiaris) re spondisse: scilicet vero Philippe, rectum est te inquirere d concordia Atheniensium & Peloponnesiorū, qui familian tuam pateris tanta seditione & dissensione laborare? Rect etiam Diogenes, qui in castra Philippi in bellū contra Grę cos proficiscentis cum venisset, essetq; ad regem adductus & non agnitus interrogaretur ab eo, numnam explorato esset: Omnino, inquit, sum tuæ, Philippe, stultitiæ atque a mentiæ explorator, qui nulla necessitate vrgente de regn & corpore tuo venis vna hora fortunæ aleā subiturus. atq hoc quidem videri potest dictum vehementius. Alius mo dus est castigandi verbis, cum ob delicta sua aliorum male dictis impetiti animos ponunt ac submissiores fiunt. eoque accurate vtetur scitus atque elegans amicus, obtrectatores depellens atq; refellens, priuatim autem amicum compellans atq; monēs, vt si nullam aliam ob rem, saltē ea de causa viuat cautius, ne ferociendi materiam inimicis præbeat, quo enim ore ijs respondebis, inquiet, si vltro ipsis ea porrigis, ob quæ male audias? hoc pacto offensa conuiciatori, vtilitas monitori adscribitur. Alij venustiore vtentes ratione, alijs obiurgandis, suos quos in eodem quod illis obijciunt, esse sciunt vitio, castigant. Ammonius magister noster in cōuentu vespertino, cum animaduertisset discipulorum aliquos vsos esse prandio nō simplici, puerum suum à liberto verberari iussit, causatus eum absque aceto prandere nō posse: simulq; in nos respexit, ita vt obiurgatio reos tetigerit. Ad hæc cauendum est, ne coram multis libertate aduersus amicum vtamur, tenendumq; illud Platonis. Cum enim Socrates in conuiuio disputans quendam familiarium acrius incesseret, Platoni dicenti, Nonne præstabat hæc priuatim

Sub aliena persona castigare.

Obiurgationes priuatim fieri debere.

uatim loqui? respondit, Et tu nónne rectius de hoc ipso seorsim me monuisses? Ferunt adolescentulum quendam à Pythagora, cui operam dabat, multis præsentibus compellatũ asperius, suspendio vitam finijsse. atque ab eo tempore Pythagoram nunquam alio præsente quenquam corripuisse. Oportet tanquam morbi turpis, ita peccati etiam detectionem & sanationem occultam esse, nihil pompæ, nihil ostẽtationis habentem, neq; testes spectatoresq; adducentem. Non enim amici est, sed rabulæ, in alienis gloriam quærere peccatis, venditantem se ostentatione sua præsentibus. sicut in theatris medici manibus gesticulantur, vt suæ operæ conductores sibi parent. Porro absque etiam sit contumelia (quæ sane abesse ab omnibus debet remedijs) considerandum tamẽ est quam sint pertinacia atq; contumacia vitia. Non enim quod est apud Euripidem, amor duntaxat castigatus magis premit, sed quoduis omnino vitium si quis coram multis liberius reprehendat, impudentiam induit. Sicut igitur Plato senes, vt verecundiam adolescentibus ingenerent, primum ipsos vult verecunde versari cum adolescẽtibus: ita verecunda amici libertas maxime pudore afficit: & cum peccãtem sensim cauteque adorimur, subruitur atque aboletur vitium, dum verecundia occupatur is quẽ verecunde tractauimus. Quare percõmode vsurpatur illud,

Admoto capite, vt reliqui exaudire nequirent. Odyss. α. 157.

Minime autem conuenit vxore audiente maritum, patrem coram liberis suis, amatorem præsente amasio, aut apud discipulos magistratum obiurgare. nã pre ira ac dolore transuersi aguntur, qui coram ijs reprehẽduntur, apud quos volunt in precio & existimatione proba esse. Ac nisi fallor, nõ tam ebrietas fecit quod ita grauiter commotus Cleiti obiurgatione fuit Alexander, quam quod multis coram testibus eam vsurpauit. Aristomenes etiã Ptolemæi præceptor, cum hunc in legatione audienda dormitantem excitasset, ansam adulatoribus præbuit, simulãtibus se regis causa factum indigne ferre, ac dicentibus ei: si post tãtas defatigationes ac vigilias somnus tibi obreperet, priuatim eras admonendus, non manus tibi tot hominibus præsentibus injiciendæ. ita Ptolemæus Aristomeni calicem veneno plenum misit, vtque biberet adegit. Cleoni etiam Aristophanes hoc exprobrat, quod

Male ciuitati diceret audientibus
Coram peregrinis,— Athenienſeſque irritaret.

Oſtentatio. Itaque inter alia magnopere cauenda eſt oſtentatio, & popularis applauſus captatio. ſed cum libertate dicendi volumus vti, faciendum eſt hoc vtiliter atque ad ſanandum vitium aliquod accommodate. & quod Corinthij non male, vt eſt apud Thucydidem, de ſeipſis dixerunt, dignos eſſe qui alios vituperent, id in promptu habere debent, qui libertate dicendi volunt vti. Lyſandrum perhibent Megarenſi cuidam, cum is inter ſocios pro Græcia liberius diceret, reſpondiſſe, ſermones eius ciuitate opus habere. Sed profecto libertas dicentis morum probitate vt commendetur requirit: idque rectiſſime obijcitur alios monentibus atque caſtigantibus. Nam Plato ſuæ ſe vitæ exemplo dicebat corrigere Speuſippum: ſicut & Polemonem Xenocrates conſpectus tantummodo in ſchola, & ipſum intuitus, ad aliud vitæ genus traduxit. Homini autem qui leuis ſit, & moribus prauis, ſi libere obloqui alij conetur, licebit ſemper occinere illud,

Alijs medetur, ipſus vlceribus ſcatens.

Communicatio culpa. Veruntamen quandoquidem ſæpe res ipſa nos adigit eò vt alios caſtigemus dictis, quamuis vitio ipſi non carentes: in hoc modo faciemus commodiſſime, ſi quam obijcimus culpam, in ea nos quoque ipſos eſſe quouis modo fateamur. quo ſenſu dictum eſt hoc:

Iliad. λ.313. *Cur nos virtutis Tydida obliuio cepit?*
& illud:

Ilia. θ.234. *Nunc non arcendis vel ſolius Hectoris armis*
Sufficimus?— Et Socrates ita paulatim adoleſcentes redarguit, ſeipſum quoque non vacare inſcitia ſimulans, ſed vna cum illis ſe debere virtuti operam dare & verum quærere profitens. Beneuolentiam enim autoritatemque ſibi parant, qui cum eadem in culpa eſſe, tum amicos eodem quo ſeipſos modo corrigere videntur. At qui alteri detrahens ſeipſum iactat, quaſi ſincerum & vitij expertem, niſi vel ætate multo ſit grauior, vel ob virtutem nota ſit autoritate atque gloria, pro moleſto importunoque habetur, & nihil adfert vtilitatis. Non ergo abs re Phœnix ſua ipſius delicta protulit, qui per iram interficere patrem voluerit, moxque mutauerit ſententiam,

Ne pa-

Ne patris (inquit) occisor Græcos ego dicier inter — Ilia. ζ. post versum 457. deest.

Perferrem.--- ne Achillem obiurgans, arrogare sibi videretur nihil se per iram peccasse. Penetrant autem huiusmodi admonitiones blande, faciliusq; concedimus ijs qui eodem modo lapsi, quam qui despicere nos videntur. Quoniam autem neque lumen clarum inflammato oculo debet obijci, neq; affectu concitatus animus libertatem admittit obiurgationemq; meram, inter vtilissima adiumenta est admixtio laudis modicæ, vt in his:

Vos vero turpe est forti desistere pugna, — Ilia. ν. 116.
Argolicas inter primos virtute cohortes.
Haud equidem certare viro lubeat mihi, bellum
Qui fugiat timidus: grauiter succenseo vobis.

Et illud:

Pandare, qui nulli es nostrorum laude secundus, — Ilia. ε. 178.
Arcus vbi tuus est, volucres vbi suntque sagittæ?

Sed & huiusmodi vehementer reuocant in peius sublabentes:

Vbi Oedipus nunc est, & clara ænigmata? &,
Tam multa passus sicne loquitur Hercules?

Non enim modo excitat reprehensionis asperitas vim habens imperiosam, sed & sui ipsius æmulationem ingenerat, & recordatio bonorum suorum verecũdiam increpato incutit, præclare facta sua sibi ad imitandum proponenti. Si vero alios cum eo compares, vt æquales, ciues, cognatos: pertinacia vitij indignatur atq; exasperat. & sæpe hoc modo increpati stomacho moto occlamant: quin tu ergo me missum facis, adq; illos me præstantiores abis? Cauendum est ergo dum libere aliquem incusamus ne alios laudemus: nisi fortassis eorum parentes, vt Agamemno: — Ilia. δ. 399.

Non equidem similem natum genuit sibi Tydeus.

& Vlysses in Scyrijs:

Illustre generis lumen dedecorans tui
Proles parentis Graiûm præstantissimi
Lanificium tractas?---

Minime autem conuenit castigationem castigatione, libertatem libertate vicissim compẽsare. facilime enim hinc discordiæ exardescunt, omninoq; concertatio hæc non libertatem vicissim vsurpantis, sed eam non sustinentis videri potest. Præstat itaque ferre amicum obiurgantem, qui si ipse — *Certamen libertatis.*

ipse postmodo peccet, ac opus habeat castigatione: hoc ipsa libertate dicendi libertatem iam quandam parauerit. commonefactus enim absq; offensæ obiectione, quod ipse quoque non negligere amicos delinquentes, sed arguere soleat atque docere facilius concedet, & correctionem admittet, quam sentiat beneuolentiæ & gratiæ esse, non reprehẽsionis aut iræ compensationem. Porro sicut Thucydides ait, qui ob rem maximam subit inuidiam, eum rectũ sequi consilium: ita & amicus debet molestiam castigandi in magnis modo rebus, & in quibus plurimum est situm momenti, in se recipere. si enim omnibus in rebus difficilem se præbeat, ac cum familiaribus pædagogi potius quam amici more agat, admonitiones eius in summis reb. hebetes erunt & inefficaces: cum medici instar libertatem acre medicamentũ aut amarum quidem, sed necessarium & preciosum in multa minuta & non necessaria inutiliter absumpserit. Ipse igitur summo studio cauebit ne continẽtibus vtatur querelis. socio autem in omnia curiose etiam minima inquirente & calumniãte, ansam ipse habebit maiora eius peccata reprehendendi. Philotimus medicus, cum quidam pure circa iecur laborãs, ei digitum exulceratũ commonstrasset: Heus, inquit, non tibi cum reduuia est negocium. Sic & occasio dabitur, cum amico parua quædam & nullius momẽti culpanti, iocos puta, conuiuia, nugas, dicere possimus: Ille vero scortum ableget, aut finem aleæ imponat, alijs in reb. quãtiuis nobis erit pretij. Qui enim veniam minutorum impetrat, non illibenter de maioribus libere dicendi facultatem amico concedit. qui vbiq; incumbit, semper odiosus ac molestus, omnia cognoscens, omnia curiose percunctans, is neq; liberis tolerabilis est, neq; fratribus, imo ne serui quidem ferre eum possunt. Cęterum quoniam neq; senectuti, vt est apud Euripidem, neq; amicorum stulticiæ omnia adsunt mala: debemus nõ delicta modo amicorũ, sed & recte facta obseruare, ac sane initio alacriter collaudare. & sicut ferrum prius vi ignis laxatum atq; emollitũ, deinde frigidæ immissum densatur ac duriciẽ consequitur: ita amicis, postquam laus eorum animos calefecit atq; relaxauit, paulatim quasi tincturæ loco adhibenda est libertas reprehẽsionum. Offeret enim se occasio, vbi dicere poteris: Hęccine cũ illis comparari dignum est? Viden' quos fructus honestum

Libertatis vsus in magnis rebus.

Laus libertati miscenda.

referat?

referat? hæc abs te poscimus amici, hæc sunt conuenientia, ad hæc te natura formauit: illa vero alia repudianda sunt, & amandanda

In montem, rapidas aut obstreperi maris vndas.

Vt enim humanus medicus somno aut victu mallet morbū depellere, quam castorio aut scammonio: ita & amicus verus & benignus pater & magister laude magis quam vituperatione vti gaudet ad morum emendationem, neque quicquam facit, vt liberæ correctiones tam & parum molestiæ, & multum vtilitatis secum trahant, quā cum eæ sine ira placide & animo beneuolo peccantibus accommodantur. Itaque neque arguendi sunt acerbe qui inficiantur, neq; purgandi sui potestas adimenda; sed in argumentis honesti prætextus excogitandis vtcunque adiuuandi sunt, & causa deteriore omissa tolerabiliores suggerendæ. Ita Hector:

Infelix, animo tantas male tu geris iras. Ilia. ζ. 326.

sic enim Paridem alloquitur, & eius digressum è prælio irā vocat, non fugam aut timiditatē. Et Agamemnoni Nestor;

Sed te magnanimi iuuit concedere cordis Ilia. ι. 109.
Motibus. - - -

humanius enim hoc nimirum dictum est, quam Iniuriā fecisti, inhoneste egisti. & lenius est, Non percepisti, quam Ignorasti: Noli certare cum fratre, quam Noli inuidere fratri, & Fuge mulierem quæ te corrumpit, quam Desine mulierem corrumpere. Hunc enim modum libertas ad sanandum comparata requirit: diuersum ea, quæ in agendo occupatur. *Duplex libertas.* Cum enim oportebit peccaturum ab incepto depellere, aut violentum animi impetum in diuersam partem auertere, aut ad res pulcras animo languentem incitare: tum rem præsentem ad causas indecoras ac absurdas transferemus. Ita apud Sophoclem Vlysses Achillem instigans, negat eum cœnæ gratia irasci: sed (inquit)

Troie times iam conspicatus mœnia.

rursumque hæc admodum inique ferente Achille, & se cum suis nauibus abiturum dicente, ait;

Non me latet quid fugias: non opprobria,
Sed Hector est propinquus, hunc non sustines.

Sic ergo animosum & fortem opinione obiecta timiditatis, temperantem & modestum intemperantiæ, liberalē & magnificum sordium & auaritiæ terrentes, ad honesta excita-

mus, & à turpibus depellimus, & vbi remedio mali locus nō est relictus, ibi mediocres nos gerimus, inq; libertate dicendi plus miserationis ac mœsticiæ quam reprehensionis adhibemus: in puniendis autem delictis, & oppugnandis animi prauis motibus vehementes, inexorabiles, adsiduique simus. hæc enim occasio beneuolentiæ nihil blandientis, genuinæque libertatis indiget.

Alioquin vituperatione factorum videmus etiam inimicos vti. Et Diogenes dicebat eum qui saluus esse deberet, amicis bonis aut infensissimis inimicis opus habere: illi enim docent, hi reprehendunt. Præstat vero consulentib. obtemperantem vitare peccata, quam commissa culpa pœnitētia ob maledicta affici. Atque hanc ipsam ob rem tanto accuratiore cum artificio adhibenda est libertas dicendi, quanto ea maximum est & validissimum in amicitia medicamētū, occasionis felicem coniectationem & temperiem moderatam requirens. Quia igitur, vt docuimus, libertas dicēdi sæpenumero molesta ei est, ad quem sanandum adhibetur, imitari debemus medicos. Neq; enim illi vbi sectionem adhibuerunt, partem affectā in dolore relinquunt, sed hunc placide rigando ac perfundendo amoliuntur: nec qui ciuiliter verbis obiurgant, acerbitate & morsu orationis defuncti aufugiant, sed alijs colloquijs, sermonibusq; lenibus demulceant ac recreent. quemadmodū lapicidæ statuas aspere excisas læuigant atque poliunt. Ictus autem aliquis libera oratione & compunctus, si relinquatur asper animoque ob iram turgente & æstuante, in posterum ad æquanimitatem reuocari ac consolando deliniri vix potest. Quare hoc inter præcipua obseruandū est, ne verbis amicum castigantes, colloquium verbis molestiam afferentibus & irritantibus abrumpentes discedamus.

Lenia post libertatem adhibenda.

PLVTARCHI LIBELLVS, QVOMODO quis suos in virtute paranda sentire possit profectus.

POteritne aliqua, Sossi Senecio, ratione conscius sibi quispiam suorum esse ad virtutem profectuum, si nullam ij de stultitia faciunt deminutionem, sed vitium æquali semper pondere appensum

Plum: bi instar est, deorsum quo vete trahitur?

Certe

Certe enim neque in diſcenda Grammatica ſe proficere aut muſica intelliget, qui nullam partem ignorationis iſtarum rerum deponat, ſed eadem ſemper in inſcitia perſeueret. neque medicina ægroto, quæ cum nihil alleuet, aut vtcunque remittente ac concedente morbo leuiuſcule habere efficiat, vllum ſenſum mutatæ in melius veletudinis afferet, ante quam corpore priſtinæ ſanitati reddito contrarius habitus integer morbo ſucceſſerit Sane vt his in rebus profectus nullus eſt, ſi inter proficiendum pondere vitii tanquam in trutina deminuto, rurſum in diuerſam partem facto momento mutatio lateat. ita etiam his qui philoſophiæ animum adiecerunt, nullum profectum, neque profectus ſenſionem vllam tribui permittemus, ſi nulla pars ſtoliditatis animo fugatur atque expurgatur, ſed donec ſummo perfectoque is bono potiatur, meris vitiis interim occupatur. Non enim aliquis ſapiens fieri poteſt, quãta eſſe poteſt maxima vitioſitate in virtutis habitum omni acceſſione ſuperiorem puncto temporis mutata: quam (dico) vitioſitatem non temporis aliquo ſpacio abiecerit, ſed ſubito totam ſi-
D mul exuerit. Noſti vero hoc qui fieri affirmant, quantis ſeipſos implicent moleſtiis, ac quam difficiles agitent quæſtiones, quanam fiat ratione, quod non animaduertit aliquis etiamnum ſapientem ſe factum, ſed ignorat atq; ambigit: eo quod longo temporis decurſu paulatim addendis aliis, aliis detrahendis ad virtutem progreſſus fecit, & quaſi viam ſenſim carpendo ad virtutem peruenit. Quod ſi celeritas & magnitudo mutationis tanta eſſet, vt qui mane fuerat deterrimus, veſperi redderetur optimus: aut ea ſic alicui accideret, vt cum obdormiuiſſet vitioſus, expergiſceretur ſapiens, dimiſſasque ex animo heſternas fatuitates & impoſturas ita compellaret,

Inſomnia vana valete, nihil eratis:

isne ignoraret tanto ſe à ſeipſo diſcrimine fuiſſe mutatum, & prudentiam ſubito ac cõfertim eluceſcentem? Mihi quidé videtur facilius homo, ſi inſtar Cænei ex voto vir de muliere fieret, transformationem ſui ignoraturus: quam vt nõ ſentiat aliquis mutationem ſui, è timido, ſtulto, atq; incontinente fortis, prudens temperanſq; redactus, momentoq; temporis è belluina in diuinam viuendi rationem tranſlatus. Enimuero recte dictum eſt,

Applicandus lapis amussi, non ad lapidem amussis est.

Stoicorum decreta cũ rebus pugnant.

At Stoici nõ sua rebus accõmodãtes decreta, sed res ad decreta sua, cum quib. consentire eas natura non sinit, detorquẽtes, multis difficultatib. philosophiã impleuerunt, quarũ maxima est, qua homines, solo perfecto excepto, vni omnes vitio statuũtur subiecti, ex qua ænigma illud enatũ est, quod Procopen ipsi Grçce, nos Latine puto Profectum dicimus. qui profectus cum ab extrema demẽtia exiguo distet interuallo, eius beneficio ab omnibus expeditos animi perturbationib. ac morbis, nõ minus miseram vitã degentes iis relinquit, qui nullo summorum malorum sunt liberati. Atq; hi quidem seipsos repellunt. qui cũ in scholis iniustitiam Aristidæ & Phalaridis exæquent, metumq; Brasidæ timori Dolonis parem dicãt, neq; quicquam inter Meliti ac Platonis animi errorem differre: in vita & actionibus fugiẽtes illos vt implacabiles, his vt magni precii hominibus maximis in rebus vtuntur atq; fidunt. Nos autem cum in omni vitiorum genere, maxime autẽ inordinato ac cõfuso animi statu, gradus quosdam quantitatis inesse videamu, (vnde etiam discrimẽ est profectuum, prauitate instar vmbræ dilabente, dum ratio animũ sensim illustrat atque expurgat) non putamus mutationis sensionem, ratione nulla æstimari, (quomodo qui ex profundo subito attolluntur morã motus supputare nequeũt) sed rationes eius iniri posse de quib. hoc primum cõsideremus. Quemadmodum qui datis velis vastum pelagus nauigãt, cõparata temporis ratione cum robore vẽti, colligunt quantum cõfecerint spacium. sic & philosophia profectuum suorum rationem ex assidua progressuum continuatione ratiocinari potest; quç non multis institionibus, ac rursum impetibus ac incitationibus in medio factis, sed plane æquabiliterq; ad vlteriora semper absq; offensa vsu rationis ac doctrinæ progreditur. Quod enim dictum est,

Nam si vel paruum pergas superaddere paruo,

Idq; frequenter agas, magnum cito habebis aceruum:

Continuatio philosophia.

non de pecunia duntaxat augenda verum est, sed ad omnia pertinet, maxime ad virtutis incrementum, cum ad doctrinã adsidua atq; efficax adiũgitur adsuefactio. cõtra inęqualitates ac segnicies philosophantium, non modo inhibent progressus, veluti iter interrumpentes institutum: sed etiã

regressus

egressus causa sunt, cum subsistentem vitia identidem perocium adoriantur, ac retro auferant. Errantes quidem stellas mathematici finito eorum in anteriora progressu insistere perhibent. At in philosophando profectus nullam facit intercapedinem, nunquam intermittit aut subsistit. sed ingenium semper aliquo citatum motu, ac veluti in trutina situm nunquam non momẽto aut ad meliora facto fertur, aut in diuersam partem ad mala exitiose impellitur. Si igitur secundum Cirræis datũ oraculum, quo dies noctesq; belligerare iubebantur, conscius tibi sis dies te noctesque contra vitia depugnare, aut saltem non sæpestatione abire, neq; continenter veluti induciis factis internuncios ab iis, voluptates aliquas aut oblectationes, aut alia negotia, accipere: non iniuria alacri confidentique animo ad reliqua perges. Quin etiam si feceris aliquas phisophandi intercapedines, ita tamen vt posteriora tua studia prioribus cõstantiora fuerint ac prolixiora: id non leue indicium præbet, ignauiam esse labore ac exercitatione elisam. contra malum est signum, si post exiguum tempus multis & cõtinentibus cessationibus alacritas veluti elanguescẽs retundatur. Sicut enim calamus ab initio maximo & pulcherrimo incremento adsurgit in æquabilem & continuam longitudinem, magnisque interuallis exigua admittit interstitia: dein vbi in altum se erexit, veluti qui ob anhelitus angustias in conscendendo sublimi loco animum despondent, propter imbecillitatem suã multis ac crebris nodis intercipitur, spiritu ictum tremoremque patiente. sic qui initio magno cursu ad philosophiam contenderunt, si deinde nullum ad meliora profectum sentiẽtes crebro impingant atque ab instituto auellantur, ad extremum omnino defatigantur ac desperant. At vero alter ille veluti alatus, ad vtilitatem propositam recta fertur, omnesque præcidit prætextus, (veluti turbam impedientem) vi & alacritate industriæ. Sicut igitur signum est amoris incipientis non delectatio quæ pulchri præsentia percipitur, (est enim hoc vulgare) sed morsus & dolor qui auulso eo sentitur; ita multi capiuntur philosophiæ studio, & valde magno cum conatu se ad discendum conferre videntur: vbi vero aliis rebus aut negociis auocantur, animi iste motus euanescit, eaque facile carent.

Pugna aduersus vitia continens.

Amor philosophiæ.

Amoris at morsum qui vere senserit,

is tibi præsens vnaque philosophans moderatus videbitu
ac placidus, auulsum vero ac seorsim agentem cerneres in
flammatum, animiq; ægrum omniumq; rerum & occupa
tionum odio affectum, & tanquam si rationis expers esse
amicorum oblitum desiderio philosophiæ impelli. Non e
nim vt vnguēto, sic doctrina pręsentes delectari debemus
absentes non eam requirere, neq; cum molestia carere: sec
vere proficientis in philosophia est, simile aliquid fami ac
siti sentire si auellatur: siue nuptiæ, siue diuitiæ, siue amici
tia, siue expeditio incidens eum à philosophię studio seiun
gat. quanto enim plus ex philosophia perceptum est, tantc
maiorem animo molestiam exhibent, quæ relinquuntur
Cum hoc nimirum aut eadem, aut proxima ei est antiquis
sima illa Hesiodea profectus declaratio, cum iam nō am
plius ardua aut nimis accliuis est via, sed facilis, ac plana, &
expedita: quippe exercitando læuigata, illatoque in philo
sophandi conatum lumine iam & splendore, post hæsitatio
nes, errores, institutiq; mutationes illas, in quas incidunt
initio, qui se philosophiæ dant: exemplo eorum, qui terra
sibi nota relicta, non dum eam cernentes quam petunt, so-
licitudine anguntur. Sic enim isti communibus & consue-
tis studiis relictis, priusquam meliora cognoscāt atq; cōse-
quātur, in medio sæpenumero circūagūtur ac subuertūtur
cursu. Simile est, quod de Sextio Romano narrant, cū vrba-
nis dignitatib. honoribusq; resignatis vt philosophię vaca-
ret, cum inter philosophandū ab initio graues sentiret mo-
lestias, animusq; doctrinā ægre amplecteretur, parū abfuis-
se quin sese de biremi quadā in mare abiiceret. Et Diogenē
memorāt Sinopensem cum philosophari cœpisset, ac forte
Athenienses festos agerent dies, epularenturque splendide,
spectaculaq; essent, & cōuiuia ac comessationes per totam
noctem ducerentur, in quodā fori angulo pannis inuolutū
somni capiēdi causa iacentē, in cogitationes incidisse ani-
mum ipsius non leuiter ab instituto auertentes atque fran-
gentes, reputantem nulla se necessitate vitæ genus laborio-
sum atq; à cōmuni vsu alienū iniuisse, ac seipsum omnibus
Animi obfirmatio. bonis priuasse, vt vero murem arrepere, & circa micas ma-
zæ eius obuersari vidit, animum rursus erexisse, ac se ipsum
increpasse damnauisseq; quid ais (inquientem) Diogenes?

mus

nus hic reliquijs tuis lætus vescitur, tu vero præclarus scilicet homo teipsum deploras, quod non isthic in stragulis teneris atque floridis inebriare? Cæterum vbi non frequentes huiusmodi auersiones accidunt, animusq; tanquã è fuga aduersum eas sese celeriter obijciens & efferẽs facile molestiam ægritudinemq; dissipat: existimandum est profectũ probe esse confirmatum. Quoniam vero philosophantibus non modo à seipsis incidunt, quæ eos imbecilles etiãnum cõcutiant & in diuersam partem auertant: sed & seria amicorum consilia, & diuersorum reprehensiones ioco risuque mixtæ flectunt & molliunt, nonnullos etiã prorsus è philosophia excusserunt: nõ leue indicium profectus fuerit æquanimitas hominis erga talia, non perturbati neque morsum passi, cum ei narratur æquales aliquos ipsius in aulis regum florere, aut dotatas duxisse vxores, aut caterua hominũ stipatos in forum petendi magistratus, vel patrocinandi gratia descendere. qui enim aduersus talia imperterritus est, neque ijs mulcetur, eum constat iam ita vti debuit captum deuinctumq; philosophiæ esse. quod fieri non potest vt mirari desinamus quæ vulgo in admiratione sunt, nisi ingenerata sit nobis iam virtutis admiratio. Etenim vel ira nõnullos mouet, vel demẽtia, vt aduersus homines ferociant, quas vero res multitudo hominum plurimi facit, eas contẽnere nisi vera constantiq; animi præditus elatione potest nemo. Tales qui sunt, sua cum istis comparantes, seipsos alto animo iactant atque exhortantur, vt Solon: *Contemptus externorum bonorum.*

At nos virtutem non permutabimus horum,
Pulcraq; virtutis munera, diuitiis.
Virtutis quoniam semper possessio perstat:
Incerta varia sorte feruntur opes.

Ac Diogenes suam Athenis Corinthum, Corinthoq; Thebas transitionem, regis Persarum migrationibus comparabat, vere Susis, hyeme Babylone, æstate in Media commorantis. Et de eodem rege Agesilaus: Quî enim, aiebat, maior me ille sit, si non etiam iustior est? Aristoteles quoque de Alexandro ad Antipatrum scribens, Non illum modo affirmabat animo debere efferri ob imperij magnitudinem: nihilo enim minus id licere ei, qui veram deorum notitiam habeat. Ac Zeno videns Theophrastum in admiratione haberi ob discipulorum multitudinem: chorus eius, inquit,

maior

maior eſt, meus melius concinit. Cum itaque virtutem ho modo externis rebus opponens, inuidias, obtrectationes aliosque id genus affectus qui multos philoſophari orſo vrunt, atque animum eorum deprimunt, eieceris, id quo que magnum argumentum tibi tui ſit profectus. Non par uum eſt etiam, orationis mutatio. Omnes enim fere qu ad philoſophiam primum accedunt, eam ſectantur quæ a gloriam facit. quorum alij auium inſtar ob leuitaté & am bitionem in ſplendorem & ſublimitatem phyſicorum de uolant: alij catulorum (vt eſt apud Platonem) in moré ra ptando & laniando gaudentes, ad lites, diſputationes ob ſcuras, & ſophiſmata ſe conferunt. pleriq; dialecticis ſe im mergentes, commeatum ſibi ſophiſticæ parant. ſunt qu ſententioſa dicta & hiſtorias colligentes, circumeunt (quo modo Anacharſis dicebat, ſe non videre ad aliam rem no miſmate vti Græcos quam ad numerandum) enumerante ea & metientes, nullo inde emolumento percepto. His vſu uenit illud, quod ab Antiphane dictum quidam ad audito res Platonis accommodauit. Ioco enim Antiphanes dixit in vrbe quadam voces illico frigore loci congelare, ac pe æſtatem gelu ſoluto demum exaudiri, quæ dicta erant hye me. ita ille quæ adoleſcentes è Platone audiuiſſent, aiebat pleroſque vix tandem ingraueſcente ætate intelligere. Hoc ſane modo ad vniuerſam affecti ſunt philoſophiam, donec iudicium probe cõſtitutum incipiat ea apprehendere, quæ ad componendos animi motus magnitudinemq; ei com- parandam faciunt, ſectarique orationes, quarum (iuxta il- lud Æſopi) veſtigia intro magis quam foras ſint conuerſa. Sophocles aiebat ſe primo faſtum Æſchyli accidiſſe, dein- de apparatum nimis denſum atque artificioſum, poſtremo etiam dictionis formam mutaſſe, quæ pars maxime ad mo- res pertinet, & eſt potiſſima. ita philoſophantes, cum à cõ- poſitis ad oſtentationem & artificio nimio elaboratis ora- tionibus, ad orationem animi motus placidos grauesque attingentem tranſiuerint, vere incipiunt faſtu repudiato proficere. Animaduerte igitur, non tantum philoſophorũ ſcripta legendo, aut orationibus eorum audiendis, ne ſis verbis magis quam rebus attentus, neque maiori impetu feraris ad ea, in quibus ſubtilitas aliqua & curioſa compo- ſitio, quam ad ea in quibus medulla rerum & vtilitas ineſt:

ſed &

ſed & poemata hiſtoriaſq; tractans caue, ne quid eorũ prætermittas inobſeruatum, quę ad morum correctionem, aut affectus animi alleuationẽ accommodatẽ dicta ſunt. Sicut enim in floribus verſari Simonides ait apem, flauũ mel meditantem, cùm alij colorem eorum vel odorem, nihil aliud quærãt aut percipiant. ita alijs poemata voluptatis iociq; cauſa verſantibus, tu aliquid inueniẽs ac colligens ſerium, videberis iam conſuetudine & amore pulchritudinis & eorum quæ philoſophi ſunt propria, horum cognoſcendi facultatem tibi paraſſe. Qui enim Platonis aut Xenophontis libros propter dictionem, nullaque alia de cauſa legunt, quam vt Atticam illam mundiciẽ inde veluti rorem deſpument: quid aliud diceres illos facere, quam fragrantiam & floridum medicamenti colorem amplecti, vim verò expurgandi corporis aut ſedandi doloris neque noſſe neque admittere. Iam qui magis etiam profecerunt, non ex orationibus ſolum, ſed è ſpectaculis quoque & rebus quibuſcunque norũt vtilitatem capere, idque colligere, quod ipſorum inſtituto cõmodet. cuius rei aliquot ſubijciam exempla. Æſchylus Iſthmici certaminis ſpectator, cum vnus pugilum plagam accepiſſet, theatrumq; clamorem ſuſtuliſſet: latere Ionis Chij foſſo, vt is animaduerteret: Viden' inquit, exercitatio quid poſſit? tacet ictus, ſpectatores vociferantur. Braſidas murem inter aridas ficus deprehenſum, morſus ab eo dimiſit. tunc ſic ſecum: Hercules, quã nihil eſt ita paruum aut infirmum, vt non poſſit vitam tueri, ſi audeat ſe defendere? Diogenes è vola quẽdam bibere conſpicatus, poculum pera eiecit. Adeo ad ſentiendum & percipiendum ea quæ vndecunque ad virtutem conducant attentio & aſſidua exercitatio facit idoneos. Idq; fit eo magis, ſi orationes rebus adhibeant: non modo, vt eſt apud Thucydidem, præſenti periculo meditantes, ſed & circa voluptates, contentiones, iudicia, patrocinia, magiſtratus, quaſi demonſtrantes vim ſuorum decretorum: aut potius ijs rebus tractandis ſua condentes decreta. Nam qui adhuc diſcentes, & occupati in circumſpiciendo, arreptum aliquid è philoſophia ſtatim circulatorum in morem in forum, aut adoleſcentum ſcholam, aut regium colloquium proferunt: eos non magis credendum eſt philoſophari, quam medicinam facere medicamentorum & mixturarum inſtitores: immo huiuſmo-

Quæuis ex re decerpendam eſſe vtilitatem.

huiusmodi sophista nihil ab Homerica illa aue distat, qu discipulis suis tanquam implumibus pullis ore in os ing rit quidquid est nacta, atque

Ilia. ι.324. *Interea proprium genium defraudat.---*

Oratio qualis esse debeat.

cum nihil eorum quæ percepit, in suam vertat vtilitate neque concoquat. Quare considerare oportet, oratione vtamur seorsim ita, vt nobis hoc sit commodo, apud ali autem non vanæ gloriæ aut contentionis gratia, sed a diendi ac cum docendi tum vicissim discẽdi causa, maxim autem obseruemus, an studium contendendi & rixandi propositis quæstionibus remiserit, ac desiuerimus oratio aduersus alios veluti cestibus aut pilis armati certare, m gisque impetendo & vincendo quam discendo docendo gaudere. nã in hoc genere modestia & mansuetudo, vbi co loquia neq; certandi studio incipis, neq; cum ira finis, ne vel in refutãdo contumeliam adhibes, vel te refelli iniqui fers, nota est non pœnitẽdorum profectuum. Ostendit h Aristippus, qui quodam in congressu sophistica fraude ci cumuentus ab audace homine, alioqui stulto & furios cum videret eum exsultare atq; fastu tumere, Ego quide inquit, abeo suauius te qui me refelleris dormiturus. Poss mus etiam inter dicendum nosmetipsos explorare, an ne multis præter exspectationem nostram conueniẽtibus pr metu tergiuersemur, neque ægre feramus si apud pauc agendum sit, neq; si ad populum aut coram magistratu ve ba facienda sint, penuria apparatus verborum occasione agendi dimittamus: quod de Demosthene & Alcibiade fe tur. hic enim cum ad bene cogitandũ de rebus esset faculta te summa præditus, ad dicendum autem non satis anima tus, in actionibus seipsum impediuit, ac sæpe inter dicend vocem aliquam elapsam memoriæ quærens & persequen aberrauit. Homerus vero tantum fiduciæ in sua posuit fa cultate, itaque abundauit confidentia, vt primũ etiã Ope ris versum legibus carminis non satisfacientem intrepid posuerit. Quo magis æquum est qui de virtute & honest certant, eos occasione & rebus vti, minime solicitos de stre pitu plausuve qui ob dictionem excitetur. Non orationem autem solum, sed & actiones quisque suas consideret, plu rane eæ ad veritatem conducẽtia, quam ad pompam ostẽ tationemq; comparata in sese habeant. Si enim verus ado-

Actionum examen.

lescentis aut mulieris amor nō requirit testes, sed fructum
percipit suauē, etiam si occulte rem desideratam conficiat:
multo magis conuenit honesti & sapiētiæ studiosum, cum
agendo fruitur virtute, ipsum apud sese tacitum animo ef-
ferri, neque laudatores auditoresve vllos requirere. Sicut
ergo ille qui domi ancillam vocans, clamabat, Cerne Dio-
nysia, deposui fastum: ita & is qui pulchrum aliquod at-
que scitum facinus suum passim narrat ac circumfert, sa-
tis aperte ostendit se adhuc foras respicere & ad gloriam
trahi, neq; etiamnum verum se virtutis fuisse spectatorem,
neq; reipsa, sed per somnium vmbras eius & simulacra per-
uagatum, factum deinde suum veluti picturam spectādum
proposuisse. Proficientis ergo in virtutis studio est, nō mo-
do si quid amico donauit, aut noto benefecit, id alijs non
narrare: sed etiam si inter multos iniustos sententiam iu-
stam ipse dixerit, aut diuitis principisve alicuius petitionē
inhonestam obnixe repudiauerit, aut munera spreuerit, aut
etiam noctu sitiens potu abstinuerit, osculumve formosi
aut formosæ auersatus fuerit, vt fecit Agesilaus, secum id
seruare & reticere. sic enim ipse sibi placens, neque seipsum
contemnens, sed gaudens seipso atque contentus vt sa-
tis idoneo teste ac spectatore pulchrorum, ostendit ratio-
nem iam intra sese conuersam radices agere, & (quod iu-
bet Democritus) ex seipso sui oblectandi materiam petere Fastus di-
condocefactum se esse. Agricolæ quidem spicas libentius minutio
vident quæ inclinatæ versus terram vergunt: quæ enim ob
leuitatem sursum attolluntur, eas inanes putant esse & cas-
sas. Ita & adolescentum philosophiæ dare operam volen-
tiū, qui maxime vani sunt & grauitatis expertes, audaciam
ij habent, speciemque, & incessum vultumque plenum su-
perbiæ ac contemptus nemini parcentis: vbi vero impleri
incipiunt, fructumq; è doctrina colligere, tum ferocia ista
& vanitas deponitur. ac quemadmodum vasis humorē re-
cipientibus inanis aer eliditur: ita hominibus quando veris
implētur bonis, fastus decedit, & arrogātia remittit, cessan-
tesq; propter barbā & pallium superbire, exercitationē ad
animum transferunt: mordaciq; & austera ratione aduer-
sum seipsos potissimū vtentes, cum alijs mansuetius collo-
quuntur. nomen vero & gloriam philosophię non, vt ante,
sibi arrogant atq; inscribunt: sed & hoc nomine cōpellatus
adole-

adolescens ingenij probi, rubore perfusus & subridens ma-
ture sic occurret,

Odyss. π. 187.

Non ego sum deus, ad quid me cælestibus æquas?

Vt enim Æschylus ait iuuenis mulieris, quæ virum expert[a] sit, oculum flagrantem non latere: ita virum iuuenem, q[ui] veri in philosophia profectus gustum percepit, Sapphic[a] hæc comitantur:

Lingua iam torpet, tenues per artus
Flamma demanat, ———

oculisque placidis & vultu constanti adstans, cuperes ei[us] sermonem audire. Ac veluti qui sacris initiatur, initio cu[m] tumultu & vociferatione coeunt seq; mutuo trudunt: cu[m] peraguntur inde & commonstrantur sacra, animum timi[di] tacentesque aduertunt: ita & in principio & circa fore[s] philosophiæ multum videas tumultus, ferociæ, & loquaci[-] tatis, dum nonnulli ad gloriam rustice & per vim se pro[-] ruunt. qui intro venerit, magnumque lumen veluti sa[-] crario aperto viderit, alio iam habitu accepto tacitus at[-] que attonitus, humilis modestusq; doctrinam veluti deu[m] subsequitur. In hos videtur etiã iocus Menedemi congrue[-] re. Aiebat enim eorum qui ad scholam Athenas nauigaren[t] plerosque primum sapientes sibi esse, deinde philosopho[s] fieri, postea oratores, tandem progressu temporis rudes ac plebeios: quo enim magis doctrinæ se præberent, eo magis eos fastum arrogantiamque deponere. Quibus medicina opus est, sidens aut digitus male est affectus, ipsi recta ad medicum eunt: qui febricitant, domum vocant medicum, eiusque opem implorant: qui in melancholiam, aut phre-nitidem, aut deliria inciderunt, aliquando ne venientem quidem ad ipsos medicũ sustinent, sed eijciunt aut fugiũt, vehementia morbi etiam sensum morbi tollente. Sic & eo-rum qui peccant, insanabiles sunt qui hostili animo affecti sunt, sæuiuntque aduersum reprehensores ac castigatores: qui vero sustinent admittuntque disciplinam, mausuetio-res sunt. id vero nõ vile est profectus indicium, si quis com-missa culpa se reprehendentibus offert, vitium exponit, & malum detegit, neque gaudet latendo, contentusve est si clam id fe[r]at, sed confitetur opemque correctoris requirit. quomodo Diogenes dixit, eum qui seruandus sit quærere debere aut probum amicum, aut infestissimũ hostem, vt vel

Correctio vitiorum.

reprehensus vel correctus vitio liberetur. Vbi vero sordes aliquis maculamve ostentans vestis, aut ruptum calceum, venditat se alijs, existimatque se praeclari aliquid praestare, si vana fastus vacuitate suam staturae humilitatem aut curuitatem ipse dicterijs notet: interim vero animę turpitudinem, & vlcera, puta vitae offensas, inuidiam, malignitatem, auariciam, libidinem, velat atque occultat, metuque reprehensionis neminem ea videre aut contrectare patitur: certe hunc parum, aut nihil potius profecisse censendum est. At qui vitia aggreditur, & vel (quod praecipuum est) seipsum ob peccatum damnare ac castigare nouit, vel quod proximum est, alio castigante tolerantem se praebet, vitijsque exonerari correctoris opera libenter sinit, eum apparet vere detestari & excutere prauitatem. Equidem vereri debemus & fugere nomen vitiosi. sed cui vitium ipsum molestius est quam infamia inde nata, is vt emendari possit, non verebitur male audire ac loqui. Scitum est enim Diogenis illud ad quendam dictum adolescentem, qui visus in caupona, intro in eam fugiebat, quanto, dicebat, magis intro fugies, tanto magis in caupona eris. ita quiuis vitiosus quanto magis inficiatur suum vitium, tanto magis in ipsum penetrat ac sese includit morbum. quomodo nimirum pauperes dum se diuites esse simulant, ob ipsam arrogantiam sunt pauperiores. Qui vero reipsa proficit, exemplum Hippocratis sibi imitandum ducet, qui errorem suum de suturis capitis professus est, inque literas retulit, existimabitque indignum fore, si (cum tantus vir, ne alij eodem erroris venirent, suam testatam fecerit ignorantiam) ipse salutis suae studio non auderet stulticiam inscitiamque suam detegere atque confiteri. Enimuero Pyrrhonis & Bionis dicta, non profectus iam, sed maioris profectiorisque habitus indicia possunt intelligi. Hic suos familiares tum demum certos de profectu iubebat esse, cum perinde audirent maledicta, ac si quis ita alloqueretur:

Hospes, non mihi tu malus insipiensve videris, Odyss. ζ. 187.
Viue, vale latus, tibi dij dent prospera multa.

Pyrrhonem ferunt, cum nauigans orta tempestate periclitaretur, porcellum ostendisse qui hordeo affuso hilariter vesceretur, ac dixisse socijs, talem affectuum vacuitatem doctrina & sapientiae studio parandam esse ei qui nulla ob- Odyss. ω. 401.

Insomnia.

tingente re perturbari vellet. Zenonis porro perpendamus sententiã, qui etiam ex insomnijs suis vnumquenque sentire posse suos profectus dixit: nimirũ si neque turpi aliqua se re per quietẽ sibi videatur delectari, neque inhonestum aut iniustum vel agere quicquam vel approbare: sed velut in serenitate profundissima & omnis fluctus experte vis animæ imaginans affectionibusque obnoxia pelluceat, à recta ratione illustrata. Hoc, puto, prior Plato animaduertit, qui essent brutæ & imaginantis quæ in animo tyranna est facultatis per somnũ motus, quasi effigie proposita declarans. nimirum affectatio coitus cum matre, & appetitio quorumuis illicitorum ciborũ. indulget enim tunc tyrannus libidinibus suis tanquam solutis, quas metu & pudore leges interdiu coercent. Sicut ergo iumenta probe condocefacta, ne dimissis quidẽ à rectore habenis à via alio diuertere conatur, sed quomodo assueuerũt iter sine errore aut offensa continuant: ita facultas animi bruta vbi iam ratione subacta & ei obtẽperans reddita est, neq; in somnis neq; in morbis porro facile cupiditatibus prauis se impelli patitur, vt contra rationis rectæ præcepta proterue aliquid aut illicite moliatur: sed consuetudini insistit, eamq; sequitur, quæ attentioni vim quandam & vehementiam ingenerat. Nam si ipsum corpus exercitatione potest animus condocefacere, vt vacuitatem perturbationis eius subsequatur, partesq; obsequentes prębeat, ita vt & oculi in miseratione lacrymis, & cor obiecto metu palpitatione, & pudenda motu ad conspectum pulcrorum corporum abstineãt: cur non sit probabilius exercitatione partem animi quæ affectibus est obnoxia ita subigi, vt eius motus & imaginationes etiã ad insomnia vsque quasi læuigentur & rectæ rationi conformes redigantur? Stilponem philosophum somniauisse perhibent, videre se Neptunum expostulantem secũ, quod non bouem ipsi immolasset, qui mos erat sacerdotum. se vero nihil territum, Quid ais Neptune, dixisse? pueri instar venis mecum conquesturus, quod non sumpta in fœnus pecunia vrbem nidore impleui, sed rem tibi sacram è mea re familiari pro meis facultatibus feci? visumque sibi fuisse, Neptunum dextra porrecta subridentem polliceri, ipsius gratia magnum se apuarum prouentum Megarẽsibus largiturum. Proinde quibus ita læta, perspicua, & facilia somnia

Initio 9. de repub.

Profectus ex somnijs animaduertendus.

mnia

somnia offeruntur, in quibus nihil terribile, asperum, maliciosum aut obliquum in mentem reuocatur: his profectus aiunt quasi resplendescere suos. stimulos autem, pauores, degeneres fugas, puerilia gaudia, & luctus in somnijs miserabilibus, & absurdis, similes esse quorundam litorum asperitatibus, & iactationibus in mari. quod animus nondum in se habẽs quo componatur, sed adhuc legibus & decretis fingendum se præbens, ab his per somnum longissime abductus rursum in pristinum habitum resoluatur atque explicetur. Verum hæc tu ipse mecum perpende, profectuine debeant adscribi, an habitui potius alicui constantiam iam rationis & firmitatem inconcussam adepto. Iam cum omnium affectuum animi vacuitas res sit magna ac diuina: nos autem profectum remissione quadam & mansuetudine affectuum definiamus: necesse est & inter se, & cum alijs comparare motus animi, itaque discrimen examinare. Inter se, an cupiditates, metus, iræque nos quam olim remissius nunc tentent, an celeriter ratione incendium eius & excandescentiam restinguamus. cum alijs magisne iam verecundi simus quam timidi, an æmulemur citra inuidentiam, an gloriæ & pecuniæ cupiditate careamus, deniq; an cantorum instar Dorijs magis quam Lydijs excessibus peccemus, duriores in victus ratione quam molliores, cunctanter magis quam temere ad agendum accedentes, nimij potius admiratores aliorum hominum & ab alijs dictorum, quã contemtores. Sicut enim bonum recuperandæ sanitatis signũ est morbi in partes corporis nõ præcipuas auersio: ita vitia proficientium dum in tolerabiliores mutantur affectiones, videntur paulatim extingui. Phrynidẽ, cum septem neruis duos addidisset, ephori interrogauerunt, superioresne vellet an inferiores ipsis amputandas præbere. Nobis autem & superiora & inferiora sunt præcidenda, siquidem ad medium volumus & mediocritatem peruenire, profectus tamen ea quæ nimia sunt primo tollit, acrimoniamq; affectuũ imminuit, ad quos (vt est apud Sophoclẽ) incontinentes furioso feruntur impetu. Iam illud quoq; dictum à nobis fuit, debere nos orationem ad res ipsas transferre, in ijsq; de ea iudicium facere. esse enim hoc vel in primis officium proficientis. Eius rei indicium primum est, si quæ laudamus, ea imitari conamur, promtiq; sumus agere

Examen affectuum.

Imitatio.

ea quæ admiramur, quæ autem vituperamus, nolumus a mittere. Equidem probabile est ab omnibus Atheniensibus laudatam fuisse Miltiadis audacem fortitudinem, sed Themistocles somnum sibi Miltiadis trophæo adimi, eque se excitari è lecto fatus, statim ostendit se non laudatorem modo & admiratorem, verum etiã æmulum eius imitatoremque esse. Parum itaque nos profecisse arbitremur, dum nos præclare agentium admiratio ociosa, non ad imitanda eorum facta impellit. Nam neque corporis amor efficax est, nisi obtrectatio ei adsit: neque laus virtutis ardens atque strenua est, quæ non pungit neque stimulat, & loco inuidiæ æmulationem ingenerat bonorum, idem præstare cupientem. Non enim ad orationem duntaxat philosophi debemus, vt dicebat Alcibiades, animum conuertere, & lacrymas excutere: sed qui vere proficit, multo magis viri boni & perfecti factis actionibusq; sese comparans, simul mordente ipsum suæ inopiæ conscientia, & spe desiderio cum lætitiam afferente, plenus inquieto impetu, volet quod est apud Simonidem,

Lactens equum pullus velut cursu sequi,

tantum non in idem cum præstante viro corpus coalescere affectans. Veri enim profectus hoc proprium est, vt quorum æmulamur facta, eorum institutum amemus atque diligamus, & cum beneuolentia honorem ijs adsiduum deferentes, collaudationibusq; lætis prosequentes, eorum similes fieri conemur. Cuius vero animo contendendi studium & inuidia aduersus præstantiores instillata est, is sciat se gloriæ alicuius aut potentiæ riualitate pungi, virtutem neque honorare neque admirari. Quando itaque sic incipiemus bonorum esse amatores, vt non modo, sicut Plato alicubi ait, ipsum temperantem putemus beatum, beatum etiam qui dicenti auscultat, sed & gestum eius, & incessum, & vultum & risum admirantes carumque habentes, parati simus nos quasi concinnare ei & agglutinare: tunc existimandũ est nos vere proficere. Idque eo magis, si non modo rebus vtentes secundis eos admiremur: sed sicut amatores formosorum etiam balbuciem aut pallorem diligunt, & Araspem lacrymæ quoque & mœsticia lugentis & calamitate afflictæ Pantheæ perculerunt: sic nos neque exsulium Aristidis, neq; carcerem Anaxagoræ, neq; paupertatem Socratis, ne-

Virtus cum rebus aduersis. Xenoph. 6. Instit. Cyr.

tis, neq; Phocionis damnationē formidemus. sed virtutem etiam cum his amore dignam ſentiētes, appetamus, ad ſingula Euripidis hunc verſiculum accinentes,

Proh, quam virtute præditos omnia decent.

Qui enim eo ad virtutem inſtinctu fertur, vt eius admirationem atque æmulationem ne ea quidem reprimant, quæ videntur grauia eſſe mala, eum nulla porro res ab honeſtatis ſtudio auertet. Conſequens horum eſt, vt cum rem aliquam adgredimur, aut magiſtratum occipimus, aut fortuitum aliquid nobis offertur, ante oculos nobis proponamus exempla bonorum virorum, ſiue ij ſunt, ſiue fuerunt: cogitemusq; quid facturus fuerit hoc loco conſtitutus Plato, quid dicturus Epaminondas, qualem ſe geſturus Lycurgus aut Ageſilaus. vt veluti in ſpeculum intuentes, ornemus nos atque cōponamus, vel vocem aliquam degenerē corrigentes noſtrā, vel animi motū aliquē reprimentes. Qui Idæorum dactylorum nomina didicerunt, ijs ſingulis ſenſim recitādis vtuntur ad auerruncādos terrores. Sed bonorum virorum memoria & cōſideratio celeriter adhibita in omnibus motibus animi aut difficultatibus oblatis, proficientes in ſtudio virtutis integros cōſeruat atq; erectos. itaq; hoc quoq; ipſum indiciū eſt profectus. Ad hæc, non iam vt ante vehementer perturbari, aut rubore perfundi, aut occultare vel transformare aliquid ſuorū, viro illuſtri gloria & virtute ſubito interueniēte, ſed conſtanti animo ei obuiam ire, conſcientiæ quandam habet cōfirmationem. Alexandrum ferunt, cum videret nuncium gaudio plenum ad ſe adcurrere, dextramq; porrigere, dixiſſe: Quid mihi nunciaturus es, niſi Homerum reuixiſſe? putabat enim ſuis rebus nihil deeſſe præter famæ ad poſteritatem propagationem. Iuueni autem qui mores emendauit ſuos, nullius rei maior inceſſit amor, quàm ſe ſpectandū præbendi bonis honeſtiſq; viris, conſpiciendamque exhibere domū ſuā, menſam, vxorem, liberos, ſtudia, dicta & ſcripta ſua. itaque etiam male ipſum habet ante è viuis deceſſiſſe patrem aut præceptorē, quàm vt videre iſto eum in ſtatu potuiſſent; nihilque tātopere à dijs immortalibus peteret votis, quam vt ij vitæ redditi morum ſuorum actionumq; fierent ſpectatores. Sicut contra, qui ſeipſos neglexerunt ac corruperunt, ſuos ne in ſomnis quidē ſine tremore & metu vident. Id quoque ſi lu-

Exempla proponenda.

Spectator virtutis expetendus.

bet ad prædicta adiunge signum non exiguum, quod rec proficiens nullũ iam peccatum exiguum putat, sed omn studiose vitat atque obseruat. Sicut enim qui diuites se fo desperant, paruos sumtus facere pro nihilo habẽt, quod n hil magni futurũ putãt si paruum paruo adijciatur: spes au tem ad finem propius accedens simul cum diuitijs auget d uitiarum amorem. ita & in rebus ad virtutem pertinentil qui non multa concedit, neque dicit, Quid tum postea, mo do sic, alias melius: sed singulis intentus, vbi vel minim peccato vitium sese insinuans veniæ locum dare videtur, a gre fert & indignatur. manifestum facit se purum aliquid s bi iam comparasse, quod inquinari nullo modo velit. faci les enim & negligentes facit, vt Æschylus ait, opinio con cepta nihil eorum quæ habemus magnũ esse. Maceriã ali quam aut sepem conficientibus nihil refert obuiũ quodc lignum aut lapidem humi iacentem adhibere, aut column ã monumento aliquo delapsam subijcere. quo modo & ho mines vitiosi omnia promiscue facta, omnes temere actio nes cõgerunt ac coaceruant. Atqui in virtute exercẽda pro ficiunt, quibus vitæ, veluti sacri ac regij ædificij, iactum ian est aureum fundamentum, nihil eorum quæ aguntur teme re admittunt: sed veluti amussi rationis aptant singula atq concinnant. quo de ædificio vsurpari potest Polycleiti di ctum qui difficilimum opus tractare eos pronunciauit, qui bus lutum est ad vnguem exigendum.

PLVTARCHI DE CAPIENDA ex hostibus vtilitate, libellus.

VIDEMVS te, Corneli Pulcer, simul cum reipub. administratione mansuetissimum vitæ genus delegisse, in quo cum maxime publico prosis, priuatim compellantibus te facilimum iucundissimumq; præbes. Enimuero regionem aliquam inuenire licet, quæ feris careat, quod de Creta narratur. respub. autem nulla adhuc extitit, quæ nullam inuidiam, nullam æmulationem aut studium contendendi, qui sunt affectus inimicitijs generandis fœcundissimi, protulisset. Quod si nulla alia res, ipsæ saltem nos inimicitijs implicarent ami-

citiæ, quod & Chilo ille sapiens sensit, cum è dicente neminem se habere inimicum, interrogauit nullumne etiam amicum haberet. Itaque viro in republica versanti cum alias de inimicis disquisitio mihi non videtur negligenda, tum Xenophontis dictum attente considerandum, qui cordati hominis pronunciat esse, Etiam ex inimicis vtilitatem capere. Quæ itaque ea de re nuper mihi differere subiit, ea totidem conscripta verbis ad te mitto, omissis maxime his quæ in præceptis reipub. administrandæ scripsimus: cum videam illum tibi librum frequenter esse ad manum. Priscis hominibus satis fuit, à diuersæ naturæ animalibus nullam accipere iniuriam: isque fuit finis certaminum aduersus feras. Posteriores etiam in suos vertere eas vsus didicerunt, carnibus vescentes, pilis vestientes se, fellis aut coaguli medicina vtentes, pellibus se armantes, adeo vt non iniuria metuendum sit, ne si feræ homines deficerent, vita humana esset futura belluina, inops & fera. Proinde quoniam aliis satis est nullo ab inimicis affici damno, prudentes autem etiam vtilitatem ex iis capere Xenophon dixit: fidem eius dicto derogare non conuenit, ars tamen ac via & ratio quærenda est, qua id bonum consequantur, quibus absque inimico viuere non licet. Non potest quamuis arborem colonus exuere syluestri natura, neque venator omnia cicurare animalia. inuenta tamen est ratio, qua & ille ex sterilibus, & hic ex feris emolumentum aliquod caperet. Aqua marina neque potui est, & vitiosa: pisces tamen alit, hominibusque in diuersissimas regiones proficiscentibus loco vehiculi est. Cum Satyrus ignem primo sibi visum osculari vellet & amplecti, monet eum Prometheus, *Vsus verum non optimarum.*

Barbam caper tuam deflebis protinus,

Tangentem adurit ignis.---- interim lumen præbet, & calorem, & vsus gnaris instrumentum est omnium artium. Inimicum etiam consideremus, an damnosus cætero qui & intractabilis, quodam tamen modo ansam sui vtendi præbeat. Multæ sunt res parum gratæ, inuisæ, & aduersæ iis quibus obtingunt. vides tamen & morbis corporis nonnullos ad ocium vsus, & laboribus alios oblatis cõfirmasse atque exercuisse corpora. nonnullis exsilium & iactura pecuniæ viaticũ fuere ad ocium & philosophiam, vt Diogeni

& Crateti. & Zeno cum nunciaretur nauim ipsius qua negociabatur fractam, Bene facis, inquit, fortuna, quæ nos intra palliolum compellis. Sicut enim animalium ea quæ validissimo sunt ventriculo & sanitate firmissima, serpentes ac scorpios vorant atq; cōcoquunt, quædam etiam lapidib. & testis aluntur vigore & calore spiritus alteratis, cum contra lãguidi & morbosi vino & pane sumto nauseent. ita stulti amicitias etiam corrumpunt, prudentes ēt inimicitijs vti cōmode norunt. Primo omnium id quo inimicitiæ maxime nocent, cautis videtur mihi fieri commodissimū. Quidnam illud est, inquies? Inimicus perpetuo vigilans res tuas infensus obseruat, circuitque vitam tuam vndiquaq; ansam nocendi captans, neque tantū per quercum visu vt Lynceus penetrat, aut per lapides vel testas, sed & per amicos, famulos, familiares quoscunq;, quid rei geras pro virili explorãs, & quid consilij capias per cuniculos inquirens ac perscrutans. Nam sæpe nobis non obseruantib. ob cunctationem & negligentiam ægrotant atq; adeo moriuntur amici. Inimicorum tantum nō etiam somnia curiositate nostra perquirimus. morbus quidem, æs alienum, dissidium cum vxore tuum facilius teipsum, quam inimicum fefellerit. Maxime autem peccatis inhæret inimicus, eaq; inuestigat. & sicut vultures ad odorem corruptorū putredine cadauerum feruntur, pura & sana non sentientes, ita inimicum vitia vitæ malæque affectiones mouent, ad hæc assiliunt maleuoli, eaque arripiunt & laniant. Vtile igitur est, vt vsquequaque cautus tibique attentus viuas, & neque vel dicas vel agas quicquam temere aut inconsiderate, sed vitam tanquam in exacta victus ratione conserues omnis reprehensionis securam. hæc enim cautio sic reprimens animi motus, rationēque in officio cohibens, studium ingenerat atque institutū recte inculpateque viuendi. Ac quemadmodum continentibus vicinorum bellis atque expeditionibus ciuitates edoctæ bonas leges reipublicæque sanam formam seruare volunt: ita qui ob inimicitias coacti sunt sobrie viuere, & à negligentia sibi incuriaque cauere, nihilque nisi subductis vtilitatis rationibus agere, eos consuetudo etiam non sentientes ad vitæ rationem errorum vacuam adducit, moresque componit & ornat, vel paululum adiuuante doctrina. Quibus enim in promtu est illud semper,

Inimicorum obseruatio & insidia nobis vtiles.

Proh

Proh, quam gauderet Priamus, Priamoque creati: *Iliad. α. 255.*

eos id monet, dehortaturque & deducit ab iis agendis, quę inimicis materiam gaudendi deridendiq; essent præbitura. Equidem histriones atque cantores scenicos videmus sæpenumero in theatris pro sese remisse ac nulla cum alacritate aut solertia agere: orta autem concertatione aduersus alios, non seipsos modo, sed & instrumenta sua maiore cũ diligentia ad certamen aptare, fides explorare, accuratiusque concentum instruere & tibiis canere. Ita & qui aduersarium sibi vitæ existimationisq; suæ paratum nouit esse inimicũ, attentius seipsum obseruabit, res suas circumspiciet, vitamq; suam constituet. Nam & hoc vitij proprium est, quod cum peccamus, inimicos magis reueremur quam amicos. Itaque Nasica nonnullis putantibus atque affirmantibus rem Romanam in tuto esse statu collocatam, deletis Carthaginensibus, & in seruitutem redactis Achæis: nunc vero, dixit, periculose res nostræ se habent, qui neque quos metuamus, neq; quos reuereamur, nobis reliquos fecimus. Adde his Diogenis effatum, oppido philosophicum & ciuile. interroganti cuidam. Quo pacto vlciscar inimicũ? respondit, si ipse probus honestusque fias. *Inimicos vlciscitur, qui probus est.* Cum vident inimicorum equos præclare se gerere, aut laudari canes, molestia affici solent homines, si agrum probe excultum cernunt inimici, aut bene florentem hortum, ingemiscunt. Quid censes futurum, si te exhibeas spectandum iis hominem iustum, prudentem, frugi, in dicendo laudabilem, in agendo purum, in victus ratione mundum,

Sulcum profundum habentem in pectore consitum
Tuo, veneranda consilia vnde pullulent?

Ait Pindarus homines victos linguam ita ligatam habere, vt mutire non audeant. Non simpliciter hoc, neque de omnibus verũ est, sed de his, qui superatos se vident ab inimicis industria, bonitate, magnanimitate, humanitate, beneficiis. hæc, vt ait Demosthenes, linguam auertunt, os obthurant, spiritum intercludunt, silentium imponunt.

Tu te malis meliorem præsta. nam licet.

Vis inimico vt ægre sit facere. noli ei exprobrare lasciuiam, molliciem, intemperãtiam, illiberalitatem; ipse fortis esto, castus, verax, humanumq; te & æquum iis cum quibus tibi res est præbe. *Conuiciandi modus.* Quod si ad maledicendum prouehere, cura vt quam

vt quam longiſſime abſis ab iis, quæ alteri obiicis. excute animum tuum, vide vbi ſis mendoſus: ne tuum tibi vitium occinat illud tragœdi,

Aliis mederi vis, ipſe vlceribus ſcatens.

Si illiteratum dicis, ſtudium dicendi tuum laboremq; intende: ſi timidum, excita fortitudinem tuam, Si laſciuum, dele ex animo ſi quod reſtat adhuc deliteſcẽs libidinis veſtigium. Nihil enim turpius eſt aut moleſtius maledicto in autorem recidente. ſed ſicut refractum lumen magis lædit imbecillos oculos, ita & maledicta grauius offendunt, ab ipſa veritate in maledicẽtem retorta. Sicut enim Cæcias nubes, ita vitioſa vita opprobria ad ſe trahit. Plato ſane quoties interfuiſſet hominibus contra decorum agentibus, digreſſus ſeipſum ſolebat ita alloqui: Numnam ipſe quoq; fortaſſis tali vitio laboro? Et qui vituperauit alterius vitam, ſi ſuam ſtatim examinet atque emẽdet in diuerſam partem dirigens atque auertens, aliquid ex conuiciando habebit vtilitatis: cum res ea alioquin inutilis ac vana & videatur & ſit. Vulgo rident, ſi quis caluus aut gibboſus ipſe, aliis ea vitia exprobret. In vniuerſum vero ridiculum eſt iacere conuicium in alium, cum viciſſim tibi conuicium ab eo reponi poſſit. Quale eſt quod Leo Byzantius gibboſo cuidam oculorum ipſi imbecillitatem exprobranti reſpondit: Humanum mihi infortunium vitio vertis, ipſe in dorſo Nemeſin geſtans. Non itaque adulterium obiice alteri, ipſe inſano puerorum amore flagrans, neque prodigalitatem, ſordidus ipſe, Alcmæon Adraſtum hoc maledicto inceſſit,

Tibi quæ maritum interfecit ſuum eſt ſoror.

Quid Adraſtus? non alienum ſed proprium ei reponit opprobrium,

Matrem necaſti tu manu tua tuam.

Et Domitius Craſſo: nonne tu ob mortem murenæ quæ in viuario tuo alebatur ploraſti? viciſſim Craſſus: nonne tu abſque vlla lacryma tres tuas vxores extuliſti? Enimuero non ingenioſus ſit aut vocalis aut proteruus oportet qui infligere alteri maledictum vult, ſed inculpatus. videtur enim deus nulli ita ſerio mandaſſe vt ſeipſum noſcat, atque conuicium alteri facturo. ne vbi dixit quæ voluit, quæ non vult audiat. Solet enim his euenire illud Sophocleum:

-- lingua

-- lingua abusus futili
Inuitus audit, qui volens dixit male.

Hoc itaque cõmodi inest in maledicendo alijs. Sed nõ minus vtilitatis est in maledictis inimicorum audiendis. Vnde ab Antisthene dictum est recte, eum qui saluus esse debeat, opus habere vel probis amicis, vel inimicis vehemẽtissimis. quod illi admonendo peccantes, hi criminando à vitijs auertant. Sed quoniam nostra ętate ad liberas reprehensiones voce valde exili est prædita amicitia, loquax in adulando, muta in castigando: audienda est nobis ex inimicis veritas. Sicut enim Telephus domestico destitutus remedio, vulnus hostili hastæ sanandum præbuit: ita quos deficit beneuolus castigator, ij vt inimici sermonem audiant necesse est reprehendentis & punientis culpam: non animum maledicentis, sed rem ipsam considerantes. Iasonem Thessalũ qui volebat interficere, gladio vomicam eius aperuit, eaq; rupta salutem homini attulit. sic sæpe conuicium ab irato aut inimico nobis inflictum, animi morbum latẽtem neglectumve sanauit. Sed plerique maledictis impetiti non considerant an vere illis aliquid obijciatur, quid sit in maledicente dispiciunt, & instar athletarum puluerẽ conuiciorum sibi ipsis non detergent, sed eodem alios conspergunt atq; opplent, atq; ita cum his luctatur seq; mutuo deijciũt. Enimuero ab inimico crimine aliquo notatus, si id verum sit, maiore studio id expurgare debes, quam vestis aliquam commonstratam maculam. Si falsum, tamen quærenda est causa quæ criminationi occasionem dedit: cauendumque & verendum, ne imprudentes tale aliquid aut simile eius quod obiectum fuit committamus. Verbi gratia, Lacydem Argiuorum regem comæ quædam dispositio, & incessus delicatior, calumniæ mollicei obnoxium reddidit. vt & Pompeium, hominem à mulierositate & libidine remotissimũ, quod vno digito caput scaberet. Crassus insimulatus est incestæ cum Vestali quadam virgine consuetudinis, quod cum ab ea emere prædium quoddam pulcrum cuperet, sæpius eam demerendi gratia conueniret. Postumia quod promtius rideret, & cum viris liberius colloqueretur, in suspicionem nõ seruatæ pudicitiæ venit, ita quidem vt etiam causam in iudicio cogeretur dicere: & insontem criminis compertam. Spu. Minucius pontifex maximus cum absol-

Cõuiciorum audiendorũ vtilis ratio.

uceret, monuit ne verbis vitæ castimoniam non æquantib. vteretur. Themistoclem etiam innoxium, amicitiæ cum Pausania vsus & missi crebro nuncij ac litteræ, in suspicionem proditionis vocauerunt. Ergo cum aliquid obijcitur falsum, non id ideo quia verum non est, contemni debet aut negligi:sed circunspiciendum, quodnam tuum dictum aut factum aut propositum, vel quis eorum qui tecum sunt ansam similitudine huic calumniæ dederit, idque studiose cauendum porro & fugiendum. Si enim alij rebus circumuenti insperatis atque tristibus discunt, quid sit vtile. quomodo Merope ait:

---me vero fortunæ vices,
Carissimis meorum mercedis loco
Erudiere ademtis.---

quid impedit,quo minus gratis docentē magistrum admittentes inimicum,vtilitatē capiamus, & aliquid eorum quæ nos latebant discamus? Multa enim inimicus amico facilius sentit,cum amator,vt Plato ait,cæcutiat in amata re. Odio præter curiositatem etiam loquacitas adest. Hiero,cum ei quidam inimicus oris fœtorem exprobrasset, domum se ad vxorem recipiens, Quid hoc,inquit, rei est? cur tu mihi hoc non indicauisti? illa vero, vt erat pudica & simplex, Existimabam, ait, omnes viros sic olere. adeo & quæ in sensus incurrunt,& ad corpus pertinent,& omniū conspectui sunt exposita, prius ex inimicis quam ex amicis aut familiaribus cognoscimus. Iam linguæ continentiam, quæ pars est virtutis non exigua, obtemperantem rectæ rationi semper habere non potest. nisi qui exercitatione, accuratione, laborisq; contentione pessimos affectus, qualis est ira, edomuerit. Voces enim quæ inuitis excidunt, de quib. illud dici potest,

Lingua moderatio.

Od. α. 64.

Erupit claustris vallati dentibus oris,

& quod nonnulla verba euolant fortuito, maxime vbi animi excandescentia exercitatione non subacta quasi labimur & diffluimus: hæc inquam proficiscuntur ab impotentia animi iram regere ignari, propter ruditatem iudicij, & vitæ rationem ferociorem. Cæterum orationi, leuissimæ rei, grauissima (vt est apud diuinum Platonem) & apud deos & apud homines pœna est proposita. Silentium vbique est impune, neque tantum, quod ait Hippocrates, contra sitim valet, maxime autem adhibitum vbi maledictis impetimur,

timur,

timur, grauitatem habet, estque Socraticum quippiam, aut potius Herculeum. siquidem Hercules etiam

Non, quantum vel musca, animum aduertit maledictis.

Neque hoc sane grauius & pulcrius est quiescere inimico criminante, & maledicum

Velut obstreperum scopulum prænatare.

sed exercitatio potior est. Condocefactus enim tacitus ferre conuicia inimici, facile etiam feres incitationem vxoris maledicentis, neq; perturbaberis amici aut fratris acerbioribus vocib. & patrem quoq; aut matrem iaciẽtem vel verbera ingerẽtem sine ira sustinebis. Etenim Socrates Xanthippam ferebat, iracundam morosamq; mulierem quod facilius cum alijs se versaturũ putabat, si istam sufferre adsueuisset. Multo autem præstat inimicorũ & alienorum dicteria ac conuicia, iras, & obscenas insectationes exercitatione præparatum posse animo quieto & æquo tolerare. Atq; hoc modo licet in inimicitijs mansuetudinem & malorum tolerantiam demonstrare. Simplicitati & magnanimitati atq; bonitati plus loci hic est, quam in amicitijs. non enim tam pulcrum est, bene amico facere, quam turpe non facere id, cum necessitas eius requirit. Cæterum oblata occasione vlciscendi inimicum, eum missum facere, æquanimitatis est. qui vero & miseratur inimicum afflictum, & opẽ fert indigenti, & filijs eius ac familiæ aduerso ipsorum tempore operam suam studiumq; defert: hunc qui non amat ob animi humanitatem, neque ob probitatem laudat,

Æquanimitas aduersus inimicos.

Huic pectus atrum est, atq; adamantinum,
Effecta ferro viscera vel rigent.

Cæsari cum statuas Pompeij deiectas erigi iussisset, Cicero dixit: Pompeij statuis restituẽdis tuas defixisti. Itaq; ne laudationi quidem parcẽdum est inimici, merito suo eã reportantis. hoc enim laudanti maiorem conciliat quam laudato laudem: & cum alio tempore vituperat, creditur non odio hominis id facere, sed quia factum eius improbet. &, quod pulcerrimũ est atq; vtilissimum, longissime abducitur ab inuidendo amicis res secundas aut familiaribus gloriam rei bene gestæ, qui vsu didicit etiam inimicos laudare, neque morderi eorum successibus, aut inuidere ijs prosperitatem. Et vero quænam alia exercitatio maiorem conferat animis nostris vtilitatem, aut affectionem meliorem, quam

quam quæ ex eis inuidentiam æmulationemque malignam aufert. vt enim in ciuitate multa necessaria quidem ea, sed tamen mala, vbi consuetudine recepta vim legis adipiscuntur, non facile possunt aboleri, quantumuis damnosa sint. ita inimicitia cum odio introducit inuidiam, obtrectationem, læticiã de aduersis inimici rebus, acceptarum iniuriarum memoriã, eaq; in animo relinquit. accedunt fraudes, imposturæ & insidiæ, quod hæc putamus aduersus inimicos neq; male neq; iniuste adhiberi: manẽtq; & alte radices agunt. quæ nisi vsurpare aduersus inimicos caueamus, victi consuetudine postmodo etiã ad amicos trãsferimus. Quod si recte Pythagoras in brutis animalibus adsuefecit suos ad vitandam crudelitatẽ & iniurias, ideoq; & aucupes improbauit, & pisciũ redemtis capturis, dimitti eos iussit, omnisque non feri animalis cæde interdixit: multo profecto honestius est in dissensionibus & contẽtionib. cum hominib. alijs inimicos nos esse ingenuos, iustos, & veraces, affectusque prauos & degeneres ac maleficos compescere. vt in consuetudine cum amicis animus plane sedatus omni abstineat maleficio. Exercebat cũ Domitio inimicitias Scaurus, eiq; actionem iudiciariam intentauerat. ante diem iudicio dictum seruus Domitij ad Scaurum venit, indicaturus eorum aliquid quæ ad eam actionem pertinerent, Scaurumq; laterent. sed Scaurus indicium non admisit, hominemque correptum, ad dominum remisit. Cato Murenæ diem dixerat ambitus, & argumenta quibus reum peragere criminis posset conquirebat. eum sequebantur, vt erat moribus receptum, qui obseruarent quid ageretur. ij persæpe quærebãt è Catone, an ista die aliquid tractaturus esset quod ad iudicium Murenianum pertineret. si acturũ se ea in causa quicquam negaret, fidem habebant viro, & discedebant. Hæc quidem maximum continẽt argumentum Catonianæ existimationis. sed maius hoc est atq; pulcrius, quod iusticiam etiã aduersus inimicos adhibere adsuefacti nunquã iniuste sumus aut per fraudationem cum amicis acturi. Sed quoniam, vt dixit Simonides, omnib. cassitis cassidem oportet esse innatam, ita etiam omnis natura humana profert studium rixãdi, obtrectationẽ, & inuidiam vanorum asseclam (vt ait Pindarus) hominum: nõ mediocriter profecto rebus suis cõsuluerit, qui istas animi affectiones in inimicos quasi effun-

Vitia contra inimicos vsurpanda.

si effun-

si effundens expurget, & cloacis, vt sic dicã, quibusdam ductis ista quã longissime à socijs & domesticis deriuet. Quã mihi animaduertisse Onomademus videtur, homo rationum ciuiliũ peritus: qui cum in Chio orta seditione à potentiore staret parte, hortatus est socios, ne omnes aduersarios eijcerent, sed quosdam in ciuitate relinquerent. dicebat enim alioqui periculum fore, ne omnibus inimicis sublatis cum amicis exituræ ipsis essent controuersiæ. Eodem modo isti in inimicos insumti praui affectus, minus molesti erunt amicis. Necesse enim nõ est vt figulus figulo inuideat, & cantor cantori, sicut Hesiodus cecinit: neq; æmulatio moleuola inter vicinos, cognatos aut fratres necessaria est, altero ad opes properãte, & successibus vtẽte prosperis. *Initio Operum.* Sed si omnino nulla alia ratio inueniri potest, quã rixis, inuidia, contentionibus libereris: condocefacito teipsum vt inimicorum lætis rebus mordearis, in ijsque studium concertãdi tuum irrita, imprime, acue. Sicut enim sciti agricolæ rosas & violas putant se facere meliores, si halia & cepas iuxta plantent: quod in ea excernitur quidquid alimento acerbũ inest aut fœtidum. ita inimicus quoque excipiens inuidiæ & malignitatis tuæ ictus, beneuolentiorem te amicis secunda vtentibus fortuna reddet atque commodiorem. Itaque cum inimicis contendendum est de gloria, potentia, aut licitis rei familiaris incrementis, vt non vramur modo si in hoc genere ab ijs superemur, sed & omnia ea obseruemus vnde illi nobis priores fieri potuerũt, conemurque eorum vincere industriam, constantiam laboris, & temperantiam, nosque ipsi obseruemus. qua ratione dixit Themistocles, sibi Miltiadis Marathonia victoria somnos adimi. Qui enim inimicum existimat priores ferre in honoribus publicis, aut patrocinijs, aut reip. procuratione, aut apud amicos vel principes: is si ab agendo & æmulãdo omnino ad inuidendum & animo languendum se conuertat: inani certe inefficaciq; conflictatur inuidentia. Qui vero non excæcatur odio inimici, sed vitam eius, mores, dicta, factaque vt incorruptus spectator contemplatur: is pleraque eorum, quorum sinistra æmulatione correptus est, intelliget ei diligentia, prouidentia, probisque actionibus parta esse: eodemque contendens, studium honestatis gloriæque suum augebit, vanitate & socordia affectuum

amputatis. Sin eueniat, vt inimici adulando, nequiciose agendo, causas forenses tractando, aut operam mercenariam locando in rebus turpibus atque illiberalibus videantur aliquid potentiæ in aulis rebuspublicisve consecuti, fructum inde nonnullum percipere: non modo molestiam nobis obijciet nullam. sed & gaudium adferet nostram libertatem vitamque puram & contumeliæ expertem ijs opponentibus. Quidquid enim supra & infra terram est auri, comparari cum virtute non meretur: siquidem Platonem audimus. Est etiam in promptu Solonis illud habendum:

Virtute nihil pulcrius.

At nos virtutem non permutabimus horum,
Pulcraque virtutis munera, diuitijs.

nedum virtuti nostræ præferamus acclamationes theatrorum epulis corruptorum, aut honores & priores accubitus apud eunuchos & pellices & satrapas regum. nihil enim horum dignum est admiratione aut æmulatione, neque pulcrum, quod à turpitudine proficiscitur. nisi quod amans obcæcatur in consideratione rei amatæ, & facilius sentimus turpitudinem cum ea ab inimicis admittitur. Ceterum neque conceptum de eorum peccatis gaudium, neque dolor nobis ob eorum recte facta obortus ociosa esse debent: sed rationes vtrinque instituendæ ita sunt, vt & eorum erratis cauendis præstantiores & imitandis recte factis non deteriores ipsis exsistamus.

PLVTARCHI DE AMICORVM multitudine libellus.

MEnonem Thessalum, qui in disserendo satis videbatur exercitatus, omninoque in summo (iuxta illud Empedocleum) sapientiæ versari culmine, Socrates interrogauit, Quid esset virtus. cumque respondisset satis promte atque proterue, virtutem & pueri esse, & senis, & viri, & mulieris, & magistratus, & priuati, & domini, & serui: Tu vero, inquit Socrates, præclare, qui de vna interrogatus virtute, velut apiarium quoddam virtutum excitasti. non male conijciens, abs ne vnam quidem cognitam habente virtutem homine, plures nominaret. Nonne nos quoque subsannauerit aliquis, qui cum ne vnam quidem firmiter contraxerimus amicitiam, metuimus

mus ne imprudentes in copiam complurium amicorum incidamus? fere enim perinde hoc facim⁹, ac si mutilus cæcusue aliquis vereatur, ne in centimanum euadat Briareũ, aut Argum illum oculorũ multitudine nobilẽ. Atqui maiorem in modum laudamus adolescentẽ illum Menandri, qui se valde admirari ait vnumquenq; bonorum cui amici vel vmbra obtigerit. Iam inter multas alias hæc non est minima causa cur nullos amicos paremus, quod multitudinẽ amicorum appetimus, cum instar impudicarum mulierum sæpe & cum multis coeuntes, primos quosque neglectos & dilabentes retinere non possumus. aut potius quemadmodũ Hypsipylæ alumnus ille in prato sedens carpebat alium post alium florem conlectatus læto animo, vt est apud poetam, infantia inutilem reddente delectum: ita quiuis nostrum studio quodam nouitatis & præsentium fastidio recenti semper & quasi virente capitur amico, ac subinde mutatur multas simul imperfectasque ordiens amicitias ac familiaritates, & ob amorem eius quem sectatur, præterit iam partum. proinde initio repetito ex ipsa antiquitate, tot à priscis temporibus seculorũ decursum testem & consiliarium rei huius adhibeamus, consideremusq; de veris amicis quæ fama sit ad nos propagata. Inueniemus autem binos semper amicos memoriæ perhibitos, Theseum & Pirithoũ, Achillem & Patroclum, Orestem & Pyladem, Pythiam & Damonem, Epaminondam & Pelopidam. Est enim amicus animal vna quidem degens, sed non vt in armento aut graculorum caterua. & quod amicus dicitur alter ipse, id nihil aliud significat quam binarium esse amicitiæ mensurã. Iam neq; seruos, neq; amicos multos exiguo nomismate emere licet. Quod autem est nomisma quo amici comparantur? beneuolentia & gratia cum virtute coniuncta. quibus rebus nihil rarius fert natura, itaque valde amare & amari inter multos locum non habet. Sed sicuti amnes in multos diuisi alueos, imbecilli fluunt ac tenues: sic vehemens amor in animo si dissipetur in multos, eneruatur. vnde fit vt ea etiã animalia prolem suam magis ament, quæ vnum tantum gignunt: & Homerus earum filium appellat

Paria amicorum.

Iliad. ι. 478.

Solum, atq; in senio natum:

scilicet cum alium parentes neque habent neque sperant. Nos amicum quidem esse vnicum non volumus, sed inter

Amicus quomodo diligendus.

reliquos fit tarde comparatus, ac qui prouerbio vulgatur illum salis modium nobiscum ederit: nõ ita adscitus, vt ho die qui semel vna potauerint, aut pila luserint vel alea, au ex caupona, palæstra, forove vna discesserint, amici legun tur. Porro cum in domib. diuitum aut procerum magnar vident turbam hominum salutantium, prænsantium, stipã tium, vulgo eorum laudant fortunas tot amicos habentiũ atqui in culinis eorum plures muscas videre possint: nequ tamẽ vel hæ esca, vel illi vtilitate sublata manent. Enimue ro ad genuinam amicitiam tria requiruntur potissimum virtus vt pulcrum, cõsuetudo vt iucundum, vsus vt necessa rium. Nam & cum iudicio recipiendus est amicus, & con suetudo læta esse debet, & vsus occasione exigẽte promtus quæ omnia multitudini amicorum aduersantur, maxime quod principem locum in hac re obtinet, iudiciũ. Etenim nõ parum temporis requiritur ad deligendum qui in cho ro recte colloquantur, remosve pari incitatione ducant, au rem familiarem probe administrent, vel liberorum pæda. dogi vtiliter sint futuri: nedum subito inueniri queant a. mici omnem vna parati subire fortunã, ac quorum quisq

Socium secundis esse rebus te velit,
Tuum nec auersetur infortunium.

Neque nauis ad tantas tempestates in mare deducitur, ne. que locis munitiones, aut portubus claustra ac aggeres ob. iiciuntur tot tantorumque periculorum metu, cõtra quot aduersitates auxilium & præsidium pollicetur amicitia ve. ræ probatæque constantię. qui vero non explorati se pro a. micis ingesserunt, eos cum instar pecuniæ improbæ explo. ramus & deprehendimus, vel gaudemus si se subduxerint, vel si adsint, optamus iis liberari. Est vero graue, & nequa. quã facile, amicitiam quæ displiceat dissoluere. Sed quem. admodum perniciosum ac molestum nobis cibum neque possumus sine damno & dolore retinere, neque talem qua. lem sumsimus eiicere, sed fœdum & aliis confusum rebus atq; tetrum: ita malus amicus, aut nostra & ipsius cum mo. lestia nobis adest, aut per vim cum odio tanquam fel eiici. tur. Non itaq; facile recipere debemus, neque temere con. iungi cum quibusuis nos compellantibus, neq; amare eos qui nos sectantur: sed potius sectari dignos amicitia. Non enim semper dignum est quod amplectare quidquid facile

paratu est. nam vt ericam & rubum, quæ nos apprehendunt, calcantes & dimouentes ad oleam vitemve ferimur: sic non debemus perpetuo eos qui se nobis applicant admittere in amicitiam, sed ipsi potius eos apprehendere, quos experti sumus dignos esse amicitia, vsuique futuros. Sicut igitur Zeuxis quibusdam culpantibus quod tarde pingeret, respondit, Fateri se, multum se temporis insumere pingendo, quia in multum tempus vellet ea durare, quæ pinxisset: ita multo tempore probata amicitia, perdurabit. Quid? facile non est multos simul amicos diiudicare, cum multis simul versari facile: immo autem impossibile est. Atqui consuetudo id est, quo fruimur amicitia: neque dulcius in se quicquam ea habet præsentia & vitæ societate. *Consuetudo amicorum.*

Non etenim viui sociis absentibus vnquam

Consilium capiemus—— & de Vlysse Menelaus:

Nec nos extrema citius diuelleret hora Odyss. δ, 179.

Mutua præbentes, vt amicum est, gaudia quicquam.

Contrarium amicitia multos complexa præstat. Simplex enim amicitia conducit, conciliat, & continet compactos colloquiis & officiis,

Ceu niuei partes immissa coagula lactis

Constrinxere,--- vt Empedoclis vtar verbis. talem enim amicitia vnitionem & coitionem vult efficere. Multiplex vero illa dissipat, auellit, auertitque, alias alio auocans, neque sinit beneuolentiam consuetudine circunfusa ac coeunte coalescere aut agglutinari. Atq; hinc statim oritur officiorũ inæqualitas & ineptus in iis obeũdis pudor. Facit enim multitudo amicorum vt inutiles sint eæ partes amicitiæ, quæ vtiles esse debebant. cum alij aliis hominib. mores, diuersa diuersis curæ sint. neq; enim omniũ eodem incitantur ingenia, neq; omnium eadẽ est fortuna quibus cum viuimus: & occasiones rerum agendarum sicut & venti nauigantibus aliquando aduersæ sunt, aliquando secundæ. Quod si omnes amici eadem opera aliquando indigeant, sufficere omnibus difficile est consultantibus, rempu. gerẽtibus, ambientibus, aut hospites excipientibus. Sin eodem temporis articulo diuersis negociis & studiis dediti simul postulent, alius vt nauiganti comitem te præbeas, alius vt ei causam dicenti suam adsis, alius vt eum in reo aliquo accusando adiuues, alius vt ementi vendentive operam

naues, alius vt nuptiali eius sacrificio intersis, alius vt funus vna deducas: ibi vero in ista amicorum multitudine

Ex Sophoc. tyranno.

Suffitibus plena vrbs, & est paeanibus,

Et gemitibus.-- ibi neque omnibus præstare officium possis & nulli, absurdum est, & multos offendere dum vni te das, durum. Non enim quisquam æquo fert animo negligi se, qui amat. immo negligentiæ amicorum minus succêsent, & absq; ira huiusmodi excusationibus placãtur quibus obliuio prǫscribitur. Qui autem sic se excusat, Non adfui tibi in iudicio, aduocatus enim fui alterius amici: Non inuisi te febricitantem, quod alteri amicis conuiuium præbenti nauaui operam: dum ob alterius curã hunc se neglexisse fatetur, non diluit offensam, sed auget adiecta riualitatis materia. Sed nimirum multi tantum considerant quæ commoda percipi ex amicitia possint, non obseruãtes quid oneris interim ea imponat: neq; meminerunt debere multis vicissim inseruire eum, cuius multi inseruiuerunt vsibus. Sicut igitur Briareus centum manibus cibum in quinquaginta inferens ventres, nihil eorum aliquo amplius habuit, qui duabus manibus vni ventri sufficiunt: ita amicitiarum vtilitatibus etiam hoc adest, quod iis qui fruitur, multis opus habet inseruire, & occupationum, certaminum, laborumque multorum partem sustinere. Neque enim audiendus est Euripides sic præcipiens,

Hippolyt.

Mortalium mediocres esse enim decet
Vsus amoris mutui, & solubiles,
Nec ad medullas penetrare intus vltimas:
Intendere vt possis facile aut remittere.

scilicet veluti gubernaculo nauim, ita vt vsib. amicitias verses. Hoc vero, mi Euripides, ad inimicitias transferam⁹, iubeamusque contentiones esse mediocres, neque pertinere ad intimam animi medullam, sed odia, iras, querelas, suspiciones ita suscipi, facile vt aboleri possint. Id autem hic potius nobis præcipe Pythagoricum, Ne multis manum iniiciamus, hoc est, ne multos faciamus amicos, neque multis communem & quasi publicam amplectamur amicitiam, & in contrarium ** quæ multos secum affectus trahit, de quibus vna cum amicis anxium esse, molestia affici, laborare, pericula subire, res est non plane intolerabilis ingenuis ac generosa indole prǣditis. Verum autem est illud Chilo-

nis sophistæ, qui dicenti nullum se habere inimicum, respondit: videris tu mihi amicum etiam nullum habere. Inimicitiæ quippe statim comitantur amicitias, iisq; sese implicant. neque fieri potest vt amici non fiant iniuriarum, ignominiarũ, odiorũq; participes. inimici enim amicum eius quē oderunt, suspectum illico habent, maleque ei cupiunt: amici sæpenumero inuident, obtrectant, & circumagunt. Oraculum Timesiæ de colonia ducenda quærenti, responsum fuit,

Damna ex amicis.

Quære examina apum, vesparum & habebis abunde.

Ita qui amicorum gregem quærunt, incauti in examina inimicorum incidunt. Neq; vero eiusdem sunt pōderis, inimici iniuriarum memoria & amici gratia Considera quomodo Alexander tractauerit Philotæ & Parmenionis amicos atq; familiares: vtque Dionis amicos Dionysius. Plauti Nero, Seiani Tiberius torserint atq; necauerint. vt enim Creōti nihil profuit filiæ aurum & diuitiæ, sed ignis subito inflammatus accurentem amplectentemque concremauit: sic nonnulli cum ex secundis amicorum rebus nullum perceperint fructum, calamitatis eorum & exitij fiunt comites, quod maxime vsu venit philosophis ac scitis hominib. sicut Theseus Pirithoo pœnas danti vinctoque

Compedibus alligatus est perennibus.

In peste ait Thucydides maxime eos qui virtutem affectarent, dum sibi ipsis non parcunt, sed suos inuisunt, vna cum ægrotantibus periisse. Iatq; virtute non ita est abutendum vt eam aliis alligemus atq; implicemus: sed dignis eius est seruanda communio, hoc est iis, qui vicissim eodem modo amare & cōmunicare possunt. Etenim id omnium maxime multitudinem amicorũ impedit, quod origo amicitiæ ex similitudine est. Cũ enim bruta cum disparibus misceantur non nisi inuita, subsidantq; & subterfugiant, cum sui autē generibus libenter mutua quadam affectione sociata coeant: quî possit existere amicitia vbi mores sunt diuersi, affectus dissimiles, vitæq; instituta discrepantia? Nam cōcentus quidem neruorum ex contrariis sonis conflatur, acutis & grauib. vtcunq; similitudinē quandã gignentib. Amicitiç aũt cōcentus, nullã vult partē esse dissimilē aut inæqualē: sed oportet omnia dicta, sensa, cōsilia & affectus inter se cōuenire, veluti vno animo in plura diffuso corpora. Quis ve-

Similitudo amicitiæ origo.

ro eſt ita laborioſus & mutabilis & varius homo, vt ſe multis ſimilem reddere atq; accommodare velit, ac non potiu[s] Theognidem rideat ſic præcipientem:

Polypodis mentem verſuti ſume, ſub omni
Qui viſu præbet ſe ſimilem lapide.

Atqui polypodis mutationes non penetrant intro, ſed in ipſa fiunt ſuperficie, denſitate & laxitate ſua defluxum recipiente rerum vicinarum. Amicitiæ eſt mores, affectus, ſermonem, ſtudia, & animi ſenſum exæquare. Protheus vero ſit quidam infelix, neque adeo bonus, qui ſubinde præſtigiis quibuſdam ex alio ſeſe in alium transformet, legat cum literarum ſtudioſis, in arena ſit cum palæſtræ deditis, venetur cum venationem amantibus, cum ebrioſis potet, cum ciuilibus comitia obeat, neq; proprios habet ſuarum actionum lares. Sicut autem philoſophi naturam ſiue materiam formæ ac coloris expertem, vt ſubiectum, ſui mutationibus aiunt modo incendi, modo humectari, & alias in aerem diſſolui, alias condenſari: ita amicorum multitudini ſubiicere oportebit animum multiplicem, verſatilem, mobilem, & facile mutabilem. Cæterum amicitia ſtabile requirit quippiam, & immutabile ingenium, quod eandem retineat conſuetudinem. ideo rarus & inuentu difficilis eſt conſtans amicus.

PLVTARCHI LIBELLVS De Fortuna.

Vitam regit fortuna, non ſapientia, dixit quidam, res humanas nõ conſilij dexteritate, ſed fortuito diſpẽſari ſentiens. Quid ergo? neq; iuſtitia, neq; æqualitas, neq; temperantia, neq; modeſtia res humanas dirigunt? ſed à fortuna & propter fortunã factum eſt vt in ſua perſeueraret Ariſtides paupertate, cũ parare diuitias ſibi poſſet? & Scipio Carthagine capta nihil prædæ neq; videret neq; acciperet? & Philocrates accepta à Philippo pecunia meretrices ac piſces emeret? Laſthenes & Euthycrates ventre ac rebus turpiſſimis metiti felicitatem, Olynthum perderent? Alexander Philippi F. captiuis mulieribus cum ipſe abſtineret, tum vim facientes puniret? Alexander autem Priami F. aduerſa fortuna eo adactus eſt, vt ſtuprum hoſpitis vxori offerret, eaque ab-

ducta duas continentes bello ac malis impleret? Hæc enim si fortunæ adscribuntur, quid impedit quo minus feles, hircos, simias dicamus fortuito esse gulosos, libidinosos, scurriles? Sin & aliqua temperantia, iustitia, fortitudo, qui consentaneum est prudentiam, si prudentia, consilij dexteritatem nullam esse? cum & temperantia dicatur quædam esse prudentia, & iustitia præsentem requirat prudentiam. Immo prudentiã qua adhibita circa voluptates officium tuemur, continentiæ & temperantiæ nomine afficimus: eandemq; in periculis & laboribus tolerantiã ac fortitudinem, in contractibus & rebus publicis æquitatem iustitiamque vocamus. Vnde fit, vt si fortunæ imputamus, quæ consilij dexteritate præstantur, eidem etiam iustitiæ & temperantiæ opera sint imputanda: & furari mehercle, & marsupia desecare, & lasciuire, fortunæ acceptum feretur. denique nostris ratiocinationibus valere iussis, fortunæ totos nos trademus, quasi vento quodam instar pulueris aut quisquiliarum exagitatos atque dissipatos. Iam consilij dexteritate sublata, par est neque considerationem vllam rerum relinqui, neque inuestigationem vtilitatis. sed delirauit Sophocles, cum diceret:

Virtutes fortunæ opponit.

----quidquid quæritur,
Licet inuenire: neglectum vero, latet.

& rursus, cum res diuidens ait:

Discenda disco, & inuenienda si qua sunt,
Inquiro: voti quæ sunt, à diis peto.

Quid enim inuenire aut discere possint homines, si fortuna omnia dirigũtur? cuiusnam vrbis curia, cuius regis cõcilium non euertitur, si fortunæ omnia parent? cui nos cæcitatem exprobramus, quia in eam cæci incidimus. Qui vero non incidamus, si consilij dexteritatem, quæ oculorum instar nobis est, abijcientes, cæcam vitę ductricem eam nobis adsciscimus? Finge vero aliquẽ nostrûm sic dicere: fortuna præstat vt videamus, non visus & oculi, quos luciferos Plato dicit. fortuna audimus, non facultate ictum aeris apprehendente, qui per aures ad cerebrum fertur. quis non vereatur hoc modo sensibus detrahere? Atqui visum, auditum, gustatum, olfactum, reliquas item corporis facultates atque partes natura nobis dedit, vt earum ministerio prudentia vteretur. Mens enim videt, mens audit: reliqua

Mentis vis.

cæca ſunt,& ſurda,Et ſicut ſole ſublato,quod ad reliqua ſi dera attinet perpetuam haberemus noctem,vt Haracletu dixit:ita præſtare reliqui ſenſus non poſſent abſq; mens eſ ſet & ratio,vt reliquis animalib.anteiret homo.Nũc quo potiores ſumus,iiſq; imperamus, non caſu aut fortuito fit ſed Prometheus,id eſt rationis vſus,hoc efficit,

Fœtus equorum,aſinorumq;,& boum genus,
Munera rependens,quæ noſtris laboribus
Subeant--- vt eſt apud Æſchylum.

Hominis cum brutis collatio.

Alioqui ſui ortus natura & conditione pleraq; bruta ſunt quam nos meliore.alia enim cornibus armantur,dentib. ſtimulis: & echinus,vt ait Empedocles,

Dorſum horret ſpinis,& ſpicula torquet acuta:

tum vero amicta ſunt & ſuffulta ſquamis,villis, chelis, vngulis duris. Solus homo, vt ait Plato, nudus,inermis, ſine celceis & tegmine eſt à natura relictus.

Vnum ſed hæc largita,emollit omnia:

ſcilicet rationis vſum & induſtriam ac prouidentiam.

Vires exiguæ ſunt mortalium.
Sed calliditate multiplici,
Belluas maris,& terreſtria,
Et ſub cœlo volitantia
Omnia homo domat.

Nihil agilius equo,nihil velocius: ſed hominibus currunt. ferox eſt animal canis,& iracundum:ſed homines cuſtodit. multum carnis habet porcus, eſu ſuauiſſimus eſt piſcis:alimentum & obſonium homini ſunt. Quid maius elephanto,quid adſpectu terribilius? verum & hic ludicrum hominis factum eſt,& ſpectaculum in ſolennibus conuentibus, diſcitque ſaltationes ſuas & choreas ac ingeniculare. Atque hæc non inutiliter ſpectanda proponuntur. faciunt enim eo,vt diſcamus quo hominem attollat ratio,& quibus rebus eum ſuperiorem faciat. vtq; omnia in ſuam redigat poteſtatem.

Odyſſ.θ, 246

Non etenim pugiles,luctatoreſve profecto
Inuicti ſumus,aut curſu contendere digni:

ſed in his omnibus præſtant nobis bruta.Peritia autem,memoria, ſapientia & arte ſecundum Anaxagoram omnia quæ ipſa habent in noſtros vertimus vſus.fauos apũ colligimus,lac mulgemus,& res brutorum noſtro arbitratu agimus ac

mus ac ferimus: hihilq; hîc fortuna, omnia consilio & prouidentia geruntur. Enimuerò in humanis rebus haud dubie censentur etiam artificum opera, & fabrorũ qui metalla cudunt, qui domos ædificant, qui statuas faciunt. in quibus nihil forte fortuna aut casu absolui videmus. vtq; perpusillum aliquid fortuna interdum architecto aut mulcibero commodet, certe plurima & maxima opera ars seipsa contenta perficit. Hanc rem poeta sic declarauit,

Artes fortunæ opponit.

Ite in viam nunc omnis artificum tribus,
Qui filiam trucibus oculis notam Iouis,
Colitis cistas gerentes Erganam sacras.

est enim Ergana Opifex. Hanc itaque Mineruam operũm præfectam, non fortunam patronam agnoscunt artes. Ferunt quendam, cum equum cęteras ad partes quod attinebat lineis & coloribus probe expressisset: spumam tantùm quæ fræno concusso cum anhelitu efflabatur, non ita pinxisset vt sibi satis faceret, itaque sæpius deleuisset, & denuo conatus esset perficere, ad extremum præ ira spongiam vt erat plena pigmentorum in tabulam coniecisse: eamque non sine miraculo operi id quod desiderabatur addidisse. hoc vnum fortunæ artificiosum facinus narratur. Cæterùm artifices regulis, amussibus, mẽsuris ac numeris vbiq; vtuntur, ne quis casui locus in opere relinquatur. Et quidẽ ipsæ artes paruę quædam appellantur prudentiæ, aut riuuli potius prudentiæ, & fragmenta quædam vsibus vitæ nostræ inspersa: quod ignis Promethei ænigma innuit, hinc inde dispersus. sic enim prudentiæ etiam particulæ quædã in minuta frusta diuisæ in ordines sunt redactæ. Mirum itaque sit, cum artes vt suum finem consequantur nihil indigeant fortunæ opera, artem omnium maximam & perfectissimam, quæ summam humanæ gloriæ & officij continet, nullam esse. Est quædam in intendendis remittendisque fidibus prudentia, quæ musica dicitur: est in apparandis cibis, quæ culinaria: est in lauandis vestibus, quæ fullonum. tum pueros docemus se induere vestibus & calceis, dextraque cibum capere, læua panem tenere: quod ne hęc quidem ipsa fortuito fiant, sed attentione & peritia opus habeant. maxima verò & ad felicitatem præcipue facientia dicemus non adhibere prudentiam, non rationis vsum & prouidentiam? Atqui nemo terram aqua madefaciens disce-

discedit, vltro & fortunæ opera lateres inde exituros censens. neque quisquam lanis & corio partis sedet fortunam precans vt vestem sibi ex ijs aut calceos efficiat. qui vero multum auri, argenti, mancipiorum collegerit, in aulis habitet multiforibus, atque ante se habeat lectulos sumtuosos & mensas: censebit ista, si absit prudentia, felicitatem fore, aut vitam beatam, doloris expertem, & mutationi securam? Interrogauit quidam reprehendendi animo Iphicratem, quis esset, cum neque arma, neque arcum, neque cetras ferentium in ordine censeretur. respondit, Eum se esse, qui hisce omnibus imperaret atque vteretur. Ita prudentia neque aurum est, neque argentum, neque gloria, neque valetudo, neque diuitiæ, neque robur, neq; pulcritudo. quid ergo ea est? id quod recte vti his omnibus potest, ac singula horum iucunda facit, laudabilia, vtilia, cum sine hac inutilia, sterilia, damnosaq; sint, & molestiam ac dedecus possidenti ea adferant. Præclare itaq; Prometheus apud Hesiodum præcipit Epimetheo,

---- Ne munera magno
Ab Ioue missa vnquam accipiat, sed habere recuset:

nimirum de fortunæ bonis & externis loquens: perinde ac si musicæ ignarum canere fistula, aut recitare indoctum, aut equitare ignarum equi gubernandi vetaret: ita eum hortans, ne magistratum gerat cum imprudens sit, neve sit diues, animo præditus illiberali, neve vxorem ducat, sub eius futurus imperio. Non enim duntaxat res secundæ indigno oblatæ occasionem stultis exhibent malorum consiliorum, vt Demosthenes dixit: sed & prosperitas merito maior in prudentibus calamitatum ansa & origo est.

Prudentia quid.

PLVTARCHI DE VIRTVTE & Vitio, libellus.

VEstes hominem videntur calefacere, cum quidem ipsæ calorem non adferant, suapte natura frigidæ: (vnde etiam sæpe in æstu aut febri vestes subinde mutamus corporis refrigerandi gratia) sed calorem qui ex hominis editur corpore, vestes corpori adhibitæ continent atq; comprimunt, inclusumq; corpori nõ patiuntur dissipari. Idem in rebus error multos deci-

decipit, qui suauiter se victuros putant, si in magnis habitent ædibus, multitudine mancipiorum & pecuniarum instructi. Atqui non foris est vitæ suauitas: sed rebus suis ex ingenio suo tanquam fonte voluptatem & gratiam adfert homo,

Sed lucente foco domus adspectu quoq; fiet

Pulcrior. ---- & diuitiæ gratiores sunt, & gloria splendidior ac potentia, si animi lætitia accedit. siquidem paupertatem etiam, exsulium & senectutē facile & placide ob morū mansuetudinem ac facilitatem ferunt. Sicut enim aromata gratum odorem etiam lacernis & centonibus conciliant, cum Anchisæ corpus saniem malam ederet,

In fila destillantem vestis byssina:

ita cum virtute omne vitæ genus molestiæ expers est & iucundum: vitium iis etiam quæ splendida videntur & pretiosa & veneranda si admisceatur, molesta facit, & fastidiosa, & ingrata possidentibus. *Vitiorum vis.*

Beatus iste nuncupatus in foro,

Foribus domus apertis est miserrimus:

mulier totum occupat imperium, mandat, pugnat. Et vero facile mala se exoneret muliere, qui quidem vir sit, non mancipium. Vitiis vero tuis non licet remisso nuncio, iussisq; suas res habere, seorsim viuere liberatum ijs & quiete frui. Vitium enim in ipsis habitans visceribus atq; inhærens noctes diesque

Absq; face exurit, crudæ mandatq; senectæ.

Molestus est itineris comes prauitas ob arrogantiam, sumtuosus conuiua ob luxuriam, concubina acerba, quod curis & solicitudinibus ac æmulationibus somnum auertit ac vitiat. Etenim dormientibus somnus corporis est requies: animo interim terrores obuersantur, somnia, tumultus ob superstitionem:

Quod dormitantem si me corripit dolor,

Insomniis miser enecor, ---- ait quidam. Eodē modo inuidia etiam, & metus, & ira, & libido afficiunt. Interdiu enim vitiū foras prospiciens ad alios, iisq; se accommodās, pudore afficitur & occultat affectum, neque omnino impetibus suis concedit, sed repugnat sæpe ac renititur. in somnis autem legibus iam & aliorum iudiciis non amplius obnoxium, remotumque longissime à verecundia & me- *Somnus vitiosorum.*

tus

tu, omnem mouet cupiditatem, maliciamque suam & libidinem exsuscitat. nam & cum matre concubitum affectat vt ait Plato, & cibis vesci quibus religio interdicit, neque vllo facinore abstinet, fruiturque flagitiis quantum datur imaginibus fingendis ac visis quæ in nullam voluptatem aut perfectionem cupiditatis desinunt, sed mouere tantum & exacerbare affectus morbosque valent. Vbi ergo est delectatio vitij, si nullibi vacuitas curarum & doloris, nullibi seipso contentum esse, nullibi tranquillitas animi ociúmve conceditur? Nam carnis quidem voluptatibus bona corporis temperies & sanitas locum ortumque præbet, animo gaudium aut lætitia ingenerari non potest, nisi vacuitatem metus ac fiduciam & tranquillitatem is pro fundamento substernat. alioquin etsi spes aliqua aut delectatio arriserit, subito eam cura aliqua erumpens confundet ac conturbabit, sicut tranquillo cœlo nauigantibus obiecta rupes. Congere aurum, colligere argentũ, ædifica ambulationes, imple mancipiis domum, debitoribus vrbem. nisi animi affectus sedaueris, & inexpletæ cupiditati finem imposueris, teque ipsum metu & solicitudinibus liberaueris: vinum febricitanti colas, mel bilioso offers, cibos cœliacis paras & difficultate intestinorum laborantibus, qui eos nõ perferunt, sed ab iis perduntur. Nõ vides, vt ægroti purissimos & preciosos cibos auersantur, conspuunt, recusant vi oblatos? Postmodò mutata temperie, bonisque spiritibus & dulci sanguine natis, caloreque naturali restituto, surgunt, & vilem panem cum caseo & nasturtio non sine voluptate edunt? Huiusmodi doctrina animo ingenerat affectionem. Contentus eris te ipso, si didiceris quid bonum sit, quid honestum. Luxuriabis in paupertate, & rex eris, vitamq; priuatam & ociosam non minus habebis gratam, quam quæ in imperiis & magistratibus agitur. Philosophiæ nauata opera, nunquam iniucunde viues, sed disces omni vitæ statu delectari, omni conditione. Lætitiam tibi afferent diuitiæ, multis benefacienti: afferet etiam paupertas multis curis vacuo: & gloria, cum honore afficieris: & obscuritas, tuto ab inuidia.

PLVTAR-

PLVTARCHI DE CONSOLAtione ad Apollonium, liber.

IAm inde ab eo tempore, quo inaudiui filium tuum, Apolloni, adolescentem, modestum plane atque frugi, & pietatis in deos, parentes, atque amicos ita vt non multi alii obseruantem, immatura morte extremum vitæ diem confecisse: socium me tui doloris ægritudinisque habuisti. Verum sub ipsum funeris tempus, erat alienum te compellari abs me & moneri vt casum hunc humaniter ferres: cum tu ob insperatam hanc calamitatem & animo langueres, & corpore: miserari potius oportebat. quando peritissimi etiam medici confertim ingruentibus vitiosorum humomorum fluxionibus non statim medicamenta applicant, sed tumorem inde ortum patiuntur foris illitis remediis ipsum vltro concoctione quadam emolliri. Ergo nunc, postquam tempus, quo maturari solent omnia, aliquod ab ista effluxit calamitate, animique affectio tui requirere videtur amicorum auxilium: existimaui me facturum officium, si te ad consolandum aptis rationibus impertirem, quibus & dolor tuus minueretur, & lugubres istæ inanesque tollerentur eiulationes:

Oratio saucii nanq; animi est remedium,
Si quis suo cor ægrum tempore molliat.

Ex Æschyli Prometheo vincto.

Et sapienter Euripides:

Remedia morbis diuersis diuersa sunt.
Dolentem amici sermo benignus subleuat,
Fatuo nimis debetur castigatio.

Cum enim animum multi affectus moueant, doloris ea est natura, vt omnium hoc grauissime faciat. quem & insaniæ nonnullis causam aiunt fuisse, & aliorum insanabiliū morborum. ac fuerunt, qui præ dolore sibi ipsis mortē consciscerent. Iam ex morte filii dolorē ægritudinemq; animi cōcipere, res est talis, quæ à naturali profecta principio nō sit in nostræ voluntatis sita libertate. Non enim eos probo, qui feram quandam laudibus ferunt duramque indolentiam: quæ neque contingere nobis potest, neque vt posse fingas, commodatura nobis esset. abolitura enim erat, quā conseruari maxime oportet, quæ ex amore vltro citroque existit

Modus in dolore.

exſiſtit beneuolentiam. Mœrore autem vltra modum efferri, cumq; cumulare immodice, præter naturã eſſe affirmo, & à praua animi noſtri opinione proficiſci. Hoc itaque, vt damnoſum & vitioſum, & virtute præditos viros minime decens, vitemus, mediocritas autem affectuum non eſt improbanda. Optandum eſt, inquit Crantor Academicus, ne ægrotemus. ſed ſi in morbo ſimus, ſenſus eius aliquis adeſſe debet, ſiue ſecetur pars noſtri aliqua, ſiue auellatur. Ia dolẽtia enim illa non ſine magna iactura homini poteſt parari. quippe neceſſe eſt vt ibi corpus, ita hic animum plane efferatum eſſe. poſtulat itaque ratio vt qui ſana ſunt mente, in talibus caſibus neque nullos neque nimios animi motus ſentiant; quorum alterum eſt duri & feri, alterum diſſoluti effeminatique animi. probe rationes ſubduxit, qui ſe intra ſuos fines continet, ac moderate ferre nouit quidquid in vita vel iucundum obtingit vel aſperum. matureque ita ſecum conſtituit, ſicut in populari reipublicæ ſtatu ſorte magiſtratus leguntur, vt ſi ea tetigerit te, imperandum, ſi præterierit, æquo animo ferenda ſit fortuna: ita & rerum humanarum diſpenſationi eſſe obedienter & abſque incuſationibus obtemperandum. Hoc qui præſtare nequeunt, ij ne ſecundas quidem res ferre prudenter moderateque poſſunt. Eſt enim inter alia pulcre dicta & præcepta etiam hoc:

Non vlla res tam proſpera accidat tibi,
Ducas ob hanc iuſto vt maiores ſpiritus.
Aduerſa rurſus animum haud deijciant tuum,
Fac ſemper idem ſis, vbique firmiter
Naturam, vt aurum in ignibus, ſeruans tuam.

Recte enim inſtituti & cordati hominis eſt neque mutari ob euentum rerum quæ videntur proſperæ, & conſtanti animo decorum in aduerſitatibus ſeruare. Et boni ratiocinatoris officium eſt, aut præcauere malum ingruens, aut acceptum corrigere & quam minimum redigere, aut tolerantia ſeſe maſcula & generoſa inſtruere. Quatuor quippe modis prudentia circa bonum verſatur, aut parans id, aut conſeruans, aut augens, aut recte vſurpans. hæc ſunt cum prudentiæ, tum reliquarum virtutum regulæ: quibus in vtraque eſt vtendum fortuna.

Quatuor virtutis officia.

Non viuit, omnia cui contingant proſperæ.
& mehercle

Quod

Quod oportet, haud efficies vt sit non opus.

Sicut enim stirpes aliquando multos, aliquando nullos fructus ferunt, & animalia copiosos alias, alias nullos procreant fœtus: & in mari tranquillitatis ac tempestatum sunt vicissitudines: sic & in vita multæ ac variæ eueniunt circumstantię, quæ homines in diuersos fortunę casus trahunt. in quos dispiciens aliquis, non inepte dixerit, *Vices rerum.*

Eurip. Iphig. Aul.

Non te omnia ad læta genuit,
O Agamemnon, Atreus.
Opus est te gaudere, & mœrere:
Mortalis enim natus es. & vt haud velis,
Superi sic constituerunt.

Et Menandri ista:

Si natus es tu, Trophime, solus omnium
Hac lege, partu cum te mater edidit,
Vt semper eant tibi res arbitrio tuo,
Felicitatem hanc si quis promisit deûm:
Irasceris iure. nam mala is fide
Et improbe egisset. Sin ijsdem legibus,
Quibus aerem nos ducimus, in lucem es datus
Hanc publicam: tecum vt liquido mage fabuler,
Ferenda sunt hæc, & putanda rectius.
Summam rei quod continet totius, homo es:
Quo celerius non vllum extollitur animal,
Citiusve deiectum imo repit in solo.
Meritoque sane. cum sit enim infirmissimus,
Grauissimis inuoluit se negocijs,
Suaque plurima ruina perdit bona.
Iam tu neque rebus excidisti illustribus,
Mediocre & obtigit tibi infortunium.
Reliqua ergo perfer fortuna in medio situs.

Sed tamen cum hic sit rerum humanarum status, nonnulli præ stulticia eo progrediuntur stolidæ atq; vanę iactantiæ, vt cum aut diuitiarũ magnitudo, aut magistratus sublimitas, aut in repub. sessio superiore loco, vel honores aut gloria eos aliquantulum sustulit, minentur etiam & insultent inferioribus: nõ cogitantes quã instabilis sit & lubrica fortuna, & quam facile sublimia deiiciantur, humiliaq; in altum celeribus momentis mutationum fortunæ extollantur.

tur. Est vero non recte rationes rerum putantis, firmum aliquid in rebus instabilibus quærere.

Vertente enim rota, pars altera orbita
Superior, inferior altera subinde fit.

Ad parandam porro doloris vacuitatem nō est certius medicamentum ratione, indeque petita ad omnes vitæ mutationes præparatione. Sic enim cuique statuendum est, non modo mortalem se esse, sed & vitam sortitum mortalem, resq; facilime in diuersam mutabiles partem. Vere nimirum hominum mortalia suntq; diem durantia corpora, & fortunæ affectionesq; caducæ, omniaq; in vita fluxa.

Quæ non possit homo quisquam euitare cauendo:

sed, quod est apud Pindarum, Orci fundum obscuri calcamus ferreis necessitatibus. Euripidis sunt hæc:

Non sunt opes stabiles, sed durant in diem. Item,
Vel minima nos euertunt: vna adeo dies
Deiicere summa, extollere infima possiet.

Hæc omnia recte dicta aiebat Demetrius Phalereus: id tamen rectius habiturum fuisse, si pro vna die momentum temporis dixisset.

Redeunt in orbem res generis mortalium,
Telluris instar fructuum atq; alii vigent,
Decerpit alios & metit necessitas.

Et Pindarus alibi. Quid est esse aliquē? quid nullū? Somniū vmbræ est homo, aptissima ad perspicuitatem & admodum artificiosa vsus hyperbola vitam hominum depinxit. Quid enim est imbecillius vmbra? aut quib. verbis somnium eius effari possis? Hæc secutus est etiam Crantor, qui in consolatione ad Hippoclem, cui liberos mors eripuerat, in hanc scripsit sententiam. Hæc ergo sunt, quæ vniuersa illa vetus philosophia docet atque præcipit. quæ si non omnia admittimus, id saltem nimis est verum, vitā nostram multis modis laboriosam esse ac difficilem, quod si non ita est natura comparatum, certe à nobis ipsis hæc ei inuecta est corruptela: & incerta ista fortuna eminus nos ac iam inde ab initio comitata nihil sanum aut salutare nobis infert. Mali quædam fatalis portio omnib. nostris rebus iam tum admiscetur cum nascimur. ipsa semina mortalia cum sint, partē huius causæ sustinent, vnde prauitas ingenij, morbi, curæ, aliaq; fatalia incommoda mortales insequuntur. Cur autem

tem eo orationem auertimus? ſcilicet vt intelligamus, nouum nõ eſſe, ſi homini infortunium accidat, ſed omnes nos eidem caſui eſſe obnoxios. Improuiſa enim eſt, vt Theophraſtus ait, fortuna, habetq; magnam vim auferendi quæ nobis labore parta ſunt, & quæ apparet proſperitatẽ euertendi, neq; vlla conſtituta temporis vtitur ratione. Hæc & alia id genus facile eſt cuiuis & apud animum ſuum reputare, & dicta à priſcis ac ſapientibus viris audire. inter quos princeps diuinus Homerus ſic cecinit:

Nil homine in terris infirmius ætheris aura Odyſſ.σ.128.
Veſcitur, aut perreptat humum. nihil ille malorum
Poſſe ſibi ſperat contingere dum viget, & dum
Permittunt rebus ſuperi gaudere ſecundis.
At poſtquam caſus immittunt numina diros,
Inuito tolerat fatalia tum mala corde.
Humanæ talis ſtat enim ſententia menti,
Qualem quotidie lucem ipſe Dieſpiter adfert.

Et alibi:

Quid genus inquiris Tydida ſtrenue noſtrum? Iliad.ζ 145.
Nil ortus noſter foliorum diſtat ab ortu.
Quæ ventus modo fundit humi, modo tempore verno
Multa renaſcuntur ſyluas paſſim per opacas.
Sic hominum pars orta viget, pars deſinit eſſe.

Qua eum imagine humanæ vitæ vſum eſſe pulcre, manifeſtum eſt ex iis, quæ alio loco dixit:

Cur hominum cauſa tecum contendere coner? Iliad.φ
Qui foliorum inſtar nati quandoq; frequentes 463.
Gratis veſcuntur telluris frugibus: iidem
Diſpereunt, quandoq; frequentes, robore caſſi.

Simonides poeta lyricus, cum Pauſanias rex Spartanorum continenter ſeſe ob res geſtas iactaret, ipſumque ſubſannans iuberet ſibi aliquid ſapienter præcipere: cognita hominis ſuperbia monuit, vt ſe hominem eſſe memoria teneret. Philippus Macedonum rex, cum eodem tempore tres lætos accepiſſet nuncios: vnum, quod quadrigæ ipſius Olympia viciſſent: alterum, quod legatus ipſius Parmenio pugna Dardanos ſuperaſſet: tertium, quod vxor Olympias marem ipſi peperiſſet: manibus ad cœlum intentis, O fortuna, inquit, modico iſthæc compenſa damno, ſcilicet intelligẽs ſolere fortunam magnis inuidere proſperitatibus.

Theramenes, vnus de xxx. Atheniensiũ tyrannis, cum collapsa domo in qua cum aliis compluribus cœnabat, solus euasisset mortem, multique eo nomine ipsum beatum prędicarent, magna voce sic exclamauit: O fortuna, cuinam me reseruas occasioni! ac non multo post tempore excruciatus tormentis iussu collegarum è vita decessit. Sed singularem laudem videtur commeruisse Homerus, qui Achillem introducit his verbis vtentem ad Priamum, ad se redimendi Hectorei cadaueris gratia profectum.

Iliad. ω, 522.

Nunc solio Troiane sede: tristemque dolorem
Quantumuis mœsti fac alto corde premamus:
Nil etenim gelidis ploratibus efficiemus.
Hanc misero sortem superi iniunxere, malorum
Expertes, hominum generi nam dolia in ipso
Limine cœlestis primo duo sunt posita aulæ,
Vnde duûm generum Iupiter mortalibus effert
Munera in hoc bona sunt, aduersa recondita in illo:
Cui commixta Tonans depromit dona fruetur
Nonnumquam aduersis, rebus quandoq; secundis.
Sed cui sola dedit de diro tristia vase,
Is miser est, neq; diis, hominum nec amabilis vlli,
In terraq; suos lugubriter exigit annos.

Proximus ab hoc gloria & tempore, ac qui se Musarum profiteretur discipulum Hesiodus, inclusa dolio mala ipse etiam fingit, quo aperto Pandora omne genus malorum per maria ac terras disseminauerit:

1. Operum.

Illa cadi regmen manibus dimouit, & vnà
Perniciem immisit miseris mortalibus atram.
Consedit sub supremis spes vnica labris,
Nec volucri nisu vacuas exiuit in auras,
Cum Pandora cado prius obderet improba tegmen.
Ast aliæ pestes diræ, numeroq; carentes
Per genus humanum, postquam erupere, vagantur.
Plena malis tellus, plenum est pelagusq; malorum.
Inuadunt homines morbi noctuq; dieq;,
Vltro obrepentes, & tristia damna ferentes,
Idq; (etenim Iupiter priuauit voce) silentes.

Ab his pédet Comicus, de iis qui huiusmodi casus grauius ferunt, in hanc scribens sententiam:

Iam

Iam si mederentur nostris lacrymæ malis,
Finemq; ploratus dolori ponerent,
Auro redemtis uteremur lacrymis.
Nunc res eas, here, nil curant mortalium.
Nihil his mouentur, eadem sed pergunt via,
Seu tu fleas, seu sicca serues lumina.
Quid ergo proficiemus? nil, sed habet dolor
Hunc arboris instar, fructum nempe lacrymas.

Dictys quoque consolans Danaen nimio luctui indulgentem ita loquitur:

Putasne Ditem luctibus flecti tuis?
Natum remissurumve tibi ob gemitus tuum?
Desine intuensque aliorum in infortunia
Solare mentem. fiet hoc, si cogites
In vinculis quam multi homines mortem obierint,
Quam liberis orbi multi consenuerint,
Vel ex tyrannide ampla in infimum ordinem
Fuerint redacti cogitanda hæc sunt tibi.

Iubet eam considerare & minora & maiora aduersa perpessorum casus, vt animum inde ægritudine leuet. Atque huc pertinet etiam Socratis sententia, qui censuit si in vnum congereremus nostras aduersitates, ea conditione vt æqualem inde quisque portionem auferret, plerosque libenter receptis quas attulissent abituros. Hoc genere animum demulcendi vsus est etiam Antimachus poeta. cum enim morte amisisset Lyden vxorem suam, quam admodum caram habuerat, leniendi doloris causa elegiam scripsit Lyden nomine, in qua enumeratis heroicis calamitatibus, alienorum malorum commemoratione suum mœrorem detereret. vt satis euidens sit, eum qui consolatur lugentem, ostenditque casum hunc ei cum multis esse communem, his quæ alijs euenisse demonstrat commemorandis, opinionem ægri de sua calamitate diminuere, fidemque ei facere, non esse tantum quantum videbatur incommodum. Æschylus quoque recte videtur increpare eos qui mortem malum putant ita pronuncians: *Mors non est malum.*

Iniuria mors inuisa est mortalibus,
Summum malorum plurimorum remedium.

Eumque imitatus is est, cuius hæc sunt:

O mors veni nostris certus medicus malis,
Qui portus humanis es tempestatibus.

Magnum enim est confidenter posse dicere,

Quis seruus est? qui mortem non meditatus est.

& hoc,

Orco adiuuante non vmbris ego terreor.

Quid habet tandem mors ita difficile, aut quod adeo molestum esse debeat? nescio enim qui fiat, quod cum ade cognata nobis sit & familiaris, tamen doloris plena videatur. Quid vero admirationis meretur res, si scissum e quod erat natura scissile, aut liquatum quod liquabile, au crematum quod vstile, si periit quod erat ita natum vt interire posset? Quando enim non inest in nobis mors? cum vt ait Heracletus, idē sit viuum ac mortuū, vigilans & dormiens, adolescens & decrepitū: quia hæc in illa, vicissimq mutētur. Sicut qui argillam tractat, fingere ex ea animali formam potest, rursumq; diffingere, iterumq; ac quoties libet perpetuo vices istas repetere: sic etiā natura ex eaden materia olim auos nostros, postea patres protulit, deind nos, ac deinceps alios ex aliis euoluet: ac fluuius ille ortu nostri absq; intermissione labens nunquā subsistit, sicut & interitus flumen huius contrarium, siue is Acheron est, siue Cocytus à poëtis appellatus. Prima ergo causa, quæ nobis Solis ostendit iubar, eadem ad caliginosum orcum adducit. Ac mihi imaginem eius rei præbere videtur aer quo circumdamur, alternis vicibus diem ac noctem præstans, inducensque vitam & mortem, somnum & vigiliam. Hac de causa etiam vita dicitur fatale esse debitum, quod contraxerint maiores nostri, sitque à nobis persoluendum. quod est faciundum æquo animo & citra gemitus, vbi creditor repetet. hac enim ratione summā modestiam præstabimus. Existimo autem naturam, quod cōfusionem & breuitatem vitæ haberet cognitam, voluisse nobis terminum vitæ præstitutum esse ignotum. est enim hoc in rem nostram. Nam si prænossemus, multi profecto immaturis luctibus contabescerent, mortemque morte anteuerterent. Iam hoc dispice, quot molestiis & curis vita nostra inundetur: quas si enumerare institueremus, valde equidem culparemus eam, & sententiam quæ apud quosdam obtinet confir-

Cur terminus vitæ ignotus.

confirmaremus, qua mors vita potior statuitur. Simonides ea de re sic est commentatus:

Hominum est exile robur,
Curæ plerunque inanes:
Breue vitæ tempus vrgent,
Alij ex aliis labores,
Ineuitabilisque
Mortis crudele fatum,
Sorte æqua destinatum
Iuxta bonis, malisque.

Pindarus autem sic:

Semper vni sunt duo — *Pyth. oda 3.*
Bono mala à diis annexa summis,
Ferre quæ stulti probe nequeunt.

Sophocles vero:

Mortalis est quod abolitus, hoc tu gemis.
Ignarus an futura quid lucri adferant?

Euripides autem:

Natura quæ sit rebus humanis tenes? — *Alcestide.*
Non certe opinor. vnde enim? sic accipe:
Mortalibus mors imminet certa omnibus,
Nec vllus est eorum qui certo sciat
Victurus an sit lucem porro crastinam:
Nam quo sit euasura fortuna, haud liquet.

Cum ergo talis sit vita hominum, qualem isti tradunt, cur non eorum potius laudemus fortunas, qui eius obeundis muneribus liberati sunt, quam miseremur ac deploremus eos, vt quorundam fert inscitia? Socrates mortem persimilem aiebat esse vel profundissimo somno, vel peregrinationi longinquæ ac diuturnæ, vel vtique abolitioni animi iuxta & corporis. quæ singula deinde examinans, mortem harum rationum nulla malam fieri ostendit. Primum si somnus quidam est mors, dormientibus autem male non est, constat ne cum mortuis quidem male agi. Quid autem attinet disserere, somnum eum esse suauissimum, qui est altissimus? cum omnibus hoc sit notum hominibus. Testatur hoc etiam Homerus: — *Mors somno similis.*

Dulcis & alta quies, placidæque simillima morti. &, — *Odyss. v. 80.*
Hic fratrem lethi conuenit sedula somnum. &, — *Iliad. ξ. 23[?]*
Mortemque & somnum geminos. - -

 qua-

quasi oculis ingerens eorum similitudinem, quod gemel li maxime exprimunt. Alibi etiam mortem somnum voca ferreum, conans docere nos, in morte nullum esse sensum Neque inscite pronunciauit hac de re, quicunque versicul autor est:

Nam parua mortis somnus est mysteria.

somno enim vere initiamur morti. Sapienter etiam Cynicus ille Diogenes, cum ante exitum vitæ obruisset ipsum somnus, medicusque excitasset, & an grauius aliquid accidisset quæreret: respondit, nihil esse mali: fratrem enim fratri anteuertere, somnum morti. Quod si peregrinationi similis est mors, ne hac quidem ratione malum est, imo autem bonū potius. Beatum enim est liberari à seruitute carnis, & affectionibus eam comitantibus, quę mentem occupant, ac stulticia humana implent. Innumeras (inquit Plato) nobis facessit molestias corpus ob victus sui necessitatem. quod si præterea morbi aliqui incidunt, ij impediunt veri contemplationem. ad hæc amoribus, cupiditatibus, timoribus, omnisque generis simulacris & vanitate nos oplet. vt reuera eueniat, quod ille dixit, nos nihil vnquam sapere posse. Bella enim, seditiones, & pugnas nulla alia res excitat quam corpus & eius cupiditates. ob parandas enim opes omnia sunt bella: opes autem cogimur parare propter corpus cui seruimus curando, qua re occupati philosophiæ vacare non possumus. idque extremum est, quod etiam nactos aliquid ocij, & ad considerandam veritatem conuersos vbique corpus interpellat, turbasque dat & percellit, obstatque quo minus veritatem cernamus. Itaque reuera demonstrat Plato, quod si aliquando volumus pure aliquid cognoscere, corpus exuendum sit ipsoque per se animo res intuendę. ita demum consequemur quam expetimus, & cuius amatores nos esse profitemur sapientiam. eam autem ratio docet non viuentibus, sed mortuis nobis adfuturam. Si enim fieri non potest vt corpore præditi quicquam sincere cognoscamus, alterum horum sit necesse est, vt aut nunquam, aut mortui scientiæ fiamus cōpotes. tunc enim ipse secū erit animus à corpore separatus, non ante ac dum viuimus, quam fieri potest proxime ad scientiam accedemus, si nihil cum corpore rei habeamus quatenus omnino licet, neq; cum eo quicquam nisi summa vrgēte necessitate commu-

Mors peregrinationi similis.

Phadone.

communicemus, neque contagio eius naturæ nos oppleamus, sed ab ea puros nos conseruemus, donec ipse nos Deus eo exsoluet. tum demum puri, & stulticia corporea exonerati cum diis erimus, omnia nobis ipsis sincera cernentes, scilicet ipsam veritatem. Nefas enim est purum ab impuro contingi. Quare etiam si ad alium locũ mors nos traducat, malum non est, adeoq; bonum potius, sicut Plato demonstrauit. Itaq; diuinitus omnino dicta mihi hæc videntur à Socrate ad iudices: Mortem metuere, aliud nihil est, quam falso putare se sapere. Qui enim mortem metuit, videtur sibi scire quod ignorat. scit enim nemo, an mors sit omnium, quæ homini contingere possunt bonorum maximum: metuunt autem eam, quasi certo sciant esse summum malum. Nihil ab his discrepare videtur, qui dixit hæc, *In Apologia*

Nemo metuat mortem, laborum terminum.

illa vero malis etiam maximis nos soluit. His testimonium ferre dicũntur etiam dii. Multos enim accepimus pietatis ergo id muneris à diis cõsecutos. quorum reliquis ob modum commentarii prӕteritis, eos duntaxat commemorabo, qui sunt maxime illustres, & in ore omnium versantur. *Deorum iudicia de morte.* Primoque tibi loco referam, quid Bitoni & Cleobi vsu venerit, adolescentibus Argiuis. Hos ferunt, cum mater ipsorum sacerdos esset Iunonis, ac instante momento temporis quo ascendere ad fanum debebat, mulique vehiculum trahere soliti tardius venirent, subiuisse ipsos vehiculum, matremque ad templum peruexisse. eam vero maiorem in modum delectatam filiorum pietate, à dea flagitasse hoc illis, vt largiretur, quod esset hominibus optimum. ibi eos in somnum solutos nunquam euigilasse, dea pietatem ipsorum morte vt præmio compensante. Porro de Agamede & Trophonio Pindarus scribit, eos cum templũ Delphis ædificassent, ab Apolline mercedem postulasse: responsumque fuisse, fore vt eam septima die reciperẽt, iussosq; interea genio indulgere obtemperasse eos, septimaque nocte sopitos, vitæ extremum diem eum habuisse. Ferunt autẽ ipsum Pindarum, cum mandasset his, qui ad oraculũ sciscitandũ communi Bœotorũ nomine missi erant, vt interrogarent quidnam optimum esset homini, hoc ab antistita responsi tulisse, Ne ipsum quidem id ignorare, siquidem autor esset scriptorum, de Trophonio & Agamede. si tamen experiri

velit, non multo post tempore rem ipsi fore perspicuam, itaque Pindarum his auditis, ad mortem se comparasse, & paulo post viuendi finem fecisse. Iam de Euthynoo Italo talis historia fertur. Mortuum esse eum subito, nulla causa cognita calamitatis. Ibi tum Elysio patri (qui hanc vnicam prolem habuisset diuitiarum & opum amplissimarum hæredem, vir inter populares suos Terinæos virtute, fortunis, gloriaque primus) incidisse suspicionem hanc, fortassis veneno necatum esse filium. quod cum quomodo exploraret certo non videret, venisse in Psychomanteum, sacrisque, vt erat in legibus, operatum, indormiuisse loco. Tum sibi per quietem tale fuisse visum oblatum. Venire ad se patrem suum, & abs se fuisse narrato filii casu magnopere oratum, vt in causa mortis inuenienda se adiuuaret. respondisse patrem: Equidem in hoc adsum. sed ab isthoc accipe quæ tibi adfert: inde enim omnia cognosces, propter quæ mœres. quem vero pater indicabat, plane Euthynoi fuisse statura & annis, vt apparebat, similem: interrogatumque quis esset, retulisse hæc: Genius sum filii tui. simulque porrexisse codicillos, quibus euolutis Elysius tres hos versus inuenerit intus exaratos.

Ex M. Tullio, fine 1. Tuscul.

Ignaris homines in vita mentibus errant.
Euthynous potitur fatorum munere læto,
Sic fuit vtilius finiri ipsique tibique.

Mors si interitus, non malum.

Tales sunt narrationes hac de re ab antiquis perscriptæ. Denique si mors perfectus est interitus & dissipatio corporis animique (ea enim tertia pars fuit Socraticæ comparationis) ne sic quidem mors in malis numerari poterit. omnium namque sensuum priuationem gigneret, omnique nos dolore & solicitudine liberaret: & vt nullum bonum, ita ne malum quidem vllum porro nobis adesset. vt enim bonum, ita etiam eodem pacto malum necesse est rei alicui quæ sit & subsistat inhærere. quod nihil est, & è rerum natura sublatum, ei neutrum horum adest. Ergo mortui ad eam redeunt conditionem, qua ante ortū suum fuerunt. vt sicut nondum natis nobis neque bene fuit neque male, ita neque post mortem sit futurum. ac quomodo ad nos nihil attinebant quæ ortum præcesserunt nostrum: ita etiam quæ finem subsequentur nostrum, nihil nostra referent.

Etenim dolor reuera haud tangit mortuos: quia
Idem puto esse prorsus non nasci, & mori.

Eadem enim est conditio post mortem, quæ fuit ante ortum. Nisi fortasse statuis differentiam aliquam inter non esse ortum, & desinere esse. quo autem id pacto, nisi aliam putas rationem esse domus aut vestis nobis vita defunctis, quàm fuit eo tempore, quo nōdum erant ista parata. quod si in his discrimen nullum sit, satis est manifestum nullam etiam esse status ante ortum à statu post obitum diuersitatem. Elegans est Arcesilai dictum, Mors quæ mali nomine censetur hoc vnum habet peculiare ex omnibus quæ mala iudicantur, quod præsens neminem vnquam affecit molestia, absens & dum in exspectatione est, molestiam adfert. Re vera enim multi ob vilitatem animi, & conceptas aduersus mortem calumnias moriuntur ne moriantur. Præclare igitur Epicharmus, concretum, inquit, fuit & discretum est, redijtque vnde venerat, terra deorsum, spiritus sursum. Quid ex his omnibus iniquum est? nihil. Quod autem Euripideus Cresphontes de Hercule dicit:

Apud inferos qui si sub terra nunc agit,
In his nihil qui iam sunt, ipse nihil valet.

mutatis verbis sic efferas licet:

Apud inferos qui si sub terra nunc agit,
In his nihil qui iam sunt, nil feret mali.

Generosum est etiam Laconicum hoc:

Nunc nos, ante alij viguere, alijque vigebunt,
Quorum nos æuum cernere fata vetant.

Et rursus:

His neque defungi visum est, neque viuere pulcrum:
Cura fuit recte viuere, sicque mori.

Admodum autem recte Euripides de his qui diuturnas ægrotationes tolerant, pronunciat:

Odi suam qui vitam extendere expetunt
Cibisque potibusque & magicis artibus
Fati cursum auertentes, & mortis viam:
Quos, cum nihil terræ prosint, oportuit
Abire morte, & iuuenibus locum dare.

At Merope virilibus dictis spectantium in theatro animos commouet, hæc dicens:

Periere nati, non mihi mortalium

Soli: nec sola marito sum viduata ego:
Tulere easdem calamitates plurimæ.

quibus non absurde hæc subiungas:

Vbi enim nunc inclyta illa? vbi iste Lydiæ
Potens tyrannus Crœsus? aut Xerxes grauem
Qui ponte iunxit ceruicem Hellespontiam?
Omnes ad orcum, obliuionis & domos
Iuere, ----- opibus vna cum corporibus scilicet abolitis. Enimuero immatura mors luctum nonnullis eiulatuque exprimit. Verum & hæc adeo expeditam habet consolationis viam, vt etiam de vulgo poetarum quisq; eam obseruauerit atq; indicauerit. Considera enim quam orationem quidam Comicus tribuit consolanti aliquem qui immaturam mortem lugebat:

De immatura morte.

Si constitisset hac de re certo tibi,
Reliquum quod ille vitæ cursum prospere
Fuisset exacturus, mortem dicere
Intempestiuam tibi liceret, sin erat
Grauis aliqua euentura calamitas ei,
Mors melius illi, quam tu, consuluit quidem.

Ergo incertum cum sit vtiliterne è vita discesserit, maioribusq; ita sit miseriis liberatus, nec ne, non ita grauiter mors eius ferenda est, quasi omnibus amissis, quæ à viuente cõsecuturos nos esse opinabamur. Et apud poetã Amphiaraus non inepte videtur consolari matrem Archemori, ægram animo ob filii infantis mortem admodum intempestiuam:

Ex Cicer. 3. Tusc.

Mortalis nemo est, quem non attingat dolor,
Morbusque multi sunt humandi liberi,
Rursum creandi: morsque est finis omnibus,
Quæ generi humano angorem nequicquam adferunt.
Reddenda est terra terræ, tum vita omnibus
Metenda vt fruges: sic iubet necessitas,
Vt ille viuat, ille non nihil hæc opu' est
Lugere, naturæ quæ fiunt legibus.
Graue est nihil, homini quod fert necessitas.

Vitæ longitudo.

In vniuersum autem quisq; & secum cogitare, & cum aliis serio commentari debet, non vitam longissimam esse optimam, sed quæ virtute maxime administratur; neq; enim qui plurimum fidibus cecinit, aut orauit, aut naues gubernauit, in laude est, sed qui optime ista fecit. nam pulchritudo

non

non in temporis longitudine, sed in virtute & tempestiua moderatione collocandū est: hoc beatum & dijs gratum censetur. Atque hanc ob causam excellentissimos heroum & à dijs prognatos poetæ nobis proponunt, qui ante senectutem vitam cum morte commutent. quando ille etiam

Quem summo Diuûm genitor complexus amore — Odyss. ω
Dilexit, Phœbo neque carior exstitit alter — 245.
Non potuit senij supremum limen adire.

Videmus enim quauis in re priores partes tribui non ætati longæ, sed maturitati. nam & inter plantas eæ habētur præstantissimæ, quæ plurimū fructus minimo tempore ferunt: & inter animalia, ex quibus nō longo temporis spacio plurimum vtilitatis vita nostra percipit. Præterea si cum æternitate compares vitæ tempus, nihil inter breue & longum inuenies discriminis. nam de Simonidis quidem sententia anni CIↃ. aut CCIↃↃ. punctum quoddam sunt infiniti, aut minima potius puncti portio. Iuxta Pontum animalia quędam memoriæ traditum est nasci, quorum vita vnius diei termino includatur, cum mane nascātur, meridie vigeant, vesperi consenescant viuendique finem faciant. censesne, si his animus hominis & ratio inesset, eodem quo nos more affecta fore, eademve illis euentura? scilicet vt quæ ante meridiem morerentur, luctus & lachrymarum causam pręberent: quorum autē totum diem durasset vita, beata prædicarentur? Mensura enim vitæ est non longitudo temporis, sed honestum. Has vero exclamationes, Non oportuit adolescentem adhuc ætate abripi, inanes esse & à magna proficisci fatuitate censendum est. Quis enim diceret oportuisse? sed & alia facta sunt, fiunt, fientque postmodo multa, quæ dicere aliquis possit non debuisse fieri. Non enim ea lege in hanc vitam venimus, vt ei leges ipsi præscribamus: sed vt ijs obtemperemus, quæ decreta sunt ab vniuersi gubernatoribus dijs, & constituta à fato ac prouidentia. *Fatum tolerandum.* Quid, qui ita immature mortuos lugent, suane id tandem, an vero mortuorum causa faciunt? si enim sua id causa faciunt, quod adempta ipsis est voluptas, aut vtilitas quam ex ipsis capiebant, aut quod in senectute sua se ab illis aditū iri frustra sperauerant, certe sui ipsorum amori doloris præscriptionem adhibent: liquebitq; nō defunctorum eos desiderio, sed suarum commoditatum teneri. sin mortuorum

causa lugent, excutient facile mœrorem, si cogitare apud se velint nullo eos in malo esse: veteriq; & sapienti adsentientur sententię, quę præcipit vt bona quam maximè amplificemus, mala autem summopere extenuemus. Ergo si in bonis numerandus est luctus, quam copiosissimum eum faciamus & maximum: si, quod veritas rei dictat, malis eum annumeramus, comprimamus eum pro virili & diminuamus atque deleamus. Quod quam sit facile, exemplo consolationis proposito illustre efficiam. Accepimus quendam philosophorum priscorum ad Arsinoam reginam, quę tum filij lamentabatur mortem, accessisse, & huiusmodi vsum sermone. Quo tempore Iupiter honores inter dæmones distribuit, forte tum Luctum abfuisse, ac omnibus iam diuisis superuenisse. cumq; sibi quoque tribui aliquid honoris postularet, Iouem omnibus iam in alios insumtis honoribus, Luctui largitum esse dolorē & lacrymas, quæ mortuis impenduntur. Tum sic intulisse: Sicut ergo alij dæmones eos diligunt à quibus coluntur: ita ad te quoque, regina, Luctus non accedet, si nullo honore ipsum afficias. quod si ijs eum honoribus, qui ipsi sunt attributi, studiose venereris (lacrymis inquam & lamentis) diliget te, semperq; aliquam tibi suppeditabit materiam, ob quam abs te continenter honoretur. Atque hac oratione ille vsus mirabili arte feminam eam à luctu & lamentatione deduxit. Denique vt in summa dicam, quærere liceat ex lugente, statueritne finem aliquando ægritudini imponere, an vero existimet eam sibi per omnem vitam esse continuandam. Hoc enim (dicerem) si decreuisti, omnibus absolutam numeris miseriam acerbissimamque infelicitatem tibi ipsi ob animi tui ignauiam atque molliciem imponis. sin est vt aliquando finem facere luctui statueris, cur non iam nunc mutas, teque ipsum miseria exsoluis? quibus enim rationibus ad liberandum te decurso aliquo tempore vteris, ijs ipsis in præsentia animū aduerte exoneraque te molestia. quando etiam in corporis affectionibus quæ ratio maturrime malum tollit, optima ducitur. itaque quod eras tempori tributurus, id rationi ac doctrinæ deferens exime teipsum malo. At inquiunt, pręter spem mihi hic casus & exspectationem euenit. Enimuero oportebat exspectare, præmeditatū animo incertitudinem vilitatemq; rerum humanarum: ne nunc imparatus veluti ab ho-

Luctus vt sit diminuendus.

Insperati casus.

ab hostibus repente ingruentibus opprimereris. Præclare enim Theseus ille Euripideus videtur ad id genus euenta fuisse præparatus, sic loquens:

Nam qui hæc audita à docto meminissem viro, Ex Tullio 3.Tusc.
Futuras mecum commentabar miserias,
Aut mortem acerbam, aut exsulij mœstam fugam,
Aut semper aliquam molem meditabar mali:
Vt si qua inuecta diritas casu foret,
Ne me imparatum cura laceraret repens.

Sed degeneri qui sunt ingenio & exercitatione nulla vsi, nunquam eo conuertunt animum, vt vlla de vtili ac decora re cogitent: ad extremas tantum exorbitãt miserias, innoxium corpus adflictantes, & quę ægrota non sunt, secundum Achæum, vna dolere cogentes. Ideo admodum recte videtur præcipere Plato, vt in huiusmodi casibus quiescamus: cum neq; constat bonumne an malum acciderit, neque proficias quicquam ægre ferendo. dimoueri enim dolorem consultando, de eo quod factum est. itaque iubet vt in talorum iactu quidquid casus tulerit, id eo ponere, vbi maxime videbitur esse commodum. non debere ergo nos sicubi offendimus, pueros imitari, qui manibus læsæ parti iniectis vociferantur: sed adsuefacere animos nostros, vt quam primum eiulationem medica arte abolentes, sanandæ restituendęque parti affectæ operam demus. Eum qui Lyciis leges posuit, aiũt mandasse ciuibus, vt in luctu veste vterentur muliebri: significare volentem, rem eam muliebrem esse: neq; conuenire viris moderatis & liberali doctrinæ deditis. est enim reuera muliebre, imbecillisque & degeneris animi luctus: & vt ad eum mulieres viris, ita barbari Græcis, ac deteriores præstantioribus sunt propensiores. ac de ipsis barbaris si qui luctum exercent, non animosissimi hoc Celtæ, nõ Galli, aut qui alij generoso pleni sunt spiritu id faciunt, sed Ægyptij, Syri, Lydi, alijq; horum similes. Horum quosdam ferunt in foueas certas sese per dies complures abdere, neque solis lumen videre sustinere, quo is quem lugent priuatus sit. & Ion tragœdiæ scriptor vt qui aliquid de stultitia hac inaudiuisset, quandam introducit sic loquentem:

Lex de luctu.

Barbarorũ luctus.

Nutrix ego vestra & vestræ prolis exij,
Scrobibus relictis ad luctum quas feceram.

quidam

quidam vero barbarorum etiam corpora sua naribus, auribus alijsue partibus amputandis fœdant, gratificari se aliquid defunctis putantes, cum in hoc genere à natura constitutam mediocritatem excedant. Sunt porro, qui nobis sic occurrunt, non quamuis mortem lugendam dicentes, sed immature sublatorum: quod hi nullo eorum potiti sint, quæ vitæ nostræ bona putantur: nuptias intellige, doctrinam, perfectionem, honores in republica, magistratus. hæc enim potissimum dolorem afferre ijs, quibus morte alicuius immatura calamitas accidit, cum se spe sua ante tempus excidisse sentiant. Hi vero ignorāt, præproperam mortem, quod ad naturam rerum attinet, nihil ab alijs differre. Sicut enim proposita in communem patriam profectione omnibus necessario & citra recusandi licentiam incumbente, alijs præcedentibus, alijs sequentibus omnes tandem eodem conueniūt: ita etiam nobis ad fatale persoluendum debitum tendentibus, nihilo plus obtingit his qui serius, quam qui citius eo peruenerunt. Quod si qua mors intempestiua dici debet, maxime id nomen competet in puerorum aut infantium, magisq; etiam recens natorum obitum. quem tamen facile & bono animo ferimus: inique & lugubriter iam ætate aliquo prouectorum: ob vanas spes quas nobis finxeramus, putantes ijs, qui eo ætatis peruenissent, certam iam esse ac permansuram incolumitatem. Porro si ætas hominis spacio xx. annorum determinaretur, natum annos xv. putaremus iam non immatura morte decedere, sed ad iustæ ætatis mensuram progressum: qui autem vigesimum annum aut impleuisset, aut ad eum terminum proxime accessisset, omnino eius fortunas laudaremus, vt vita felicissima ac perfectissima functi. Sin cc. annis definiremus curriculum, vtiq; deploraremus eum qui annos natus centum exspirasset, plane immaturam eius mortem iudicantes. Liquet ergo cum ob hęc, tum ea quæ superius disseruimus, eam quoque mortem, quæ intempestiua dicitur, consolationem admittere. Verissimum enim vtique est, minus lacrhymasse Troilum, quam Priamus erat ploraturus, si mortuus fuisset florente etiamnum regno & opibus, quas amissas defleuit. Vide enim qualia sunt quæ ad filium suum Hectorem dicit, hortans eum vt se a prœlio aduersus Achillem subducat:

De morte immatura.

Ilia.χ.56.

Intra nunc vrbis, mi fili, mœnia, serues
Troadas vt, Troesque nec eximium decus addas
Pelidæ, suauis spoliatus munere vitæ.
Præterea miserare tuum, dum viuo parentem
Me miserum, in senii Iupiter quem limine durus
Aduerso perimet fato, mala plurima passum.
Occidi postquam natos, natasque videre
Raptari, excindi thalamos, duræque misellos
Allidi infantes terræ me cernere adegit
Excidio in patriæ diro mea denique membra
Postremi, cum quis tactu, vel comminus ictu
Infelici anima gelidos exsoluerit artus,
In primis foribus raptabit sæua canum vis.
Id vero nimis est homini miserabile visu,
Cum canum caput, & canum mentum atque pudenda
Occisi fœdare canes senis aspiciendum est.
Sic ait euellens manibus de vertice canos
Longæuus mentem sermo tamen Hectoris iste
Non flexit----

Cum itaq; habeas exempla permulta huius rei, intelligere debes morte nō paucos à magnis fuisse ac difficilibus seruatos calamitatibus, in quas omnino deueniendum ipsis fuerat, si vixissent. quæ ego exempla, ne nimium extendatur oratio, contentus his quæ retuli omitto: sufficientibus demonstrare, nō debere nos vltra quā natura & mediocritas ferūt, ad inanes luctus & degeneres eiulatus exorbitare. Crantor ait, vacare culpa in calamitatibus maximū esse solatium. Ego ad liberandos dolore animos habere id vim vel maximā dicere non vereor. Ad hæc, amare & bene velle ei, qui mortuus est, nō in hoc positum est vt tibi ipsi dolorem inferas, sed vt dilecto aliqua cōmodes ratione. quod præstiteris, si eum bona memoria honoraueris. Nemo enim bonus lamentis, sed hymnis dignus est & laudationibus: non luctu, sed honorifica recordatione: neque lacrymis à dolore extortis, sed primitiis quibusdam sciris. siquidem is qui inter mortales esse desiit, diuinioris cuiusdam vitæ factus est consors, liberatus seruitute corporis, & ærumnosis istis solicitudinibus atque casibus, quos necesse est vt perferant quibus mortalis hęc vita obtigit, donec cōficiant fato destinatum ipsis vitæ curriculum. quam quidem vitam nobis

Vera in mortuos beneuolentia.

natura

Luctus finis. natura non vt perpetuam possessionem concessit, sed pi fati legibus vnicuique certa ratione attribuit. Qui ergo na sunt mente, non debēt amplius quam natura & med critas postulant, animo in luctus inutiles & barbaricos ferri, idq; exspectare, quod multis euenit, vt prius æru nosæ vitæ suæ finem, quam lugendi faciant, inque lugu (quem propter alios ceperunt) habitu, infelici sepultu ipsi mandentur: eaque obruantur simul & mœrores isti mala quæ sua sibi parauerunt imprudentia. de quibus H mericum illud commode vsurpari possit:

Hos lamentantes atra nox obruit vmbra.

Proinde in tali re sæpe nos ipsos ita cōpellemus: quid ig tur faciemus? an per omne vitæ tempus miseriæ contine ti tempus prorogabimus? an potius lugendi aliquando nem faciemus. Nam infinitum velle luctum facere, extr mæ est insaniæ. cum videamus qui in summo grauissimo fuerunt mœrore, sæpissime fuisse temporis progressu ad demitigatos, vt apud monimenta, quæ sine acerbo eiula & pectoris planctu ante non visebant, iam conuiuia mu cis alijque ad læticiam excitandam facientibus rebus a hibitis celebrarēt. Insani ergo est, secum statuere velle se i luctu perseuerare. Si vero decreueris aliquando eum de nere, simul & hoc reputato, tempus esse quod leniturū ægritudinem. Etenim quod factum est, infectum redder ne deus quidem potest. ergo quod nobis nunc præter spen opinionemque euenit nostram, id ipso facto nobis demō strauit quid plerisque accidere soleat. Quid ergo? an null nos discere doctrina, neque ratiocinari possumus, quod

Sileni de vita humana iudicium.

Terra malis scatet, aduersis pelagusq; redundat.

item illud:

Tales circum mortales miseria
Fundunt, totq; fatalia mala,
Quibus nec in lucem hanc vacat exitus.

Multi quippe, vt ait Crantor, ijque sapientes viri non nunc primum, sed pridem deplorauerunt res humanas, supplicium iudicantes vitam hanc esse, & summæ calamitatis loco ducentes, nasci hominem. Hoc ipsum Aristoteles ait, Silenum, cum captiuus ad Midam adduceretur pronunciasse. cuius hæc sunt (præstat enim opinor ipsa apponere) in Eudemo siue libro de animo verba. Itaq;, inquit, præstātissime omnium

omnium & beatissime, cum felices censemus esse & beatos qui vita hac defuncti sunt, tum nefas putamus quicquam de ijs falso aut contumeliose dicere: quippe qui melioris iam præstantiorisq; naturæ facti sint compotes. Atque hęc nostra sententia ita vetusta est, vt eius & initium & autor prorsus ignorentur, sed ab infinita vsq; ęternitate cōtinenter ea sic est propagata. Ad hæc, vides in ore hominibus esse omnibus iam inde à multis annis tritum illud. Quodnam? inquit ille. Quod (ait) omnium optimum est nō nasci: pręstat autem mori quam viuere: eiusq; rei multis sunt diuinitus perhibita testimonia. Atq; huc pertinet quod narratur Silenū à Mida isto captū, & à venatione ei sciscitanti quidnam optimum homini, maximeq; expetendum esset, principio respondere noluisse, vocemque cōpressisse. tandem cum vrgendi vt aliquid diceret finē nullū Mida faceret, in hæc inuitū erupisse verba. Ærumnosi genij, & difficilis fortunæ semen in diē durans, quorsum me cogitis ea vobis dicere, quæ vobis nescire erat melius. maxime enim vacantes dolore viuunt, qui sua ignorant mala. Hominibus autem omnino optimum est non nasci, neq; participem fieri præstantioris naturæ. optimum enim omnibus vtriusque sexus hominibus hoc est. proximum huic, & inter ea quæ consequi homo possit primum est, quam celerrime mori. Manifestū vero est, sic eum pronunciasse, quod melior sit mortuorum quam viuorum conditio. Sexcenta alia, rursusque totidem alia similia adferre ad huius capitis demōstrationem possem: sed opus non est protrahere orationem. Proinde lugendi nō sunt qui in florente ætate mortē obeunt, quasi spoliati ijs, quę in diuturna vita pro bonis censentur. incertum est enim, vt aliquoties iam diximus, bonisne an malis priuati sint, cum multo plura sint mala quam bona: quorum hæc difficulter, & multis impensis curis consequimur, illa vel facillime obtingunt. ferunt enim mala esse teretia ac continua inter se, inuicemque sese multis de causis insequentia: bona vero deiuncta, & quæ difficulter sub ipsum vitę terminum coeant. Itaque videmur obliti esse nostræ sortis. Non enim tantum, vt est apud Euripidem,

Homini nihil proprium.

Non propriæ sunt, quas homines tenent, opes:

sed in vniuersum nihil homo possidet proprium. ac de singulis vsurpare hoc licet,

Res procuramus à Dijs nobis creditas,
Arbitrio reposcunt illi quas suo.

Quapropter iniquius ferre non debemus, si repetunt qu
rum nobis exigui temporis vsuram concesserant. quan
ne mensarij quidem, nisi animum prauum gerant, in
gnantur vbi apud eos deposita sors reposcitur. & n
prompte reddenti dicere possis haud iniuria, Oblitusne
ea te hac conditione accepisse, vt redderes? Idem vero
mnibus vsu venit hominibus. Vita nobis contigit, dijs ea
apud nos fatali deponentibus necessitudine, neque cert
est definitus terminus ad quem reddendum illud sit dep
situm: sicut ne mensarij quidem scire possunt, quando r
poscenda sit apud eos deposita sors. Qui ergo vel ipse m
riturus, vel liberis morientibus nimis indignatur, non
perspicuum est eum oblitum esse mortalem se natum fui
se, & mortales genuisse liberos? neque enim sani est hom
nis, ignorare hominem animal esse mortale, & ad hoc n
tum vt moriatur. Itaque si, vt in fabulis est, Niobe ha
sententiam in promptu habuisset, quod

Non semper flore liberûm
Vitaque cursu prospero
Onusta suaue solis intuens iubar;

moritura esset: nunquam profecto eo indignationis pro
lapsa fuisset, vt & vitam cuperet abijcere ob calamitati
molem, & deos precaretur vt se ad quamuis grauissiman
perniciem abriperent. Duæ sunt Delphis inscriptæ senten-
tiæ, maxime ad vitæ humanæ vsum necessariæ, Nosce tei-
Sui cognitio, & Modus. plum, & Ne quid nimis. Ex his dependent reliqua omnia:
ipsa autem inter se concinunt, alterumque alterius videtur
vim declarare, alterumque vicissim in altero inest. Itaque
Ion sic de his cecinit:

Breuis est, Teipsum fac noris, sententia:
Præstare solus rem sed nouit Iuppiter.

& Pindarus:

Sapientes hanc vocem, Ne quid nimis:
Affatim collaudauerunt.

Hæc ergo aliquis animo infixa tenẽs tanquã Apollinis Py-
thij oracula, facile se ad omnes quas fert vita res accõmo-
dare poterit, easq; dextre ferre, cũ in suam intuens naturã,
tum operã dans vt ne amplius quã cõuenit vel arrogantia
efferà-

efferatur ob fortunæ euenta, vel animum abijciat, inq; luctus & eiulatus, ob fortunæ vel animi potius imbecillitatē, nobisq; insitum mortis metum, profectum ab ignoratione eorum quæ nobis in vita necessitatis fative decreto cōtingere solent. Egregium est Pythagoreorum præceptum:

Iniungent diuina tibi quos fata dolores,
Hos, vt vt eueniant, animo fer leniter æquo.

& tragicus Æschylus:

Virtute præditorum est, & sapientium
Non succensere in rebus aduersis deo.

& Euripides:

Necessitati qui cedit mortalium,
Sapiens apud nos, & diuorum gnarus est.

atque alibi:

Euenta quisquis recte fert mortalium,
Mihi modestus is videtur, & optimus.

At plerique omnia vituperant, & quidquid eis præter spem euenit, existimant malignitate fortunæ ac geniorum accidere: itaq; ad omnes casus eiulant & ingemiscunt, ac de suis queruntur aduersitate fortunæ. quibus hoc dicto occurrere non inepte liceat,

Non tibi deus nocet, sed ipse tu tibi
officis, & tua male instituti væcordia. Hæc scilicet falsa & fallax opinio facit, vt quoduis mortis genus incusent. Moritur aliquis in peregrinatione: cum gemitu hæc adferunt:

Ah miser haud illi genitor, venerandaque mater
Compressere oculos. ——— Ilia. λ. 452.

Moritur in patria, & apud parentes: lamentantur quod è manibus abreptus nihil præter sui luctum ijs reliquerit. alibi.
Moritur silens, neq; vlla de re mandauit quicquam: inter plorandum proferunt hoc:

——— *Neq; te suprema voce monentem* Ilia. ω. 770.
Audiui, semper quæ condita mente tenerem.

Si collocutus ante excessum fuit, extremam eam vocem velut alimentum doloris semper habent in promptu. Tollitur cita morte: deplorantes dicunt eum esse abreptum. tollitur lenta morte: quiritantur excarnificatum contabuisse. deniq; nunquam deest præscriptio luctus & lamentationes excitandi. Hæc poetæ introduxere, primusq; adeo Homerus, ita canens:

Ilia.ψ.222. *Vt genitor nati lamentans concremat ossa*
Sponsi, qui infando miseros mœrore parentes
Affecit. ——— atq; hæc quidem an recte deplorentu
nondum liquet. Vide autem quid adijciat,
Ilia.ι.478. *Vnicus in senio natus, magnasq; parentum*
Possessurus opes. ———

Quis autem nouit, an Deus paterna quadam prouidenti & procuratione humani generis, cernens quæ euentur essent, nonnullos immatura morte tollat? vt nihil ijs acci disse sentiendum sit, quod fuerit abominandum,

Graue est nihil enim, homini quod fert necessitas:

siue adeo id præcedēte ratiocinatione contingat, siue con sequatur. multiq; matura morte calamitatibus grauioribu subtracti sunt. & vtile fuit quibusdam, vt ne nascerētur qui dem: alijs vt nati illico extinguerentur: alijs vt aliquantis per viuerent, alijs vt in vigore ætatis morerentur. Hæc ergo omnia mortis genera boni sunt consulenda, cum sciamus fatum esse ineuitabile. estque hominis probe instituti præ meditatum, esse quod qui videtur ante tempus naturæ de bitum persoluisse, exiguo nos tempore præcesserunt: cum vel longissimum tempus exiguum punctique instar sit, si cum infinita æternitate comparetur. & quod multi eorum qui luctui indulsissent, paulo post subsecuti sunt eos quos luxerant, cum nullam ex luctu percepissent vtilitatem, sed sponte sua miserijs sese afflictauissent inanibus. Iam cum peregrinationi in hac vita nostra breuissimum tempus sit præscriptum, non debemus profecto in squalidis luctibus infelicissimoque mœrore nosmetipsos doloribus confice re, corporaque nostra doloribus diuturnis excruciare: sed conari potius, vt humaniorem sectemur melioremque vi uendi rationem, ijsque studiose nos adiungamus homi nibus, non qui se luctus nostri socios præbeant, eumque adulando excitent, sed qui generosa ac graui consolatione dolorem leniant. Et audire debemus, animoq; tenere Ho merica illa, quibus Hector Andromachæ respondet, eamq; consolatur:

Consolatio quærenda.

Ilia.ζ.486. *Infelix, animum nimio ne confice luctu.*
Nemo equidem iniussu poterit me occidere fati.
At fatum nemo mortali semine cretus
Euitare suum potuit bonus aut malus vnquam.

quod

quod fatum alibi sic expressit:

Stamina neuit ei nascenti qualia Parca. *Ilia. v. 128.*

Hæc in animum nostrum inducentes, vano & inutili luctu supersedebimus, præsertim cum admodum breue supersit viuendi tempus. cui parcēdum est, ne id lugubribus mœroribus conturbemus: & luctus insignia deponenda sunt, habendaque corporis ratio, & eorum qui nobiscum viuunt salutis. Conducit etiam memoria repetere, quibus aliquando rationibus vsi simus apud cognatos vel amicos in simili calamitate versantes, cum consolaremur eos & hortaremur vt communes vitæ casus communiter ferrent, ac humana humaniter. neque enim committere debemus, vt cum ad aliorum animos dolore leuandos fuerimus satis instructi, nobis nihil prosit istarum consolationum recordatio. Ergo partem animi quæ in dolore est, statim pæonijs rationis remedijs sanare conemur: cum in quauis re, quam in vacuitate doloris quærenda, commodius dilatio admittatur. Cum enim tritum illud apud omnes dictum, Dilatorem quacunque in re pronunciet cum exitio conflictari: multo (opinor) magis hoc quadrabit in eum, qui animi molestis ac difficilibus perturbationibus amoliendis tempus prorogat. Intuendū est etiam in eorum exempla, qui generosè magnoq; animo filiorum mortes placide pertulerunt. quales sunt Anaxagoras Clazomenius, Demosthenes Atheniensis, Dio Syracusanus, rex Antigonus, compluresque alij qui vel maiorum vel nostra vixerunt memoria. De his Anaxagoram narrant cum rerum naturalium causas auditorib. explicaret, interq; disserendū de filij morte nuncium sermone cuiusdam acciperet, paululum oratione inhibita ijs qui vna aderant dixisse, Sciebam filium me genuisse mortalem. Pericles, qui ob excellentem eloquentiæ & sapientiæ vim Olympius est vsurpatus, cum filios suos ambos, Paralum videlicet & Xanthippum, inaudiuisset extremum diē obiuisse, qualem se gesserit, Protagoras his verbis exponit. Cum filij, inquit, eius ætate florentes atque egregij intra nonum diem vita decessissent, casum illum absque luctu sustinuit. Erat enim animi tranquillitate instructus: vnde in singulos dies magna percipiebat emolumēta ad felicitatem, doloris vacuitatem, & parandam apud ciues gloriam. quicunque enim videbat eum suos casus ita obfirmata mente tolerare,

Exempla eorum, qui suorum mortē moderate tulerunt.

lerare, magnanimum eum fortemque iudicabat, ac multo quam ipse esset præstantiorem, probe sibi conscius suæ in tali re imbecillitatis. contra Periclem statim post acceptum de morte filiorum nuncium, nihilominus pro patriæ consuetudine albisque indutum vestibus verba ad concionem habuisse, bonorumque fuisse consiliorum principem, & Athenienses ad suscipiendum bellum animasse. Xenophontem Socraticum historiæ tradunt, cum sacrificáti ipsi nuncium è bello allatum esset, Gryllum filium in pugna perijsse, sertum capiti detraxisse, & quonam modo cecidisset perquisiuisse. cumque responderetur, eum generose fortiterque præ cæteris prœliantem, multis hostium interfectis occubuisse: exiguo admodum temporis sumpto interuallo, dum ratione motum animi compesceret, rursus imposita capiti corona reliquum sacrificij absoluisse, nuncijsque hoc respondisse: Non vt immortalem, aut longæuum filium meum redderent, à dijs postulaui (cum incertum sit an hoc expediat) sed vt probum ac patriæ amantem: cuius quidem nunc voti sum damnatus. Dio Syracusanus (ita enim accepimus) cum sederet consultandarũ rerum causa cum amicis, & domi tumultus magnaq; vociferatio extitisset, sciscitatus quid causæ esset, edoctusque filium de tecto lapsum perijsse, nihil consternatus, corpusculum mortui iussit tradi mulieribus, vt id sicut consuetudines ferebant, sepelirẽt: ipse autem deliberationem institutam prosecutus est. Hunc imitatus fertur Demosthenes orator, cum vnicam & dilectissimam sibi filiam amisisset. qua de re Æschines ita eum accusat: Septimo à morte filiæ die, ante quam luctu defunctus esset, aut mortuæ iusta persoluisset, coronatus albatusque rem sacram fecit, legesque violauit improbus, vnica amissa filia, & quæ prima eum patrem appellarat. Hæc Æschines oratorio more protulit, cum vellet criminari Demosthenem: neque animaduertit se eum laudare potius, qui luctu reiecto studium in patriam suum miseratione domesticorum antiquius sese habere ostenderit. Antigonus rex, vt accepimus, audita morte filij sui Alcyonei, qui in prœlio cecidisset, constante animo in nuncios calamitatis intuens, paululumq; vocem moratus, & vultu ad mœsticiam composito: o Alcyoneu, inquit, serius opinione nostra occubuisti, adeo secure in hostes irruens, & neque tuæ salutis,

neque nostrarum admonitionum rationem habens. Hos quidem viros nemo non admiratur ob animi magnitudinem atq; prædicat: imitari autem facta eorum ob imbecillitatem male instituti animi non possunt. Cæterum cum extent permulta in historiis & Græcis & Romanis exempla eorum qui præclare, & decenter mortes necessariorum tulerunt: quæ ego retuli, sufficient puto ad permouendum te vt omnium rerum molestissimã luctum deponas, supersedeasq;, inani, quæ in eum nulla vtilitate proposita insumitur, opera. Nam quod homines virtute præstantes, in prima ætate mortem obiuerint deorum, quibus cari erant, beneuolentia, & iam ante monui in superiore orationis nostræ parte, & nunc denuo quam breuissime indicabo, testimonium ferens insigni huic Menandri dicto:

Iuuenis relinquit vitam, quem dii diligunt.

Sed fortassis, Apolloni carissime, ita nobis occurres: fuit Apollonius meus fato ad hoc constitutus, oportuitq; me vita defunctum ab ipso funerari. Fateor sane ita naturam nostram, id est humanam, ferre. sed alia est ratio prouidentiæ vniuersum gubernantis, & ordinis quo totus mundus est dispositus. Illi enim beatitatem nunc adepto filio tuo secũdum naturam non conueniebat diutius quam præstitutus ei temporis ferebat terminus in hac vita commorari: sed ita postulabat natura, vt hoc expleto fatale iter conficeret, reuocante eum iam ad se natura. Dices immatura morte abreptum esse. atqui eo felicior est, qui tot mala non senserit. vere enim dixit Euripides:

Hæc vita nomine vita est, ipsa re labor.

Enimuero Apollonius tuus in pulcherrimo flore ætatis decessit, perfectus iuuenis, suspiciendus & æmulandus omnibus æqualibus suis: cum & in patrem matremq; fuisset pius, & domesticorum studiosus, philosophiæ deditus, denique (vt vno dicam verbo) prorsus humanus: vt qui seniores non aliter quam parentes reuereretur, & æquales sodalesque amaret, & præceptores veneraretur, & cum peregrinis tum hospitibus mansuetissimus esset, & vultu gratioso, comique humanitate omnibus suauis carusq;. Ergo ille tuæ suæque pietatis comitante eum fausta acclamatione, ante nos ad æternitatem ex hac mortali vita digressus est: tãquam è conuiuio abiens priusquam in errorem ex temulentia aliquem

incideret, quales in longa senectute accidere solent. Iam si vt probabile est, vera sunt quæ veteres poetæ ac philosoph perhibuerunt, piis postquam vitam hanc cum morte commutauerunt, esse suos quosdam honores, digniorem que in consessu tribui locum, destinatamque esse piis animis certam in qua degant regionem, bene tibi speraudum est de beato tuo filio, qui inter eos viuet. De statu piorum apud inferos Pindarus poeta lyricus in hanc sententiam differit;

Fulget illis iubar Titanis.
Cum terras nox obrumbrat,
Prataq; puniceis ornata rosis
Eorum sunt suburbium,
Thuriferis arboribus,
Et aureos ferentibus fructus opacum,
Exercent alii sese equitatu,
Alii fidibus oblectant.
Floret apud illos læta rerum
Omnigenûm copia,
Regioq; amœna semper
Fragrat variis in ignem
Odoribus coniectis lucidum,
Diuûm super aras.

& paululum progressus in alia lamentatione, vbi de animo loquitur, hæc habet;

Felix sors obtigit omnibus
Vita exsoluens laboribus
Mors, & calamitatibus.
Vis summa lethi corpora destruit;
Superest imago viua at aui,
A diis quæ sola propago ducta est.
Hæc dormit membris laborantibus,
Eiq; somnia monstrant
Quæ comitetur voluptas
Bene facta, quæve pœnæ
Maneant incestos actus.

Diuinus vero Plato de immortalitate animi multa in libro qui Phædo seu de animo inscribitur, non pauca etiam in libris de republica Menone, Gorgia, aliisq;, sparsim disputauit dialogis. Sed quæ in dialogo de Animo sunt ab eo scripta, ea, sicut petiisti, seorsim ad te mittã commentario meo illustrata.

illustrata. Nunc ea adducam, quæ huius loci sunt, vtiliterq; hîc poni possunt. Socratis ad Calliclem verba Atheniēsem, socium & discipulum Gorgiæ rhetoris. SOCRATES. Audi ergo sermonem perelegantem, quem tu, puto, fabulam arbitraberis esse, ego verum censeo. nam pro veris tibi dicam, quæ sum expositurus. Diuiserunt, vt est apud Homerum, acceptum hæreditate patris regnum inter se Iupiter, Neptunus, & Pluto. Fuerat autem de hominibus regnante etiam Saturno hæc lex, valuitque semper etiamnumq; obtinet apud deos, vt quicunque hominum vitam suam iuste pieque exegisset, is ea defunctus in Beatorum insulas, proficisceretur, ibiq; omnis mali expers in summa viueret felicitate: qui vero vixisset iniuste & impie, is in vindictæ ac Iusticiæ carcerem, quem Tartarum appellant, abiret. De his sub Saturno, & primo imperii Iouis tempore iudicabāt viui viuentibus, ea ipsa die sententiam ferentes, qua rei erāt mortem obituri. quo fiebat, vt iudicia male exercerentur. Itaque & Pluto & procuratores ex insulis Beatorum ad Iouem se contulerunt, questique sunt vtroque indignos commeare. Ne in posterum ergo hoc fiat, efficiam ego inquit Iupiter. Nunc quod male feruntur sententiæ, causa est quia rei amicti ad tribunal adducūtur, dum adhuc viuunt. Multi enim prauos gerētes animos, vestiti sunt pulcris corporibus, natalium nobilitate, & diuitiis: & quando iudicio sistuntur, multi veniunt qui testimonium ipsis vitæ iuste actæ perhibeant. Iudices igitur cum his rebus percelluntur, tum ipsi quoque amicti iudicant, cum animi eorum oculis, auribus, dentibus, toto denique corpore obuelati sint. itaque omnia hæc ipsis impedimento sunt, cum sui tum reorum amictus. Primum ergo eximenda hominibus est mortis prænotio. nunc enim terminum vitæ prouident, estque à nobis Prometheo iniunctum, vt efficiat ne porro id possint. Deinde in iudiciū venire debent, exuti istis rebus quas dixi omnibus, mortui enim ad tribunal venire debent. Sed & iudices de iis cognoscēt nudi ipsi & vita defuncti, vt ipso animo animum cuiusque simulac is vita decessit contemplentur, cum is desertus omnibus à cognatis omnem istum ornatum in terra reliquerit, sic enim iuste pronunciari poterit. Quæ ego cum mecum prius cōstituissem quam à vobis sum admonitus, iudicium cōmendaui filiis meis, duo-

Platonis ex vltimo Gorgia de mortuorum statu.

,, bus Asianis Minoi & Rhadamātho, vni Europæo Æaco. H
,, ergo postquam viuendi in terra finem fecerint, iudicia o
,, ibunt in prato, in triuio, vbi itinerum est diuortium, vn
,, ad insulas Beatorum, altero ad Tartarum pergente. In A
,, sia itaq; mortuos iudicabit Rhadamanthus, in Europa Æa
,, cus. Minoi primariam iudicandi potestatem concedam: v
,, si quid alterum eorum fugerit, ipse sententiis eorum exa
,, minandis diiudicet, itaque iustissimo iudicio decernatur
,, vtrum cuique hominum iter sit ingrediendum. Hæc sunt
,, Callicles, quę ego auditu percepta, vera esse arbitror, inde
,, que sic ratiocinor habere rem, mors, mea quidem opinio
,, ne, aliud nihil est, quam duarum rerum, animi scilicet &
,, corporis, à sese inuicem dissolutio.

Hæc ego collecta, Apolloni carissime, accuratissime composui, orationemque hanc consolatoriam tibi confeci, apprime necessariam & ad luctum præsentem excutiendum, & molestissimo dolori finem imponendum. Complexus sum etiam eum honorem, quem abs me deferri diis accep tissimo filio tuo Apollonio consentaneum fuit: quo honore nihil optabilius est iis, qui fausta memoria sui perennique famæ prosperitate consecrati iam sunt. Tui est officii, obtemperare doctrinæ nostræ, filioque eum te, quem par est, præbere, repudiataque inutili illa corporis animique tui adflictione & corruptela, ad consuetam tibi & naturalem vitæ rationem reuerti. Cum enim filius tuus, nobiscum adhuc communis huius lucis vsura fruens, illibenter plane mœstos te matremve viderit: iam cum diis agens, eorumq; consuetudine potiens, vtriq; hunc vestrum viuendi modum probare non potest. Proinde animum boni, generosi, liberosq; suos amantis viri recipe, & teipsum, matremque adolescentis, cognatosque & amicos miseriæ isti exime, tranquilliorémq; vitæ amplectere formam, quæ cum filio gratissima tuo erit, tum nobis omnibus, quibus tu quantæ conuenit es curæ.

PLVTARCHI DE TVENDA Sanitate præcepta.

Personæ dialogi sunt Moschio & Zeuxippus.

MOSCH.

GLaucum tu Zeuxippe medicum auersatus es heri, cum is de philosophicis rebus nobiscum vellet colloqui? ZEVXIP. Equidem neque eum auersatus sum ego, mi Moschio, neque nobiscum ille philosophica tractare volebat. fugi autem hominem, quod nolebam contentioso ansam digladiandi præbere. Est enim in rebus quidem medicis, qualem Homerus esse vult,

--- multis dignus componier vnus: Ilia. λ. 514.

sed erga philosophiá animo est parũ amico, semperq; asperitaté quandam in disserendo & morositaté vsurpat. ac tum quoque aduersum nobis se ferebat, eminus vociferans, nos qui aggressi essemus de salubri vitæ ratione disputare, confundendis artium finibus facinus neq; paruũ neq; æquum commisisse, distinctaq; inquiens esse philosophica à medicis: perinde ac si de limitibus Phrygũ & Mysorum statuendis ageretur. quinetiam à nobis quædam neq; serio & non tamẽ inutiliter dicta in ore habebat atq; laniabat. MOSCH. Ego vero Zeuxippe, cum hæc tum alia lubenter animoque promto audiuerim. ZEVX. Philosophico nimirũ, Moschio, es ingenio, & succenses philosopho qui studiosus rei medicæ non sit: indigneque fers, si existimet magis sui esse officij vt videatur geometriæ, dialecticæ & musicæ deditus, quam vt inquirere ac discere cupiat, in suo corpore, hoc est

Medicinæ studium decere philosophum.

Aedibus in propriis quid recte, quid male fiat. Ody. δ. 392.

Atqui plures ad spectaculum confluere solent, vbi publicitus pecuniæ aliquid inter spectatores distribuitur: sicut fit Athenis. Et vero medicina de reliquis liberalibus artibus nulli nitore, copia, iucunditateque cedens, sui studiosis præmium spectandi porro largitur incolumitatem corporis atque sanitatem. Non itaque intentandum id crimen philosophis de sanitate disputantibus est, quasi vero limites transilierint. imo id potius vitio esset dandum, si non sublatis omnino terminis locum hunc sibi cõmunem cũ medicis ducerent, in eoq; suauitatem cum necessitate iunctam egregio studio consectarentur. MOSCH. Proinde missum faciamus Glaucũ, qui ex sese perfectus, ob affectatam quãdam vult videri grauitatem, & philosophia nihil opus habere ad suam professionem. Tu autem Zeuxippe, totá nobis

bis narra diſputationem. &, ſi libet, ea primo loco, quæ ai cum non prorſus ſerio eſſent dicta, reprehenſa à Glauc fuiſſe. ZEVX. Aiebat ergo ſocius noſter, auditum abs ſe eſſ quendam, qui diceret ſi ſemper calerent manus, neque ſi nerentur frigere, non leuiter hoc ad ſanitatem conducere contra extremitatum refrigerationem, qua calor introrſum cogitur, quaſi conſuetudinem quandam & affectationem febris ingenerare. qui calor ſalubriter foras in omnes partes eliciatur ad differendam ac diſtribuendã materiam. atque hoc quidem motum præſtare, vbi aliquid manibus agimus, vt ad eas euocetur, ibique contineatur calor. quando autem nullum opus manibus facimus, tunc nequaquam nos debere ad extremas corporis partes frigus admittere.

Manus calida.

Hoc vnum fuit ex ijs, quæ riſu excepta ſunt. Secundum, ſi recte memini, fuit de cibis quos ægrotantibus exhibetis. Hos ille interdum volebat ſumi à nobis & guſtari, vt ijs nos ſani etiamnum adſueſcentes, neque puerulorum inſtar formidantes inuiſamve habentes victus illam rationem, ſed paulatim appetitui noſtro familiarem reddentes, ægrotantes olim non ab ijs tanquam medicamentis abhorreamus, neque moleſte feramus cibum nobis apponi ſimplicem, & ſine condimentis ac nullum culinæ nidorem referentem. Eandem ob cauſam etiam aliquando illoti capere cibum non verebimur, aut aquam vino præſente bibere, tepidumve æſtate, cum ad manus ſit nix.

Cibis ægrotorum ſano adſueſcẽdũ.

Atque hîc ad oſtentationem factæ & ſophiſticæ talium rerum abſtinentiæ vitandæ ſunt, & earum iactationes. ipſi apud noſmetipſos condocefaciamus appetitum, vt non inuitus vtilitati pareat, eminuſque animum auertamus ab illiberalibus propter victus rationem in morbis parum lautã querelis ac lamentis, quibus alij deplorant ſuas fortunas, à magnis iucundiſque voluptatibus ad ſordidum detruſi abiectumque alimentorum genus. Præclare dictum eſt, Vitam delige optimam, dulcem eam conſuetudo efficiet. Verum hoc vtile eſt etiam in ſingulis vitæ partibus conari, maxime in victus ratione, vt maxime ſani conſuetudine nobis familiaria iſta naturæque noſtræ non aduerſantia redigamus: memoria tenentes quid nõnullis vſu veniat in morbis, qui ægre aut ne vix quidem ferre poſſunt aquam aut ſorbitionem vel panem ſi calida exhibeantur, impura hæc & mole-

ſta,

sta, impuros & importunos qui vti ijs cogunt appellantes. Multos etiam lauacra perdiderũt cum ab initio malum nõ fuisset magnum, tantum eo ꝙ non possent neq; sustinerent cibum capere nõ loti, è quorũ numero etiam Titus fuit imperator, vt affirmant qui ægrotũ curauerunt. His additum fuit illud, semper ea corpora saniora esse, quæ tenuiora essent: maxime vero fugiendam redundantiam, crapulam, deliciarumq; vsum, cum præ manibus est festiuitas aliqua, aut amicorum conuiuium, aut epulæ à rege vel duce exhibendæ, aut vbi alias largius sese inuitaturi sunt cibis & poculis, ita vt tibi detrectare non liceat. tum enim velut tranquillo cœlo corpus tenue & leue præparandum est aduersum ventum & vndas ingruentes. Difficile enim est in conuiuijs mediocritatem consuetamque edendi ac bibendi rationem ita tueri, vt non omnibus alijs molestus, iniucundus, importunusque videare. Ne igitur crapula crapulæ, vino vinum, tanquam ignis igni (vt in prouerbio est) superaddatur, serio imitandum est, quod Philippus ioco satis eleganter egit. Inuitarat eum rure quidam ad cœnam, paucos habere secum comites opinatus: cum autem modice apparatam ad cœnam Philippus plures adduceret, perturbabatur. quod vt sensit Philippus, ad singulos amicorũ submisit qui moneret, vt locum placentæ relinquerent. ita amicis obtemperantibus, placentamq; expectantibus, ac ideo parcius vescentibus appositis cibis, omnibus cœna ea suffecit. Sic ergo præparare nos debemus ad necessarias istas inuitationes, vt obsonio, bellarijs, adeoq; etiam ebrietati locũ relinquamus in corpore, nouumq; ad eam & paratũ adferamus appetitum. Cum vero talis nos subito inuadit necessitas, vt corpore onusto & ad edendum bibendumq; inepto ob præsentiam principum virorum aut hospitum pudor videatur nos cogere potare cum probe ad potandum affectis: ibi tum maxime armatum esse oportet contra ineptam istã verecundiam, quæ magna adfert hominibus damna, vsurpandaq; illa sunt Creontis in tragœdia:

Repletio corporis vitanda.

Inepta verecundia.

Præstat inimicum fieri hospes tibi me modò,
Quam gemere postea, nunc agam si mollius.

Fugiendo enim rusticitatis opinionem in laterum dolorem vel insaniam se conijcere, reuera agrestis est & væcordis hominis, qui rationem cum hominibus citra pocula &

nidorem

nidorem versandi ignoret. Ipsa enim recusatio, si dextre fiat & vrbane, non minus gratiosa est quam obsequium. & si quis ab ijs quæ apponuntur in conuiuio se tanquam à sacra re abstinens, ad pocula interim mensamque alacriter & hilariter aliquid in seipsum ludat aut dicat, iucundior videbitur vna se inebriante aut obsónia vorante. Ac mentionem faciebat socius ille noster ex vetustate Alexandri Magni, qui postquā adbibisset liberius, Medico præ pudore non ausus aduersari hortanti, & ad nouam trahēti compotationem, denuo merum potauit, ex eoque perijt. ex ijs qui nostra vixerunt ætate, Rigli pancratiastæ, qui prima luce ad balneū vocatus à T. Cæsare, venit vnaq; lauit, cumq semel inde bibisset, apoplexia correptus subito vitam finijt. Hæc nobis per risum exprobrabat Glaucus ad pædagogos dicens pertinere. neque ad reliqua audienda ille animo promto erat, neque dicenda nos illo præsente putabamus, neque enim singula considerabat. Iam primum Socrates hortabatur vt caueremus à cibis qui nō esurientes ad edendum inuitant, & potu, qui non sitientes ad bibendum pellicit. non vsu eorum in vniuersum ille interdicens, sed docens tum vtendum esse cum est necesse, voluptate quæ inde percipitur ad necessitatem accommodata. vt cum ciuitas pecuniam alias spectaculis impendi solitam in vsus militiæ conuertit. Quod enim suaue suapte natura est, id dum nutritioni inseruit, vsurpare conuenit. esurientesque frui debemus necessario aut suaui alimento, non communi appetitui vbi satisfactum est, inuitamentis nouos ciere. Sicut enim ipsi Socrati exercitatio corporis non iniucunda erat saltatio: ita cui bellaria pro cibo sunt, minus is læditur. id summopere cauendum est, ne cum pro naturæ modo satis accepimus, ac saturi sumus, ista appetamus. Studio voluptatis ingluuieque circa has res non minus vitanda est ambitio, & modi decorique imperitia, quibus sæpe adducuntur homines vt quædam edant non esurientes, & bibant non sitientes: dum illiberales plane & intempestiuæ illæ subijciuntur opiniones, absurdum scilicet esse si rara re & preciosa apposita non fruaris, vt vbere, fungis Italicis, placenta Samia, niue in Ægypto. Hæc enim sæpenumero impellunt ad vescendum nobilibus rebus & raris, animo vanæ gloriolæ quasi nidore quodam illecto, corpusque nulla

Vtendum non abutendum suauibus.

eius

eius necessitate ei inseruire cogente, vt alijs narrare possint quod vesci ipsis obtigerit rebus paratu difficilibus & superuacaneis, eoque scilicet nomine in admiratione sint. Quo modo etiam nonnulli cubantes in lecto cum suis vxoribus caris etiam & dilectis, Venere abstinent: Phrynæ aut Laidi persoluta mercede, corpus male paratum ad coitum vana opinione ducti exstimulant & ad libidinem irritant: Ipsa quidem Phryne ætate iam grauior dicebat, se fæcem pluris vendere propter suam nobilitatem. Mirum profecto est, & incomparabile hoc commodum, si quis concessis corporis quas naturæ exigit necessitas voluptatibus, imo autem diu corporis desiderijs in actionibus obluctatus, ac obsequi cunctatus, difficulterque admodum eius necessitati gratificatus, aut vt Plato ait mordenti atque vrgenti obsecutus tandem, illæsum se potest conseruare. Vicissim cupiditates quæ in corpus ex animo descendunt, idque suis cogunt inseruire & comitari motibus, fieri non potest quin post obscuras & languidas voluptates maxima ac vehementissima illata damna relinquant. Minime vero animi concupiscentia ad voluptatem permoueri corpus sinendum est: ipsum enim principium naturæ repugnat. & sicut axillarum titillatio risum ab animo elicit non lenem aut placidum, sed conuulsionis similem & molestum: ita quas compunctum ab animo corpus voluptates & turbatum concipit, eæ à natura alienæ sunt, & ad statum eius conuellendum atque tumultibus exagitandum faciunt. Cum ergo vescendum offertur rarum aliquid aut nobile, abstinendo potius quam fruendo quærenda est gloria. cogitandumque sicut Simonides dixit, nunquam se propter silentium, sæpe propter sermonem pœnitentia fuisse correptum: ita nobis nunquam pœnitudinem obortam fuisse ob repudiatum aliquod obsonium, aut haustum aquæ Falerno prælatum, sed contra. Cæterum tantum abest vt vis facienda sit naturæ dum vesci aliqua re cupimus, vt appetentem etiam plerunque debeamus ad vulgaria & nobis vsitata auertere, vt adsuefaciamus eum & condocefaciamus.

Voluptatibus corporis vt moderandum.

Abstinentia.

Nam si violandum est ius, regnandi gratia
Violandum est. ——— inquit Thebanus ille, improbe quidem. nos rectius sic dicemus, si quærenda est gloria,

Tullius ex Phœnissis Euripidis I Offic.

Voraces aliena domi.

gloria, optime quæretur continentia ad sanitatem conducibili. Veruntamen sunt, quos sordes & tenacitas eo adigunt, vt cupiditates suas domi comprimentes atque attenuantes, apud alios preciosis alimentis perfruantur, iisque se impleant non secus quam si ex hostico cõmeatum nulla cum parsimonia auferrent. deinde male affecti domum redeunt, viaticum ingluuiei in diem subsequentem habentes cruditatem. Crates quod censeret non minimam causam, propter quam in ciuitatibus seditiones existerẽt & tyrannides, esse luxum & nimios sumtus, iocose hortabatur ciues, ne vltra lentem subinde augẽdis patinis seditionum causas præberent. Quisq; vero seipsum hortetur, ne identidem vltra lentes augendo patinas, præteritoq; nasturtio & olea ad * thrium & piscem pergendo, corpus in tumultum ac fluxiones ventris ex redundantia conijciat. Vulgares enim cibi appetitũ intra naturæ modum cõtinent: coquorum & opificum artes, & callidissimę istę aromatibus conditæ cupediæ, vt appellat Comicus, semper fines voluptatum proferunt, vtilitatemque supplantant. Ac nescio quo modo fiat, vt vxores cum suos maritos veneficio & poculis amatorijs adoriuntur, execremur auersemurq;. interim mercenarijs & seruis permittamus vt cibos & obsonia tantum non lenocinio cõmendent atq; veneficio. Ergo tametsi acerbius videri potest Arcesilai dictum in adulteros ac

**Vide Suidam de hoc edulio.*

2 libidinosos, Nihil differre anticane an postica corporis parte cinædus aliquis sit: nostro tamen proposito nõ male congruit. Quid enim interest, si veritatem rei spectes, satyrijsne aliquis libidinẽ prouocet, aut gustatum odoribus & condimentis iritet, ac scabiosæ partis alicuius instar pruritu semper titillationeque indigeat. Fortassis suus locus e- 3

rit alias, vbi aduersus voluptates dicamus, & quæ pulcritudo ac dignitas continentiæ per se sit, demonstrabimus. In præsentia autẽ multis magnisque voluptatibus nostra patrocinatur oratio. Non enim tot actionibus, conatibus, peregrinationibus aut ludis morbi nos priuant, quã multis voluptatibus nos spoliant. vt qui maxime voluptates consectãtur, minime ijs expediat sanitatẽ negligere. Sunt quib. in aduersa valetudine, liceat tamen philosophari, atque etiam imperia gerere & regnare. at corporis voluptates aliæ omnino existere in morbo non possunt, aliæ vt oborian-

Voluptas corporis nulla, eo non sano.

tur,

tur, parũ habent genuini ac ſinceri, ſed multis alienis confuſæ contaminatæque affectionibus veluti ex æſtu & tempeſtate emergunt. Non enim in redundantia corporis Venus locum habet, ſed carnis quaſi ſereno & tranquillo ſtatu Venerem, cibumque & potum voluptas ſubſequitur. & ſanitas voluptatibus, veluti ſerenitas alcyonibus, commodum tutumque ortum præbet. Eleganter quidem dictum eſt à Prodico, omnium condimentorum ſuauiſſimum eſſe ignem. Sed veriſſime dixeris, ſanitatem condimentum eſſe diuiniſſimum & iucundiſſimum. Elixa quippe, aſſata, & cocta nullam voluptatem afferunt, neque grata ſunt ægrotantibus aut crapula nauſeave laborantibus: ſano corpori ſincerus & integer appetitus omnia facit dulcia, & quæ (vt Homerus ait) auide rapiantur atque ſumantur. Verum ſicut Demades de Athenienſibus intempeſtiuo belligerandi ſtudio deditis dicebat, nunquam eos niſi atratos pacem decernere: ita & nos nunquam tenui & temperante victus de ratione cogitamus, niſi cum à medicis vrimur, & medicamenta nobis impinguntur. quo quidem noſtro ſtatu delicta noſtra valde ſupprimimus, memoriæ eorum reluctantes: & vulgus imitamur hominum, qui intemperantiam & nimium voluptatis ſtudium ſuum diſſimulantes, regionem morbo obnoxiam, aut luem publice graſſantem cauſantur. Lyſimachus apud Getas ſiti eo redactus, vt ſe cum toto exercitu in poteſtatem hoſtium dederet, poſtea cum frigidam bibiſſet, Dij boni, inquit, quam ob breuem voluptatem ſummam amiſi felicitatem. Nos quoque in morbis nobiſcum reputemus, ob frigidæ potum, aut intempeſtiuum balnei vſum, aut obſequium in conuiuio præſtitum nos multas noſtras perdidiſſe voluptates, actioneſque honeſtas, & iucundas oblectationes. morſus enim huiuſmodi ratiocinationũ memoriam ſauciat, vt quaſi cicatrix reliqua in ſanitate nos cautiore vti moneat victus ratione. Non enim nimis vehementes appetitiones in corpore ſano exiſtent, neque contumaces, neque inſolentes aut quæ coerceri non poſſunt. ſed obfirmandus eſt animus contra concupiſcentias iſtas, vbi inter fruendum ſeſe efferunt & exſultant, tenendumque querimonias earum & eiulatus viles eſſe ac pueriles, & horum finem fore ſublata menſa: ac proinde appetitus iſtos nulla iniuria affectos, nihil nobiſ-

Odyſſ. ξ. 110.

cum conquesturos, sed contra puros ac hilares, non molestos aut fastidiosos, crastinam diem expectaturos. Huc pertinet quod Timotheus cum pridie in Academia cœnæ Platonis philosophicæ ac frugali interfuisset, dixit: Qui cum Platone cœnarent, eos postridie etiam suauiter viuere. Sed & Alexandrum Magnum narrant dixisse, cum Adæ cocos relegasset, Meliores se habere quos secum ducat: nempe nocturnum iter quod ei prandium, & exilitatem prandij, quæ cœnam faceret dulcem. Nō sum nescius febres hominibus, & ob defatigationes, & ob nimios cum æstus tum algores accidere. Sed tamen sicut florum odores imbecilles suapte natura, quando oleo admiscentur, vires vigoremq; nanciscuntur: ita externis causis atq; principijs redundantia humorum in corpore veluti substantiam & corpus suppeditat. absque hac nihil mali causæ illæ inferunt, sed elanguescunt dissipanturque facile, sanguine tenero & spiritu puro motum excipiente: vbi autem redundātia est humorum, ibi velut cœnum quoddam exagitatur impurum, omniaq; difficilia reddit & pertinacia. Nō igitur imitari debemus bonos nauiculatores, corpusq; subinde impletū & oneratum, purgando rursum & proluendo euacuare: sicuti illi ob auaritiam multa in naues cum ingesserunt, adsiduo deinceps aquam exhaurire coguntur. sed corpora nostra habilia & expedita seruare, vt etiam si aliquando premantur, ob leuitatem suberis instar rursum sese efferant. Maxime autem præcauēdum est in præsensionibus morborum. Non enim omnes morbi inuadunt nos, sicut Hesiodus ait,

Plenitudo morborum causa.

Muti, nam vocis priuauit Iuppiter vsu:

sed plerique tanquam prænuncios habent & præcursores ac præcones suos, cruditatem & motus difficultatem. Grauitas membrorum, inquit Hippocrates, & defatigationes sponte ortæ, morbum indicant. nimirum ob plenitudinem spiritu neruorum compresso & obstructo. Sed tamen multi, reluctante tantum non ipso corpore & in grabatum atque ad quietem trahente, ob gulam & luxuriam seipsos in balnea conijciunt, & ad propinationes festinant, veluti obsidione imminente commeatu se instruentes, metuentesq; ne impransos febris corripiat. Qui videri volunt elegātiores, hac ratione non peccant. sed stolide admodum, dum pudet crapulam aut cruditatem confiteri & in lecto diem

Præsensio morborum. 2. Aphor. 5.

exige-

exigere alijs ad gymnasium euntibus & ipsos eodem vocantibus, surgunt & exercitationibus sese quoq; dant, eademque cum sanis agunt. Plurimos intemperantiæ & mollitiei spes patrocinium à prouerbio quærens, quod vinum vino, crapulam crapula pelli & discuti ait, mouet persuadetq; vt omisso lecto audacter ad consueta redeant pocula. Cui quidem spei Catonis illa opponi debet cautio, qua is dicebat magna imminui, parua omnino aboleri: tenendumque est, quod præstat frustra abstinuisse & quieuisse, quam sanitatem ad balneum aut cœnam se proripiendo in periculum conijcere. etenim si mali aliquid subest, non cauisse, non se inhibuisse nocebit: si nihil suberat mali, non obest corpori abstinentia illa, qua factum est purius. Puerilis autem ille, qui veretur ne se ob repletionem aut crapulam male affectum amici aut famuli sentiant: dum hodie pudet cruditatem confiteri, cras fatebitur fluxionem, aut febrem, aut tormina.

Turpiter inopiam, eius si te pudet, feres.

inquit ille multo turpius feres cruditatem, grauitatem corporis & redundantiam, si corpus in balneum trahas, velut nauim putridam, rimisque hiantem in mare. Sicut enim qui nauigantes sub tempestatem dum in littore tempus terere pudori habent, deinde in altum prouecti turpissime vociferando & nauseando se gerunt: ita in suspicione morbi corporeque non bene affecto qui parum decorum putant vnam diem in lecto consumere ciboque abstinere, turpissime per plures inde dies decumbunt, dum purgantur, & medicamentis oblinuntur, medicisque adulantur, & demerentur vinum petentes aut frigidam, turpiaque multa & abiecta facere ac dicere ob dolorem & metum sustinent. Et vero qui propter voluptates sibi ipsis non imperant, sed cupiditatibus suis aguntur aut inclinantur, docendi sunt & admonendi, maximam sui partem voluptates ex ipso sumere corpore. Et quemadmodum Spartani coquo acetum & salem dantes, reliqua in ipso quod mactandum erat animali iubebant quærere: ita in corpore eius quod huic exhibetur condimenta præcipua insunt, si sano ei exhibetur, atque puro. Quod enim cibus potusve aliquis dulcis est, quod preciosus, id à sua natura habet, & extra corpus fruentis. suauis autem fit & iucundus ita demum, si fruen-

Corpore non sano voluptas nulla syncera.

ſi fruentis corpus ſecundum naturam affectum eo delectetur. qui vero eum auerſantur, aut ebrij vel ægroti ſunt, apud hos iſta omnem ſuam gratiam venuſtatemque amittunt. Itaque non conſiderandum eſt, an recens ſit piſcis, an purus ſit panis, an balneum calidum, an ſcortũ formoſum: ſed an qui his frui vult, nauſea vacet, corporis trãquillo ſit ſtatu, non heſterna crapula vexetur, non perturbatus ſit. alioqui ſicut comeſſatores ebrij in domum lugentium inuadentes, non lætitiam aut delectationem adferunt, ſed fletus excitant: ita venus, obſonia, balneum, vinum corpori adhibita contra naturam affecto, pituitam, bilemve concitant, tumultuque illato etiam ſanas adhuc partes corrumpunt: ſperatæ autem voluptatis & delectationis conferunt nihil.

Accuratiſſima victus ratio inutilis.

Enimuero accuratiſſima illa & ad vnguem (vt aiunt) explorata victus ratio, corpus reddit admodum meticuloſum & periculis obnoxium, ipſiuſque animi alacritatem retundit, omnibus de rebus, omni tam laboris tractatione, quàm voluptatis fruitione ſuſpicantem ſiniſtri aliquid, nihilque confidenter aggredientem. Oportet autem corpus naualis inſtar veli neque ſereno & tranquillo cœlo nimis contrahere aut comprimere: neque cum aliquis ſubeſt metus, nimis paſſo & laxato eo vti, ſed concedendũ eſt aliquid corpori, alleuandumque eſt, neque eo vſque differenda curã, dum cruditates iam, & fluxus alui immodicus, aut æſtus torporeſve ingruant: quibus nonnulli vix tandem tanquã à nuncijs aut apparitoribus admoniti febrim eſſe ante fores, conturbantur, & moderari ſibi incipiunt: cum debuerint eminus ante tempeſtatem ſibi præcauere, veluti qui obſeruant Boream (vt ille ait) ad maritimum promontorium flatu impingentem.

Morborum prænotio.

Eſt enim abſurdum, cum crocitationibus coruorum, gallinarum cantillationibus, ſuumque furioſis in cœno volutationibus, vt appellat Democritus, ſtudioſe animum attendamus, ventorum inde & imbrium præſagia ſumentes: motus nos corporũ noſtrorum, & iactationes, affectioneſque morborum antecedentes nõ obſeruare, non præcauere, neque indicia futuræ in nobis tempeſtatis præcipere animo. Ergo non ad nutritionem modo corporis quod attinet, & exercitationes notandum eſt, an ijs corpus ſegnius minorive cum alacritate, quam conſueuerat, vtatur, & an ſolito amplius fame ſitive tentetur:

tur: sed somnus quoque si continuus aut lenis non sit, verum inæquabilitatem habeat & diuulsiones, suspicionem nobis morbi inijcere impendentis debet. atque ipsa adeo somnia absurda si sint, visaque nobis per quietem offerantur non legitima neque consueta, multitudinem aut crassitiem humorum internam, spirituumve conturbationem deferunt. Ipsi etiam motus animi significant interdum corpus ad morbum esse procliue. nulla enim causa extãte oboriuntur aliquando subitæ mœsticiæ & metus, repente spes animo cõceptas extinguẽtes. stomachus quoque facile quibusdam mouetur, irasque & dolores celeriter minutissimas ob res suscipiunt, lacrymantq; & animi sese anguut, cũ vapores exhalationesque vitiose coeuntes, animi (vt ait Plato) permiscentur circuitionibus. Quibus ergo hæc accidunt, ij perpendere secum ea debẽt, & scire si spiritalis nulla sit causa, subesse corpoream aliquam, quam comprimi aut contemperari oporteat. Magnopere autem conducit, vt cum inuisis ægrotantes amicos, diligenter de causa morbi sciscitetis: non sophistarum hoc more & superuacanea curiositate, vt instantias, incidentias, cõmunitates in ore habeas, & medicarum vocum literarumque peritiam ostentes: sed vt vtilia hæc & vulgaria non obiter audias, redundantiam, defectum, defatigationem, insomnia: maxime autem eam victus rationem, qua is vsus in febrim incidit. Deinde sicut Plato solebat aliorum peccatis animaduersis digressus secum disquirere, an non ipse quoque eodem esset in vitio: ita exemplum ex alijs capias quid tibi vitandum sit, memoriaque tenendum, ne in idem incidas malum, & affixus lectulo dignam gloriatione sanitatem cum desiderio prædices: sed alterius casus tecum te doceat perpendere, quanti faciunda sit valetudo bona, quãtaque sit attentione & parsimonia eius conseruationi studendum. Expedit etiam in suam ipsius vitæ rationem inquirere. Si enim biberimus, ederimus, laborauerimus, aliudve quicquam præter ordinẽ fecerimus, neque vllum indicium aut præsagium mali accepti corpus præbeat: nihilominus obseruare nosmet ipsos debemus, ac nos præmunire, si vsi sumus re venerea, aut lassati, quiete & somno: si vino liberalius vsi, aquæ potu: maxime autem si alimentis solidis, carnosis, aut varijs indulsimus, cibi paucitate, ne quam superfluorũ copia in corpore

Ex aliorum morbis sumenda vtilitas.

Correctio peccatorum in victu & similibus.

relinquamus. nam cum ipsa per se excrementa multorum sunt causa morborum, tum alijs causis materiam viresque suppeditant. Est enim optime dictum, saluberrima esse hæc, Alimenti citra satietatem vsum, alacritatem impigram ad labores, naturæ seminis conseruationem. intemperantia enim coitus, eo quod maxime eam facultatem debilitat qua nutrimentum conficitur, excrementorum gignit copiam. Verum de his singulis repetito exordio disseramus.

De exercitationib. philologorum.

Primum de exercitationibus quæ studiosis litterarum conueniant, hoc dicimus. sicut is qui se nihil scribere iuxta mare habitantibus de curatione dentium aiebat, vsum marinæ aquæ hoc ipso docuit: ita & nos profiteri possimus, non esse cur literarum studiosis de exercitationib. aliquid præscribamus.

Sermonis mirifica vtilitas.

Vsus enim sermonis voce pronunciati quotidianus, mirum dictu quam vtile sit genus exercitationis, non ad sanitatem duntaxat, sed etiam ad vires: non quidem athleticas eas, aut quæ carnes augeant & extremas corporis, tanquam ædificij partes condensent: sed quia principibus corporis membris, penes quæ vitæ facultas potissimum est, naturale robur, vigoremque verum ingenerat. Ac spiritu quidem augeri robur, aleiptæ demonstrant, qui athletis præcipiunt, vt fricationibus renitantur, easque subinde intercipiant, obseruatis semper partibus quæ contrectantur, & oleo ac puluere obducuntur. Sed vox cum sit animæ motus, non in superficie, sed intimis in visceribus tanquam fonte inualescens, calorem auget, sanguinem tenerum reddit, omnes expurgat venas, omnes aperit arterias, coire & concrescere humorem nullum superuacaneum patitur, aut tanquam fæcem subsidere ijs in vasis quæ alimentum excipiunt ac conficiunt. Itaque continenter orando debemus nobis familiarem hanc facere exercitationem: vel si suspicio insinuet, corpus imbecillius esse aut aliquanto lassius, legendo vel colloquendo.

Lectio. Colloquium.

quod enim gestatio est si cum exercitatione conferatur, id lectio præstat vice colloquij, tanquam vehiculo orationis alienæ vocem molliter mouens atque differens. colloquium concertationem & vehementiam adijcit, animo conatum corporis adiuuante. Omnino autem vitandæ sunt vociferationes nimijs animi motibus expressæ, vocemque per vim quandam extorquentes. inæquales enim spiritus eruptiones & contentiones,

rupturas

rupturas gignunt ac conuulsiones. Qui legerit ac disputauerit, is ante deambulandum leui atq; tepida vtatur fricatione carnis & mollitione, quantum fieri potest viscera tãgens, spiritumq; leniter complanans ac vsq; ad extremitates diffundens. modus fricãdi sit sensui gratus, ac citra dolorem. Qui enim sic cõposuit tumultum in profundo corporis ac contentionem spiritus, ei excremenra nihil afferunt molestiæ: & si intempestiuum sit deambulare, aut per occupationes non liceat, nihil est incõmodi. natura enim id accepit, quod ei debebatur Itaq; neque nauigatione, neque diuersorio excusandum prætexendumve est silentium: sed exercẽda vox, etiam si ab vniuersis derideare. Quo enim in loco turpe non est cibum capere, vtique etiam exercere ibi corpus inhonestum non est: sed turpius fuerit metuere ac pudore affici ob nautarum, agasonum, cauponumque risum, non quod pila ludas, aut vmbram pugnæ exhibeas te deridentium, quam quod inter dicẽdum simul aliquid doceas, quæras, discas, in memoriam redigas exercendo. Socrates dixit, ei qui saltando exercere corpus velit, opus esse domo vel septem lectorum capaci. qui cantu aut sermone, ei sufficere se exercenti, stanti, cubantique quemuis locum. Id vnum cauendum est, ne conscii nobis repletionis, rei venereæ, aut defatigationis, vocem asperius contendamus: quod multis rhetoribus ac sophistis vsu venit, cum ad certamen dicendi vel gloria & ambitione, vel spe mercedis aut propter ciuiles cõtentiones protrahi se sinunt alieno tempore. Niger sane noster oratoriam artem in Galatia docẽs, forte fortuna spinam piscis deglutiuerat, cum subito foris superuenit alius quidã rhetor, ac declamare cœpit. ibi Niger, ne speciem concedentis silentio præberet, metuens, etiamnum spina in faucibus hærente declamauit & ipse. sed orta inde magna ac dura inflammatione, impatientia doloris exsecari sibi spinam introrsum profunde vulnere adacto passus est. per quod vulnus exemta quidem est spina: verum ipse eo ex vulnere, quod sanatu difficile esset, humoresque affluerent parti læsæ copiosi, mortuus est. Sed de his inferius erat commodior monendi locus. Ab exercitatione lauari, frigida quidem aqua, plus habet ostentationis quã *Frigida la-* ad sanitatem vtilitatis. Videtur sane hoc præstare, vt mi- *uacra.* nus facile ab externis rebus corpus lædatur, duritiemque

corpori aliquam conciliare. Maius tamen internis partibus damnum adfert, meatibus obſiſtens, humoresque cogens, & vapores cōdenſans, qui ſemper laxati & digeri ſuapte natura cupiunt. Præterea qui frigida lauantur, neceſſe rurſum eſt vt eam, quam nos fugimus, prorſus accuratam præciſeque nimis ſtatutam vitæ rationem ſectentur, ſemperq; curam adhbieant, ne quid in eam delinquant: quod nunquam non vel quoduis peccatum acerbe caſtigetur. Vſus balnei calidi multo plus veniæ meretur. Non enim tantum vigoris roboriſq; aufert, quantum ad ſanitatem cōducit eo, quod exordia concoctioni præbet, eaque lenia: ac iis quæ concoctionem effugiunt, niſi plane ſint cruda, & in ſummo ſuſpenſa maneant: diffuſiones dolorem nullum afferentes comparat, occultaſque membrorum defatigationes demitigat. Veruntamē vbi natura præbet mediocriter ſatiſque commodè affecti corporis ſenſionem, omiſſo balneo ad ignem inungi præſtat, ſi tepore corpus indigeat. Sic enim conſeruatur magis inſitus ac diſpenſatur calor. Sole neq; magis neque minus vtendum eſt, quam temperies aeris ab ea profecta permittat. Atque hæc quidem de exercitationibus ſufficiāt. Ad cibum porro ſumendū quando acceditur, ſiquidē effecerunt aliquid ea quæ ante à nobis de appetitu demulcendo & māſuefaciendo diſputata ſunt, reſtat vt aliud deinceps præceptū ſubiungamus. Quod ſi eum tanquam vinculis ſolutum tractare, & contendere aduerſus ventrem auribus, vt Cato dicebat, carētem difficile fuerit: dāda eſt opera, vt ciborū qualitate copiam minus moleſtam reddamus. Itaque eos cibos, qui ſolidi ſunt, multumque habent nutrimenti, (carnes putà, caſeos, ficus aridas, oua aſſa, & qui horum ſunt ſimiles) quando ſemper auerſari vix poſſumus: tenues & leues arripiamus interim, cuius generis olera ſunt pleraque, & aues, & piſces non pingues. Licet enim his veſcentem & gratificari appetitui, & corpus non affligere. Maxime autem cruditates metuendæ ſunt ab eſu carnium. nam hæ & initio ſtatim valde prægrauant, & reliquias poſt ſe malas relinquunt. Ac optimum quidem erat, ita corpus aſſuefacere, vt nullum id carnium requireret eſum. non enim ad nutriendum modo largiter ſufficiētia tellus producit, ſed etiā ad delectationē voluptatemq; facientiū copiam: quibus partim nullum apparatum alium

Balneum. *Vnctio.* *De cibis philologorum.* *Carnis eſu.*

alium requirētibus vesci possis, partim sexcētis modis misce & suauia redigere. Sed quando consuetudo, non quidem omnino naturæ ea aduersa, in naturam iam abiit, carnibus vescendum est sane: non tamen ad explendum appetitum, vt lupi faciunt ac leones: sed cum eas tanquam fundamentum quoddam & mūnitionem qua reliqui cibi cōtineantur ingesserimus, alii deinde cibi atq; obsonia addātur, quæ & naturam corporis nostri propius attingant, & mentem minus hebetent nostram, veluti ex tenui & facili *Potus.* materia incensam. De liquorihus, lac quidem vsurpandum *Lac.* pro potu non est, sed vt cibus vim validam, & ad nutriendū *Vinum.* copiosam habēs. De vino id pronunciabimus. quod de Venere Euripides:

Adsis mihi, sed mediocris:
Neque me destituas.

Est enim vinum & potuum vtilissimus, & medicamētorum suauissimum, & de obsoniis omnibus gratissimum appetitionibus nostris, si occasionem magis etiam quam aqua sit probe temperatū. Aqua, & vino si misceatur, prodest: & quę *Aqua.* pura inter diluti vsum bibitur, ipsum dilutum reddit minus noxium. Itaque in quotidiano victu adsuefacere nos debemus, vt duo vel tria pocula aquæ ebibamus. hæc & vsum vini emollient, & corpori familiarem reddent aquæ optum, ne cum ea pota opus sit, insolentia rei offendamur ac recusemus. Nō enim desunt, qui quo tempore maxime aqua erat bibēda, ad vinum ferantur: vt cum Solis calore vsti sunt, cum horruerunt, cum vehementius perorauerunt, cum maiore animi contentione de aliqua re cogitauerunt, denique à defatigatione & contentione vinum existimāt bibi debere, quod ipsa videatur natura quandam corpori bonam affectionem, & post labores mutationē exposcere. Atqui non voluptatnm (siquidem hoc bona affectione intelligi velis) natura requirit, sed mutationem quæ medio inter voluptatem & dolorem loco constituat. Quapropter in his casib. & cibi aliquid detrahendum est, & vino aut abstinendum omnino, aut vtendum diluto interim multa aquę potatione. cum enim natura sit vinum impetuosa & acri, cōturbationes corporis intēdit, atque exasperat, & partes affectas irritat, demitigationem desiderantes ac læuigationem. quam rem aqua præstare optime potest. Etenim si etiam nō sitiē-

tes aquam bibamus tepidam à defatigatione, contentione viriū & æstu: sentimus internas partes relaxari & leniri. placida est enim aquæ humiditas, & quieta: cum vini humiditas impetum habeat multū, vimq; recentibus affectionib. nequaquam amicam aut æquam. Sin vero est, qui acrimonias illas & acerbitates metuit, quas nonnulli dicunt inediam ingenerare, aut sicut pueri miserum putat si febre imminente malum præsagiens non occupet cibo vesci: limes est inter has res optime congruens, aquę potus. nam ipsi etiam Baccho sæpenumero sacra Nephalia, id est, sobrietatis, peragimus: rectè nosmet ita comparantes vsu, vt non semper merum desideremus. Minos quidem luctus causa tibiā sacrificio ademit & coronam: cum tamen sciamus animum qui in dolore sit neque coronis lædi neque tibiarum cantu. Corpus autem ita validum est nullum, cui conturbato & inflammato vinum adhibitum nō adferat aliquid damni. Lydos aiunt fame premente alternis diebus cibum sumendo, & ioco se lusuq; oblectādo tempus contriuisse. Sed hominem literis Musisque deditum, sicubi tardius cœnare oportebit, proposita aliqua geometrica descriptio, aut libellus, aut cithara, nō patiētur a ventre agi ac ferri: sed ad hæc subinde conuertens à mensa & transferens cogitationes, Musarum ope cōcupiscentias veluti harpyias quasdam abiget. Scythæ cum poculis indulgēt, subinde arcum tangunt, neruoq; sonitum edētes animum crapula dissolutum reuocant: & homo Græcus metuat irridētes ipsum, quod immo destiam pertinacemq; cupiditatem libris & litteris paulatim emollit atq; demulcet? Apud Menandrū leno quibusdam adolescentulis insidiatur, introducendis formosis & sumptuosis scortis: sed eorum quisq;, vt ibi dicitur,

Auocatio animi à nimiis appetitionibus cibi.

Edebat, in sese intuens, bellaria,

scilicet metuens inspicere scorta, idq; cauens, eruditi vero, pulcras, multas, easq; iucūdas habent res in quas à gulæ irritamentis animum oculosq; diuertant, si aliter nō possunt apposita mensa compescere cupiditatum impudentem ferociam Iam aliptarum & pędotribarum voces subinde inculcantium alimentum disputationibus in cœna litteratis corrumpi, caputque grauari. tum pondus habere sinamus, cum Indum, fallaciam illam sophisticam, cœnātes dissoluturi, aut de cornuta, quam vocant, ratiocinatione sumus disputa-

An in cœna vel post cœnam disputandum.

disputaturi. Cerebrum palmæ dulce admodum est, sed dolores capitis iducere fertur. At dialectica in cœna bellarium est nequaquam dulce, interim tamen caput vehementer lædit ac fatigat. Quod si isti nihil etiam aliud sub cœnā quærere ac philosophari nobis permittunt de ijs rebus, quæ pulcræ iuxta sunt, & vtilem præbent oblectationem: iubebimus, vt molestiam nobis facessere desinant, inque Xysto & palæstris apud athletas disputent, quos à libris abalienatos, totos dies facetijs & scurrilibus iocis exigere adsuefaciunt, & vt scite Aristo dixit, similes columnarum in gymnasio, nitidos scilicet lapideosq; fecerunt. Nos autem medicis pareamus, qui monent semper inter cœnam & somnum faciendam aliquam intercapedinem: ne congestis in corpus cibis & oppresso spiritu, confestim crudo ac feruido alimēto aggrauemus vim concoctricem, sed respirationem ac relaxationem concedamus. Ergo sicut qui mouenda post cœnam corpora affirmant, nō cursu aut pancratio id faciunt, sed lentis ambulationib. & choreis modificatis: ita nos quoque existimabimus à cœna animos nostros exercēdos esse, non sane negocijs, non curis, neq; sophisticis concertationibus, quæ ad ostentationem aut animorum motus conciliandos tendunt. Sed multæ de rebus naturalib. quæstiones faciles ac probabiles suppeditant: multæ narrationes quæ ad disputationem de morib. faciant, nō eam asperam, sed vt Homerus appellat menoeikea, id est, animū demulcere quæ possit. & historicæ ac poeticæ quæstiones non ineleganter quidam litteratorum hominum secundas mensas dixerunt. Sunt & narrationes non molestæ, & fabularum recitationes, & de tibia aliquid lyrave colloqui facilius est quam ea ipsa audire. Terminus autem temporis hic præfigitur, vt iā alimento sensim subsidente ac conspirante superior esse idque elaborare possit concoctio. Porro Aristotelis de sententia cœnatorū exsuscitat ambulatio, somnus à cœna statim captus suffocat calorem: alij autem quiete adiuuari concoctionem, motu perturbari digestionem nutrimenti putant. Ideoq; alijs vt à cœna statim deambulent, alijs vt quiescant persuasum est. Vtriusq; consilij videtur scopum non inepte attingere, qui fouēs à cœna quietumq; seruans corpus, animū non illico ocio det, sed (vt dictum est) dicendo & audiēdo ea quæ blanda sunt & neq; mordēt neq; grauant, spiritus dige-

Ilia. 10. 227. alibi.

Ambulatio à cœna.

De vomitu & purgationibus medicis.

digerat atque attenuet. Vomitus & purgationes ventris pe
medicamenta, turpia redundantiæ remedia, ſine magn
neceſſitate non debent vſurpari. quod vulgo faciunt, vacua
rionis cauſa replentes corpus, & rurſum repletionis grati
exinanientes, contra naturam nõ minus repletionis quar
vacuitatis intolerantes: immo prorſus & plenitudinem v
impedimentum fruitionis moleſte ferentes, & vacuand
ſubinde receptaculum voluptatibus parantes, cum quiden
euidens ſit, quid damni inde ſequatur: vtroque enim corpu
conturbatur & conuellitur. Hoc peculiare vomitui eſt* ma
lum, quod inſatiabilitatem auget atque alit. Fit enim fa
mes veluti concuſſis alueis aſpera & turbulenta, attrahi
turque vi alimentum, non citra dolorem: appetitusque ex
citatur non alimentum requirentis famis ſitiſve ſimilis, ſe
inflammationi quæ medicamẽtorum hauſtum applicatio
nemve requirat. inde voluptates naſcuntur celeres & imper
fectæ, multum habentes pulſus atque exagitationis atq; ſti
mulorum: quibus ſuccedunt contentiones & ictus meatuũ
& ſpiritus includuntur, qui non expectare poſſint naturali
euacuationis tempus, ſed in ſuperficie corporum verſentur
eaque ſimilia faciant nimis oneratarum nauium, in quibu
mercium iactura, non rerum ſuperuacanearum opus eſt
Alui autem cõturbationes, vbi medicamentis corrumpun-
tur atq; liquantur certi humores, plus addunt ſuperflui quã
educunt. & ſicut Græcus grauiſſime erraret, qui Græcæ in
vrbe turbæ multitudinem moleſte ferens, Arabibus & Scy-
this conuenis vrbem impleret: ita nonnulli longiſſime à re-
cta ratione abſunt, qui eijciendorum è corpore redundan-
tium humorum cauſa, qui familiares corpori ſunt & cõſue-
ti, in corpus inijciunt coccos Gnidios, Scammoniam, alia-
que medicamẽta à temperie corporis aliena & ſæua, ac quæ
expurgari debeãt potius, quã corpus purgare poſſint. Hac
igitur in re optimum eſt, moderata & temperante victus ra-
tione corpus ita comparare, vt vltro ſit ad euacuationes &
repletiones recte compoſitum. Quod ſi tamen aliquando
neceſſitas efflagitet, vomendũ eſt, citra tamen medicamen-
ti vſum & nimiam operam, nulla corporis cum conturba-
tione: ſed ijs quæ redundant ſponte ſua per gulam foras re-
deundi permittenda cruditatis vitandæ cauſa facultas. Sic-
ut enim lintea quæ ſaponibus aut nitro detergentur, mun-
diora

diora redduntur quam si aqua eluerentur: ita medicati vomitus corpori noxam perniciemque inferunt. Vbi autem adstricta fuerit aluus, nullum ad eam laxandam medicamētum ita valet, vt cibi nonnulli, qui & molliter eam irritant, & soluunt placide. quorum & peritia familiaris, & vsus doloris vacuus est. quibus tamen si non moueatur, adhibenda est aliquot dierum potio aquæ, aut inedia, aut clyster potius, quam conturbantia ac corrumpentia corpus medicamenta ista, quæ nonnulli arripiunt, quomodo libidinosæ mulieres abortum aut fœtus interitum efficientia pharmaca, vt impleri rursum & voluptates possint percipere. Verum hos omittamus. Alij ab altera parte sunt nimis accurati, & qui statis temporum conuersionibus inediam sibi imperāt. non recte ij naturam nulla eius vrgente necessitate cogentes ob consuetum temporis articulum defraudare seipsam, & necessario, cum opus non sit, alimento suo priuari. Præstat autem his corporis castigationibus vti liberis, ita vt nō præsentiantur ante, aut earum suspicio subsit: ac totam victus rationem ita instituere, vt ad quasuis mutationes obediens corpus, non obligatum mancipatumve vni sit formulæ, aut præceptis animo dierum numeris siue circuitibus. Nam neq; tutum, neque facile, neque ciuile, neq; homini, sed conchylio conueniens est aut trunco, genus viuendi illud immutabile & coactum: vbi quis in vmbratilem sese, ociosam, solitariam, & amicorum expertē obscuramq; vitā quam longissime à repub. addens, cibis & abstinentia, motibus ac quiete vteretur necessitate quadam sibi vltro imposita præscriptis. idq; nullo mihi modo probatur. Non enim ocio ac inertia vænalis est sanitas: quæ duo maxima sunt malorum morbos comitantiū. & si quis bonam valetudinē quiete & actionum abstinentia putat se paraturum, perinde facit, ac si quis nihil dispiciendo oculos, aut vocem non loquendo conseruare instituat. quid enim ad tam multas & hominis officio consentaneas actiones proderit ei sanitas? Proinde desidiam salubrem esse, minime putandum est. qui enim nihil agunt, sani non possunt vere dici: cum cuius rei causa sanitas expetitur, eam ignauia perimat. Neq; vero ocio sanitatem Xenocrates quam Phocion, aut Theophrastus, quam Demetrius Phalereus maiorem est consecutus. & Epicuro eiusque sectatoribus nihil ad tritam illam corporis

In statas inedias.

Ocium non facere ad sanitatem.

poris bonam affectionem contulit adiumenti omnium fe-
riarum & ad gloriam pertinentium actionum fuga. Equi-
dem omnis generis curis conferuanda est corporis natura-
lis constitutio: cum nullum vitæ genus vicissitudini bonæ
aduersæq; valetudinis non sit obnoxium. Sed præcipue in
republica versantibus præcipiẽdum est contrario atq; ado-
lescẽtulis Plato consuluit modo. Solebat is quoties è scho-
la discederet dicere: Videte pueri, vt ocio ad honestam ali-
quam rem vtamini. nos autem illis mandabimus, vt labore
in res pulcras necessariasq; insumant, neque ob vilia aut exi-
gua negocia corpus fatigent. Multi enim quauis de causa
seipsos afflictant vigilijs, peregrinationibus, circuncursita-
tionibus, nulla proposita vtilitate, nullo fine laudabili: sed
quia alijs nocere cupiunt, inuident, contentiose aduersan-
tur, aut sterilem inanemque sectantur gloriolam. In quẽ
ego præcipue existimo competere dictum illud Democriti:
Animum, si damni infecti postularetur à corpore, damna-
tum crimine eo iri. Apparet quidem Theophrastum à vero
non aberrasse, cum translatione verborum quadam vtens
pronunciaret, Grandem pro conducto domicilio merce-
dem corpori animum dependere. Sed tamen plura ob ani-
mum eueniunt corpori mala, si hoc illæ non secundum re-
ctæ rationis præscriptum vtatur, neque quantam conueni-
eius curam gerat. Solet enim animus, dum in suis priuatim
est affectionibus, conatibus & institutis, corpore nimium
abuti. Iason sane Pheræus ille, nescio qua ratione adductus
iniuste quædam minuta agenda aiebat: vt iuste possent ma-
gnæ res confici. Nos rationi conuenienter ciuilem homi-
nem hortabimur, vt in rebus paruis remissionem admittat,
ibique otio & quieti indulgeat: siquidem velit ad præcla-
ras & honestas rationes afferre corpus non lassatum labo-
ribus, non hebes, non succumbens oneri, sed in ocio (sicut
in naualibus naues solent) refectum: vt animum ad vsus
necessarios vocantem,

Quando ocio & delectationi indulgendum.

Lactens equum pullus velut possit sequi.

Eam ob rem concedentibus negocijs recreare nosmetipsos
debemus, ac neque somno defraudare neque prandio cor-
pus, sed eam consectari corporis gratam affectionem, quæ
inter voluptariam sit & doloribus infestatam media. quem
limitem non obseruãtes quidam, mutationibus corpus ad-
flictant,

flictant, modo nimis pressum duratumque laboribus, ferri instar, quod è flammis aquæ immersum duriciem accepit, rursus voluptatibus immodice colliquantes & atterentes, modo dissolutum venere & vino emollitumq; in forũ, aulam, aliudve negocium quod feruente & cõtento opus habet studio cõijcientes. Heracletus aqua laborans intercute, à medico postulabat vt imbrium abundantiã in siccitatem conuerteret. At pleriq; in summo versantur errore, qui cum defatigatio, labor, indigentia vsu venerunt, tum maxime corpora sua voluptatib. humectanda (sic dicere liceat) & colliquanda exhibent: rursusq; à voluptatib. ad labores cõuertunt & intendunt. Non enim hanc compensationẽ natura exigit. quippe cũ hoc modo illiberalibus & libidinosis motibus animi à grauibus laboribus ad voluptates deliciasq; impudenter conuersis, rursumq; post voluptates perceptas animo corpus ad labores negociationesq; protrudente, natura non possit eam, quam maxime desiderat cõstitutionem &(vt nautica vtar locutione) tranquillitatem adipisci, inæqualitate ista semper turbante & tempestates cõcitante. At enim qui sana vtuntur mente, ij nequaquam corpori voluptates conciliant, dum in labore est. quippe omnino eas tum temporis nõ requirunt, neq; meminerunt animo honestati actionis intento, eiusque læticia & serijs cogitationib. alias cupiditates opprimẽtibus. Quod enim Epaminondas ioco dixit, viro præstãte circa Leuctricæ pugnæ tempus morbo exstincto: Dij boni, quomodo in tãtis negocijs vacauit huic mortẽ obire? id vere vsurpare possis de viro vel actionem ciuilem, vel philosophicam aliquam disputationem præ manibus habente: Vnde huic homini nunc suppeditauit ocium cruditate laborandi, vino se obruendi, aut veneream libidinem exercẽdi? Defuncti autem ijdem laboribus, nactique ocium, corpus quiete reficiunt, non tam inutiles labores, quam nõ necessarias voluptates, vtpote naturæ inimicas, vitãtes atq; fugientes. Auditu accepi, Ti. aliquando Cæsarem dixisse, Ridiculum esse virum eum, qui annum vitæ egressus sexagesimum, manum medico porrigat. Hoc quidem mihi dictum aliquanto videtur proteruius. Ita autẽ sentio, debere vnumquenq; & cognitas habere pulsuum suis in arterijs proprietates, (multæ enim singulis sunt differentiæ) neque ignorare, qua tempe-

Cuique sui corporis debere esse notas proprietates.

rie

rie corpus ſit caloris aut ſiccitatis, quibuſve rebus iuuetur aut lædatur, ſe ipſum enim non ſentit, ſuoq; in corpore cæcus inhabitat ac ſurdus, qui hęc ex alio cognoſcit, & medicum percũctatur, æſtatene an hyeme melius valeat, cõmodiuſne humidis quam ſiccis veſcatur, naturane crebrũ habeat an rarũ pulſum. Hæc & vtile eſt habere cognita, & facile percipiuntur ſtudio atque vſu. Expedit etiam ciborum habere noticiam, vtilium potius quam ſuauium, peritumque eſſe ventriculo cõuenientium potius quam aduerſantium ſtomacho, & quę cõcoctionem nõ perturbent, quam quæ guſtus ſenſum valde titillent. è medico quærere, quid ſibi facile ſit aut difficile concoctu, quid ventri inimicum aut amicum, non minus turpe eſt quam ſciſcitari, quid ſit dulce, amarum, auſterum. Nunc vulgo coquorũ corrigunt errata, perite ſentientes ipſi ſicubi pluſquam oportuit dulcedinis aut ſalſedinis aut auſteritatis cibo ſit admixtum: ignorãtes interim quomodo temperari is debeat, vt corpori citra moleſtiam proſit. Itaque in iure quidem condiendo apud eos raro peccatur: ſeipſos autem vitioſe condientes quotidie, multum negocij medicis exhibent. Non enim id ius putãt optimum, quod ſit dulciſſimũ: ſed & amara multa, acriaq; admiſcent. in corpus vero multa voluptatẽ conciliãtia ad faſtidiũ vſq; inijciunt: ſiue ignari ſiue obliti naturam ſalubribus & vtilib. voluptatem moleſtiæ expertem ſtabilemq; addere. Itaq; cũ memoria tenere debemus quæ cognata & vtilia ſint corporibus noſtris, tum cõtra in mutationibus tempeſtatum anni alijſq; circumſtantijs ſubinde victus rationem conuenientem vſurpare. Iam quę multi damna ſibi ipſis ob ſordes & illiberalitatẽ inferunt, ob fructuum collectiones & cõſeruationes peruigilando, ac hinc inde curſitando male affectas corporis partes vitiumq; intus alentes in apertum conijcientes morbum: metuendum nõ eſt ne eueniant litteratis & in republica verſantibus viris, de quibus ſuſcepta eſt hæc noſtra diſputatio. ſed alia his cauenda eſt nimis anxia minimorum etiam momentorum cura in litteris & diſciplinis verſantibus, quæ eos eo neceſſitatis adigit interdum, vt rationem corporis nõ habeant, neq; parcant ſuccumbẽti laboribus, ſed cogant mortalem immortali, ac terreſtrem ętherex parti in elaborãdo ęqualem præſtari induſtriã. Cæterum vt camelo vſuuenit, quod ei bos

Ciborum noticia.

Parcendum corpori.

ei bos prædixerat, cum eidem ſeruirent domino, & parte oneris leuare ipſum camelus recuſaſſet, Fore vt paulo poſt & ipſum, & totum onus cogeretur geſtare:(mortuo enim boue id impletum eſt) ita animo quoque contingit, vt dum defatigato corpori & quietem flagitanti nullam remiſſionem concedere vult, paulo poſt febri orta aut vertigine, libris & diſputationibus omiſſis cogatur vna ægrotare ac dolere. Recte itaque Plato conſulit, neque corpus eſſe abſque animo, neque ſine corpore animum mouendum: ſed quandam eſſe velut iunctorum ad bigas equorum debere momentorum æquabilitatem. vt quo maxime tempore corpus animi conatus laboreſque adiuuat, eo id maxime etiam curemus atque foueamus, pulcramque ei illam & amabilem ſanitatem præſtemus: idque nobis ſummum ab eo bonum, omnium quæ poteſt, exhiberi exiſtimemus, cum in cognitione virtutis vſuque in dicendo & agendo nullum nobis obijciat impedimentum.

Coniugalia præcepta.

PLVTARCHVS POLLIANO ET Eurydicæ S. P. D.

POſt patriam legem, quam vobis in coniugalem thalamum concluſis antiſtita Cereris impoſuit, arbitror etiam orationem noſtram vtile aliquid legique conſonum facturã, ſi vos vna compellet, hymenęumque concelebret. De muſicis modis vnus Hippothorus appellatus fuit, quod ſcilicet eo equi ad coitum excitarẽtur. Sed cum multæ ſint in philoſophia pulcræ diſputationes, nulli eorum poſtponẽda videtur eſſe nuptialis oratio, quę ad vitę ſocietatẽ cõiungentes ſeſe demulcẽs, placidos mutuo ſibi cicureſq; reddit. Itaq; eorũ, quæ vos in philoſophia educati ſæpe audiuiſtis, capita ſimilitudinibus quibuſdã breuib. complexus, vt eo facilius memoria teneri poſſent, cõmune ambobus donum mitto, Muſas comprecans, vt adeſſe Veneri, eiq; operam ſuam dare dignentur: nõ enim tam lyrę aut citharę quam coniugij & rei familiaris concentum ab ijs inſtrui oratione, concinnitate, & philoſophia cõuenit. quando etiam priſci Mercurium iuxta Venerem collocabant, vt

ostenderent matrimonij voluptatē maxime orationis indigere: itemque Suadā & Gratias, vt docerent coniuges inuicem quæ vellent impetrare debere persuadendo, non pugnando, aut rixando. Solon iubebat sponsam cum sponso

Prima consuetudo.

concubituram, prius manducare malum Cydonium: innuens ea re, primā quæ ore & voce initur gratiā cōcinnam debere esse & suauem. In Bœotia sponsam velātes asphargonia coronant. Hæc enim planta dulcissimum ex asperrima spina fructum edit: & sponsa nō fugienti aut aspernanti quod primo insuauem se & difficilē ipsa præbet, māsuetam ac dulcē vitæ sociam se præbet. Qui vero primas virginum dissensiones nō sustinēt, nihilo saniores ijs sunt qui immaturę offensi vuę sapore, maturas alijs relinquunt. Multę etiam recens nuptæ a maritis ob primas actiones abalienatę animis, eadem sunt conditione qua qui ictum apis pertulerunt dimisso fauo. Sunt autē inito matrimonio præsertim principio cauēdę dissensiones & offensę: considerandumq; est vasa quæ ex partibus cōpinguntur, initio facile quauis allisione diuelli: vbi vero temporis progressu compages firmata est, solideq; coaluerūt, vix igni & ferro dissolui. Sicut

Amor verus.

ignis in paleis aut pilis leporum facilime exardescit, mox autem extinguitur, nisi materiam quæ ei sustinendo & nutriendo sit apta, inueniat: ita amor recens coniunctorum à forma corporis incensus, durabilis & stabilis nō est putandus, nisi in ipsis animis defixus mentemq; occupans viuam nanciscatur affectionem. Quemadmodum pisces medicamentis celeriter capiuntur, sed esui inutiles fiunt: sic mulieres quæ amoris poculis & veneficijs viros captant, voluptateque in suam potestatem redigunt, stupidos eos, vęcordes, corruptosque deinceps vitæ socios habent. nam Circę quidem nihil profuerunt ij quos veneficio mutauerat, neq; vllam ad rem eis vsa est cum in canes & asinos degenerassent: Vlyssem autem prudentem virum, prudenterq; secum versantem supra modū dilexit. Quæ vero malunt fatuis imperare viris, quā obtemperare prudentibus: eorum sunt similes, qui in via cęcos ducere malunt, quam videntes & itineris peritos sequi. Non credunt mulieres Pasiphaen cum regis esset vxor, bouē adamasse: cū tamen videant quasdam, quæ austeros & temperantes non ferunt, intemperantibus & libidinosis, veluti canibus quibusdā aut hircis, libentius con-

consuescere. Qui ob imbecillitatem aut molliciem non possunt insilire in equos, illos condocefaciũt vt se submittant ac ingeniculent. eodem modo quidam ducendis nobilib. vel opulentis vxoribus, non sese meliores redigunt, sed illas deprimunt, vt humilib. facilius imperare possint. cum oportuerit ratione habita vt magnitudinis in equo, ita dignitatis in muliere, fræno vti.

Imparium coniugium.

Lunam videmus cum longe a Sole distat, illustrem esse ac lucidam, obscurari autem cum ei appropinquat. contra pudica mulier maxime cerni debet cum suo marito, eo autem absente domi se continere & abscondi.

Verecundia.

Non recte est ab Herodoto dictũ, simul cum tunica mulierem verecundiã exuere. quæ enim casta est, posita veste verecundiã eius loco induit, maximaq; verecundia coniuges tessera maximi inuicem amoris vtũtur. Sicut cum sumuntur duæ consonæ voces, cãtus grauiori adscribitur: ita in familia recte instituta omnes res geruntur quidem consensu coniugum, viri tamẽ vel imperium vel consilium elucet.

Viri imperium.

Sol Aquilonẽ vicisse aliquãdo traditur. cum enim ventus adimere homini pallium vellet copioso flatu, arctius hic id contraxit atque tenuit. Sole autem post ventum calidis radiis eum vrẽte, præ æstu simul cum pallio tunicam exuit. Hoc modo plurimæ agunt mulieres, maritis vi luxum eripere conantibus repugnant & irascuntur: placidis verbis suadentibus missum eum faciunt, mediocritatemq; seruãt. Cato senatu mouit eum qui præsente filia osculatus erat vxorem. seuerius fortassis æquo. Sed tamẽ si est (vt profecto est) turpe coniuges in præsentia aliorum blandiri, osculari, & amplecti sese inuicẽ: quî non sit turpius coram alijs rixari & conuicia mutua iacere? & cum quæ ad amorem pertinent agãtur in occulto, quî conueniens sit maritum in castiganda, reprehendendave coniuge libertate vti aperta & omnibus conspicua?

Vxor mariti similis.

Sicut speculum auro & gemmis ornatum nihil valet, nisi similem exhibeat rebus imaginem: sic diuitis mulieris nullus est vsus, vitam viro similem, moresque consonos non gerentis. Vitiosum est speculum & prauum, quod læti imaginem tristem, tristis ac tetrici lætam atq; renidentem præbet: ita & vxor inutilis ac intempestiua est, quæ lusum quærente oblectationemq; viro toruum tuetur, serias res agente ludit ac ridet: quorum alterum insuauis est, alterũ contemnentis maritũ. Sed quemad-

modum geometræ dicunt lineas & ſuperficies non ſeipſis moueri,ſed motus corporum comitari: ita vxor debet non proprias habere affectiones,ſed mariti ſeria,ioca,auſteritatem vultus, riſumque ſubſequi. Qui vxores ſecum edere ac bibere moleſte ferunt, condocefaciunt eas vt ſolæ ſeſe impleant: ſic qui non hilare cum vxoribus ſuis viuunt,iociſq; & riſui ſocias nō adhibēt, docent eas ſeorſim ſibi voluptates quærere. Perſarum regibus in cœna ac conuiuijs adſidēt reginæ: verum vbi ludendi & inebriandi inceſſit voluntas, eas amandant,& muſicas pelliceſq; aduocāt. recte hoc quidem, quod ebrietatis & libidinis ſuæ participes fieri vxores nolunt. Ergo ſi quis priuatus libidinis incontinens & male moratus aliquid ſcorto aut ancilla abuſus deliquerit, non indignari vxor aut inique ferre debet: ſed exiſtimare maritum veritum ſua libidine & temulentia ipſi eſſe iniurioſum alio diuertiſſe. Reges ſi muſicam amēt,multos efficiūt muſicos: ſi litteras,literatos: ſi athletas,exercitationibus corporis deditos.ita vir ſi corporis cultui ſtudet,vxorem ornādi corporis ſtudioſam reddit,ſi voluptatibus indulget,libidinoſam & meretriciam, ſi honeſtatem & pulcras res ſectatur,temperantem ac modeſtam. Iuuencula quædam Spartana interrogata an iam cum viro rem habuiſſet, Non, inquit,ſed vir mecum.hic modus,ni fallor, matronam decet, vt neq; fugiat neque moroſam ſe præbeat viro aliquid tale inceptante,neque ipſa initium faciat: hoc enim meretricium eſt & proteruum, illud ſuperbum & ab amore alienū.

Communitas rerum in coniugio.

Mulier amicos peculiares habere non debet,ſed viri amicis vti. Ergo cum ex amicis primum potiſſimumque locum dij ſibi vindicēt, eoſdem quos maritus noſſe deos & colere ſolos vxor debet, ſuperuacaneis autem religionibus & alienis ſupeſtitionibus fores occludere. nulli enim deûm grata ſunt ſacra,quæ mulier clanculum & furtim facit. Ait Plato felicem beatamq; eam eſſe vrbem,in qua hæ voces, Meum, non meum, rariſſime audiuntur: quod ibi ciues rebus,quæ alicuius ſunt momenti, quam maxime vtantur communibus.E coniugio multo magis tolli iſtæ voces debent. Etenim ſicut medici aiunt ictus ſiniſtrorū in dextris partibus ſentiri: ita affici ijs quæ viro eueniunt mulierem par eſt,atque adeo viciſſim. vt ſicuti vincula alternis nexibus robur mutuo accipiunt, ita communitas coniugum reciprocam bene-

Lib.5. de rep.

beneuolentiam vtrinque vsurpantium constet. Ipsa enim natura miscendis corporibus nostris vtrinque partem sumit easq; confundit, vt amborum commune sit quod producitur, neutriq; liceat quid suum, quid alienum sit discernere. Proinde talis opum communitas maxime coniugium decet, vt in vnam omnia congerant commisceantq; substantiam, neque pars habitus alia propria, alia aliena habeatur, sed omnia propria ducantur, nihil alienum. Sicut vinum aqua temperatum, tametsi aquæ adsit plus, vinum tamen vocamus: ita rem familiarem æquum est viri appellari, quamuis maiorem partem attulerit mulier. Inhiabat opibus Helena, voluptatibus erat addictus Paris. contra Vlysses prudens, pudica Penelope. itaque horum coniugiũ fuit beatum & dignum æmulatione: illorum coniunctio Iliadem malorum Græcis barbarisq; intulit. Romanus ille amicis castigantibus, quod pudicæ, diuiti, formosæque vxori nuncium remisisset: pede porrecto, Hic quoq;, inquit, calceus pulcer adspectu est ac nouus, sed nemo scit vbi me premat. Ergo non doti, non natalib. nõ pulcritudini fidere debet matrona, sed ijs rebus freta esse, quibus maxime maritũ tangit: consuetudine, inquam, morum comitate, & obsequio: vt ea in singulos dies non dura, neque molesta, sed cõcinna & grata iucundaque præstet. Quo enim pacto medici febres ex occultis causis paulatimque collectis ortas periculosiores iudicant ijs quæ illustribus & manifestis de causis existunt: eodem quæ plerosque fallunt exiles, continentes quotidianæque offensæ coniugum grauius diuellunt læduntque conuictum. Rex Philippus deperibat Thessalicam quandam mulierem, quæ veneficio eum circumuenisse dicebatur. operam dedit Olympias, vt eam in suam redigeret potestatem. cum in cõspectum ea reginæ venisset, neque forma tantum videretur egregia, sed & collocuta esset neque abiecte neque imprudenter: Facessant, inquit Olympias, calumniæ. tibi tua in te ipsa sunt reposita veneficia. itidem eam beneuolentiam mariti nulla res potest abolere quam vxor moribus & virtute sibi parauerit, dotem, genus, medicamenta, ipsumque adeo Veneris cestum in sese ipsa collocans. Rursum Olympias cum aulicus quidam adolescens formosam, sed male audientem duxisset vxorem: Hic, inquit, si ratione esset præditus, nunquam profecto oculis

Aemilii Pauli est.

Mulier omnia in se reposita debet habere.

matrimonium coiuisset. Enimuero non oculis, non digitis ista res agenda est: quod faciunt nonnulli, dotem supputātes sponsæ, non explorantes qualis in conuictu sit futura. Socratis est præceptum, adolescentes, si in speculum intueantur, turpes formæ vitium debere morum virtute corrigere, formosos adhibere diligentiam, ne pulcritudinem prauitate morum contaminent. Sic matrona etiam in manibus speculum vbi erit, sic secum loquatur, deformis si est, Quid essem, si deforet pudicitia? sin elegante forma, Quanti fiam si accedat pudicitia? maius enim decus adfert deformi amor moribus conciliatus probis, quam si ob pulcritudinem diligeretur. Lysander cum Siciliæ tyrannus filiabus eius vestes cincinnosque preciosos mitteret, dona ista repudiauit: quod diceret hoc ornatu filias suas dedecoratū potius quam ornatum iri. Sed prior Lysandro id docuit his versibus Sophocles:

Speculi vsus.

Ornatus.

Non hæc ornatus, sed deformitas, tua
Mentis (miser) putabunturq́; insania.

Ornatus enim, vt dicebat Crates, est id quod ornat. præstant autem hoc ea, quæ decentiorem faciunt mulierem. non autem id aurum potest, aut smaragdus, aut coccina tinctura, sed quæ grauitate, modestia, ac verecundia informant. Qui Iunoni nuptiali seu pronubæ sacrificant, ij fel non cum reliqua conficiunt victima, sed exemptum apud altare abijciunt. quo instituto legis autor obscure significauit, coniugio nunquam debere bilem iramque interesse: nam matrisfamilias austeritatem esse oportet, vt & vini, vtilem suauitateque conditam: non aloes in morem acerbam, & quæ medicamenti instar ingrata sit. Xenocratem Plato, virum bonum & honestum alioqui, sed moribus aliquanto seurioribus, hortatus est vt Gratijs sacrificaret. existimo autē pudicæ mulieri apprime apud virum gratijs opus esse, vt, quod aiebat Metrodorus, suauiter cum eo vitam degat, neq; pudicitia sua stomachum ei moueat. nam neq; mundicies frugali, neq; blanditiæ ei quæ maritū diligit, negligendæ sunt: cum morositas insuauem reddat modestiam, itemque sordes simplicitatem. Quæ arridere viro metuit, aut aliquid aliud id genus facere, ne videatur proterua & audax, nihil ab ea distat, quæ vt non videatur vnguento caput habere delibutum, etiam oleo abstineat, & ne fucare faciem putetur, ne lauet

Ira.

Venustas.

lauet quidem eam. Videmus vero poetas atq; oratores, qui genus loquendi plebeium illiberale, ac male affectarum vitant, rebus ipsis & earũ dispositione ac sententiis artificiosa industria cõparatis delectare ac mouere auditores. ita sane matrona etiã recte faciet, si omnia superuacanea, meretricia, & ad pompam pertinentia fugiat atq; repudiet: in eoq; operam ponat, vt moralibus & ad vsum vitæ pertinentibus officiis maritum demereatur, pulcritudiniq; vitę cum voluptate coniunctæ eum adsuefaciat. Si qua tamen natura est austera, nihilq; iucundi admixtum habet ingenio, neq; vsu vitæ suauior reddi potest: æquo animo id ferre maritum decet. & sicut Phocion Antipatro respondit, parum honestam à se rem petenti, Nõ potes me & amico vti & adulatore: ita iudicare de pudica & austera matrona, Non posse cum eadẽ *Ornatus.* se & vt vxore & vt scorto viuere. Ægyptiæ mulieres maiorũ instituto calceis non vtebantur, vt domi meminissent tẽpus exigendum. hodie domi mansuræ sint pleræq;, si aureos calceos, & armillas, & periscelides, & purpurã atq; vniones auferas. Theano tunica se amiciens cubitum exeruit & dicenti cuidã, Pulcer hic cubitus est, respondit: Atqui non est publicus. cæterum pudicæ non cubitus solum, sed & sermo publicus esse non debet, voceque ad alienos, tanquã parum conueniente denudatione, abstinẽdum ei est. in voce enim insunt indicia omnis generis animi affectionum. Eleiorum Venerem Phidias fecit, quæ testudinem calcaret: quo signo *Silentium.* mulieres domi sibi degendum esse, seruandumq; silentium monerẽtur. nam aut viro, aut per virum mulieri loquẽdum est, neq; indigne ferẽdum, si vt tibicen aliena lingua vocem edit propria grauiorem. Diuites & reges cum philosophos in honore habẽt, & se & eos ornãt. philosophi diuites si demerentur, non glotiam illis addunt, sed sibi ipsis auferunt. Simili ratione mulieres laudẽ merẽtur, cum se maritis submittunt: imperium affectãtes, plura cõtra decorum agunt, quam ipsi viri qui dominium hoc sustinẽt. Imperare autem maritus mulieri debet, non vt dominus rei quã possidet, sed vt animus corpori, iisdem affectib. obnoxius, & beneuolentia deuinctus: vt autem animi est curã corporis gerere, non tamen voluptatibus eius inseruire ac cupiditatibus: ita lætum esse debet & officiosum mariti imperium. Corporum philosophi alia aiunt ex partibus deiunctis constare, vt

classem,exercitum,alia ex compactis,vt domum, vt nauim, alia ex vnitis & in vnam naturam concretis, vt animalium. id si huc accommodare libeat, coniugium quoque mutuo amantium,ex vnitis constat:dotis liberûmve gratia cohærens,ex compactis:cõcubitu solo iunctorum, ex deiunctis, quales contubernio vti quam vitæ cõmunitate rectius censeas. Sicut autem humores physici dicunt totos totis permisceri,ita oportet matrimonium cõtrahentium,corpora,opes,amicos,familiaresq; inuicem cõfundi. Etenim Romanus legislator lege cauit, ne coniugum alter alteri donaret quicquam:nõ vt nullius rei participes fierent, sed vt omnia communia iudicarent. Lepti,quæ Africæ vrbs est, moris est patrii,vt postridie,nuptiarum sponsa ad socrum mittat petitum ollam.illa vero negat,neq; se habere ait:vt nouercalẽ socrus animum initio statim sponsa experta,si quid postmodo contingat asperius,nõ ferat iniquiore animo. Hoc nosse conuenit mulierem,& obuiam ire offensarum occasioni. petitur autem hæc ex ęmulatione beneuolentiæ,cui mederi hac vna ratione potest,si peculiarem sibi mariti conciliet beneuolentiam,eam qua is matrem prosequitur non auertat aut deminuat. Filios matres magis amare vidẽtur,quod ab his se adiuuari posse putãt:filias patres,vt suo pręsidio indigentes.& qui se mutuo honore afficiunt,operam dant vt quod alteri maxime familiare est, id alter gratum habere, eoq; apprime se delectari præ se ferat. Verum id fortasse aliquid diuersitatis habet. Illud scitũ est,si mulier mariti parẽtibus conspiciatur plus honoris tribuere quam suis,& si qd molestum accedit,suos id celans ad viri deferat parentes. fidem enim nobis paramus apud eos,quibus nos cõfidere ostendimus,& amorẽ apud eos,quos diligere credimur. Cyri militibus duces mãdauerunt,vt hostes cum vociferatione irruentes taciti exciperent, tacẽtibus autem eis ipsi sublato clamore occurrerent. Prudentes itidem matronæ viris ex ira vociferantibus tacent, silentes alloquio demitigant. Recte Euripides incusat eos qui lyra vterentur ad vini potũ. erat enim musica ad sedandas iras luctusq; potius vocanda, quam ad eneruandum eos qui iam ante erant in voluptate. Vos quoq; existimate perperam coniuges facere,qui voluptatis percipiendæ gratia concumbunt, cum vero aliquid iræ & dissidii obortum est,secubant: neq; tum potissimum Vene-

Communitas.

Socrus.

Medea: verba nutricis.

Venerem aduocant, quæ his malis optime solet mederi. quod & Homerus alicubi docet, Veneri hunc sermonem tribuens: *Irarum remedium.*

Dissidiis quorum longis imponere finem, *Iliad. ξ. 205.*
Et thalami insueto tam dudum iungere nexu
Constitui.---

Semper quidem & vbique locorum cauendæ sunt coniugibus offensiones mutuæ, maxime autem ne in concubitu incidant opera danda. Quædam cum vrgeretur doloribus partus instantis, reclinantibus ipsam in lectum dixit: Et quî possit mederi lectus his malis, in quæ in lecto incidi? sed quæ in lecto nascuntur dissensiones, iurgia, iræ, difficulter possunt alio loco & tempore aboleri. Hermiones videtur verum esse hoc verbum:

Me perdiderunt ad me ventitando mulieres malæ. *Eurip. Andromacha.*

verum id non simpliciter fit, sed cum discordiæ & obtrectationes aduersus maritos talibus mulieribus non fores duntaxat, sed aures etiam patefaciunt. Itaque tūc maxime quæ sapit aures occludet susurris istis, ne ignis igni addatur. habebitq; in promptu Philippi illud, qui fertur amicis in Græcos eum cōcitantibus, quod beneficiis ab ipso affectos male dicere ei dicerent, respondisse: quid ergo agent, si male ipsis fecero? & cum mulierculæ calumniatrices dicent: Amantem sui te & pudicam vir inique tractat: Quid ergo, dicet, fiet si odisse eum & iniuriis afficere inciperem? Fugitiuum quidam seruum aliquanto post tempore cum vidisset, & insequeretur, isque in pistrinum profugisset, Non erat inquit, locus vbi te mallem inuenire, quam hîc. Ita mulier quoque discidii libellum meditans ob obtrectationem: seque affictans, ita secum dicat: quid vero riualis mea maiore cum voluptate cernat, quam sic me excruciari, & cum viro dissidere, domumque eius & thalamum deserere? Athenienses tres arationes sacras obeunt. vnam in Sciro antiquissimæ segetis monimētum: secundam in Raria, tertiam sub ipsa vrbe, quam à iugo boum Buzygium nuncupāt. His omnibus sanctior est aratio atque satio procreandorum liberûm. & Venerem Sophocles præclare vocauit fertilem Cythereàm. itaq; huic maxime cum cautione est danda opera viro & mulieri, abstinendumq; incestis & contra leges pugnantibus consuetudinibus, neque seminandum vnde nihil *Susurri cauendi.* *Liberûm procreatio.*

nihil naſci velint, aut ſi quis exiſtat fructus, eius pudeat & occultetur. Gorgia oratore Olympiæ orationem recitante, qua concordiam Græcis ſuadebat, Melanthius: Hic, inquit, nobis de concordia conſilium dat, qui ſibi ipſi, vxori, & ancillæ, tribus duntaxat priuatim hominibus, concordiam non perſuaſit. videbatur enim amare ancillam Gorgias, & ancillæ ea de cauſa obtrectare vxor. Ergo probe cõcinnatam habeat familiam oportet, qui concionem aut amicos concinnare conatur. facilius enim mulierum peccata vulgus fallant, quam quæ ipſi aduerſus eas delinquimus. Felem aiunt vnguentorum odore ad inſaniam redigi. eodem modo ſi vnguentis mulieres afficerentur, flagitium vtique eſſet non abſtinere vnguentis viros, ſed exiguæ voluptatis cauſa tantam pati illis euenire miſeriam. Quando igitur mulieres ad inſaniam adigit non vnguenti vſus, ſed maritorum cum meretricibus coitus: profecto iniuſtum eſt, voluptatis gratia paruæ tantum doloris atque perturbationis vxori inferre: ac non potius purum intactumque ab omnibus aliis mulieribus ad vxorem accedere: ſicut ad apes ſolemus, quas creditum eſt irritari & pugnare, ſi quis re cum muliere habita aggrediatur. Qui ad elephantos accedunt, ſplendido, qui ad tauros, puniceo veſtitu non vtuntur, quod his coloribus animalia iſta in rabiem vertuntur. tigres traditum eſt tympanorum circum pulſatorum ſonitu omnino in furorem conijci ac diuellere ſeipſas. Cum itaque viri quoque ſint, quibus coccinæ & purpureæ veſtis conſpectus ſit moleſtiſſimus, aut qui cymbala & tympana ægre ferant: quid habet difficultatis abſtinere his mulieres, neque perturbare aut irritare maritum, ſed placide & conſtanter cum eo degere? Mulier quædam Philippo inuitam ſe trahẽti, Miſſam me fac, ait: ſublata enim lucerna quæuis mulier cuiuſuis eſt ſimilis. id recte dictum eſt in adulteros & libidinoſos.

Verecundia.

Matrona vero maxime exſtincta lucerna debet non cuiuſuis mulieris ſimilis eſſe: ſed cum corpus cerni nequit, elucere pudicitia eius, vnius viri ſtudium, modeſtiaque & amor. Plato ſenes hortabatur, vt coram adoleſcentibus verecunde agerent, vt ſic reuereri ſenes illi diſcerent. vbi enim inuerecunde ſe gerunt ſenes, ibi nullam cenſebat adoleſcentibus verecundiam ingenerari poſſe. Hoc memoria tenere maritus debet, neque vllibi magis quam apud

apud vxorem verecundiam adhibere, ſentiens ei thalamum ſcholam eſſe aut modeſtiæ aut impudicitiæ. Qui autem ab ijs voluptatibus vxorem auertit, quibus ipſe fruitur, perinde agit ac qui iubeat mulierem cõtra hoſtes depugnare, quibus ſeſe ipſe dediderit. De ornatus vero ſtudio, te quidem, Eurydice, legere, ac memorię mandare velim, quæ ad Ariſtyliam ſcripſit Timoxenes. tu autem, Polliane, noli putare vxorem ſibi à cultu ſuperuacaneo & ſumptuoſo temperaturam, ſi in alijs rebus videat te ſumptui indulgere, & gaudere auro inducendis poculis, ædibus pictura, mulis & equis phaleris ac tegminibus precioſis ornando. Non enim poteſt gynæceo luxuria ſumptuoſa eijci, quæ in medio obuerſatur virorum conclaui. Ac tu quidem ætate iam ad philoſophiam matura, ijs quæ demonſtrantur, ac cum apparatu docentur mores exorna tuos, & eam ob rem cum ijs, ex quibus vtilitatis capere potes aliquid, verſare ac colloquere. apum vero inſtar optima quæque vndique colligens, tecumque domum ferens, mulieri tuæ imperti, colloquendoque amica ei & familiaria optima quæq; dicta reddito. *Ornatus.*

Namque es ei pater & frater, venerandaq; mater: *Ilia. ζ.429.*

vt illa apud Homerum de ſuo marito dicebat. ego autem ſic iudico, non minus facere ad dignitatem viri, ſi mulier eum ſuum præceptorem, philoſophum, magiſtrumque appellet, rerum quidem diuiniſſimarum ac pulcherrimarum. Huius enim modi diſciplinæ id præcipuum habent, quod ab ineptis rebus ſtudijſq; animos mulierum abducunt. pudebit nimirum ſaltationis mulierem geometriæ gnaram, & magicis incantationibus ſe capi non patietur, Platonicis, Xenophonteisque incantata diſputationibus. Quod ſi qua erit, quæ ſe de cœlo Lunam detracturam polliceatur, ſtultitiam imperitiamq; deridebit mulierũ, quæ iſta ſibi perſuaderi paſſæ ſint. quippe non rudis aſtrologiæ, & quæ auditu perceperit, quo pacto Aganice filia Hegetoris Theſſali perita pleniluniorum, in quibus deficit lumine luna, cum præcepiſſet ratiocinatione quo tempore luna in vmbram illapſura foret, impoſuerit mulieribus, perſuaſeritq; ſe lunã cœlo detrahere. Equidem nunquam auditum eſt mulierem abſque viri conſuetudine prolem ediviſſe, informes autem fœtus ac carnis moles quæ ex corruptis humorib. in vteris coeunt, *Literæ mulieribus vtiles.*

coeunt, molas vocant. quod vitij cauendum est ne in animis mulierum contrahatur: qui nisi semina honestæ doctrinæ concipiant & instituantur virorum opera, ipsi ex sese opiniones absurdas, affectusque prauos multos gignunt. Tu vero Eurydice in id maxime incumbe, vt sapientum præstantiumque hominum scite dicta tibi reddas familiaria, semperque in ore habeto voces istas, quas virgo etiamnum è nobis percepisti, vt & virum exhilares, & apud alias mulieres ob ornatum ita multiplicem, ita decentem in admiratione sis, præsertim nulla partum impensa. Nam diuitis alicuius mulieris vniones, aut alicuius peregrinæ sericas vestes adipisci ijsque te ornare non possis, nisi magna emas pecunia. sed Theanus ornamenta, & Cleobulinæ, & Gorgus quæ Leonidæ fuit vxor, & Timocleæ quæ Theagenis soror, & Claudiæ illius priscæ, & Corneliæ Scipionis sororis, aliarumque illustris famæ mulierum gratis licet tibi sumere, ijsque te condecorare, vitamque viuere gloriosam atque felicem. Si enim Sappho ob carminum quæ pangebat elegantiam tam magnifice de se ipsa sensit, vt ad diuitem quandã sic scribere non dubitauerit:

Te simul lethum rapiet, iacebis,
Nec suo quisquam celebrabit ore:
Particeps non es quoniam rosarum
Pieriarum.

cur non altiores tibi liceat ducere spiritus, quæ non rosarum, sed fructuum compos facta sis, quos Musæ ferunt largiunturque ijs, qui doctrinã & philosophiã magnifaciunt.

PLVTARCHI SEPTEM SAPIENTUM Conuiuium.

DIOCLES.

MAGNAS nimirum tenebras, Nicarche, ingentemque obscuritatem rebus offundet temporis longinquitas, quando iam nunc falsis sermonibus compositis 3
de rebus, quarum recens adhuc memoria est, fides adhibetur. Nam neque septem tantummodo illi, sicuti vobis narratum fuit, conuiuio interfuerunt, sed numerus hominum duplo istius maior, quorum vnus ipse quoque fui, ob ar-

ob artis vsum familiaris Periandro, & Thaletis (qui iussu Periandri apud me diuerterat) hospes: & quicunq; fuit qui sermones conuiuarum retulit, quem quidem satis apparet non fuisse in conuiuio præsentem) male rem is exposuit. Sed quoniam ocio abundamus, neque senectus idonea cauere sponsione de differenda in aliud tempus narratione potest, ita vobis cupiētibus rem totam ab initio enarrabo. Conuiuium Periander apparauerat non in vrbe ipsa, sed in cœnaculo quod in Lechæo est iuxta templum Veneris, cui etiam sacrificabatur. Cum enim ab eo tempore, quo ipsius mater ob amorem è vita sese subduxerat, Veneri rem sacrā nunquam fecisset: tunc primum quibusdam Melissæ adductus somnijs eam sacrificio placare instituerat. Proinde vocatorum vnicuique bigæ præclare exornatæ adducebantur. æstas enim tum erat, totamque vsque ad mare viam ob curruum hominumque multitudinem pulueris tumultusque occupabant. Cæterum Thales bigas apud ostium conspicatus, leni cum risu dimisit. Itaq; ambulauimus via per agros diuersa tranquillitatem consectati, tertiusq; vna nobiscum Neiloxenus Naucratites, vir egregius, & cui in Ægypto cū Solone ac Thalete fuisset familiaritatis vsus. is tum denuo ad Biantem erat missus, neq; causas legationis suæ ipse norat, nisi quod in libello suspicabatur se ei alteram quæstionem sigillo munitam portare: mandatum enim erat, vt si Bias abnueret, sapientissimis Græcorum aperiret. Ac mihi quidem, aiebat Niloxenus, codicilli hi (simulque libellum nobis ostendebat) insperatum hoc lucrum opportune obijciunt, vt hoc in loco vniuersos vos inueniam. defero enim, vt vides, ad cœnam. Ibi tum Thales ridens, Si quid, inquit, mali est, Prienam referas. soluet enim Bias, sicut & priorem soluit ipse quæstionem. Quid, inquam, id erat quæstionis? Victimam, ait Thales, miserat ad eum Amasis Ægypti rex, iubens exemptam ex ea optimam ac pessimam carnem sibi mittere: at noster præclare, linguam exsectam ad regē perferri curauit. quæ ei res magnam gloriam admirationemq; peperit. Non hoc duntaxat, inquit Niloxenus: sed & id, quod regum quoque amicitias non refugit, quemadmodū tu facis. Nam cum te quoque ob alia quædam suspicit, tum vero mirum in modum ei arridet, quod Pyramidis altitudinem absq; vllo labore aut instrumento dimensus es: sed sci-

Periander Veneri sacrificat.

Bias de lingua.

Pyramidis mensura.

pione

Vide Eucli. 6. 4. pione ad vmbræ, quam iaciebat pyramis, finem erecto ac tactu radiorum duobus triangulis constitutis demonstrauisti altitudinem pyramidis ad scipionis altitudinem ea esse proportione, quam vmbra illius ad huius vmbram haberet. Sed, cuius rei mentionem feci, ob odium in reges male audis apud Amasin, suntque ad eum relata tua quædã contumeliose in tyrannos dicta: qui interrogatus à Molpagora Ione quidnam vidisses insolens, Tyrannum responderis *Tyrannus.* senem: rursumque alicubi de bestijs orta disputatione, pronunciaueris pessimam ferarum esse tyrannum, de cicuribus adulatorem. hæc enim reges tametsi nihil minus videri quam tyranni volunt, auribus nequaquã æquis audiunt. Ad hæc Thales: Isthuc quidem, ait, Pittaci est, ioco aliquãdo ad Myrsilum dictum. Ego vero non tyrannũ, sed gubernatorem nauis si videam senem, pro miraculo sim habiturus. quod autem ab hoc ad illum transfertur hoc dictũ, ego id de mutatione hac sentio, quod adolescens ille, qui cum canem saxo petens nouercam ferijsset, ne sic quidem male cecidisse dixit. Itaque ergo & sapientissimum iudicaui esse Solonem, qui oblatam tyrannidem recusauerit: & Pittacus si solus dominari non fuisset aggressus, nunquam dicturus erat, Difficile est esse probum. Ac Periãder mihi videtur tyrannide tanquam paterno morbo circumuentus non male emergere sese, salutaribus adhuc vtens consuetudinibus ac colloquijs hominum prudentum, ijsque obsequens: neque admittens Thrasybuli ciuis mei consilium, qui eum ad oppressionem summorũ hominum hortatur. Nihil enim discriminis est inter colonum qui loco tritici & hordei locustas comportare velit & aues, atq; tyrannum qui mancipijs quam viris malit præesse. Quippe multa mala dominationis vnico hoc compensantur bono, honore videlicet & gloria, siquidem bonis aliquis tanquam melior, & magnis vt maior imperet. qui autem securitatẽ decoro neglecto quærunt, digni sunt qui non hominibus, sed ouibus, equis bobusque multis præsint. Verum enimuero hospes iste in sermones nos coniecit nihil ad rem facientes, dum non curat dicere atq; inquirere de ijs, quæ congruunt ad cœnam euntibus. nisi forte non putas sicut præbitoris, ita etiam inuitati suum esse apparatum. Sybaritæ feruntur toto ante anno mulieres inuitare soliti, vt eis liceret per ociũ vestibus auroque

Quomodo ad conuiuiũ sit accedendum.

roque ornatis ad cœnam venire. Ego autem plus temporis requirere puto probe cœnaturi legitimã præparationem. quia difficilius est mores decore componere, quam corporis curiosum inutilemque ornatum conquirere. Qui enim sapit, is non sese tanquã vas implendum ad cœnam apportans venit: sed vt serio iocoque aliquid acturus, auditurusq; & dicturus, prout occasio conuiuarum quemque monebit, siquidem velint suauiter vna esse. Licet sane obsonium vitiosum auersari, & si vinũ non probetur, ad nymphas confugere at conuiua qui caput obtundat, importunus atque intractabilis, omnem cum vini & cibi, tum musicę gratiam corrumpit atque perdit. conceptamque molestiam deponere non est facile, cum nonnullis per omnem vitam inhęreant mutuæ offensæ, velut crapulæ quidã sensus pridianæ, ortæ ex contumelia inter pocula aut ira. Itaque Chilo rectissime, qui cum heri vocaretur, non ante condixit, quam eorum qui inuitarentur eodẽ nomina singulatim cognouisset. dicebat enim quibus cum necesse esset vna nauigare, aut militare, eorum etiam molesto comitatu ac contubernio vtendum esse. vltro autem qualibuscunq; admiscere se conuiuis, nõ esse sani hominis. Ægyptij in conuiuia inferre solent sceletũ, id est exsiccata hominis, atq; inter se compacta ossa, hortarique conuiuas vt meminerint se non ita multo post tales fore. is quanquam ingratus & intempestiuus comessator, tamen suum habet locũ, non ad potum & voluptates, sed ad mutuum amorem dilectionemq; cohortans, monensque vitam breue tempus sortitam non debere malis rebus longam reddi. Inter hos sermones ad cœnaculum peruenimus. Ibi Thales lauare recusauit, quod vnctum se esse diceret. obiens tamen cursus spacia, & palæstras spectauit, & lucum ad mare probe exornatum: non quod eorum quicquã admiraretur, sed ne contẽnere Periandrum, eiusve despicere videretur magnificentiæ studium. Cæteros, vt quisque vnctus lotusve erat, famuli per porticum in conclaue viris destinatum introducebant. Ea tum in porticu Anacharsis sedebat, & ante eum puella stabat cæsariem eius manibus pectens. Hanc Thales ad se perquam liberaliter adcurrentem osculatus, atque ridens: Fac ait hospitem nobis pulchrum, ne terribilis adspectu nobis, ferusque videatur, cum sit mansuetissimus. Mihi autem quærenti

Sceletus Ægyptiorum.

quæ-

Eumetis siue Cleobulina.

quænam hæc esset puella: Sapientem, inquit, & famosam non nosti Eumetidem? sic enim eam pater, vulgo de patris nomine Cleobulinam appellant. Tum Niloxenus: Nimirum, inquit, eam ob ænigmatum peritiam ac sapientiam laudas. nam & in Ægyptum quædam ab ea propositæ quæstiones peruenerunt. Non sane, respondit Thales. his enim illa tanquam taxillis vbi ita res fert vtitur, & cõcertat cum compellantibus. Sed & animi altitudo inest ei mirabilis, & ingenium ciuile atque humanum, ac facit vt pater ciuibus humanius populariterque imperet. Omnino, inquit Niloxenus, ita videtur. idque apparet intuenti tenuitatem in amictu eius atque simplicitatem. sed quid causæ est, quod Anacharsin ita amanter curat? Quia, respõdit Thales, vir is est temperans, multarumq; rerum gnarus, rationemque victus & purgandi, qua in ægrotis curandis Scythæ vtuntur, prolixe ei libenterq; tradidit. atq; adeo nunc etiam discere eam aliquid atq; disputare puto, dum virum tractat istum atque mulcet. Cum iam cœnaculo appropinquaremus, occurrit nobis Alexidemus Milesius, Thrasybuli tyranni filius spurius, inde perturbato animo egressus, iratusque secum quædam, quæ nos percipere nequiuimus, mussitans. Is vbi Thaletem conspexit, paulutum sese colligens, atque ad se reuersus: Atroci, inquit, iniuria nos Periander affecit, nõ passus me soluere nauim, cum quidem id cuperem, sed vt ad cœnam manerem exorans: & nunc venienti cœnatum sedem adsignans indignissimam, Æolibus, & insulanis, ac quibusuis tandem hominibus Thrasybulo prælatis. satis enim euidens est, despici ab eo patrem qui me misit, meamque in eum redundare contumeliam. Itane vero, ait Thales, metuis, ne quemadmodum Ægyptij stellas aiunt virib. pro loci in quem attolluntur, aut deuehuntur conditione augeri minuive, ita tibi quoq; locus claritatem obscuritatemve adferat? & Lacone illo deterior es, qui cum ei in choro quodã vltimũ locũ præfectus adsignasset, Bene, inquit, abs te factum est, qui rationem huius quoq; loci cohonestandi repereris. non enim curandum est quo loco aut post quos collocemur: sed vt quib. adsidemus, cum ijs bene nobis conueniat, statimq; in nobis ipsis principium ansamq; amicitiæ inesse ostendamus, dum non succensemus locanti, sed laudamus quod talibus nos adiunxerit. Etenim qui

Locus.

loci

loci cauſa iraſcitur, is magis ei iuxta quē poſitus eſt, quam collocanti ſuccenſet, & vtriq; infenſus fit. Verba hæc ſunt, inquit Alexidemus, ac obſeruaui vos quoque ſapientes honorem ſectari. ſimulque præteritis nobis diſceſſit. Nobis autem inſolentiam hominis mirantibus, Thales: Ingenio eſt, ait, ſtupido ac monſtroſo. qui etiamnum adoleſcentulus, cum allatum Thraſybulo eſſet vnguentum præclarum, id in magnam crateram infudit, meroque affuſo ebibit, inimicitia amoris loco perpetrata. Secundum hæc famulus accedens: Iubet, inquit, Periander te vna cum Thalete venire viſum quid rei ſit quod modo eſt ad eum allatum, temerene ſit natū, an mōſtrum ſit atque prodigiū. ipſe enim valde videtur perturbatus, cōtaminari ac pollui eo ſacrificium cenſens. hæc locutus, in domum quandam nos deduxit, vnam ex his quæ circa hortum erant. Ibi adoleſcens quidam paſtoralis, vt videbatur, imberbis adhuc, forma non contemnenda alioqui, explicato ſcorteo ſacculo, monſtrauit nobis infantem equæ, vt aiebat, partu editum, ſuperne ad ceruices vſque & manus humana forma, reliquas partes equinas habentem, cæterum in morem hominum recens natorum vagientem. Ac Niloxenus quidem, dij auerruncent vociferatus, oculos auertit. Thales autem aliquandiu in adoleſcentem intuitus, deinde ſubridens, vt ſolebat identidem de arte mecum iocari: Numnam (inquit) Diocles luſtrationem aliquam molieris, negociumq; dijs malorum profligatoribus faceſſes, re terribili ſcilicet atque magna oblata? Quid ni, inquam ego? certe enim, Thales, portenditur ſeditio ac diſſidiū, metuoq; ne malum in ipſum penetret matrimoniū ac poſteros, cum dea priore nondum expiata, alteram hanc, vt cernis, iræ ſignificationem edat. Ad hæc nihil reſpondens Thales, ſed ridens diſceſſit. ac Periādro apud fores obuiā facto nobis, ſciſcitatoque quid videretur de ſpectaculo iſto, omiſſo me, manum eius prehendit, & Quæ, inquit, Diocles mandabit, ea tu per ocium perages. Ego autem tibi cōſulo, vt equarum paſtoribus non vtaris, aut eis des mulieres. Viſus eſt mihi Periander his verbis auditis maiorem in modum delectari. nam & riſum tollebat, & Thaletem amplexus oſculabatur. Tum ille: exiſtimo, inquit, ô Diocles, iam eueniſſe quod ſigno iſto portendebatur. vides enim quantum damnum

Monſtroſus fœtus.

ceperimus, Alexidemo nobiscum cœnare nolente. Post quam intro peruenimus, maiore iam voce Thales, Et vbi tandem, ait, homo ille indigne tulit se collocari? locoque commõstrato, ibi cum ipse accubuit, tum nos vna accumbere iussit, inquiens vel pecunia fuisse se redemturum vt eadem cum Ardalo mensa posset vti. Erat autẽ Ardalus Trœzenius, tibicen ac sacerdos Ardalidum Musarum, quas priscus Ardalus Trœzenius dedicauerat. Ibi Æsopus, qui nuper à Crœso ad Periandrum, ac præterea Delphos ad oraculum missus, humili sella iuxta Solonem superne accumbentem adsidebat, Mulus, inquit, Lydus suam in flumine contemplatus imaginem, pulcritudinemq; & magnitudinẽ corporis sui admiratus, ferocire & equi in morem procurrere intendit. mox autem recordatus asini se filium esse, inhibuit cursum, ferociamque & spiritus repressit. Ad hæc Chilo Laconica voce, Tu quoq;, ait, tardus es, & muli cursum imitaris. Secundum hæc Melissa accessit, & iuxta Periandrũ accubuit. Eumetis autẽ inter cœnandũ sedit. Cæterum me Thales, qui supra Biantem accumbebã, ita compellauit. Cur non significasti, Diocles, Bianti, Naucratitam hospitem iterum ad eum venire cum quæstionibus à rege propositis, vt sobrius & cautus eas percipiat. Ille vero, inquit Bias, iampridem me istis adhortationibus territat. Ego autem noui Bacchum cum alias validum esse, tum à sapientia cognomentum Lysij (quasi Soluentem diceres) inuenisse. itaque non metuo ne plenus eius ad certamẽ minus animi sim habiturus. His illi inuicem verbis inter cœnandum ludebant. Mihi vero consideranti cœnam vsitata ratione nonnihil frugaliorem, subijt apud animum meum cogitare, sapientum & bonorum virorum conuiuia non augere impensas, sed minuere potius, dum superuacanei obsoniorum apparatus omittuntur, & vnguenta peregrina ac bellaria, vinorumque preciosorum diffusiones. quibus cum Periander quotidie vteretur, vtpote in tyrannide, opibusq; & rebus tantis, tum sese istis viris tenuitate & frugalitate commendabat. nam non aliarum duntaxat rerum, sed vxoris quoque demens atque occultans consuetum mundum, frugaliter eam & modice ornatã ostendebat. Sublatis mensis, sertisq; à Melissa distributis, nos quidem libauimus: & tibicina, cum paululum ad vota nostra cecinisset, è

Muli fabula.

Vini vis.

Frugalitas doctorum.

medio

medio abijt. Tunc Ardalus Anacharsin allocutus, interrogauit an apud Scythas tibicinæ essent. qui ex tempore respondit, Ne vites quidem apud Scythas esse. Rursumq; Ardalo dicente, Atqui dij sunt Scythis? omnino, inquit Anacharsis, ijque intelligentes humanæ linguæ. neque Scythæ putant, quod Græci: qui quanquam Scythis eloquio præstare se censent, tamen deos ossium & lignorum sonos quã humanam vocem libentius audire opinantur. Quid intulit Æsopus, si videres ô hospes, nostri temporis fistularum fabros, qui ossa hinnuleorum abijciunt, & asininis vtuntur, melius sonare hæc dicentes. qua de causa etiam Cleobulum tibia hinnulea ad fistulam Phrygiam impulit mirari aurem cornigeram ictus gratia. vt mirari subeat, asinum animal crassissimum & à musica alienissimum, tamen ossa tenuissima & maxime canora suppeditare. Hîc Niloxenus, nimirum, inquit, hoc est quod nobis Naucratitis Busiritæ vitio vertunt, qui asininis iam vtimur tibijs, cum ipsis etiã tubam audire nefas habeatur, quia eius sonus asininæ voci est similis. nostis autem asinum apud Ægyptios propter Typhonem in infamia esse. Facto deinde silẽtio, Periander cernens Niloxenum cupere quidem, sed tamen non audere sermonis facere principium, Ego vero, ait, ciuitates magistratusque laudo, qui priore loco hospitibus, deinde ciuibus responsa dant. itaque placet, vt in præsentia nostri sermones, quippe indigenæ & familiares, aliquantulum cessent, & quasi in concionem aditus permittatur Ægyptijs istis ac regijs quæstionibus, quas optimus hic Niloxenus ad Biantem adfert, Bias autem vult vna nobiscum excutere. Et Bias: vbi enim, aut quibus cum malit quisquam de his experiri, si ita vsus ferat, quæstionibus soluendis? præsertim cum rex mandauerit, vt à me principium fiat disputationis, & ea ordine per vos omnes circumeat. Ad hæc verba codicillos Bianti porrexit Niloxenus, iussitque apertos coram omnibus legere. eorum quæ continebantur scripta, hæc erat sententia. Amasis rex Ægyptiorum Bianti Græcorum sapientissimo S. Certat mecum Æthiopũ rex de sapiẽtiæ præstantia: victusq; alijs in rebus, vltimo loco absurdam à me & immanem rem postulat, mare me iubens ebibere: idque ea conditione, vt si præstem, multi eius pagi multæque vrbes meæ fiant ditionis: sin vero, oppida quæ circa Ele-

De fistulis & ossibus.

Asinus.

De mari ebibendo.

Elephantinam ſunt amittam. Tu quo pacto id fieri poſſit diſpice, & ſtatim nos remiſſo huc Niloxeno doce. Si quid à me ciues amicique tui deſiderabunt, non deero ijs. Vale. His recitatis, non multum temporis cunctatus Bias, ſed paululum ſecum meditatus, & paucula cum Cleobulo, qui pone accumbebat, collocutus, Quid narras, inquit, Niloxene? tot hominum rex Amaſis, tantumq; ditionis præſtantiſſimæ poſſidens, ebibere mare volet obſcurorum & vilium pagorum gratia? Tu vero, inquit Naucratites, tuo arbitrio perpende quid fieri poſſit. Indicet ergo, ait Bias, Æthiopum regi, debere eum interim dum ipſe mare quod nunc eſt ebibit, in mare exeuntes fluuios inhibere. nam de eo quod nunc eſt mari, non de futuro mandatum fuit. Quæ ſimulatq; dixit, Niloxenus præ voluptate non continuit ſe, quin amplecteretur atque oſcularetur hominem. Reliquis autem reſponſum Biantis laudantibus atq; approbantibus, ridens Chilo: Hoſpes, inquit, Naucratita, antequam mare ebibatur domum nauigãs Amaſidi indica, non eſſe ei quærendum quomodo tantum ſalſuginis exhauriat, ſed potius vt potabile ac dulce ſubditis regnum ſuum faciat. harum rerum callentiſſimus, optimuſq; magiſter eſt Bias, quibus perceptis Amaſis nihil opus habebit aurea ad lauandos pedes pelui qua terreat Ægyptios, ſed omnes ipſum demerebuntur atque diligent ob virtutem, etiamſi millies eſſet quã nunc videtur inuiſior. Eſt vero, inquit Periander, operæprecium vt vniuerſi viritim (vt Homerico more loquar) Amaſidi tales contribuamus primitias. Sic enim & illi additamentum ipſa negociatione præſtabilius fiet, & nobis ſingulis aliquid vtilitatis accedet. Tum Chilo, Principium, inquit, dicendi Solon æquum eſt vt faciat, non tantum quia natu omnibus reliquis eſt grandior, & primo accumbit loco, ſed maximum ac perfectiſſimum quia gerit magiſtratum, Athenienſium legiſlator. Ibi tum Niloxenus ſubmiſſa ad me voce: Profecto, inquit, multa falſo creduntur, multique ſunt qui ſiniſtris rumoribus de ſapientibus viris delectantur, quos vel ipſi ſibi confingunt, vel ab alijs prompte accipiunt. quomodo etiam ad nos in Ægyptum renunciatum fuit, Chilonem amicitiæ atque hoſpitij ius reſignaſſe Soloni, quod hic leges mutabiles eſſe dixiſſet. Ridicula, inquam, narratio, ita enim primus Chiloni erat repu-

Od.v.initio.

repudiandus Lycurgus, qui vna cum legibus totam conuellit atque immutauit rempub. Lacedæmoniorum. Cæterum Solon paululum moratus, Mihi, ait, videtur hac ratione maxime gloriam cōsecuturus siue rex siue tyrannus, si vnius imperium in popularem reipu. statum ciuibus conuerrat. Subiecit Bias: si primus pareat legibus patriæ. Post hos Thales pronunciauit, eum sibi principem videri beatum, qui naturæ ordine senex moriatur. Quartus Anacharsis: si solus sit prudens. Quintus Cleobulus: si familiarium nemini fidat. Sextus Pittacus: si subditos princeps ita condocefaciat, vt non ipsum, sed ipsius causa metuant. Vltimus Chilo: principem nihil meditari debere mortale, sed omnia immortalia. His dictis à Periandro postulauimus, vt ipse quoque diceret aliquid. Ille vero vultu non admodum hilari, sed ad seueritatem composito: addo ergo, inquit, dictas sententias omnes fere sanæ mentis hominem ab imperio gerendo deterrere. Et Æsopus, vt erat reprehendendi studiosus: Hæc igitur, ait, oportebat nos seorsim tractare, ne dum consiliarij volumus esse & amici principum, eorum fiamus accusatores. Huius caput tangens Solon ac renidens, Non, inquit, videtur tibi moderatiorem principem ac tyrannum æquiorem reddere, qui ei persuadet præstare non imperare quam imperare? Quis vero, respondit Æsopus, tibi malit credere, quam Deo? cuius sententia ex hoc tibi dato oraculo apparet, *Sapientũ dicta de Principe.*

Felix vrbs, vocem præconis quæ vnius audit.

Et Solon: enimuero, inquit, nunc quoque Athenienses vnicum audiunt præconem, nimirum legem, quamquam penes populum reipub. sit potestas. Tu autem coruorum graculorumq; voces audire peritus, tuam ipsius vocem non accurate exaudis: sed qui vrbem de Apollinis sententia beatissimam fore putes quæ vnum audit, conuiuij hanc laudē esse censes, vt omnes differant ac de omnibus. Tu enim, infert Æsopus, nullam legem posuisti, ne inebrientur serui, sicut Athenis seruis amoribus & sicca vnctione interdixisti. Cum risisset Solon, Cleodemus medicus: atqui siccæ vnctioni, inquit, simile est, vino rigatum loqui. est enim suauissimum. & Chilo id sic excepit: itaque eo tanto magis abstinendum est. Rursum Æsopus, Et quidem, ait, Thales visus est dicere, fore vt celerrime consenescat. Hic ridens Pe-

riander,sic est locutus. Merito quidem nos, Aesope, pœnam dedimus, qui prius quam Amasidis sermonem reliquum in medium proponeremus, in alias incidimus disputationes. Tu itaque Niloxene reliquum Epistolæ inspice, virisque his præsentibus vtere. Tum Niloxenus hæc. Equidem postulatum illud Aethiopicum nihil aliud quam, vt est apud Archilochum, scuticam confractam appellare quis iure possit. Tuus autem hospes Amasis in hoc quærendi genere humanior est & elegantior. Iussit enim eum explicare quid sit vetustissimum, quid pulcerrimum, quid maximum, quid sapientissimum, quid communissimum, atque adeo quid vtilissimum, quid damnosissimum, quid fortissimum, quid facilimum. Quid, inquit Periander, respondit ne, & soluit singula isthæc? Audietis, ait Niloxenus, quomodo & vestrum erit iudicium. Summam enim in hoc rex noster impendit operam, vt neque calumniari responsa possit dici vere, neq; lateat & non arguatur si quid erratum est respondendo. Recitabo autem vobis quo modo respondit. Quid antiquissimum? Tempus. Quid maximum? Mundus. Quid sapientissimum? Veritas. Quid pulcerrimum? Lux. Quid communissimum? Mors. Quid vtilissimum? Deus. Quid damnosissimum? Genius. Quid robustissimum? Fortuna. Quid facilimum? Quod suaue est. His ita recitatis, Nicarche, factoque silentio, Thales Niloxenum interrogauit, an has solutiones probasset Amasis. Respondenteque eo, quasdam admissas ab eo fuisse, quasdam improbatas, Et vero, inquit Thales, examinādæ sunt: omnes enim vitia magna erroresq; habent. quale est, (verbi gratia) quod tempus omnium rerum vetustissimum dixit. quod quî potest esse verum? cum pars eius præterierit, alia sit præsens, alia futura: & quod post nos erit tempus, rebus hominibusque qui nunc sunt recentius esse quiuis videat. Iam quod veritatem putat esse sapientiam, tantundem mihi videtur ac si lumen oculum vocaret. Quod si lumen, ita vt est, pulcrum esse censuit, quomodo factum est vt ipsum Solem præterierit? De cætero quod respondit de diis ac geniis, id audax atque periculosum est responsum: valde etiam à ratione alienum est, quod de fortuna dixit: non enim ea tam facile mutaretur, si ita validissima rerum esset atque robustissima. Sed neque mors communissimum est, quæ nihil ad viuos pertinet,

Variæ quæstiones.

net. Cæterum ne videamur in aliorum pronunciata inquirere, nostra cum eorum dictis componantur. & si Niloxeno ita videtur, primum ego me effero qui de singulis interrogetur. Exponam deinceps quid quæsitum: quid responsum fuerit. Quid est antiquissimum? Deus, inquit Thales. ortu enim caret. Quid maximum? Locus. reliqua enim mundus continet, ab hoc continetur. Quid pulcerrimum? Mundus. omnes enim eius partes ordine aptæ sunt. Quid sapientissimum? Tempus. id enim alia inuenit, reliqua inueniet. Quid communissimum? Spes. quibus enim reliqua omnia desunt, hæc adest. Quid vtilissimum? Virtus. hæc enim reliqua etiam recte vtendo vtilia facit. Quid damnosissimum? animi vitium. huius enim præsentia plurima bona corrumpuntur. Quid validissimum? Necessitas. ea enim sola est insuperabilis. Quid facilimum? Quod est naturæ consentaneum. nam voluptates etiam sunt, quæ sæpenumero respuantur. Cum Thaletis dicta omnes approbassent: Cleodemus, Huiusmodi, inquit, Niloxene, quæstiones proponere & soluere regibus conuenit. barbarus autem iste, qui mare Amasidi propinabat, breuitate sermonis refellendus fuit ea, qua vsus est aduersus Alyatten Lesbiis scripto superbe aliquid insolens mandantem Pittacus. nihil enim respondit aliud quam debere eum cepas & calidum panem edere. Hunc eius sermonem sic excepit Periander. Enimuero priscis quoq; Græcis in more positum fuit, Cleodeme, huiusmodi inter se quæstiones proponere. auditu enim accepimus, Chalcidem ad Amphidamentis exequias conuenisse poetas, quorum tum inter sapientes maxime vigebat gloria. Fuerat autem is Amphidamas vir ciuilis, cumque multum negocii exhibuisset Eretriensibus, in pugnis ob Lilantem commissis ceciderat. Sed cum poetarum carmina atte elaborata difficilem molestamque facerent diiudicationem ambigua victoria, & concertatores gloriosi Homerus atque Hesiodus præ sui reuerentia plurimum arbitris dubitationis afferrent: ventum est ad huiusmodi quæstiones, proposueruntque, inquit Lesches, talia:

Alia solutiones earum.

Quæstiones argutas mos inter se proponendi vnde?

Musa mihi refer hæc, quæ nec prius euenerunt,
Nec post euenient.---- & respondit Hesiodus ex tempore:

Sed Iouis ad bustum sonitu cum quadrupedante
Frangentur currus ab equis cetamine anhelo:

diciturq; ea maxime de causa magni factus ac tripode donatus. Quid vero, inquit Cleodemus, hæc à scripis Eumetidis differunt, quos illam animi iociq; causa nectentem, vt aliæ cingula solent, & reticula, mulieribus proponere fortassis indecorum non est: ridiculum vero, si eos vt rem seriã tractent viri cordati. Ac Eumetis quidẽ, cum, vt apparebat, dicere aliquid aduersus Cleodemum cuperet, præ verecundia sese cohibuit, faciesq; eius tota rubore oppleta fuit. Sed Æsopus, veluti vlciscens eam: An vero ait, non magis ridiculum est, non posse nos ista soluere? quale est quod paulo ante cœnam nobis proposuit:

Laßkopff.

Igni hominem æs humano in corpore figere vidi.

potesne explicare, hoc quid sit? Ne scire quidem opus habeo, respondit Cleodemus. Et vero, inquit ille nemo te melius istam rem nouit aut vsurpat. quod si inficias ire velis, testes habeo cucurbitulas. Risit Cleodemus: nemo enim medicorum ea tempestate frequentius cucurbitulis vtebatur, idque remedij propter vsum non parum laudis inuenerat. Cæterum Mnesiphilus Atheniensis socius imitatorque Solonis Periandrum sub hæc ita compellauit. Equidem æquum iudico, vt sicut vinum ita sermo quoq; non pro censu aut præstãtia virtutis, sed ex æquo inter omnes distribuatur, sicut in populari statu reipubilicæ. At quæ iam à vobis dicta sunt de dominatione, & regno, ad nos, qui populares sumus, nihil pertinent. Itaq; censeo debere vos denuo ea de reipu. forma, in qua æquali omnes iure viuunt, viritim aliquid conferre, auspicante iterum Solone. Placuit hæc sententia omnibus. Primusq; Solon: tu quidem, inquit, Mnesiphile audiuisti cum vniuersis Atheniensibus, quis meus sit de repub. sensus. Quando autẽ nunc quoq; vis audire, videtur mihi ciuitas maxime beata fore & cõseruatura popularem statũ, in qua iniuriæ alicuius autorem non minus illæsi quam qui læsus est in ius rapiant atque puniant. Secundus Bias dixit, eum popularem reip. statum esse optimũ, in quo legem vniuersi tanquam tyrannũ metuant. Thales: vbi neque diuites nimis neq; pauperes sint ciues. Anacharsis: in qua cũ reliqua omnia æqualia habeantur, virtuti tamẽ potior, vitio deterior conditio deferatur. Quintus Cleobulus

De populari reipub. statu.

lus pronunciauit populum maxime facturum officium, si ciues reprehensionem magis metuant quam legem. Sextus Pittacus: vbi magistratum gerere non licet malis, licet bonis. Conuersus deinde Chilo: ea, inquit, optima est respublica, in qua maxime leges, minime oratores audiuntur. Rursum vltimus omniū Periander de dictis horum ita censuit, videri sibi omnibus his pronunciatis eam commendari popularem rei p. formam quæ similima sit optimatum in ciuitate gubernationi. Hac quoq; disputatione finita, postulaui ego, vt domus quomodo regenda sit nobis illi explicarent: quod regni & ciuitatis gubernatio paucis obueniret, quiuis aūt nostrûm larē domesticum familiamq; haberet. Hîc ridens Æsopus: Non ita, inquit, res habet: siquidē in quibusuis illis Anacharsidem numeras. qui non modo non habet domum, sed & iactat se hoc nomine, quod domo carens, curru vtatur, quomodo Solem aiunt curru circumuehi, aliasq; aliam cœli obire regionem. Respondit Anacharsis: Itaque ergo aut solus deorum liber, aut omnium liberrimus ille est, omnibusque imperat, nulli paret, sed regnat ac habenas tenet. Verum Solis currus quam pulcritudine excellens, magnitudineque mirabilis sit, te fefellit. alioqui non eras eum cum nostro ioci gratia comparaturus. Videris autem mihi, Æsope, pro domo habere lutea & figlina ista claustra, perinde ac si testam, non ipsum animal cochleę nomine afficeres. itaque non iniuria risum tibi mouit Solon, qui cum domum Crœsi sumtuose ornatam vidisset, nō statim pronunciauit dominum eius beate ac feliciter habitare: quod bona in ipso domino sita potius, quam quæ circa ipsum erant, spectare cuperet. Atque apparet te tuæ oblitum vulpis, quæ cum in certamen de varietate ornatus cum panthera venisset, ea quæ intus sibi essent ornamenta disceptatorem inspicere iubebat: his enim se magis varie, quam panthera esset, ornatam. Tu vero fabrorum & lapicidarum opera circumspicis, eaque pro domo habes: non ea quæ intus quisque sua habet, liberos, coniugium, amicos, familiam: cum quibus probe compositis si quis vel in fouea formicaria vel in nido aliquo degit, rerumq; communitate vtitur, domum is bonam & beatam incolit. Hæc ego cum Æsopo responsa volo, tum pro mea stipe Diocli collata. reliqui pro se suam quisque sententiam pronuncianto. Tum

Domus quid sit.

Familia quæ optima.

Solon: Ea, inquit, mihi optima videtur domus, vbi res est neque iniuste parta, neque in ea vel conseruanda diffidentiæ, vel insumenda pœnitentiæ est locus. Bias: In qua dominus sua sponte talem se gerit, qualem foris propter leges. Thales: in qua plurimum ocii domino conceditur. Cleobulus: in qua plures sunt qui diligant, quam qui metuant dominum. Pittacus: vbi neque requiruntur superuacanea, neque desiderātur necessaria. Chilon: maxime oportet domū vrbi quæ sub rege est similem esse, adieci: q; Lycurgum cuidam qui populare imperium Spartæ instituere ipsum iuberet, respondisse, Prius tu hoc domi tuæ facito. Hoc quoque sermone exacto, Eumetis cum Melissa exiuit. Cum autem Periander Chiloni bene magnum calicem præbibisset, ac Chilo Bianti: Ardalus adsurgens Æsopo ait: Tu vero non huc ad nos poculum transmittes, cum videas istos calicem tanquam Bathyclis poculum inter sese circummittere, nemini alteri impertire? Et Æsopus: ne hoc quidem, inquit, publicum esse videtur poculum, ita iamdiu soli adstat Soloni. Tum Mnesiphilum compellans Pittacus: Cur, ait, Solon non bibit, sed versus suos testimonio suo impugnat hosce,

Ebrietas.

Nunc Veneris mihi grata, & læti munera Bacchi,
Musarumque viris dant ea lætitiam.

Subiecit autem Anacharsis: quia tuam illam duram timet legem, qua si quis per ebrietatem delinquat, duplam eius, quæ sobrio infligeretur, pœnam cōstituisti. Tu vero, inquit Pittacus, ita contumeliose in legem meam peccasti, vt & superiore anno, & nunc ebrius, præmium poposceris atq; coronam. Quid ni, ait Anacharsis, proposito ei qui plus bibisset præmio, primus inebriatus præmium victoriæ poscerē? aut vos me docete quis alius sit multum bibēdi merum finis, quā inebriari? Cum risisset ad hæc Pittacus, Æsopus talem narrauit fabulam. Lupus cum videret pastores in tabernaculo ouem comedere, propius accedens, Quantus, inquit, tumultus exortus esset, si hoc ego fecissem? Tū Chilo, Recte, ait, Æsopus sese vltus est, cui paulo ante cum os obthurauerimus, nunc videt à nobis Mnesiphilo præripi facultatem respondēdi, interrogato cur Solon non biberet. ibi Mnesiphilus hanc rationem attulit. Scio, inquit, Solonis hanc esse sententiam, vniuscuiusuis artis seu facultatis tam

Finis rerum.

diui-

diuinæ quam humanæ opus esse id potius quod ab ea efficitur, quam quo id consit: & finem, quam quæ ad finem pertinent. Nimirum enim textor suum opus magis dixerit lænam aut tunicam, quam radiorum dispositionem, & insubulorum excitationem, ac faber ferruminationem potius, aut securis aciem solidam, quam aliquid eorum quæ eius gratia necessario fiunt, vt carbonum succensio, & apparatus ramenti lapidum. sed & architectus multo magis nos reprehendat, si opus eius affirmemus esse non nauim aut domum, sed ligna terebrare, & lutum miscere. Musæ autem omnino indignentur, si putemus ipsarum opus esse citharam & fistulam, non morum institutionem, & affectuum animi moderationem, quæ consequuntur qui cantilenis & concentibus vtuntur. Ergo Veneris etiam opus non est cōcubitus & corporum mixtio, neque vinum & ebrietas Bacchi. sed qui his conciliatur amor, & desiderium, ac mutua consuetudo & familiaritas. Hæc diuina opera Solon vocat, eaque se ait diligere & consectari maxime in senectute. Est autem amoris virorum ac mulierum mutui effectrix Venus, ob voluptatem corporibus simul commiscens ac colliquefaciens animos. Multi porro non admodum inter se noti aut familiares à Baccho vini veluti ignis opera cuiusdam ingenijs emollitis atq; humectatis principiū aliquod contemperationis inter se amicitiæque nanciscuntur. Cæterum vbi tales conueniunt viri, quales vos Periander conuocauit, nihil (puto) est quod calix aut poculum agat: sed ipsæ Musæ proposito in medium sermone, tanquam sobrietatis cratera, cui plurimum voluptatis, ioci, seriæque rei itē permultum adest, eo excitant, rigantque & diffundunt amicitiam: plerunq; sinentes cyathum super cratera quiescere, quod Hesiodus prohibuit fieri apud eos qui bibere potius quam disserere norunt.

Veneris & Bacchi opus.

Nanque vbi se vino criniti forsan Achiui
Largius inuitant: plenus schyphus est tibi semper. *Ilia. δ. 261.*

Alioqui teneo, apud ansiquos moris fuisse vt propinarent inuicem, certaq;, vt apud Homerum est, mensura biberent per ordinem, quomodo Aiax partes carnis ei qui iuxta adsidebat obtulit. Hæc cū dixisset Mnesiphilus, Chersias poeta (iam enim crimine eum Periander absoluerat, inq; gratiam Chilone deprecante receperat) Nonne, inquit, Diis Iupiter,

Modus bibendi.

piter, sicut heroibus Agamemnon, potum fundit dimensum, vt apud eum conuiuantes inuicem propinarent? Et Cleodemus: Si, ait, palumbes quædam, sicut vos narratis, Ioui ambrosiam adferunt, volatu difficulter ægræq; superatis saxis concurrentibus, quas Planctas Homerus vocat: nō censes etiam nectar ipsum paratu difficile ac rarum esse, vt parce depromtū cuique deorum tribuatur? Fortasse ita est, respondit Chersias. Sed vellem de re familiari disputationē repeti, vt quod ei deest ab aliquo vestrûm explicetur. puto enim omissum esse, quis modus rei faciundæ sit sufficiens. Ad hæc Cleobulus: Atqui, inqnit, lex mensuram sapientib. præscripsit. ineptis fabulam narrabo, quam mater mea fratri obiecit. Aiebat enim Lunam à matre petijsse, vt sibi tuniculam congruentem texeret: ac matrem respondisse, Quî possim vero, cum te iam plenam, mox in cornua attenuatam, rursum dimidio orbe videam? Sic etiam, mi Chersia, homini fatuo & vitioso nulla mensura opum est. necessitates enim eius subinde cuupiditatibus & fortuitis casib. mutantur, suntque similes Aesopi cani, quem is ait hyeme sese contrahentem ob frigus ac conuoluentem cogitare de domo sibi paranda: æstate autem cum porrectus dormiat, magnum sibi videri, & putare neque necessariū & magni laboris opus esse tantam extruere domum. Nonne enim vides Chersia, eos qui modo humiles, plane in arctum se cogunt, vtpote præcise ac Laconice victuri, paulo post nisi omnes priuatorum regumque res possideant, existimare se ob inopiam perituros? Postquam Chersias tacuit, excipiēs sermonem Cleodemus: Veruntamen, inquit, videmus vos quoque qui sapientes estis, inæqualibus mensuris, si quis comparationem instituat, distributa bona possidere. Tum Cleobulus: Nimirum, ait, mi homo, lex veluti textor cuique cōgruam decentemque & mediocrē portionem attribuit. nam tu quoque ratione legis instar in alendis corporibus, victus ratione præscribenda, adhibendisque medicamētis vtens, nō æqualia omnibus, sed conuenientia singulis tribuis. Subiecit Ardalus hæc. numnam ergo etiam sodalem nostrum, Solonis hospitem Epimenidem, lex aliqua reliquis abstinere cibis iubet, ac tantū exiguā partē arcentis famem materiæ Alimum Græci vocant: quam ipse sibi componit voluptatem, sumere ore, itaque impransum incœnatumque perdurare?

Ody. μ. 61.

Modus rei familiaris.

rare? Hæc oratio cum omnes conuiuas attentos tacitosq; reddidisset, Thales iocans, probe facere Epimenidem dixit, qui molendo coquendoq; cibos molestias sibiipsi facere nollet: quod Pittaco vsuueniret. se enim cum in Lesbum venisset, audiuisse hospitam sic cantare ad pistrinum: Mole pistrinum, mole: nam & Pittacus molit, rex magnæ Mitylenæ. Solon autem: miror (inquit) Ardale, legem de victus Epimenidis ratione non legisse te in Hesiodi scriptam versibus. is enim est, qui primus Epimenidi semina huius alimenti præbuit, dum eum docuit quærere,

Quanta sit vtilitas in maluis asphodelisque.

Existimas vero, inquit Periander, tale aliquid Hesiodo in mentem venisse, ac non potius eum, vt est assiduus parsimoniæ laudator, ad cibos vilissimos nos, quippe dulcissimi qui sint, voluisse adhortari? vtilis enim est maluæ esus, & suauis hastula regia. Ista vero famem ac sitim arcencia, medicamēta potius esse audio quam cibos recipientia mel & caseum barbaricum: & multa minime vulgarium seminum. quomodo ergo non, quod est apud Hesiodum, in fumo poneretur clauus, & *Malua & albuci vsus.*

Mulorumque opera, atq; boum iam cuncta perirent.

si tanto opus foret apparatu? Miror autem tuum, Solon, hospitem, si nuper cum Delijs magnam lustrationem faceret, non obseruauit ab ipsis in templum inferri monimenta atque exempla primi alimenti, cum alijs sponte sua nascentibus, maluam & albucum: quorum probabile est Hesiodum quoq; nobis vilitatem ac simplicitatem commendare. Non hæc modo, inquit Anacharsis, sed & vt ad sanitatem inter præcipua conducens vtraque planta laudatur. Recte dicis, ait Cleodemus. Apparet enim Hesiodum medicum fuisse, qui tam accurate & perite de victus ratione, vini temperie, aquæ bonitate, lauacris, mulieribus, coitus tempore, & infantium sessione disseruerit. Mihi autem videtur Æsopus rectius sese Hesiodi discipulum professurus, quam Epimenides. ille enim pulcræ suæ & variæ ac multarum linguarum vsu ornatæ sapientiæ initium sumsit ex accipitris ad lusciniam sermone. Cuperem autem Solonem audire. probabile enim est hunc cum Athenis Epimenide multum temporis vsus sit familiariter, nosse qua de causa quove instituto

stituto is talē amplexus sit victus rationē. Quid attinebat, respondit Solon, ex eo causam quærere? cum in promptu sit, proximum à summo & maximo bono esse hoc, quam minimum requirere nutrimentum: siquidem recte creditum est summum bonum esse nullo prorsus alimento indigere. Hoc vero mihi nequaquā videtur, inquit Cleodemus, siquidem licet dicere quod sentio: maxime mensa apposita, quæ alimento sublato tollitur, cum sit dijs amicitiæ hospitijq; patronis cōsecrata. Sicut aūt Thales ait igne dēto totius vniuersi exstituram confusionem: sic mensa abolita necesse videtur esse omnes familiæ partes deletum iri. simul enim tollitur ignis Vestalis, focus sacer, crateres, conuiuia, hospitia, quæ prima sunt & humanissima hominum inter se commercia. atque adeo tota vitæ ratio peribit, siquidem à negocijs aliquod est hominibus ad oblectationes diuerticulum, quibus victus apparatio & vsurpatio plurimum præbet materiæ. Iam & in agriculturam hoc mali redundabit. qua cessante tellus nobis relinquetur informis, atque inculta, ob vacationē operum repleta sterilis materiæ, & fluuiorum eluuione inundata. vnaq; peribunt artes omnes atque opificia quibus illa præest, fundamentumq; & materiā suppeditat, ac quæ illa remota nihil sunt. Quin & honor dijs nullus porro erit: qui Soli exiguus, Lunæ etiam minor habebitur, vbi ad homines ab ijs præter lucem & teporem nihil rediturum sit. Ioui autem pluuio, & Cereri arationis auspici, & Neptuno stirpibus prospero, vbi ara erit, vbi sacrificium? Aut quomodo gratiarum dator Bacchus erit, si nihil eorum quæ largitur ipse requiremus? Quid sacrificabimus, quid libabimus, quas offeremus primitias? Omnia hæc cum summarum subuersione rerum coniuncta sunt. E quidem brutum est omnes & vsquequaque consectari voluptates: fugere autē omnes, idq; omnino, voluptates, stupidi est. Esto enim suas quasdam peculiares & præstantiores animi esse, quibus is fruatur, voluptates. certe nulla est corpori alia, qua innocentius frui possit, quam ab alimēto voluptas. quod omnibus est compertum hominibus. Mensa enim in medio proposita, communicant cœnis. rei venereæ tenebras prætexunt densas. quia huius voluptatis communicationem belluinam impudentemque iudicant perinde, atq; illius abstinentiam. Vbi finē dicendi fecit Cleodemus,

Nullo nutrimento vti an summum sit bonum.

ego succedens in partes eius, Hoc vero, inquam, præteris, *Somnia.* quod somnus simul cū nutrimento proscribitur. & somno sublato, somnia nulla sunt, ac vetustissima nobis diuinandi ratio aboletur. Ad hæc vita informis erit nostra, ac quodāmodo corpus animo frustra fuerit circumdatum. plurimæ enim eius, & præcipuæ partes ita sunt factę, vt instrumenta sint nutritionis: lingua videlicet, dentes, stomachus, iecur, quorum nihil vel frustra, vel ad alios comparatum est vsus. Itaq; alimento qui nō opus habet, ne corpore quidē is indiget. quod est nihil aliud, quam ipsum seipso opus non habere: nemo enim nostrū sine corpore est. Atq; hæc quidem, inquam, ego veluti symbolum ad patrocinandum ventri dare volui. si Solon, aut alius habet aliquis quod obijciat criminis, paratus sum audire. Maxime vero, inquit Solon, nisi si volumus videri iudicio quam Ægyptij minus valere. ij enim mortuum dissecto ventre Soli ostendunt, deinde intestinis in profluentem abiectis, reliquum cadauer vt iam purgatū procurant. Re vera enim corporis nostri cōtaminatio sunt ista, atq; orcus veluti apud inferos exitiosis quibusdam fluminib. & ventis simul atq; igni cōfusis, cadaueribusq; oppletus. Viuum quippe nullū viuo nutritur alimēto: sed nos necantes ea, quę animata sunt atq; nascuntur, & vita non carere eo liquet quod aluntur & augescunt, iniuste agimus. Enimuero esu carniū abstinere, quod factitasse *Contra esum eorum quæ vixerunt.* Orpheum illū priscum accepimus, calumnia magis arguta est, quā vera depulsio criminis iniuriarū à luxu profectarū. Vnica est ratio vitandi sceleris, & purum se præstādi, si quis se ipso contentus, nihilq; extra se positū desiderans, viuat. Quem vero Deus ita cōparauit, vt citra aliorum damnum suam salutem tutari non possit, huic ille naturam iniustitię principium destinauit. Nonne igitur, mi Diocles, æquum erat cum iniustitia simul exscindere ventrem & stomachum & iecur? quæ membra nullius bonæ rei sensum appetitumve ingenerant: coquorum autem instrumentis similia sunt, cultris puta, lebetibus: tū molitorijs, caminis, & puteorum fossioni, paniq; coquendo inseruientibus. Nimirum enim possis animaduertere in multis hominibus animā in corpore esse tanquam in pistrino abditam, eius tantum necessitatū causa hac illac circumcursitantem. Quemadmodum profecto nos quoque paulo ante inuicem non vidimus neque

que audiuimus, ſed quiuis noſtrûm pronus neceſſitati nutritionis inſeruiebat. nunc menſis remotis liberati, vt vides, ſertiſque redimiti inter nos diſſerimus, mutuaque fruimur conſuetudine, & ocio, ſoluti neceſſitate expetendi alimenti. Quod ſi is ſtatus, in quo ſumus in præſentia, per omnem noſtram duraret vitam, nonne in perpetuo degeremus ocio, neque paupertatem metuentes, & diuitiarum ignari? Studium enim rerum ſuperuacanearum ſtatim comitatur neceſſariorum appetitionem. Iam quod alimentum debere eſſe putat Cleodemus, vt menſæ ſint, & crateres, poſſitque Cereri & Proſerpinæ ſacrificari: alius eodem iure dixerit bella debere eſſe & pugnas: vt muros, naualia, armamentariaque habeamus, & centum hoſtibus occiſis Hecatomphonia immolemus, quam ferunt apud Meſſenios legem valere. alius etiam ſanitatem indigne ferat, ſcilicet inique fuerit comparatum, ſi nemine ægrotante lecti mollis nullus ſit vſus, nullus culcitræ, neque Æſculapio ſacrificemus, neque dijs auerruncatoribus, & medicina cum inſtrumentis medicamentiſque ſuis ingloria & abiecta negligetur. quid enim hæc ab illo differunt? certe enim cibus vt remedium famis ſumitur: & curare ſeipſos dicuntur, qui victus ratione vtuntur certa: quod non voluptatem aut iucunditatem aliquam conſectentur, ſed naturæ neceſſitati obſequantur. Etenim moleſtias quam voluptates plures enumerare licet à cibo ortas. immo autem voluptati in corpore & locus exiguus, & temporis parum eſt: cibi apparandi occupatio & difficultas quantis nos impleat turpitudinibus & doloribus quid attinet dicere? Equidem Homerum arbitror eo reſpexiſſe, cum Deos immortales eſſe eo argumento demonſtraret, quod alimento nullo vterentur.

Cibi incommoda.

Iliad. ε. 341.

Nam neque edunt Cereris, neque Bacchi munera potant:
Hinc immortales, & caſſi ſanguine habentur.

innuit enim non viuendi modo, ſed & moriendi viaticum eſſe nutrimentum. Hinc enim morbi corporibus adhæreſcunt, quibus repletio ſæpius quam inedia cauſam præbet: ac plerunque maioris eſt laboris ingeſtum conſumere & diſſipare alimentum, quam comparare Sed perinde ac ſi Danaides quærerent anxie qualem acturæ vitam forent, & quid rei geſturæ, ſi dolij ſui tractatione liberarētur: ita nos percunctamur, ſi contingeret nobis finem facere tam varia

terra

terra marique conquirendi & congerendi in carnem noſtram inexplebilē, quidnam eſſemus acturi. quia ob imperitiam rerum pulcrarum vitam neceſſitatibus inſeruiētem amamus. Quemadmodum igitur qui ſeruierūt, libertatem conſecuti pro ſeſe ac propter ſeipſos ea faciunt, quæ olim dominorum obeuntes miniſteria fecerant: ſic anima nunc quidem multis occupata eſt laboribus in alendo corpore: ſed eo miniſterio vbi fuerit exonerata, ſeipſam nimirum libertate potitam alet, viuetque in ſeſe & in veritatem intuens, nemine alio abripiente aut abducēte. Hæc, Nicarche, de alimento fuerunt diſputata. Nondum finem dicendi fecerat Solon, cū intro venit Gorgias Periandri frater, à Tęnaro reuerſus, quo miſſus fuerat vt oraculis quibuſdam ita monētibus rem ſacram faceret, ac pompam duceret. Eum à nobis ſalutatum, Periander amplexus atq; oſculatus, iuxta ſe collocauit. Ibi fratri Gorgias ſeorſim quædam renunciauit, ita audienti, vt ſatis appareret varie ea narratione affici eum, modo dolentis, mox indignantis, ſæpe diffidentis, mox admirantis ſpeciem præbentem. Tandem ridens nos ita affatur: Cupio, inquit, iam nunc vobis narrare quid nuncij acceperim: ſed vix audeo, qui meminerim Thaletē aliquando dixiſſe, efferenda ea eſſe quæ ſunt probabilia, reticenda incredibilia. Sub hæc Bias: Atqui, ait, Thaletis hoc quoque ſapienter dictum eſt, hoſtibus etiam vbi credibilia narrant fidem derogandam, amicis etiam quæ fidem excedunt credēda eſſe. inimicos autem ego cenſeo malos & fatuos, amicos ab eo dici bonos & prudētes. Proinde, inquit Periander, coram vniuerſis Gorgia rem expone, aut potius ad nouos iſthos dithyrambos illis, quæ affers, recitandis deduc. Tum Gorgias huiuſmodi narrationem habuit. *Arionis fabula.* Cum ſacrificium tribus diebus exactis confeciſſemus, vltimaque ſolenniter vniuerſi noctem inſomnem ad litus cum chorea & ioco deduceremus, Luna mare illuſtrante, nulloque ſpirante vento, ſed malacia ac tranquillitate obtinente, eminus horror quidam maris conſpectus eſt verſus promontorium vergens, incitatione aquę ſpumam ſtrepitumque edente magnum, vt vniuerſi nō ſine admiratione ad locum quo appellebat adcurrerimus. Priuſquam vero poſſemus cōijcere quid eſſet quod aduehebatur (celeritate enim impediebamur) delphines conſpecti ſunt, alij confertim in

orbem circumnatantes, alij ad litus qua læuissimum erat præeuntes, alij subsequentes à tergo & agmen claudentes: in medio autem super mare extabat moles quędam vehentis corporis, ignota nobis & indiscreta: donec delphini coeuntes & ad litus vna applicantes in terram exposuerunt hominem viuentem ac mouentem sese. inde ipsi rursum ad promontorium reuersi maiore quam ante saltatione luserunt, præ voluptate (vt apparebat) quadam exsultim lasciuientes. Ibi verò plerique de nostris cōsternati à mari profugerūt: ego & mecum pauci sumus ausi accedere. Inuenimus ergo & agnouimus Arionem citharœdum, qui & nomen suū edebat ipse, & amictu innotescebat: gerebat enim vestem qua in certaminibus musicis solebat vti. Hunc nos in tabernaculum detulimus. neque quicquam illi erat mali, nisi quod à celeritate & impetu vectationis defatigatus nonnihil languebat. Audiuimus autem ex eo narrationem omnibus incredibilem, pręterquā nobis, qui finē & exitum rei spectauimus. Aiebat enim se, cum iampridem ex Italia discedere in animū induxisset, literis Periandri vt id maturaret permotum, Corinthiam nauim onerariam forte tum oblatam conscendisse. cumq; vento veherentur satis commodo, animaduertisse se, nautas ipsi necē machinari, idque se deinde etiā ex rectore nauis cognouisse, clanculum monente statuisse nautas consilium suum noctu exequi. Tum se omni destitutum auxilio, & in extremis hærentem difficultatib. diuino quodam animi instinctu impulsum vt corpus exornaret, ac vestem qua in certaminib. obeundis fuisset vsus pro funebri sumeret, & sub finē vitæ caneret, neque hac in parte oloribus palmam concederet. Sic ergo ornatum se dixisse nautis, venisse sibi in mētem vt Pythicā cantilenam pro sua nauisque & comitum salute cantaret: adstitisseque in puppi ad fores, inuocationeq; marinorū numinum quadam præmissa, inde ad fides cecinisse Pythiam odam. Nondum plane medium cantilenæ cum absoluisset, occubuisse Solē, conspectamq; fuisse Peloponnesum. Nautis vero non iam vlterius noctē præstolantib. sed ad cædem se conuertentibus, cum nudari gladios, & gubernatorem caput velare iam videret, sese quam potuisset longissime à naui in altum proiecisse. Verum priusquam totum corpus subsideret, delphinis subeuntibus elatum se fuisse, plenum initi-

initio anxietatis & ignorationis atque perturbationis. cum
autem leniter veheretur, multoque circa ſe congregari del-
phinos cerneret placide, onerique pernicies veluti neceſſa-
tio & publico ſubire, ſimulque nauis procul à tergo relicta
velocitatem vectationis argueret: tum vero aiebat ſibi ne-
que mortis tantum metũ, neque vitæ cupiditatem tantam
ad animum accidiſſe, quantum ſibi ſtudium inceſſiſſet, vt
ſeruatus & dijs charus videretur, & firmam de ijs opinionẽ
conciperet. Simulque ſe cum cœlum intueretur ſtellis fre-
quentiſſimis nitens, lunamque fulgidam & puram exo-
rientem, ſtante mari tranquillo vndiquaq; & ſine fluctibus
urſum veluti ſemitam ſciſſam præbente: cogitaſſe ſe cum
animo ſuo, non vnum duntaxat iuſticiæ eſſe oculum, ſed
his omnibus circumcirca Deum obſeruare, quæ terra ma-
rique agantur. His cogitationibus corporis partes graua-
tas iam & laſſas fuiſſe recreatas. Tandem cum ad promon-
torium appuliſſent delphini, quod ſublime erat ac præru-
ptum, optime eius aſperitatem eos cauiſſe ac circumflexiſ-
ſe, pone adnatantes: donec in terra ipſum, velut nauim in
portum tutum, depoſuiſſent. vt plane ſenſerit, Dei procura-
tione ſic vectum ſeſe fuiſſe. Hæc cum Arion expoſuiſſet: e-
go, addebat Gorgias, percunctatus ſum, vbi putaret nauim
iſtam appulſuram. reſpondit omnino ad Corinthum, ſed
multo poſt venturam. nam ſe veſperi elapſum è naui exi-
ſtimare vectum eſſe non minus 10. ſtadijs ſpacium: & ſta-
tim malaciam fuiſſe obortam. Dicebat præterea Gorgias ſe
& naucleri nomine, & gubernatoris, & inſigni nauis cogni-
to, emiſiſſe naues, & milites qui loca nauibus appellendis
idonea obſeruarent, diſſimulato quod ſecum ferret Ario-
nem, ne ſontes fuga elabi re cognita poſſent. omnino au-
tem diuino caſui fortunæ hanc rem reſpondere: ſimul enim
& ſe huc adueniſſe, & ſignificatum ſibi eſſe nauim in eorum
quos emiſerat militum poteſtatẽ vna cum negociatoribus
& nautis veniſſe. Sub hæc Periander Gorgiam ſtatim ſurge-
re iuſſit, deprehenſoſque iſtos in carcerem compingere, vbi
nemo accedere, aut de ſeruato Arione eos certiores redde-
re poſſet. Tum Æſopus: Vos vero, inquit, graculos meos
& coruos differentes ſubſannate porro, cum delphini hoc
modo iuuenentur. Ego autem: aliud, inquam, Æſope
eſt, quod dicimus * hæc enim oratio, cui nos fidem adhi- *

 bemus,

bemus, amplius mille iam annos durauit, ab Inus & Athi-
manthis vſque temporibus. Solon vero hunc excipiens ſe-
monem: Hæc quidem inquit Diocles, ad Deos propius pe-
tinent, ſuntque nobis ſuperiora. humanũ eſt, & ad nos at-
net, quod Heſiodo euenit. puto enim te narrari audiuiſ

De Heſiodi morte narratio.

Non ſane, inquam. Atqui, ait, auditu digna res eſt. Mileſi
quidam, cum quo hoſpitij acconuictus vſus Heſiodo int-
cedebat, apud Locros hoſpitis filiæ pudicitiam clam imm
nuerat: re comperta creditum eſt Heſiodum ab initio co
ſcium flagitij fuiſſe, in eoque occultando operam nauaſ
cum quidem hic inſons, nulla ſua culpa in iram hominu
per calumniam & ſiniſtras incidiſſet ſuſpiciones. Nihilon
nus eum puellæ fratres apud Locrenſe Memeum ſiue n
mus ex inſidijs trucidauerunt, vnaq; aſſeclam ipſius Tro
lum. Cæterum cadaueribus in mare deuolutis, Troili cad
uer foras in Daphnum fluuium delatum, apud ſcopulu
aquis ambitum & non procul à mari diſſitum detentũ fu
qui ſcopulus etiamnum Troilus dicitur. Heſiodi autẽ cad
uer, vbi primum à terra excidit, excipiens Delphinorũ gr
ad Rium & Molycriam deportauit. Forte tum Locri ſole
nem conuentum agebant apud Rium, ac ſacris operaba
tur publicis, quæ etiamnum ſplendide iſto in loco perag
tur. Cum vero cadauer videretur adferri, mirati (vt par era
ad litus adcurrerunt, cumque cadauer recens interfecti H
ſiodi agnoſcerent, gloria hominis permoti nihil antiqui
habuerunt quam cædis autores quærere. ac cito ijs ſucceſſ
res, inuentoſq; percuſſores viuos in mare præcipitauerun
& eorum domum diruerunt. Ipſe Heſiodus apud Nemeiu
ſepultus eſt. & ſepulcrum eius pleriq; peregrini ignorãt. o

Delphini hominum & muſica amantes.

cultatur enim propter Orchomenios, qui id quęrunt, & r
liquias Heſiodi monitu oraculi cuiuſdã auferre, & apud
humare cupiunt. Itaque ſi delphini ita ſunt aduerſus mo
tuos humani atq; familiariter affecti, multo probabilius e
viuis eos opem ferre maxime vbi fiſtulis aut cantu inuita
tur. Hoc enim iam omnibus nobis compertum eſt, muſi
animalia iſta delectari, eamque aſſectari, & iuxta vehent
in tranquillo cum cantu ac tibia adnatare. Natatione e
iam puerorum gaudent, certantque cum nantibus. Itaq; l
ge non ſcripta cautum ijs eſt de ſecuritate. nemo enim e
piſcatur aut lædit: niſi ſi quando in retia ingreſſi piſcatio

ni nocen

ı nocent.tunc enim puerorum inſtar delinquentium ver-
eribus caſtigantur. Ac memini me de Lesbiis audire, puel-
um quandam è mari à delphino fuiſſe ſeruatam. Vere, in- *Puella à del-*
uit Pittacus, hoc narratum tibi fuit: eſt enim res nota, & *phino è mari*
ultorum memoria confirmatur. Lesbum condentibus *ſeruata.*
raculum mandauerat, vt cum nauigando ad ſtationem
pulissent nomine Meſogeium, quaſi Mediterraneum di-
is, ibi tum Neptuno taurum, Amphitritæ ac Nereidibus
uam virginem demitterent in mare. Septem erant duces
reges, octauus Echelaus princeps deducendæ coloniæ o-
culo conſtitutus, iſque etiamnum cœlebs. Cum reliqui
pté ſorte de innuptis liberis comparaſſent, ea ſorori Smin-
ei obtigit. hanc igitur veſtib. & auro exornarunt, erantq;
m loco appropinquaſſent conceptis votis in mare abie-
uri. Erat inter eos qui vna nauigabant adoleſcens quidam
dolis nequaquam malæ, cuius nomen Enalus perhibe-
r. is cum puellæ iſtius amore teneretur, & ſtudio eius ſer-
ndæ ineffabili duceretur, ſub ipſum temporis articulum
petu dato eam complexus, vna ſe in mare demiſit. Ac
tim quidé fama certitudinis expers, ſed cui tamen multi
exercitu fidem adhiberēt, didita fuit incolumes eos fuiſ-
in terram delatos. Poſtea vero temporis aiunt ipſum in
sbo fuiſſe viſum Enalum, ac narraſſe, à delphinis ſe è ma-
in continentem citra periculum fuiſſe euectos. Poſſem
a his diuiniora, ac multorum animos qua percellentia
a demulcentia commemorare. ſed difficile eſt omnibus
em facere. Cum enim fluctus ingens circa inſulam attol-
etur, homineſque ad mare accedere non auderent, ſolum
runt Enalum acceſsiſſe, & ſecutam eum eſſe polypodum
ultitudinem ad templum vſque Neptuni, maximo lapi-
m geſtante, quem Enalus dedicauerit, iſque lapis à nobis
dicitur. In vniuerſum autem, vt verbo dicam, qui inter id
od fieri nefas eſt, & id quod inuſitatum eſt diſtinguere
ſsit, intelligatque aliud eſſe à vero, aliud ab opinione ho-
inum alienum, is ô Chilo tuum illud, Ne quid nimis ſer-
ns, modum in habenda derogandaque fide tenebit. Poſt
ec Anacharſis ita locutus eſt Cum recte ſenſerit Thales in
nnib. præcipuis mundi partibus ac maximis animam eſſe, *Anima cor-*
lmiratione dignum non eſt, quod pulcerrima quæque di- *pus, animā*
no nutu efficiuntur. Corpus enim animæ, anima inſtru *deus mouet.*

mentū est Dei. & sicut corpus à sese multos habet, plurimos vero & optimos motus ab anima: sic rursum anima alia suapte instinctu agit, in aliis deo sese vtenti præbet dirigendā atq; eius arbitrio mouendam, cum sit omnium instrumentorum pulcerrimum. Inique enim fuerit comparatum, si ignis instrumentum sit, & ventus, & aqua, & nubes, & pluuiæ, quibus multa Deus seruat & alit, multa perdit atq; abolet: animalibus eum ad nullum prorsus suum opus vti. cum rationi magis consentaneum sit animalia suspensa à vi diuina, ei subseruire, motusque eius subsequi, quam Scythis arcus, Græcis lyras & tibias obtemperare. Deinceps Chersias poeta cum aliorum mentionem intulit mirabiliter seruatorum, cum Cypseli qui pater Periandri fuit. eum enim cum missi occisum puerum admodum oblatum declinassent, pœnitentiaq; ducti rursum quærerent, inuentum non fuisse, cum esset à matre in cypselam, id est, cumeram, abditus. itaque ædem etiam Cypselum Delphis dedicasse, quod tunc temporis à Deo se inhibitū fuisse crederet ne vagiret, itaque lateret inquisitores. Tum Pittacus Periandrum alloquens: Bene, inquit, à Chersia factum est, qui ædis istius mentionem proposuit. Sæpenumero enim ex te volui quærere causam ranarum istarum, cur tam multæ ad fundum palmæ torno insculptæ sint, ac qua ratione Deum dedicantemve attingant. Hic cum Periander Chersiam interrogandum diceret, cui notum id esset, vtpote qui in dedicatione adfuisset Cypselo, subridens Chersias: Non, inquit, prius ego id explicauero, quam ex his intelligam, quid sibi velit eorum isthuc Ne quid nimis, & Nosce teipsum, & (quæ vox multos à nuptijs, alios à fide interponenda deterruit, nonnullos plane mutos fecit) Sponde, præsto noxa est. Quid vero, inquit Pittacus, necesse est tibi nos ea enarrare, cum Aesopi orationem de singulis istis compositam laudes? Et Aesopus: Chersias (ait) quoties mecum iocatur, iocatur autem serio, Homerum istorum dictorum autorem facit. Hectorem enim sui ipsius noticiam habuisse dicit, qui alios inuadens,

Ilia. λ. 542. *Maiori tamen Aiaci concurrere cauit.*

& Vlyssem laudatorem huius sententiæ, Ne quid nimis, sic præcipere Diomedi:

Ilia. κ. 249. *Tydide, nimium neq; me lauda, neq; culpa.*

Sponsio-

Sponsionem autem alii putant eum traducere vt rem periculosam & futilem, his verbis :

Pro prauis spondere equidem est res plena pericli. Odyss. 8.

Chersias autẽ noster Aten ait propterea fuisse à Ioue de cœ- 351.
lo præcipitatam, quod interfuisset spõsioni de Herculis na- Iliad. τ,
talibus, qua Iupiter circumuentus fuit. His subiecit Solon 126.
hæc verba : proinde pareamus sapientissimo Homero, Iliad. η,

Iam nox incessit, nocti nos cedere verum est. 282.

Ergo libemus Musis, Neptuno, Amphitritæque: eoq; facto, nisi vobis contra videtur, conuiuium dissoluamus. Hic fuit Nicarche, istius conuentus finis.

PLVTARCHI DE SVPERSTITIONE libellus.

INscitia deorum atque ignoratio iam inde ab initio in duos quasi riuos dimanans, ab vna parte in duris ac refractariis ingeniis tanquam in aspero solo impietatem, quæ nullos putat esse deos, ab altera veluti in molli ac tenero solo superstitionem animis lenibus ingenerauit. Est qui- dem omnis falsa opinio, maxime de talibus rebus, pernici- osa: cum vero animi perturbatio adiungitur, perniciosissima existit. Omnis enim animi perturbatio, instar morbi est cum inflammatione coniuncti. & sicut luxationes artuum humani corporis accedente vulnere, ita animi errores perturbatione comitante periculosiores sunt. Putat aliquis indiuidua corpuscula & inane vniuersi esse principia: falsa est opinio, sed vlcus non gignit, neque palpitationem, neque dolorem lancinantem. Opinatur aliquis diuitias summum esse bonum: hic error venenatus est, animam depascitur, abalienatque, dormire non patitur, identidem exstimulat, de saxis præcipitat, strangulat, libertatem adimit. Sunt rursus qui virtutem & vitia corpori adsignant: fœdus profecto hic error, non tamen dignus deploratione & lamentis. Aliæ quædam sententiæ sunt ac opiniones, vt:

Error cum animi perturbatione exitiosus.

O misera virtus, verba tu cum sis, ego
Tanquam rei nauaui operam tibi, --- omissa diuitias fragiente iniustitia, & omnis voluptatis ferace intemperantia. huiusmodi opiniones cum deplorandæ sunt, tum indi-

gne ferendę, quia vbi animo insunt, ibi multos morbos mutasq; perturbationes vermiũ instar ac lumbricorũ ingenerant. Proinde, vt de iis dicam de quibus institutus est nobis sermo vitiis, impietas praue sentiens nihil esse beatum, nihil interitus expers, animo quendam videtur stuporem inducere negatione numinis, finisque non credendi deum esse, est metu vacare. Superstitionem Græci deisidæmoniam nominant: qua voce intelligitur opinionem de diis esse turbulentam, ac timorem incutere homini, quem consternat & deprimat, existimãtem quidem esse deos, sed eos acerbos damnososque esse putantem. Ac videtur is qui nullos putat esse Deos (quem impii voce intelligi volumus) nihil moueri numinis mentione: superstitiosus autem moueri quidem, sed peruerse. illi enim ignoratio ne credat esse quod prodest confert: huic, idipsum vt credat esse damnosum. Ergo impietas opinio est falsa, superstitio affectus animi ex errore ortus. Turpes quidem sunt omnes animi morbi, fœda omnia eius vitia. tamen alacritas quædam & elatio animi adest ob leuitatem, neque impetui ad agendum quicquam fere decedit. hoc commune omnium animi perturbationũ crimen est, quod ad agendum vi quadam incitant, rationẽque vrgent & circumscribunt. Solus metus, cum nõ minus quam audacia rationis sit expers, vacuitatem rationis habet segnem, ociosamq; & perplexam, animumq; perturbat & vincit territum: vnde metum deima, quasi ligamentum, Græci dixerunt. Neque vero vllus metus est qui perinde ab agẽdo abducat & hæsitare cogat, atq; superstitio. Non metuit à mari sibi qui non nauigat. non bellum militię exsors, non latrones timet qui domi se continet, non sycophantam pauper, non inuidiam plebeius, non terræmotus in Gallia, non fulmen in Æthiopia formidatur. qui deos metuit, omnia metuit, terram, mare, aerem, cœlum, tenebras, lucem, rumorem, silentium, somnium. Obliuiscuntur herilium minarum serui dormientes, qui in compedibus sunt, iis vincula somnus alleuat: inflammationes, vulnera, sæua carnis & serpentia vlcera, doloresque acerrimi somno mitigantur.

Impietatis & superstitionis comparatio.

Metus qualis affectus.

Eurip. Oreste.

Somnus superstitiosorum.

Morbi leuamen suaue, & oblectatio
Iucunda, somne, quam tempestiue mihi
Nũc obtigisti. inquit ille. Hoc dicere nõ sinit superstitio.

stitio. soli huic nullæ sunt per somnum induciæ, neque vnquam quiescere animum patitur, neque se colligere eum acerbis & molestis de numine opinionibus dimotis: sed veluti in impiorum regione in somno superstitiosorum simulacra terribilia, & visa monstrosa feruntur: & superstitio semper pœnas quasdam exercens, miseramq; exagitans animam somnis somno exturbat, à seipsa tanquam ab alio aliquo excarnificatam, durisq; & absurdis parentem mandatis. Postquam euigilauerunt, non contemnunt somnia sua, neq; rident aut delectantur eo, quod nihil eorum quibus turbati fuerunt verum sit: sed vmbram fugientes fraudis innoxiæ, re vera sese decipiunt, ac conturbant, sumtusque faciunt in agyrtas atque impostores incidentes, qui eis sic dicant:

Si te nocturna visa terruerunt,
Hecatesve comesatio terrena:

vetulam voca quæ pistrino adsidet, & mari corpus merge tuum, ac per totum diem humi deside.

Hui, quam mala inuenistis Græci barbara.

cœno contaminari, desidere in sterquilinio, sabbatum seruare, proiicere se in faciem, turpiter sedere, ritu alieno adorare superstitionis causa iubentes. Qui videbantur legitimã conseruare musicam, ii iusto ore citharœdos canere iubebant. Nos quoque postulamus, vt recto & iusto ore Deum inuocetis: neque in hostia quidem examinetis an pura sit & recta lingua, interim vero vestras ipsorum linguas peruertentes & inquinantes, absurdis nominibus ac barbaricis vocibus fœdetis ac peruertatis diuinam atque à maioribus acceptam religionis autoritatem. In comœdia quidam aduersus eos qui spondas auro argentove obducerent non ineleganter dicit, non debere eos sibi ipsis somnum sumtuosum facere, quem solum gratis dii nobis largirentur. idem possis superstitioso dicere, Somnum dii nobis dederunt requiem & obliuionem laborum: cur tu eum tibi perpetuum redigis tormentum ac dolores miseræ animæ eo excitas, quæ alium ad quem cõfugiat somnum non habet? Heracleiti est viuis vnum esse & communẽ omnibus mundum, dormientium quenque in peculiarem diuertere. Superstitioso autem nullus est communis mundus, nam neq vigilans ratione recta vtitur, neque ab eo quod ipsum per-

turbat somno liberatur. sed dormit ratio, semper vigilat metus, fuga mali aut requies nulla datur. Terribilis fuit Sami tyrannus Polycrates, Corinthi Periander. nemo tamen hos timuit qui in liberam & populari forma constitutam ciuitatem secessisset. Qui vero deorum imperium tãquam tyrannidem metuit tetricam & inexorabilem, quo concedat, quo fugiat, quam terram Dei expertem, quod mare inueniat? in quam mundi partem penetrabis, ibiq; te abscõdens, effugisse te Deum putabis miser? Lex seruis hoc largitur, vt libertate desperata vendi se postulent, æquioreq; domino præsentem mutent. Superstitio deorum mutationem non relinquit, neque inueniet Deum quem non formidet, qui paternos & natalicios timet, qui Seruatores & Propicios metuit horretq; eos, à quibus petimus diuitias, copiã, concordiam, pacem, & verborum factorumque optimum successum. Iam isti seruitutem pro calamitate habent, referuntque isthæc:

Beneficium legis in seruos.

Grauis viro, grauis est mulieri calamitas,
Seruire sub dominis parum felicibus.

Quanto deteriorem putatis esse eorũ sortem, qui metuunt quos euitare, à quibus profugere vel transire non licet? Aræ sunt ad quas confugere tuto seruus possit, multa sunt, quæ à latronibus non violantur templa, & qui hostem fugit, simulacrum aut fanum tenens animum recipit. Superstitiosus hæc maxime timet & expauescit, in quibus spem habent repositam qui extremorum malorum sunt in metu. Noli auellere templo superstitiosum: ibi enim punitur atq; excruciatur. Quid multis? Omnibus hominibus vitæ finis est mors: superstitioni ne ea quidem. profert enim hæc suos terminos vltra vitæ exitum, metumque vita diuturniorem facit, annectitque morti malorum cogitationem immortalium, etiam tum cum soluitur malis, ingredi se putans in mala nullum habitura finem. Orci nescio cuius portæ aperiuntur profundæ, & fluuii simul ignis, Stygisque panduntur riui, tenebræque obducuntur visis multis refertæ simulacrorum adspectu terribilium, ac voces horrendas emittentium. tum iudices & carnifices, hiatusque & penetralia malis infinitis plena. Ita infelix superstitio id ipsum quod non patiendo effugit, expectando sibi calamitosum reddit. Nihil horum est in impietate. sed ignoratio damnosa,

Superstitio morte non finitur.

magnaq; animæ calamitas est cæcutire in tantis rebus quæ noticiam Dei, de multis mentis oculis longe lucidissimum excæcat. sed sicuti dixi, perturbationes animi, vlcera, tumultus, & seruitus opinionem deorum sequuntur. Musicā ait Plato concinnitatis opificem hominibus à diis datam, non luxus gratia & pruritus aurium: sed quoniam animi circuitiones turbulentæ & vagæ in corpore Musæ & gratiæ inopia, sæpenumero incontinentia & errore luxuriant: vt rursum in ordinem eius opera redigi possint. nam, vt Pindarus ait, *Musica.*

Quæcunq; Iupiter non dilexit,
Perturbantur vocem Pieridum *audientia*:

etenim efferantur, & indignantur. quomodo tigres aiunt circumsonantibus tympanis in rabiem agi, ita vt ad extremum seipsas dilanient. Minus igitur mali ijs est, qui ob surditatem Musicam prorsus non sentiunt, neq; ea quicquam afficiuntur. Infortunatus fuit Tiresias, quod videre liberos & amicos non potuit. infeliciores eo fuerunt Athamas & Agaue, qui liberos videntes, leones & ceruos esse putauerunt. ac nimirum Herculi furenti vtilius erat præsentes filios neq; cernere neq; sentire, quam carissimos ita vt hostes tractare. Quid ergo? non videtur tibi impiorum affectus eo modo à sensu superstitiosorum differre? Illi omnino nullū agnoscunt numen, hi deos esse censent. illi negligunt: hi terribile opinantur quod benignum est, quod paternum est, & tutelarem curam gerit, ac sincerum est, tyrannicum, damnosum, & sæuum existimant. Ergo fabris ærariis, lapicidis, ac iis qui cerea sigilla fingunt credentes, humano corpori similia putant esse deorum corpora, ac talia fingunt adornantq; & adorant: philosophos aūt & ciuiles viros despiciunt, qui deorum maiestatem docēt cum bonitate, magnanimitate, benignitateq; & procuratione esse coniunctā. Ergo illi nimis sunt stupidi & fidem non habent bonis vtilibus: illi perturbantur, metuuntque vnde vtilitatem percipere debebant. omninoq; impietas stupor quidam est deos non sentientium, neq; suū bonū agnoscentium: superstitio varios affectus animi procreat, bonum pro malo ducentis. Metuunt deos superstitiosi, & ad eosdem cōfugiunt, adulātur iis & male dicunt, inuocant & incusant. Commune hoc omnium est hominum, non semper secunda vti fortuna.

Impii superstitiosis feliciores.

Dii enim morborum, senii, ærumnarumque sunt expertes, & (vt ait Pindarus) effugerunt raucum sonantis fretum Acherontis. res humanæ alias aliter euenientibus temperantur casibus. Iam primum in iis quæ contra animi sententiam contingunt mecum considera, quomodo sit affectus qui nullos credit esse deos. siquidem alias moderatus fuerit homo, tacitus fert fortunam suam, auxiliaque sibi & solatia comparat. quod si iniquius eam fert, omnes suas querelas in fortunam & casum dirigit, vociferaturque non iuste aut à prouidentia dispensari humanas res, sed omnia confuse ac promiscue ferri atq; raptari. Non hic mos est superstitiosi. sed etiam si leuissimum aliquid acciderit malum, sedet mœrendos alios sibi difficiles affectus, magnosq; & pertinaces affingens, vltroq; sibi ingerens metus, ac terrores, suspiciones, trepidationes, omniq; luctu & gemitu percellitur. non enim hominem, fortunam, occasionem, seve accusat, sed omnia deo imputat: ab eo in se ingruisse ait fluxum calamitatis diuinitus immissæ, neque miserum se, sed diis exosum hominem à diis puniri, istaq; perpeti. quod non iniuria credit, ita animo affectus. Rursum impius ægrotans reputat memor aque recolligit, quoties cibo se nimio aut vino onerauerit, aut victus rationem conturbauerit, aut labore contentiore defatigauerit, tum aeris aut loci mutationes insolitas. Quod si in gerenda repub. offendit, & à populo ignominia affectus, aut apud principem falso crimine delatus est, causam in seipso & suis perquirit,

Aduersa vt ferant impij & superstitiosi.

Quæ prætergressus quid gestum in tempore, quid non?

At superstitioso quæuis & corporis inualetudo, & pecuniæ iactura, & liberorum mors, & in actionibus ciuilibus offensio aut repulsa pro diritate diuinitus inuecta & insultu numinis habetur. itaque non audet opitulari, aut corrigere casum, neque mederi aut reluctari, ne videatur repugnare deo, eique pœnam infligenti resistere. Si ægrotat, excluditur medicus: si in luctu est, arcetur philosophus cōsolatum veniens. Sine, inquit, me pœnas dare, hominem impium & detestabilem, diis geniisque exosum. Hominis est deum esse ignorātis, vbi ingens dolor incessit, lacrymas abstergere, comam desecare, vestem ponere. Sed superstitiosum alloquendi aut subleuandi nulla permittitur occasio. foris sedet amictus sacco, aut sordidis cinctus centonibus: sæpe

etiam

etiam nudus in cœno se volutans, peccata quædam sua aut delicta eloquitur, quod aliquid ederit, biberitve, aut aliquo ambulauerit inuito numine. Si vero optime cum ipso agatur, & superstitione laboret benigna, domi sedet, omnis generis sacrificijs circundatus. vetulæ enim ei tanquam paxillo, vt Bio dicebat, in quancunq; inciderint rem, eam pro amuleto appendunt. Teribazum ferunt, cum à Persis comprehenderetur, stricto acinace, vt erat vir robustus, sese defendere aggressum, testantibus ijs ac vociferantibus iussu regis se ipsum capere, statim abiecto ense manus ligandas porrexisse. Nonne id de quo disputamus, eodem modo habet? Alij repugnant rebus aduersis, easque repellunt, & effugia sibi machinantur auersionesque incommodorum. Superstitiosus vero nemine alio hoc dicente, ipse sibi denuncians, miserum se prouidentia iussuque diuino ista pati, omnem abijcit spem, prodit seipsum, auersatur opitulantes. Multa mala de mediocribus exitialia redegit superstitio. Midas ille priscus perturbatus quibusdam vt fertur somnijs animiq; anxius, eo peruenit mœstitiæ, vt poto tauri sanguine mortem vltro sibi consisceret. Aristodemus Messeniorum rex, in bello contra Lacedæmonios, cum canes luporum instar vlulassent, & circa lares paternos agrestis herba enata esset, eaq; signa arioli metuerent, animum despondit, sibiq; manus attulit. Ac ni fallor Niciam quoq; Atheniensium ducem multo erat melius Midæ aut Aristodemi exemplo superstitione liberari, quam metu vmbræ Lunæ delinquentis ociosum sedere, dum ab hostibus circumcluderetur, ac deinde XL. millibus suorum partim occisis partim captis in potestatem hostium veniret, turpique morte periret. Nihil enim mali est, quod interiectu terræ Luna à Sole aliquando non illustratur, & in terræ vmbram Luna certis circuitionibus incidit. id miserum est, quod superstitionis caligini incidens homo ita confunditur, rationisq; vsus eius excæcatur, cum eum res maxime flagitant.

Superstitionis exitialis exempla.

Fluctus cœrulei iam mare concitant,
Et nubes rapidi praua turbinis
In gyrum celeri voluitur impetu:

Dij citra ignauiam inuocandi.

hoc videns gubernator, votis quidem salutem expetit, ac deos Seruatores inuocat; inter vota nihilominus clauum adducit, antennas demittit.

Atq;

Atque inflata Noto carbasa contrahens
Obducto tenebris effugit è mari.

Hesiodus agricolæ præcipit, vt ante arationem atque sationem stiuam tenens vota nuncupet Diti ac Cereri. Et apud Homerum Aiax singulari prœlio cum Hectore congressurus, Græcos iubet Deos pro se comprecari, ipse illis precantibus se armat. ac Agamemnon postquam pugnaturis præcepit,

Ilia.η.193.

Hastam quisque acuat, clypeumque fideliter aptet:

Ilia.β.382.

tum demum Iouem sic precatur,

Da Priami nobis euertere funditus aulam.

Ibid. 414.

virtutis enim spes, non timiditatis prætextus est Deus. At vero Iudæi sabbato desidentes ociosi, hostibus scalas muris admouentibus, murosq; occupantibus nihil se mouerunt, sed superstitione tanquam reti capti se continuerunt. Talis est superstitio rebus & occasionibus voluntati nostræ non conuenientibus, & cum periculo coniunctis. Sed ne in iucundis quidem rebus præstat impio superstitiosus. quales sunt feriæ, epulæ ad templa, inuitationes, orgia, votorum nuncupationes, & venerationes, quæ solent hominibus esse iucundissima. Hîc si consideres impium, videbis eum insano diffluere cachinno, Sardonioq; ista risu ludere, & alicubi ad familiares submissa voce dicere, vano fastu agi & insanire qui deos his rebus coli opinētur: præterea autem mali nihil eum habere. Superstitiosus autem cupit quidem, sed non potest gaudere aut delectari,

Vrbs tota cum suffitibus referta sit,
Paanibusque: gemitibus & suspiriis.

anima superstitiosi occupatur. pallet coronatus, sacrificans trepidat, tremēte voce vota facit, manibus adolet titubantibus, omninoque ostendit nugatum esse Pythagoram, cum diceret optime nos habere cū ad deos accedimus. tūc enim miserrime pessimeq; affecti animo sunt superstitiosi, non aliter quam si ad vrsorum caueas, aut draconum foueas, ceterum ve specus irent, ad templa delubraq; deorū adeuntes. Itaque mirari mihi subit eos à quibus impietatis damnantur qui deos esse negant, & superstitio impietas esse non putatur. Atque Anaxagoras impietatis damnatus est, quod Solem dixisset esse lapidem: Cimmerios nemo impios iudicauit, qui ne esse quidem vllum censent Solem. Quid ais?

Superstitiosos esse magis impios, quam qui deos esse negant.

qui

qui opinatur nullos esse deos, impius est? qui tales esse credit quales superstitiosus, non longe magis impijs opinionibus tenetur? Ego sane malim inter homines de me hunc esse sermonem, nullum omnino esse Plutarchum, quam hoc dici, esse Plutarchum hominem inconstantem, mutabilem, pronum ad iram, vindictæ ob leuissimas causas cupidum, ob minima quæque indignantem: qui si vocandis ad cœnam alijs ipsum prætereas, aut occupatione impeditus ad eum non veneris salutatum, mordicus arrepto tibi corpus exedat, aut filium abreptum excarnificet, aut belluam ad hoc educatam frugibus tuis immittat vastetque prouentus telluris. Athenis cum Timotheus caneret Dianam insanam, furiosam, diuino instinctu concitam, rabiosam, surgens de spectatoribus Cinesias cantilenarum conditor, Talis, inquit, tibi detur filia. Atqui similia his atque etiam deteriora superstitiosi de Diana sentiunt * * neque his meliora de Apolline, Iunone, & Venere. omnes enim hos deos metuunt ac tremunt. Et vero quid tam contumeliose dixit Niobe de Latona, quam de hac credere fecit superstitio fatuos homines, scilicet eam maledicto irritatam sagittis confecisse miseræ Niobes

Sex natas, totidem natosque ætate vigentes: Iliad. ω. 604.

adeo implacabilis scilicet erat, vt exsatiari alienis calamitatib. nequiret. quę dea si re vera fel habebat, malosq; oderat, & ferre maledicta nequibat, neq; ridebat potius inscitiam ignorationemq; humanam: succesere profecto ijs debuit, qui tantam ei acerbitatem sæuitiamque falso adscribunt, taliaq; de ipsa dicunt ac literis mandant. Obijcimus Hecubæ immanitatem vt belluinam & barbarã, quę dicit,

——Vtinam medium iecur eius Iliad. ω.

Nacta vorare queam.— At Syriam deam superstitiosi 212.
putant, si quis mænam aut apuam edat, eius crura corrodere, corpus vlceribus opplere, iecur colliquare. An ergo dicere de dijs praua impium est, sentire non item? aut vocem potius improbam opinio facit maledicentis? certe enim ideo maledicta damnamus, quia signum sunt maleuolentiæ, & qui male nobis dicunt, eos pro inimicis habemus, vt infidos & male de nobis cogitantes. Vides quid de dijs sentiant superstitiosi? stupidos, infideles, mutabiles, vindictæ cupidos, crudeles, & qui minimis rebus offendantur

Superstitiosi deorum inimici.

eos esse putant. vnde necesse est superstitiosum & odisse deos & metuere. quid ni enim? cum ab ijs maxima sibi illata esse, illatumque iri mala existimet. iam qui Deum odit & metuit, eius est inimicus. Neque interim mirum est quod eos timens, adorat ac sacris veneratur, & ad templa assidet. Nam tyrannos quoque coli videmus & salutari, ijsque aureas statuas poni ab ijs, qui tacite eos oderunt & execrantur. Alexandrum Hermolaus demerebatur, stipator Philippi erat Pausanias, Chærea C. Caligulæ. sed horum vnusquisque inter assectandum dicebat,

Certe equidem pendes, modo sint vires mihi, pœnas.

Non credit Deos esse impius, superstitiosus nullos esse cupit, inuitusq; esse credit, non audens diffidere. quod si posset, sicut Tantalus lapidem cupit à se remouere, superstitiosus opinionem suam (qua non leuius vrgetur) abs se proijcere, amplecteretur vtiq; & beatam duceret impij sententiam, vt liberalem. Nunc impius quidem superstitione vacat, superstitiosus autem animi instituto impius, imbecillior est quam vt sentiat de dijs quod vult. Præterea impius nusquam superstitioni causam aliqua ex parte præbet. superstitio & initium præbuit impietati, & ortæ patrocinium non iustum quidem aut honestum, tamen præscriptionis non exsors. Non enim in hanc sententiam homines venerunt vt Vniuersum dijs carere putarēt, quod in cœlo, sideribus, tempestatibus, conuersionibus & motibus Solis circa terram, quibus dies & nox efficiuntur, aut alimentis animalium, frugumve prouentibus culpandum aliquid inordinatumve viderent. sed ridicula superstitionis opera atque affectus, verba, motus, præstigiæ, incantationes, circumcursitationes, tympanorum pulsationes, lustrationes impuræ, sordidæ castimoniæ, barbarica & iniusta in templis supplicia, ac contumeliæ occasionem exhibuerunt nōnullis dicendi, præstare nullos esse deos, quam qui talia probent, ijsque delectentur, adeoque sint contumeliosi, sordidi, & morosi. Nonne enim magis expediebat Gallis istis & Scythis nunquam in mentem venisse aliquid de dijs, nihilque eos de vllo numine imaginatos fuisse aut auditu percepisse, quā opinari deos esse, qui sanguine iugulatorū hominum gaudeant, idq; esse perfectissimum sacrificiū statuant? Nonne vtilius erat Carthaginensib. iam inde ab initio

Superstitio impietatis origo.

Critia

Critia vel Diagora ad condendas leges adhibito decernere nullum esse deum, nullum genium: quam talia sacra facere, qualibus illi Saturno operabantur? vbi non, vt Empedocles ait, reprehendens eos qui animalia sacrificant,

Mutata genitor iugulans sua pignora forma
Immolat, & vanis stultus ferit aera votis?

sed scientes prudentesque suos ipsi liberos sacrificabant, & quibus nulla erat proles, ij à pauperibus infantes tanquam agnos aut pullos auium ad eam rem emebant: adstabatque mater sine luctu aut gemitu, quem si ederet aut fleret, precio mulctabatur, & infans nihilominus mactabatur. & ante simulacrum omnia strepitu fistularum tympanorumque opplebantur, ne eiulatus mactati exaudiri posset. Quod si Typhones aliqui aut Gigantes dijs profligatis nobis imperarent, putasne alia eos sacrificia, aliosve ritus fuisse desideraturos? Amestris, quæ Xerxis fuit vxor, Plutoni duodecim pro sese viuos homines defodit: quem quidem Ditem siue Haden Plato ait hoc nominis inde habere, quod humanus cum sit, & sapiens, atque diues, persuadendo ac sermone animas detineat. Xenophanes Physicus cum videret in solennibus festiuitatibus plangere & eiulare Ægyptios, apte eos sic monuit: Hi siquidem dij sunt, nolite eos lugere: sin homines sunt, nolite ijs sacrificare. Cæterum nullus est animi morbus tam multis erroribus perturbationibusque scatens, ac tam inter se diffidentibus & pugnantibus opinionibus refertus, atque superstitio. Fugienda itaque hæc est. non tamen eo modo, quo nonnulli latronum aut ferarum insultum, ignemve inconsiderate & imprudenter fugientes, incidunt in loca inuia, vbi præcipitia sunt & voragines periculosæ. Sic enim quidam superstitionem fugientes, dum transiliunt in medio positam pietatem, in asperam pertinacemque incidunt impietatem.

PLVTARCHI LIBER, DE SCITE *dictis regum ac imperatorum, qui Apophthegmata dicitur.*

ARtoxerxes Persarum rex, Traiane Cæsar Imperator maxime, existimans non minus regiam maiestatem decere & humanitatem parua benigne alacriterque accipere, quam magna largiri, cum sibi iter facienti operarius quidam ac plebeius homo vtraque manu haustam è profluente aquam (quia nihil habebat aliud) obtulisset, hilari vultu accepit, munus non vsu rei oblatæ, sed studio dantis metiens. Et Lycurgus minimi sumptus sacrificia Spartæ constituit, vt Deos immortales honorandi semper in promptu esset copia. Eo consilio ipse quoque tenue tibi munus, ac strenam, & primitias philosophiæ communes cum offeram, autoris iuxta studium, & commentarij vtilitatem vt probes rogo: conducet enim ad perspicienda ingenia institutaq; animi principum virorum, quæ magis in dictis eorum quam actionibus elucent. Sane aliud à nobis elaboratum opus continet illustrissimorum inter Græcos ac Romanos ducum, legislatorum, atque imperatorum vitas. Verum enimuero pleręque actiones admixtam habent fortunam: quæ vero inter agendum, interque animi affectiones & euenta proferuntur voces atque pronunciata, pure tanquam in speculis contemplandum vniuscuiusque animi sensum proponunt. Ac Seiramnes etiam Persa admirantibus quod cum sermone vteretur prudenti, actiones tamen ipsius successu destituerentur, dixit: Se in sua potestate orationem habere suam, in actiones suas fortunæ ac regi ius esse. Cæterum in eo quod dixi opere dicta vna cum factis cõmemorata, auditorẽ studio cognoscendi captum, sed eundem ocio fruentẽ exspectant. hic ipsos pro se collectos sermones tanquam vitarum iudicia & semina legendi tempus arbitror tibi non fore molestum: cum breui eius spacio possis multos homines memorabiles considerare.

Dictorum & factorum discrimen.

Persæ adunco naso præditos amant, pulcerrimosque eos iudicant: quod tali forma fuit CYRVS, quo neminem regum ij maiores fecerunt. Is dixit, qui sibi ipsis nollent, eos cogi alijs commoda parare. Item: magistratu dignum non esse quenquam, qui nõ sit melior subditis. Cum Persæ vellent

lent pro sua regione, montosa ea & aspera, aliam planam & mollem occupare, prohibuit: quod diceret & stirpium semina, & hominum mores locis adsimilari. *Locus mores mutat.*

DARIVS Xerxis pater laudans seipsum, dicebat se in prœlijs & periculis esse solito prudentiorem. Cum tributa imponeret subditis, proceres prouinciarum euocatos interrogabat an ea essent grauia. *Liberaliter.* Cumque responderent esse mediocria, dimidium eius quod proposuerat singulos pendere iubebat. Aperto grandi malo punico interrogatus, cuius rei tantam sibi optaret multitudinem, quanta esset granorum eius mali, respondit: Zopyrorum erat autem Zopyrus amicus regis, & vir bonus. Is Zopyrus cum seipsum naso & auribus amputatis fœdasset, deceptisque hac fraude Babylonijs, rebus ab ijs præfectus vrbem Dario prodidisset: sæpenumero Darius dixit, Malle se integrum habere Zopyrum, quam c. Babylonibus potiri.

SEMIRAMIS cum ipsa sibi sepulcrum condidisset, inscripsit hæc: Si quis rex pecunia indiguerit, is recluso hoc monimento, sumat quantum volet. *Semiramis.* Darius aperto eo, nullam inuenit pecuniam, sed in aliam incidit inscriptionem, cuius hic erat sensus: Nisi malus fuisses homo, & pecucuniæ insatiabilis, nunquam sane loculos mortuorum inuasisses.

Arimenes cum fratre suo XERXE Darij F. de regno contendens, è Bactriana descendebat. Ei Xerxes dona misit, ministris mandans, vt significarēt his eum à fratre in præsentia affici, qui si regnum obtineret, primam ei apud se statuerit dignitatem, summamque potentiam deferre. Xerxe rege renunciato, statim coram eo Arimenes genua flexit, Xerxes autem eum à se fecit secundum. *Mollicies.* Idem Xerxes iratus Babylonijs ob defectionem, cum eos in potestatem suam redegisset, interdixit armorum gestatione, iussitque fidibus & fistulis canere, lenocinium & cauponam exercere, ac tunicas gestare sinuosas. Ficus Atticas negauit se comesturum vænum allatas: sed tum, cum potitus fuerit terra eas producente. Cum in exercitu deprehendisset Græcos exploratores, iussit exercitum tuto perspicere, illæsosque dimisit.

ARTOXERXES Xerxis F. Longimanus cognomento, quod alteram manum haberet longiorē, dicebat Magis re-

gium eſſe addere, quam detrahere. Hic primus in venatione ſociorum iuſſit eum qui vellet ac poſſet, primum conijcere telum. Idem primus inſtituit, vt cum principes viri ſupplicio afficerentur, non corpora, ſed veſtes quibus ſe exuiſſent flagellarentur, & non crines capitis euellerentur, ſed *Supplicia.* tiara deponeretur. Satibarzani cubiculario iniuſtum aliquid à ſe petenti, cum intelligeret hoc fieri impetrandorum trigeſies cIↃ. Dareicorum gratia, eam pecuniam à quæſtore iuſſu ſuo allatam tradidit, inquiens, Accipe Satibarzana. hoc enim largitus, nihilo pauperior fuero: iſthuc vero ſi feciſſem, eſſem iniuſtior.

Magnifice. CYRVS minor cum Lacedæmonios ad ſocietatem belli hortaretur, dicebat ſe fratre eſſe cordatiorem, pluſq; meri illo bibere poſſe ac melius ferre: illum in venatione difficulter in equo, terrore oblato ne in ſolio quidem manere. Hortabatur vt ſibi viros auxilio mitterent, promittens ſe peditibus equos, equitibus currus, ijs qui villas poſſiderent pagos, qui pagos his vrbes daturum & argentum atq; aurum non numero ſed pondere largiturum.

Humane. Huius frater ARTOXERXES, Mnemon (id eſt, Memor) cognomine, non tantum compellantibus liberaliſſime vacabat, ſed & vxorem ſuam iubebat pilenti aulæa dimouere, vt poſſet ab ijs qui vellent compellari in via. Cum ei pauper quidam pomum eximiæ magnitudinis obtuliſſet, hilare accepto eo: Per Solem, inquit, videtur hic mihi *Sobrie.* commiſſam ſibi vrbem de parua magnam redacturus. Cum impedimēta eius quadam in fuga eſſent direpta, ficus comedēs aridas & hordeaceum panem, Quantæ, ait, voluptatis imperitus fui.

Regum colloquia. PARYSATIS Cyri & Artaxerxis mater, eum qui libere cum rege colloqui vellet, byſſinis iubebat vti verbis.

Aulici. ORONTES regis Artaxerxis gener ignominia à rege irato affectus ac damnatus dixit: Quemadmodum digiti rationes ſupputantium modo ccIↃↃ. modo vnitatem repræſentant: ita regum amicos aliquando ſummo, mox infimo haberi loco.

MEMNON, qui Darij exercitum aduerſus Alexandrū duxit, militem quendam mercenarium ſuum, qui multis & impuris conuicijs Alexandrū proſcindebat, lancea feriens:

Ego,

Ego,inquit,te alo non vt maledicas Alexandro,sed vt contra eum pugnes. *In maledicũ*

Ægyptiorum reges legem suam quandam seruant, qua iuramento obstringunt iudices,vt rege ipso iniustam flagitante sententiam,ei morem non gerant. *Iusta iudicia.*

POLTIS Thraciæ rex,cum bello Troiano ad ipsum simul & à Troianis & à Græcis venissent legati:Paridi suasit, vt Græcis Helenam redderet, se ei daturum duas formosas fœminas pollicens. *Liberale cõsilium.*

TERES Sitalcæ pater dicebat, se cum in ocio esset & à militia vacaret, nihilo meliorem suis equisonibus sibi videri. *In coitum.*

COTYS eum,qui panthera ipsum donauerat, leone remuneratus est. Hic cum natura iracundus, acerbeque in ministrorum delicta animaduertens, cum hospes quidam fictilia ei vasa attulisset tenuia & fragilia admodum, alioquin eleganter ac subtiliter sculpturis cælaturisque adornata: hunc quidem donis affecit, sed vasa iste omnia confregit,quod vereri se diceret,ne ministros,ea si confringerent, sæuius puniret. *Ira declinatio.*

IDATHYRSVS Scytharum rex, cum expeditionem aduersus ipsum Darius fecisset,Ionum regulis suasit, vt ponte quo Ister instratus erat soluentes iugum Darii excuterent. cumq; ob fidem Dario datam id recusarent,proba & ignaua eos vocauit mancipia.

ATEAS Philippo sic scripsit, Tu Macedonibus imperas, hominibus bellandi peritis. Ego Scythis, qui etiam aduersus famem sitimque pugnare norunt. Equum porro strigili purgans,legatos Philippi interrogauit, an hoc quoque rex ipsorum faceret. Ameiniam tibicinẽ præstantissimum cum cepisset,canere iussit. mirantibusque reliquis,iurauit se maiore cum voluptate audire hinnitum equi.

SCILVRVS moriturus cum xxc. filios post se esset relicturus,fasciculum hastiliũ singulis porrexit,ac confringere iussit. cum nullus id præstare posset, ipse singulatim fasci vnum post alterum eximens fregit,docens eos, iunctos quidem inter se, vires habituros ac perduraturos: sin vero disiungerentur & discordias agitarent, infirmos fore. *Concordia.*

GELO tyrannus Carthaginensibus ad Himeram debellatis,pacem componens cum victis, coegit eos inter condi- *Pie.*

tiones pacis hanc quoq; adſcribere, Ipſos in poſterum liberos Saturno nunquam immolaturos. Sæpenumero ad culturam agrorum tanquam in militiam Syracuſanos hic eduxit, vt & regio cultu melior redderetur, neque ipſi ocio corrumperentur. *Ocium.* Cum pecuniam ipſo poſcente ciues tumultuarentur, mutuum ſe petere dixit, belloque confecto reddidit. Cum in conuiuio lyra circumferretur, eamque cõuiuæ ordine componerent atque canerent, ipſe equum iuſſit adduci, & in eum facile atque expedite inſiluit.

Libertas dicendi. HIERO, qui in tyrannide Geloni ſucceſſit, neminem dixit ſibi intempeſtiuum eſſe qui libere aduerſum ſe loqueretur. *Arcana.* Qui arcanum enunciarent, eos facere iniuriam dicebat iis quoque, quibus id patefacerent. quod non modo eos qui efferunt, ſed hos quoque odimus qui inaudiunt quæ nolumus. *Caſte.* Exprobrauerat ei quidam oris fœtorem. itaque vxorem ſuam culpauit, quod nunquam id ſibi indicaſſet. illa vero ita ſe excuſauit, quod diceret, Se putaſſe omnes viros hoc modo olere. Xenophani Colophonio ægre ſe duos ſeruos alere querenti, Atqui Homerus, inquit quem tu traducis, mortuus etiam amplius ↄↄ CIↄↄ. alit. *Homerus.* Epicharmum poetam mulctauit, quod is indecorum quippiam vxore præſente dixiſſet. *Pudice.*

Omnis correctio. DIONYSIVS ſenior cum oratores publici ſorte legerentur, ipſique litera M obtigiſſet, dicenti Morologus eris (id eſt, ſtultas orationes habebis) reſpondit: Imo monarcha ſiue tyrannus ero. habitaque oratione ſtatim eſt à Syracuſanis imperator creatus. Initio ſtatim tyrannidis cum oppugnaretur à ciuibus coitione facta, amicique hortarentur vt dimitteret imperium potius quam captus necaretur: cernens bouem à coquo iugulari ac celeriter corruere, Nonne, inquit, indignum eſt nos metu mortis tam breuis tantum deſerere imperium? *Cupiditas imperii.* Filium, quem ſucceſſorem tyrannidis erat habiturus, vbi deprehendit viri liberi vitiaſſe vxorẽ, iratus interrogauit, Ecquid talis facinoris ipſi eſſet conſcius. cumq; ei reſponderet adoleſcens, Tu non habuiſti tyrannũ patrẽ: neq; tu, inquit, filiũ habebis tyrannũ, ſi ſic pergas. *Diuturnitas eius.* Rurſus cum in eius cõclaue intraſſet, poculorumq; aureorũ & argenteorum multitudinẽ ibi offendiſſet, exclamauit: Nõ eſt in te tyrannidis capax ingeniũ, qui tot à me acceptis poculis nullo eorum ad parãdum tibi amicum vſus es. *Liberaliter.*

Pecuniam

Pecuniam cum exigeret à Syracusanis, videretque eos lamentari, ac deprecari, & inopiam prætendere, nouam instituit exactionem, idq; bis terve fecit. cum autem denuo imperans tributum, ridere eos audiuit, & in foro ambulantes salse dicta in ipsum iacere, finem fieri iussit, dicẽs: Nunc nihil ipsis est reliquum pecuniæ, quando nos contemnunt. *Astute.* Matre, cuius præterierat iam ad nubendum ætas marito se dari postulante: Ego, inquit, ciuitatis legibus vim facere possum, naturæ legibus nequeo. *Ingenue.* Cum maleficia reliqua acerbe vindicaret, vestium furibus solis pepercit, vt Syracusani cogerentur aliquando finem conuiuandi & sese inuicem inebriandi facere. *Callide.* Hospes quidam seorsim dicebat indicaturũ se ipsi rationẽ ac docturum quomodo insidiantes sibi prenosceret. iussusq; dicere, Da, aiebat, mihi talentum, vt videaris percepisse indicia insidiantum. dedit ei hoc Dionysius, simulans ea se cognouisse, miratusque est hominis astum. *Callide.* Interrogatus à quodã, ociosusne esset: Isthuc vero, inquit, absit vt vnquam mihi contingat. Inaudiuerat duos adolescentes de ipso & tyrannide multa contumeliose locutos esse inter pocula, vtrunque ad cœnam vocauit quorum cum alterum videret in vino multa ineptire atque effutire, alterum raro & caute bibere: hunc vt maleuolum & instituto animi hostem interfecit: illum vt natura futilem & per temulentiam conuiciatum dimisit. *Vinum.* Reprehendentibus quibusdam quod ornaret & eueheret malum ciuibusque inuisum hominem: Etenim (inquit) volo esse aliquem, qui me magis exosus sit. Corinthiorum legati munera quæ iis offerebat, recusauerunt legis respectu, quæ dona à principe sumere prohibebat. eos indignam rem dixit facere, qui quod vnum bonum est tyrannidi, aboleant, doceantq; beneficia etiam tyrannorum esse formidanda. *Tyrannorum dona.* Audiuerat quendam ciuium habere aurũ domi defossum: id sibi eum adferre iussit. cumque is paululum suffuratus in aliam migrasset vrbem, fundumq; ibi emisset, reuocatum iussit reliquum omne aurum ad se recipere, neq; porro rem vtilem inutilem facere. *Pecunia.*

DIONYSIVS Iunior alere se aiebat multos sophistas, nõ quod eos magni faceret, sed quod propter eos vellet in admiratione esse. *Mercenarii philosophi.* Polyxeno dialectico dicẽti, ego te redargui, respondit: nimirum verbis. ego autem re ipsa te conuin-

Philosophia. co: tuis enim rebus dimissis, me & mea sectaris. Exutus tyrannide, ei quidem, qui quid vtilitatis Plato & philpsophia contulissent interrogabat, respondit: vt tantam mutationem æquo possem animo ferre. Quærenti autẽ, quî factum sit, vt pater ipsius pauper & plebeius imperium in Syracusanos obtinuerit, ipse tyrannus & tyranni filius eã amiserit: pater (inquit) meus ad res gerendas se contulit cum popularis reip. status esset in odio, ego, cum tyrannidi inuideretur. *Hæreditas. Virtus.* Alteri hoc ipsum sciscitanti respondit, paternæ se non fortunæ, sed tyrannidis relictum hæredem.

AGATHOCLES filius fuit figuli. Is rex & dominus factus Siciliæ, fictilia pocula interserere solebat aureis, eaque demonstrans adolescentibus dicere, Industria se & fortitudine hoc consecutum, vt aurea nunc faceret qui lutea finxisset antea. In oppugnatione vrbis cuiusdam nonnulli de muris eum cõuiciis impetiuerunt, Figule, dicentes, vnde militibus persolues stipendia? placidus ipse, & subridẽs, Hanc, inquit, si cepero. expugnataq; vi vrbe cum venderet *Salse.* captiuos: posthac, inquit, si mihi maledicetis, cum dominis vestris expostulabo. Accusabant Ithacenses ipsius nautas, 2
quod ad insulam appellentes nõnihil pecoris abstulissent. atqui, inquit Agathocles, cum ad nos venisset rex vester, non ouibus tantum ablatis, sed excæcato insuper pastore abiit.

Vita in metu misera. DIO, qui Dionysium tyrannide eiecit, audiens à Callippo sibi insidias parari, cui omnium amicorum hospitumq; 2
maxime fidebat, inquirere noluit, quod diceret moriẽdum potius esse quam viuendum, vbi nõ ab hostibus modo, sed etiam ab amicis sibi esset cauendum.

Euripidis laus. ARCHELAVS in conuiuio quodam poculum aureum 3
petente, familiari quidem, sed improbo, Euripidi id iussit puerum dare. tu quidem dignus es qui flagites, inquiens: Euripides autem etiam tacens id accipere meretur. A gar- *In garrulum* rulo tonsore interrogatus quomodo tõderi vellet, Tacente, inquit, te. Cum Euripides formosum Agathonẽ in cõui- 3
uio amplecteretur atq; oscularetur iã pubescentẽ: ad amicos dixit, Nolite mirari. pulcrorũ enim etiã post autumnũ durat pulcritudo. Timothe⁹ citharœdus minus sua exspe- *Salse.* ctatione donum ab eo acceperat, & haud obscure incusabat, & aliquãdo cãtans incisum istud, Tu terrigenũ argen-

tum

tum laudas,in Archelaum torqueret : ſubiecit Archelaus : Tu vero id poſtulas. Aqua à quodam perfuſus, amicis aduerſus hominem inſtigantibus : atqui, inquit, non me is perfudit,ſed eum quem me putauit eſſe. *Humane.*

PHILIPPVM Alexandri patrē Theophraſtus tradit nō maieſtate modo regni aliis regibus præſtitiſſe, ſed fortuna etiam,moribuſque & moderatione. Is Philippus Atheniēſium laudabat fortunas, qui quotannis decē imperatorum deligendorum copiam haberent : ſe dicebat intra multos annos vnum modo ducem reperiſſe Parmenionem. Cum vna die multis de proſperis euentis nuncii ei adferrētur, O fortuna,exclamauit, pro tot tantiſque bonis paruum aliquod mihi retribue malum. *Nemeſis.* Poſtquam Græcos deuicit,non defuerunt qui ei ſuaderent vt vrbibus præſidia imponeret. reſpōdit autem,malle ſe diu benignum, quam exiguo tempore dominum perhiberi. *Humaniter.* Maledicum iubentibus amicis eiicere:non,inquit,faciam,ne circumiens apud plures nobis obloquatur. *Maledici vt tractandi.* Deferebat Smicythus Nicanorem, vt qui ſemper Philippo verbis detraheret : putabantque amici accerſendum eſſe hominem, & ſupplicio afficiendum. tum Philippus:profecto ait,Nicanor non eſt deterrimus Macedonum, conſiderandumque eſt ne penes nos aliqua ſit culpa. cognitoque Nicanorem graui premi inopia neglectum a ſe dono aliquo iuſſit affici. rurſum inde Smicytho narrante,miris regem laudibus à Nicanore paſſim ferri, Videtis,inquit,in noſtra eſſe poteſtate vel bene vel male audire. Athenienſium oratoribus gratiam aiebat ſe habere, quod crebris conuiciis meliorem ſe redderēt. nam conari ſe cum verbis tum factis ſuis eos mendacii conuincere. In pugna ad Chæroneam Athenienſes quotquot erant capti, gratis dimiſit. *In ingratos.* qui cum præterea veſtimenta & ſtragula repoſcerent, Macedonibusque crimina intentarent, ridens Philippus, Nonne,inquit,videntur vobis putare Athenienſes, talorum luſu ſe eſſe à nobis victos ? Clauicula in bello fracta, cum medicus cuius opera in ea ſananda vtebatur,quotidie aliquid poſceret, Accipe, ait, quantum lubet : habes enim clauiculam. *Salſe.* Duo erant fratres, Vterque & Alteruter. de quibus hunc cum videret prudentem & rebus agendis aptum, illum fatuum ac ſtolidum, Alteruter,inquit, Vterque eſt, Vterque autem,neuter. *Scite.* Conſulentes vt acerbe Athenienſes

tractaret, absurde sentire dixit, qui tot tantaq; gloriæ causa

Gloria studium.

agentem ac tolerantem iuberent gloriæ theatrum euertere.

In malos.

Iudex inter duos malos constitutus, alteri vt è Macedonia abiret, alteri vt eum persequeretur imperauit.

Vita.

Opportuno loco castra positurus, cum audiret ibi non esse pro iumentis alimenta: Qualis tandem, inquit, est vita nostra, qui etiam ad asinorũ commoda eam cogimur dispensare? Castellũ quodpiam munitum occupare statuerat: ibi exploratoribus referentibus plane expugnari non posse: estne, ait,

Pecunia.

adeo inaccessum, vt eo aurũ portans asinus non possit peruenire? Lasthenes Olynthius & socii indignabantur, conquerebanturq;, quod nõnulli de Philippi comitatu proditores ipsos appellarent.

Libera voces.

ad hæc Philippus, Rudes & agrestes homines esse Macedones, ac solere ligonẽ ligonis nomine afficere.

Comitas.

Filium hortabatur, vt in colloquio cum Macedonibus gratiam captaret, comitateque sibi, dum alius regnaret multorum animis conciliandis potentiam pararet.

Callide.

Eidem consuluit, vt de iis qui in ciuitatibus largiter possent & bonos & malos sibi amicos faceret, illisq; vteretur, his abuteretur.

Liberaliter.

Philoni Thebano, cuius hospitio vsus erat atq; beneficia expertus cum obses Thebis ageret, nullum munus suum admittenti: Noli, inquit, opinionem inuicti adimere mihi, dum benefaciendo & demerendo te reddar inferior.

Gratus animus.

Multos bello captos aliquando sub hasta vendebat, indecenter sedens tunica reducta. inter mancipia tum quidam exclamauit, Parce mihi Philippe, ius enim amicitiæ tibi paternum est mecum, quærentique Philippo occasionem & modum huius amicitiæ, explicaturum se dixit, si propius admitteretur. adductusque aliquantulum vt demitteret lęnam monuit: nunc enim ipsum turpiter sedere. dimittite hũc ait Philippus. vere enim, id quod ignorabam, bene mihi vult, & amicus est.

Callide.

Iter faciens, ab hospite quodam inuitatus ad cœnã multos secum adduxerat: quem vbi perturbari vidit, quod non satis esset apparati, misit ad singulos qui placentæ locum relinquere eos iuberent. iisque obtemperantibus, & ob placentę expectationẽ parcius edentibus, cœna omnibus suffecit.

Grati.

Mortuo Hipparcho Euboense, dolorem quem morte eius ceperat non obscure tulit. cumque illum quidam diceret tempestiue vita defunctum: Sibi quidem, inquit, mihi vero præmature, cuius obitu præuentus

sum,

sum, me dignam ei sua amicitia referrem gratiam. Incusari se ab Alexandro audiens, quod filios ex pluribus susciperet mulieribus, ita eum refellit: Quin tu multos nactus de regno tecum certaturos, virtuti operam da, vt eo non propter me, sed propter te potiaris? Iussitq; eum Aristoteli animum aduertere & philosophari, ne, inquiens, multa talia facias, ob quæ ego cōmissa pœnitudine moueor. Antipatri quendam amicum in iudicum collegium cooptauerat. sentiens autem eum barbam caputq; tingere, remouit, quod diceret fidelem in negocijs tractandis eum se non censere, qui mala fide crines tractaret. Iudicio præerat Machætæ cuiusdam, dormitansq; non obseruabat, quibus ille iurib. se tueretur, ideoq; damnabat: tum exclamante Machæta se prouocare, iratus, Ad quē, inquit, prouocas? ad teipsum, ait ille, ô rex, siquidem vigilans & attentus audias. Ibi excitatus Philippus cum ad se rectius rediisset, sentiretque iniuriā Machætę fieri, non rescidit quidem sententiam, sed mulctam reo imperatam de suo persoluit. Rogatus ab Harpalo, vt pro quodam ipsius cognato ac familiari iniuriarum quarundā reo mulctā dependeret, eumque causæ cognitioni subtraheret, ob quā videbatur reus sermonibus hominum vapulaturus: Præstat eum, respondit, quam nos male audire. Indigne ferentibus amicis, quod ipsum Peloponnesii, de quibus erat bene meritus, Olympiaca festiuitate exsibilarent: quid ergo, inquit, facient si maleficium à nobis accipiant? Cum in expeditione quadā diutius dormiuisset, à somno exsurgens, Tuto se dormiuisse dixit, vigilante interim Antipatro. Rursum dormiente interdiu ipso, Græcisque qui ad fores cōuenerant indignantib. & culpantibus, Parmenio dixit: nolite mirari quod nunc dormit Philippus: vigilabat enim idem vobis dormientibus. Fidicinem quendam in cœna volebat corrigere, ac de pulsandis neruis differere. ille autem, absit vero à te, rex, ista calamitas, vt me melius isthæc tu noris. Quo tempore cum Olympiade & filio dissidebat, venit ad eum Demaratus Corinthius. Is à rege interrogatus quā bene inter se conueniret Græcis: nimirum, respōdit de Græcorum concordia tibi est inquirendum, intimis tuis hoc modo tecum consentiētibus. his ille verbis ad rem rectius perpendendam excitatus, posita ira in gratiam cum suis rediit. Anus quædā inops sæpenumero petiuerat, vt causam suam

Magnanimiter. *Philosophia.* *Seuere.* *Iuste.* *Prudenter.* *Magnanimiter.* *Antipater.* *Libere.* *Aliena curans.*

Regis officiũ. disceptaret, ac interturbabat frequenter. respondente Philippo, non vacare sibi, subiecit: noli ergo regnare: quod ille dictum admiratus, non illam modo, sed & alios statim audiuit.

ALEXANDER puer etiamnum, Philippo multas præclare gerente res, non est gauisus, sed pueris qui vna educabantur dixit, Pater mihi nihil faciet reliquum, cum que responderent patrē ipsi ista parare, Et quorsum, inquit, proderunt, si possideam multa, agam nihil? Quia agilis erat & celer pedibus, hortabatur eum pater vt ludis Olympiis stadium curreret. facturum se respondit, si cum regibus certandum cursu foret. Adductam ad se iam nocte facta puellā quę vna cubaret, interrogauit cur tam sero veniret. quæ cum respondisset præstolatam se dum maritus somno se daret: acerbe increpauit famulos, quod parum abfuisset, quin ipsorum culpa adulter fieret. Diis adolenti liberalius, ac sæpe thus corripienti adstans Leonidas pædagogus, Sic, inquit, largiter tibi, fili, adolendum erit, vbi thuriferam regionem in tuam redegeris potestatem. Alexander ea potitus, per litteras eum sic compellauit: Talenta aliquot thuris & casiæ tibi mitto, vt me thuriferæ etiam regionis dominum factum sciens, sordidus erga deos esse desinas. Prœliū ad Granicum commissurus, Macedones hortatus est, vt largiter cœnarent, omniaque in medium conferrent: quippe cras hostium opibus cœnam instructuri. Amicorum quodam Perillo dotem filiabus petenti, L. talenta obtulit. cumque is sufficere x. diceret, Tibi, inquit, accipere tantum satis est, mihi dare non item. Dispensatorem iusserat Anaxarcho philosopho dare quantum posceret, cumq; is eum c. talenta petere diceret: Recte, inquit, facit, qui intelligit se habere amicum: qui tantum dare & possit & velit. Mileti conspicatus multas statuas athletarum qui Olympia & Pythia vicissent, Vbi, inquit, ista tum erant corpora, cum barbari vrbem vestram oppugnarent? Regina Cariæ Ada cibos & bellaria curiosissimo apparata à cupediariis & coquis artificio subinde ad ipsum studio quodam ostentandi mittente: Meliores sibi esse dixit coquos, iter nocturnum quo prandium, & parcitatem prandii qua cœnam sibi suauem redderet. Omnibus ad pugnam paratis, cum interrogarent duces ecquid præterea mandaret: Nihil, inquit, quam vt menta Macedonum

Gloriæ studium. *Regius animus.* *Caste.* *Magnifice.* *Magnifice.* *Frugaliter.* *Barba.*

cedonum radantur. cumque miraretur Parmenio, An, ait, ignoras in pugna nullibi facilius virum quam barba apprehendi? Cum Darius ccIↃↃ. talenta offerret, Asiæque fructus æquali portione secum percipiendos, ac Parmenio dixisset accepturum se conditionem si Alexandri loco esset: & ego me hercle, subiecit, si Parmenio essem. Dario autem respondit, neq; terram duos soles, neque Asiam duos reges sustinere. Dimicaturum iam ad Arbela de summa rerum, *Magnifice* cum quidem hostis in aciem c c c cIↃↃↃↃ. virorum edu- *2000000.* xisset, accesserunt amici de militibus conquerentes, quod ij in tentorijs colloquia agitarent, componerentque inter se totam se in suum lucrum versuros prædam, nihilq; inde in ærarium regis illaturos: tum subridens Alexander: Bona, inquit, nunciatis. audio enim colloquia hominum non fugere sed vincere paratorum. Multi tum ad eum accessere unt milites, bono esse animo iubentes, neque multitudine hostium terreri, qui ne axillarum quidem ipsorum fœtorē essent substituri. Explicatis iam aciei ordinibus, militem *Apparatus* quendam videns amento hastile aptare, è phalange vt inu- *vsum præcedat.* tilem eiecit, qui tum demum arma pararet, cum ijs esset vtendum. Epistolam quandam à matre allatam quæ arcana *Arcanum.* & quasdam aduersus Antipatrum criminationes continebat, legens vna pro more inspiciente Hephæstione, non vetuit: sed epistola pellecta digito manui suæ detracto, Hephæstionis ori sigillum imposuit. In templo Ammonis ab antistite Iouis appellatus filius, dixit, Non esse hoc mirum. *Magnus* Iouem enim qui natura omnium sit pater, optimos suorum *animus.* filiorum nomine dignari. Iaculo crus ictus, multis concurrentibus eorum qui ipsum sæpenumero solebant Deum salutare, renidente vultu, Hoc quidem, inquit, sanguis est, vt videtis, non ille

Humor, qui superûm manat de corpore diuûm. *Ilia. ε. 340.*

Laudantibus nonnullis Antipatri frugalitatem, qui austere & sine luxu viueret: foris, inquit, Antipater albo panno prætextus, intus totus est purpureus. Hyeme in magno ge- *In simulatorem.* lu exceptus conuiuio ab amico quodam, cum is focum ignemque exiguum intulisset, aut ligna eum, aut thus afferre iussit. Antipatridas formosam psaltriam adduxerat in *Amoris* conuiuium: ea visa commotus Alexander, Numnā, inquit, *fautor Alexander.* eam tu amas? confesso, Impure, ait, quin tu eam è conuiuio educis?

educis? Pythonē Euij tibicinis amasium Casander vi osculabatur, quod cum videret moleste Euium ferre Alexander, iratus aduersus Casandrum exsiluit, vociferans: per vos etiam amare non licet quenquam. Cum ad mare dimitteret Macedonum quotquot ægroti aut mutilati essent monstratus ei quidam est qui recte valens inter ægrotantes tamen nomen suum retulerat. Adductus in conspectum Alexandri & examinatus, fassus est se hoc prætextu vsum ob amorem Telesippæ ad mare proficiscentis. quæsiuit rex quis huius nomine conueniendus esset: cumq; liberam esse comperisset, Proinde, inquit, mi Antigenes, persuadeamus Telesippæ vt nobiscum maneat. liberam enim cogere non est nostrum. Cum Græcos qui mercede apud hostem militabant viuos in potestatem redegisset, Athenienses iussit in compedibus adseruari, quod æra mererent alimentis publico suppeditantibus: itemq; Thesassalos, quod agrum quod possiderent optimum, non colerent, Thebanos missos fecit, quod his solis diceret se neque vrbem neq; agrum reliquum fecisse. Ex Indis celeberrimum arte sagittandi, & qui traijcere sagittam per annulum diceretur cum cepisset artis suæ specimen edere, recusantemque ira motus necari iussit. is cum ad supplicium duceretur, dicebat ducentibus se exercitationem multis iam diebus intermisisse, ideoque metuisse ne aberraret. quod vbi Alexandro renunciatum est donis affectum hominem dimisit, admiratus eum, quod mori maluisset, quam gloria sua indignus videri. Taxiles de regibus Indorum vnus occurrens Alexandro, hortatus est ne bellum sibi inferret, neve pugnam confereret: sed siue inferior esset, acciperet, siue superior, cōferret beneficia. huic respondit, de hoc ipso certandum, vter alterum possit beneficijs superare. Inaudiens Aornum petram in India natura loci inexpugnabilem esse, sed à formidoloso homine teneri: hoc, ait, facit, vt locus iste iam facilis captu sit. Alius qui saxum quod inexpugnabile putabatur tenebat, seipsum locumq; Alexandro dedidit: hunc & copijs præfecit Alexander, & regionem ei adiecit, fatus: Sapere mihi vir hic videtur, viro bono se potius credens quam munito loco. Capta petra, cum amici dicerent eum factis Herculem superasse ego vero, inquit, actiones imperiumque meum ne vni quidem dicto Herculis æqualia arbitror. Amicorum quosdam sentien

Mercenarij milites.

Amor gloria.

Loci natura.

Modeste.

sentiens talis serio lusisse, mulctauit. *Ludus.* De primis & præstantissimis amicorũ, maxime venerari visus est Craterũ, amare Hephæstionem. quod ab illo regẽ, ab hoc Alexandrum diligi diceret. Xenocrati philosopho L. talẽta dono miserat. quæ cùm is repudiaret, non se indigere inquiens, Nullumne, ait, amicum habet Xenocrates? Mihi quidẽ Darij diuitię vix suffecerunt in amicos impẽdenti. *Amicis benefaciendum.* Post prœlium Porus ab ipso interrogatus quomodo se vellet tractari, respõdit, Regie. rursumque interrogatus, ecquid vellet præterea, omnia in Regie contineri addidit. miratus itaq; Alexander sapientiam viri & virtutem, maiorẽ pristina ditionẽ ei subdidit. *Regie.* Audiens sibi à quodam maledici, Regium est, inquit, male audire cum bene facias. Moriturus iam in socios intuens, Video, inquit, magnũ fore meum funebre certamẽ. Mortuo ipso Demades orator dixit exercitũ Macedonum imperatore carentem similem videri Cyclopi excæcato. *Dux.*

PTOLEMÆVS Lagi F. crebro apud amicos cœnabat & dormiebat. quod si quando conuiuium præberet, eorum pocula, vestes stragulas, & mensas vsurpabat, ipse plura necessarijs non possidebat: dicens Magis regium esse ditare quam diuitias possidere. *Magnifice.*

ANTIGONVS continenter pecuniã exigebat. cumque diceret quidam Alexandrum non fuisse talem: Nec iniuria, inquit. ille enim metebat Asiam, ego stipulas colligo. Militum quosdam videns thoracibus & galeis indutos ludere pila, delectatus est, acciuitq; eorum duces, laudandi gratia. hos autem potare inaudiens, munia ipsorum ad milites transtulit. *Iuste.* Mirantibus omnibus quod cum iam senectutem attigisset, benigne humaneque imperaret, hanc reddidit causam, Olim se potẽtiam quæsiuisse, nunc gloriam & beneuolentiam captare. *Prudenter.* Philippo filio pluribus præsentibus interroganti quando castra moturus esset, Quid, inquit? an metuis ne solus tubam non audias? *In curiosum.* Cupiente eodem adolescẽte diuertere apud viduã quæ tres habebat formosas filias, vocato ad se ei qui hospitijs designandis præerat, Non, inquit, filium meum ex istis angustijs expedies? *Caste.* Leui morbo cũ laborasset, recepta sanitate dixit, Hũc sibi morbum nequaquã accidisse incõmode: eo enim se monitum, ne mortalis cum sit, animo efferatur. Cum Hermodotus in poemate cũ Solis filiũ appellasset, Diuersum, inquit, nouit *Homo.*

qui

qui matulam mihi fert. Dicente quodam, omnia honeſta & iuſta eſſe regibus, ſubiecit: Omnino, barbarorum quidem regibus. nobis ſola honeſta pro honeſtis, ſola iuſta pro iuſtis ſunt habenda. Cauſam in iudicio habebat Marſyas frater, petebatque vt de ea domi cognoſceretur. ſed Antigonus: Si culpa, inquit, vacamus, diſceptetur in foro & cunctis auſcultantibus. Hyeme aliquando caſtra loco rerum neceſſariarum copia deſtituto poſuerat neceſſitate iubente. ibi cum milites, neſcientes in propinquo eſſe, maledicerent ipſi, tentorium baculo dimouens, Infortunium, ait, habebitis, niſi longius hinc digreſſi me conuicijs proſcindetis. Ariſtodemo vni de amicis, ſed qui coqui filius eſſe credebatur, conſulenti vt ſumptuum minus faceret, munificentiamque contraheret: Tui, inquit, Ariſtodeme ſermones cinctum culinarium redolent. Athenienſibus ſeruum ipſius honoris gratia ciuitate donantibus: Nollem, aiebat, vllum Athenienſium abs me flagris cędi. Adoleſcente quodam Anaximenis rhetoris diſcipulo orationem, quam ſtudioſe erat præmeditatus, coram ſe recitante, volens aliquid melius cognoſcere interrogauit. qui cum obmutuiſſet, Quid ais, inquit?

Regis poteſtas. *Innocentia.* *Patienter.* *Salſe.* *In oſtentatores.*

Sunt hæc inſcripta codicillis quos tenes?

Alium audiens oratorem, qui diceret anni tempus niuiacum factum ſtirpidefluam feciſſe regionem: Non finem facies, dixit, apud me tanquam apud plebem loquendi? Traſyllo Cynico donarium poſcenti, reſpondit, Rege dignum non eſſe hoc donum. ſubijcienti, Da ergo talentum, retulit, Capturam hanc non eſſe Cynico conuenientem. Demetrium filium cum nauibus multis magniſque copijs mittens ad liberandum Græcos, gloriæ lucem è Græcia tanquam ſpecula aiebat in orbem terrarum emicaturam. Antagoræ poetæ congrum elixanti, catinumque ſua manu agitanti à tergo adſiſtens, Putaſne, dixit, Antagora Homerum Agamemnonis res geſtas deſcribentem, congrum elixaſſe? reſpondit ille: Tu vero, rex Agamemnonem credis iſtas res gerentem curioſe inquiſiuiſſe an aliquis in exercitu congrum elixet?

Argute. *Glorioſe.* *In curioſum.*

Per quietem imaginatus erat Antigonus, Mithridatem auream metere ſegetem. hunc itaq; interficere ſtatuit, DEMETRIOQVE filio conſiliũ aperuit, iureiurãdo ad tacendum

dum obſtricto. Demetrius accito Mithridate, ad litus maris deambulauit, & ſtimulo qui in haſtili imo eſt in arena inſcripſit, Fuge Mithridates. atque hic re intellecta in Pontum profugit, ibique regnum ad vitæ vſque finem tenuit. Idem Demetrius Rodum oppugnans, in ſuburbio quodam cepit tabulam, in qua Protogenes Ialyſum pinxerat. cumque Rodij miſſis pręconibus hortarentur, vt tabulæ parceret, reſpondit, Patris ſe potius imagines, quam illam picturam corrupturum. Pace cum Rodijs facta, machinam quam ab expugnandis vrbibus Helepolin appellauerat, apud eos reliquit, futuram ſuæ magnificentiæ, & ipſorum fortitudinis argumentum. Defecerant Athenæ, & vrbe potitus ciuibus iam ob cibi inopiam male habentibus, cum ſtatim ei data eſſet concio, frumento ciues donauit, interque concionandum de re præſente, barbariſmum fecit. ibi vnus quiſpiam de multitudine aſſidente acclamauit quomodo dicendum congrue fuiſſet. tum Demetrius, Huius, inquit, correctionis gratia alijs vos 100. medimnis dono.

Fideliter. *Artificij honos.* *Patienter & liberaliſsime.*

ANTIGONVS ſecundus, Demetrij F. cum pater captus monuiſſet eum per literas, ne ſi quid ipſe à Seleuco coactus ſcripto mandaret, obtemperandum, aut vrbibus decedendum ſibi putaret, vltro ad Seleucum ſcripſit ſe ei toto regno cedere, obſidemque ſe pro patre, vt hic dimittatur, offerre. Nauali prœlio cum Ptolemæi legatis congreſſurus, dicente gubernatore multo plures numero eſſe hoſtium naues: Me vero, inquit, ipſum præſentem quam multis comparas? Cedens aliquando hoſtibus ingruētibus, fugere ſe negabat, ſed commodum aiebat à tergo ſitum ſe perſequi. Adoleſcente, qui non admodum bonus videbatur miles, natus patre viro forti, ſtipendium paternum poſtulāti: ego, inquit, mi adoleſcens mercedem & munera dare propriæ, non paternæ virtutis cauſa dignis ſoleo. Mortuo Zenone Citienſi, quem omnium maxime philoſophorum in precio habuit, dicebat theatrum ſuarum actionū perijſſe.

Pie in patrem. *Fortiter.* *Fuga.* *Parentum merita.* *Philoſophia.*

LYSIMACHVS in Thracia circumuentus à Dromichęta, cum ſe exercitumq; propter ſitim in poteſtatē hoſtium tradidiſſet, poſtquam captiuus bibit, Proh deûm fidem, inquit, quam exiguę voluptatis gratia ſeruum me de rege feci. Philippidem comœdiarum ſcriptorem amicum familiaremq; ſuum interrogauit, Cuiuſvis rerum mearum par-

Voluptas.

ticipem te faciam? respondit ille, cuiuscunque volueris, exceptis arcanis.

Arcana.

ANTIPATER occisum ab Alexandro Parmenionem cum audiuisset, dixit: Si Parmenion insidiatus est Alexandro, cui tandem credendum erit? sin vero, quî agendum est? De Demade oratore iam ætate prouecto dicebat, eius tanquam victimæ confectæ nihil iam præter ventrem restare & linguam.

Iuste. *Caste.*

ANTIGONVS tertius scribebat ciuitatibus, si quid contrarium legibus per epistolam mandaturus esset, ne parerent, sed ipsum ignoratione lapsum censerent. Idem cum Dianæ antistitam vidisset excellenter formosam, statim Epheso cũ suis discessit, ne quid inuitus incestũ perpetraret.

Fratrum amor.

ANTIOCHVS cognomento Accipiter (hoc enim Hierax significat) bellum de regno aduersus fratrem Seleucum gerebat, qui cum à Gallis victus nusquam appareret, putareturque in pugna concisus, posita Antiochus purpura pullam induit vestem. paulo post audita incolumitate fratris, dijs rem sacram ob lætum nuncium fecit, ciuitatibusque sibi subditis vt serta gererent imperauit.

Idem.

EVMENES structis à Perseo insidijs perijsse putabatur. Quæ fama cum esset Pergamum perlata, Attalus eius frater sumpto diademate, ductaque ipsius vxore regnum occepit. Post fratrem viuere & Pergamum venire inaudiens, cum stipatoribus ei pro more obuiam iuit, hastile gerens. Eumenes eum amanter salutauit, inq; aurem insusurrauit,

Vxorem haud duc, nisi defunctum videris.

aliud per omnem vitam quod offensæ speciem præberet nihil neque fecit neque dixit, sed & moriens vxorem ei regnumque tradidit. Vicissim Attalus nullum suorum liberorum (habebat enim complures) educauit, sed Eumenis filio adulto viuens regnum detulit.

PYRRHVS à filijs pusionibus interrogatus cuinam regnum vellet relinquere, Ei respondit, qui de vobis acutiorem habebit gladium. Interrogatus de Pythone & Caphesio tibicinibus, vter eorum præstantior esset, respondit: Polysperchon imperator. Cũ duobus prœlijs vicisset Romanos, multosque amicorum & ducum amisisset, Si adhuc semel, inquit, Romanos vincemus, actum est de nobis. Sicilia excidens, cum inde soluisset, conuersus retro ad amicos dixit:

dixit: qualem Romanis & Carthaginensibus palæstram relinquimus. Militibus Aquilæ cognomen ei tribuentibus: Quid ni sim aquila, inquit, vestris armis tanquã solidis alis subleuatus? Audiebat adolescentes quosdam multis inter pocula maledictis ipsum proscidisse. eos postridie vniuersos ad se adduci iussit, primumque ex ijs percunctatus est, an de ipso talia dixissent, omnino, respondit hic, talia: pluraque his dixissemus, si plus vini nobis fuisset.

Libere.

ANTIOCHVS is qui iterum in Parthos expeditionem fecit, in venatione quadam dum feras insectatur, ab amicis & famulis aberrauit, casamq; hominum egenorum ignotus ijs intrauit. cumq; inter cœnandum mentionem regis intulisset, responsum est esse regem alioqui bonum, sed qui pleraque amicis prauis hominibus mandaret, ac negligeret, ac præ nimio venãdi studio sæpenumero res necessarias omitteret. Ac tunc quidem tacuit. Sub lucem autem cum ad casam venirẽt satellites, & allata purpura diademateq; agnosceretur: Ab eo, inquit, quo vos recepi, heri primum veros de me sermones audiui. Obsidentem Hierosolyma Iudæi vt maximam suam festiuitatem possent celebrare, septem dierum inducias poposcerunt. Non id modo concessit, sed & tauros auratis cornibus apparauit, aromatumque copiam & vsque ad portas cum pompa deduxit, traditaq; ipsorum sacerdotibus victima in castra redijt. Quod mirati Iudæi, statim post exactos festos dies deditionem fecerunt.

Reges raro de se vera audiunt.

Liberalitas vtilis.

THEMISTOCLES adolescens etiamnum potabat ac scortabatur. sed postquã Miltiades imperator ad Marathonem barbaros vicit, nõ amplius offendere licuit Themistoclem aliquid contra officium facientem. Mirantibus mutationem: Non sinit (inquit) dormire me aut socordem esse trophæum Miltiadis. Interroganti vter esse mallet, Achilles an Homerus, respondit: Tu vero mallesne Olympico certamine victor esse, an præco qui victorum nomina proclamaret? Xerxe magna illa classe Græciam inuadente, metuẽs ne Epicydes, vnus de popularibus oratoribus, homo turpis lucri studiosus & timidus, imperium nactus vrbem perderet, pecunia data eum a petendo imperio detraxit. Adeimanto nauali pugna cum hoste decernere trepidãte, & sibi Græcos ad eam cohortanti atq; animanti dicente, O Themistocles, flagris cædere moris est eos qui in certaminibus

Æmulatio.

prius quam iubentur ſurgunt: reſpondit: næ ita eſt Adimante: ſed neque coronantur qui iuſto tardius prodeunt. Eurybiade baculum tollente ac plagam minante, Feri ſane, inquit, modo audias. Cum non perſuaderet Eurybiadi vt in anguſtijs nauale prœlium conſereret, clam ad barbarum miſit, hortans ne metueret Græcos fugientes. Cumque is parens huic conſilio victus eſſet, rurſum miſſo ad eum internuncio ſuaſit, vt quam primum ad Helleſpontum fugeret: cogitare enim Græcos de ponte reſcindendo. vt dum ſeruaret Græcos, ipſius ſaluti conſulere putaretur. Seriphio cuidam obijcienti, non propter ſeſe, ſed propter vrbem celebrem ipſum eſſe: verum, ait, dicis. cæterum neque ego ſi Seriphius fuiſſem, factus eſſem nobilis, neque tu, ſi Athenienſis. Cum Antiphates formoſus, qui amantem prius ipſum fugerat atque ſpreuerat, gloria magna potentiaque auctum accederet atque adularetur: Heus, inquit, adoleſcens, Sero ambo, ſed tamen ſapere cepimus. Poſtulanti à ſe Simonidi, vt ſententiam quandam iniuſtam ferret: Neque tu, inquit, poeta bonus eſſes ſi præter numerum caneres, neque ego princeps probus, ſi contra leges iudicarem. Filium ſuum erga matrem petulantius ſe gerentem, omnibus Græcis potentia antecellere dicebat. Græcis enim imperare Athenienſes, Athenienſibus ſe, ſibi vxorem, huic filium. De filiæ procis probum diuiti prætulit: quod diceret virum ſe malle pecuniæ, quam pecuniam viri egentem adſciſcere. Fundum vendens, præconem indicare iuſſit, commodum eius eſſe vicinum. Athenienſibus ipſum contumelia afficientibus, Quid laboratis, inquit, ſæpe ab ijſdem affecti beneficijs? Ac platano ſeſe comparabat, ſub quam confugiunt homines orta tempeſtate: reddita ſerenitate, prætergredientes folia eius ſtringunt, ipſamque dicterijs inceſſunt. Eretrienſes ſubſannans dicebat eos inſtar teuthidum piſcium gladios quidem habere, ſed cor non habere. Eiectus Athenis primum, deinde etiam Græcia, ad Perſarum regem ſe contulit. iuſſuſque loqui, ſermonem aulæis ſimilem eſſe dixit. nam eorum in morem, exporrectum quidem oſtendere formas, contractum autem occultare. Petijtque tempus ſibi dari dum Perſicam linguam addiſceret, vt ſuo arbitrio ſuis ipſius verbis, non per interpretem, regi ſuam poſſet explicare ſententiā. Multis donis ornatus, & ce-

Callide. *Patria.* *Iuſte.* *Vicinus.* *In ingratos.* *In ſtupidum.* *Sermo.*

& celeriter ditatus, pueris suis dixit: Perijssemus pueri, nisi perijssemus. *Fortuna.*

MYRONIDES bellum contra Bœotos faciens, expeditionem Atheniensibus denunciauerat. cum instaret hora exeundi, ac centuriones significarent nondum omnes ad signa conuenisse: præsto sunt, ait, qui pugnaturi sunt, ijsque vsus alacribus, hostem vicit. *Fortiter.*

ARISTIDES cognomento Iustus semper pro se ac solus remp. gessit, societatesq; fugit: quod parta amicorum præsidio potentia soleret ad iniustos conatus animare. Atheniensibus eo tendentibus, vt ostracismo ipsum vrbe eijcerent, homo rusticus litterarumque rudis testam ei attulit, petijtque vt nomẽ Aristidis inscriberet. Nosti vero, inquit, Aristidem? Non equidem, respondit rusticus: sed molestum mihi est Iusti cognomentum. tum Aristides silens nomen suum testæ inscripsit, eamque homini reddidit. Intercedebat ei cum Themistocle inimicitia. cum eo missus aliquo legatus, Visne (inquit) ô Themistocles inimicitiam in finibus deponamus? si enim videbitur, reuersi eam rursum suscipiemus. Tributa Græcis imponens, tanto redijt pauperior, quantum in peregrinationem insumptum fuit. Æschylus in Amphiaraum hos fecit versus: *Societas.* *Patienter.*

Neq; enim videri, sed vult esse is optimus, *Vera laus.*
Sulcum profundum in pectore consitum suo
Habens, veneranda consilia vnde pullulant.

hi cum in theatro recitarentur, omnium oculi sunt in Aristidam coniecti.

PERICLES præturam gesturus, chlænam sumens ita seipsum solebat alloqui: Memento Pericles liberis te imperaturum, Græcis, atque Atheniensibus. Æginam abolere iubebat, tanquam oculis Peiræei damnosam. Amico falsum à se testimonium, quod iureiurando erat sanciẽdum, exigenti, Amicum se vsque ad aram esse respondit. Moriturus seipsum felicem prædicauit, quod nulli Atheniensium atræ vestis gerendæ causa fuisset. *Amicitia.*

ALCIBIADES etiamnum puer in palæstra ita comprehensus, vt nõ posset effugere, colluctantis manum momordit. qui cum diceret, Mordes, sicut mulieres: respondit, Nequaquam, sed vt leones. Canẽ possidebat perpulcrum, emptum LXX. minis. ei caudã amputauit, eo id se facere dicens, vt ha-

vt habeant Athenienses quod de ipso loquerentur, neq; in alias inquirerent res eius. Ad ludum aliquando literarium veniens, rhapsodiam Iliadis poposcit magistrum: eiq; cum nihil Homeri cum se habere diceret, colapho impacto trāsijt. Veniens ad fores Periclis, audiuit eum occupatum esse, ac circumspicere quomodo rationes posset Atheniensibus reddere: Nonne, inquit, præstabat excogitare rationem, ne eas redderet? Euocatus ab Atheniensibus è Sicilia ad dicendam causam, cum quidem capitis anquireretur, abdidit sese: stultum esse dicens reum qui cum fugere iudicium liceat, quærat quî in eo se defendat. Ac dicenti cuidam, Non fidis patriæ de te iudicaturæ? ne matri quidem, inquit. metuerem enim ne per errorem atrum calculum pro albo in vrnam iniiceret. Audito se & qui cum ipso erant morti ab Atheniensibus addictos esse, Ostendamus, ait, illis nos viuere. Simulq; se ad Lacedæmonios contulit, & bellum Decelicum contra Athenienses excitauit.

Homerus.

Iudicia.

LAMACHVS centurionem quendam commissi erroris causa verbis increpabat. ac respondenti, posthac se nihil tale admissurum, hoc referebat: In bello non licet bis peccare.

Error in bello.

IPHICRATES despiciebatur, quod cerdonis filius esse putaretur. tunc primum existimationem sibi peperit, cum saucius ipse hostē vna cum armis viuum corripiens in suam transtulit triremem. Is cum castra in regione amica & confœderata posuisset, accurateque ea vallo & fossa communiuisset, Quærenti cuiusnā metu hoc faceret: respondit, Turpissimam esse imperatoris vocem, Non putaram. Pugnam contra barbaros instruens, aiebat vereri se Iphicratem barbaris non esse notum. suo enim nomine aliis hostibus terrorem se incutere. Rei capitalis postulatus, aduersus calumniatorē dixit: Vide quam rem agas, qui instante bello suades ciuitati, vt de me potius quam mecum decernat. Cum ei Harmodius, vnus de prisci illius Harmodii posteris, exprobraret ignobilitatem, respondit: Meum à me incipit genus, tuum in te desinit. Interrogatus à quodā oratore, quis tandem esset, qui ita magnifice de seipso sentiret, equesne, an sagittarius, an peltam gerens, an pedester: Nihil, inquit, horum, sed qui sciam hisce omnibus imperare.

Cautio bellica.

Natales.

TIMOTHEVS fortunatus videbatur esse imperator, ac non-

ac nonnulli inuidi pingebāt vrbes vltro in ipsius dormientis nassam se induentes. dicebat itaque, Si tantas ego vrbes per somnum capio, quid me vigilantem putatis facturum? Quodam de audacibus ducibus vulnus acceptum Atheniensibus demonstrante: Me vero, inquit Timotheus, puduit, quod cum ego dux vester in Samo essem, prope me telum catapultæ decidit. Oratoribus Charetem cōmendantibus, talemque debere Atheniensium esse imperatorem dicentibus: non inquit, imperatorem, sed eum qui imperatori stragulam vestem portet.

Imperatoris cautio.

CHABRIAS dicebat optimum hunc esse imperatorem, qui maxime cognita habeat res hostium. Proditionis vna cum Iphicrate accusatus, gymnasium frequentabat, solitaque hora prandebat. reprehensusq; eo nomine ab Iphicrate: Proinde, inquit, si quid sinistrum de nobis statuerint Atheniēses, squalidum te & ieiunum, me pransum vnctumque interficient. Solebat dicere, terribiliorem esse ceruorum exercitum leone duce, quam leonum agmen ducente ceruo.

Animose.

Imperator.

HEGESIPPVS cognomento Crobylus, aduersus Philippum Athenienses instigabat. cumq; è concione quidam occlamasset, Bellum introducis? Omnino, inquit: atque atras etiam mehercle vestes, & publicas funerationes, funebresq; orationes, si quidem liberi viuere, neq; facere Macedonum imperata volumus.

Libertas.

PYTHEAS etiamnum adolescēs progrediebatur in publicum, dicturus contra decreta de Alexandro promulgata. cumq; diceret quidam, Tu adolescens cum sis, de tantis rebus audes dicere? Enimuero, inquit, Alexander, quem vos Deum decreto vestro facitis, natu quam ego minor est.

PHOCIONEM Atheniensem nemo neque ridentem vidit, neque lacrymantem. Coacta concione dicenti, Videre mihi ô Phocion cogitabundus: Recte, inquit, conicis. delibero enim an aliquid amputare possim de verbis quæ sum ad populum facturus. Oraculo Atheniensibus significatum erat, vnum esse in ciuitate qui omnium aduersaretur sententiis. cum quæri iuberent quis nam ille esset, ac vociferarentur, Se illum esse Phocio dixit: Soli enim sibi nihil eorum probari, quæ vulgo fierent ac dicerentur. Aliquando dicens suam sententiam, cum placere se, & æqualiter ab

Grauiter.

Vulgi iudicium. omnibus approbari suam videret orationem, conuersus ad amicos: Numnam, inquit, mihi imprudenti prauum aliquod dictum excidit? Postulantibus ad sacrificium quodda stipem Atheniensibus, conferentibusq; reliquis, aliquoties vocatus, Puderet vero me, inquit, vobis donare, huic (simul creditorem demonstrabat) non reddere. Demosthene oratore dicente, interficient te Athenienses si insanient: Plane, inquit, me, si insanient: te, vbi sapient. Aristogeito iudicum sententiis morti addictus, cum iam moriturus in carcere flagitaret, vt Phocion ad se veniret, huncq; amici ad malum hominem accedere prohiberent: & vbi tandem, ait Phocion, Aristogeitonē mallet aliquis compellare? Irascebantur Athenienses Byzantiis, quod in vrbem non admisissent Charetē missum cum copiis præsidio ipsis contra Philippum. ibi Phocio non succensendum sociis diffidentibus, sed ducibus potius fidem non merentibus pronuncians, ipse dux est creatus, admissusq; à Byzantiis fidem sibi habētibus, effecit vt Philippus re infecta discederet. Alexandro rege C. talenta dono mittente ipsi, quęsiuit ex adferētibus, quam ob rem de tanto Atheniensium numero sibi soli istuc largiretur Alexander. cum responderent, solum ipsum à rege bonum virum iudicari: talem ergo, inquit, me & videri & esse patiatur. Poscente Alexandro triremes populoq; nominatim Phocionem prodire iubente & in medium consulere, surgens: Suadeo igitur, ait, vt vel ipsi armis potentiam obtineatis, vel potentium amici sitis. Allatus incerto autore erat de morte Alexandri nuncius. ad quem cum oratores statim in rostra prouolassent, bellumque absque mora vlla suscipiendum autumarent, Phocion expectare iubebat, remq; certo explorare, nam (dicebat) Si hodie mortuus est Alexander, cras etiam ac deinceps erit mortuus. Leosthenes Athenienses in bellum Lamiacum coniecerat, magna spe ob nomen parandæ libertatis & imperii exagitatos. huius orationem cupressorum similē dicebat esse Phocio: quę cū sint pulcræ, & proceræ, fructum tamen ferunt nullum. *Constanter.* Rebusq; initio prospere succedentibus, & ciuitate victimas ob lætū nuncium immolante, interrogatus, An rem ita gestam non vellet: vellem, inquit, altero modo decretum fuisse: hæc sic acta esse placet. Macedonibus Atticam incursantibus, oramq; maritimam populantibus, eduxit qui ætate erant

erant ad militiam apti. multis autem ad ipsum concurrentibus hortantibusque vt tumulo quem monstrabant occupato ibi aciem instrueret: Dii boni, inquit, quam multos duces, paucos milites video? commissa tamen pugna vicit, & Nicionem Macedonum ducem interfecit. Nō multo post tempore Atheniensibus bello victis præsidium ab Antipatro est impositum. cuius præfectus Menyllus pecuniam Phocioni cum offerret, indigne id Phocio tulit, Neque hunc Alexandro meliorem esse dicens, & minus honestas accipiendi causas habere, qui olim repudiasset. Antipater autem dicebat duos se amico habere Athenis Phocionē ac Demadem, quorum alterum nunquam adducere potuisset vt missa dona acciperet, alterum nunquam dandis muneribus exsaturasset. Eidem abs se iniustam quan- *Grauiter.* dam actionem postulanti, Phocio: non potes, inquit, Antipater, Phocionem & amicum habere & adulatorem. Post mortem Antipatri forma reipub. populari constituta, in concione pronunciatum est, Phocionem amicosque eius morte mulctandos esse. Ibi reliquis flentes cum ad supplicium duceretur, Phocioni tacite eunti inimicorum quidam obuiam factus in faciem exspuit. Tum ad magistratum respiciens Phocio, Nemone inquit, compescet hunc *Patienter.* contra decorum agentem? Vna moriturum Euippum, idque deplorantem & indigne ferentem sic compellauit: Pigetne te cum Phocione mori? Allato iam cicutæ poculo interrogatus filione aliquid mandaret: Mando, inquit, tibi fi- *Pie.* li, atque hortor te, ne Atheniensibus memorem te iniuriarum præbeas.

PISISTRATVS Atheniensiū tyrānus, cum ab eo facta defectione sociorum quidam Phylen occupassent, venit ad eos vestem stragulam portans. Interrogātibus quid vellet, Aut vobis, inquit, persuadere volo, vt mecum in asty redea- *Comiter.* tis, aut si id non cōsequor, vobiscum hîc manere, & ad eam rem instructus veni. Delata apud ipsum erat mater, quod adolescentem quendam deperiret, cum eoq; rem haberet metuente sibi & crebro recusante. Hunc ad cœnam vocauit, eaque peracta percunctatus est, quomodo tractatus esset: respondentique Iucunde: hoc, inquit, quotidianum tibi erit, si matri meæ placueris. Thrasybulus filiam ipsius amabat, obuiamque aliquando factum osculatus erat. insti-

ganti ea de causa aduersus illum vxori Pisistratus: Si, inquit, amantes odio prosequimur, quid faciemus iis, quibus in odio sumus? virginem porro nuptum tradidit Thrasybulo. Comessatores quidam in vxorem ipsius inciderant, multaque lasciue dixerant atq; fecerant qui cum postridie lacrymis adhibitis veniam flagitarent à Pisistrato: Vos quidem, inquit, in posterum date operam modestiæ, mea vxor heri nusquam omnino prodiit. Ducturum aliam vxorē interrogantibus filiis ecquid eo id faceret, quod ipsos improbaret: respondit, nequaquam vero, sed vos laudo, cupioq; alios præterea tales liberos nancisci.

Libri. DEMETRIVS Phalereus regi suadebat vt libros de regno & principatu pararet ac legeret. de quibus enim amici reges monere non audent, ea in libris exstare.

Coma. LYCVRGVS Lacedæmonius ciues adsuefecit ad alendam comam, inquiens ea formosos pulcriores, deformes terribiliores reddi. Poscentem vt popularem reipubl. formam Spartę instituerent, iussit prius domi suę id facere. *Frugalitas.* Domos non nisi securi & serra ædificare iussit: fore enim sic, vt pudeat in vilia domicilia pocula & stragula, & mēsas sumtuosas inferre. Pugillatione & pācratio interdixit, vt ne per iocum quidem victos se fateri sui discerent. Vetuit iisdem sæpius bellum inferre, ne ii hoc pacto pugnaciores reddantur. Itaq; inferioribus tēporibus Antalcidas Agesilao vulnerato dixit, præclara eū doctrinæ præmia à Thebanis reportare, quos inuitos exercuerit, docueritq; bellum gerere.

CHARILLVS rex interrogatus cur tam paucas leges Lycurgus posuisset, respondit, eos qui paucis vterētur verbis non habere opus multis legibus. Ferocius se aduersus ipsum gerenti de seruis heilotibus vni, Per Castores, inquit, *Ira.* occiderem te nisi irascerer. Interrogatus cur comam Spar- *Coma.* tani nutrirēt: quia, inquit, omnium ornatuum hic minimo constat sumtu.

TELECLVS rex fratri ciues apud ipsum accusanti, quod *Iniuria ferenda.* se non tanta quanta ipsum beneuolentia prosequerentur. Causa est, inquit, quod ferre iniurias tu non nosti.

THEOPOMPVS quadam in vrbe ostentanti murum & quærenti pulcerne videretur & altus, respondit, Ne si mulierum quidem sit.

ARCHIDAMVS bello Peloponnesiaco sociis poscentibus

bus, vt tributi certam præscriberet quantitatem, Bellum, ait, definito non alitur emolumento. *Belli sumptus.*

BRASIDAS inter caricas murem cum cepisset, morsus ab eo dimisit. tum iis qui aderant, Nihil, inquit, ita paruum est, quod salutem sibi non paret, si vlcisci adoriẽtes audeat. In prœlio iaculum sibi per scutum adactum è vulnere extraxit, eoq; ipso hostem interfecit. interrogatus autẽ quomodo vulneratus esset, respondit: Prodente me scuto. Postquam hic liberatis qui ad Thraciam habitabant Græcis in pugna occubuit, missos Spartã legatos sciscitata est mater eius primum, an honeste mortuus esset filius: & laudantibus eum Thracibus, neque similem eius quenquam futurum dicentibus, Erratis, inquit, hospites. fuit Brasidas vir præclarus, sed habet Lacedæmon multos eo fortiores. *Modestè.*

AGIS rex dicebat Lacedæmonios nõ interrogare quam multi, sed vbi sint hostes. Et apud Mantineam vetantibus pugnam cum hostibus conserere quod numero vincerent, dixit: Aduersus multos pugnet necesse est, qui multis vult imperare. Cum Elei laudarentur quod Olympia iuste administrarent, Quid dignum, inquit, admiratione præstant, si toto quadriennio vnum per diem iusticia vtuntur? Pergentibus autem laudare qui ceperant: quasi vero, inquit, mirum sit si re pulcra, nimirum iusticia, pulcre vtuntur? Homini malo sæpius quærẽti quisnam Spartanorum sit optimus, respondit, Is, qui tui est dissimilimus. Alii interroganti quanta sit Spartanorum multitudo, reddidit: quanta sufficit malis arcendis. Idemq; alio quærente, Multi, inquit, tibi videbuntur Lacedæmonii, si eos pugnantes spectes. *Fortiter.* *Salsè.*

LYSANDER cum filiabus ipsius Dionysius tyrannus preciosas vestes misisset, non accepit: quod vereri se diceret, ne filiæ iis indutæ turpiores viderentur. Culpantibus ipsum, quod multa per dolum agẽdo parum dignum Hercule se gereret, dixit: Vbi leonina pellis non sufficit, ibi adsuenda est vulpina. De agro controuerso cum viderentur Argiui iustiora quam Spartani afferre argumenta, stringens gladium Hunc, ait, qui tenet, is optime de agrorum finibus disputat. Cernens Lacedæmonios non satis habere animi ad oppugnandos Corinthiorum muros, cum è fossa leporem prosilire videret, Hos, inquit, metuistis hostes, quorum ob ignauiam muris lepores indormiunt. In con- *Fraus.*

cilio liberius à Megarensi quodam compellatus, Tua, inquit, verba ciuitate indigent.

AGESILAVS dicebat Asiæ incolas si libertate fruerentur, malos: si seruirent, bonos esse. Cum solerent illi Persarum regem appellare magnum: quomodo, aiebat, is me maior est, si non iustior est & temperantior? De fortitudine & iusticia interrogatus vtra harum maior esset, Respondit nihil opus fore fortitudine, si omnes iusti essemus. Noctu subito castra ex hostico moturus, cum amasium videret ob imbecillitatem relinqui à tergo & flere, Difficile est, inquit, simul misereri & sapere. Menecrati medico, qui Iupiter cognominabatur, in epistola ad se scribenti Menecrates Iupiter Agesilao regi S. rescripsit: Rex Agesilaus Menecrati sanam mentem. Cum ad Corinthum Lacedæmonii vicissent Athenienses eorumq; socios, multitudine hostium occisorum audita dixit: O infelicem Græciam, quæ tantũ hominum ipsa sibi interemit, quantũ satis erat ad vniuersos vincendum barbaros. Olympiæ à Ioue oraculum ex animi sententia consecutus, Ephorisque iubentibus Apollinem Pythium eadem de re consulere, profectus Delphos ex Deo quæsiuit, An quod visum esset patri, idem ipse probaret. Pro amico quodã apud Hidrieũ Carem intercedens, ita ad hunc scripsit: si insons est Nicias, missum eum fac: si autem sons est, mea causa eum dimitte, omnino autem dimitte. Inuitanti ad audiendum hominem, qui lusciniæ vocem imitabatur, dixit ipsam se sæpenumero audiuisse lusciniam. A pugna Leuctrica cum lex iuberet ignominia omnes affici qui trepidassent: Ephori videntes vrbem virorum vacuam, ignominiam istam abolere statuerunt, Agesilaoque legis condendæ autoritatem detulerunt. Hic igitur progressus in publicum, Iubeo, inquit, leges à crastina die ratas esse. Missus vt regi Ægyptiorum ferret suppetias, cum vna cum eo obsideretur ab hostibus, quorum multitudinis partem tãtum aliquantam suorum numero æquabat, iique fossam circum ipsorum castra molirentur: iussus à rege in aciem suos educere & pugna decernere, Ego vero, inquit, non impediam quo minus hostes nobis fiant, quod instituerunt, æquales. cum iam fossam ferme in orbem absoluissent, in ea quæ adhuc restabat intercapedine aciem instruxit, prœlioque commisso æquali ordinum vtrinque latitu-

Quis magnus. *In superbũ.* *Intestina bella.* *Iniuste.* *Sapienter.* *Strategema.*

latitudine, victoriam reportauit. Moriens amicis mandauit, ne vllum sibi fictile aut pictum monimentum (sic enim appellabat imagines) facerent, si quid enim egisset præclari, id sibi monimentum fore: alioqui vel magnam statuarum copiam nihil ad gloriam conducturam esse. *Vera gloria.*

ARCHIDAMVS Agesilai F. catapultæ cernens telum, tunc primum è Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, actum est de virtute viri.

AGIS iunior, Demade dicente gladios Laconicos ob paruitatem deuorari à præstigiatoribus: atqui, respondit, gladijs maxime Lacedæmonij suos hostes tangunt. Iubentibus Ephoris milites suos proditori tradere, negauit alienos crediturum ei qui proprios prodidisset. *Proditoris fides.*

CLEOMENES promittenti daturum se ipsi gallos qui inter pugnandum moriantur: Ne dederis, inquit, mihi istos, sed qui in pugna interficiant.

PÆDARETVS inter trecentos, qui primarius in vrbe honor erat, non allectus, lætus ac renidens abijt, gaudium se ex eo inquiens percipere, si ciuitas trecentos ipso meliores habeat ciues.

DAMONIDAS ab eo qui chorum constituebat vltimo collocatus loco, Bene vero, inquit, factum. inuenisti enim huius quoque stationis ornandæ rationem. *Fiducia sui.*

NICOSTRATVS Argiuorum dux Archidamo petenti vt castellum sibi quoddam proderet, mercedisque loco magnam pecuniam & nuptias Spartanæ mulieris quam vellet, solis exceptis regijs, pollicenti, respondit: Non tu es ex Herculis posteritate. hic enim terras obiẽs malos supplicijs affecit: tu de bonis malos vis redigere.

EVDAMIDAS in Academia videns Xenocratem grandi iam natu cum discipulis philosophantem, audiensque virtutem ab eo quæri: Et quando, inquit, vtetur ea? Rursum philosophum audiens disputantem, solum sapientem esse bonum imperatorem: verba quidem, ait, admiratione merentur, sed qui dicit, eum tubæ nunquam circum sonuerunt. *In philosophos.*

ANTIOCHVS Ephorus, audito Philippum Messenijs agrum attribuisse, quæsiuit, An id quoque eis dederit, vt pro eo pugnantes possint vincere.

ANTALCIDAS Atheniensi Spartanos appellanti indoctos,

ctos, Soli ergo, inquit, nos nihil mali à vobis didicimus. Alij Athenienſi dicenti. Enimuero nos aliquoties vobis à Cephiſo peofligatis inſtitimus, reſpondit: Sed nos nunquam vos ab Eurota repulſos perſecuti ſumus. Sophiſta laudationem Herculis recitaturo, Quis vero, inquit, eum vituperat?

Militaris exercitatio. EPAMINONDA Thebanorum imperatore, nunquam Panicus terror exercitui incidit. Dicebat hic, pulcerrimam eſſe mortem in bello. Pronunciabat grauis armaturæ militum corpora debere eſſe exercitata non athletice tantum, ſed & militari ratione. Itaq; obeſos oderat, & quendam eorum exercitu eiecit, dicens ventrem eius, præ quo ſua virilia videre nequiret, vix tribus poſſe aut quatuor ſcutis tegi. *Frugalitas.* Adeo autem frugali vtebatur victus ratione, vt inuitatus aliquando ad cœnam à vicino, cum interueniſſet ibi bellariorum, vnguentorumque apparatum, ſtatim diſceſſerit, inquiens: Ego te ſacrificare putabam, non luxuriare. Coquo collegis rationem de ſumtu aliquot dierum reddente, ſoli olei impenſi multitudini ſuccenſuit: profeſſus non ſumtum ſe ægre ferre, ſed quod olei tantum intra corpus eſſet receptum. *Cura pro publico.* Ciuitate diem feſtum agente, omnibuſque vino & conuiuio deditis, occurrit cuidam familiarium ſqualidus & cogitabundus, mirantique & cauſam quærenti cur ſolus ita affectus obambularet, reſpondit: vt liceat vobis omnibus potare & animo eſſe ocioſo. *Grauiter.* Malum hominem, qui mediocrem aliquam culpam commiſerat, Pelopida deprecante non dimiſit: amaſia autem orante, abſoluit: huiuſmodi dona, inquiens, accipere meretriculas conuenit, non imperatores. Lacedæmonijs bellum inferentibus cum eſſent allata Thebanis oracula, cladem quædam, victoriam alia denunciantia: hæc ad dextram, illa ad ſiniſtram tribunalis poni iuſſit quo peracto, ſurgẽs, Si, inquit, ducibus parere vultis & in hoſtem pugnare, hæc vobis oracula ſunt, proſpera oſtendens: ſi periculũ prœlij formidatis, hæc ſunt, deteriora monſtrans. Cum iam ad hoſtem cum copijs accederet, & tonitru extitiſſet, interrogantibus ſuis quid ſignificari tonitru eo putaret, reſpondit: deum attonitos reddidiſſe hoſtes ſtuporemq; ijs inieciſſe qui cũ prope apta loca eſſent, iniquo loco caſtra ponerent. Eorum quæ ipſi eueniſſent bona atque commoda, omnium hoc ſibi aiebat accidiſſe

disse iucundissimum, quod vtroque viuente parente Lacedæmonios ad Leuctra vicisset. Solitus alias videri vncto corpore, vultuq; sereno, post illam pugnam postridie processit squalidus atque humilis: & interrogantibus amicis ecquid aduersum obtigisset, Non sane, inquit, sed heri sensi me animo altius quam rectum est elatum fuisse: itaq; hodie immoderatum illud gaudium castigo. Sciens autē Spartanos id genus calamitatum tegere, vt magnitudinem cladis eorum demonstraret, cadauerum receptionem non simul vniuersis. sed singulatim vrbibus permisit: quo deprehensum est amplius c I ɔ. Lacedæmoniorum cecidisse.

Contemtus pecuniæ.

Cum Iason Thessalorum tyrannus Thebas (nam ea cum ciuitate fœdus ei societasque intercedebat) venisset, & Epaminondæ admodum egeno duo millia aureorum mitteret: aurum Epaminondas repudiauit, cumque Iasonem conspexisset, Iniuriam, inquit, mihi infers vltro. & L. denarijs à quodam ciue mutuo sumtis, eo fretus expeditionis viatico in Peloponnesum irrupit. Rursum cum ei rex Persarum tria Daricorum millia misisset: acerbe Diomedontem obiurgauit, qui tantam nauigationem confecisset corrumpendi Epaminondæ gratia. regique eum renunciare iussit, se ei gratis fore amicum, Thebanorum commodo studenti: incommoda autem eorum meditanti hostem. Cum Argiui facti essent Thebanorum socij, & legati Atheniensium in Arcadiam missi vtrosque culparent, atq; Callistratus orator ciuitatibus his Orestem & Oedipū exprobraret: surgens Epaminondas: Fatemur, inquit, apud nos patricidam, apud Argiuos fuisse matricidam. verum istos a nobis eiectos Athenienses receperunt.

Salse retortum conuicium.

Spartanis vero multa & magna Thebanis crimina impingentibus dixit: Hi quidem vestræ breuiloquentiæ finem imposuerunt. Postquam Alexandrum Pheræorum tyrannum, hostem Thebanorum, Athenienses socium sibi fœdere iunxerunt, pollicitū se ipsis minam carnis semiobolo venditurum: Nos vero, inquit Epaminondas, Atheniensibus ligna ad coquēdas carnes istas gratis suppeditabimus: sed si quid tentabūt noui, agrū eorū depopulabimur. Bœotos ocio dissolutos cupiens semper in armis continere, cum Bœotarcham (sic summum apud eos magistratum vocant) diligerent, hortari solebat vt denuo consultarent. se enim si crearent ducem, militandum

ipsis fore. Regionemque ipsorum supinam atque apertam, belli orchestram appellabat, quod eam tenere non possent nisi manu clypei ansæ inserta. Chabrias apud Corinthum Thebanos paucos quosdam sub ipsos muros cupidius pugna progressos occiderat, ac trophæum ibi constituerat. quod deridens Epaminondas, ibi non trophæum aiebat, sed Triuiæ statuam stare. solent enim Triuiæ statuas ante portas in triuijs ponere. Nunciante quodam, Athenienses exercitum nouis armis ornatum in Peloponnesum misisse: quid tum postea, inquit? an demit Antigenidas nouas fistulas Telline nacto? erant autem tibicines, Antigenidas optimus, Tellis pessimus. Armigerum suum comperiens multum pecuniæ accepisse à quodam qui captus fuerat: Proinde, inquit, scutum tu mihi redde, tibique cauponam eme in qua vitam exigas. diues enim & vnus beatorum factus, non voles adhuc pericula adire. Interrogatus, sene meliorem putaret imperatorem, Chabriam, aut Iphicratem, respondit: Hoc dijudicatu difficile est dum viuimus. Reuersus ex Laconica, capitis postulatus est, cumque eo reliqui duces crimen erat, quod Bœotarchiæ contra leges quatuor prorogasset menses. Tum reliquos duces in ipsum culpam conferre iussit, tanquam ab eo coactos. Ipse vero præfatus se non dicendo plus quam rebus gerendis valere: Si tamen, ait, omnino aliquid est ad iudices dicendum, postulo vt si me interficitis, inscribatis damnationem columnæ alicui: vt scire possint Græci, Epaminondã Thebanos inuitos adegisse ad vastandum incendijs Laconicam, nihil hostile à 10. annis passam, Messenemque post ccxxx. ab excidio annos condendam: & in vnum corpus vt redigerent Arcades, ac redderent Græcis liberum suarum legum vsum. hæc enim sunt isto expeditionis tempore acta. His auditis iudices multo cum risu discesserunt, non admisso ad suffragia ferẽda populo. Vltima in pugna accepto vulnere in tẽtorium relatus, Daiphantum vocauit, ac post illũ Iollidam. quos cum interijsse intellexisset, suasit suis vt pacem cum hoste componerent, imperatore iam carentes. & verba eius res comprobauit, ita præclare ciues suos nouerat.

Fiducia sui.

PELOPIDAS Epaminondę collega, dicentibus amicis rem eum negligere necessariam, pecuniæ scilicet conquisitionem, Me hercle, inquit, pecunia res est necessaria huicce Ni-

ce Ni-

ce Nicomedi, monstrans hominem claudum & mutilum. Cum exeuntem ad pugnam oraret vxor, vt seipsum seruaret, Alijs, inquit, hoc consulendum est, principi autem & imperatori, vt ciues seruet. Quodam militum dicente, Incidimus in hostes: Quî magis, respondit, quam illi in nos? Postquam violata fide Alexander Phæreorum tyrannus in vinculis eum captiuum tenuit, maledictisque impetitus ab eo dixit, Acceleras tibi mortem? Omnino, inquit, vt tanto magis iritati Thebani supplicium de te sumant. Thebæ autem tyranni vxori ad se venienti, mirarique dicenti quod ita hilaris esset in vinculis, Ego, inquit, te multo magis miror, quæ nō vincta Alexandrum fers. Liberatus Epaminondæ opera, gratiam se habere Alexandro dixit. nunc enim maxime expertum se esse, non ad bellum modo, sed etiam ad mortem animo se esse forti. *Pecuniæ contemptus.* *Principis officium.*

Romanorum Apophthegmata.

M. CVRIVS reprehendentibus quibusdam quod de agro bello capto paruam singulis portionem attribuisset, maximam publicasset: optauit ne quis foret Romanorum, qui exiguum agrum putaret quo aleretur. Samnites accepta clade ad eum venerunt aurum offerentes. Elixabat autem tum forte rapas in olla. Respondit itaque ijs, Nihil opus auro esse qui sic cœnaret: sibique vtilius esse imperare aurum possidentibus, quam aurum possidere. *Frugaliter.*

C. FABRICIVS audito Romanos à Pyrrho victos, Læuino dixit, non Epirotæ Romanos, sed Pyrrhus vicit. Cum liberandorum captiuorum gratia ad Pyrrhū venisset, multum ab eo auri oblatum non accepit. Postridie Pyrrhus curauit, vt maximus elephas Fabricio ignoranti à tergo staturetur & vocem ederet. quod vbi factum est, conuersus Fabricius, subridensq;, Me, inquit, neq; aurum heri, neque bellua hodie perculit. Hortanti Pyrrho, vt secum maneret, proximoque à se loco imperaret: Hoc, ait, ne tibi quidem conduceret. nam si me Epirotæ nossent, à me mallēt quam à te regi. Consulatum gerenti Fabricio Pyrrhi medicus per epistolam promisit, se iubente ipso Pyrrhum veneno necaturum. eam epistolam Fabricius Pyrrho misit, iussitque animaduertere, pessime ipsum & de amicis iudicare & de inimicis. Cumque insidijs cognitis Pyrrhus medicum suspen- *Magno omnia animo.*

disset, & Fabricio captiuos gratis reddidisset, non accepit hos ea conditione Fabricius, sed totidē captiuos reddidit, ne mercedem beneficij accipere videretur, non gratia aliqua in Pyrrhum collati, sed ne putarentur Romani dolo interficere tanquam aperto Marte vincere non valentes.

FABIVS Maximus nolens cum Annibale prœlio congredi, sed copias eius meditatus tempore atterere, pecuniæ & cōmeatus inopes, sectabatur hostem per aspera & montosa ab altera parte ducens. ridentibusque multis & pædagogum Annibalis eum dictitantibus, contemptis dicterijs sua sequebatur consilia. & amicis dicebat, qui maledicta & conuicia metueret, hunc sibi timidiorem existimari eo qui hostes fugiat. Cum autem collega ipsius Minucius quibusdam hostium deiectis in omnium esset ore, virque Roma dignus ferretur, dixit Fabius, Magis se à prospero Minucij quam aduerso euentu aliquid timere mali. Eumque paulo post in insidias delapsum, ac de sua & exercitus salute in summo versantem periculo, subueniens ipse magna cum strage hostium seruauit. Itaque Annibal ad amicos dicebat: Nonne prædixi vobis, à nubecula ista montibus insidente tempestatem aliquando in nos erupturam? Post Cannensem cladem consul creatus Claudio Marcello collega, homine audace, atque identidem cum Annibale prœliari studente, ipse sperabat nemine pugnante mox exercitum Annibalis mora eneruatum animos desponsurum. itaque dicebat Annibal, magis se à non pugnante Fabio, quam pugnante Marcello sibi timere. Erat apud Fabium delatus Lucanus quidam miles, qui ob amorem muliercula cuiusdam frequenter noctu à castris euagaretur. Hunc cum alioqui in armis admiranda esse virtute inaudiuisset, capi occulte atque ad se afferri mulierculam iussit. adductaque ea, vocato ad se reo: deprehensum est, ait, noctu te à castris contra leges abesse. sed ne hoc quidem me fefellit, strenuum te ante fuisse. meritis igitur peccata tuis tua condonata sunto, in posterum autem nobiscum eris: habeo enim fideiussorem. simulque productam ei tradidit amicam. Tarentum, quod præsidio tenebatur ab Annibale, abducto per fallaciam hoste quam longissime, recepit ac diripuit. scribæque interroganti quid de sacris simulacris statuisset, Relinquamus, ait, Tarentinis deos iratos.

Maledicta spernenda.

Cum

Cum autem M. Liuius, qui Tarentinam arcem præsidio tutabatur, sua opera eum Tarento potitum diceret: alijs deridentibus, Vera, inquit Fabius, dicis. nisi enim tu vrbem amisisses, nunquam ego recepissem. Senectute iam ingrauescente, cum filius eius consul in publico magna hominum frequentia officio fungeretur, conscenso equo ad eum adiuit. cumq; filius misso lictore descendere eum ex equo iussisset, reliquis pudore affectis desiluit ex equo, & contentiore quam ætas ferret impetu accurrit ad filium, amplexusq; eum, Recte, inquit, sapis fili, sentiens quibus præsis, & quantam imperij maiestatem adeptus sis. *Salsè.* *Magistratus dignitas.*

Scipio maior quod ocij à gerendis imperijs & repub. erat literarum studijs insumens, dicebat in ocio se plura quam alias agere. *Ocium.*

Scipio iunior, cum vi expugnasset Carthaginem, ac milites quidam captam virginem eleganti forma ipsi adducerent atque offerrent: Perlibenter, inquit, accepissem, si priuatus, neque cum imperio essem. Cum oppugnaret vrbem Batheiam, supra quam extabat templum Veneris, vadimonia iussit eo promitti: nimirum tertia post die de causis cogniturus litigantium in illo Veneris templo. pollicitumque impleuit vrbe ea capta. Interrogatus Scipio maior in Sicilia à quodam, qua re fretus auderet exercitum in Africam aduersus Carthaginenses traijcere: demonstrauit ei trecentos viros qui in armis exercebantur, turrimque ad mare excelsam: hocque addidit: nullus horum est, qui non me iubente sit conscensa hac turri præcipitem sese in mare deiecturus. Idem cum peruenisset quo intenderat, occupassetque regionem, & castra hostium combussisset, Carthaginiensesque missis legatis pacem his conditionibus componerent, vt se belluas, naues, pecuniamque daturos promitterent: ijdem vero Annibale ex Italia aducto resumptis animis pactorum ducerentur pœnitentia: intellecta re Scipio dixit, Se pactis iam non staturum, nisi addant IↃↃ. talentorum propter accitum Annibalem. Deinde illis deuictis, ac legatos mittentibus qui pacem & pacta ambirent, statim eos iussit discedere, auditurum se eos negans ante, quam L. Terentium adducerent. Erat autem L. ille Terentius vir bonus, captus à Carthaginiensibus. quem postquam adduxerunt, *In ciuem pietas.*

runt, eo in tribunali pone se collocato, ita demum Carthaginiensibus responsa dedit, pacificationemq; confecit. Atq; huic Scipioni triumphanti comitauit Terentius pileum gerens tanquam libertus. & ijs qui funeri adfuerunt Scipionis efferendo, vinum melle mulsum propinauit, reliquaque iusta liberali studio persoluit. sed hæc posterioribus acta sunt temporibus. Cum rex Antiochus, iam Romanis in Asiam contra ipsum transuectis, de componenda pace misisset ad ipsum: Respondit, hoc prius faciendum fuisse, non iam, vbi frænum sessoremq; rex receperit. Decreuerat senatus, vt ex ærario ei pecunia daretur. hoc cum quæstores illa die nollent aperire, seipsum aperturum dixit. se enim, qui id pecunia impleuisset, in causa fuisse cur clauderetur. Grauibus criminibus accusatus apud populum à duobus Petillijs, Hac ipsa, inquit, die Carthaginenses & Annibalem deuici: itaq; nunc coronatus adscendo ad Capitolium, rem ibi sacram facturus: qui volunt, de me ferant suffragia. atq; hæc locutus, adscendit, sequente populo, destitutisque qui ipsum accusabant.

Grati exemplum.

Fiducia sui.

T. QVINCTIVS Flaminius ita fuit mature illustris, vt nondum obitis tribunatu plebis, prætura, atq; ædilitate, tamen consul renunciaretur. Imperator missus aduersus Philippum, persuaderi sibi passus est, vt cum eo in colloquium veniret. cumq; Philippus obsides peteret, quod illum multis stipatum Romanis, se cum paucis adesse videret Macedonibus, ita respondit: Hanc tu circa te solitudinem ipse effecisti, amicis cognatisq; interficiendis. Victo pugna Philippo, in conuentu Isthmico præconis voce omnes Græcos liberos & facultate suis legibus vtẽdi donatos pronunciauit. Quotquot autem Romanorũ Annibalici belli tempore capti apud Græcos seruiebant, horum vnumquenq; 10. denarijs redemtum Achæi, vniuersos ei dono dederunt, ijq; Romæ triumphum ducentis currum sunt secuti, pileos in capitibus gestantes qui mos fuit libertatem è seruitute consecutorum. Achiuos bellũ inferre Zacyntho molientes, monuit ne instar testudinum prolato extra Peloponnesum testam suam capite periculo sese exponant. Quo tempore Antiochus magno cum exercitu in Græciam contendebat, omnibus ob multitudinem & armaturam metu perculsis, ad Achæos huiusmodi fabulam recitauit. se Chalcide apud hospitem

Magnifice.

spitem

ſpitem in cœna quadam miratum fuiſſe multitudinem carnium. hoſpitem vero ſibi dixiſſe, omnes eas carnes ſuillas eſſe, condimentiſq; duntaxat & apparatione differre. ita ipſos quoq; non debere regis copias admirari, quod nominari audiāt lancearios, cataphractos, pedeſtres, ſagittarios, equeſtres. omnes enim iſtos, Syros eſſe armaturæ neſcio quibus modis differentes. Philopœmeni Achæorum prætori, multis equitibus ac grauis armaturæ militibus inſtructo, pecuniæ autem inopi, illudens, Manus eum aiebat habere & crura, ſed ventre carere. nam & corporis eo habitu erat Philopœmen. *Pecunia.*

Cn. DOMITIVS, quem Scipio maior pro ſe adiunxit L. Scipioni in bello contra Antiochum, vt hoſtium exercitum exploraret, ducibus quos ſecum habebat ſtatim adoriri hoſtes iubentibus, non eſſe ſatis temporis reſpondit ad tam multa hoſtium millia occidendum, direptiſq; eorum impedimentis in caſtra redeundum & curandum corpora, cras hoc ſe tempeſtiue facturum. & poſtridie commiſſo prœlio L. millia hoſtium interfecit. *Confidenter.*

P. LICINIVS coſ. victus à Perſeo rege equeſtri prœlio amiſerat CIↃ CIↃ IↃ CCC viros partim occiſos partim captos. cum autem poſt pugnam Perſeus legatos ad ipſum de pacificatione miſiſſet, reſpondit victus victori, debere eum ſuas res arbitratui Romanorum permittere. *Magnanimiter.*

PAVLVS ÆMILIVS ſecundum petens conſulatum, repulſam tulit. Bello autem contra Perſeum & Macedones moram trahente ob ducum imperitiam & molliciem, conſul creatus, negauit ſe populo gratiam habere. non enim ſe honorem requiſiuiſſe, ſed eum ſibi inopia imperatoris alterius delatum eſſe. A foro domum reuerſus, Tertiam filiolam flentem reperit, cauſamq; ei quærenti ea reſpondit, Perſeū (catellum hoc nomine habuerat) mortuum eſſe. accipio, inquit, fauſtum hoc omen. In exercitu cum inueniret multum ferociæ ac garrulitatis, in imperatoris officia militibus ſeſe ingerentibus, ac curioſe multa agentibus, Quieſcere eos iuſſit, ac gladios modo acuere: ſibi reliqua curæ fore. Excubias ſine gladio & haſta iuſſit peragi, vt eo magis ſomnum vitarent, quia ſpes aduerſus hoſtem ſe defendendi omnis adempta erat. Cum per montium extremitates in Macedoniam perueniſſet, hoſtiumque videret inſtructam *Omen.*

aciem, Nasicæ hortanti vt statim eos aggrederetur, Facerem, inquit, si tua essem ætate. sed me diuturna experientia docuit non inire pugnam ex itinere aduersus exercitũ suis dispositum ordinibus. Victo Perseo cum pro gratulatione victoriæ conuiuia exhiberet, Eiusdem dicebat esse peritiæ exercitum hostibus valde terribilem, & amicis conuiuium admodum iucundum reddere. Cum Perseus captus duci in triumpho recusaret, In tua, inquit, hoc est potestate. nimirum ei facultatem consciscendæ necis largiens. Potitus innumera pecunia, nihil quicquam de ea ipse accepit, genero duntaxat suo Tuberoni pateram argenteam quinq; pondo appendentem virtutis præmium eximium dedit. quam primam argenteam supellectilem in Aemiliam domum venisse ferunt. De quatuor filiis suis iam ante duos adoptandos tradiderat. reliquorum quos domi suæ retinuerat alter quinq; ante triumphum diebus vitam cum morte commutauit, annos natus XIV. alter quinto post triumphum die, anno ætatis XII. Progressus in publicum, populo calamitatem eius lugente, Nunc, inquit, patriæ metuere demum desino, postquam fortuna quæ felicitatem calamitatibus solet compensare, in meam incubuit domum, eiusq; clade prosperos reip. successus vlta est.

Peritia.

In luxum.

CATO maior ad populum verba faciens, intemperantiam eius & luxum perstringens aiebat, Difficile est loqui ad ventrem auribus carentem. & mirari se, quomodo salua possit esse vrbs, in qua pluris vendatur piscis quam bos. Aliquando imperia mulierum in viros nimis quam vsitata incessens dixit: Omnes homines mulieribus imperant, nos omnibus hominibus, nobis mulieres. Aiebat malle se nullam pro beneficio collato gratiam adipisci, quam ob delictum non dare pœnam. omnibusq; se peccantibus, se vno excepto, ignoscere. Instigans magistratus ad imponenda sontibus supplicia, dicebat, Eos qui male agentes prohibere possent, neq; id facerent, eorũ flagitijs assentiri. Adolescentibus erubescentibus aiebat magis se delectari, quam pallentibus. Odisse se affirmabat militem qui inter deambulãdum manus, in pugna pedes moueret: & qui clarius stertere t, quam in congressu pugnæ vociferaretur. Pessimum esse principem, qui regere seipsum nequiret. Vnumquenque seipsum maxime reuereri debere: nunquam enim esse sine

seipso.

ſeipſo. Cum videret multis poſitas ſtatuas, Malo, inquit, homines quærere cur Catoni non ſit poſita ſtatua, quam cur ſit. Parce vſurpare poteſtate ſua iubebat potentes, vt liceret eam ſemper habere. Qui virtuti honorem detraherent, eos aiebat virtutem adoleſcentiæ adimere. Magiſtratum aiebat & iudicem debere neque opus habere exhortatione ad iuſte, neq; pati exhortando ſe permoueri ad iniuſte agendum. Iniuſte facta vt autori non ſint, omnibus tamen eſſe periculoſa. Hortabatur ſenes, ne ſenectuti cui alias multa adeſſent incõmoda, turpitudinem à vitiis profiſciſcentem ſuperadderent. Iratum ab inſano tempore duntaxat differre. Minime inuideri iis, qui fortunam æquo animo & moderate ferrent. non enim nobis, ſed iis quæ circa nos ſunt, inuideri. Qui ridiculis rebus ſeriam impenderent operam, eos aiebat in rebus ſeriis fore ridiculos. Honeſtas actiones, ne earum fama efflueret è memoria cõfirmandas aliis eſſe honeſtis actionib. Reprehendebat ciues, quod magiſtratus ſemper iiſdem deferrent, inquiens: Aut magiſtratum gerere putatis rem eſſet nõ magni precii, aut paucos eſſe ea dignos. Qui agrum mari vicinum vendiderat, mirari ſimulabat ſe, quod mari eſſet valentior. quæ enim mare vix illuuie proflueret, ea eum nullo negocio abſorpſiſſe. Cenſuram ambiens, cum cæteros videret rogare populũ & adulari, ipſe vociferatus eſt populũ opus habere acri medico & magna purgatione: nõ itaq; blandiſſimum, ſed inexorabilem aliquẽ & ſeueriſſimum eſſe deligendum. hæc dicens, præ omnibus eſt cenſor renunciatus. Docens adoleſcentes audacter pugnare, dicebat ſæpe ſermone ac voce magis quam gladio & manu terreri fugariq; hoſtem. Bellum gerens aduerſus Bœtis fluuii accolas, cum ob hoſtium multitudinem in diſcrimine verſaretur, & Celtiberi paciſcentes CC. talentorum mercedem auxilia promitterent, Romani non ſinerent eum hanc barbaris hominibus promittere: Erratis, inquit. ſi enim vincemus, non de noſtra, ſed hoſtium pecunia perſoluemus: ſi vincamur, neque qui exigat erit, neq; à quo exigatur. Cum autem plures cepiſſet vrbes, quam dies in hoſtico egiſſet, (vt ipſe de ſe profitetur) nihil tamen præter cibum & potum inde ſe accepiſſe ait. Militibus viritim libram argenti largitus, præſtare dicit multos à militia cum argento, quam paucos cum

Honor.

Ira.

Salſe.

auro redire. ducum enim nihil præter gloriam debere in prouinciis augeri. Militiæ quinq; habebat famulos quorũ vnus cum duo emisset mancipia, neq; res Catonem latuisset, antequam in conspectum domini veniret, suspendio vitam sibi ademit. Rogatus a Scipione Africano vt Achæis exulibus opem ferret, reditum in patriam flagitantibus, præ se tulit nihil se istud curare negocium. In senatu autem multis ea de re habitis sermonibus, surgens: Perinde, inquit, ac si deesset quod ageremus, sedemus hic disputantes de Græcis senibus à nostrisne ii, an vero ab iis qui isthic sunt vespillonibus debeant efferri. Scripserat Postumius Albinus historiam Græco sermone, veniamque à lectoribus petebat. quem subsannans Cato, Dandam ei veniam aiebat, si decreto Amphyctionum coactus scripsisset.

SCIPIONEM iuniorem tradunt LIV. quos vixit, annis, nihil emisse, nihil vendidisse, nihil ædificasse. atque in tantis opibus non nisi XXXIII. argenti, duo auri pondo eum reliquisse: cum quidem Carthagine potitus fuisset, & magis quã vllus alius imperator milites collocupletasset. *Amicitia.* Polybii autem præceptum seruans, operam dedit, ne prius è foro discederet, quam aliquem compellantium quocũq; modo sibi familiarem amicumq; faceret. Iuuenis etiamnũ tantam de se fortitudinis & prudentiæ opinionem excitauit, vt Cato maior interrogatus de militantibus ad Carthaginem quid sentiret, inter quos etiam Scipio erat, de hoc pronunciârit, *Odyss. κ. 495.*

Iste sapit solus: reliqui velut vmbra vagantur.

Cumq; ab exercitu Romam venisset, ad summam rei gerẽdæ populus eum vocauit, non studio ipsi gratificandi, sed quod eius opera facile citoque se Carthaginem capturos sperarent. Cum iã intra muros Carthaginis venisset, & Carthaginienses ex arce se defenderent, ac mare inter castra ipsius & arcem non esset profundum: consulente Polybio vt ferreos murices spargeret, aut tabulis vada consterneret clauos eminentes habentibus, ne transire hostes ad oppugnãdum vallum possent, respondit: Ridiculum esse captis muris intra vrbem progressos hoc iam agere ne cum hoste sit pugnandum. *Liberaliter.* Cum inuenisset eam vrbem repletam statuis donariisque Græcanicis è Sicilia aduectis, edixit vt è singulis vrbibus venirent qui dignoscerent suaque auferrent.

Nihil

Nihil quicquam suorum quenquam passus est vel liberum vel seruum de præda accipere, ac ne emere quidem, omnib. direptioni vacantibus. C. Lælio amicissimo suo in petitione consulatus operam nauans, è Pompeio (putabatur is tibicinis esse filius) quæsiuit, an ipse quoque cõsulatum esset petiturus. respondit is, neque se ambiturum, & comitia cũ Lælio obiturum, eiusque petitioni studio suo opitulaturum. Hoc illi credentes, decepti sunt, renunciatumque est Pompeium in foro circumire ac prænsare ciues. Tum reliquis stomachantibus, ridens Scipio: Nostra, inquit, stultitia hoc fit, qui quasi non homines, sed deos precaturi iamdudum moras nectimus expectando tibicinem. Certamen erat ei in petitione censuræ cum Appio Claudio. qui cum diceret, se omnes ciues nominatim compellare, Scipione fere omnes ignorãte: Vera, ait Scipio, dicis. non enim mihi cura fuit multos nosse, sed à nemine ignorari. Et cum esset Romanis bellum aduersus Celtiberos, se competiorem que legatos aut tribunos militum mitti ad exercitum postulauit, belligerantibus de vtriusq; virtute sententiam testimoniumque laturis. Censor creatus, adolescenti equum ademit, qui quo tempore Carthago obsidebatur, instructa sumtuosa cœna, placentam mellitam ad eius vrbis formam confectam, & Carthaginis nomine insignitam, diripiendam conuiuis proposuisset. & quærenti cur equo mulctaretur, Quia, inquit, me prior Carthaginem diripuisti. C. Licinium videns accedere, Scio, inquit, hunc peierasse. quia autem nemo accusat eum, non possum ipse actor iudexque simul esse. Missus à senatu tertium, vt ait Clitomachus,

Salsè

Seuere

Iuste.

Vt multorum hominum mores ac iura videret,

vrbesque, gentes, & reges inuiseret: vt Alexandriam peruenit, egressus est naui, processitque cooperto capite. circum vero cursitantes Alexãdrini rogauerũt vt retegerent faciem, desiderioque eius videndi captis spectandam præberet: vocemque & plausum eo impetrato sustulerunt. quorum ambulationem cum rex ob ignauiam & molliciem corporis ægre magno nisu æquaret, Scipio Panætio in aurem insusurrauit: Iam nunc Alexandrini fructum nostræ peregrinationis ceperunt, qui propter nos regem viderint deambulantem. Vnum omnino ea in legatione habuit de amicis comitem Panætium, seruos quinque. de his vno in peregrinatione

natione mortuo, alium nolens emere, Roma acciuit. Numantinos cum insuperabiles putaret populus, qui multos iam Romanos duces vicissent, Scipioni secundum consulatum detulit, eius belli gerendi gratia. Cum autem multi nomina sua ei militiæ darent, inhibuit hoc senatus, desertam fore isto pacto Italiam dicens. sed & pecuniam quæ ad manum & parata erat sumere eum non passi sunt, & reditus vectigalium ei destinauerunt, quorum nondum appetierat tempus. Ad hoc respondit Scipio, Pecuniæ sibi de suo & amicorum facultatibus fore satis. id vero reprehendit quod de militibus erat decretum. quod diceret bellum graue esse, si quidem ob fortitudinem hostium toties victi essent Romani, contra tales: si ob ignauiam ciuium, militibus talibus gerendum. Vt venit ad exercitum, multum ibi confusionis, intemperantiæ, superstitionis, luxusq; reperit. Itaque ariolos, sacrificulos, lenonesq; statim exturbauit, & omnia iussit amouere vasa, demtis olla, veru, & figlino poculo, argenteorum poculorum nullum duabus libris maius permisit habere volentibus lauacro interdixit, qui inungerentur quenq; a seipso fricari iussit, quod diceret iumentis fricante opus esse, quia manibus ipsa carerent. Prandere iussit obsonium nullo igni coctum, in cœna accumbentes edere panem aut pultem simplicem, & carnem elixam siue assam. ipse sago amictus nigro obambulauit. lugere se inquiens turpitudinem exercitus. Cum incidisset im Memmii cuisdam tribuni militum iumenta, quæ gemmis ornata ac Thericlea gestabant pocula, Talis, inquit, cum sis mihi patriæq; te ad xxx. dies tibi ipsi per omnem vitam reddidisti inutilē. Alii clypeum ostentanti præclare ornatum, Clypeus quidem, inquit, ô adolescens pulcer est: cæterum Romanum virum magis decet in dextra sua fiduciam habere, quam in sinistra collocatam. Vallum tollenti, & admodum se premi dicenti, Non iniuria, inquit. ligno enim huic magis fidis quam gladio. Videns coniunctam cum insania hostium temeritatem, dicebat se tempore securitatem redimere. bonum enim imperatorem, itidem vt medicum ad malum curandum vltimo demum loco ferrum adhibere. nihilominus tamen suo tempore adortus Numantinos fudit. Quo tempore senioribus pulsos culpantibus quod eos fugissent, quos toties in fugam coniecissent, ferunt quen-

Disciplina militaris.

Cautio imperatoria.

quendam Numantinorum dixisse, Oues quidem easdem esse, atque antea, sed alium habere pastorem. Capta Numantia, acto secundo triumpho, de senatu & sociis in contentionem venit cum C. Graccho. ibi cum indignabundus populus pro rostris dicenti tumultu facto obstreperet: Nũquum, inquit, me exercituum conclamantium perterruit vociferatio, nedum conuenarum fremitus me percellat, quorum nõ matrem esse, sed nouercam Italiam noui. Gracchoque cum suæ factionis hominibus clamante, Interficiendum esse tyrannum, Merito, inquit, patriæ bellum facientes me prius sublatum volunt. Roma enim Scipione incolumi cadere non potest, neque viuere Scipio Roma euersa. *Dum*

CÆCILIVS METELLVS cum de castello munito oppugnando deliberaret, centurioni dicenti decem duntaxat amissis viris eo potiturum, Visne, inquit, vnus ex illis decem tu esse? Interrogatus à quodam iuuene centurione quid esset facturus, respondit, Se tunicam suam, si sui eam sibi conscium consilii putaret, exuturum & crematurum. *Arcanum.* Scipionis, cum quo viuus inimicitias exercuerat, mortem grauiter molesteq; tulit, filiosque suos subire feretro eius portando iussit. diisque dixit gratias se agere Romæ causa, quod alibi non exstiterit Scipio.

C. MARIVS obscuro natus loco, gestis militiæ reb. cum se ad honores in republica capessendos contulisset, ædilitatem maiorem ambiuit. vidensque se eam nõ impetraturum, eadem die minorem petiit. *Magnus animus.* passusque repulsam, tamen de prima inter Romanos dignitate non desperauit. Varices in vtroque crure cum haberet, secandas eas medico præbuit: alteriusque sectionem solutus, absque vllo gemitu, & ne contractis quidem superciliis sustinuit. ad alterum transeuntem inhibuit, non esse inquiens remedium isto dignum dolore. *~~Prudens.~~ Patientia.* Alterum ipso gerente consulatum, Lusius sorore natus ipsius, vim adolescentis cuiusdam Trebonii militantis pudicitiæ intentarat, eratque ab eo interfectus. Accusatus à multis Trebonius, nihil inficiatus cædem tribuni, causam protulit atque demonstrauit, Iussit Marius coronam, quæ ob res præclare gestas donari solet, afferri, eaque Trebonium ornauit. *Iustè.* Opposuerat Teutonibus castra loco aquæ inopi. & dicentibus se sitire militibus, demon-

strans

ſtrans amnem prope vallum hoſtium decurrentem, Iſthinc, ait, peti a vobis poteſt potus ſanguine vænalis. Orauerunt itaq; milites vt eo duceret, ſanguine ipſorum adhuc humido, necdum ob ſitim concreto. Bello Cimbrico Camertes viros CIↃ ob rem bene geſtam vniuerſos ciuitate Romana donauit, nullius legis beneficio. reprehendentibuſque factũ reſpondit, ſe præ armorum ſtrepitu leges non potuiſſe exaudire. *Leges. Bellum.* Bello ciuili foſſa cinctus & oppugnatus, tolerauit omnia idoneam operiens occaſionem rei gerendę. Vbi quidem Popedio Siloni (erat is hoſtium dux) dicenti, ſi es, Mari, magnus imperator, deſcende & prœlio decerne: reſpondit: Immo tu ſi magnus es imperator, cogito me inuitum decertare.

Stratege-ma. LVTATIVS CATVLVS bello Cimbrico cum haberet caſtra ad flumen Atheſin, ſuique barbaros tranſitum moliri cernentes retro cederent: videns fugam ſe inhibere nõ poſſe, ad primos aufugientium ordines celeriter ſe contulit: ne fugere hoſtem ſui, ſed ducem ſequi viderentur.

SYLLA cognomento Felix, hæc duo maxima fortunæ munera putauit, Amicitiam Metelli Pii, & Quod non deleuiſſet Athenas, ſed vrbi pepercifſet.

C. POPILLIVS à ſenatu litteras Antiocho attulit, quæ eum ex Aegypto iubebant exercitum abducere, neque regnum pupillorũ Ptolemæi vita defuncti ſibi vindicare. Accedens per caſtra, eminus ab Antiocho comiter ſalutatus, non reddita ſalute epiſtolam tradidit. qua lecta cum deliberatione habita reſponſurum ſe rex diceret, palmite Popillius orbem circa eum deſcripſit, inquiens: Hic ergo ſtans delibera & reſpõde. *Maieſtas P.R.* Omnib. magnanimitate hominis perculſis, cum Antiochus profiteretur ſe ex ſententia Romanorum acturum, ita demum regem ſalutauit amplexusque eſt Popilius.

LVCVLLVS in Armenia cum decem grauis armaturę militum millibus & mille equitibus contra Tigranem contendebat, inſtructum CL millium exercitu: idque pridie Nonas Octobris, qua die Cimbri ante copias Cæpionis deleuerant. dicẽte tum quodam, iſtam diem abominari Romanos & formidare: *Omen refutatum.* pugnemus ergo, inquit, hodie ſtrenue, vt diem quoque ex nefaſta & triſti feſtam lætamque Romanis redigamus. Cumque à Cataphractis maxime ſibi metuerent

rent milites bono eo eſſe iuſſit animo. plus enim in ſpoliandis ijs fore laboris, quam in vincendo. Primus ad tumulum aggreſſus, cũ motum videret barbarorum, exclamauit. Vicimus, ô commilitones. nulloque ſubſiſtente perſequens hoſtem, quinque duntaxat Romanorum amiſſis, vltra C. millia hoſtium interemit.

Cn. POMPEIVM Romani tanto proſecuti ſunt amore, quanto patrem odio. Adoleſcens totum ſe Syllæ partibus addixit, nulloque etiamnum geſto magiſtratu, neque in ſenatum allectus, multos per Italiam conſcripſit milites. & vocanti ad ſe Syllæ, reſpondit, Non ſe ſine ſpolijs & nullo facto ſanguine imperatori ſuum commonſtraturum exercitum. neque ad eum ante acceſſit, quam hoſtium ductores multis viciſſet pugnis. Miſſus deinde in Siciliam legatus, inaudiuit milites in itinere faciũdo ſæpe euagari, vimq; hominibus facere, & prædas auertere. Igitur eos qui temere oberrabant & circumcurſitabant ſupplicijs compeſcuit. A ſe autem miſſorum gladijs ſigilla impoſuit. Mamertinos, quod ab aduerſarijs ſtetiſſent, vniuerſos neci dedere conſtituerat. Tum Sthenis, qui orator ea in ciuitate principatum tenuerat, iniuſte agere Pompeium dixit, qui ob vnum ſontem multos innocentes vellet occidere. ſe ſolum in culpa eſſe qui amicis perſuaſiſſet, inimicoſq; vi adegiſſet ad Marianam factionem defendendam. Miratus Pompeius hominẽ, Gratiam ſe delicti facere Mamertinis pronunciauit, talem ſecutis virum, qui patriam ſua vita haberet priorem. ignouitq; & ciuitati & Stheni. Cum traieciſſet in Africam aduerſus Domitium, eumq; magno ſuperaſſet prœlio, ſalutatus ab exercitu imperator, negauit ſe hoc ornamentum acceptur ũ, recto adhuc ſtante hoſtiũ vallo. itaq; milites, quanquam imbre largo incumbẽte, caſtra hoſtium diripuerunt. Reuerſum Sylla cum alijs honoribus benigne affecit, tum primus Magnum cognominauit. triumphum autẽ petenti negauit, quod nondum eſſet in ſenatum receptus. Ad hæc Pompeius ijs qui aderant dixit, Ignorate Syllam, quod plures orientem Solem adorent, quam occidentem. quo audito Sylla exclamauit, Triumphet. Seruilius tamen vnus ex optimatibus indigne id ferebat, multique militum triumpho reclamabant, dona quædam expoſcentes. Vbi quidem Pompeio dicente, Omiſſum potius à ſe iri triumphum, quam

Virtuti præmium datũ.

Magnanime.

quam vt militibus adularetur, dixit Seruilius: Nunc demū se intelligere, esse Pompeium reuera magnum, triumphoque dignum. Moris Romani erat, vt equites qui constitutum legibus tempus militassent, equos in forum ad censores adducerēt, ibiq; quoties & sub quibus meruissent ducibus, enarrarent. Proinde consulatum gerens Pompeius, equum ipse ad censores Gellium atq; Lentulum deduxit: interrogatusq; pro more, Omnesne obiuisset militias, respōdit: Omnes, & quidem sub me ipso imperatore. In Hispania nactus scrinia epistolarum Sertorij, in quibus multæ erant principum virorum literæ nouandarum rerum & conuellendi præsentis reipublicæ status causa Sertorium Romam euocantium: omnes eas combussit, resipiscendi largiens corrigendique occasionem malis. Phraati Parthorum regi missis ad ipsum internuncijs petenti vt Euphrate limite vteretur, respondit Romanos ius potius pro termino habituros. L. Lucullus post obita imperia voluptatib. sese luxuique tradiderat, Pompeiumq; vituperabat, qui aliena ætate negocijs sese implicaret. ad hæc Pōpeius, Magis aiebat alienum esse à senio luxuriare, quam gerere rempublicam. Ægrotāti medicus consuluerat vt turdo vesceretur. nullus autem poterat inueniri, quod anni tempus erat ab eorum captura alienum. quidam inuentum iri aiebat apud Lucullū, qui per annum eos aleret. Ergo dicebat, nisi luxuriaret Lucullus, viuere Pompeius nequiret? iussoq; valere medico, vsus est re facile parabili. Cum Romæ ingens frumenti oborta esset caritas, creatus verbo quidem annonæ procurator, reipsa dominus terræ marisque, in Africā, Sardiniam, Siciliamq; nauigauit, magnaq; vi frumenti congesta, Romam properauit. Existente autem graui tempestate, & gubernatoribus trepidantibus, primus nauim conscendit, euellique mandato anchoram exclamauit, Nauigare necesse est, viuere nō est necesse. Detecto eius cum Cæsare dissidio, Marcellino cuidam, qui euectus à Pompeio, studijs mutatis ad Cæsarem transiuerat, multa in senatu contra ipsum dicenti: Non te inquit, pudet Marcelline mihi conuicium facere, qui te è muto loquentem, de famelico vomentem fecerim? Catoni acerbe ipsum reprehēdenti, quod sibi sæpenumero prædicenti Cæsarem augeri potentia ad detrimentum popularis status reipublicæ non aduertisset animum, respon-

Humaniter.

Senectus.

respondit: Tua consilia magis à diuinatione, mea ab amicitia proficiscebantur potius. De se ipso autem libere hoc prædicabat, omnem magistratum se & occepisse sua, & deposuisse aliorum opinione citius. A Pharsalica pugna in Ægyptum fugiens, è triremi sua transiturus in piscatoriam cymbam à rege missam, conuersus ad vxorem & filium aliud nihil dixit, quam Sophoclea ista:

Etenim tyranni quisquis intrat in domum,
Fit seruus eius, liber etsi venerit.

Transgressus, cum gladio feriretur, semel tantũ ingemuit, nullaque emissa voce caput obuoluit veste ac procubuit.

CICERO orator, cum cognomen eius exagitaretur dicterijs, amicique hortarẽtur vt id mutaret, dixit se Ciceronis nomen effecturũ Catonum, Catulorum, Scaurorumq; nomine illustrius. Poculum porro autẽ dijs dedicans, prænomen suum nomenque litteris insculptis, cognomentum Ciceronis cicere cælato indicauit. *Fiducia sui.* Oratores qui altum clamarent, dicebat ob imperitiam dicendi ad vociferationem, sicut claudos ad equum confugere. Erat Verri filius, qui in flore ętatis pudicitiam suam male custodiuerat. Ei Verri Cicero, mollíciem sibi exprobranti, ac cinædum appellanti: Nescis, inquit, filijs esse intra fores conuiciandum. Metello Nepoti dicenti, plures testimonio tuo perdidisti, quam patrocinio seruasti, respondit: Quia enim plus mihi fidei est quam facundiæ. Eidem interroganti quo patre natus esset, Tua, inquit, mater fecit vt tibi difficilius esset respondere sic interrogato. *Salse.* Erat enim ea impudica, Metellus autem leuis & inconstans atque cupiditatibus obsequens. Hic cum Diodoto, quo oratoriæ artis doctore vsus erat, coruum lapideum in monimẽto statuisset, dignam ei relatam gratiã Cicero dixit, quod is volare Metellum, non dicere docuisset. Audito Vatinium inimicum suum, hominem alioqui prauum, mortuum esse, cum postea viuere eum cognouisset, Male, inquit, pereat, qui mentitus est male. Cuidam qui domo Afer putabatur, dicenti non audire se ipsum dicentem, Atqui, inquit, aurem habes foraminis non expertem. Quodam in iudicio Popilium Cottam ad perhibendum testimonium vocauerat, qui se iureconsultum profitebatur, homo indoctus & ineptus. is cum nihil se scire diceret: Putas fortassis, ait, de iure te interro-

terrogari. Hortensio oratori, qui accepta mercedis loco à Verre Sphinge aurea, sibi obscurius aliquid dicenti se ænigmatum soluendorum imperitum esse aiebat, respondit: Atqui Sphingem domi habes. Voconio occurrens tribus filiabus deformissimis comitato, placide dixit:

Phœbo olim non sinente hic seuit liberos.

Cum Faustus Sullæ F. propter æris alieni magnitudinem proscripsisset se auctionem facturum suorum bonorum: Hanc, inquit, magis probo, quam paternam proscriptionem. Orto inter Cæsarem & Pompeium dissidio, dixit Nosse se quem fugere, ignorare quem sequi debeat. Pompeium reprehendit, quod vrbem deseruisset, ac Themistoclem potius quam Periclem esset imitatus, rebus non illius, sed huius tempestati similibus. Ad Pompeium cum venisset, duceretur que pœnitentia, interrogatus ab eo vbi Pisonem generum suum reliquisset, Apud socerum, respondit, tuum. Et cum quidam qui à Cæsare ad Pompeium desciuerat, præ festinatione se equum reliquisse ibi diceret: melius eum equo suo quam sibi consuluisse dixit. Renuncianti Cæsaris amicos esse vultu tetrico, Ais, inquit, eos Cæsari bene velle. Post Pharsalicam pugnam cum fugisset Pompeius, & Nonius quidam septem adhuc adesse aquilas diceret, ideoque bene sperandum, Recte, inquit, moneres, si aduersus graculos esset pugnandum. Cæsar rerum potitus cum deiectas Pompeij statuas erigeret honorifice, Hoc, inquit, facto suas Cæsar figit. Tantum vero bene dicendo studuit, tantique eam rem duxit, vt cum causa ipsi oranda esset coram centumuiris, dieque appetente Eros seruorum vnus nunciaret in sequentem diem differri iudicium, hunc libertate donauerit.

C. CÆSAR adolescens dum Syllam fugit, incidit in piratas, primumq; exigentes summam pecuniæ derisit, quod ignoraret quem cepissent, duplumq; eius daturum se promisit. Deinde habitus in custodia dum cogeret pecuniam, mandauit eis vt silerent, seque sinerent dormire: orationes etiam & poemata scribebat, ipsisq; recitabat, & non admodum laudantes, stupidos barbarosque appellabat, ac suspensurum se eos per risum minabatur, quod & fecit paulo post. allata enim qua se redimeret pecunia dimissus, viros nauesque ex Asia collegit, latronesque correptos in cruces

egit.

egit Romæ cum Catulo principe in ciuitate viro de pontificatu maximo certans, matri progressurum in campum ad fores vsque comitanti, Hodie, ait, aut pontificem maximum aut exulem habebis filium. Pompeiam vxorem dimiserat, quam corruptam à Clodio esse rumor ferebat. quo nomine cum Clodio esset dictus dies, citatus ipse testis nihil de ea sinistri dixit. & interroganti actori, cur ergo nuncium *Fama.* vxori remisisset, respondit: Quia Cæsaris vxorem etiam criminis puram oportet esse. Res Alexandri gestas legens, fleuit, dixitque amicis. Quo natu Alexander Darium vicit, eo ego adhuc nihil egi. Oppidulum in Alpibus transiens nullius nominis, amicis quærentibus an ibi quoque tumultus & contentiones essent de principatu, meditatus aliquantulum: *Ambitio.* Mallem, inquit, hic primus esse, quam Romę secundus. Audacia & magna facinora facienda aiebat, non deliberanda. & è Gallia prouincia contra Pompeium proficiscens, traiecto Rubicone flumine, Omnis, inquit, iacta esto alea. Cum Pompeius Roma ad mare fugisset, Metellus qui ærarij curam gerebat, volentem ipsum inde pecuniam sumere, prohibuit, occlusitque ærarium. ei mortem minatus est, consternatoque, Hoc, inquit, mihi, ô adolescens, difficilius est dicere quam facere. Militibus ipsius Brundusio tarde ad Dyrrachium transuehentibus, omnibus ignorantibus lembum conscendit, conatusque est mare traijcere. cum vero nauiculam fluctus pœne obruerent, aperiens sese gubernatori exclamauit: Fide fortunæ, sciens te Cæsarem vehere. prohibitus tamen est transmittere tempestatis violentia, & concursu militum ægerrime ferentium, quod ipsis non confidens alium exspectaret exercitum. Commissa pugna cum vicisset Pompeius, neque persequeretur victoriam, sed in castra reduceret, dixit Cæsar: Hodie victoria erat penes hostes, sed non habent qui vincere nouerit. Quod ad Pharsalum Pompeius exercitum instructum stare & exspectare hostem iussit, id Cæsar reprehendebat, vehementiam & impetum militum qui fit cursu cum quodam quasi furore in hostem tendentibus, eum eneruauisse dicens. Pharnacem Ponticum primo accessu cum superasset, ad amicos scripsit: Veni, vidi, vici. Scipione in Africa pulso victoque cum Cato sibi necem consciuisset: dixit inuidere se Catoni mortem, quando is sibi salutem inuidisset.

Male ſuſpicantibus de Antonio quibuſdam & Dolabella, & ab ijs vt ſibi caueret monentibus: Nō hos, inquit, metuo ignauos & pingues, ſed graciles iſtos ac pallidos, Brutum monſtrans & Caſſium. In cœna ſermone incidente quodnam mortis genus eſſet optimum, reſpondit Inopinatum.

CÆSAR, qui primus Auguſtus eſt cognominatus, adoleſcens etiamnum Antoniū repoſcebat millies ſeſtertiûm, quam pecuniā ex Iulij Cæſaris interfecti domo is abſtulerat: cupiebat enim perſoluere Romanis legatum Iulij, viritim denarios LXXV. Antonio autem pecuniam detinente, ipſumq; ſi ſaperet abſtinere hac poſtulatione iubente, hereditatem paternam proſcripſit ac vendidit, legatoque perſoluendo beneuolentiam ſibi, odium ciuium Antonio parauit. Rymetalces Thracon rex ab Antonio ad ipſum defecerat, ſocietatemq; hanc immoderate in cōuiuijs odioſeq; iactabat itaq; Auguſtus cuidam reliquorum regum propinans dixit: Ego proditionem amo, proditores non laudo.

Proditor.

Cum Alexandrini vrbe capta acerbiſſima quęque exſpectarent, cōſcenſo tribunali Arium Alexandrinum iuxta ſe ſtatuit, vrbiq; ſe parcere dixit: primum ob eius magnitudinem atq; pulcritudinem, deinde propter autorem eius Alexandrum, deniq; in gratiam amici ſui Arij. Erotem ſuum in Ægypto procuratorem audiens coturnicem quæ in pugna omnes vinceret, inſuperabiliſq; eſſet, emiſſe atq; comediſſe, acciuit, & inquiſiuit: faſſumq; malo clauis affigi iuſſit. Siciliæ procuratorem Arium loco Theodori conſtituit: cumq; ei quidam libellum exhibuiſſet, in quo ſcriptum erat: Caluus, aut fur eſt Theodorus Tarſenſis, quid tibi videtur? ſubſcripſit, Videtur. à Mæcenate, qui cum vitam agebat, quotannis in natalicijs dono accipiebat pateram. Athenodoro philoſopho domum redeundi ob ſenectutem petenti veniam, conceſſit. qui cum valedicens ei hæc verba protuliſſet: Cum iraſceris, Auguſte, nihil ante vel dixeris vel feceris, quam tecum XXIV. orationis elementa repetieris: manu eius arrepta Auguſtus, etiamnum, inquit, tua mihi opus eſt præſentia, ac per totum porro annum ſecum detinuit, Silentij, inquiens, tutum eſſe præmium. Audito Alexandrum, cum annos natus XXXII. pleraque ſubegiſſet, anxium fuiſſe de materia agendi ad reliquum tempus: Miror, inquit, Alexandrum nō exiſtimaſſe maioris eſſe operæ imperium partum

Seuere.

Iræ.

Silentium.

tum

tum bene constituere, quam parare. Lata de adulteris lege in qua de reorum eius flagitij iudicio & supplicio erant omnia definita, postea in adolescentem, qui cum Iulia adulterium commisisse dicebatur, iratus irruit, manibusq; eum pulsauit. qui cũ exclamaret, Legem tulisti ô Cæsar: ita pœnitudine est correptus, vt cœnam ea die recusauerit. C. Cæsari filiæ suæ filio, cum eum in Armeniam mitteret, precatus est à dijs gratiam Pompeij, audaciam Alexandri, fortunam suam concedi. Romanis autem se imperij sui hæredem relicturum dixit, qui nunquam bis vna de re consultauerit: Tiberium innuens. Tumultuantes iuuenes qui in honore erant volens compescere, cum non animum aduerterent, sed obstreperent: audite, inquit, iuuenes senem, quem iuuenem senes audiuerunt. Quod peccasse aliquid videbatur populus Atheniensis, ab Ægina scripsit ad eum: Existimo non vos fallere me irasci vobis: alioqui enim non exegissem hyemem Æginæ. aliud nihil vel dixit eis vel fecit. Cum vnus de Euryclis accusatoribus effusius libertate dicendi & ad fastidium vsq; vsus, ad hæc verba prolapsus esset: Si hæc tibi Cæsar, non videntur magna, recitare eum mihi iube septimum Thucydidis: iratus Augustus eum se inde auferre iussit. audiens autem esse eum de Brasidæ posteris superstitem, acciuit verbisque mediocriter castigatum dimisit. Pisone domum à fundamentis vsque ad summum tectum accurate exædificante: Animum, inquit, exhilaras meum: ita ædificans ac si Roma sit futura sempiterna.

Humaniter.

PLVTARCHI APOPHTHEgmata Laconica.

AGASICLES Lacedæmoniorũ rex cuidam miranti quod auditionis alias studiosus Philophanem tamen sophistam non admitteret, respondit se debere eorum esse discipulum, quorum etiam filius esset. Idem interrogatus quomodo princeps absque stipatoribus esse posset tutus, respondit: si subditis ita imperaret, vt pater filijs.

Tutum imperium.

AGESILAVS magnus ille sorte quodam in conuiuio magisterium nactus, pincernæ interroganti quantum cuique conuiuarũ vini iuberet apponi: Si multum, inquit, vini

in promtu est, cuiuis quantum poscet fundito: si parum, æqualiter inter omnes distribue. Malefico quodam constanter tormenta perpetiente, Quam valde, ait, malus hic homo est, in res malas ac turpes tolerantiam perseuerantiamque impendens.

In vaniloquum.

Laudante quodam rhetorem, quod magna dicendi facultate res paruas exaggeraret: Ne sutorem quidem, inquit, probum putem, qui paruo pedi magnum circumdet calceum.

Principum responsa.

Dicenti quodam, Assensus es, idque repetenti sæpius: omnino, inquit, assensus sum, si res iusta est, sin minus, dixi sane, verum assensus non sum. inferentique. At vero reges par est implere

Ilia.α. 527.

Quod capite annuerint. ——— respondit: Non magis, quam æquum est, vt qui regem accedunt, petant dicantq; iusta, considerato quid occasio & decorũ regis ferat. Quoties laudantes aut vituperantes audiret, censebat non minus dicentium mores cognoscendos esse, quam eorum de quibus dicerent.

Dicentis mores.

Puerum ipsum etiamnum, cum puerorum nudorum exhiberetur spectaculum, chori magister loco obscuro constituerat. obtemperauit, quanquam iam rex designatus, ita fatus: Bene habet: ostendam enim non loco virum, sed virum loco cohonestari.

Fiducia sui.

Medico quodam rationem medendi corporis malo ei demonstranti non simplicem, sed multis subtilibus ac superuacaneis admixtam: Æcastor, inquit, nisi mihi vita est destinata, non sum victurus etiam omnibus istis vsurpatis. Adstans aliquando aræ Mineruæ, quæ ab æde ærea Chalciœcus dicitur, bouemq; immolans, morsus à pediculo, nihil reueritus in conspectu omnium arripuit eum & occidit, his additis verbis: Per deos, iucundum est vlcisci insidiatorem, etiam pone aram.

Vltio.

Alio tempore videns murem à puero tenente trahi de fenestra; eumq; mordere manum tenẽtis ac profugere, re ijs qui aderant ostensa dixit: quando minimum animalculum sic propulsat vim illatam, quid existimandum est viros debere facere? Bellum regi Persarum illaturus liberandorum gratia Græcorũ qui in Asia erant: oraculum Dodonæum consuluit. acceptoq; responso, vt expeditionẽ sicuti animo agitabat: ita susciperet, id responsum Ephoris exposuit: hi eum iusserũt Delphos proficisci, deq; eadem re sortem sciscitari. Eo itaq; cum venisset, ita rogauit: Apollo, idemne tibi videtur, quod patri? Eoq; adstipulante imperator creatus, expeditio-

peditionem fecit. Eius in belli initio Tisaphernes Agesilaũ metuens pacis impetrandæ causa promiserat, regem vrbib. Græcis libertate, & quas ipsæ haberent legũ vsum permissurum: mox magnis à rege euocatis ad se copijs bellum ei denunciauit, nisi Asia decederet. Grata fuit hæc perfidia Agesilao, simulansque in Cariam se ducturum, cum eo cogeret suas copias Tisaphernes, conuerso itinere in Phrygiam irrupit, plurimisq; vrbib. & ingenti potitus est pecunia. Cum quidem amicis dixit, Impium esse iniuste fidem datam violare: hostes autem decipere, non iustum modo esse & laudabile, sed suaue etiam ac lucrosum. Equis cum destitueretur, Ephesum reuersus est, opulentisq; iniunxit, vt pro se quisq; equum virumq; præberet, hocq; pacto ipse vacationem militiæ haberet. ea ratione subito equi equitesq; idonei timidorum diuitumq; loco collecti sunt. qua in re imitari se Agamemnonem dicebat, qui accepta bona equa hominem ignauum ac diuitem militiæ immunem fecisset. Vendentib. nuda mancipia (quæ ceperat ex hoste) sectoribus, & vestium multis existentibus emptoribus, corpora autem alba & omnino tenera ob educationem intra parietes & in vmbra factam omnib. deridentibus, quippe inutilia & nauci: adsistens Agesilaus, Hæc, inquit, sunt propter quæ, isti aduersus quos pugnatis. Apud Lydiam cum ingenti hostium strage Tisaphernem profligasset, & regis ditionem popularetur, isq; pecuniam dono ipsi mitteret, pacificationemq; posceret, respondit, Pacis compositionẽ fore in reipublicæ Spartanæ potestate: se ditandis militibus magis delectari, quam opibus possidendis: hoc autem sibi pulcrum videri, si Græci non accipiant ab hostibus dona, sed manubias adipiscantur. Megabuten Mithridatis F. qui erat formosissimus, offerendi osculi gratia accedentem (admodum enim amari se putabat) declinauerat. cumque is finem fecisset accedendi, requirebat eum vltro. tum amicis dicentibus ipsum esse in culpa, qui pulcri osculum formidasset, præ timore non amplius venturi: paululum tacite secum meditatus Agesilaus, Nihil, inquit, attinet, eum à nobis adduci persuadẽdo. malle enim mihi videor huiusmodi vincere cupiditates, quam populosissimam hostium repugnantium vrbem capere. melius est enim suam ipsius conseruare libertatem, quam aliis eam adimere. Cætera accuratus & iustus, in amicorum causis ex-

Perfidia & calliditas differunt.

Strategema.

Ili. 4. 297.

Victoria sui.

ſis exiſtimabat nimiam iuſticiam prætextum eſſe cõtra eos. Fertur ſane epiſtolium eius, pro amico apud Hidrieum Carem ſic intercedentis tale. Si inſons eſt Nicias, miſſum eum fac: ſi autem ſons eſt, mea cauſa dimitte, omnino autem dimitte. Ac in pleriſq; ſane amicorum rebus talis fuit Ageſilaus. eſt tamen vbi occaſionem ad vtilitatem potius accommodauit. Caſtra enim aliquando mouens nõ nullo cum tumultu, inualidum à tergo relinquens amaſium precantem, & cum lacrymis reuocantem, conuerſus: Difficile eſt, dixit, ſimul miſereri & ſapere. Victus ratione nihilo quam qui vna degebant vſus eſt meliore. abſtinuit omnino ſatietate & crapula: ſomno vſus eſt non vt domino, ſed eum actionibus habuit ſuis obedientem. Frigus & æſtum ita facile tulit, vt ſolus tempeſtatibus anni vteretur. Tentorium in medio militum habens, nullo meliorem lectum habuit. Aſſidue in ore hoc habebat, ducem non mollicie & luxu, ſed

Dux.

tolerantia ac fortitudine debere ſubditis anteire. Itaq; cuidam interroganti, quid boni leges Lycurgi Spartanis attuliſſent, reſpondit, Contemtum voluptatum. Admiranti eius, reliquorumq; Lacedæmoniorum in veſtitu & victu frugalitatem: Hac, inquit, è ſemente vitæ libertatẽ metimus. Hortanti vt aliquid de ſeueritate victus remitteret, monentiq; ob incerta caſuum fieri poſſe vt poſtmodo nunquã viuere mollius detur, reſpondit: Ego vero me adſuefacio vt in nulla mutatione mutationem quærã. Senior etiam factus, eandem viuendi tenuit rationem. ideo quærẽti cur magno in frigore tanto ipſe natu ſine tunica obambularet, reſpondit: Vt imitentur iuuenes exemplum ſeniorum atq; principum. Thaſii per agrum ipſorum cum exercitu tranſeunti farinam, anſeres, bellaria, placentas, alioſque cibos ſumtuoſos potuſque miſerunt. ſolam autem farinam accepit, reli-

Frugalitas.

qua eos, vt nulli vſui ſibi futura, auferre iuſſit. cum inſtarent, vtque omnino acciperet precarentur, in ſeruos diſtribuere iuſſit. quærentibuſque cauſam, dixit: Qui virtutem colunt, eos non admittere huiuſmodi gulæ delicias. aliena enim à liberis ea eſſe, quibus ſeruilia ingenia alliciuntur. Rurſum Thaſiis eum, quod magna ab ipſo ſe adeptos bene-

Inanis honoris contemtus.

ficia ſentirent, templis diuiniſq; honoribus venerantibus, eaque de re legatos mittentibus: vt legit quos honores ſibi decernerent, quæſiuit è legatis an ciuitas ipſorum homines in

nes in

nes in deos posset conuertere: cum affirmarent, Agedum inquit, vos ipsos primum deos facite, eo facto, credam vobis posse me quoq; à vobis in deũ mutari. Cum Græciæ in Asia gẽtes decreuissent ei in nobilissimis vrbibus statuas ponere: rescipsit: Nullum mei esto simulacrum, neque pictum, neque fictum, neque artificio vllo adornatum. Conspicatus in Asia domum, quadrangulis laqueatam trabibus, dominum eius interrogauit, ecquid ibi locorum arbores nascerentur quadrangulæ, respondenti, non, sed rotundæ: quid ergo, inquit, an si quadrangulæ nascerentur,

In luxum.

rotundas faceretis? Interrogatus olim quousque, fines Laconicæ pertingerent: hastam vibrans, quousque, inquit, hæc peruenit. Alii interroganti cur Sparta muris careret,

Munitio.

ciues commonstrans armatos, istos esse dixit Spartæ muros. Alteri hac ipsa de re percunctanti respondit, vrbes non lapidibus & lignis, sed virtute inhabitantium debere esse munitas. Hortatus est amicos suos, vt non pecuniæ, sed fortitudinis & virtutis fiant locupletes. Si quando aliquid vellet celeriter à militibus peragi, id primus ipse in conspectu omnium aggressus est. Hoc gloriabatur, quod à nemine superaretur laborando, & sibi magis quam subditis imperaret. Cum quidam Laconem claudum videret in bellum exire, & equum quæreret, Non sentis, inquit, bellum opus habere manentibus, non fugientibus? Interrogatus quomodo magnam parasset sibi gloriam, respondit, Contemnendo mortem. Quærente quodam cur ad tibiæ cantum Spartani pugnarent: vt, inquit, ad numerum iis incedentibus timidi fortesque sint in conspectu. Fortunas Persarum regis prædicante, iuuenis admodum: Neque Priamus, inquit, ista ætate calamitosus fuit. Subacta magna Asiæ parte, statuit aduersus ipsum regem ducere, finemque ocio eius imponere, quo is abusus Græcorum oratores solebat corrumpere. Euocatus autem ab Ephoris ob bellum quod à Græcis Spartæ imminebat, cuius causa erat pecunia à rege Persarum transmissa, fatus bonum principem debere parere legibus, ex Asia abiit, magno sui desiderio Græcis ibi degentibus relicto. Et quia nomisma Persicum sagittario erat signatum, castra mouens dixit, triginta sagittariorum millibus à rege se ex Asia expelli. Tot enim aureis Daricis à Timocrate Athenas perlatis

ac inter oratores diuisis, populi ad bellũ contra Spartanos suscipiendum concitati erant. Ephoris autem in hac rescripsit sententiam. Agesilaus ephoris S. Magnam Asiæ partem subegimus, barbaros profligauimus, & in Ionia multum armorum parauimus. Sed quoniam me ad definitum venire diem iubetis, sequor epistolam, fere autem & anteuertam. Imperium enim gero non mihi, sed ciuitati ac sociis. ac tũ imperator vere iusteque imperat, quando regitur à legibus & ephoris, aut siqui sunt alii in ciuitate magistratus. Postquam traiecto Hellesponto per Thraciam fuit proficiscendum, nullos barbarorum precatus est. sed misit ad singulas gentes quæsitum, vtrum vellent se per ipsorum regionem vt sociam, an vt hostilem transire. Cæteris amice eum admittentibus ac deducentibus, Troadenses, à quibus etiam Xerxes (vt fertur) transitum donis redemerat, mercedis nomine ab Agesilao postularunt C. talenta argenti, & totidem mulieres. Irrisit eos Agelaus, dicensque cur non recta venissent acceptum quod petebant, adduxit exercitum collatisque signis eos multa ipsorum cum strage fudit, atque transiit. Macedonum regi cum eandem proposuisset quæstionem, isq; se deliberaturum diceret: Deliberet ergo, inquit, nos pergemus. miratus itaque audaciam eius Macedo, sibique timens, vt amicum transire iussit. Thessalorum, qui hostium erant socii, agrum populatus est, missis Larissam Xenocle & Scytha amicitiæ coeundæ causa. Qui cum comprehensi custodirentur, reliquis grauiter hoc ferentibus, ac censentibus debere Agesilaum obsidere atque oppugnare Larissam, fatus nolle se alterius istorum virorum interitu vel totam mercari Thessaliam, pactis conditionibus eos recepit. Audito pugnatum esse apud Corinthum, & Spartanorum plane paucos, Corinthiorum, Atheniensium, reliquorumque sociorum permultos occubuisse, nullam in vultu lætitiam, aut ob victoriam animi elationem præ se tulit: sed alte ducto gemitu: O infelicem, dixit, Græciam, quæ tantum hominum ipsa sibi interemit, quantum satis erat ad vniuersos vincendum barbaros. Pharsaliis ipsum vrgentibus & exercitum ipsius vexantibus 1 0. equitibus eos fudit, trophæumque sub Narthacio statuit, & omnium victoriarum hac maxime delectatus est, quod suo instructo seorsim equitatu, eo solo superasset

Magistratus. *Magno animo.* *Bella intestina.*

hos, qui

hos, qui re equestri maxime se iactabant, Diphrida Lacedæmone mandatum ei adferente, vt statim ex itinere in Bœotiam irrumperet: quanquam id statuerat alio tempore & maiore cum apparatu facere, paruit tamen magistratui, & accitis XX. millib. eorum qui ad Corinthum castra habebant, in Bœotiam inuasit, prœlioq; ad Coroneam congressus cum Thebanis, Atheniensibus, Argiuis, & Corinthiis, victoriam obtinuit. Et quanquam corpus eius multis vulneribus male fuit ea in pugna mulctatum, quæ omnium eius tempestatis fuit teste Xenophonte maxima, nihil tamen reuersus domum in vitæ & victus ratione post tot victorias prosperosq; successus mutauit. Vidēs ciuium quosdam equis alendis sibi arrogare famam ac superbire, Cyniscæ sorori persuasit, vt conscenso curru ludis Olympicis decertaret. volens demonstrare Græcis certamina ista non virtutis alicuius, sed diuitiarum esse & sumptuum. Cum haberet secum studioseq; tractaret Xenophontem sapientem, suasit ei vt filios suos Spartam accerseret, ibique educaret, vt instituerentur omnium pulcerrima disciplina imperandi ac parendi. *Obedientia.* Alias interrogatus, quamnam ob causam Spartani aliis feliciores essent, respondit: Quia plus quam alii exercent se in imperando & obediendo. Lysandro mortuo cum inuenisset magnam factionem, quam ille statim post reditum ex Asia aduersus Agesilaum excitauerat: animum adiecit ad demonstrandum qualis dum viueret ciuis fuisset Lysander. cumque orationem legisset in libro relictam, quam Cleo Halicarnassensis composuerat, Lysander autem fuerat ad populum habiturus de rebus nouis, & immutanda republica: statuit eam in medium proponere. Sed cum de senioribus quidam ea pellecta vim dicendi artificiumque metuens, suaderet ne è sepulcro effossum produceret Lysandrum: obtemperauit, eamq; rem omisit. Eos autem, qui clanculum se ipsi opponebant, palam quidem non incessit. sed conficiens hoc vt quidam eorum se duces aut alio cum magistratu sequerentur, demonstrauit eos vbi potestatem adepti essent, malos esse ac rapaces. accusatis deinde opitulans atque patrocinans, familiares sibi redegit, atq; ad se traduxit, ita vt nullum deinde haberet aduersarium. *Inimici vt tractandi.* Petenti à se vt ipsius nomine suis in Asia hospitibus scriberet, vt quod iustum erat consequi posset:

Mei quidem, reſpondit, hoſpites vltro faciunt quod iuſtum eſt, me etiam nihil ſcribente. Monſtrabat ei quidam vrbis alicuius muros valide admodum exſtructos, & quærebat, Pulcroſne eos iudicaret? reſpondit: Ita per deos, ſed nō vt viri, verum vti mulieres intus habitent. Megarenſi cuidam 5
ad ſe de vrbe glorioſe loquenti: Adoleſcens, inquit, tui ſermones magna opus habent potentia. Quæ alios admirari videbat, ea ne noſſe quidem ſtatuerat. Et cum aliquando Callipides tragœdiarum hiſtrio, celebris apud Græcos famæ & cui omnes multum tribuerent, primum ei occurriſ- 1
ſet atq; ſalutaſſet, deinde proterue in comitatum ſe ingeſſiſſet atq; oſtentaret, ſperans blande ſe ab Ageſilao cōpellatum iri, tandem diceret: Non agnoſcis me rex, neq; inaudiuiſti quis ſim? intuitus in eum, Nonne, inquit, tu Callipides es mimus? Vt audiret quendam, qui vocem luſciniæ 1
imitabatur, rogatus renuit, quod diceret ſe ipſam ſæpe audiuiſſe luſciniam. Menecrates medicus quia in quibuſdam deſperatis morbis vſus erat ſucceſſu felici, cognominabatur Iupiter. quo titulo cum vteretur importunius, & auſus fuiſſet ad Ageſilaum ſcribere, Menecrates Iupiter Ageſilao 2
regi S. non lectis reliquis reſcripſit: Rex Ageſilaus Menecrati ſanam mentem. Cum Conon & Pharnabazus claſſe regia mare obtinerent, ac oram Laconicæ maritimam oppugnarent, Athenienſium autem Aſtu muniretur præbente pecuniam Pharnabazo: pacem cum rege Perſarum fece- 2
runt Lacedæmonii, miſerūtq; vnum de ſuis ciuibus Antalcidam ad Tiribazum, qui regi ipſorum nomine Græcos in Aſia habitantes traderet, pro quibus Ageſilaus bellum geſſerat. quo factū eſt improbiſſime, vt huius rei infamiæ particeps eſſet Ageſilaus. Inimicus enim ei erat Antalcidas, pa- 3
cemq; omnibus viribus machinabatur, quod bello Ageſilaus creſceret, ſummamq; adipiſceretur gloriā & potētiam. Enimuero dicenti Lacedæmonios ad Medorum partes inclinare, Immo, reſpōdit, Medi potius Laconiſant. Interrogatus aliquando, vtra virtutum harum, fortitudinis & iu- 3
ſtitiæ, præſtantior eſſet: Reſpondit nullum fore vſum fortitudinis non præſente iuſtitia. omnibus autem iuſtitiam colentibus, nihil opus fore fortitudine. Aſianis regem Perſarum ex conſuetudine magnum appellantibus, Quid, inquit, maior me eſt, ſi non iuſtior eſt, neque temperantior?

Contemtus rerum inanium.

Qui

Qui in Asia habitabant, eos aiebat in libertate malos, si seruirent, bonos esse. Interrogatus, quo quis maxime pacto inter homines præclarum inuenire posset nomen: Respondit, si optima dicat, & pulcherrima agat. Ducem aiebat debere aduersus hostes audacia, aduersus subditos beneuolentia instructum esse. Quærenti quid pueris esset discendum, Hæc ait, quibus etiam ad virilem prouecti ætatem vtantur. Ius dicens, cum actor bene dixisset, reus male, atq; hic identidē inculcaret, Agesilae regē tutari leges oportet: si, inquit huic, domum tibi aliquis tuam perfodisset, aut vestem abstulisset, putasne architectū aut textorem tibi opem laturum fuisse? Pace composita epistolam ad se à rege scriptam, & à Persa quodam cum Callia Lacedæmonio missam, in qua hospitium & amicitia offerebantur, nō accepit: sed regi iussit renunciare, nihil eum opus habere ad se mittendis epistolis. nam si amicū se rex Spartæ & Græciæ gerat, ipsum summopere ei fore amicum: sin vero insidiari deprehendatur, non esse quod se credat ipsi amicum fore, etiam si plurimas acciperet epistolas. Ferunt eum, quod impensissime liberos suos diligebat, domi in arundine cum puerulis ludendi gratia equitasse. conspectumq; à quodam amicorū, monuisse, ne cuiquā hoc diceret priusquā ipse quoq; pater esset factus. Continenter cum Thebanis bella eo gerente, & in pugna quadam vulnerato, Antalcidam ferunt dixisse: Pulcram à Thebanis mercedem reportas, quos inuitos & nescientes pugnare docuisti. Nam reuera narratur, nunquam bellicosiores fuisse Thebanos, quam tum temporis, ob crebras Lacedæmoniorum aduersus eos expeditiones. Idcirco etiam Lycurgus ille priscus in legibus, quas Rhetras appellant, vetuit sæpe contra eosdem bellum gerere, ne ii bellandi rationem discerent. Vt intellexit molestum esse sociis, quod in continentibus expeditionibus paucos Lacedæmonios ipsi tanta multitudine sequi cogerentur: vt eorum numerum demonstraret, omnes socios iussit inter sese permixtos sedere, seorsim Lacedæmonios. Tum præconis voce surgere iussit, primum figulos, & postquam hi surrexerunt, fusores deinde ærarios, tum fabros, post architectos, deniq; singulorum artificiorum id genus tractatores. ita factū est, vt vniuersi prope socii surgerēt, nemo Lacedæmoniorū: his enim per leges non licet tractare

Gloria.

Iudicis officium.

Amor liberorum.

Milites veri.

vllam ſordidam artem. ridens ergo Ageſilaus, Videtis, inquit, quanto nos plures quam vos milites emittamus. In Leuctrica pugna multi Lacedæmonii fugerant, & obnoxii erant infamiæ legibus decretæ. Ibi cum Ephori viderent vrbem viris vacuam, quæ tunc militibus opus habebat, cogitabant quo pacto ſaluis legibus illos tamen infamia liberarent, ideoq; Ageſilao munus legis ferendæ iniungebant. Is in publicum progreſſus, Nouarum, inquit, legum autor quidem non fuero: neque enim iis quæ ſunt addere, detrahere, aut in iis mutare quicquam velim. Bene autem habet, vt leges noſtræ à craſtina die ſint ratæ. Epaminondam autem tanta cum procella & æſtu irruentem, quanquam pauci eſſent in vrbe, arcuit tamen Lacedæmone & repulit. In pugna ad Mantineam hortatus eſt Lacedæmonios, vt omiſſis reliquis in ſolum pugnarent Epaminondam: ſolos inquiens, prudentes eſſe fortes, & illo necato facilem fore de reliquis victoriam, fatuis & nullius precii hominibus. idque conſilium exitus comprobauit. Cum enim vinceret Epaminondas, fugientibus Spartanis, hunc ſe obuertentem & ſuos vocantem quidam Lacedæmoniorum lethali vulnere deiecit. tum reuerſi à fuga qui cum Ageſilao erant, dubiam reddiderunt victoriã, Thebanis multo quam ante deterioribus, Spartanis melioribus apparentibus. Cum pecuniæ egerent Spartani ad bellũ, vt qui militem alerẽt peregrinum, profectus eſt in Ægyptũ Ageſilaus mercede militaturus regi Ægypti ipſum accerſenti. Contemnebatur autem ab Ægyptiis ob veſtitus vilitatẽ, putantibus regem Spartæ itidẽ vt Perſarum viſuros ſe in ſplẽdido corporis ornatu, male de regib. opinãtes. oſtendit enim eis deinde maieſtatem & gloriã prudentia & virtute eſſe parandam. Cum aũt videret eos qui in pugna adfuturi ipſi erant, terreri periculo ingruente ob multitudinem hoſtiũ, (erant enim ducenta millia) & ſuorum paucitatem: ſtatuit ante cõflictum nemine conſcio animare eos: itaq; manui ſubſtratæ victoriam inſcripſit, ſumtoq; ab ariolo iocinore id in manũ notis inſcriptam impoſuit, aliquandiuq; tenens, dubitare ſe & animi pendere ſimulauit tantiſper dum à iocinere notæ receptæ & infixæ ſunt. tũc ſociis eam ſcripturã monſtrauit, deos, inquiens, ea victoriam polliceri. quod illi certũ boni ſucceſſus argumentũ ſe habere putãtes, ad pugnã animati ſunt.

Callide.

In duce quãtum ſitum.

Veſtis.

Fraus vtilis.

sunt. Hostibus vero ob multitudinem castra Ægyptia fossa circumuenientibus, ac Nectanabi (huic enim regi opitulabatur) iubente in aciem educere ac decertare, Nolo, inquit, prohibere quin hostes, id quod agunt, nobis fiant æquales. Post exiguo interstitio fossæ extremis distantibus, acie eo ipso in interstitio instructa, æqualis latitudinis ordinibus cum hoste pugnans, paucis suis militibus fudit hostes, magnamque eorum stragem edidit, ac multum pecuniæ Spartam misit. Ex Ægypto in patriam reuertens, ea in nauigatione vita decessit. cum quidem suis moriens mandauit, ne vllam sui corporis fingendo aut alia imitatione pararent imaginem. Si quid enim, aiebat, à me est præclare factum, id monimentum mihi erit. sin vero, ne omnes quidem statuæ hominum opera illiberalium. *Strategema.* *Vera gloria.*

AGESIPOLIS Cleombroti F. narrante quodam Philippum intra paucos dies Olynthum euertisse: Atqui per deos, inquit, multis modis maiori temporis spacio talem vrbem non condet. Obijciēti ipsum, cum rex esset vna cum ijs qui ætate florebant obsidem fuisse, non mulieres & filios ipsorum: Quia enim, respondit, iustum rectumq; est nosmetipsos nostra peccata luere. Cum vellet è patria catulos accersere, quidamque diceret venales Spartæ nullos esse: Ante, inquit, ne viri quidem: sed nunc sunt.

AGESIPOLIS Pausaniæ F. Atheniensibus de controuersia quæ ipsi cum ijs erat ad Megarensium prouocantibus iudicium: Turpe, inquit, est principibus Græciæ minus esse ius notum quam Megarensibus.

AGIS Archedami F. mandantibus aliquando Ephoris, vt assumta iuuenum manu quēdam in eius patriam sequeretur, qui esset ipsum in arcem ducturus, respondit: Quomodo vero, Ephori, conuenit tot iuuenes credere ei, qui suā ipsius patriam prodit. Interrogatus quænam disciplina maxime exerceretur Spartæ, Peritia, inquit, imperandi & parendi. Dicebat Spartanos non quærere numerum hostium, sed vbi sint. Ad Mantineā cum prohiberetur pugnare quod hostes numero vincerent, Necesse est, inquit, contra multos pugnet, qui multis vult imperare. Interroganti quot essent Lacedæmonij, respondit, quanti ad profligandos malos sufficiunt. Corinthiorum muros perambulans, cum spectasset eos sublimes, validos, & in longum porrectos *Proditor.* *Fortiter.*

spacium,

ſpacium. Quænam, inquit, hîc habitant mulieres? Sophiſtæ dicenti Orationem omnium rerum eſſe optimam: Proinde, inquit, tu, cum taces nullius es precij. Cum Argiui accepta clade ferocius ei occurrerent, videretque ſociorum pleroſq; turbari, dixit: Bono eſte animo viri. vbi enim nos, qui vicimus, formido inceſſit, quid putatis animi eſſe ijs qui à nobis fuerunt ſuperati? Abderitarum legato, cum is tandem facto multa loquendi fine interrogaret quid ciuibus renunciaret: Hoc, inquit, referes, quam diu tibi viſum fuit loqui, tam diu me tacitum audiuiſſe. Laudantibus Eleos, ꝙ iuſtiſſime Olympicum certamen adminiſtrarēt, Quid præclari eſt, inquit, quod toto quinquennio per vnicum diem iuſticia funguntur? Narrantibus inuidere ei quoſdā ex altera familia reſpondit: ergo & ſua ipſis moleſta erunt mala, & præterea mea amicorumq; meorum bona. Conſulēti vt fugientibus hoſtibus tranſitū concederet: Quomodo, inquit, pugnabimus contra eos qui fortitudine freti nos ſubſiſtūt, ſi in eos non pugnamus, qui præ timiditate fugiunt? Proponente quodam de libertate Græcis paranda ſententias, non ignobiles quidē eas, ſed executu difficiles, Tua, inquit, hoſpes verba vim & pecuniam deſiderant. Dicenti Philippū ipſis Græciam inacceſſam redditurum, Sufficit, inquit, nobis ô hoſpes in noſtra verſari terra. Legatus Perintho Spartam miſſus, cum poſt longum ſermonem demum interrogaret Agin quid reſponſi Perinthijs ferret, Nihil aliud, inquit, quam te, me tacente, vix tandem finem loquendi feciſſe. Cum ſolus veniſſet ad Philippum legatus, iſq; quæreret quid ita ſolus veniſſet: reſpondit, Etenim ad vnum. Iam ſeniori quidam antiquas leges videns elangueſcere, prauaſque alias obrepere, dicebat Spartæ res ſurſum verſum inuerti. Tum Agis per iocum: Hoc ſi fit, rationi conuenienter fit. nam puer ipſe audiui patrem meum dicere, ſurſum verſum res ſua ætate inuerſas eſſe: idemq; is ſe puerum ex ſuo patre audiuiſſe aiebat. non ergo mirandum, ſi poſteriora prioribus deteriora eueniunt, ſed ſi quando meliora aut ſimilia obtingerent. Interrogatus, qua quis ratione liber permaneat, reſpondit, ſi mortem deſpiciat.

Inuidia.

Omnia in peius ruunt.

AGIS iunior Demade dicēte præſtigiatores gladios Laconicos ob paruitatem deglutire: Atqui, inquit, gladijs potiſſimum nos hoſtem impetimus. Prauo homini ſæpenumero

mero interroganti quis esset Spartanorum optimus, respondit: Qui tui est dissimilimus. *Salse.*

AGIS vltimus Lacedæmoniorum regum per insidias captus, indictaque causa damnatus ab Ephoris, cum ad laqueum, quo erat ei guttur elidendum, duceretur, cuidam ministrorum, quem plorare videbat: Desine, inquit, me deflere, qui tam scelerate atque iniuste morti addictus, meliore sum quam qui me necant conditione: atque sic locutus funi vltro ceruicem præbuit.

ACROTATVS parentibus postulantibus vt iniusta quadam in re operam ipsis nauaret, cum aliquandiu verbis repugnasset, grauius vrgentibus dixit: Quandiu vobiscum vixi, nullam habui iustitiæ noticiam, sed postquam me patriæ eiusque legibus tradidistis, & ad iustitiam honestatemque pro viribus facultatibusque vestris erudiuistis, conabor his potius quam vobis obsequi. ac quoniam vultis me optima agere, optimum autem est cum priuato, tum multo etiam magis principi id quod est iustum: agam quæ vultis, quæ vero dicitis detrectabo. *Iustitia.*

ALCAMENES Telecli F. interrogatus quo quis pacto regnum optime conseruaret, respondit, Si lucrum posthabeat. Alij quærenti cur dona à Messenijs non accepisset, respondit: Quia ijs acceptis fieri non poterat vt cum legibus pacem tenerem. Dicenti viuere ipsum contracte, satis alioquin opulentum, præclarum esse dixit eum qui scit locuples viuere secundum ratioñe, non secundum cupiditates. *Lucrum.*

ANAXANDRIDAS Leonis F. cuidam exsuliũ iniquius ferenti, Heus tu, inquit, non quod ab vrbe sis alienus grauius est ferendum, sed si à iustitia esses. Ei qui ad Ephoros quædam non quidem absre, sed tamẽ verbosius æquo verbis explicuerat, Hospes, inquit, re necessaria vteris nulla necessitate postulante. Interroganti cur seruis heilotibus agros colendos traderent, nõ ipsi curarent, respõdit: Quia eos parauimus nõ vt ipsos, sed vt nos curaremus. Quodam dicente, Existimationem esse damnosam, beatumque fore qui de gloria paranda non laboret: hac, inquit, tua ratione flagitiosi erunt beati. quî enim sacrilegus aut iniuste agens famam curaret? Interroganti cur Spartani in bellis ita audacter pericula adirent, Respõdit, Quia nobis studio est vt soliciti simus de vita, non, vt alij, timidi. Interrogatus cur *Oratio.*

Capitalia iudicia. cum de vita anquiritur in iudicio, causa à senioribus per complures dies disceptetur, & qui absoluitur, nihilominus reus maneat, sic respondit. plures dies iudicio impendi, quod in tali casu error correctionem non admittat. interim reum legibus teneri. quia hac lege permissum sit rectius aliquid de eo decernere.

Pecunia. ANAXANDER Eurycratis F. quærenti cur pecuniam in ærarium non colligerent Spartani, respondit, Ne custodes ei præfecti corrumpantur.

ANAXILAS, miranti cur Ephori regibus non assurgerent, cum quidem ab ijs constituantur: causa, inquit, eadem est cum ea, ob quam ephori sunt.

ANDROCLIDAS Laco mutilatus pedem inter milites suum nomen professus est. prohibentibus, quod eum mutilum dicerent, Atqui, inquit, non fugientem sed manentem oportet pugnare in hostes.

ANTALCIDAS in Samothrace cum initiaretur sacris, quærenti sacrificulo ecquid in vita flagitij perpetrasset: si quid, ait, tale egi, norunt ipsi dij. Atheniensi indoctos appellanti Spartanos, dixit: Soli ergo nos nihil à vobis didicimus mali. Alij Atheniensi dicenti, Nos quidem vobis à Cephiso pulsis sæpenumero institimus: at nos, inquit, vobis nunquam ab Eurota. Interroganti qua quis ratione maxime placere hominibus posset, respondit, Si dicendo eos quamplurimum delectet, & in vitę vsu maxime eis prosit. Sophistę cuidam laudationem Herculis recitare volenti, Quis enim, inquit eum vituperat? Agesilao in pugna à Thebanis vulnerato, Habes, ait, mercedem, qui eos inuitos ignarosque pugnare docueris. videbantur enim Thebani continentibus in ipsos Agesilai expeditionibus bellicosi facti. Muros Spartæ aiebat esse iuuenes, terminos autem hastarum cuspides. Quærenti cur in bello gladijs breuibus vterentur Spartani, causam reddidit, quod comminus in hostem pugnarent.

Gratiam quid pariat.

ANTIOCHVS Ephorus, audito Messenijs agrum à Philippo adsignatum, An, inquit, vim quoque ijs dedit, vt de eo pugnantes vincant?

Mulier. ARIGEVS, cum quidam non suas, sed alienas laudarent mulieres, Me hercle, inquit, de pulcris & honestis mulieribus nihil temere dici, sed quales eæ sint omnibus extra

mari-

maritos ignotum esse oportebat. Aliquando per Selinuntem Siciliæ vrbem iter faciens, in monimento quodam hanc legit inscriptionem:

Hos restinguentes Mars forte tyrannida sæuus,
Pone Selinuntis mœnia strauit humi.

tum ille: merito estis interfecti aggressi tyrannidem ardentem restinguere, quæ vt conflagraret sinere potius debebatis. *Salsè.*

ARISTO, laudante quodam Cleomenis dictum, qui interrogatus quod esset boni regis officium, responderat, Amicis bene, inimicis male facere: quanto, inquit, mi homo rectius erat amicis bene facere, ex inimicis autem amicos redigere? Hoc constat primum omnium Socratem dixisse, eique vt autori acceptum fertur. Interroganti quot numero essent Spartani, Tot, inquit, quot hostibus arcendis sufficiant. Recitanti cuidam funebrem orationem in Athenienses à Lacedæmonijs cæsos, Quales, inquit, putas esse nostros, à quibus ij victi sunt? *Prudenter.*

ARCHIDAMIDAS laudanti Charilaum, quod omnibus ex æquo mitis esset, Qui potest, inquit, iuste laudari, qui etiam malis se mitem præbet? Cuidam Hecateum sophistam reprehendenti, quod in conuictum ipsorum (quod syssition vocant) receptus nihil diceret: Ignorare mihi videre dixit, Quod qui dicere nouit, tempus etiam dicendi non ignorat. *Grauiter.*

ARCHIDAMVS Zeuxidami F. interrogatus quinam Sparte preessent, respondit: Leges, & magistratus ex earum præscripto. Laudanti citharœdum, eiusq; peritiam admiranti, Mi homo, inquit, quis honor apud te erit bonis viris, qui fidicinem adeo laudes? Cum ei quidam fidicinem commẽdaret ab arte: Hic quidem (dixit alio commonstrato) apud nos bonus est iuris coctor, innuens nihil præstare artificium quod voce voluptatem gignit ei quod obsonio aut iusculo parando voluptatem conciliat. Pollicenti se vinum ei dulce redditurum, Quid attinet, inquit? nam & plus insumetur, & virilia reddet minus vtilia. Castra ad Corinthum metatus, cum è loco muris vicino prodire lepores cerneret, commilitonibus dixit: Facile hostes in nostram venient potestatem. Arbiter à duobus sumtus, adductus in Chalciœci Mineruæ fanum sacramento deuinxit, staturos *Laus quibus debeatur.* *Omen.* *Arbitrium egregium.*

eos ei quam tulisset ipse sententiæ. quã confecta re, Pronunciare se dixit, non nisi prius composita lite ipsos inde abire debere. Cum Dionysius Siciliæ tyrannus preciosas vestes filiabus ipsius misisset, non accepit, quod vereri se diceret, ne his indutæ deformes ipsi viderentur. Filium audacius pugnare aduersus Athenienses videns, Aut adde, inquit, viribus, aut aliquid de animi elatione deminue.

Silentium. *In superbientem.*

ARCHIDAMVS Agesilai F. Philippo, qui ad Cheroneã victoria potitus literas ad ipsum dederat asperiores, rescripsit: Si tuam vmbrã metiaris, deprehẽdes eam nihilo quam fuit ante victoriã esse lõgiorẽ. Interrogatus quantum regionis Spartani possiderẽt. Quanto, respõdit, hasta pertingimus. *Inepta curiositas.* Cum Periander nobilis laudatissimusq; medicus inepta carmina scriberet. Quanam, inquit, de causa pro scito medico cupis appellari malus poeta? In bello cõtra Philippum, suadẽtibus nonnullis procul à patria pugnandũ esse: Non hoc ait, considerandum est, sed an hostem prœlio superaturi simus. Laudantibus ipsum quod Arcades vicisset, respondit: Præstabat eos prudentia à nobis, quam virib. esse victos. Impressionẽ in Arcadiã facta, Eleos Arcadibus auxilium velle ferre audiens, sic per litteras compellauit: Archidamus Eleis: bonum est quiescere. *Belli sumtus.* Socijs in bello Peloponnesiaco quærentibus quantũ pecuniæ sufficeret, & tributum definiri sibi postulantibus, respondit: Bellum determinato sumtu non ali. Vbi catapultæ tormentũ vidit, tum primum ex Sicilia allatum, exclamauit: Hercules, perijt viri virtus. Græcis ei obtemperare, & soluere cum Antigono & Cratero Macedonibus inita pacta, libertatemque *Perfidia* amplecti recusantibus, quia molestiores sibi fore Spartanos quam Macedonas putarent: Ouis, dixit, semper voce vtitur eadem: homo multis & varijs, dum conficiat quod vult.

ASTYCRATIDAS, postquam Agis rex ad Megalopolin fuit ab Antigono pugna superatus, dicenti, Quid facietis Spartani? an Macedonibus seruietis? respondit: Quid? an impedire potest victor, ne pugnantes pro Sparta mortem oppetamus?

BIAS insidijs circumuentus ab Iphicrate Atheniensium duce, militibus interrogantibus quid faciendum foret: Quid aliud, inquit, quam vt vos vestræ saluti consulatis, ego pugnans moriar.

BRASI-

BRASIDAS murem in caricis à se deprehensum morsus ab eo dimisit. tum ad eos qui aderant conuersa oratione, Nihil, inquit, ita est exiguum quod saluum esse non possit, *Vltio.* si vim inferentes vlcisci audeat. Quadam in pugna telo per clypeum adacto vulneratus, hoc ipso euulso hostem interfecit. interrogatusq; quomodo vulnus accepisset, respondit, Prodente me clypeo. In bellum proficiscens, Ephoris scripsit: In bello omnia pro viribus recte geram, aut moriar. Postquam liberatis qui in Thracia habitabant Græcis in acie cecidit, missiq; Spartam legati matrem eius Argileonidem conuenerunt: primum ea quæsiuit, an honeste obijsset Brasidas. deinde Thracibus eum laudibus ferentibus, nullumq; aliũ esse talẽ dicentib. Erratis, inqt, hospites. vir egregius fuit Brasidas, sed multos eo præstãtiores habet Sparta. *Modestiæ.*

DAMONIDAS vltimo loco in choro constitutus ab eo qui chorum instituebat, Laudo te, inquit, chorage, qui rationem inueneris, qua hunc quoq; locum alioqui ignominiosum cohonestares. *Fiducia sui.*

DAMIS ad postulata ab Alexandro missa, quibus decreto se in numerum deorum referri iubebat: Concedimus, inquit, Alexandro, vt si ita vult, Deus vocetur.

DAMINDAS Philippo in Peloponnesum irruente, cũ quidam diceret fore in periculo Lacedæmonios, nisi cum illo pacem componerent, respondit: Semiuir, quid mali nobis expectandum est, qui mortem contemnimus?

DERCYLLIDAS Pyrrho, ad quem iam exercitum ad Spartanorum fines habentem missus erat legatus, imperanti vt Cleonymum regem suum reciperet, alioqui cognituri nihilo se alijs fortiores esse, respondit: si deus es, nihil te metuimus, nulla tibi orta à nobis iniuria. sin homo es, nihilo nobis præstas.

DEMARATVS verbis ab Oronte asperius tractatus, dicenti, Duriter te vsus est, Demarate, Orontes: respondit: Nihil is in me peccauit. nocẽt enim nõ qui ex odio loquũtur, sed qui gratiam blandiendo captant. *Adulatio.* Interrogatus à quodam, cur Lacedæmone ignominia notarentur qui clypeum amisissent, non item qui galeam aut thoracem, retulit: quia hæc sui ipsorum causa gestant, clypeum autem propter cõmunem ordinem. Audito fidicine, videtur, inquit, mihi hic non male nugari. Quodam in con-

ſeſſu interrogatus, an ob fatuitatem quidam, aut potius ob inopiam materiæ dicendi taceret: atqui, inquit, ſtultus tacere non poſſet. Quærenti cur rex cum eſſet Sparta exularet, reſpondit, Quia maiore vi ſunt leges eius ciuitatis. Perſæ cuidam, qui continentibus largitionibus amaſium ipſi abſtuliſſet, ac diceret, Heus Laco, venatus ſum tuum amaſium, reſpondit: Minime vero, ſed emiſti. Defecerat quidam Perſa à rege ſuo, eique Demaratus perſuaſerat vt ad regem rediret. quem cum deinde rex necare intenderet, Demaratus: Turpe, inquit, eſt ô rex, à quo cum inimicus eſſet pœnas ſumere defectionis non potuiſti, eum nunc amicum factum abs te occidi. Paraſito regis ſæpius exilium ſibi exprobranti reſpondit: nolo, hoſpes tecum contendere: conſumſi enim vitæ ordinatos ſumptus.

Silentium.

Iuste.

ECPREPES Ephorus Phrynidis muſici fides de nouem duas aſcia præcidit, inquiens: Noli maleficium Muſicæ inferre.

Mendaciũ.

EPÆNITVS omnium aiebat peccatorum & iniuriarum cauſam eſſe homines mendaces.

EVBOIDAS quoſdam audiens mulierem laudantes alienam improbauit; dicens omnino de muliebri natura apud exteros nullum debere ſermonem fieri.

In philosophos.

EVDAMIDAS Archidami F. Agidis frater, videns in Academia Xenocratem iam grandi natu cum diſcipulis philoſophantem, quæſiuit quiſnam eſſet iſte ſenex. cum reſponderetur, ſapientem eſſe, vnumq; eorum qui virtutem quærerent: Et quando, inquit, vtetur virtute, ſi eam etiamnum quærit. Philoſophum audiẽs diſſerere ſolum ſapientem eſſe bonum imperatorẽ: oratio (inquit) admiratione digna, ſed qui dicit fidem non meretur: non enim eum tubæ circumſonuerunt. Venit ad Xenocratem Eudamidas, cum is explicato propoſito iam finem dicendi feciſſet: ac quodã comitum dicente, Quãdo nos venimus, iſte ceſſat diſſerere: non iniuria, inquit, ſi quidem iam dixit quæ voluit. addenti, Atqui expediebat audire, Quid, ait? an ſi veniremus ad iã cœnatum, iuberemus eum denuo cœnare? Interrogatus cur ciuibus bellum contra Macedones molientibus ipſe quieſcere decreuiſſet: Quia, inquit, nihil mihi opus eſt eos erroris conuincere. Alio Perſicis victorijs commemorandis eum ad bellum exhortante, Videris, inquit, mihi ignorare hoc idem

Argute.

idem esse, ac si quis quod CIↃ. oues superasset, contra L. lupos pugnandum sibi duceret. Cum fidicen quidam placuisset, rogatus qualis sibi is videretur, respondit, Magnus delinitor in re exigua. Laudante quodam Athenas, dixit, Non posse merito laudari eam vrbem, quam nemo propterea dilexerit, quod ibi esset factus melior. Argiuo cuidam dicenti Lacones deteriores peregrinando fieri, quod à patriis desciscerent legibus: At vos, inquit, Spartam venientes non deteriores abitis sed meliores. Alexandro apud Olympiam edicto omnibus exsulibus reditum in patriam permittente solis demtis Thebanis: Infelix quidem, aiebat, ô Thebani hoc edictum vobis, sed gloriosum. vos enim solos Alexander metuit. Interrogatus cur ante pugnam Musis litarent, Vt, inquit, actionibus bona obueniant præconia.

Peregrinatio.

EVRYCRATIDAS Anaxandridæ F. quærenti cur de contractibus Ephori quotidie ius dicerent, respondit: vt etiam in hostico nobis inuicem credamus.

ZEVXIDAMVS interroganti cur de fortitudine leges non scriptas seruarent, neque potius literis conceptas adolescentibus ad legendum proponerent: quia, inquit, cõdocefaciendi sunt vt facinoribus fortibus potius animum aduertant, quam scripturis. Ætolo quodam dicente virtutem affectanti commodiorem bello pacem esse, Non per deos, inquit: sed ei mors quam vita est melior.

Leges non scripta.

HERONDAS Athenis quodam ocii damnato, cum adesset idque inaudiuisset, ostendi sibi petiit istum, qui tam liberalis criminis esset conuictus.

Ocium.

THEARIDAS gladium in cote subigens, cum interrogaretur acutusne esset, respondit: Acutior est quam calumnia.

THEMISTEAS vates cum predixisset Leonidæ regi suam & exercitus ad Thermopylas internecionem, rexque ipsum Spartam ablegaret, prætextu eo vt quæ futura erant significaret, re ipsa autem vt ne vna is periret: non sustinuit abire, sed dixit Pugnatum se, non nunciatum à patria missum.

THEOPOMPVS interroganti quo quis modo regnum tuto conseruaret, respondit: Si iustam dicendi libertatem amicis permittat, & subditorum, quantum fieri potest, vin-

dicet iniurias. Hoſpiti dicenti apud ſuos ſe ciues amatorem Laconum appellari, Præſtabat, inquit, ciuium te quam Laconum amatorem nominari. Legato Elide miſſo, qui ſe iccirco à ciuibus aiebat miſſum, quod ſolus Laconicam imitaretur viuendi rationem, Tuane, inquit, an reliquorum vita melior eſt? reſpondente, ſuam: Quomodo igitur, inquit, ſeruari ea poteſt vrbs, in qua de multis vnus tantum eſt bonus? Dicente quodã Spartæ ſalutem inde proficiſci, quod reges ad imperandum haberet idoneos, dixit nõ eam eſſe cauſam, ſed quod ciues obedire noſſent. Pyliis maiores honores ipſi decernentibus ſcripſit, Mediocres honores tempore augeri, nimios aboleri.

Ciuis officium.

Salus reip.

THERYCION Delphis domum proficiſcens cum in Iſthmo videret anguſtias ab exercitu Philippi occupatas dixit: Malis vobis, ô Corinthii, ianitoribus vtitur Peloponneſus.

THECTAMENES iudicio Ephororum addictus morti, ſubridens abibat. ac quodam eorum qui vna aderant rogante anne Spartæ leges cõtemneret, Nequaquam, reſpondit, ſed lætor hanc mihi ſoluendam eſſe mulctam, quam poſſum neque precario neque fœnori ſumpto quoquam præſtare.

Mors

HIPPODAMVS cum Agide, qui tum Archidamo in caſtris aderat, à rege Spartam miſſus, vt ibi res neceſſarias adminiſtraret, Nonne, inquit, honeſtius moriar pro Sparta fortiter pugnans? (exceſſerat autem iam annũ ætatis octogeſimum) ac poſtmodo ſumptis armis, & ad dextram regi adſtans in pugna mortem obiit.

HIPPOCRATIDAS ſatrapæ Cariç, qui per litteras ſignificabat Lacedæmonium quendam cõſcium inſidiarum ſibi ſtructarum eas reticuiſſe, quærebatque quid de eo ſtatuendum putaret, reſcripſit: Si magno eum aliquo affeciſti beneficio, interfice: ſin vero, ditione tua eiice, hominem ob timiditatem ineptum ad virtutem. Occurrenti adoleſcenti, quem amator inſequebatur, & colorem præ pudore mutanti: Cum talibus, dixit, ambulandum eſt, quibus cum viſus eundem retineas colorem.

Conſortia.

CALLICRATIDAS claſſis præfectus. Lyſandri amicis flagitantibus vt faceret ipſis facultatem cuiuſdam inimici interficiendi, eoque nomine L. talenta offerentibus, quan-

Iuſtê.

quam

quam ad stipendia naualibus sociis danda admodum pecuniæ egeret, tamen non assensit. cumque Cleander vnus de consiliariis diceret, Ego si tuo fuissem loco, accepissem: respondit, Et ipse, si tuo. Sardes ad Cyrum iuniorem profectus confœderatum Lacedæmoniorum, impetrandæ gratia pecuniæ ad stipendia classiariis persoluenda, qua prima venit die, Cyro iussit nunciari se ipsius colloquium expetere: cumque responsum esset Cyrum bibere, Expectabo, inquit, donec biberit. ac tum quidem, vt sensit congrediendi sibi copiam non fieri, discessit relicta de se rustici hominis opinione. Postridie iterum audiens eum bibere, & non prodire: fatus maiorem in id operam impendendum, vt nihil indignum Sparta agatur, quam pecunia vt paretur, Ephesum rediit: diris prosecutus eos, qui primi sese barbarorum contumeliis exposuissent, eosque docuissent propter diuitias aliis insultare. iurauitque coram præsentibus, se, vbi primum Spartam rediisset, omnia conaturum vt Græcos in concordiam redigeret, barbaris ita terrori futuros, neque eorum auxiliis, dum se inuicem premerent, opus posthac habituros. Interrogatus quales viri essent Ione, respondit: In libertate mali, serui boni. Cum Cyrus classiariis stipẽdia, ipsi aũt xenia misisset, remissis xeniis sola accepit stipendia, Nihil sibi cum Cyro opus esse priuata amicitia: ad se enim pertinere, eam, quæ cum republ. Lacedæmoniorum esset facta, inquiens. Apud Arginusas nauali prœlio decertaturus, Hermoni gubernatori monenti ex re esse classem abducere, quod multo plures essent Atheniensium triremes, respondit: Quid tum postea? fugere quidem & turpe est, & damnosum Spartæ, optimum est manentem aut mori, aut vincere. & ante conflictum cum audiret aruspicem ex extis vaticinari exercitui victoriã, duci obitum, nihil territus, idque tantum fatus, Non in vnius vita vertĩ res Spartæ: ac se mortuo nihil decessurum patriæ, decessurum autem si hostibus cedat. Cleandrum suo loco subire iussit præfecturæ classis, & ad prœlium nauale se contulit, inq; eo occubuit.

Magnitudo animi.

CLEOMBROTVS Pausaniæ F. hospiti cum patre de virtute contendenti, Eo vsque, inquit, pater te præstabit, dum & tu genueris.

CLEOMENES Anaxandridæ F. Homerum Lacedæmoniorum

Homerus, Hesiodus.

moniorum poetam eſſe dicebat, Heſiodum ſeruorũ heilo-tum. illum enim præcepiſſe quomodo bellum ſit gerẽdum: hunc quomodo agri colendi. Hic aliquot dierum pactus cũ Argiuis inducias, cum exploraſſet eos tertia nocte dormire, fretos induciis, adortus partim necauit, partim cepit. cumque ei violatio iuriſiurandi exprobraretur, negabat ſe vna cum diebus noctes in eo complexum fuiſſe. addebatque alias quocunque quis hoſtes modo læderet, & apud deos & apud homines ſummo iure factum putari. Vſu tamen ei venit, vt & tum Argis (quorum occupandorum gratia fidem fefellerat datam) nõ potiretur, cum mulieres Argiuæ arma è templis detrahentes iis eum propulſarent : & poſtmodo mente captus, arrepto quodam cultro à talis vſq; ad loca lethalibus opportuna vulnerib. ſeſe diſſecaret, itaq; inter ridendum ac ringẽdum vita abiret. Vate dehortante à ducendo ad Argos exercitu, ignominioſumq; fore diſceſſum inde prædicente, duxit tamẽ eam ad vrbẽ: cumq; portas inueniſſet clauſas, & mulieres in muris ſtantes: Hic tibi, inquit, videtur inglorius receſſus, vbi mortuis viris mulieres portas occluſerunt? Argiuis ei periurium & impietatem exprobrantibus: Penes vos eſt, inquit, male vt mihi dicatis: penes me, male vt vobis faciam. Legatis à Samo prolixa prorſum oratione hortãtibus vt bellũ Polycrati tyranno faceret, ſic reſpondit: Eorum quæ dixiſtis, prima nõ memini, ideoq; ne media quidem intelligo : vltima vero mihi nõ probãtur. Cum maritimus prædo incurſiones in agrum feciſſet Laconicum, eſſetq; deprehẽſus, ac diceret, ſe nõ habuiſſe vnde ſtipendia militibus ſuis perſolueret, neq; ſe ab habentibus potuiſſe impetrare vltro vt darent, itaque veniſſe, vt vi auferret: Compendioſam hanc eſſe dixit maliciã. Maledictis ab improbo quodam proſciſſus, videre, inquit, mihi propterea omnibus male dicere, vt nobis defendendis noſtris conuiciis tempus de tua malicia dicendi præripiatur. Quodam ciue dicente bonum regem debere vſquequaque benignum eſſe: Sane, inquit, dum non exponat ſe cõtemtui. Diuturno vexatus morbo, cum animum luſtratoribus nõnullis atq; ariolis, de quibus antè diuerſum ſenſerat, aduerteret, mirãti factum : Quid, ait, miraris? nõ ſum idẽ qui ante, mutatus itaque & ſententiã mutaui. Sophiſta quodam de fortitudine diſſerente, affatim riſit. dicentique, Quid

Perfidia non impunis.

Improbe.

In verboſũ.

Scite in maledicum.

Quid rides Cleomenes, audiens de fortitudine differérem, cum quidem rex sis? respondit. Idem, hospes, fecissem hoc argumentum tractante hirundine: aquila autem perorante, quietissime audiuissem. Cum Argiui dicerẽt se acceptam cladem exsarcituros (Græci hoc anamacheisthæ dicũt: macheistę pugnaturum esse) miror, inquit, si duarum syllabarum additio meliores vos, quã eratis ante, reddidit. Delicatiusculam viuendi rationem obiicienti, retulit: prętat hoc, quam iniustũ esse. tu quidem, etiamsi satis locuples, tamen amore pecuniæ teneris. Quidam vt fidicinem ei commendaret, cum alias laudabat hominem, tum optimum de Gręcis fidicinem esse aiebat. huic Cleomenes quodam, qui prope erat, ostenso, Mehercle, dixit, hic apud me coquorum optimus est. Mæander Sami tyrannus ob irruptionem Persarum Spartam confugerat, eique ostendebat quantum pecuniæ attulisset, donocq; offerebat quantum accipere vellet. accepit nihil: sed veritus ne aliis ciuium ea elargiretur, ad Ephoros se contulit, atq; è re Spartæ fore docuit, si hospes suus Samius Pelopõneso discederet, ne quem corrumperet Spartanum. Ephori parentes consilio, ea ipsa die publico edicto cedere Mæandrum iusserunt. Dicenti, cur Argiuos deuictos, qui sæpe bellum contra vos susceperũt, non deleuistis? Nequaquam delendi nobis sunt, respondit, ne desint qui iuuenes nostros exerceãt. Interroganti cur Spartani capta ex hostibus spolia non suspenderent diis: Quia, inquit, è timidis capta sunt. talia autem neq; cerni ab adolescentibus, neque diis dedicari conuenit. *Salse.* *Pecunia.* *Spolia.*

CLEOMENES Cleombroti F. offerẽti gallos pugnaces, eosque inter pugnandum mori dicenti: Quin tu, inquit, aliquos horum mihi da, qui interficiunt eos, vtpote præstantiores.

LABOTAS cuidam verbosius dicenti, Quorsum, inquit, de paruis rebus magna texis exordia? cum rei quantitatem oratio debeat æquare.

LEOTYCHIDAS primus dicenti pro occasionum ratione ipsum esse mutabilem: respondit, Non enim sicut vos propter vestram maliciam. Interroganti, qua quis ratione præsentia bona potissimum conseruare posset, respondit: Si non omnia fortunæ committat. Rursum interrogatus, Quidnã maxime ingenuis pueris sit discendum, Ea, retulit, *Mutatio sententia.*

quæ prodeſſe queunt virilem ætatem aſſecutis, Quærenti cur pauco potu vterentur Spartani, reſpondit: Ne alii de nobis conſulerent, ſed nos pro aliis.

Sobrietas.

LEOTYCHIDAS Ariſtonis F. narranti, Male tibi dicūt Demarati filii: reſpondit, Non me hercle miror. bene enim eorum nemo loqui poſſit. Cum propioris portæ peſſulo ſe draco circumplicauiſſet, idq; oſtentum vates dicerent: non ſane, dixit, hoc mihi videtur. cæterum tum putarē eſſe portentum, ſi peſſulus anguem circumplicauiſſet. Philippo Orphei ſacrificulo extreme pauperi, dicēti abs ſe ſacris initiatos poſt mortem beatos eſſe: Cur, inquit, fatue non quamprimum moreris, vt deſinas tandem infelicitatem tuam, paupertatemq; plorare.

Contra ſuperſtitionē. Salſe.

LEO Eurycratidę F. interrogatus quanam in vrbe aliquis tutiſſime habitaret: reſpondit, In ea, in qua omnium ciuium poſſeſſiones eſſent æquales, plurimumq; haberet virium iuſticia, minimum iniuſticia. Ad Olympiam videns curſores operam dare, vt cum emitterentur carceribus alius alteri fraudem faceret: Quanto, inquit, maius ſtudium eſt curſoribus de celeritatis, quam iuſticiæ laude? Intempeſtiue cuidam de rebus non inutilibus diſſerenti, Hoſpes, inquit, præter rem vteris re alioquin valde opportuna.

Æqualitas. Victoria fraude parta.

LEONIDAS Anaxandridæ F. Cleomenis frater, cuidam dicēti, Nihilo nobis es præſtantior, quam eo quod regnum geris, reſpondit: atqui nunquam rex veſter factus eſſem, niſi vobis præſtarem. Proficiſcens ad Thermopylas, vt cū Perſis dimicaret, vxori Gorgoni ſciſcitanti quid ipſi mandaret: Vt bonis, inquit nubas, & bonam prolem parias. Ephoris dicentibus paucos ipſum ad Thermopylas ducere: ſatis, reſpondit, multos, ad id quod ſumus acturi. Rurſum quærentibus, an aliquid aliud ſtatuiſſet agere, ſic reſpondit: Verbis præ me fero, ire me vt barbaris tranſitus intercludam: re vera proficiſcor moriturus pro Græcis. Poſtquam in Thermopylas cum ſuis venit, ita eos eſt allocutus. narrant barbarum eſſe in vicinia, nos autem tempus terere. iam enim aut moriendum eſt nobis, aut vincendi barbari. Dicente quodam fore, vt ſagittæ barbarorum etiam ſolis conſpectum eriperent: ſcitum ergo erit, inquit, in vmbra pugnare. Alii nuncianti, Prope nos ſunt hoſtes, reſpondit: Nimirū ergo & nos prope ipſos ſumus. Dicenti, ades ô Leonida cum paucis

Fortiter.

paucis contra tantam decertaturus multitudinem, respondit : si numero æstimatur res, ne tota quidem Græcia sufficiet, exigua portio barbaricarum copiarum: sin virtute, satis est hæc manus. Alteri idem dicenti: At enim, dixit, multos adduco, quippe morituros. Xerxi in hanc scribendi sententiam, Licet tibi, si contra deum pugnare nolis, & a meis velis stare partib. soli vniuersis imperare Græcis : sic rescripsit, Si bona vitæ cognita haberes, vtiq; alienarum rerum cupiditatem deposuisses. mihi quidem potius est mori pro Græciá, quam in omnes gentiles dominationem obtinere. Eidem scribenti vt arma sibi mitteret, rescripsit, Veni & accipe. Cum adoriri iam vellet hostes, & polemarchi reliquos eum iuberent expectare socios: Quid, inquit, an non adsunt qui sunt pugnaturi? aut nescitis solos eos cum hoste manũ conserere, qui reges reuerentur & metuunt? Milites monuit, vt ita pranderent, tanquam apud inferos cœnaturi. Interrogatus cur optimi nobilem mortem obscuræ vitæ anteponerent, respondit: Quia hoc proprium naturæ, illud sibi esse censent. Cum cuperet adolescentulos eripere neci, & liquido sciret id non passuros, vni post alterum scytalã dedit, ac cum ea ad Ephoros misit. Sed & de his qui iam ætate erãt perfecta, tres eodem modo voluit seruare. ii autem accipere scytalas noluerunt. primus aiebat se non vt tabellarium, sed vt militem in exercitu esse: alter, præstantiorem se fore si in pugna adesset: tertius non post, sed ante hos se pugnaturum.

LOCHAGVS, Polyenidis & Syronis pater, quodã nunciante alterum filiorum esse mortuum; iamdudum, inquit, noram fore ei moriendum. *Educationis vis.*

LYCVRGVS legumlator, vt ciues ex vsitata victus ratione (viuebant autem delicate) ad magis sobriam traduceret, virtutisq; studiosos redigeret, catulos duos educauit ijsdem natos canibus, horumque alterum domi desidentem ad gulositatem adsuefecit, alterum ad venationem condocefecit. deinde in concionem eos produxit, propositisque quibusdam gulæ irritamentis, leporem etiam emisit. vtroque ad id se incitante, ad quod erat adsuefactus, cum leporem alter cepisset, dixit: Videtis, ciues, hos iisdem natos parentibus, educatione admodũ dissimiles effectos, & exercitatione magis quam natura ad virtutem nos formari: Quidam

dicunt,

dicunt, non produxisse eum catulos eorundem canum, sed alterum è domi desidentibus, alterum de venaticis sustulisse, ac domesticum ab eo fuisse venationi, venaticum catulum voracitati adsuefactum, cumque vtroque ad id se proripiente, quod ei erat factum vsu familiare, ciuib. ostendisset quantum ad meliora aut deteriora studia conferret educatio, dixisse: Proinde vos quoque Spartani, videtis, nihil nobis illam vulgo celebratam nobilitatem, ductumque ab Hercule genus prodesse, nisi ea agimus, quibus ille omni alia humana gloria & celebritate maiorem sibi parauit, honesta per omnem vitam discentes exercentesque. Cum agrorum diuisionem ita instituisset, vt omnium ciuium portiones essent æquales, fertur postea temporis aliquãdo è peregrinatione reuertens cum agros Spartanorum pertransiret recens demessos, conspicatos aceruos æquales iuxta sese iacere, delectatus fuisse, vultuque renidente comitibus dixisse, Videri sibi totum agrum Laconicum, fundum esse fratrum multorum nuper diuisum. Nouis porro tabulis introductis, conatus est etiam domesticã supellectilem apud omnes æqualem redigere, vt inæqualitatem omnem aboleret. Animaduertens autem ciues difficilime passuros palam sibi ista adimi, aureo & argenteo nomismate abrogato, solo iussit vti ferreo, ac definiuit quantum eius æquare vniuscuiusque facultates deberet. Hoc facto, omnis iniusticia Lacedæmone exterminata est. Nam neque furari, neque muneribus corrumpi, neque defraudare alium aut rapere quisquam poterat porro, cum neque occultare iniuste partum liceret, neque possidere id magnum haberetur, neque vsus periculo careret, neque in commerciis apud exteros locum haberet. Præterea omnibus superuacaneis rebus Sparta interdixit. Quare nullus mercator, rhetor, ariolus, aut circulator, aut supellectilis superuacaneæ opifex Spartam veniebat: cum ibi nomisma vtile abolitum esset, solumque ferreum vsurparetur, cuius mina Æginensis quatuor asses æreos valeret. Vt autem luxum exscindere, & diuitiarum studium exstirpare posset, conuictus (syssitia, quod cibum multi vna caperent, Græci dicunt) instituit. Proinde causam quærentibus, cur ea introduxisset, ciuesque ita diuisisset, vt pauci armati simul discumberent, respondit: vt prompte mandata capessant, & si quid rerum noua-

Aequalitas. *Nomisma.* *Syssitia.*

rum moliantur, penes paucos sit peccatum. Æqualibus autem portionibus cibus potusque cunctis distribuebatur, & non hac modo in re, sed & veste stragula, vasisque & alijs in vniuersum omnibus rebus nihil amplius diuiti erat atque pauperi. Ita ergo diuitijs ad vtilitatem redactis, cum neque vti quisquam, neque ostentare eas posset, familiaribus dixit: Præclarum est, socij, rebus ipsis demonstrare diuitias, id quod dicuntur, esse cæcas. *Diuitiæ cæcæ.* Id quoque precauit, ne domi prius cibo potuque saturati ad syssitia venirent. & non bibentem edentemque secum reliqui culpabant vt intemperantem; ac qui ob molliciem victus communis esset impatiens. Mulctabatur etiam, qui eius criminis esset compertus. Agidi quidem regi non multo post tempore debellatis Atheniensibus domum reuerso, semelque cum vxore volenti cœnare, ac partes suas qui adferret mittenti, polemarchi eas non miserunt: eumq; postridie Ephori re cognita mulctauerunt. Cæterum Ephori huiusmodi instituta Lycurgi moleste ferentes, coitione facta maledictis eum proscidefunt, lapidibusque obruere agressi sunt. Fuga cum se per forum proripuisset, & cæteris euitatis in fanum Mineruæ Chalciœci confugisset: Alcander eum insequens, respicientis oculum baculo excussit. Hunc Lycurgus plebiscito sibi traditum vt pœnas sumeret, neque vltus est, neq; obiurgauit: sed adhibitum suo conuictui, laudatorem vitæ rationis quam vna vsurpabat, studiosumque omnium suarum actionum reddidit. Monimentum autem sui casus posuit ad fanum Chalciœci, sacellum Mineruæ Optiletidis. nam oculi Doriensium istorum lingua optili dicuntur. Interrogatus cur scriptis legibus non esset vsus, respondit: Quia recte instituti atq; educati norunt vtilitatem temporis. Alijs sciscitantibus cur ad fastigium domus faciendum sola securi, ad ianuam sola serra vti, nullo alio instrumēto parmisisset, respondit: Vt ciues mediocritatem seruent in omnibus quæ in domum inferunt, neque eorum quicquam possideant, quæ ab alijs magnifiunt. Ex hac consuetudine tractum esse aiunt, quod Leotychidas prior, rex Spartæ, cœnans apud quendam, conspicatus fastigium domus magno sumptu exstructum & laqueatum, quæsiuit ex hospite, numnam ista in regione arbores nascerētur quadrangulæ. Interrogatus præterea Lycurgus, cur vetuisset contra eosdem hostes sæ-

piu*s*

pius expeditionem facere: causam attulit, Ne sæpius defendere se adsuescentes periti fiant rei bellicæ. Ideo non leuiter vitio datum est Agesilao, quod continentibus in Bœotiam expeditionibus Thebanos bello pares Lacedæmonijs redegisset. Percunctanti cur corpora virginum cursu, lucta, disci & iaculi iactu exerceret, respondit: vt in valido corpore fœtus validas agens radices pulchre adolescat, ipsæque deinde mulieres robore in partu fretæ dolores facile sustineant atque superent: vtque si ita necessitas postulet, pro se suisque liberis & patria possint pugnare. Reprehendentibus virginum in pompis solemnibus nudationem, causamque eius requirentibus: Vt, inquit, eadem cum viris exercentes studia, neque viribus corporis & sanitate, neque animi contentione & virtute ijs cedant, popularemq; despiciant opinionem de se. Hinc est, quod Gorgo Leonidæ vxor narratur peregrinæ cuidam mulieri ad ipsam dicenti, Solæ vos Lacænæ viris imperatis, respondisse: Solæ enim nos viros parimus. Ludorum nudorum spectaculo interdicens cœlibibus, addensque ignominiam, accurate prouidit, vt ciues liberis procreandis darent operam. Cœlibes honore & cultu, quem senioribus adolescentes debent, priuauit. Et quod in Dercyllidam dictum fuit, à nemine est reprehensum, quanquam præclarum alioqui imperatorem. accedenti enim ei quidam iuniorum sede non decessit, inquiens: neque enim tu genuisti, qui mihi olim cessurus sit. Præterea interrogatus Lycurgus cur virgines sine dote nuptum dari iussisset? Respondit: Ne ob vel inopiam aliquæ manerent innuptæ, vel propter opes expeterentur: sed quiuis in mores puellæ intuens, virtutem in delectu sequeretur. Eadem de causa etiam fucandi artificium vrbe eiecit. Tempus etiam ineundi matrimonij constituit vtrique sexui. causamq; rogatus hanc exposuit, vt valida nascerentur è perfectis corporibus. Miranti cur nouo marito concubitu cum sponsa interdixisset, iussissetq; eum maiorem diei partem totamque noctem cum æqualibus degere, cum sponsa autem furtim & caute congredi: eo, inquit, hæc tendunt, vt & validi corporibus maneant, neq; sacietas incessat, & amor semper sit recens, prolemque edat validam. Vnguentum ex vrbe sustulit vt olei perniciem: itemq; tincturam, vt sensus adulationem. omnibus vero fucandi exornandique corporis ar-

Virginum educatio.

Cœlibatus.

tem

tem tractantibus, Spartam inaccessam esse iussit, quod malis artibus mores corrumperent. Tanta fuit isto tempore mulierum pudicitia, tantumq; absfuit à leuitate earũ quæ postea temporis exstitit, vt crimen adulterij apud ipsas habitum sit pro incredibili. Ac sermo memoria fertur Geradatæ cuiusdam è priscis Spartanis, qui interrogatus ab hospite qua pœna Spartæ in adulteros vindicetur, nihil enim se videre hac de re à Lycurgo statutum: respondit, Nullus apud nos fit adulter. Inferenti, Quid autem, si aliquando existeret? taurum, inquit, pendere cogitur tantæ magnitudinis, vt capite trans Taygetum porrecto ex Eurota bibat. Dicenti, Quomodo possit tantus inueniri taurus? subiecit: Quo vero pacto Spartæ possit adulter existere, vbi diuitiæ, luxus, & fucus ignominiosa censentur, verecundia autem, modestia, & subditorum obedientia obtinent? Postulanti vt populo administrationem reipubl. traderet Lycurgus: Tu prior, inquit, domi tuæ imperium domesticis tuis trade. Interrogatus cur tam modica & vilia constituisset sacrificia, respondit: Ne vnquam deos venerari cessemus. Quærẽti cur hæc duntaxat ciuibus permisisset certamina, in quibus nemo manum intendens victum se profitetur, respondit: ne quis eorum inter laborandum despondere animũ adsuescat. Scitanti cur crebro iubeat mouere castra: vt, inquit, pluribus hostes damnis afficiamus. Alij quærenti cur turrium ac murorum oppugnatione suis interdixisset: respondit, ne à muliere aut puero aut eorum simili homine præstantiores interficiantur. Consultantibus Thebanis de sacrificio & luctu quibus Leucotheã venerantur, suasit, Si deam esse crederent, ne lugerent: si hominem, ne sacrificarent tanquam numini. Quærentibus ciuibus quo pacto hostium insultus amolirentur, Si, inquit, pauperes sitis, neque vnus altero amplius quærat. Interrogantibus etiam de muris quid sentiret, negauit vrbem munitione carere, quæ viris nõ lateribus coctis cincta sit. Comam quoque colebant Spartani, Lycurgi memorantes dictum, qui comam formosis pulcritudinẽ augere, deformes terribiliores reddere pronunciasset. Idem præcepit suis, vt si prœlio hostem fudissent ac vicissent, tantisper modo insequerentur fugientes, dum victoriam constabilirent, deinde statim se reciperent: nõ modo, quia Græcanicum non

esset

esset cedentes interficere: sed & vtilis hæc ratio. hostes enim si scirent cedentibus parci, repugnantes occidi, fugam pugna vtiliorem sibi arbitraturos. Interrogatus cur hostium cadauera spoliare vetuisset: Vt ne, inquit, spolijs intenti pugnam negligant, sed simul cum paupertate ordinem seruent.

Improbe. LYSANDER cum duas ei stolas misisset Dionysius, & vtram mallet filiæ afferre iussisset, fatus ipsam filiā rectius delecturā, vtraq; sumpta abijt. Hic homo versutus, & pleraq; fraudibus miscens, iusq; in sola ponens vtilitate, veritatem aiebat nihilo meliorē esse mendacio, sed vtriusque dignitatem & precium vsu definiri. Reprehendentibus ipsum, & indignum Hercule dicentibus, quod pleraque imposturis ageret, doloque res non ingenue gereret, ridens respondit: Vbi non sufficit leonina pellis, adsuenda est vulpina. Alijs vituperantibus ipsum ob violatum iusiurandum, quod Mileti dixerat: Pueros talis, viros sacramentis decipi debere respondit. Cum Athenienses ex insidijs vicisset ad Ægos potamos, fameque pressos vrbem dedere coēgisset, Ephoris scripsit: Captæ sunt Athenæ. Argiuis in controuersia de agris aduersus Spartanos iustiora sese afferre argumenta dicentibus, gladiū stringens: Qui hunc, inquit, tenet, is optime de finibus agrorū disputat. Bœotos, cū per eorum ditionem esset transiturus, cernens in vtramq; nutare partem, misit qui interrogaret, Rectisne se hastis vellent, an vero demissis transire. Megarensi cuidam in concilio liberius ipsum appellanti, Tua, inquit, hospes verba ciuitate opus habēt. Cum defecissent Corinthij, & iuxta eorum muros ducens suos videret ad oppugnationem parum habere animi, lepus autem cōspiceretur fossam transilire:

Omen. Non pudet, inquit, Spartani hos hostes metuere, quorum ob ignauiam muris lepores indormiunt. In Samothrace oraculum consulentem sacerdos cum iuberet dicere, quod in vita sua maximum perpetrasset scelus, Tuone, inquit, an deorum iussu? respondenti, Deorum: tu itaque, ait, apage hinc, & ego dijs, vbi interrogabunt, dicam. Persæ quærenti quam reipu. formam maxime probaret: in qua, inquit, fortibus & ignauis suum tribuitur. Dicenti, laudo te & defendo, respondit, Duos se ruri habere boues, quibus tacentibus, se tamē exquisite nosse vter eorum piger sit, vter industrius.

ſtrius. Cuidam peregrino conuicia in ipſum iacienti dixit: Crebro iſta dicito, dicito abſque intermiſſione, ſi fortaſſis animi tui mala, quibus plenus videris eſſe, poſſis egerere. Aliquo poſt mortem eius tempore oborta ſociali controuerſia: Ageſilaus domum Lyſandri venit inſpecturus ea de re litteras, quas ſecum is retinuerat. Inuenit autem librum Lyſandro ſcriptum de repu. in quo erat hæc ſententia, regnum familiæ Eurytionidarum & Agiadarum adimẽdum, inque medio ponendum eſſe, regemque ex optimatibus creandum: ne poſteris Herculis is honor haberetur, ſed ijs qui imitarentur virtutem Herculis, qua is ad deos euectus fuit. hanc orationẽ cũ vellet euulgare ad ciues Ageſilaus, vt oſtenderet qualis ciuis Lyſander fefelliſſet, eiuſque amicos traduceret: Lacratidam ferunt ephororũ tunc principẽ veritum ne oratio ea perſuaderet, inhibuiſſe eũ ac monuiſſe, Nõ eſſe eruendũ è ſepulcro Lyſandrum, ſed orationẽ conſepeliendam, vafre & ad perſuadendum apte compoſitam. Qui filias eius ambiuerant, mortuo autẽ eo, quod pauperem fuiſſe tum liqueret repudiabant, ephori mulctauerunt, quod quem ob diuitiarum opinionem coluiſſent, hunc iuſticiam eius ac probitatem paupertate arguente ſpernerẽt. Iuſtit.

MAMERTES legatus aliquo miſſus cum à quodam iſthic felix prædicaretur ob multitudinem amicorum, Habeſne, inquit, indicium certum quo probare poſſis quis multos habeat amicos? doceri ſe id poſtulanti, Rebus, ait, ſecundis.

NICANDER narrante quodam Argiuos ipſi maledicere, Pœnas ergo, inquit, dabunt, qui de bonis male loquantur. Quærenti cur comam & barbam alerent Spartani, reſpondit: Quia virum & maxime ornat, & minimo ſumptu conſtat proprius ornatus. Athenienſi cuidam dicenti, Nimium ô Spartani ocio eſtis dediti: Vera, inquit, dicis: at non, vt vos, in quaſcunque res operam impendimus.

PANTHOEDAS in Aſia legatione fungens, oſtendentibus quibuſdam murum probe munitum, Per deos, inquit, hoſpites, pulchrum eſt gynæceum. In Academia philoſophis multa & præclara diſſerentibus, ac deinde ex ipſo quærentibus, quid ſentiret de his diſputationibus: Equidem, inquit, præclaræ ſunt, ſed nullius precij, cum vos iſtis rebus non vtamini.

PAVSANIAS Cleombroti F. Delijs de insulæ suæ iure aduersus Athenienses disputantibus, ac dicentibus Lege apud ipsos receptum esse, vt neque pariant in insula mulieres, neque mortui sepeliantur: Et quomodo, inquit, Delus patria vestra sit, in qua neque natus est quisquam vestrûm, neque erit post mortem? Cum exsules ipsum in Athenienses vt duceret exercitum, hortarentur, dicerentque Olympicis ludis cum renunciaretur victor, à solis Atheniensibus fuisse exsibilatum: Quid vero putatis, inquit, qui beneficio accepto me exsibilauerunt, facturos si lædantur? Quærenti cur Tyrtæum poetam Spartani donassent ciuitate, respondit: Ne vnquam videremur peregrino vsi duce. Imbecillo homini terra marique decertandum esse suadenti, Visne, inquit, vestibus te exuere, & ostendere qualis homo pugnam nobis suadeas? Mirantibus nonnullis inter spolia barbarorum sumtuosas vestes, dixit: Præstat aliquem ipsum magni esse precij, quam res possidere preciosas. Post Plataicam de Medis victoriam, mandauit suis vt præparatam Persæ cœnam sibi apponerent. quæ cum esset admirabili luxu adornata, Per deos, inquit, gulę deditus fuit Persa, qui tot rerum compos, nostram appetijt mazam.

Argute. *Tyrtæus.* *Grauiter.*

PAVSANIAS Plistonactis F. interroganti cur de antiquo iure nihil Lacedæmone liceret conuellere: Quia, inquit, legum in viros, non virorum in leges debet esse autoritas. Exsul hic cum Tegeæ laudaret Lacedæmonios, & quidam diceret, Cur ergo non mansisti Spartæ, sed solum vertisti? respondit: Quia ne medici quidem apud sanos, sed apud ægrotos solent versari. Interroganti quomodo Thraces possent vinci, Si, inquit, optimum exercitui ducem pręficiamus. Medico ipsum visitanti, ac dicenti, Nihil habes mali: retulit, Id fit, quia te medico non vtor. Amico reprehendenti ipsum, quod cuidam medico male diceret, non expertus ipsum, neque passus quicquam: Si, inquit, expertus eum essem, non viuerem. Et dicenti medico, Senex es factus: quia, inquit, te non adhibui medicum. Optimum dicebat esse medicum, qui ægrotos non conficeret putrescendo, sed quamprimum sepeliret.

Leges. *In medicos.*

PÆDARETVS dicente quodam magnum esse hostium numerum: Tanto, inquit, maior erit nostra gloria, quia plures interficiemus. Videns quendam natura mollem à ciuibus

uibus propter placidos mores laudari, dixit: Neque viros mulierum similes debere laudari, neque mulieres virorum similes, nisi earum aliquis vsus incidat. Non allectus in trecentorum numerum (qui primus in ciuitate erat honoris gradus) hilaris ac renidens è comitijs discessit. reuocatusq; ab ephoris, & causam risus sui interrogatus: Hæc, inquit, est, quod gratulor ciuitati, quæ CCC. quam ego sim meliores habet ciues. *Grauiter.*

PLEISTARCHVS Leonidæ F. quærenti causam, cur nõ à primis regibus cognomentum ducerent: Quia, inquit, illis vt imperarent ac regnarent necesse fuit, posterioribus nequaquam. Cum aduocatus quidam ridicula diceret, Non cauebis, inquit, hospes, ne quomodo continenter in palæstra se exercentes palæstræ euadunt, ita tu quoque identidem risum captans, ridiculus fias. Narranti esse maledicum quendam qui ipsum laudet: Mirum, inquit, nisi aliquis ei me mortuum esse dixit. de viuo enim nemine bene ille loqui potest. * *In nimius facetum.*

PLEISTONAX Pausaniæ F. cum Atticus quidam rhetor Lacedæmonios indoctos vocaret, Vera, ait, prædicas. soli enim Græcorum nos mali nihil à vobis didicimus.

POLYDORVS Alcamenis F. cuidam crebro hostibus minanti, Non animaduertis, inquit, maximam te vindictæ partem sic insumere. Cum exercitum duceret contra Messenios, interroganti cuidam, an pugnare cum fratribus vellet: Non sane, inquit, sed ad hæreditatem nondum diuisam proficiscor. Cum Argiui post trecentorum pugnam denuo ingenti pugna vniuersi essent victi, hortabantur Polydorum socij ne occasionem dimitteret, sed recta ad Argos duceret, vrbemque occuparet: quod fore aiebant facilimum, viris occisis, solisq; superstitibus mulieribus: respondit: collatis signis hostem superare ego pulchrum iudico: vt autem vrbem occupem, qui de finibus ditionis dimicauerim, iniustum mihi videtur. veni enim non vrbis capiendæ, sed agri recipiendi gratia. Quærenti cur in bellis Spartani pericula fortiter adirent, respondit: Quia reuereri duces didicerunt suos non metuere. *Mina.* *Iustitiæ exemplum in bello.*

POLYCRATIDAS cum alijs missus legatus ad regis præfectos, interrogatus priuatimne adesset, an publico no-

mine, sic retulit: si consequimur quod volumus, publice: si repulsam patimur, priuatim.

PHOEBIDAS ante pugnam Leuctricam dicentibus nonnullis, istam diem manifestaturam qui sit vir bonus: Magni, inquit, æstimanda talis est dies.

Callide & toleranter.

SOVS fertur cum loco quodam iniquo & aquæ experte à Clitorijs obsideretur, pactus esse agrum se ijs bello partum traditurum, si de proximo fonte omnes qui cum ipso erant bibissent. Iureiurando pactis vltro citroque firmatis, suos conuocasse, regnumque detulisse ei qui non biberet. nullo autem sitim cohibente, omnibusque bibentibus postremum ipsum descendisse, seque aqua conspersisse, & præsentibus adhuc hostibus discessisse, ditionemq; vt qui non bibisset, obtinuisse.

TELECLVS narranti, male de te loquitur pater tuus: non faceret, inquit, si non esset faciundum. Fratri querenti non eadem se beneuolentia qua ipsum apud ciues accipi, ijsdem ortum parẽtibus, respondit: Non enim item, vt ego, ferre nosti iniurias. Interrogatus causam consuetudinis Spartanæ qua senioribus iuniores assurgunt: respondit, Eo id fieri, vt assueti hoc honoris deferre alienis, tanto magis venerentur parentes. Quærenti quantas possideret opes, respondit, Non maiores quam satis est.

CHARILAVS interrogatus cur tam paucas leges posuisset Lycurgus: Quia, inquit, pauca loquentes paucis opus habent legibus. Quærenti cur Spartani virgines detectas, mulieres velatas in publicum emitterent: Quia, inquit, virginibus quærendi sunt viri, mulieribus opera danda vt seruent maritos. Heiloti cuidam asperius ipsi se opponenti: Interficerem te, inquit, nisi iratus essem. Interrogatus quænam esset optima reipubl. forma, respondit in qua plurimi de virtutis laude absque seditione certant. Causam scitanti cur Spartæ omnia deorum simulacra essent armata: Ne, inquit, quæ opprobria hominibus obijciuntur ob ignauiam in deos referamus: ac ne inermes nostri iuuenes dijs vota nuncupent.

Certamen virtutis.

Spartanorum & Laconum apophthegmata, vbi autoris nomen fere non exprimitur.

Samiorum legatis longa vsis oratione Spartani responderunt:

derunt: Primorum obliti sumus: eamque ob rem posteriora non intelleximus. Thebanis controuersiam quibusdam de rebus mouentibus, dixerunt: Aut summissiores oportet vestros animos, aut maiorem esse potentiam. Laco quidam interrogatus cur tam prolixam aleret barbam, respondit: Vt canos videns, nihil iis indignum in me admittam. Laudante quodam optimos bellatores, Laco: ad Troiam, ait, fuerunt. Alius cum audiret quosdam in cœna se ad bibendum inuicem coegisse, dixit: An etiam ad edendum? Cum Pindarus scripsisset Athenas fulcrum esse Græciæ, dixit Laco quidam, Vtique Græciam collapsuram, quæ tali inniteretur fulcro. Spectanti in tabula pictos Spartanos qui ab Atheniensibus occiderentur, ac dicenti, Fortes sane Athenienses, excipiens Laco verba, In tabula, inquit. Cuidam calumnias admittenti Laco, Desine, inquit, contra me aures impendere. Qui supplicio afficiebatur, ac se nolentem peccasse dicebat, ei quidam dixit: nolens itaque etiam pœnas da. In discessu videns quidam homines in curribus sedere: Absit, inquit, vt ibi sedeam, vnde seniori assurgere non licet. *Senectutis honor.* Chii Spartam profecti cum a cœna in Ephoreo vomuissent, oletumque fecissent in sellis Ephororum: principio inquisitum accurate est in autores facinoris, si forte ciues essent: sed vbi senserunt Ephori Chios esse, edixerunt publice, Chiis permissum esse turpiter agere. Quidam amygdalas duras videns duplo vendi, An, inquit, rari sunt lapides? Laco cum plumis lusciniam nudasset, ac parum admodum carnis reperiret, dixit: Vox tu es, & nihil præterea. Laco Diogenem canem videns statuam æneam amplecti cum esset acre frigus, interrogauit, An riges? neganti, Quid ergo, inquit, magnum facis? *In ostentatorem.* Laco Metapontino cuidam timiditatem obiiciebat: qui cum diceret, Atqui multum agri alieni nos possidemus: Ergo, inquit, non timidi solum, sed iniusti etiam estis. *Arguto.* Peregrinus quidam Spartæ rectus vno stans in pede, Laconi dicebat: non arbitror te tamdiu vni pedi posse insistere. respondit Laco: sane. sed nullus est anserum, qui hoc non possit. Iactanti se ob artem oratoriam, Laco quidam: per Castores, inquit, neque est, neque erit ars vlla sine veritate. *Veritas.* Argiuo dicenti apud Argos multa esse Spartanorum sepulchra, respondit Laco: at Spartæ Argiuorum nulla sunt. innuens

Spartanos sæpe Argos adiuisse, Argiuos Lacedæmonē nunquam. Laco captiuus cum venderetur, præconi clamanti Laconem se vendere, os obthurauit, Captiuum, inquiens, proclama. Æra apud Lysimachum merentium quidam ab ipso interrogatus, an ex heilotib. vnus esset: putas vero, inquit, Laconem aliquem ad tuum denarii bessem venturum? Thebani victis ad Leuctra Spartanis cum ad ipsum Eurotam accessissent, ac quidam gloriabundus diceret, Vbi sunt Lacones? quidam Spartanus ab iis captus, Absunt, inquit: alioqui vos huc non venissetis. Atheniensibus Spartani vrbem dedentibus ac Samum duntaxat sibi relinqui postulātibus, responderunt: Quo tempore vestri iuris non estis, alios vobis dari poscitis. hinc prouerbium:

Qui non habet seipsum, habere vult Samum.

Vsus ex hoste. Cum Lacedæmonii vrbem quandam vi cepissent, Ephori dixerunt: Periit palæstra iuuenum, non habiturorum concertatores. Aliam vrbem, quæ sæpe negocium exhibuerat Spartanis, rege ipsorum pollicente se funditus deleturum, non permiserunt, inquientes: Noli abolere aut delere cotem iuuentutis. In palæstra se exercentibus nullos adiunxerunt pædotribas, vt ne artis, sed virtutis istud esse certamen. itaque Lysander etiam interrogatus, quomodo esset victus a Charonte, respondit, Artificii varietate. Philippo, cum in agrum Laconicum venisset, per literas quærenti amicumne ipsum vellent aut inimicum venire, responderunt Spartani, Neutrum. *Libere.* Legatum quem ad Antigonum Demetrii F. miserant, quanquam in penuria ille ab hoc medimnum tritici in caput ciuis impetratum adferebat, tamen quod regem appellasset Antigonum, mulctauerunt. Cum prauus homo optimam tulisset sententiam: probauerunt quidem eam, sed ab eo ad hominem qui honeste vixisset tanquam eius autorem transtulerunt. *Seuere.* Fratribus inter se litigantibus, patrem mulctauerunt, quod dissidere filios pateretur. Peregrinum fidicinem mulctauerunt, quod digitis fides feriret. Duo pueri pugnabant. horum alter alteri falce vulnus lethale intulit. cum autem pueri familiares, qui pacis componendæ gratia interuenerant, promitterent se vltores fore, & percussorem interfecturos: Nolite obsecro, inquit: fieret enim hoc iniuste. idem enim ipse facturus eram, si strenuus fuissem, & anteuertissem. Alius pusio,

pusio, cum appetiisset tempus quo lege iubebantur ingenui pueri furari quidquid possent, turpe autem habebatur deprehendi: sociis vulpeculam furatis, ipsiq; vt adseruaret tradentibus, vbi quæsitum venerunt qui perdiderant, subter tunica abdiderat bestiam: quæ cum efferata latus eius vsque ad viscera corroderet, tamen se continuit, ne furtiuam rem proderet. illis deinde digressis cum æquales viderent quid esset perpessus, reprehenderentque factum, præstare dicentes vulpeculam detegere, quam vsque ad mortem occultare: Nequaqnam, inquit: nam moriendum potius fuit in doloribus, quam furti compertum ob molliciem vita turpiter potiri. Obuii quidam in itinere facti Laconibus dicebant, Fauit vobis fortuna. iam enim latrones hinc discesserunt. responderunt: non per Martem, sed latronibus fuit secunda, quod in nos ii non inciderunt. Laco quid sciret interrogatus, respondit: Liber esse. Puer Spartanus captus à rege Antigono & venditus, omnibus in rebus emptori morem gessit, quas libero conuenire putabat: iussus autem matulam adferre, recusauit seruiturum se negās, ac vrgente domino, tectum conscendit, fatusque, Scies quid emeris, præcipitem se inde dedit, ac vita decessit. Alius cum venderetur, quærenti, Probusne eris si te emero: respondit, Etiam si non emeris. Alius captiuus cum venderetur, & præco proclamaret Mancipium vendo: scelesto, inquit, cur non dicis captiuum? Laco quidam clypeum musca insigniuerat, non excedente viuæ muscæ quantitatem. cum deridentes eum nonnulli dicerent latendi causa ab eo factum hoc esse: Immo, inquit, vt agnoscar. ita enim prope ad hostes accedo, vt cernere possint insignis mei quantitatem. Alius allata in conuiuio lyra dixit: Non est Laconicum nugari. Spartanus interrogatus an tuta esset Spartam via, respondit: Pro eo atque descenderis: Leones enim venatum prodimus, lepores in latebris venamur. In lucta quidam cum apprehensus collo ad terram detraheretur, neque corpus sustinere posset, colluctantis brachium momordit. cumque hic diceret, Mordes ô Laco sicut mulieres: respondit, Nequaquam, sed vt leones. Claudus in militiam proficiscens cum derideretur, dixit: Non fugientibus opus est, sed stantibus & locum suum tuentibus. Alius sagitta ictus cum animā ageret, aiebat, Non mortem sibi molestā

Patientia.

Fortiter.

*

esse, sed quod nulla re gesta necatus esset ab effeminato sagittario. Quidam cum in diuersorium publicum se recepisset, cauponi, cui apparandum dederat obsonium, caseum oleumque poscenti, Quid, inquit, si caseum haberem, an præterea obsonium requirerem? Felicem prædicanti Lampidem Æginetam, quod prædiues putabatur ob multarum negociationibus destinatarum nauium possessionem, Laco quidam dixit: non moueor felicitate à funibus pendente. Laco ei, qui mentiri ipsum dicebat, Quia enim inquit, liberi sumus: reliqui nisi vera dicant, eiulabunt. Intendebat quidam cadauer rectum constituere. cum autem omnia experto res non succederet, Profecto, inquit, oportebat aliquid intus esse. TYNNICHVS Thrasybuli filii mortem magno tulit animo. extatque in hunc tale epigramma:

Exanimis Pitanam Thrasybulus in aspide venit,
Argiui septem vulnera cui dederant,
Cuncta gerens aduersa rogo pater huncce cruentum,
Tynnichus imponens protulit ista senex:
Plorentur timidi. te fili siccus humabo
Lumina, qui meus es, qui Lacedæmonius.

Cum Alcibiadi Atheniensi plurimum aquæ præberet balneator, Laco dixit: cur huic velut immundo & admodum sordido plus aquæ affundit? Philippus cum in Laconicam irrupisset, Spartanisque vniuersis videretur exitium imminere, dixit cuidam Spartano, Quid nunc facietis Lacones? respondit is, Quid aliud, quam moriemur fortiter? soli enim Græcorum nos liberi esse, & non obedire aliis didicimus. Post cladem duce Agide acceptam, cum Antipater obsidum loco posceret L. pueros ETEOCLES tum ephorus daturum se eos negauit, ne male educarentur, & ab iustitutis patriæ desciscentes ciuitati incommodi fierent: senum autem aut mulierum duplum, si vellet, numerum obtulit: cumque Antipater atrocia minaretur nisi darentur, publico nomine respondit: Si difficiliora morte imperas, facilius nobis erit mori. Senex quidam Olympiæ commissum certamen spectare cupiens, sedem non inueniebat, cumque multa obiret loca, à nemine admissus contumeliis insuper dicteriisque exagitabatur: cum autem ad Lacedæmonios venisset, omnes ei pueri assurrexerunt,

Educatio.

runt,

runt, multique viri loco cesserunt. quem morem vniuersis Gręcis plausu approbantibus, summisque laudibus vehentibus, senex iste,

Concutiens canam barbamq;, & tempora cana:

Proh, inquit, calamitatem: norunt omnes Gręci quid sit honestū, sed eo soli vtūtur Spartani. Idem aiunt Athenis quoque euenisse. Cum enim agerentur Panathenæa, Attici senem contmeliose vexabant vocantes vt locum daturi, neque tamen si accessisset recipientes. qui cum pene præter omnes iuisset, vt venit ad eos, qui Lacedæmone spectatum missi erāt, vniuersi relictis subselliis locū dederunt ei. quod factum cum populus magno cum plausu & admiratione approbasset, Spartanus quidam, Per Castores, inquit, norunt Athenienses quid sit honestum, sed non agunt. Men- *In mendicos*
dicus à Lacone stipem petebat. hic vero, Si darem, inquit, tibi, eo magis mendicares. nam huic tuæ deformitati causam præbuit is qui primus tibi dedit, eoque te ignauum reddidit. Lacon videns quendam diis stipem colligentem, Non curo, ait, deos me pauperiores. Quidam cum deprehendisset adulterū cum vxore deformi, infelix, inquit, quæ te hoc coegit necessitas. Alius rhetorem audiens magnas torquentem conuersiones orationis, Æcastor, inquit, fortis iste homo est, nulla re proposita tam bene voluens linguam. Quidam cum venisset Spartam, ac cerneret quem honorem senibus iuniores haberent, Hac sola in vrbe dixit expedire fieri senē. Laco interrogatus qualis esset Tyrtæus: *Tyrtæus*
Vtilis, respondit, ad blande ducendos iuuenum animos. Alius ex oculis laborans ad pugnam ibat. interrogatus quo iret, aut quid facturus, qui hoc modo esset affectus: Si nihil aliud agam, inquit, hostis saltem gladium hebetabo. BVRIS & SPERTIS Lacedæmonii sponte sua profecti sunt ad Xerxem Persarum regem, pœnas persoluturi quas ex oraculo debebat Lacedæmon ob interfectos præcones Perasæ ad ciuitatem missos. Vt ad regem venerunt, iusserunt eum ipsos quo vellet modo pro Lacedæmoniis interficere. Absoluti à rege virtutem eorum admirante, rogatiq; vt secum manerent, dixerunt: Atquì possemus hìc viuere, patria legibusq; relictis, iisq; viris pro quibus morituri tantum confecimus iter? & Indarne duce impensius orante, ac promittēte æquali eos in honore fore cum primariis regis amicis,

responderunt. Videre nobis ignorare, quanta sit libertas: quam qui sapit, non permutaret Persarũ regno. Lacon hospite, qui pridie ipsum declinauerat, splẽdide eum precario sumpta veste stragula excipiente, pedibus vestem stragulam calcauit, inquiẽs: Propter ista heri ne in storea quidem dormiui. Alius cum Athenas venisset, videretq; Athenienses salsamenta & obsonia præcone proclamante vendere, vectigalia exigere, lenocinium exercere, multaque alia parum decora agere, nihilq; inhonestum ducere: reuersus in patriam, ciuib. interrogantibus. Quales Athenis res essent, respõdit, Omnia pulcra: per iocũ & simulationem innuens, apud Athenienses omnia pulcra putari, turpe nihil. Alius quadam de re interrogatus, negauit. & cum qui interrogauerat respõderet, Mentiris: viden', inquit, vanum te esse hominem, qui interroges de re tibi nota? Venerunt aliquando legati Lacones ad Lygdamin tyrãnum. qui cum aliquoties colloquio diem produxisset, tandemq; indicari iuberet valetudine se nõ satis esse firma, respõderunt: Atqui per deos non colluctatum aduenimus, sed collocutum. Laconẽ quidam sacris initians, dicere iubebat cuius maximi sceleris sibiipsi conscius esset. respondit Laco, diis id notum esse. instantemq; & omnino profitendum esse dicentem, interrogauit, Cui ergo id indicandum est, tibine an deo? cum responderet, Deo: tu ergo, inquit, interim recede. Alius noctu sepulcrum præteriens, spectrumque imaginatus, hasta, irruit, eaque id traiecit dicens: quo fugis anima bis moritura? Alius cum vouisset se præcipitem a Leucata sese daturum, altitudine conspecta abiit retro; cumque id ei vitio verteretur, dixit: Non putaueram hoc votum alio maiore voto indigere. Alius in prœlio gladium hosti iam incussurus, cum audiret receptui cani, ictum non intulit. & interrogatus cur pepercisset hosti quem necare potuisset, respondit: Quia melius est imperatori parere quam interficere. Laco quidam ad Olympiam victus, dicenti Colluctator tuus te fuit melior, Nequaquam, inquit, sed deiiciendi peritior.

Salse.

Obedientia.

INSTITVTA LACONICA.

Arcana.

Ingredientium in syssitia vnicuique maximus natu ostendens ianuam: per has, aiebat, nullus effertur sermo.

Maxime

Maxime apud eos probabatur ius atrum quod vocabant, ita vt seniores carnem non requirerent, sed eam adolescentibus concederent. Eius gratia fertur Dionysius Siciliæ tyrannus Laconicum cocum emisse, ac iussisse vt nulli parcens impendio ius illud coqueret. coctum autem cum gustasset, indignatum exspuisse. tum ei cocum dixisse: O rex, corpore prius Laconicum in morem exercitato, & abluto in Eurota ius istud cœnandum est. Lacones vbi mediocriter in Syssitiis biberunt, domum absque face abeunt. non enim licet iis vel hanc vel aliam viam ire cum lumine: vt adsuescant in tenebris & noctu audacter & sine pauore ambulare. Literas vsus gratia discebant, reliquas disciplinas vrbe sua exigebant, vt & peregrinos homines. Institutio ipsis erat bene obtemperandi, labores tolerandi, & in pugna aut vincendi aut moriendi. Permanebant absque toga, & vnicam in annum sumebant tunicam, squalidi corpora, & plerunque lauacris vnctioneque abstinentes. Simul dormiebant adolescentes gregatim ac turmatim in toris, quos ipsi congerebant, arundinum quas Eurotas fert summa manibus sine ferro defringentes. hyeme lycophonas quos vocant substernebant, & toris permiscebant, quod ista materia vim calefaciendi putabatur habere. Permissum erat amare pueros præclara indole præditos, sed turpe iudicabatur, si quis ab animo ad corpus amorem transferret. & qui polluisse aliquem crederetur, is infamis per omnem vitam habebatur. Mos erat porro vt iuniores à senioribus interrogarentur, quorsum irent, & cuius rei gratia, ac qui nō responderet, vel prætextus necteret, obiurgaretur. qui se præsente peccantē non castigaret verbis, in ea- *Castigatio.*
dem erat culpa cum delinquēte: & qui ægre ferret se increpari, in magno erat probro. Qui in aliquo delicto deprehēdebatur, cogebatur aram quādam in orbem circuire: compositamq; suiipsius vituperationem cantare, quod nihil erat aliud, quam ipsum à seipso obiurgari. Condocefaciebāt pueros, vt non suos modo parentes reuererentur, iisque obedirent, sed & omnes alios senes, iisque & de via decederent, & de sedibus assurgerent, & præsentibus quiescerent. quo factum est, vt quisque præesset non, vt aliis in ciuitatibus, suis tantum liberis, seruis, atque bonis, sed vt de suis, ita & de vicini rebus curam gereret: vt quam maxime inter

ſe communia haberent omnia, & tanquam propria quiuis procuraret. Puer punitus ab aliquo ſi id ad patrē deferret, turpe erat patri non alia porro addere verbera. ex ſua enim quiſq; diſciplina perſuaſum ſibi habebat, nihil quenquam pueris inhoneſtum mandare. Furabantur adoleſcentes etiam cibi quidquid poterant. diſcentes callide inſidiari dormientibus, aut negligenter ſua adſeruantibus. Deprehenſi pœna erat plagæ & fames. cœna enim tenuis dabatur, vt ſuapte opera inopiam profligare coacti auderent & aſtuti fierent: & cum hac de cauſa parce cibus dabatur, tum vt adſueſcerent nunquam repleri, ſed famē poſſe ferre. ſic enim exiſtimabant eos & in bello maiori fore vſui, ſi etiam poſt inediam noſſent laborare: & temperantiores atq; frugaliores, ſi in longius tēpus ſumptus exiguus ſufficeret, & ſi abſque obſonio cibus proximus quiſque vſurparetur, id ad augendam corporum ſanitatem cenſebāt conducere, cū corpora poſſent in altum ac profundum ali, neq; obſtaret nutrimentum incremento in altitudinem. quin & ad pulcritudinem corporum hoc conferre. gracilē enim & laxum corporis habitum formandis artubus eſſe obſequentem. cum alimento multo vſa ob molem reſiſtant. Modulationibus quoq; & cantilenis non minus impenderunt ſtudii, quæ ſtimulum haberent ad excitandum augendumq; animū, impetumq; & quaſi inſtinctum quendam ad agendum ingenerarent. dictio ſimplex erat, minimeq; fucata, materia, laudes eorū qui præclare vixiſſent, ac pro Sparta occubuiſſent, & beati prædicarentur. item vituperationes eorū qui timide ſe geſſiſſent, quippe vitam miſeram infelicemque degentium: tum exhortatio ad virtutem, & gloriatio ætatibus cōſentanea. Tres enim chori erant in feſtiuitatibus pro triplicis ratione ętatis, quorum princeps ſenum ſic canebat:

Modici cibi vtilitas.

Musica.

Olim iuuentutem nos ſtrenuam egimus.

cui reſpondebat virorum ætate vigentium chorus:

Fortes ſumus nos: fac, ſi vis, periculum.

tertius puerorum cantabat:

Nos erimus his præſtantiores plurimo.

Embaterii quoque moduli ad fortitudinē, audaciam, mortiſque cōtemtum animabant, quibus vtebātur cum choris & ad tibiam ducentes in hoſtem. Lycurgus enim bellicæ exercitationi muſicæ adiunxerat ſtudium. vt nimiū belli ſtu-

dium modulatione temperatum concinnitatem nanciſceretur. Itaq; ante pugnam Muſis immolabat rex, vt pugnantium forent memorabiles actiones, bonaque dignæ fama. Neq; patiebantur quenquam priſcæ muſicæ modũ egredi. ſed & Terpandrum admodum vetuſtum citharœdũ ac ſua ætate fidicinum principem, heroicorumq; facinorum laudatorẽ mulctauerunt ephori, citharamq; ei ademtã in publico affixerunt, quod vna chorda amplius intendiſſet vocis variandæ gratia. ſola enim ſimplicia probabãt carmina. Et cum Timotheus Carneia certaret, vnus ephororũ arrepto cultro quęſiuit ab vtra parte vellet abſcindi neruos qui ſeptẽ eſſent plures. Vniuerſam de ſepulcris ſuperſtitionem Lycurgus abſtulit, conceſſo vt in vrbe mortui ſepelirentur, & monimẽta eſſent templis vicina. Suſtulit & pollutiones, & nihil permiſit cum cadauere humari, verũ illud in punicea veſte ac folijs oleæ componi eodẽ ab omnib. modo iuſſit. Inſcriptiones quoq; monimẽtorum, niſi ſi quis in bello cecidiſſet, & luctus eiulationeſq; aboleuit. Peregrinando Spartanis interdixit, ne mores peregrinos, vitæq; male inſtitutam rationem addiſcerent. Quin & arcuit Sparta peregrinos, ne in vrbem illi ſe inſinuãtes malũ aliquid ciues docerent. Si quis ciuium non pateretur puerorum inſtitutionem, is iure ciuitatis excludebatur. Sunt qui dicant peregrinos quoq; huic ſe inſtitutioni accommodantes, admiſſos à Lycurgo fuiſſe in partem ciuitatis ab initio deſtinatã: vendere autem nõ licuiſſe. Vicinorum ſeruis itemq; canibus & equis, niſi domini vſu eorũ indigerent, vti licebat tanquam proprijs. ſed & rure ſi quis aliqua re opus haberet, aperto vicini penu inde neceſſaria auferebat, penuq; obſignatum relinquebat. Punicea veſte in bellis vtebantur. nam & color virilis videbatur, & ob ſimilitudinẽ ſanguinis formidinem imperitis oblaturus, vtiliſq; ad fallendum hoſtem ob eandẽ rem, ſi quis vulnus accepiſſet. Cum callido conſilio hoſtem viciſſent, bouem Marti mactabant: ſi aperte, gallum. duces adſuefacientes, vt non pugnaces modo, ſed callidi etiã fierent. Votis hoc annectebãt, poſſe ferre iniurias. Votum autem erat pulcra poſt bona conſequi: nihil præterea. Venerem colebant armatam, omneſque alios deos tam mares quam feminas haſtatos faciebant: omnes eos virtute militari præditos innuentes. Prouerbio iactabant,

Terpander. *Timotheus.* *Sepulcra.* *Peregrinatio.* * *Punicea veſtis.* *Votum.*

Poſtquam

Labor. *Postquam manum operi admôris, Fortunam inuoca:* innuentes dei opem implorãdam non esse, nisi rem aggressus ipse sis, aliquidq; egeris. Vt pueros ab ebrietate auerterent, seruos ijs vini plenos demonstrabant. Moris erat apud ipsos, non pulsare ostia, sed foris clamare. Strigilibus non ferreis, sed è calamo factis vtebantur. Comœdias & tragœdias non audiebant, ne vel serio vel ioco contra leges dicẽtibus aures præberent. *Archilochus.* Archilochum poetam, cum is venisset Spartam, eadem hora expulerunt, quod in carmine quodam eum scripsisse intellexissent, præstare arma abijcere, quam mori.

* *Nunc aliquis Saiûm nostra sese aspide iactat,*
Sub vepre quam reliqui inuitus integram.
Illa quidem valeat. nunc ipse a clade superstes
Emam suo non deteriorem tempore.

In luxum. Pueris & puellis cõmunia erant sacra. SCIRAPHIDAM ephori mulctarunt, quod multi ipsum iniuria afficerent. Saccos solitum baiulare necarunt, quod prætextam sacco inseruisset. Adolescentem à gymnasio verbis corripuerunt acribus, quod viam nosset, quæ ducit ad portam, vbi in triuio colloqui homines solebant. Cephisophontem professum de quauis re per integrum diem se dicere posse, vrbe eiecerũt, dicẽtes: Boni oratoris esse orationẽ rebus æqualẽ habere. Lacedæmone pueri per integrum diem flagellis cæsi sæpenumero ad mortẽ vsq; apud Dianæ Orthiæ aram, læti alacresq; tolerant, atq; inter se de victoria certant, in eo posita, quis diutius magisq; perferat verbera: victorẽq; summa consequitur gloria. Certamen illud flagellatio dicitur, & quotannis habetur. *Ocium.* Vnum hoc eximium & apprime felix parasse videtur Lycurgus ciuibus, Ocij abunde. nam artem attingere sordidam omnino ipsis non licebat: neque opus erat laboriosa aut negociosa pecuniæ acquisitione, cũ plane omnem honorem & admirationẽ diuitijs iam ademisset. *Auaritiæ obuiam itum.* Heilotes agros colebãt, ac antiquitus constitutos reditus pendebant: cum diris agendum statuissent si quis pluris prædium locasset causa erat, vt & heilotes lucrum facientes eo libentius operam nauarent, & domini solito amplius nõ requirerent. *Nautica res.* Cauit etiam lege, ne Spartani vel nautę fierent, vel nauali prœlio pugnarent. Posterioribus tamẽ tẽporibus, naualibus pugnis decertauerunt: marisque imperio potiti,

rurſum deſtiterunt, videntes mores ciuium corrumpi. Sed & in hac re, & in alijs, inconſtantes fuerunt. Aliquando enim qui pecunias Spartanis collegerant, morti fuerunt adiudicati, quod Alcameni & Theopompo regibus oraculum erat datum,

Nil Spartam perdet, niſi cara pecunia facta. *Auaricia.*

Nihilominus Lyſander captis Athenis, multum auri argẽtique intulit Lacedęmoni, probatumq; eius id factũ & honor ei habitus fuit. Enimuero Sparta, quãdiu inſtitutis Lycurgi ſtetit, iuſiurandumq; ratum ſeruauit: per annos 500. princeps Græciæ fuit, cum legum bonitate, tum gloria reliquis ſuperior vrbibus. Paulatim vero deſciſcentibus ciuibus diuitiarumq; ſtudio & iniqua auaricia irrepentibus: cũ vires deminutæ ſunt, tum animi ſociorũ maiorem in modum abalienati. Et tamen iſto rerũ ſuarum ſtatu, cum Philippum Macedonẽ victoria ad Chæroneam potitũ, omnes Græci terra mariq; ducẽ renũciaſſent, itemq; Alexandrum eius F. poſt ſubactos Thebanos: Lacedæmonij quanquam & muris carentem vrbem incolerent, & continentibus bellis ad paruum eſſent redacti numerum, multoque imbecilliores & oppreſſu faciliores redditi, paucas admodum à Lycurgo latarum legum ſeruãtes reliquias, neq; his, neq; alijs deinceps Macedonum regibus ſocios ſe expeditionũ præbuerunt, aut in commune conciliũ ſe adiunxerunt, aut tributum contulerunt, donec prorſum poſthabitis Lycurgi legibus, tyrannidi ſuorum ciuium ſubiecti, nihilq; priſcorum inſtitutorum ſeruantes, priſtina gloria & libertate amiſſis, reliquorum ſimiles ſunt facti, inque ſeruitutem redacti. Et nunc Romanis, ſicut & cæteri Græci, obediunt.

Lycurgi legum vis. *Spartæ ruina.*

Lacænarum apophthegmata.

ARGILEONIS Braſidæ mater, cum occubuiſſet filius ipſius, & ab Amphipoli Spartam nonnulli profecti ipſam conueniſſent, quæſiuit ex eis, an honeſte & Spartæ conuenienter Braſidas mortem oppetijſſet. magnifice eum prædicantibus, affirmantibuſque præſtantiſſimum eum Lacedæmoniorum in id genus rebus gerendis fuiſſe, reſpondit: Fuit, hoſpites, vir pręclarus meus filius, ſed multos Lacedęmon habet viros eo fortiores. *Modeſtia.*

GORGO regis Cleomenis filia, cum patrem Ariſtagoras Mileſius magnæ pecuniæ pollicitatione ad bellũ pro Ionibus

bus

bus contra regem Perſarum ſuſcipiendum hortaretur, ac quanto magis repugnabat verbis, tanto plura adderet: Corrumpet te, dixit, mi pater homuncio hic peregrinus, niſi eum quamprimum domo exturbas. Mandanti patri aliquando vt frumentum cuidam mercedis loco daret, dicentique eum ſibi tradidiſſe rationem, qua vinum mite redderetur: proinde, inquit, mi pater, & vini plus exhaurietur, & bibentes magis luxuriabunt, eruntque deteriores. Calceos videns Ariſtagoræ à ſeruo ſubnecti: Pater, inquit, hoſpes hic manus non habet. Peregrinum quendam molliter ac lente accedentem depulit, inquiens: Non tu hinc te aufers, qui ne ea quidem potes, quæ mulieres præſtant.

Vinum.

In molles.

GYRTIAS, cum quodam tempore Acrotatus nepos ipſius in puerorum conflictu multis acceptis plagis pro mortuo domum referretur, domeſticis & familiaribus plorantibus, Non, inquit, tacebitis? oſtendit quo ſanguine ortus ſit. neque vociferari debent boni, ſed medicinam applicare. Cum è Creta nuncius eſſet de morte Acrotati allatus, dixit illa: Annon debuit cum ad hoſtes veniſſet, aut illos interficere, aut ipſe mori? mihi quidem iucundius auditu eſt, ſeipſo eum, patria, maioribuſque dignam mortem oppetijſſe, quam vt longum tempus viueret vitioſe.

DAMATRIA filium ad ſe reuerſum, timide & ipſa indigne ſe geſſiſſe eum audito, interfecit. In hanc epigramma fertur tale:

Peccantem in leges Damatrion ipſa peremit
Spartanum, mater de Lacedæmonijs.

Alia Lacæna filium, qui ordines deſeruiſſet, vt indignum patria necauit, inquiens: non mea eſt hæc ſoboles. de qua hoc extat epigramma:

I *peſſum proles mala nunc, tenebraſque petitum:*
Eurotas ceruis ne fluat vt timidis.
I *catule, i mala ſors peſſum, maneſque petitum.*
Indigno Spartæ ſit male: non peperi.

Alia cum fuga ſeruatum ex hoſtibus intellexiſſet filium, ſic ad eum ſcripſit. Mala de te fama ſpargitur. aut igitur hanc elue, aut viuere ceſſa. Alia, cum filij è prœlio fugiſſent, & ad ipſam venirent: quo, inquit, perfugere voluiſtis mala mancipia? an huc (ſimul veſte ſublata ventrem nudatũ eis oſtendebat) vnde exiſtis, redituri? Quædã filiũ aduentan-

tem

tem cernens, interrogauit quo loco res patriæ essent. cumque is responderet, occidione ciues esse occisos, sublata cum tegula petijt atque interfecit, dicens: Ergo te infaustæ rei nuncium illi miserunt nobis? Cum quidam matri narraret fratrem honesta morte obijsse: Non inquit ea, turpe est talis te comitatus occasionem dimisisse? Quædam cum quinque filios in bellum emisisset, stans in suburbio expectabat pugnę exitum. cumque ei quidam adueniens scitanti quid rei ageretur renunciaret filios omnes occubuisse: prauum, inquit, mancipium, non hoc quærebam, sed quo loco essent res patriæ. cum responderet, victoria suos potiri: ergo, inquit, mortem quoque filiorum non inuita audio. Ad quandam, quæ filium sepeliebat, anicula accedens dicebat, Heu fortunam. tum illa, Per Castores, inquit, propiciam. cuius enim rei gratia eum peperi, vt pro Sparta moreretur, id sum consecuta. Ionicæ cuidam mulieri glorianti de suo quodam precioso texto, Lacæna commonstratis quatuor suis filijs elegantissimis: Huiusmodi, inquit, esse oportet honestæ mulieris opera, hisque eas sese iactare. Alia, cum auditu accepisset filium peregre male se gerere, scripsit ei: Mala de te spargitur fama. aut abole eam, aut viuere desine. Affine huic est illud. Chij exsules cum venissent Spartam, multa de PÆDARETO vulgabant crimina. acciuit eos TELEVTIA mater, criminibusque auditis, cum sontem iudicaret filium, ita per epistolam compellauit. Mater Pędareto: aut viue rectius, aut isthic desperato Spartam reditu mane. Altera filio criminis alicuius causa in iudicium vocato, dixit: Aut crimen amolire, aut vitam. Alia claudum filium in pugnam emittens, Fili, inquit, ad singulos gressus virtutis recordare. Alia filio reuertenti à pugna, in qua vulnus in pede acceperat, & ex eo magnum percipiebat dolorem: Si, inquit, fili virtutis sis memor, & dolore leuaberis, & bono eris animo. Laco in bello ita erat sauciatus, vt cum aliter nequiret, quadrupes cogeretur incedere. ei, cum puderet ipsum ita esse deridiculum, mater: quanto, inquit, præstat, de virtute gaudere, quam ob risum fatuum pudore affici? Alia cum filio aspidem traderet, eumque ad rem bene gerendum hortari vellet: Fili, inquit, aut hanc, aut super hac. Alia filio in bellum proficiscenti porrigens scutum: Hoc, ait, pater tuus semper seruauit. itaque aut tu

idem facito, aut peri. Alia filio dicenti paruum ſibi eſſe gladium, Adde, inquit, greſſum. Alia audito filium re probe geſta in acie cecidiſſe, Meus enim, inquit, erat. alterum audiens fuga ob timiditatem ſibi ſalutem paraſſe, Non enim, inquit, meus erat. Alia cum narraretur filium ipſius in pugna ſtatione ſua ſeruata cecidiſſe: Hunc, inquit, ſepelite, inque ipſius locum frater eius ſuccedat. Alia cum ſolenni pompæ ducendæ intereſſet, nunciato filium in prælio victoria potitum è vulneribus quæ multa accepiſſet mori: non detracto ſerto, ſed iactabunda proximis mulieribus dixit: Multo pulchrius eſt, amicæ, vincentem in acie mortem oppetere, quam ſuperſtitem vincere Olympia. Cum quidam ſorori narraret ſuæ, filium eius mortem generoſe obijſſe: reſpondit ea: quantum eius nomine gaudij, tantum tui gratia mihi doloris accidit, qui comitatum tam honeſtum non aſſecutus ſis. Ad Lacænam mittebat quidam percunctatum, an vitio vellet adſentiri. reſpondit ea, puellam ſe didiciſſe patri obtemperare, idque feciſſe, mulierem autem viro. proinde ſi quid honeſtum peteret, primum id liquido declararet. Virgo inops interrogata quid dotis eſſet ſponſo allatura, paternam, inquit, pudicitiam. Lacæna interrogata an virum adiuiſſet: Non, inquit, ſed vir me. Quædam occulte compreſſa virgo, cum fœtum interfeciſſet, tanta patientia dolores pertulit, vocemque protinus inhibuit, vt & patrem & vicinos partus fefellerit: opprimente magnitudinem doloris metu dedecoris. Lacæna cum væniret, interrogata quid ſciret, Fidelis, inquit, eſſe. Alia eadem conditione, cum ex ipſa idem quæreretur: Noui, inquit, domum bene incolere. Quædam ſcitanti, Probane eſſet futura ſi ipſam emeret: Sum, inquit, proba futura, etiam ſi non emas. Alia dum venderetur, præconi quid noſſet quærenti, libera, inquit, eſſe noui. Cumque emptor quædam ei iniungeret, non decentia liberam: hoc fata Flebis, qui tibi talem poſſeſſionem inuideris, mortem ſibi ipſa conſciuit.

Caste.

Dos eſt magna, parentium Virtus, &c. Horatius, 3.24.

PLV-

PLVTARCHI DE MVLIERVM *Virtutibus, liber.*

ALIA est, ô Clea, de mulierum virtute mea, quam Thucydidis sententia. Is enim ei primam laudem tribuit fœminæ, de qua foris minimus est vel in bonam vel in malam partem sermo. censens nimirum vt corpus, ita famam quoque bonæ mulieris domi inclusam esse, neque in publicum exire debere. Mihi autem elegantior videtur Gorgiæ opinio, qui mulieris non formam, sed famam vult multis esse notam. Et Romanam legem maxime probo, quæ mulieres itidem vt viros post mortem publice laudari pro dignitate iubet. Itaque optima Leontide vita defuncta, cum statim, tunc mihi tecum colloquium fuit non expers philosophicæ consolationis: tum in præsentia quidquid restabat eorum, quæ ad docendum eandem esse viri ac mulieris virtutem differuntur, historica demonstratione tibi conscripsi. Non est hic noster commentarius ad voluptatem auditione parandam accommodatus. sed tamen si exemplorum hæc est natura vt persuadendo simul oblectent, oratio nõ abhorrebit à venustate demonstrationem adiuuante, neque verebitur Musis admiscere Gratias, pulcherrimo (vt ait Euripides) coniugio: maxime cum ab animo honestatis cupido captet fidem. *Hercul. fur.* Agedum enim si dicentes eandem esse virorum ac mulierum artem pingendi, tales à mulieribus elaboratos proferremus picturas, quales Apelles, Zeuxis, aut Nicomachus reliquerunt: essetne qui nos reprehenderet, ac gratificandi & delectandi maiorem nos, quam fidem faciendi rationem habuisse diceret? non sane opinor. Rursum si poeticam imitandive artem eandem esse mulierum & virorum affirmãtes, Sapphûs carmina cũ Anacreonteis, aut Sibyllæ cum Bacidis oracula compararemus, iustene aliquis culpare demonstrationem posset, quod gaudentem ea & voluptate affectum auditorem ad fidem proposito habendam adduceret? non profecto. Atqui similitudinem ac discrimen mulieris atq; virilis virtutis aliunde rectius discere non possis, quam si vitas vitis, & actiones actionibus tanquam magnæ artis opera componens, consideres eandemne habeant formam atque effigiem Semiramidis & Sesostris magnificentia, Tanaquilidis

& Seruij regis calliditas, Porciæ magnanimitas & Bruti, Timocleæ & Pelopidæ, si ad vim istarum virtutum præcipuam respiciatur. Alias enim quasdam differentias virtus, tanquam colores quosdam peculiares accipit ob diuersitatem naturæ, adsimulaturque moribus, temperiei corporis, cibo & viuendi rationi eius cui inest. Aliter enim fortis fuit Achilles, aliter Aiax: neque prudentiæ Nestoris similis fuit Vlyssis prudentia: neq; eodem modo iusti fuerunt Cato & Agesilaus: aliter maritum dilexit Eirene quam Alcestis: diuersa fuit ratio magnanimitatis Corneliæ & Olympiadis. Neque tamen eo adducimur, vt multas & diuersas constituamus fortitudines, prudentias, & iusticias: dum modo diuersitates singulorum nullam virtutem sua definitione excludant. Proinde exempla nimis trita, & quæ tibi (quippe versatæ in frequenti librorum lectione) cognita esse puto, in præsentia omittam, nisi si qua digna memoratu fugerunt eos qui ante nos vulgaria & publice nota in literas retulerunt. Quando autem mulieres multa præclara facinora cum publice tum priuatim ediderunt, pauca quædam de publicis referre operæprecium videtur.

TROADES.

Qui ab Ilio, cum id euerteretur, profugerunt eorum plerique tempestatis vi, & ob imperitiam nauigandi, marisque ignorationem ad Italiam sunt delati: & ad Tiberim fluuiũ ægre portubus ac stationibus necessarijs subuecti, peruagati sunt regionem, quærentes qui ipsis locorum istorum cõditiones enarrarent. Interim mulieribus cogitatio incidit, qualemcunq; sedem quauis in terra potiorẽ esse recte suas res gerentibus hominibus, quam errores & nauigationem: patriamq; eam esse faciendam, cum amissa recuperari non possit. Proinde conspiratione facta, naues cremauerunt, duce facinoris Roma, vt aiunt. Hoc facto maritis, opitulatum nauibus ad mare contendentibus occurrerunt, metuentesque iram eorum, aliæ maritos, aliæ necessarios amplexæ, blandeq; deosculatæ sunt, eaq; suauitate animos eorũ deliniuerunt. Inde mos ortus est etiamnum durans, vt Romanę *Osculi mos.* fœminæ cognatos osculo salutent. Nam necessitatem nimirum cernentes Troiani, simulque humanos & benignos experti incolas eorum locorum, factum mulierum probauerunt, ibiq; cum Latinis habitauerunt.

PHO-

PHOCIDES.

Phocidum facinus à nullo nobili ſcriptore commemoratur. ſed virtutis laude nulli muliebri facto cedit. teſtimonium ei ferunt magna ſacrificia, quæ Phocenſes hodieque ad Hyampolin peragunt, ac vetuſta decreta. Singulas hiſtoriæ totius partes ego in vita Daiphãti perſcripſi. Phocidum res ita geſta eſt. Implacabile bellum erat ortum inter Theſſalos & Phocenſes. Hi enim principes ipſorum & tyrannos in Phocicis vrbibus vna die vniuerſos necauerant: illi autẽ CCL. Phocenſium obſides trucidauerant, omnibuſque cũ copiis per Locros in Phocidem irrumpebant, decretoque facto iubebant nulli adulto parcere, pueros & mulieres captiuos abducere. Ibi Daiphantus Bathyllii F. qui cum duobus collegis Phocenſium reip. præerat, ſuis perſuaſit, vt ad pugnam conſerendam Theſſalis obuiam irent: mulieres autem cum liberis vnum in locũ ex vniuerſa Phocide conducerent, eumque congeſtis lignis cingerent, ac cuſtodes adderent, mandato vt ſi ſuos victos ſentirent, cõfeſtim materiam accenderent, ac corpora comburerent. Hæc cum eſſet reliquorum ſententia, vnus in cõcilio ſurgens, Æquum eſt, inquit, vt mulieres quoque iſtuc probent, alioquin omittendum eſt, neque vi eo ſunt adigendæ. Qui ſermo vt peruenit ad mulieres, ipſę ſeorſim conuenerunt, itaque fieri debere decreuerunt, Daiphantumque coronauerunt, vt qui optime rebus Phocicis conſuluiſſet. Idem quoque pueros aiunt concione priuatim conuocata ſciuiſſe. His ita actis, Phocenſes ad Cleonas Hyampolidis cum hoſte conflixerunt, victoriaque ſunt potiti. Decretum hoc Phocenſium Græci Aponœam, vtpote deſperatis rebus audacter factum appellauerunt. Omnium autem feſtiuitatum ſuarum maximam Elaphebolia Mineruæ Phocenſes in hunc vſq; diem quotannis peragunt atque celebrant. vox à feriendis ceruis ducta eſt.

Daiphãtus.

Theſſali à Phocenſibus victi.

CHIAE.

Chii Leuconiam coloniam duxerunt tali de cauſa. Quidam in Chio non minimi nominis matrimonium contraxerat. cum autem ſponſa in curru duceretur, rex Hippoclus ſponſi familiaris, qui vna cum reliquis aderat, oborto ex ebrietate iocandi ſtudio, in currum inſiluit, nõ animo vllius iniuriæ faciendæ, ſed cõmunem conſuetudinem luſumque

secutus, tamen hunc sponsi amici interfecerunt. Inde cum Chii iræ diuinæ argumenta cernerent, oraculo consulto iussi sunt percussores Hippocli necare. cumque vniuersos eius cędis sontes se esse dicerent, vniuersos deus iussit vrbe excedere, siquidem vniuersi flagitio isto se obstrinxissent. Ita demum sontes, cædisque socios aut approbatores, vtcũque & multos & potentes, in Leuconiam deportauerunt. Hanc Coronensibus ademptam primum cum Erythræis possederant Chii. Postea temporis bello cum Erythræis Ionum potentissimis contracto, cum hi ad Leuconiam ducerent exercitum, Chii impares se viribus videntes, pacti sunt excessuros se Leuconia, vnã tantum quoque chlænam, vnãque tunicam secũ auferente. Mulieres aũt Chios obiurgabant, quod armis dimissis nudi per hostes essent exituri. cumque hi dicerent iureiurando adhibito se id promisisse, monuerunt ne arma relinquerent, sed hostib. dicerent hastam esse loco chlænæ, clypeum loco tunicæ viro animoso. Cum obtemperassent Chii, libereque aduersus Erythræos locuti arma ostenderẽt: territi eorũ audacia Erythręi sunt, nemoque eorũ accessit aut prohibuit, sed discessum eorum gratum habuerunt. Atque hi quidẽ à mulierib. edocti audere, hoc modo tum seruati sunt. Sed nihilo minoris virtutis facinus est Chiarum mulierum, longe post perpetratum tempore. Philippus Demetrii F. vrbem Chiorũ oppugnans, superbum ac barbaricum edictum proposuerat, quo seruos ad defectionem ad se inuitabat, pollicẽs eis dominarũ coniugia & libertatem. Mulieres vero atroci atque effera correptæ ira vna cum seruis, ipsis quoque vna indignantibus & auxilium ferentibus, cum impetu in muros euaserunt, lapidesque & tela congerentes, ac pugnantes exhortantes & animantes, ipsæque etiam ad extremum hostẽ profligantes & telis impetentes, Philippum repulerunt: cum quidem ad hunc nullus omnino seruorum transiuisset.

Seruorum fides.

ARGIVÆ.

Inter res à mulieribus publice præclare gestas, nullum illustrius extat facinus certamine, quod Argiuæ pro patria aduersus Cleomenem Telesillæ poetriæ hortatu obiuerunt. Hanc ferunt nobili ortam familia, cum esset corpore morbis obnoxio, deos de paranda bona valetudine consuluisse: oraculoque monitã vt Musas coleret, deæ obtẽperasse studiumque

Telesilla.

diumque in carmina & harmoniã collocasse: & cum morbo liberatam esse, tum ob poeticam in admiratione mulieribus fuisse. Cum Cleomenes Spartæ rex multis Argiuorum occisis (fabula est. quidã numerum eorum perhibẽt ıↄↄ.cıↄ. cıↄ.ıↄccLXXVII) ad ipsam vrbẽ duceret, impetus & diuinitus quædã iniecta audacia mulieres quæ ætate integra essent excitauit ad propulsandos à patria hostes. Proinde Telesilla duce arma capiũt, propugnacula occupãt, muros corona cingunt, nõ sine admiratione hostium. Ac Cleomenẽ quidẽ repulerunt, multos suorum desiderãtem, alterum regem Demaratum (vt Socrates ait) qui in vrbẽ peruenerat & Pãphyliacum occupauerat, vi exturbarunt. Hoc modo vrbe seruata mulieres quæ in pugna ceciderant, in via Argiua sepultæ sunt à ciuibus: superstibus autem præmium virtutis dedicatio Martis cõcessa est. Pugnatum alii septima die, alii ipso nouilunio tradunt mensis, qui nunc quartus, olim Hermæus, id est Mercurialis, apud Argiuos dicitur. Ea die etiam hodie Hybristica (id est contumeliosa) sacra agunt, mulieres virilibus tunicis & lænis, viros muliebribus vittis ac velis vestientes. Virorum penuriam vt exsarcirent, mulieres non (vt Herodotus narrat) seruis, sed vicinorum optimis in ciuitatem receptis coniunxerunt: quos illę videbantur contemnere & ignominia afficere in concubitu. Itaque legem posuerunt, quæ nuptas barbã iubebat habere, quando cum viris concumberent.

PERSIDES.

Cyrus cum Persas ab Astyage rege & Medis abalienasset, prælio victus est. Persis autem fuga se ad vrbem recipientib, cum parum abesset, quin simul hostes irruerent, occurrerunt ante vrbem mulieres, vestibusque sursum ab inferioribus partibus attractis, dixerunt: quo fugitis omnium hominum pessimi? non quidem fuga hac penetrare potestis, vnde existis. Hoc spectaculum, atque hæc vox pudorem incussit Persis, seq; ipsos culpantes conuersi sunt, & instaurata pugna hostes fuderunt. Inde lex posita à Cyro est, vt quoties rex in vrbem intrat, singulis mulieribus aureus detur. Ochum ferunt, alioquin etiam prauũ hominem & regum auarissimum, semper circumiuisse vrbem, neq; ingredi vnquam voluisse, itaque mulieres dono defraudasse. Alexander vero bis intrauit, & grauidis duplum dedit. *Auaritia exemplum.*

CELTICÆ.

Celtæ, antequam alpes trãſgreſſi, Italiæ eam obtinerent partem quam nunc incolunt, è graui & implacabili diſcordia in bellum inciderant ciuile. Mulieres autem inter media arma progreſſæ, cognitis controuerſiis, tam dextre eas & inculpate diiudicauerunt, vt admirabilis earum ex arbitrio amicitia omnium cum omnibus per vrbes ſingulaſque familias exſtiterit. Itaque in poſterum à Celtis mos ſeruatus eſt, vt conſultationibus de bello & pace mulieres ſuas adhiberent, & lites cum ſociis ortas earum opera diſceptarent. Quare in ſuo etiam fœdere, quod cum Annibale icerunt, ſcripſerunt: ſi Celtæ haberent quo nomine Carthaginenſes accuſarent, iudicium fore Carthaginenſium ducum ac præfectorum in Hiſpania: ſi vero Carthaginenſes Celtis aliquid obiicerent, cauſæ cognitionem futuram penes Celtarum mulieres.

Celtarum cum Annibale fœdus.

MELIÆ.

Melii cum ſolo ampliore indigerent, Nymphæo iuuene pulcherrimo coloniæ ducendæ præfecto, nauigauerunt, deo iubente ibi habitare, vbi à quibus portabantur amitterent. Accidit autem vt cum ad Cariam nauibus applicatis egreſſi in terram eſſent, naues tempeſtate perderentur. Cares autem qui Cryaſſam incolebant, ſiue inopiam eorum miſerati, ſiue audaciam metuentes, habitare eos ſecũ iuſſerunt, parteq; agri ſui impertiuerunt. deinde, cum viderent eos breui temporis ſpacio magna feciſſe incremẽta, per inſidias eos interficere ſtatuerunt, conuiuio ad hoc inſtructo. Forte virgo quædã Caria, nomine Caphena, Nymphæum amabat. quæ, cum iſta agerentur, non ſuſtinens ſalutem amaſii negligere, conſilium ei ciuium aperuit. Cum ergo Cryaſſenſes venirent eos vocatum, reſpondit Nymphæus, moris non eſſe Græcis, ad cœnam venire ſine mulierib. quo audito Cares, eas vt ſecum adducerent iuſſerunt. Tũ Nymphæus re Meliis expoſita, ipſos tunicatos & inermes ſecum ire ad cœnam iuſſit, mulierum autem quamque gladium ſub ſinu geſtare & ſuo marito aſſidere. Sub mediam cœnam cum Cares teſſeram dediſſent, Græci articulum temporis rei gerendæ adeſſe ſentientes, ſimul omnib. vxoribus ſinus pandentibus gladios arripuerunt, barbaroſque adorti vniuerſos interfecerunt: agroque & vrbe ea potiti, aliam

nouam

nouam condiderunt, Cryassamque nouam appellauerunt. Caphena autem Nymphæo nupsit, dignamq; beneficio gratiam & meritos honores consecuta est. Digna autem est admiratione mulierum taciturnitas atq; audacia, & quod nulla earum inter tam multas ne inuita quidem præ metu officium prodidit.

TYRRHENÆ.

Tyrrheni cum Lemnum & Imbrum occupassent, Atheniensium mulierib. Braurone abreptis filios procreauerũt, quos vt semibarbaros Athenienses insulis expulerunt. Hi cum Tænarum appulissent, Lacedæmoniis in seruili seu heilotico bello vtilem præbuerunt operam, ideoq; ciuitate & matrimoniis dignati sunt. Quod autem in senatum & ad consilia non adhibebantur, venerunt in suspicionem quasi nouarum rerum moliendarum causa coirent. Itaq; à Spartanis comprehensi & in carcerem coniecti, accurate custodiebantur, cupientibus liquidis & stabilib. eos conuincere argumentis. Captorum vero vxores ad carcerem venerunt, multisq; obsecrationibus & precibus à custodib. impetrauerunt, vt ad maritos intromitterentur, salaturę eos & compellaturæ. Postquam intro venerunt, celeriter viros secum permutare vestes iusserunt, muliebribusq; in vestibus exire. Ita mulieres quidẽ paratę ad omnia aduersa in carcere mãserunt, viros autem decepti custodes pro vxorib. dimiserunt. Exinde Tyrrheni Taygeta occupauerunt, heilotesq; ad defectionem suamq; societatem pertraxerunt. qua re Spartani cum in magnum venissent metum, pacẽ cum iis per internuncios composuerunt, ea cõditione, vt receptis vxoribus, acceptaq; pecunia & nauibus discederent, alibiq; agrum & vrbem nacti, coloni Lacedæmoniorum cognatiq; haberentur. Fecerunt hoc Pelasgi, Polli duce & fratre eius Crataida Lacedæmoniis. ac pars quidem eorum in Melo sedem fixit: plerique cum Polli in Cretam nauigarunt, oraculiq; euentum periclitati sunt. responsum enim fuerat, vbi deam & anchoram amisissent, fore finem errorum, ibiq; eis esse vrbem condendam. Cum ergo ad locum Cretæ, qui dicitur Cherronesus (id est, peninsula) appulissent, noctu panici terrores oblati iis sunt. quibus consternati tumultuaria festinatione naues cõscenderunt, relicto in terra Dianę simulacro, quod à maioribus acceperãt Braurone in Lemnum aduectum, & à Lem-

à Lemno semper secum circumtulerant. Cum autē tumultu sedato nauigātes id desiderarent, Pollis, qui simul etiam anchoræ vnguem deesse senserat (vi enim attracta anchora is in saxosis, vt apparet, locis abruptus erat) oraculū Pythiæ finem suum consequi iam dicens, signo dato retro nauigauit in Cretam, occupauitq; regionem, multisq; pugnis cum vicisset hostes, Lyctum aliasq; vrbes in suam potestatem redactas incoluit. Itaq; Lyctii & Atheniensiū se cognatos matrum causa ducunt, & Spartanorum colonos.

LYCIÆ.

Bellerophontis fabula.

Fabulosum est quod euenisse in Lycia dicitur, tanquam ei fama testimonium ferat. Sic autem narratur. Amisodarus, quem Isaram Lycii nominăt, ex colonia Lyciorum quæ apud Zeleiam erat cum nauibus venit piraticis, duce Chimaro, homine bellicoso, cæterum crudeli & effero. eius nauis in prora leonis, in puppi draconis habebat insigne: Multum is mali fecit Lyciis, infestumque habuit mare, vt neque nauigari hoc, neque maritimæ vrbes habitari possent. Hūc cum interfecisset Bellerophontes, fugientem Pegaso insecutus, & Amazones quoque eiecisset, nullam retulit ab Iobate gratiam, sed est ab eo iniustissime tractatus. Itaque ad mare accessit, ac Neptunum precatus est vt Iobatæ regionē sterilem inutilemque redderet, votisque factis retro discessit. Fluctus autem elatus terram inundauit: eratque atrox spectaculum, cum sublime mare sequeretur eum & agros occultaret. Cum deprecantes viri Bellerophontem nō mouerēt, mulieres occurrerunt ei tunicis sublatis corpora denudantes. itaque pre pudore eo retro recedēte, fluctus quoque (vi aiunt) simul recessit. Alii fabulam vitantes, non exsecrationibus mare ab eo adductum dicunt: sed cum pinguissima pars planiciei ad mare esset humilior, supercilium mōtosum, quod præter litus maris porrectum vndas arcebat, fuisse à Bellerophonte perruptum: eumque mare vi inferretur, & planiciem illuuie tegeret, viros Bellerophontem deprecando nihil impetrasse, mulieres autem facto agmine circumfusas obtinuisse, vt ipsas reueritus iram poneret. Sūt qui affirment, Chimæram illam poetarum fabulis nobilitatam montem omnino fuisse Soli oppositum, in quem Solis radii cum reflecterentur, & æstum vehementem ac quasi igneum in planiciem retorquerent, factum esse vt fruges

Chimæra.

marce-

marcescerent. Bellerophontem autem causa mali intellecta, præcipitii eam partē quæ erat læuissima, & maxime Solis radios reflectebat, excidisse. cūque ei nō haberentur gratię, iratum ad vlciscendum Lycios se contulisse, à mulieribus autem fuisse placatum. Nymphis quarto de Heraclea libro causam adfert à fabula maxime remotam. Aprum, qui in agro Xanthio animalia & fructus perderet, fuisse interemptum à Bellerophonte, neque ei vllā relatam gratiā. Itaque eum Xanthios fuisse exsecratum, impetrasseque vt totū solum salsuginē emitteret, terræque amarore indito omnes fruges corrumperentur. idque durasse, donec mulierum victus reuerentia deprecantium, Neptunum exorauerit vt finem iræ faceret. Atque hinc legem esse apud Xanthios, vt non à patribus, sed à matribus nomina sumant. *Lex de nominibus.*

SALMANTICÆ.

Cum Annibal Barcæ F. antequā bellum Romanis inferret, in Hispania Salmanticam vrbē magnam oppugnaret, metuentes sibi oppidani, promiserunt imperata se facturos, daturosque Annibali ccc. argenti talenta, & ccc. obsides. vt Annibal ab obsidione destitit, mutata Salmātici sententia promissis non steterunt. Itaque reuersus est, vrbemq; diripiendam militibus proposuit. Ibi tum prorsus perterriti barbari, pacti sunt, vt liceret liberis corporib. discedere tunicatis, relicta vrbe, armis, opibus, & mancipiis. At mulieres ratæ in viros inquisitum singulatim, se exploratum non iri, gladiis sumptis occultatisq; viros exeuntes comitatæ sunt. Egressis omnibus Annibal custodiæ causa Masæsylios addidit, inque suburbio eos his stipatos continuit. reliqui promiscue vrbem diripuerunt. Masæsylii autem magnam agi prædam cernentes, continere se amplius, aut captiuorum custodiæ intenti esse non potuerunt: sed indigne suam ferentes sortem, ipsi quoque abiuerunt vt prædæ partem peterēt. Interim mulieres viros suos exhortatæ sunt clamore, eisque gladios tradiderunt, atque adeo nonnullæ ipsæ custodes sunt adortæ: inter quas vna Bannoni interpreti hastam eripuit, eaque ipsum, quamuis thorace indutum, feriit. viri aliis fugatis, aliis occisis, frequentes vna cum mulieribus effugerunt. Annibal nuncio rei accepto insecutus, quos in fuga arripere potuit, necauit: reliqui montes cum attigissent, cæde euitata, postmodo supplicibus missis

deprecatoribus, gratia impunitateque impetrata, in vrbem ab eo sunt reducti.

MILESIÆ.

Milesias virgines quodam tempore, atrox animi & absurda incessit perturbatio, qua de causa, incertũ: nisi quod putabatur aeris temperies veneno infecta, & ad insaniam excitandam parata, mutationem istam animorum atque abalienationem effecisse. Subito omnes mortis cupiditas, & ad vitam suspendio finiendam furiosus impetus egit. & multæ clam consecutæ sunt quod volebant. Verba & lacrimæ parentum, amicorumq; alloquia nihil agebant, sed sese interficiendis omnem ipsas custodientium industriam atque calliditatem vincebant. ita vt calamitas diuinitus immissa, & remediis humanis videretur validior, donec quidam homo prudens legẽ promulgauit, quæ iuberet omnes quæ sibi suspendio mortem consciuissent, nudas per forum efferri. Hæc lex sancita, non inhibuit modo, sed & omnino aboleuit illam qua virgines laborabant mortis cupiditatem. *Verecundia.* Magnum vero argumentum est bonæ indolis ac virtutis, metus ignominiæ: & quod nihil formidantes mortẽ ac dolorem, quæ omnium maxime terribilia habentur, turpitudinis tamen imaginationem nõ pertulerunt, neq; sustinuerunt dedecus post mortem ipsis euenturum.

CIAE.

Cianis virginibus mos erat, vt ad sacra publica coirent, diemq; vna exigerent. proci autẽ ludentium & choreas ducentium spectatores erant: sub vesperam autem singularum domos adibant, inuicemq; parentibus & fratribus inseruiebant, adeo vt pedes eorum abluerent. Sæpe eandem plures amabant, ita modeste atq; legitime, vt puella vni desponsa, reliqui statim eam amare desinerent. Muliebris autem huius modestiæ, vt in summa dicam, hic fuit fructus, quod apud Cianos annorum I Ↄ C C. spacio neque adulterii vllius, neque virginitati oblati extra matrimonium vitii mentio vlla fuit. *Castus amor.*

PHOCIDES.

Cum Phocensiũ tyranni Delphos occupassent, contraq; eos à Thebanis bellum, quod sacrum vsurpatur, gereretur: Baccho addictæ mulieres, quas Thyadas vocãt, furore correptæ, actæq; per noctẽ erroribus, imprudentes Amphissam

venerunt: vtq; erant defatigatæ, nec dum ad sese redierant, corporibus sparsim in foro demissis obdormiuerunt. Amphissensium autem vxores veritæ, ne quia multi tyrannorũ milites ea in vrbe, Phocensibus nimirum fœdere iuncta, aderant, iniuria aliqua Bacchis fieret: in forum vniuersæ procurrerunt, tacitæq; in orbem adstantes, neq; aggressæ dormientes, somno solutis aliæ alijs operam dedeurnt, cibumque obtulerunt, tandemq; à maritis hoc impetrauerunt, vt eas tuto deductas ipsæ ad fines vsque comitarentur.

VALERIA & CLOELIA.

Lucretiam, viri vxorem illustris & genere regib. propinqui, vsus eius hospitio mulieris quidam de filijs Tarquinij, eius qui cognomine Superbus, à Romulo septimus rex Romæ fuit, vi constuprauerat. hæc re amicis atq; necessarijs indicata, confestim seipsam iugulauit. Hoc flagitium, & virtus mulieris, Tarquiniũ regno eiecit. Pulsus cum alia multa gessit bella, conatus regnum recipere: tum Porsenæ Etruscorum principi persuasit, vt magno cum exercitu ad Romã expeditionem faceret. Romani simul & bello & fame pressi, cognito Porsenam non bello tantum, sed & iustitia atq; humanitate præclarum esse, arbitrium huic causæ Tarquinianæ detulerunt. Contumaciter hoc Tarquinio recusante, ac dicente Porsenam iustum arbitrum non fore, si in fide societatis nõ persisteret: eo omisso Porsena hoc egit, vt Romanorum amicus, quem hi Etruscis ademerant agro, captiuisq; receptis descederet. datis ei hanc ob rem obsidibus decem pueris, totidemque puellis, tametsi nondum confectis pactis, omnẽ statim belli apparatum dimisit. Virgines, quas obsides datas dixi, cum sub lauandi præscriptione ad fluuium aliquantulũ longius à castris processissent, vna earum Clœlia ipsas exhortante, tuniculis circum capita alligatis, ausæ sunt fluuium vastum atque vorticibus profundis periculosum magno cum labore tranare, inuicem sese tenentes, ægreq; vlteriorem in ripam euaserunt. Sunt qui Clœliã dicunt nactam equum, eo conscenso sensim transiuisse, alijsq; natantibus ducem se præbuisse, & animum verbis adiecisse, opemq; tulisse. quo hi vtantur argumento, mox dicetur. Romani vbi eas saluas redijsse videre, audaciam quidem & virtutem admirati sunt, reditum tamen non probauerunt, neq; vinci se fide ab vno homine sustinuerunt. Itaq; *Fidei exemplum & aliud humanitatis.*

additis

additis qui deducerent in castra eos Porsenæ remiserunt. cum transijssent fluuium, parum abfuit quin per insidias à Tarquinio interciperentur. consulis tamen Poplicolæ filia Valeria cum tribus famulis occupauit in castra Porsenæ effugere: reliquas Porsenæ F. armis statim suppetijs latis ex hostibus eripuit. Adductas ad se conspicatus Porsena, quæsiuit quænam autor fuisset huius consilij. tum Clœlia, reliquis, quod ei metuerent tacentibus, ipsa de sese indicium professa est. Magna autem admiratione permotus Porsena equum egregie ornatum adduci iussit, eo Clœliam donauit, vniuersasque benigne & humane suis remisit. Hoc signo multi docere volunt, Clœliam equo amnem traiecisse. Alij hoc negant, sed Porsenam aiunt, virtutem eius audaciamq; muliebri maiorem admiratum, dignatum esse dono quod bellatori conueniret viro. Sane equestris statua posita est mulieris in via sacra. ab alijs ea Clœliæ, ab alijs Valeriæ attribuitur.

MICCA & MEGISTO.

Aristotimus auxilio regis Antigoni tyrannide, quam in Eleos occupauerat, constabilita, inique admodum atq; immoderate sua vsus est potentia. quippe homo natura ferus, barbarisq; stipatoribus corpus tyrannidemq; eius tutantibus conuenis seruiens præ metu, multa ab ijs in ciues contumeliose, multa crudeliter facta dissimulabat. Quo in numero fuit Philodemi calamitas. Huius enim filiam formosam, Miccam nomine, quidam tyranni peregrinis militibus aliquot dux præfectus Lucius, contumeliæ inferēdæ magis studio quam amore ductus cum cuperet corrumpere, misit qui eam accerserent. Parentes quidem necessitatē animaduertentes, ire eam iubebāt. Micca vero, vt erat generosa indole, animoq; magno, patrem amplexa supplexq; obsecrare, pateretur potius mori ipsam, quā ita turpiter atq; iniuste virginitate spoliari. Interiecta mora, ipse Lucius libidine ac vino ebrius, inter potādum prosiluit iratus. cumq; Miccam inuenisset caput inter patris habentem genua, sequi se iussit. detrectanti vestē deripuit, flagrisq; eam cecidit, tacite dolores perferentem, cum pater & mater postquā deprecādo & flendo nihil se proficere sentirent, deos hominesq; testarētur atrocia se & iniqua pati. tandē barbarus ira & crapula plane in furorem actus, virginem, vt in patris tum sinu

faciem

faciem habebat,confodit.Neq; hoc animum tyranni flexit facinus.sed & multos interfecit, & plures ijs in exsuliũ eiecit: nã octingenti ad Ætolos venisse dicuntur extorres,flagitantes vt se in vxorib.& liberis à tyranno auferẽdis iuuarent.Paulo post Aristotimus vltro proposuit edictum, quo mulierib.si quę vellẽt,permittebat proficisci ad maritos,ac de dotalibus bonis quantum vellẽt secum ferre. Vbi sensit omnibus gratum esse hoc edictum, (nam amplius ıɔc. erãt quæ se ad iter parabant) diem definijt ad quam confertim irent,tutũ se iter ipsis præbiturũ simulans.Cum dies appetijsset,& mulieres ad portã conuenirent,pecuniamq; congererent, & pueros aliæ in vlnis gestarẽt, aliæ currib.imponerent,ac se inuicem prostolarentur:subito multi à tyrãno immissi satellites, eminus clamore elato eas manere iusserunt:cum autem appropinquassent, mulierib.vt retro abirent imperauerũt, currusq; & vehicula inuertẽtes per ipsas retro impulerunt nihil cuiquã parcẽtes, & neq; abire,neq; manere,aut infantib.opitulari sinentes:quorum alij curribus excidentes peribant,alij curribus superuehentibus delapsos elidebãtur,deniq; eas vniuersas cum clamore & flagris tanquã oues mutuo sese trudẽtes & euertentes in carcerem compulerunt, & pecuniã ad Aristotimũ retulerunt. Hanc rem cum grauiter ferrent Elei,Baccho sacræ mulieres, quas sedecim vocãt, supplicibus ramis & stemmatibus dei sumptis in foro obuias sese Aristotimo tulerũt,decedẽtibusq; ob reuerentiam stipatoribus, tacitæ primum adstiterunt,supplicatorias frõdes prætendẽtes. At Aristotimus, simul atq; deprecari eas pro mulieribus sensit, stipatoribus iratus & cũ clamore exprobrãs quod eas passi essent accedere, effecit vt alias trudẽdo, alias verberãdo è foro exigerent. vnamquanque porro duobus talentis mulctauit. His ita actis, Hellanicus Elide consilium de opprimendo tyrãno agitauit, re cum alijs composita: homo quem vt senem & duobus filijs orbatum, ideoque nihil quicquam acturũ tyrannus negligebat. simul etiam exsules ex Ætolia traijcientes, in agro Eleo Amymonam locum commodam arcem bello futurum occuparunt, compluresq; ciuium Elide profugientes ad se receperunt. Aristotimus, cui metum ista obijciebant,ad captiuas se contulit, remq; terrendo se facilius quam gratia cõfecturum ratus, mandauit vt missis

ad ma-

ad maritos litteris diſcedere ex ea regione iuberẽt: ni facerent, vniuerſas ſe contumelioſe vexatas necaturum, liberis ante interfectis, minitans. Cum aliquandiu inſtaret atq; dicere iuberet an facturę eſſent quod poſtulabat, reliquę nihil reſpondentes, intuitæ ſunt ſeſe mutuo, tacita inuicẽ beneuolẽtia ſignificãtes, nihil ſe metuere, neq; minis his terreri. At Megiſto Timoleontis vxor, & cum mariti, tũ propriæ virtutis cauſa cæterarum facile princeps, non dignata aſſurgere, neq; reliquas paſſa, ſedens tyranno reſpondit: Si vir eſſes cordatus, non vtiq; de viris cum mulieribus colloquereris: ſed ad ipſos, vt qui in nos ius habent, miſiſſes meliori inuẽta oratione, quam qua nos decepiſti. quod ſi autẽ deſperato te ijs perſuaſurum, noſtra opera imponere illis moliris: neq; ſperare debes te nobis denuo verba daturũ, & abſit tam nullius ij cõſilij vt ſint, vt dum pareant mulieribus & infantibus ſuis, patriæ prodant libertatẽ: non enim tantum mali eſt nos amittere, quibus quidem alias carent, quantum boni eſt ciues tua ſęuicia & inſolentia liberare. Hæc fata Megiſtone Ariſtotimus animi impos, filium eius adferri ilico iuſſit, ante oculos matris eum necaturus: quẽ cum quærerẽt miniſtri inter alios ludentem & lucta ſe exercẽtem, mater eum nominatim vocans: Ades huc, inquit, fili, & antequam ſentias ac intelligas, liberare acerba tyrãnide. mihi enim difficilius fuerit ſeruientẽ te indigne, quã moriẽtem cernere. Ariſtotimum vero ſtricto gladio ipſam iam matrem impetiturum, itaq; concitum in eam ruẽtem, Cylo vnus de familiaribus, cui tyrannus fidẽ habebat, cum quidem is ipſum odiſſet, ſociuſq; factæ ab Hellanico conſpirationis eſſet, reſtitit, eumq; auertit orans, monenſque, Indignum fore hoc ipſo, & muliebre factum, non conueniens principi viro & rerũ gerẽdarum gnaro. itaq; vix tandem Ariſtotimus, cum ad ſe redijſſet, inde abijt. Magnum vero oſtentum ei factum eſt. Cum enim meridie cum vxore cubaret, prandiumque eſſet paratum, viſa eſt aquila in aere ſe librans ſupra domum, ac quaſi prudẽs & dedita opera lapidem iuſtæ magnitudinis in eam partem tecti deiecit, vbi erat cubiculum in quo iacebat Ariſtotimus. ſimul autem deſuper ingenti ſonitu exiſtente, & foris clamore ſublato ab his qui auem viderant, perterritus tyrannus re cognita vatem acciuit, quo ſolebat aſſidue in foro vti, perturbatuſque

Fortitudo mulieris.

Oſtentum.

que interrogauit quid isto signo portenderetur. Vates bono ipsum esse animo iussit, quod excitatus & adiutus esset à Ioue. ciuium autem quibus fidebat, ijs dixit, vindictam tyranni capiti impendere, ac iamiam illapsuram. Itaque etiam Hellanico visum est non cunctandũ, sed postridie rem gerendam. Nocte ista Hellanicus per quietem imaginatus est alterum filiorum suorum mortuorũ sibi adstare, ac dixisse: Pater, quid tibi accidit vt dormires? cras te ciuitatis ducem esse oportet. Hoc ille somnio cõfirmatus, socios ad institutum exequẽdum cohortatus est. Et Aristotimus audito Craterum auxilij sibi ferẽdi gratia Olympiæ cum magno exercitu castra habere, tantum concepit audaciæ, vt absque stipatoribus in forum Cylone comitante descenderit. Hellanicus occasione conspecta, tesseram, qua data ad irruendum suos è composito fuerat hortaturus, non protulit: sed ambas intendens manus, clara voce, Quid cessatis, inquit, viri boni? præclarum est hoc theatrum in medio patriæ certaturis. Primus ibi Cylo ense stricto quẽdam comitum Aristotimi ferijt. Thrasybulo autẽ & Lampide aduersis sese ei inferentibus Aristotimus fuga in Iouis tẽplum euasit. Heic eum interfecerunt, & cadauere in forum protracto, ciues ad libertatem vocarunt. Neque vero multum anteuerterunt mulieres suas. statim eæ procurrerunt cum gaudio & eiulatu, virisque circumfusæ eos coronauerunt. Deinde multitudine ad tyranni domum confluente, vxor eius cubiculo clauso sese suspẽdio vita eduxit. Erant tyranno duæ filiæ, virgines adhuc & forma pulcerrima, iamque nuptijs tempestiuæ. has Elei captas foras protraxerunt, omnino quidẽ necaturi, sed prius excruciare ac contumelijs afficere volentes. Quibus occurrens cum alijs Megisto vociferata est, Indignũ vero eos facinus meditari, qui populum se profitentes liberum, facinora libidinosorum tyrannorum imitentur. Multis dignitatẽ mulieris reuerentibus, libere loquentis ac plorantis, placuit omissis contumelijs, ipsis vita sese exuẽdi permittere potestatem. Cum intro adductas virgines iussissent absq; mora necem sibi consciscere, maior natu Myro cum zonam solutam collo circundedisset, sororem consalutauit, hortataque est vt se imitaretur, ne inquiens, abiecte nobisq; indigne finiamus vitam. Iuniore precante vt sibi prius moriẽdi copiam faceret, cin- Somnium.

gulumque apprehendente, Neque ante, inquit, quicquam tibi oranti denegaui, & nunc hanc quoque tibi facio gratiam. ego autem id, quod morte ipsa mihi est grauius, tolerabo, spectans te carissima me prius morientem. Proinde cum docuisset sororem cingulo ceruicem elidere, vt mortuam vidit, deposuit atque texit. ipsa autem Megistonem orauit, vt curam sui gereret, neque pateretur mortuam se indecore collocari. Itaque inter eos qui aderant nemo fuit ita acerbus, nemo ita infensus tyrannis, qui non defleret aut miseraretur virginum egregiam indolem. Hæc exempla rerum à mulieribus publice pręclare gestarum de innumeris pauca heic sufficiant. Singularum autem pulcra facinora sparsim vti sese nobis offerent referemus: nihil arbitrati temporum ordine præsentem indigere narrationem.

PIERIA.

Ionum, qui Miletum se contulerant, nonnulli ob natam cum Nelei filijs discordiam Myuntem sunt profecti. quibus ob defectionem Milesij bellum multaque damna intulerunt. Neque tamen id bellum omnino inducijs commercijsque carebat, sed quibusdam festis diebus mulieres Myunte Miletum commeabant. Erat inter Myuntios Pythes quidam vir illustris, eique vxor Iapya, filia Pieria. Is cum festiuitas Mileti in honorem Dianæ esset, & sacrificiū, quod Neleium dicebatur, eo vxorem & filiam misit, precatas vt ei se pateretur interesse festiuitati. Ibi Phrygius Nelei filiorum potentia primus amore Pieriæ flagrans, cogitare cœpit quidnam præstare posset ei quam maxime gratum. illa vero significauit, nihil sibi fore acceptius, quam si efficeret, vt frequenter sibi Miletum & multis comitatæ venire liceret. Sensit Nymphius, amicitiam suis eam ciuibus ac pacem expetere, bellumq; pacauit. Ex eo celebris vtraque in vrbe, inq; honore fuit Pieria: ac mulieres Milesię etiamnum optant ita se amari à viris, vt Pieriā amauit Phrygius,

POLYCRITA.

Propter Neæram Hypsicreontis Milesij vxorem bellum inter Naxios & Milesios ortum fuit. Ea enim cum amaret Promedontem Naxium mariti sui hospitem, corpus cum eo miscuit, veritaque iram mariti, cum eo in Naxum nauigauit. Eam Promedon supplicem Vestæ collocauit. Naxijs autem mulierem sub præscriptione supplicationis in gra-

tiam

tiam Promedontis non dedentibus, bellum quod dixi, conflatum est. Milesijs cum alij multi, tum Ionum studiosissime Erythræi auxilia tulerunt, bellumque hoc tractum magnis calamitatibus, tandem virtute mulieris finitum est, sicuti cœperat mulieris ob prauitatẽ. Diognetus Erythræorũ dux munitionem quãdam sibi commissam tenebat, opportune admodum cõtra Naxiorum vrbem sitam. itaq; & magnam Naxijs prædam abstulit, & mulieres ac virgines liberas. Harum vnam, nomine Polycritam, amore captus, secũ *Astute factum.* nõ vt captiuam, sed vxoris loco habuit. Euenit vt in castris Milesiorum dies ageretur festus. ibi cum omnes poculis essent ac conuiuijs dediti, rogauit Diognetum Polycrita, vt liceret sibi fratribus partes placentarum mittere. cumq; is permitteret ac iuberet, plumbeam tabellam placentæ inseruit, mandato ei qui eam fratribus adferebat, vt solos vesci iuberet fratres ijs quę mittebat. Hi cum offendissent tabellam, & legissent quæ scripserat Polycrita, (hortabatur autẽ vt noctu hostes adorirentur, ob ebrietatem festo die cõtractam plane socordia dissolutos) rem ducibus Naxiorum significauerunt, & permouerunt vt secum exirent rei gerendæ causa. Occupato à Naxijs castello, multisq; hostium interfectis, Diogneto precibus Polycrita à ciuibus impetrauit salutem. Ipsa autem ciuibus ad portam occurrentibus magno cum gaudio, collaudantibusq; & serta ferentibus, magnitudine lætitiæ exanimata, in ipsa porta concidit mortua atque ibi sepulta est, & monimentum eius vocatur Liuoris tumulus: quod inuidia quadam fortunę fascinata Polycrita putaretur meritis honoribus non potuisse frui. *Mors ex gaudio.* Hæc Naxiorum historicorum est narratio. Aristoteles captam Polycritam fuisse non dicit, sed conspectam à Diogneto, sui eum amore irretiuisse, ipsumque promisisse omnia se, vt ea potiretur, dare ac facere paratum esse, at Polycritam se ad ipsum venturam pollicitam, si vnicum quippiam ab eo obtineret, fuisse. cumque id iureiurando interposito Diognetus confirmasset, tradi sibi Delium postulasse, (id enim castello nomen erat) aliter se morem gesturam ipsi negasse. victum amore Diognetum, & iureiurãdi permotum religione, Polycritæ castellum, hocque eam ciuibus tradidisse. Ita Naxios rursum Milesijs pares viribus factos, pacem in suas leges confecisse.

LAMPSACE.

Codridæ genere, patria Phocæenses fuerunt duo gemini fratres Phobus & Blepsus. quorum Phobus primus à Leucadibus petris in mare se dedit, vt Charo Lampsacenus scriptum reliquit. Is Phobus, vir potentia & dignitate præditus regia, cum nauigasset Parium suorum causa negociorum, amicitiam & hospitij ius contraxit cum Mandrone Bebrycum rege, eorum qui Pityoessenses cognominantur, eique à vicinis bello infestato auxilium tulit. Mandro autem nauibus auehenti Phobo cum alia detulit officia, tum partem vrbis agrique largiturum se promisit, si Phocæorum coloniam liberet Pityoessam deducere. Phobus cum id consiliũ ciuibus probasset, fratrem misit, qui colonos eo deduceret. Stetit sane promissis Mandro. Sed Phocæi cum spolijs, præda, opibusque magnis è finitimis barbaris potirentur, inuisi primum, post etiam terrori Bebrycibus fuerunt. Cupientes itaque ijs liberari, cum Mandro homo probus & iustus persua ieri sibi non pateretur vt mala fide cum Græcis ageret, peregre eo profecto moliti sunt, quomodo eos per dolum necarent. Lampsace autem Mandronis filia virgo, cum insidias prænosset, primum à facinore hoc amicos & domesticos auertere dictis aggressa est, impiam docẽs eos rem & atrocem perpetraturos, si benefactores, & quorum auxilijs in bello vsi essent, eosq; iam ciues, interficerẽt. vbi nõ persuasit, occulte Græcis quid ageretur detexit, vtque sibi cauerent monuit. Phocæi sacrificio quodam & cõuiuio apparato, Pityoessenos in suburbium euocauerunt: ipsi in duo diuisi agmina, altero vrbem occuparunt, altero homines trucidauerunt. Sic vrbe potiti, Mandronem acciuerunt, vt de suis consilium vna caperet: Lampsacenque cum ea ex inualetudine mortua esset, magnifice in vrbe sepeliuerũt, cui & ab eius nomine Lampsaci nomẽ imposuerunt. Vt autem Mandro proditionis vitans suspicionem, habitare cum ipsis recusauit, petijtque vt mulieres liberique defunctorum ad se mitterentur: Phocæi absque omni maleficio studiose eos miserunt. & Lampsacæ cum initio heroicos honores habuissent, postmodo vt numini sacrificandum decreuerunt, idq; decretum adhuc ratum est apud eos.

ARETAPHILA.

Aretaphila Cyrenæa, non ita prisca fuit, vt quæ belli Mithrida-

thridatici tempore vixerit: ſed virtute & rebus geſtis comparari cum heroidibus poſſe meruit. Filia fuit Æglatoris, vxor Phædimi, illuſtrium virorum, forma egregia, prudentia ſingulari, & rerum ciuilium dextre gerendarum non ignara. Hanc communes patriæ calamitates illuſtrem reddiderunt. Nicocrates enim occupata in Cyrenæos tyrannide, cum alios ciuium multos interfecit, tum ſua manu Melanippum Apollinis ſacerdotem, idque ſacerdotium ipſe inuaſit. Maritum quoque Aretaphilæ Phædimum interemit, & ipſam inuitam vxorem duxit. Infinitis aliis contra leges inſtitutis adiecit hoc. cuſtodes ad portas vrbis cõſtituit, qui mortuos quotquot efferrentur violarent, mucronibus eos pungentes, & materiam ardentem applicantes: ne quis ciuium ſub mortui ſpecie clam efferri vrbe poſſet. Enimuero Aretaphilæ cum propriæ calamitates moleſtæ erant: (quanquam tyrannus ob amorem ipſius, quo ſubactus erat, maxima potentiæ parte frui eam ſineret, mulieriq; huic ſoli cicurem & mãſuetum ſe præberet, duriſſimus alioqui & efferus) tum apprime patriæ vicem dolebat, indignis modis atrocia patientis. Iugulabatur enim ciuium vnus poſt alium, neque erat vnde vltio ſperaretur: cum exſules timidi plane atque infirmi, hinc inde diſperſi eſſent. Itaque Aretaphila ſpes patriæ in ſe ſolam recipiens, æmulatione quadam Thebes Pherææ pulcrorum egregiorumque conatuum, adiutoribus tamen fidelibus & domeſticis (quales huic res ipſæ ſuggeſſerunt) deſtituta, venenis maritum interficere aggreſſa eſt. Quam ad rem dum ſe parat, materiam cogit, & vires paratorum periclitatur. non fefellit delato indicio. & argumentis perquiſitis, Calbia Nicocratis mater, fœmina ad cædes natura procliuis atque implacabilis, cenſuit ſtatim interficiendam eſſe, prius tamen contumelioſe tractatam, Aretaphilam. Nicocratis autem iræ moram iniiciebat viresque adimebat amor: eique affectioni excuſationẽ parabat, quod Aretaphila animoſe criminibus ſe opponebat, & ſeſe defendebat. Quæ vbi vidit ſe cõuinci, neque locum eſſe veneficii negandi, faſſa venenum ſe, nõ tamen exitiale, paraſſe: magnis, inquit, eſt mihi de rebus certamẽ. qua enim gloria fruor, quaque potentia ob tuam erga me beneuolentiã, ea me inuiſam multis reddidit malis mulieribus. quarum ego metuẽs veneficia & technas, animũ induxi contra quæ-

Tyrannidis ſingulare exemplum.

dam moliri: fatua fortassis, & muliebria, mortis tamen non digna supplicio. nisi forte tibi iudici videbitur vxor, interficienda amatorii gratia venefici, quod amplius, atq; tu velles, diligi voluerit. Visum est Nicocrati Aretaphilā hoc modo se defendentem quæstioni subiicere, præsidente tormētis Calbia immiti implacabilique muliere. At enim Aretaphila in cruciatibus ita sibi constitit, adeoque inuictam se præbuit, vt ipsa tandem Calbia inuita & defatigata concesserit, ac Nicocrates fide innocentiæ sibi facta, missam vxorem fecerit, torturæq; pœnitentia ductus sit. Exiguo autem intermisso tempore, statim amore superatus ad eam venit, beneuolentiamque blandiciis & honoribus reparans, eius vsus est consuetudine. Illa vero, quæ tormentis ac doloribus nihil fracta esset, demerendo se euerti passa non est: sed ad studium honestatis accedente quadam pulcri propositi tenendi peruicacia, rem alia via instituit aggredi. Filiam habebat satis elegante forma, & iam viro maturam. hanc tyranni fratri Leandro submisit, vt eum inescaret, adolescentem qui voluptatibus propositis facile caperetur. fama tenet, Aretaphilam præstigiis & veneficiis vsam ita comparasse filiam, vt adolescentem ei manciparet, ac de sanæ mentis vsu dimoueret. Postquam in casses incidit, precibusq; multis à fratre impetrato matrimonio est potitus: partim eum puella à matre docta instigare ad libertatem ciuitati reddēdam, quando in tyrānide ne ipsi quidem libere esse, aut ducendæ retinendæve vxoris potestatem habere liceret: partim amici Aretaphilæ gratificantes subinde calumnias ei aduersus fratrem aliquas & suspiciones suggerere. Leander vbi Aretaphilam sensit eadem consilia tractantem, negocium aggressus Daphnidem famulum subornauit, qui Nicocratem iussu ipsius necaret. Deinceps autem Aretaphilæ animum non aduertit, sed factis illico demonstrauit fratricidam se esse, non tyrannicidam: cum stolide & insolenter rebus præesset. Erát tamen Aretaphilæ suus apud eum honor atque potentia, non inimicam se gerenti, neque palam repugnanti: sed occulte suas res disponenti. Ea primum aduersus Leandrum concitauit bellum Africum, pellecto Anabo quodam regulo ad incursandam regionem hostiliterque ad vrbem accedendum. Deinde amicos & duces apud generum culpauit, vt ad bellum non alacres, sed pacem magis

Callide.

gis quietemque requirentes. quam quidem etiam flagitare tyranni res aiebat, si firmum in ciues vellet obtinere imperium. se quoque promittebat pacificationem cōfecturam, & Anabum ad colloquendas cum eo res adducturam, si ita iuberet, priusquam immedicabile aliquod damnum eo ex bello acciperetur. Mandante sic vt ageret Leandro, prius ipsa cum Afro est collocuta, magnisque donis & multa promissa pecunia impetrauit, vt tyrannum ad colloquium venientem à se comprehensum iri polliceretur. At vero Leander cunctari, & tamen verecundia Aretaphilę, interfuturā sese colloquio dicentis, permotus, absque armis & præsidio exire: ac vbi propius accessisset, cōspecto Anabo tergiuersari, & stipatores operiri cupere. socrus contra præsens eum qua cohortari, qua incusare: ac tandem cum mora necteretur, manu iniecta audacter plane ac proterue ad barbarum adducere, eique tradere. Leander confestim abreptus ab Afris, comprehensus, vinctusque est adseruatus, donec promissam mercedem Aretaphilæ amici, comitatibus reliquis, ciuibus, attulerunt Horum enim pleriq; re nunciata, ad locum colloquio destinatum excurrerunt: & conspecta Aretaphila, parum abfuit quin iræ in tyrannum obliti, supplicium de eo sumere aliis rebus posthaberent. atq; adeo primum hunc libertatis ceperūt fructum, nihilq; aliud eo duxerunt antiquius, quam vt eam læti flentesq; salutarēt tanquam simulacro alicuius dei circūfusi. aliis autē supra alios affluētibus, vix tādem sub vesperam recepto Leandro in vrbem reuerterunt. Ibi postquam honoranda & laudanda Aretaphila cupiditati suæ satisfecerunt, ita demum ad tyrannos conuersi, Calbiam viuā cremauerunt, Leādrum culleo insutum in mare abiecerunt. ab Aretaphila autem contenderunt, vt gerendæ gubernandæq; reipub. sociā sese adiungeret optimatibus. Illa vero, tanquam si variā & multis cōstantem partibus in theatro fabulam vsq; ad coronæ donationem peregisset, simul atq; liberam esse vidit ciuitatē cōtinuo in gynæceum sese recepit, omniq; rebus tractandis se admiscendi repudiato studio, reliquum ætatis inter stamina cum amicis & familiaribus exegit.

CAMMA.

Inter Galatiæ tetrarchas potentissimi erant Sinatus & Sinorix, genere etiam inuicem propinqui. Erat Sinato vxor,

quam virginem duxerat, Camma nomine, non formę duntaxat præstantia & ætatis flore spectabilis, sed multo magis ob virtutem in admiratione habita. nõ enim pudica modo & mariti amans fuit, sed & prudens & magnanima, ac propter mansuetudinem benignitatemq; subditis mirifice accepta. augebat etiam splẽdorem, quod Dianæ, quam deam maxime colunt Galatæ, sacerdos, semper in sacris pompis & apud sacrificia magnifice ornata spectabatur. Eã cum deperiret Sinorix, & neq; pellicere neq; vim facere viuo marito posset, facinus ausus immane, Sinatum dolo necauit: exiguoque interposito temporis spacio, Cammam ambiuit, in fano frequenter degentem, casumq; mariti non abiecte aut miserabiliter, sed animose ferentem, prudenterque intentam occasioni vlciscendi Sinorigis. Is vero assiduis ambiebat mulierem precibus, videbaturque ei non prorsus deesse honesta in speciem oratio: alii se in rebus præstantiorem fuisse Sinato, ac interfecisse eum non malicia, sed amore Cammæ impulsum. Illa initio non admodum aspere denegare, ac deinde paulatim molliri videbatur. nam & amici ac familiares instabant, Sinorigem cuius maxima erat potentia demerentes, suadebantq; vt assentiretur & vrgebat. Tandem concessit Camma, & ad se venire Sinorigem iussit, vt coram dea matrimonium stipularentur inuicem. Veniente blande excepit, & ad aram adduxit, cumq; deæ libasset è patera, reliqui partem ipsa hausit, partem ei ebibendam propinauit: erat autem mulsum veneno infectum. Postquã bibisse eum vidit, claro sublato eiulatu deam adorans: Te inquit, venerandissima dea, testem inuoco, huius me diei causa vitam à morte Sinati produxisse, tanto tempore nullum ex ea fructum adeptam præter spem vltionis. quam cõsecuta nunc ad maritum meum descendo. Tibi vero omnium scelestissime hominum, loco thalami & nuptiarum apparẽt sepulcrum tui. Hæc cum audiuisset Sinorix, & agere iam venenum, corporiq; motum inferre sentiret, vehiculum conscendit, vt agitatione & concussione sibi mederetur. statim autem eo relicto in lecticã se posuit, ac vesperi est mortuus. At Camma cum per noctem durasset, audito eum viuendi finem fecisse, læto animo exspirauit.

STRATONICA.

Eadem Galatia Stratonicam Deiotari, & Chiomaram Ortia-

Ortiagontis uxores protulit, dignas memoratu. Stratonica cum esset sterilis, maritumq; legitimos liberos, quos hęredes regni relinqueret, desiderare sciret, persuasit ei, vt alia ex muliere prolem susciperet, sibique eam subderet. Deiotaro sententiā admirante, vxorisq; arbitrio rem totam permittente: formosam ea ex captiuis virginem Electram nomine adornauit, & Deiotaro copulauit: natosq; ex ea liberos tanquam suos amanter ac magnifice educauit.

CHIOMARA.

Quo tempore Romani duce Cn. Manlio vicerunt Gallos Asiaticos, qui iidem Gallogræci dicuntur & Galatæ, vsu venit Chiomaræ vt inter alias ipsa quoque duceretur captiua. Qui ea potitus erat centurio, homo & libidinosus & auarus, pudicitiæ eius vim fecit. Victus deinde pecuniæ cupiditate, cum mulier corporis sui liberandi gratia magnam ei vim auri pollicita esset, eduxit eam ad locum, qui amne secabatur. hunc cum transiuissent qui eam redemptum venerant Galatæ, datoque auro Chiomaram recepissent, vni eorum illa innuit, vt centurionem, qui ipsam tum amplectens valedicebat, percuteret. cumque is paruisset, & caput occiso amputasset, Chiomara id gremio inuolutum secum abstulit, cumque ad maritum venisset, ante eum proiecit. & mirante eo, ac dicente, O mulier, præclara res est fides: omnino, inquit: sed id pulchrius est, vnum tantum viuere, qui mecum rem habuerit. Cum hac muliere Polybius scribit se collocutum Sardibus, miratumque fuisse animi magnitudinem eius ac prudentiam.

MVLIER PERGAMENA.

Mithridates Galatarum præstantissimos LX. sub amicitiæ specie Pergamum euocatos, cum tractaret contumeliose ac pro imperio, omnesq; id indigne ferrent: Toredorix Tosioporum tetrarcha, vir & corpore robustus, & animo magno pręditus: in se recepit, velle se Mithridatē, quādo is in gymnasio pro tribunali sedēs ius diceret, arreptum cum tribunali in conuallem præcipitate. Cum forte fortuna Mithridates in gymnasium ea die non ascendisset, Galatasq; ad se domū suam vocaret: bono idem animo suos esse iussit, cumq; cōuenissent, vndique in eum impetum facere, corpusq; eius diuellere. Non fefellit hoc Mithridatem, sed re ex indicio cognita Galatas vnum post alterum iugulādos tradidit.

tradidit. Deinde recordatus adolescentis inter eos cuiusdã, qui elegãtia formæ reliquis antecedebat æqualibus omnibus, miserabatur eum, ac factum mutabat, satisq; præ se ferebat, ægre se interitum eius ferre, quem inter primos necatum fuisse putabat. misit tamẽ q vivum relinqui iuberent, si nõdum periisset. Nomen adolescenti Bepolitanus erat: eiq; mirabilis casus euenit. cum enim comprehenderetur, pulcram & preciosam gestabat vestem, quam dum sibi puram à sanguine seruare cupit carnifex, ideoq; paulatim detrahit, vidit regis nuncios accurrere, nomen Bepolitani clamãtes. Ita huic auaritia, quæ multos perdidit, insperatam attulit salutem. Toredorix autem occisus, & sepultura cadaueri proiecto negata est. Muliercula autem Pergamena, cum qua is viuus consueuerat, ausa est mortui corpus componere & humare. quam custodes deprehensam ad regem adduxerunt. Fertur sane Mithridates aliquãtulum fuisse conspectu puellæ affectus, cum iuuencula plane simplex videretur: magis tamen inflexit animum, quod causam ei facinoris fuisse amatoriam audiebat, itaque ei permisit, vt vestitu & ornamentis de bonis ipsius sumptis auferret ac sepeliret Toredorigem.

TIMOCLEIA.

Theagenes Thebanus de ciuitate eandem cum Epaminonda Pelopida, aliisq; optimis viris sectatus sententiã, in cõmuni Græciæ ad Chæroneam clade occubuit, cum iam vicisset & persequeretur sibi oppositos. Is enim fuit, qui vociferanti, Quousq; persequeris? respondit, Vsq; ad Macedoniã. Mortuo ei soror superfuit, quæ testaretur & ipsum virtute generis & natura magnũ illustrẽq; factum virum. huic tamẽ mulieri cõtigit fructum percipere suę virtutis pręclarum, vt tanto facilius ferret quantum in ipsam ex publicis redundauit calamitatibus. Cum enim Thebas in potestatem redegisset Alexander, aliiq; alias vrbis partes peruagãtes diriperent, domũ Timocleæ occupauit homo nihil minus quam modestus, sed insolenter iniurius atque stolidus, Thraciæ cuiusdam turmæ dux, Alexãdri cognominis, sed plane cætera dissimilis. Is neque genus, neque vitam mulieris reueritus, cum sese vino impleuisset à cœna, dormire Timocleam secum coegit. neq; hunc iniuriarum finem fecit, sed præterea aurũ argentumq; requirebat, si quid horum ea
reconditi

reconditi haberet, adhibitis partim minis, partim pollicitationibus, quod habiturum se eam perpetuo vxoris loco diceret. Illa ansam ab eo sibi præbitam arripiens: Vtinã vero, inquit, hanc noctem mors mea anteuertisset: vt omnib. rebus perditis saltem corpus cõtumeliæ inexpertũ cõseruassem. nunc quando res ita acta est, & te diuinitus mihi tutorem, dominum, virumq; datum existimare debeo, nõ spoliabo te tuis rebus. nã me quidẽ id futuram video, quod tu volueris. Habui mundum muliebrem, & pocula argentea, nõ nihil etiam auri & nomismatis. cum autem vrbs caperetur, ancillis mandaui, vt omnia cõuasarent, abieciq;, aut potius deposui in puteum aqua carentem paucisq; notum. est. n. tectus operculo, vmbrosumque circa nemus occultat. Hæc tibi accipienti fausta sint: mihi quidẽ apud te erunt argumenta & indicia fortunarum ac splendoris familiæ meæ. His auditis Macedo, nõ expectata die cõfestim ad locum perrexit ducente Timocleia, ac hortum claudi iussit ne quis sentiret, tunicatusque in puteum descendit. Horribile autem eum ducebat ad supplicium Parca, irrogante id Timoclea. supne enim adstans, cum è voce sensit eum in imo esse, multos ingessit lapides, multos etiam magnosque aduolutos ancillæ iniecerunt, donec eum cõtuderunt atque obruerunt saxis. Macedones vbi de ea re facti sunt certiores, sublato cadauere, cum iã edictum esset ne quis Thebanorum occideretur, captã Timocleam ad regem adduxerunt, facinusque narrauerunt. Alexander ex vultus cõstantia, lentoque incessu grauitatem generosamque indolem ratiocinatus, principio quæsiuit quænam esset mulier. Illa vero impauide prorsus & cõfidenter, Mihi, inquit, frater fuit Theagenes qui ad Chæroneã dux exercitus & cõtra vos pro libertate Græciæ dimicans cecidit, ne quid nobis tale accideret. cum autem perpessa sim genere meo indigna, mori nõ recuso potius. n. hoc est, q̃ viuentem aliã talem experiri noctem, nisi tu id prohibeas. Humanissimus quisque adstantium ad hæc lachrymas emisit. Alexandro miserari mulierem, vt miseratione superiorem, nõ subiit. admiratus autem virtutem, orationemq; qua satis grauiter se notatum sentiebat, ducib. mandauit, vt attenderent p̃starentque, ne porro talis contumelia familiæ alicui illustri inferretur. Timocleam autem dimisit, omnesque qui eam cognatione attingere inuenti sunt.

Vltio diuina

ERX-

ERYXO.

Batti, eius qui Felicis cognomentum tulit, filius fuit Arceſilaus, moribus patri nequaquam ſimilis. Nam & viuens eum pater talento mulctauerat, quod propugnacula ædibus ſuis circumpoſuiſſet: & mortuo patre, cum & ingenio eſſet aſpero, (vnde & cognomen ASPERI reperit) & amico malo vteretur Laarcho, pro rege tyrannus fuit. Laarchus autem cũ affectaret tyrannidem, ac Cyrenæorum optimos aut pelleret vrbe, aut interficeret, culpã in Arceſilaũ cõferebat: tandemque eum in morbum grauem ac tabificum propinato lepore marino cõiecit, vitaq; exuit: & ipſe imperium occupauit, Batto eius filio id ſe adſeruare prætendens. Filius porro Arceſilai, & quia claudus erat, & propter ætatem contemnebatur: matrem eius magni faciebant pleriq;, fœminam pudicam atque humanam, & familiaribus multis potentibuſque ſtipatam. Itaque eam Laarchus demerens, nuptias ipſius expetebat, promittebatque ſe ea ducta Battum adoptaturum, & ſocium regni habiturum. Eryxo (ita enim appellabatur mulier) re cum fratribus deliberata, Laarchũ cum his agere iuſſit, ſe fingens aſſentiri. Laarcho cum fratribus Eryxûs locuto, cum rem illi de induſtria traherent, moramq; producerẽt, Eryxo ancillam ad eum mittit, nunciatq;: Fratres in præſentia repugnare. quod ſi ſecum concubuiſſet, finem eos diſſentiendi facturos, & conceſſuros nuptias. veniret itaque ad ſe noctu, ſi videretur: facto enim initio, reliqua facile ſucceſſura. Voluptati hæc fuerunt Laarcho, animoque ob blanditias mulieris vana ſpe protinus inflato, venturum ſe vbi ipſa iuſſiſſet, policitus eſt. Hæc autem Eryxo agebat Polyarchi, qui fratrum natu erat maximus, conſilio. Conſtituto coitus tẽpore, Polyarchus occulte in cubile ſororis introductus eſt, ſtipatus duobus adoleſcentibus gladios tenentibus, pœnaſque de nece patris exacturis, quem Laarchus recẽs interfecerat. Laarchus ergo ab Eryxone vocatus, abſque ſtipatorib. venit, & ab irruentibus gladiiſque ferientibus adoleſcentibus interfectus eſt. Cadauere trans murum eiecto, Battũ productum regni paterni ſucceſſorem declarauerunt. priſtinamque reipublicæ cõſtitutionem Polyarchus Cyrenæis reſtituit. Aderant ea tempeſtate permulti milites Amaſidis regis Ægyptiorum, quorum fideli opera vſus Laarchus, & propter eos non minime

te rribi-

terribilis ciuibus fuerat. Hi ad Amasin miserunt, qui Polyarchum & Eryxonem accusarent. Is cum indignaretur, ac de bello Cyrenæis inferẽdo cogitaret, matrẽ eius mori cõtigit: iustaq; ipso faciente, renunciatum est illud Cyrenam. Placuit itaq; Polyarcho sui excusandi gratia ad Amasidem proficisci: cumq; Eryxo vna ire ac periculũ obire vellet, mater etiam Critola, quãtumuis vetula, comitem se adiunxit, maximæ autoritatis mulier, vtpote soror Batti quondam Felicis. Postquam in Ægyptum venerunt, cum alijs maiorem in modum causam suam probauere, tum ipse Amasis maximo opere pudicitiam fortitudinemque Eryxonis est amplexus, donisque honoris gratia affectos, & regio more tractatos Polyarchum ac mulieres Cyrenam remisit.

XENOCRITA.

Aristodemus.

Non minorem admirationem meretur Xenocrita Cumana, ob facinus in Aristodemum tyrannum. Qui Mollem hunc à mollicie cognominatum putant, ignoratione veri id faciunt. Fuit enim Mollis dictus à barbaris, quasi Ephebus: quod adolescentulus admodum inter æquales adhuc comam alentes, quos (vt apparet) coronistas à coma dicebant, in bellis contra barbaros claruit, non audacia modo & opere militari, sed calliditate etiam ac prouidentia vsus singulari. Itaq; à ciuibus in admiratione habitus, & ad maxima imperia euectus fuit. Romanis quoq; missus est suppetias adducens, cum ij bello vrgerentur ab Etruscis Tarquinium Superbum in regnum restituere conantibus. In ea expeditione, quæ diu durauit, omnia in gratiam militum agens, magisq; popularem captãtis fauorẽ quam ducis personã gerens, persuasit eis vt se in inuadendo senatu, eijciendisq; vrbe Cumana optimis potentissimisq; ciuibus adiuuarent. Inde potitus tyrannide, iniurijs quas in mulieres & ingenuos pueros exercebat, omnia sua superauit flagitia. Memoriæ enim proditum est, masculos eum pueros cõdocefecisse vt comam alerent, aurumq; gestarẽt. mulieres autem coegisse vt tonderẽtur rotunde, chlamydes Epheborũ gestarẽt, & tuniculas perbreues. Erat Xenocrita quædã Cumis, puella patre nata, qui tum in exsiliũ actus erat. Hãc Aristodemus singulari amore ardens secum habuit, nõ adductam aut persuadẽdo conciliatã sibi, sed ratus vtcunq; gratum futurum puellæ, quo cũ tyranno viueret, & à ciuibus suspice-

ſuſpiceretur ac beata putaretur. At Xenocritam hæc nihil mouebant. ſed cum moleſte ferebat ſe nullis pactis nuptialibus, abſq; vlla deſponſione cum viro degere, tum eorum qui tyrannum oderant libertatis patriæ cedebat deſiderio nemini. Forte tum eo tempore Ariſtodemus foſſa regionem quandam ambiebat. quod opus neq; neceſſarium erat neq; vtile, tantum ad vexandos laboribuſq; atterendos ciues excogitatum. Erat enim ſingulis certa menſura egerendæ terræ deſignata atq; imperata *vt vidit accedentem Ariſtodemũ, declinauit, tunicaq; faciem velauit. eoq; digreſſo cum adoleſcentes per iocum & illudendi gratia quærerent, quid eſſet cauſæ, quod ſolum præ pudore fugeret Ariſtodemum, neque alijs maribus eodem modo afficeretur: plane ſerio reſpondit, Solus enim inter Cumanos Ariſtodemus vir eſt. Ea vox cum omnes tangeret, generoſos etiam pudor inſtigauit ad recuperandæ libertatis ſtudium. Et quidem ipſam Xenocritam aiunt cum hoc inaudiuiſſet, dixiſſe: Malle ſe quoq; pro patre, ſi ei reditus eſſet in patriam datus, terram portare, quam in tanto luxu & potentia cum Ariſtodemo viuere. Hæc confirmauerunt eorum animos, qui principe Tymotele in Ariſtodemum conſpirauerant. cumq; eis aditum ſecurum præberet Xenocrita, & Ariſtodemũ inermem atq; cuſtodiæ expertem: non magno negocio irruerunt, eumq; trucidauerunt. Hoc modo Cumæ duarum mulierũ virtute libertatẽ receperunt: altera cogitationẽ eis rei gerendæ ſtimulumq; inijciente, altera ad rem conficiendam auxilium ferente. Cum autem magni honores & dona ampla Xenocritæ offerrentur, omnibus ea repudiatis hoc petijt, vt Ariſtodemi cadauer ſibi ſepelire liceret. Neq; hoc tantum à ciuibus impetrauit, ſed & Cereris eam ſacerdotẽ fecerunt: rati hunc honorem nõ minus gratum deæ, quam Xenocritæ decorum fore.

PYTHIS *vxor.*

Pythæ quoque vxor, qui Xerxis ætate vixit, à ſapientia & humanitate cõmendatur. Inciderat (vt aiunt) maritus eius in metalla auri: & quas inde conſequebatur diuitias, non moderate amplexus, ſed inexpleti animi ſtudio perſequẽs, cum ipſe ſupra modum ei negocio vacabat, tum vniuerſos ciues eo adductos ex æquo fodere, aut egerere, aut purgare aurum cogebat, omnibus alijs actionibus operibuſq; proſ-

ſum neglectis. Multis tum pereuntibus, omnibuſque animū deſpondentibus, mulieres ad ianuam Pythis vxoris ſeſe contulerunt, ibiq; de more ſupplicationis ſignum depoſuerunt. Ea, diſcedere his, & bono eſſe animo iuſſis, aurifabros quibus maxime fidebat, ad ſe acciuit, domiq; incluſos iuſſit panes, bellaria, poma, & alios cibos, quibus maxime delectari Pythen nouerat, ex auro omnia conficere. Ierat tum forte Pythes peregre. Qui vt domum redijt, cœnamq; popoſcit, auream ei mulier menſam appoſuit, nullo eſui apto cibo, ſed omnibus aureis inſtructam. Cum initio delectatus artificio naturam imitāte, ſatur ſpectaculi poſceret cibum: quodcunque peteret, id aureum ei mulier attulit. Indignanti, & eſurire ſe reſpondenti: atqui, inquit, harum tu nobis rerū copiam, nullius præterea parauiſti. omnia enim artificia, omnis vſus aliarum rerū deſertus eſt. agros nemo colit, & poſthabita ſatione, plantatione, alimentorumque è tellure comparatione, fodimus inutilia, ac quærimus, nobis ciuibuſque extremam exhibentes moleſtiam. Permouit hæc oratio Pythem: & quanquam à ſecturis aureis non plane deſtitit, contentus tamen quinta ciuium parte ad hanc rem, reliquos agriculturæ & artibus incūbere iuſſit. Is Pythes cum Xerxem in Græciam proficiſcentem ſplendidiſſime excepiſſet, doniſq; ampliſſimis demeritus eſſet, hāc ſibi petijt à rege fieri gratiā, vt cum plures haberet filios, vnus eorum immunitate militiæ donaretur, qui domi manens ſenem patrem curaret. Xerxes vero iratus, hunc vnū, quem ſibi relinqui pater orauerat, iugulari ac diſſecari iuſſit. caſtriſque motis reliquos omnes abduxit eius fratres: qui omnes diuerſis in prœlijs perierūt. Qua ex re cum magnum animi dolorē cœpiſſet Pythes, idem in ſe eſt expertus, quod vitioſis ſolet fatuiſque euenire hominibus. Nā & mortē timebat, & vitā ægre tolerabat. cumq; & viuere nollet, & vitam proijcere nequiret, hoc egit: Agger in vrbe erat magnus, perq; eam amnis labebatur, quem Pythopoliten nominabant. Eo in aggere monimentū ſibi parauit, fluuijque alueū ita auertit, vt delapſu ſuo ſepulchrū attingeret. opere perfecto, vxori vrbē imperiumq; omne cōmiſit, mandato ne ad monimentū accederet, ſed ſibi quotidie cœnā lintri impoſitā per amnē demitteret, tātiſper dum linter cum cibo intacto ſepulchrum præteruheheretur: hoc ſi eueniret,

Stulte auari exitus.

cum

tum mittendi faceret finem, seque mortuum sciret. Hoc ille modo vitę reliquum consumpsit. Vxor autem rebus pręclare præfuit, ciuibusque malorum mutationem parauit.

AQVANE, AN IGNIS SIT vtilior.

Initio Olymp. PINDARVS pronunciauit, aquam esse rerum optimam, aurum autem flagrantem ignem. is ergo palam posteriorem locum igni assignauit. Adstipulatur huic Hesiodus, ita scribens,

Principio factum Chaos est. ————

nam voce Chaos pleriq; eum existimant expressisse aquam ob diffusionem, quæ est Græcis chysis. Cæterum testium in vtranq; partē ęqualia sunt momenta. Sunt enim qui ignem vniuersi principium esse pronunciant, eumq; tanquam semē & gignere ex sese omnia, & in sese facta conflagratione recepturū. Omissis itaq; autoribus, rationes ipsas consideremus in vtram nos partem inclinēt. *Pro aqua.* Nonne autem id vtilius est, quo semper continenterq; indigemus, & quidē plurimo? quomodo supellex, aut instrumentum, atque adeo amicus alijs pręfertur, qui nobis quauis hora & ad quasuis occasiones vtendi præsto est. Atqui ignis non semper vtilis est: & aliquando eū moleste ferimus atq; amolimur. Aquæ & hyeme & æstate, tam sanis quam ægrotis, noctu dieque, deniq; nunquam non vsus est & opus. nimirum enim mortui hinc alibantes dicuntur, quod humore careant, ideoq; vita sint priuati. Deinde absq; igni multa fuerūt: sine aqua nullus vnquam homo. Est vero id quod initio statim & ab ipso ortu hominum exstitit, vtilius eo quod postea tēporis inuentum fuit. liquet enim illud naturam nobis vt rem necessariā dedisse, hoc ob vsus superuacaneos studio machinationeq; partum esse. At vero dici nō potest quando aqua caruerint homines: neque eius inuentor deorum aliquis aut heroum perhibetur. Ignis vsus nuper adeo, vt aiunt, à Prometheo est repertus. ita sine igni, non absque aqua vita fuit. Et non esse hoc à poetis confictum, nostra demonstrat vita. Sunt enim quædam hominum gentes, absque igni vitam degentes, domibus focisq; carentes, & sub diuo agentes. *Diogenes.* Quin & Diogenes cynicus minime igni est vsus. qui etiam polypum crudum deglutiens, Tantum dixit, pro vobis

adeo

adeo periculum. Abſque aqua autem neque commodam, neq; omnino tolerabilem quiſquam putauit vitam. Quanquam, cur in has me conijcio anguſtias? cum infinitæ ſint aliæ naturæ, quæ ſolo fere homine ignis vſum ſciente, abſque igne nutriuntur & viuunt paſcentes, volantes, repentes, aluntur que fructibus, radicibus, carnibus, ſine igni. Sine aqua autem nihil viuit neque marinum, neque aereum, neque terreſtre. & ipſa illa carniuora animalia, quæ bibere Ariſtoteles negat, mero tamen humore vitam ſuſtentant. Eſt autem omnino id vtilius, abſque quo nulla conſtat aut perdurat natura. Tranſeamus nunc ab ijs quæ vtuntur, ad ea quibus nos vtimur, ſtirpes inquam & fructus. Horum alia prorſus expertia ſunt caloris, quædam exiguam eius & obſcuram habent partem. Humor autem omnibus, quorum ſtirpes terra continentur, naſcendi, augeſcendi, fructumque ferendi ſuum cauſa eſt. Iam quid attinet me enumerare vinum, oleum, & alia quæ vindemia nobis ſuggerit, aut quæ mulgemus, & in promptu ſita cernimus? quando ipſum quoque triticum, quod alimentum ſiccum putatur, mutatione, putrefactione, diffuſioneque humoris naſcitur. Porro autem vtilius hoc eſt, quod nunquam nocet. Ignis vero facile perniciem affert: aquæ natura nuſquam eſt damnoſa. Inter duo id quoque vtilius cenſetur, quod minimo apparatu ſuum exhibet vſum. Atqui ignis vſus ſumtum materiamque deſiderat: ideoque magis eo diuites & reges vtuntur, quam pauperes & priuati. Habet autem aqua id humanis vſibus commodum, quod æqualiter omnibus proſtat, & ſimiliter non indiget inſtrumentis, non ſupellectile, nihil extra ſeſe deſiderat, bonum eſt ſe ipſo perfectum. Adhæc, minus vtile eſt, quod multiplicatum ſuam vtilitatem amittit. quod ſane igni accidit tanquam feræ voraci, & obiecta inſumenti, & quia arte magis ſcitaque moderatione quam ſuapte natura ſit vtilis. Ab aqua nihil vnquam timendum eſt. Præterea de duobus illud vtilius iudicatur, quod cum altero coniungi poteſt. Sed ignis quidem aquam non recipit, neque eius communione prodeſt. Aqua autem igni adſcito conducibilis eſt. nam aquæ ſuapte natura calidæ remedium habent aduerſus morbos ipſis etiam ſenſibus manifeſtum. Et ignem profecto humidum nuſquam reperies. aqua autem tam

F calida

calida quam frigida, humanis apta est vsibus. Addè, quod cum quatuor sint elementa, aqua quintum, vt sic loquar, ex se produxit elementum, mare puta, quod vtilitate illis inferius non est, cum alias ob res, tum ob hominum commercia. Vitam enim nostram agrestem alioqui & commerciorum expertem hoc elementum coniunxit ac perfecit, mutuis auxilijs directam, ac permutationibus communitatem amicitiasque conciliantem. Heracleti est, si sole careremus, noctem nobis futuram perpetuam. Licet autem nobis eodem modo dicere: absq; mare fuisset, animal fuisset homo omnium animalium ferissimum & impudentissimum. Nunc mare ab Indis vitem Græcis aduexit, & trãsmarinis frumenti vsum è Græcia attulit, & è Phœnicia litteras memoriæ aduersus obliuionem remedium acciuit. vinum quoq; apportauit. deniq; maior hominum pars ne absq; fructu & institutionis exsors esset, præstitit. Quomodo ergo non sit vtilior aqua, quæ elemento excedit ignem?

Mare.

An vero potius pro igne dicendi aliquis hæc habeat argumẽta. Quatuor elementa deus vniuersi conditor ad omniũ rerum effectionem constituit. quæ elementa rursum hoc ipso differũt, quod aqua & terra materiæ instar subijciuntur effectioni, ac finguntur: eoq; ornatum & ordinem, adeoque vt sint & procreent consequuntur, quod ab aere & igne tanquã artificibus formantur: & cum antea tanquam mortua iacerent, ab his ortus sui initium habent. Ignis vero in efficientibus causis dignitate hic præstat. Quod dixi, inductione potest intelligi. Terra enim absq; calore, sterilis est, & infrugifera ignis sua eruptione & vi diffundendi materiam turgentẽ fertilem reddit. Quam enim aliam adferes causam, cur saxa & aridiores montium partes steriles sint, quam quod ignis vel nihil, vel parum nanciscuntur? In vniuersum autem, tantũ abest vt aqua ex sese sufficiat alijs rebus generandis aut conseruandis, vt ipsa quoq; igne destituta pereat. Calor enim est, qui quemadmodum cæterarum rerum formã naturamque ita aquæ etiam cõseruat, & calore deficiente, putrescit aqua: ita vt aquæ interitus ac quasi mors sit penuria caloris. Nimirum enim palustres aquæ, & aliæ quæ non profluunt, aut exitu carentibus in cauitatibus inclusæ tenentur, vitiosæ sunt, ac ad extremum putrescunt: quod motũ, cuius agitatione calor in rebus fo-

Pro igni.

uetur atq; conseruatur, habent nullum. Contra aquas quæ maxime feruntur atq; concitantur, viuas vocamus, quod in ijs calorem motus continet. Quomodo autem duabus rebus ratione vtilitatis comparatis, hæc non præferatur, quæ efficit vt sit altera. quod quidem ignis aquæ confert. Enimuero vtilius est id, quo prorsus summoto animal perit. liquet enim id, quo sublato res interit, causam fuisse ei, vt subsisteret in natura. At humor etiã cadaueribus adest, neq; omnis aboletur. alioqui non putrescerent humida corpora: cum putrefactio sit sicci in humidum mutatio, aut potius humidi in carne corruptio. Tum ipsa mors nihil est aliud, quam omnis caloris priuatio. vnde fit vt frigidissima sint cadauera adeo, vt sua frigiditate hebetent acies nouacularum admotas. Quin etiam in ipso animali quæ minimum sortita sunt caloris, minus etiã habent sensus, vt (verbi gratia) ossa & capilli, & quæ a corde absunt longius. Fere enim sensus largior minorve adesse intelligitur, pro eo atq; caloris in re plus est aut minus. Stirpes quidem & semina, non humor producit, sed calidus humor. frigidæ enim aquæ aut minus sunt frugiferæ, aut prorsus steriles. Quod si suapte natura fertilis esset aqua, omnino oportebat ipsam quoq; ex sese proferre fructus. illa vero fructibus nocet. Iam alio sumto initio sic ratiocinemur. Ad ignis, quatenus ignis est, vsum aqua nihil indigemus. immo aqua vsum ignis impedit, eumque exstinguit atque abolet. in plerisque autem rebus aqua nisi igne adiuuante vsui non est. aqua enim calida aptior vsibus est, alioqui damnosa. Est vero inter duo illud vtilius, quod seorsim suos præbet vsus, neque altero indiget. His accedit, quod solo tactu vtilis est aqua lauantibus aut contrectantibus. Ignis per omnes sensus suam vtilitatem spargit. non solo tactu, sed procul etiam visus prodest. vt accedat reliquis eius vtilitatibus multitudo emolumentorũ. Cæterum id falsum est, quod dicitur aliquos homines absq; igni esse. in vniuersum enim carere eo nullus homo potest: discrimina in hoc genere, vt & alijs in rebus, fatemur esse. Mare autem vt esset vtilius, à calore est consecutũ: quoniam magis quã aliæ aquæ à calore afficitur. pro se enim nihil à reliquis differebat aquis. Qui vero ignẽ foris adhiberi sibi nõ requirũt, nõ eo id faciũt, quod nihil opus habeant calore: sed ob abundantiã insiti caloris

Aqua viua.

hoc fit. vt hac quoque in parte ignis priores ferat: quandoquidem aqua nunquam ea est conditione vt non indigeat externis, virtus sua ignem seipso facit contentum. Sicut ergo ducem præstantissimum censemus, qui vrbem ita instruit, vt externis non indigeat auxilijs: ita hoc quoque elementum dicemus potius, quod efficit, vt plerisque in rebus extra nos nihil desideremus. Quod idem de alijs volo intelligi animalibus, quæ caloris externi non indigent. Et vero in contrariam sententiam sic possumus argumentari. Melius id esse, quo soli vtimur, eiusque bonitatem ratione percipimus. Alioqui ratione quid conducibilius est homini, quid vtilius? Dices: atqui eo carent bruta. quid, inquam? an propterea minus vtilis est, inuentus ex prouidentia vtilitatis. Denique quoniam huc nos oratio deduxit, scire velim quid arti in conferendis ad vitam cõmoditatibus præstet aqua. Ignis vero & reperit omnes, & conseruat artes. itaq; etiam Vulcanum principem ac ducem artium faciũt. *Somnus.* Dixit Aristo, temporis nobis ad vitam dati exigui somnum quasi vectigalis exactorem dimidiam auferre partem. Ego autem sic dico: etiam si quis tenenebris obtinentibus vigilaret per totam noctem, nullum fore huius vigiliȩ fructum, nisi ignis bona nobis diei repræsentaret, noctisque & diei discrimen aboleret. Itaque si nihil homo habet, cui ratione vtilitatis vitam postponat: ignis, qui vitam multiplicat, quomodo non mereatur omnibus anteferri rebus? Deniq; cuius temperiem sensus omnes maxime participãt, id haud dubie arbitrari debemus esse vtilissimum. Nonne autem animaduertis humore nullum per se vti sensum, nisi in eius temperie spiritus aut ignis sit admixtus? Omnis autem sensus igne, vtpote vitalem ingenerante facultatem, communicat maxime omnium visus, qui acutissimus est sensuum *Visus.* corporis, ignea quædam natura exsiliens cum sit: & qui fidem nobis fecit esse deos. quo accedat, quod à Platone est dictum, visu animum hoc consequi, quod cœlestium corporum conuersionibus sese potest accommodare.

PLVTAR-

PLVTARCHI CAPITVLORVM DEscriptio: *hoc est, Quæstionum solutio, siue problematum.*

QVÆSTIONES ROMANÆ.

QVid causæ est cur sponsa in nuptiis iubeatur aquam & ignem tangere? An quod horum, quatenus in elementis ac principiis numerantur, alterum mas est, alterum fœmina: & ignis principia motionis suggerit, aqua subiecti ac materiæ facultatem obtinet? An quia ignis lustrat, aqua purgat: debet autem quæ nubit puritatem ac castimoniam conseruare? An quod sicut ignis absque humore nutriendi vi destituitur, estque aridus, aqua autem absque calore sterilis est & ociosa, ita mas quoque & fœmina seorsim nihil valent, coniunctione eorum vitæ consuetudo perfecta à nuptiis redditur? An id significare volunt, alterum ab altero deseri non debere, sed eos in societate qualiscunque fortunæ persistere, et iam ita rebus ferentibus, vt præter ignem & aquam nihil boni vna frui detur? I.

Cur in nuptiis quinque faces, (cereos ipsi vocant) non plures his aut pauciores accendunt? An quia, vt Varro ait, prætores trinis, pluribus ædiles vtebantur, ab his * autem sponsi accendunt ignem? An quod cum vtantur compluribus alias etiam numeris, tum alioqui præstantior atque perfectior impar creditus est, tum ad nuptias melius quadrare visus? Par enim diuidi se patitur, partesque eius æquis inter se viribus contendunt. Impar autem omnino diffindi se non fert, sed diuisus semper aliquid relinquit. Inter impares porro omnium maxime congruit nuptiis quinarius. nam ternarius primus est de imparibus, binarius primus de paribus: ex his tanquam mare & fœmina miscetur quinarius. Aut potius, quoniam lumen procreationis signum est, mulieres autem ad quinq; plerunq; pariunt, totidem vtuntur facibus? Aut quia matrimonium cōtrahentes quinq; deorum ope indigere putant, Iouis perfecti, Iunonis perfectæ, Veneris, Suadæ, ac Dianæ, (ea Lucina est) quam parturientes inuocant. II.

Paris & imparis numeri vis, & quinarii.

Quamobrem de multis quæ Romæ sunt Dianæ templis, III.

id ſolum non intrant viri, quod eſt in vico patricio? An id fit ob ſermonem vulgatum? narrant enim mulierem ibi deæ cultum exhibentem à quodam vi fuiſſe compreſſam, eumq; à canibus diſcerptum. inde ſuperſtitionem natam, ne viri eo intrarent.

IV. Cur reliquis Dianæ fanis ſoliti ceruorum cornua affigere, ei quod in Auentino eſt boum cornua affixerunt? Fortaſſis vt monimentum eſſet antiqui caſus. Fuit quidam in Sabinis Antro Coratius. is vaccam habebat magnitudine & forma reliquis præſtantem: monitusq; à vate quodam, qui in Auentino bouẽ hanc Dianæ immolaſſet, ei fata ſummã poteſtatem deferre, vrbemq; ipſius Italiæ totius regno potituram, Romam ſe contulit bouis ibi mactandæ gratia. ſeruus autem regi Seruio clam id vaticinium, idq; rex Cornelio Pontifici indicauit. tum Cornelius Antroni mandauit, vt ante ſacrificium aqua Tiberis profluente ſeſe ablueret: ſic enim legib. præſcriptum eſſe litaturo. ita hic lotum abiit. interim Seruius occaſionem immolandæ vaccæ in honorẽ Dianæ præcepit, mactatæque cornua templo affixit. Hoc & Iuba narrat, & Varro. niſi quod hic Antronis nomen non habet, deceptumque non a Cornelio ſacerdote Sabinum, ſed ab æditurо refert.

V. Cur quos peregre mortuos falſo fama nunciauit, reuerſos non per fores admittunt, ſed cõſcenſo tecto in domum demittunt? Fabula omnino eſt, quod Varro pro cauſa adfert. Cum bello apud Siciliam magnũ nauale prœlium fuiſſet cõmiſſum, multosq; fama mentiretur periiſſe qui erant ſuperſtites, hos domum reuerſos, intra breue tempus vniuerſos fuiſſe mortuos. vnum ex illis domi ſuæ ianuam forte fortuna occluſam offendiſſe, neque aperire potuiſſe. ipſum cum ante fores obdormiuiſſet, per quietem ſpectrum vidiſſe, quod ei præciperet, vt ſe de tecto in domum demitteret. eumque cõſilio huic paruiſſe, longamque vitã feliciter exegiſſe. atque huius ab exemplo iſtam fuiſſe introductam cõſuetudinem. Quid vero, ſi ea quoq; Græcis morib. eſt ſimilis? Græci enim profanos habebant, neque iis ſeſe permiſcebãt, neque ad ſacrificia admittebant eos, quibus factum fuerat funus & ſepulcrum tanquam mortuis. Et relatum in commentarios reperi, Ariſtinum quendam ea ipſa obſtrictum religione Delphos miſiſſe, qui pro ſe deprecarentur, & quo

Ariſtinus.

pacto

pacto difficultatibus, in quas legum autoritate compulsus erat, sese extricaret; rationem ostendi peterent. ei sic a Pythia fuisse responsum:

His, peragit quaecunq; puerpera, rite peractis
Omnibus, ad superûm tua dona altaria sistes.

eumque oraculo probe intellecto, mulierib. sese quasi renatū præbuisse lauandum, vinciendum, lactendū, idque reliquos deinde, quos idem casus excepisset, imitatos fuisse omnes, nomenque iis factū Hysteropotmi, quod scilic à credito exitio quasi postliminio reuertissent. Sunt qui hunc de Hysteropotmis expiandis morē ipso putent Aristino priorē, priscumque fuisse. Non itaque mirum est, si Romani tunc quoq; eos quos semel sepultos ac reb. humanis exemtos esse fuerat creditū, existimauerunt nō debere per ostium ingredi, per quod sacrificatum exitur, ac sacrificatu reditur: sed eum deorsum ex aere voluerunt in atrium sub dio positum demitti. Expiationes.n. omnes solent fere sub dio peragere.

Quare mulieres osculo salutant cognatos suos? An id sentiendum est, quod plerisque probatur? Interdictum vsu vini mulieribus fuisse: ac proinde ne latere posset, si qua vinum bibisset, sed à familiaribus inter congressum deprehenderetur, osculandi morem fuisse institutum. An vero quam adfert Aristoteles philosophus causam, ea recipienda est? Id enim quod fama peruulgatū est, multisq; locis adscribitur, facinus Troadum, ab iis in Italia perpetratū fuit. nam ibi cum post nauium appulsum viri essent digressi, mulieres ignem nauibus iniecerunt, vt erroribus finem imponerent ac nauigationi. deinde sibi metuentes à maritis, cognatos & familiares, vt quisq; se obtulerat, cum suauio sunt amplexæ. itaq; placata vt in gratiam fuit reditum, hoc deinde eis blandiendi genus retinuerunt. Aut potius datum est hoc mulieribus, vt honorem simul eius potentiamq; concili ās, si viderētur multos ac probos habere cognatos & propinquos? Siue hoc verius est? cum esset legib. interdictū cognatarum nuptiis, vsq; ad osculum tamē amori permissum progredi, eaq; fuit consanguinitatis tessera & communicatio. Antiquitus enim sanguine iunctas Romani nō copulabāt sibi in matrimonio, vt ne nunc quidē materteras aut sorores. Sero concessum fuit, vt ducere consobrinas liceret: idq; tali de causa. Vir quidā, pecuniæ indigens, alias hone-

VI.
Osculi mos.

Nuptiæ cum propinquis.

ſtus, & gratia populari nemine inferior, conſobrinam habere putabatur vxoris loco, ad quam hereditate dos magna peruenerat, eaq; ratione diues ipſe eſſe. cui cum eſſet eo nomine dies dicta, populus omiſſa cauſæ cognitione eum abſoluit, decretoque facto nuptias conſobrinarum permiſit publice, coniugio autem ſuperiorum graduum interdixit.

VII. *Donationes coniugum.* Cur donationes inter maritum & vxorem prohibitæ ſunt? An quemadmodum Solon donationes mortis cauſa factas valere voluit, iis tantum reſciſſis quæ neceſſitate extortæ, aut muliere perſuadente factæ eſſent: nimirum quod neceſſitas vim animo faceret, voluptas autem eidem imponeret. an, inquam, eodem modo Romanis ſuſpectæ erant coniugum donationes? Aut potius, quod ſignum beneuolentiæ ſubtiliſſimum putarent eſſe donum, (dant enim etiam alieni & non amantes) ideo iſtud demerendi genus è coniugio ſuſtulerunt, vt abſque mercede gratis, ac propter ſe non alius cauſa coniuges inuicem amarent, An, quia munerib. capiundis maxime corrumpuntur mulieres vt alienos admittant viros, grauitatem iis conciliare cenſuerunt quod ſuos nihil dantes diligerent? An hæc eſt verior ratio, quod mariti & vxoris omnia debent eſſe communia? Qui enim accipit quod datur, is diſcit pro alieno putare quod datum non eſt: itaq; pauca inuicem dantes, reliqua omnia adimunt.

VIII. Cur à genero aut ſocero donum capere vetitum fuit? A genero, quia id per patrem videbatur ad vxorem rediturum: à ſocero, Quod iuſtum videbatur nihil accipere eum, qui nihil daret.

IX. Quamobrem rure aut peregre domum redeuntes mariti, præmittunt qui adeſſe ipſos ſignificet? An quia hoc eſt probitati vxoris ſuæ confidentis viri, (nam ex improuiſo & ſubito ſuperuenire, ſpeciem inſidiarum & infenſæ obſeruationis habet) ideo dant operam vt deſiderantibus ſe atque exſpectantibus vxoribus lætum ſui aduentus nuncium offerant? Aut potius quod ipſi reſcire cupiunt, ſaluaſne & deſiderio ſui affectas vxores domi ſint offenſuri? Vel quoniã plura ſunt mulierib. domeſtica negocia & rei familiaris occupationes plures, mariti vbi abſunt, variæque curæ & diſcurſus: ideo aduentus nuncium accipiunt, vt omiſſis iſtis

negociis

negociis absque tumultu ac suauiter maritum excipiant?

Cur deos velato capite adorant, cum alioquin hominibus obuiam facti venerandis, caput, si forte eo tecto incedunt, detegant? hoc enim est, quod quæstionem videtur facere difficiliorem. Narrant Æneam cum rem sacram faceret, Diomede prætereunte caput velasse, itaque sacrificium absoluisse. Hoc si verum sit, non est alienum à ratione, sed consentaneum, vt quemadmodum aduersus hostem caput tegimus, ita amicis & præstantibus hominibus obuiam dati idē nudemus. & quod deos velato capite venerātur, nō propriū id est, sed fit per accidens, facto isto Æneę in consuetudinē tracto. Quod si alia est afferēda causa, vide ne id modo quærendū sit, cur in veneratione deorum caput tegatur: alterum vero eius sit consectarium. Nam quod coram potentioribus hominibus caput nudant, nō faciunt augendi honoris eorum gratia, sed vt eos inuidia liberēt potius, ostendantq; eos nō poscere sibi eosdem cū diuinis honores, neq; ferre aut gratum habere eodē se quo deos modo coli. Deos autem operto capite adorauerunt, vel quod ea re animi demissionē confiterentur, vel potius, quod verētes ne qua vox mali ominis foris accideret, vsque ad aures vestem sursum attrahūt. hoc enim eos admodum vitare, ex eo liquet quod ad oraculum cōsulendum accedentes, tinnitu æris circumsonantur. Aut, vt Castor tradit, qui Romana instituta Pythagoricis accommodat, vt ostendant genium qui in nobis est deorum qui extra sunt ope indigere iisq; supplicare: capite operiendo per ambages arguentes animum à corpore occultari atque tegi. X. *Capitis nudatio & velatio.*

Cur Saturno sacrificantes capita habent retecta? An quia velare caput institutum est Æneæ, Saturni autem sacrificium multo est vetustius? An quod capita operiunt corā cœlestibus diis: Saturnum, autem inter inferos terrestresque deos numerant? An quod veritati nihil opertum est, nihil occultum? nam veritatis patrem Romani Saturnum (qui Cronos Græcis dicitur) esse censent. XI. *Saturnus qualis deus.*

Cur vero Cronum hunc veritatis patrem faciunt? Siue quod tempus est Cronus, vt nonnulli philosophorum interpretantur? veritatem autem eruit tempus, siue quod sæculum Saturni cum fabulæ ferant iustissimum fuisse, probabile est plurimum fuisse vsum veritate. XII. *Veritas Tēporis filia.*

XIII. Cur honori sacra faciunt aperto capite? An quod honor splendida est res, illustrisque & aperta, qua de causa etiam egregios honoratosque viros capite retegendo venerantur: ideo numini quoque eiusdem nominis hunc ritum exhibent?

XIV. Cur parentes efferunt filii velatis capitibus, filiæ nudis capitibus, passisque crinibus? An quia filiis venerandi sunt patres tanquam dij, filiabus autem lugendi vt mortui, lex vtriq; parti suum decoro conueniens assignauit officium? An quia luctui maxime congruit, quod est alienum à consuetudine? solent autem fere mulieres tectis, mares nudis capitibus in publicum progredi. Nam apud Græcos etiam si qua calamitas incidit, tondentur mulieres, viri comam alunt: cum alioquin hi tonderi, illæ crinem gestare soleant. Aut potius de filiis prior causa melius est allata. nam super sepulcris parentum circumagunt se, vt Varro scribit, ea tãquam deorum templa colentes: crematisq; paréribus cum primum os reperiunt, mortuum diuinam esse consecutum naturam dicunt. Mulieribus omnino nõ licebat caput obnubere. Etenim narrant historiæ, primũ omnium Sp. Carbilium vxori nuncium remisisse ob sterilitatem: secundum Sulpitium Gallum, quod suam vidisset veste attracta caput tegere: tertium P. Sempronium, quod sua vxor ludos funebres spectasset.

In luctu res insolita.

Diuortia.

XV. Cur Termino, quem Deum censent, & sacris terminalibus honorant, nullum animal immolatur? An quia Romulus terminos agro populi nullos posuit, vt liceret progredi, alijsq; ademptum adijcere suo, & putare omnem ditionem ad se pertinere, quam (vt Laco ille dicebat) hasta assequi possent: Numa autem Pompilius, homo iustus, ciuilis, ac philosophus, limitibus suum agrum à vicino distinxit, ijsq; Terminum nuncupans inspectorem atq; custodem amicitiæ & pacis, existimauit sanguinis purum, nullaq; inquinatum cæde debere seruari?

XVI. Cur seruæ aditu templi Matutæ (quæ Leucothea Græcis est) prohibentur: vnam duntaxat matronæ introducunt, & colaphos genis eius infligunt? An hæ ipsæ alapæ signum sunt interdicti: reliquas autem arcent fabulam secutæ? Fertur enim Ino ex æmulatione aduersus maritum, quem ancillam amare suspicabatur, in insaniam prolapsa filium perdi-

perdidiſſe. eam ancillam Græci Ætolam domo, nomine Antipheram fuiſſe tradunt. Itaque apud nos Chæroneæ æditnus ante fanum Leucotheæ ſtans, accepto flagello edicit, Ne quis ſeruus intret, ne qua ſerua, ne quis Ætolus, neve vlla Ætola.

Cur ab hac dea nulla ſuis, ſed ſororum liberis bona precantur? An quod Ino ſororis ſtudioſa fuit, eiuſque filium enutriit: in propriis autem liberis infelix fuit? aut alias etiam conſuetudo hæc boni moris eſt, multumque neceſſitatibus conciliat beneuolentiæ. XVII.

Cur multi diuitum Herculi decimam ſuorum bonorum conſecrant? An quod is quoque Romæ decimā boum Geryonis partem depoſuit? Aut quod effecit, ne Romani porro decimas Etruſcis penderent? Aut hæc quidem fide digna hiſtoria nulla confirmantur? Herculi autem vt voraci & largiter cœnanti copioſius ſacrificauerunt? Aut potius nimias diuitias ciuibus inuiſas carpentes, iiſque tanquam corpori nimio incremento turgenti aliquid detrahentes, maxime honorari ac delectari huiuſmodi contractione abundantiæ putauerunt Herculem, cuius vita fuit fuit modicis contenta rebus & frugalis? XIIX.

Cur à Ianuario nouum annum auſpicantur? Antiquitus enim Martius primus fuit menſis numeratus. quod cum aliis multis manifeſtum fit indiciis, tum eo præcipue, quod quintus à Martio menſis Quintilis, Sextus ſextilis, reliquique ſic deinceps nominantur vſque ad vltimum, qui December appellatur, numero decimus à Martio. quæ res nonnullos mouit vt opinarentur atque affirmarent etiam antiquos Romanos non duodecim, ſed decem menſib. annum compleuiſſe, quorum nonnulli plures xxx. diebus haberent. Alii ſic tradunt, Decembrem à Martio menſem eſſe decimū, Ianuarium vndecimum, Februarium duodecimum, quo menſe luſtrationibus vtuntur, & defunctis parentant anno finiente. mutato autem ordine Ianuarium primum factum, quod Kalendis Ianuarii conſules primi eiectis regibus Romæ magiſtratū iniuerunt. Probabilius eſt, quod alii dicunt. Martium à Romulo, homine bellicoſo Martiſq; cupido, & qui Martis filius putaretur, cæteris menſibus præpoſitum eſſe, vtpote Martis cognominem. Numam vero pacis ſtudioſum, & qui ciues à re bellica ad agriculturam tranſdere XIX. *Menſium ordo.*

cupe-

cuperent, Ianuario principem locum aſſignaſſe, Ianoq; magnos honores detuliſſe, vt qui ciuilis & terræ colendæ quam belli fuiſſet ſtudioſior. Verum hoc conſidera, an non potius Numa anni principium ſumſerit noſtræ naturæ magis accommodatum. In vniuerſum enim in his quæ circulo circumaguntur, natura nihil eſt primum aut vltimum: ſed arbitrio hominum alius aliud temporis ſtatuit initium. Optime vero, qui poſt ſolſtitium hybernum anni exordium faciunt, quando ſol progrediendi fine facto conuertitur, & ad nos curſum reflectit. tunc enim in ipſa quoque natura conuerſio quædam fit, quæ luminis tempus auget, & tenebrarum minuit, nobiſque propius admouet principem atq; dominum vniuerſæ fluxæ naturæ.

Bruma.

XX. Cur matronæ domi ſuæ ſacellum muliebris deæ, quam Bonam vocant, ornantes, myrtũ non inferunt: quanquam omnibus germinantibus & florentib. ſtudioſe ad eam rem vtantur? An credendum eſt fabulæ, quæ perhibet Faulii cuiuſdam aruſpicis vxorem, cum clam poto vino non fefelliſſet, à marito virgis myrteis fuiſſe caſtigatam: ideoque mulieres myrtum non inferre, ſed vinum ei ſub lactis appellatione libare? An vero quod cum ab aliis reb. puræ, tum maxime rei Venereæ, ſacra iſta peragunt? non enim ſolum maritos, ſed omnes in vniuerſum mares domo exterminant, cum deæ ſacris operantur ritibus. Itaque myrtum vt Veneri ſacram abominantur. Nam quæ hodie Murtia Venus dicitur, ea ſcilicet olim Myrtia fuit dicta.

Myrtus.

XXI. Cur picum Latini venerantur, eoque vniuerſi magnopere abſtinent? An quia Picum Veneficio vxoris mutatum in picum auem fabula fert, & oracula pronunciaſſe, ac reſponſa interrogantibus dediſſe? An hoc quidem omnino incredibile eſt & monſtroſum? alia vero fabula probabilior, Romulo & Remo expoſitis non tantum vbera lupam præbuiſſe, ſed & picum frequenter aduolaſſe ac bucceas in ora inſeruiſſe? Frequenter enim etiamnum in locis quæ ſub montibus ſita ſunt ac ſylueſtria, vbi picus, ibi etiam lupus viſitur, vt narrat Nigidius. Aut potius ſicut aliæ aues aliis diis ſacræ, ita picus Marti ſacer eſt? eſt enim audax & ferox auis, roſtrumque habet ita robuſtum, vt quercus etiam exſcindat, cum roſtri ictibus vſque ad medullam peruenerit.

XXII. *Ianus.*

Cur Ianum bifrontem fuiſſe credunt, talemq; fingunt & pin-

pingunt? Num quia genere Græcus ex Perrhœbia fuit, ac profectus in Italiam, sedibus apud Barbaros positis, linguã vitæque rationem mutauit? hoc enim narratur. An vero, quod Italos feris vtentes iniustisq; moribus suadendo ad aliud vitæ genus traduxit, agriculturaq; & ciuili institutione composuit?

Cur quæ ad funera pertinent, in templo Libitinæ vendunt, quam eandem esse cum Venere censent? An hoc quoque vnum est de Numę regis sapienter institutis, quo discerent ab his rebus non abhorrere, neq; pro piaculis eas ducere? Aut potius eo monebantur caducum esse, quod esset natum, vna eademq; dea & ortibus & interitibus præsidente? Nam Delphis quoq; Veneris Sepulcralis (Epitymbiam ipsi dicunt) est imaguncula, ad quam euocant eorum manes, quibus libant. XXIII. *Venus ortui & interitui hominis præfecta.*

Cur tria principia mensis habent, nō eodem dierum numero distincta? An Iubæ fides habenda est? is Kalendis dicit populum fuisse à magistratibus vocatum, & ei indictas in quintum abinde diem Nonas: Idus autē diem sacram habitas. Aut potius cum tempus Lunæ varietatibus definirēt, animaduerterūt quouis mense tribus eam maximis variari differentijs. quarum prima est, cum occultatur congressã cum sole: altera, cum radijs solaribus elapsa, primum in occidua plaga conspectui sese offert: tertia, cum Soli opposita pleno orbe fulget. itaq; occultationem eius vocant Calendas, quia omne quod occulte & furtim fit, clam appellant, tracto inde verbo celare. Primum autem Lunæ conspectum Nonas aiunt iustissimo nomine vocari, cum sit nouiluniũ. Eidûs aut ob pulchritudinem dici creditur, quod tum integra Luna est lucida: aut cognomines esse Ioui. hunc Dia, speciem seu formam Græci eidos appellant. Neque vero oportet numerorum subtilissimam rationem consectari, aut si quid exiguum rationes offendat, calumniari. quando hodieque, cœlestium motuum obseruatione artificiosa interim tanto aucta incremento, tamen inæqualitas motionum peritiam mathematicorum vincit, ratiocinationemque subterfugit. XXIIII. *Kalendæ. Nonæ. Idus.*

Cur diebus postridie Kalendarum, Nonarum, atque Eiduum exire vrbe aut peregrinari non licet? An id fit ea de causa quam plerique putant, & Liuius tradidit? Postridie XXV. *Dies atri siue nefasti.*

Idus Quinctiles, quas nunc Iulias vocant, tribuni militum legiones ad Aliam fluuium educentes, à Gallis pugna sunt victi, vrbemq; amiserunt. Is dies cum nefastus esset iudicatus, superstitio (vt solet) morem hunc amplificauit, eidemque religioni obnoxios fecit etiam dies postridie Kalendarum & Nonarum. Aut multa sunt, quæ contra hanc opinionem dicuntur? nam & alia die clades ea accepta fuit, quam diem Aliensem à flumine dictam abominantur: & cum multi sint atri siue nefasti dies, nō eosdem in omnibus obseruant mensibus, sed in vnoquoq; prout res tulit: & veri speciem nullam habet, vnam Idibus proxime posteriorem diem omnibus quæ Nonas atque Kalendas continenter insequuntur, hanc superstitionem conciliasse. Videndum igitur, numnam sicut de mensibus primum dijs cœlestibus consecrarunt, secundum dijs manibus, quo mense & lustrationes quasdam peragunt, & defunctis parentant: ita etiā dierum initia quasi & principes statuerint tres eos quos diximus cuiusque mensis, festosque hos dies & sacros esse voluerint: proximos autem ab his dæmonibus & vita defunctis destinauerint, nefastosque & ad agendum ineptos esse iusserint? Nam Græci etiam in nouilunio dijs rem sacram facientes, proximum ab eo diem heroibus ac genijs addixerunt, craterumque secundus heroibus heroinisque miscetur. Omnino autem tempus quidā est numerus, numeri autem principium Vnitas, sacra habetur. binarius, qui eam excipit, principio opponitur, vt parium primus. Par autem numerus imperfectus est & mancus atq; infinitus: sicut contra impar definitus, finiens atq; perfectus. Ideo Nonæ quinto die Kalendas, Idus nono die Nonas subsequuntur. imparibus enim principia definiuntur. Qui vero principia insequuntur dies, pari numero cum censeantur, ordinis eam dignitatem ac vim non habent. itaq; his diebus actionem nullā aut peregrinationem ordiūtur. Quid si huc pertinet fabula Themistoclis? contendisse aliquādo diem post festum diem proxime succedentem cum festo die, obiecisseque, Hunc multum habere laboris ac molestiarum, se ocium præbere, & facultatem per quietem fruendi ijs quæ ad festiuitatem fuissent parata. respondisse festum diem: vera dicis: sed ego nisi fuissem, nunquam tu esses. Hoc autem Themistocles dicterio duces Atheniēsium, qui

Numerorum discrimen.

ipſi ſucceſſerant, refutauit, Nunquam eos fuiſſe exſtituros ſignificans, ſi ipſe vrbem non conſeruaſſet. Cum itaque omnis ſeria profectio & actio apparatum requirat & diſpoſitionem, Romani autem feſtis diebus nihil adornare conſueuiſſent, neque vlli curæ extra cultum deorum intenti eſſent, adeoque quod etiamnum edicunt pontifices ad ſacrificia accedentes, Hoc agerent: haud abs re fuit, quod ſtatim à ferijs iter ingredi aut actionem ſuſcipere noluerunt. quippe imparati cum eſſent, domi diem è ferijs proximum meditãdis apparandiſque rebus conſumſerunt. An quemadmodum hodieque cum in templis deos adorauerunt, manere ſolent atque aſſidere: ita ſacris quoque diebus non ſtatim agendo dicatas ſubiecerunt, ſed intercapedinem quandam fecerunt, cum difficilia multa & præter voluntatem hominibus inter agendum eueniant?

Cur in luctu mulieres albas gerunt veſtes, albaſque vit- XXVI.
tas? An id faciunt exemplo magorum, qui aduerſus Pluto- *Ablata lu-*
nem & tenebras lucido & illuſtri amictu ſe muniunt? Aut *gebant.*
ſicut defuncti cadauer albo inuoluunt tegmine, ita etiam amictos volunt eſſe neceſſarios? Corpus autem hoc modo ornant, quia animam non poſſunt, quam volunt puram illuſtremque proſequi, vt peracto difficili ac vario certamine iam dimiſſam. Siue luctum maxime decent vilia & ſimplicia? quæ autem colore infecta ſunt, partim luxum, partim ſuperuacanearum rerum ſtudium arguunt. non enim minus de nigro, quam de cœruleo colore dici poteſt: doloſæ ſunt veſtes, doloſus color. iam nigra ex ſeſe quæ ſunt, nõ arte, ſed natura tincta ſunt, vmbroſoque colore permixta. Solum itaque album ſincerum eſt mixturæque expers, purum, & tinctura non imitabile, ac proinde optime conuenit ijs qui ſepeliũtur. Mortuus enim ſimplex quippiam factus eſt & impermixtum, ac purum: ſcilicet nihil aliud, quã à corpore tanquam ſucco colorẽ inducente liberatus. Socrates ſcribit, Argis in luctu albas geri veſtes aqua elutas.

Cur omnem murum ſacrum intaminatumque habent, XXVII.
portas non item? An vera eſt Varronis ſententia? muros propterea ſacros exiſtimandos, vt pro ijs propugnare alacrius ciues, mortemque etiam oppetere ſuſtineãt. (Et videtur Romulus quoq; fratrẽ propterea interfeciſſe, quod ſacrum locũ & inacceſſum tranſilire aggreſſus, tranſcendendum

dum profanumque reddidiſſet.) Portæ autem ſacræ eſſe non poterant, cum per eas & alia neceſſaria, & cadauera etiam efferrentur. Itaque vrbem qui de nouo condebant, aratro cui bouem marem & feminam ſubiunxiſſent, locum quantum erat murus occupaturus deſignabant: portarumque dimenſi ſpacia, vomere exempto aratrum earum locis intactis transferebant. quod omnem terram aratam ſacram & inuiolabilem cenſerent futuram.

XXIIX. *Iureiurandum.* Cur pueros Herculem iuraturos non ſinunt iureiurandum hoc intra domum facere, ſed exire ſub dium iubent? An ea eſt vera quorundam opinio, quia Hercules non ſit delectatus vita parietibus cincta, ſed ſub dio & peregre ſolitus degere? Aut quia deus iſte non indigena, ſed peregrinus & hoſpes fuit? Nam Bacchum quoque non iurant ſub tecto, hunc quoque peregrinum. An vero hæc ioco tantum pueris dicuntur? alias vero hac ratione cohibere eos à leuitate & iurandi temeritate voluerunt, ſicut Fauorino placet. nam iſte quaſi apparatus cunctationem inijcit, facultatemque deliberandi præbet. Hunc ritum non communem, ſed Herculi peculiarem fuiſſe cum Fauorino aliquis affirmauerit, ijs quæ de eo narrantur conſideratis. adeo enim religioſum hac in re fuiſſe tradunt Herculem, vt ſemel duntaxat iurauerit, ſoli nimirum Phyleo Augeæ F. Ideoque etiam Pythiam hæc ſacramenta Lacedæmonijs exprobraſſe, quod diceret melius vtiliuſque fore, citra iureiurandum promiſſa implere.

XXIX. *Nuptiales ritus.* Cur nuptam non patiuntur ipſam tranſcendere limen domus, ſed ſublatam tranſportant pronubi? An quia in prima raptione mulieres non vltro intrauerunt domos, ſed illatæ ſunt? aut quia videri volunt non volentes, ſed vi coactæ eo ingredi, vbi ſunt virginitatem amiſſuræ? aut hoc ſignum eſt, exire etiam eas, domumve relinquere non debere, niſi vi eijciantur, ſicut vi introductę ſunt? Nam etiam apud nos in Bœotia in nuptijs axem plauſtri ante fores cremant, innuentes ſponſæ manendum eſſe, ſublato auehendi inſtrumento.

XXX. Cur ſponſam introducentes dicere iubent, Vbi tu Caius, ego Caia? An quia hac cõditione pacta intrat, vt particeps omnium rerum & gubernandæ familiæ ſit? itaque hæc verba id ſignificant, Vbi tu dominus eris & paterfamilias, ego domi-

domina ero & materfamiliâs. Nomine autem Caij & Caiç communibus, vsi sunt peculiariter. quomodo iureconsulti Caium, Seium, Lucium, Titium nomen ei de quo agitur imponunt. & philosophi Dionis aut Theonis voces vsurpant. Aut quia Caia Cæcilia honesta fuit ac proba matrona, vxor vnius de filijs Tarquinij (cui Caiæ in Sancti templo statua priscis temporibus posita fuit cum sandalijs & fuso: quæ domi actæ vitæ, industriæque sunt signa.

Cur in nuptijs canitur iste omnium sermone notus Talasius? An à lanificio, quæ Græcis est talasia, talasum pro talaro dicentibus? nam sponsæ introductæ vellus substernunt, ipsaque secum colum & fusum importat, ac mariti ianuam lana coronat. An verum est, quod historici tradiderant? est autem tale. Quo tempore Romani Sabinarum filias Romam ad spectaculum profectas rapuerunt, Talasio (erat autem hic Talasius iuuenis re bellica præclarus, & cætera probus) virginem insigni forma plebeij quidam & eius clientes afferebant, vtque id eo possent tutius, neque interciperentur aut virgo ipsis eriperetur, vociferabantur eam se Talasio adducere. ita reliqui honorem Talasio habentes, faustis acclamationibus & comprecationibus eos sunt prosecuti ac comitati. cumque feliciter istud coniugium cecidisset, morem introduxerunt alijs quoque Talasium accinendi, vt Hymenæum solent Græci. XXXI.

Cur simulacra hominum, quæ Maio mense de ponte ligneo in flumen abijciuntur, Argeos vocant? An quod antiquitus barbari ista loca incolentes hoc modo interficiebant si quos Græcorum cepissent: Hercules autem, cuius virtutem admirabantur, docuit eos more interficiẽdi peregrinos dimisso, simulacris eum repræsentare, ijsque iaciundis religione se soluere? Argeos autem, siue Argiuos antiquitas simpliciter quosuis Gręcos nominauit. Nisi hoc potius sentiendum est: Cum Arcadibus Argiui ob viciniam inimici haberentur, Euandrum è Græcia profugum cum in istis consedisset Italiæ locis, istam odij & inimicitiarum memoriam conseruasse? XXXII. *Argei quid?*

Cur antiquitus foris nõ cœnabant absq; filijs pueritiam etiamnum agentibus? An hoc est quod etiam Lycurgus instituit, vt pueri in phiditia introducerentur, assueturi non beluino more aut incomposite, sed modeste voluptates XXXIII.

adire, cum haberent senes qui inspicerent ac moderarentur? Immo vel magis hæc causa fuit, vt filijs præsentibus ipsi patres verecundius ac modestius sese gererent? Vbi enim (inquit Plato) inuerecunde agunt senes, ibi necesse est adolescentes fieri impudentissimos.

XXXIV. Cur cum reliqui Romani Februario mense mortuis parentent, D. Brutus, vt Cicero narrat, mense Decembri hoc egit? (is autem Brutus est qui Lusitaniam peragrauit, primusque cum exercitu Obliuionem fluuium transijt) An quemadmodum sub mensis & diei finem solent vulgo mortuis iusta persoluere, ita rationi consentaneum est etiam vltimo mense & anno desinente id fieri? vltimus autem mensium est December. An quia dijs manibus isti honores habentur, quos venerari tempestiuum est omnibus fructibus iam perfectis? Aut quia tunc potissimum mentio inferorum est facienda, cum appetente satione terra incipit moueri? Aut quia Saturno à Romanis est hic mensis consecratus, quem in Manibus, non superis dijs censent. Aut cum Saturnalia sint instituta, festiuitas facile maxima, & in qua conuiuiorum oblectationisque plurimum vsurparetur, horum quoque primitias quasdam mortuis tribuere placuit? Quid si falsum omnino est, solum Brutum isto mense parentasse? cum Larentiæ quoque mense Decembri parentetur, & ad sepulchrum eius libationes offerantur.

XXXV. *Larentia dua.* Quid vero causę est, quod Larētiam tanto afficiunt honore, cum fuerit meretrix? Aliam enim fuisse perhibēt Accam Larentiam Romuli nutricem, quam Aprili mense venerantur. Sed Larentia scortum, cuius cognomen Fabula editur, hac ratione innotuit. Æditiuus quidā Herculis abundans, vt fit, ocio, solebat dies ludo talorum ac cuborum consumere. & quodam tempore, cum casu factum esset, vt sociorum ludi nemo adesset, tædij impatiens ipsum deum ad cuborum ludum prouocauit, hoc pactus, vt si vicisset Deum, aliquid ab eo beneficij consequeretur: sin victus ipse esset, se deo cœnam exhibiturum, & puellam elegantem qui cum concumberet. tesseris deinde duabus, vna pro deo, altera pro se propositis ac iactis, superatus stetit pactis, ac deo & cœnam adornauit splendidiorem, & Larentiam, quę palam corpore quęstum faceret, ei cœnæ adhibuit, fanique foribus clausis intus eam reliquit, porro aiunt eam à Deo cogni-

cognitam non humano fuisse more, iussamq; prima luce in
forum prodire, & in quem primum incideret, eum obser-
uare amicitiamq; eius captare. Larẽtiam vt surrexit & iuit,
Taruntio cuidam occurrisse homini opulento, sed libero-
rum experti & iam ætate ad senium vergente: qui postquã
notitiam ipsius habuit, eum viuus familiæ præfecerit, tum
moriens hæredem instituerit. Larentiam postea temporis
sub mortem opum suarum hæreditatem P. R. nuncupasse:
ideoq; honores ei istos haberi.

Cur Romæ portarum vna appellatur Fenestra, iuxta quã XXXVI.
est Fortunæ qui vocatur thalamus? An quod Seruius fortu-
na vsus secundissima, cum Fortuna cõsuescere creditus est,
per fenestram ad ipsum commeante? An hoc quidem fabu-
losum est? quoniam autem rege Tarquinio Prisco mortuo
Tanaquil vxor Seruij, mulier prudens & regia, capite per
fenestram exserto ciues allocuta permouit, vt Seruio regnũ
deferrent: loco id cognominis fuit inditum?

Cur interea quæ dijs consecrantur, lege permissum est, XXXVII.
vt sola spolia sinantur tempore corrumpi atq; aboleri, neq;
ea licet reparare aut instaurare? An vt existimantes gloriam
priorem simul cum spolijs intercidere, semper nouum ali-
quod virtutis monimentum parare operam dent? Aut po-
tius, quod cum tempus signa contentionum cum hostibus
habitarum obscuret, odiosum est & nimij discordiarum
studij ea reficere atque innouare? Nam apud Græcos etiam
parum laudis adepti sunt, qui primi lapidea aut ærea sta-
tuerunt trophæa.

Cur Q. Metellus, vir prudens ac ciuilis creditus, cum XXXVIII.
esset factus summus pontifex, auspicijs vti post Sextilem *Auguria.*
mensem, qui nunc est Augustus, prohibuit? An quoniam
sicut die nascente aut adulta istas res agitamus, itemque
initio & medio mensis: cauemus autem à diei fine & men-
sis tanquam agendo inutilibus: ita ipse etiam tempus anni
post finitos octo menses reliquum, pro vespera quadam an-
ni iam ad exitum vergentis ac deficientis habuit? An vero
auibus vtendum est vigentibus & integris? tales autem sunt
ante æstatem: circa autumnum morbis & imbecillitate
languent aliæ, aliæ pulli adhuc sunt & imperfectæ, aliæ o-
mnino ob anni tempestatem nusquam visuntur, in alias a-
uectæ regiones.

XXXIX. Cur qui ſacramento militari non tenebantur, etiamſi alias in caſtris & exercitu verſarentur, non habebant ius interficiendi aut vulnerandi hoſtis? (Rem ſic habere, Cato Maior in epiſtola quadam ad filium demonſtrauit, qua iubet eum ſi tempore completo militiæ exautoratus eſſet, domum redire: aut ſi manere vellet cum exercitu, ab imperatore poteſtatem cædendi necandique hoſtis impetrare) An quod ſolam neceſſitatem oportet homini hominis necem permittere: qui nulla lege nullove mandato hominem occidit, is homicida eſt? ideoq; Chryſantam laudauit Cyrus, quod ſublato iam gladio hoſtem interfecturus, vt receptui cani audiuit, cæde ſibi interdictum putans hominem intactum dimiſit. Aut quod qui in prœlio manum cum hoſte eſt conſerturus, ſi formidine victus pedem referat, non debet hoc impune ferre, aut exlex eſſe? non enim tantum vtilitatis feriendo hoſtem adfert, quantum damni fugiendo. at qui exautoratus eſt, legibus proinde militaribus non tenetur: is vero qui rogauit vt quæ militũ ſunt ſibi liceat agere, rurſum ſe legibus iam & imperatoris iudicio ſubmiſit?

XL. Cur Iouis flamini non licet ſub dio inungi? An quia etiam filios in conſpectu patrum, aut generum vidente ſocero nudari inhoneſtumque nefaſq; putabatur, neq; antiquitus vna lauabant? Pater autem eſt Iupiter, & eius oculis maxime expoſitum videtur, quod eſt ſub dio. An quemadmodum in templo aut fano nudare ſeſe nefas eſt, ita aerem etiam ſub aperto cœlo & dio reuerebantur, vt dijs genijſque refertum? itaque ergo pleraſque res neceſſarias ſub tecto facimus, domi noſmet occultantes, & deorum ſubtrahentes conſpectui. Aut alia quidem ſoli ſacerdoti, alia lex per ſacerdotem omnibus imperat? *Bœoti ritus.* Hoc ſane modo apud nos coronatum eſſe, comam alere, ferro armatum Phocenſium fines non ingredi, propria ſunt ſacerdotis munia. pomum non guſtare ante æquinoctium autumnale, vitem non putare ante æquinoctium vernum, fere à magiſtratu vniuerſis imperatur: vtrumque enim vt ſuo fiat tempore, edicitur. eodem plane modo apparet apud Romanos proprium eſſe hoc pontificis, vt equo non vehatur, neque plures tribus noctes ab vrbe abſit, neq; pileum (apicem ipſi vocant) vnde flaminis habet nomen, vnquam deponat. Multa vero alia pontifici dicta, ad omnes alios pertinent. de quibus hoc etiam

iam est, sub dio non inungi. Ista enim sicci (vt verbum exprimamus) corporis inunctio valde male apud Romanos audit: & existimant non vllam aliam rem magis in causa fuisse quod Græci ita emollirentur, & in seruitutem redigerentur, atque fuere gymnasia & palæstræ: quæ res multum tædii, malique ocii vrbibus inferrēt, vnde extiterint puerorum obsceni amores, & corruptelæ corporum apud adolescentes ob somnos, ambulationes, motusque suis omnia legib. determinata, ac victus exquisitiorem vulgari rationem, quibus rebus Græci paulatim, ac ne sentientes quidem armorum vsu abdicato, gratum habuerunt loco bonorum grauis armaturæ militum & equitum, agiles, palæstritæ, formosiq; nominari. Hanc vero molliciē difficulter possunt effugere, qui sub dio nudantur: qui vero domi inunguntur, & corpora sua curant, ii nihil peccant.

XLI. *Nomisma priscum.*

Cur antiquum nomisma ab vna parte Iani bifrontis imaginem, ab altera nauis aut puppim aut proram insculptam habet? An, quæ vulgata est opinio, in honorem hoc sit Saturni, nauigio in Italiam aduecti? Aut hoc ei cum multis aliis est commune? nam Ianus quoque, Euander, & Æneas mari in Italiam appulerūt. Id profecto probabilius est, cum vrbibus alia bono sint, alia necessitatibus inseruiant: ac bonorum maximum sit bona legum constitutio, necessariarum autem rerum, copia: quandoquidem Ianus eis vitæ rationem tradidit ordinatam moribus ad mansuetudinem redactis, abundantiam autem rerum necessariarum præbet fluuius, eas partim à mari, partim ex agris conuehens: ideo nomisma monimentum legumlatoris quidem habuit caput bifrons ob mutationē, vt docuimus, factam, fluuii autem nauigium. Alio etiam vsi sunt nomismate, cui bos erat insculptus, & ouis, & sus. quod re maxime pecuaria se alerēt, indeque opes pararent. Hinc & nomina apud veteres multa sunt deducta, vt Suilliorum, vt Bubulcorum, vt Porciorum: autor Fenestella. *Nomina vetera.*

XLII. *AErarium.*

Cur Saturni templo vtuntur loco ærarii, ibidēque cōtractuum monimenta adseruant? An quia obtinuit opinio, regnante Saturno auaritiam apud homines iniusticiáque locum non habuisse, sed fidem & iusticiam? Aut quia Deus ille fructuū atque agriculturæ præesse creditur? Hoc enim falx designat: non id quod Hesiodū imitatus dixit Antimachus, *Falx Saturni.*

Hunc contra situs est hirtus, genitalia patris
Acmonidæ Cœli Saturnus falce reuellens.

Ex vbertate autem frugum & venditione pecuniæ nascitur copia. itaq; Saturnum autorem custodemque eius faciunt. Huic sententiæ testimonio esse id potest, quod coitus in forum, qui nono quoque die celebrantur (Nundinas vocant) Saturno sunt consecrati. frugum quippe abundantia, venditioni & emptioni præbuit initium. Aut hæc quidem vetusta sunt? Primus autem ædem Saturni ærariũ fecit post exactos reges Valerius Poplicola, cum sentiret locum istum munitum esse & conspicuum atq; ab insidiis tutum.

XLIII. Cur legati, vndecunque Romam missi, ad Saturni ædem accedunt, ibiq; nomina sua dant præfectis ærarii? An hoc fit eo, quod Saturnus cum fuerit peregrinus, hospitib. gaudeat? Aut historia potius quæstionem soluit? Antiquitus enim, vt apparet, quæstores legatis munera mittebant, quæ lauteia dicebantur, ægrotantium curam suscipiebant, mortuisq; funus è publico faciebant. nunc autem ob multitudinem legatorum qui veniunt, sumtu omisso id tamen seruatur, vt legati accedant præfectos ærarii, qui eorum nomina in tabulas referunt.

Lauteia.

XLIV. Cur flamini Diali non licet iurare? An quia tormentum liberorum est iusiurandum? sacerdotis autem & animum & corpus oportet torturæ esse expers. Aut quia non conuenit de rebus paruis fidem non haberi ei, cui sacræ & maximæ sunt creditę? Aut quia omne iusiurandum in exsecrationem periurii desinit? Est auté exsecratio tristis res & mali ominis: quæ causa est, vt dira imprecari aliis sacerdotes per leges non possint. Et sane laudi datum est Athenis sacerdoti, quæ populo iubente Alcibiadem deuouere noluit, votorum se, nõ detestandi causa antistitam esse inquiens. Aut quia publicum est periurii periculum, si homo impius ac periurus pro ciuitate vota nuncupet ac sacris operetur?

XLV. Cur Veneralibus multum vini effunditur è templo Veneris? An verum est quod plurimi narrant: Mezentium Etruscorum imperatorem Æneæ per internuncios pacem ea conditione obtulisse, vt sibi is annuum vinum daret: & abnuente Ænea, suis id vinum promisisse si prœlio victor discessisset: Æneam cognita eius pollicitatione, diis vinum id consecrasse, partaque victoria vinum è congestis vuis fa-

ctum

ctum ante fanum Veneris effudisse. An hoc signo monebant festos dies sobrie, non per ebrietatem debere agitari? quod dii magis delectentur nimium merum effundētibus, quam bibentibus. *Sobrietas.*

Cur Hortæ templum antiquitus semper mãsit apertum? XLVI. An quia, vt Antistius Labeo tradit, ab hortando dictam deam, quæ ad honestas actiones exhortaretur & incitaret, existimauerunt vt industriam semperq; occupatam nunquam cunctari debere, nunquam inclusam impeditamve teneri? *Horta.* Aut potius ea est, quam nunc Horam dicunt, agilis dea & multis intenta negociis, quæ cum obseruet omnia & solicita sit, nunquam ab ea res humanas negligi voluerunt indicare? *Hora.* Aut potius id quoq; nomen, vt multa alia, Græcum est, significatq; deam inspicientem res (horân Græcis est videre) ideoq; eius vt peruigilis semper apertũ est templum? Quod si Horam ab hortando recte deducit Labeo, videndum an non potius indidem dicatur orator, qui consulendo suadendoq; exhortetur & incitet, quam ab orando seu precando, vt nonnulli volunt.

Cur Vulcani fanum Romulus extra vrbem posuit? An XLVII. quod filius Martis cum existimaretur propter fabulosam illam Vulcani aduersus Martem Veneris causa simultatem, Vulcanum in eadem vrbe eodemque cum Marte domicilio esse noluit? Aut hoc quidē ineptum est? sed illud templum iam inde ab initio ædificatum à Romulo fuit, vt ibi vna cũ collega suo Tatio curiã haberet, in qua de reb. arcanis cum senatu absque interuentoribus quiete possent consultare? aut cũ Romæ ab incendiis statim à primis temporibus multum esset periculi, colendum quidem deum igni præfectũ, sed extra vrbem locum ei assignandum statuerunt?

Cur Consalibus feriis equos asinosque coronant, & ociari sinunt? An quia feriæ istæ conso, qui equester Neptunus est, aguntur, asinus tum equo consors est, iuxtaq; fruitur vacatione laboris? Aut quia tum commoda nauigandi maris tempestas exhibita, iumentis qualemcunq; quietem præbet? XLVIII.

Cur qui magistratum petebant, mos erat vt hoc absque IL. togis in indusio facerent? sic enim Cato tradit. An ne argentum in sinu gestantes suffragia redimerent? Aut potius quod magistratu dignos nõ generis nobilitate, opibus, aut *Mos petendi magistratũ.*

fama, sed vulneribus & cicatricibus cum iudicarent, vt conspicua hæc essent; absq; toga comitia obibāt? Aut quemadmodū prænsando, orando, & sese submittendo, ita nuditate quoq; corporis humiliter gratiam populi captabant?

L. Cur flamen Dialis vxore mortua Flaminio decedit? sic enim Ateius tradidit. An quia cœlibe miserior est qui vxorem amittit? qui enim vxorem duxit, eius domus perfecta est, qui ductam amisit, eius nō imperfecta modo, sed & mutilata est familia? Aut quia in plerisque sacris rebus obeundis vxor ei adest, neq; ea absente peragi eas fas est? Cæterum 1
Discidium coniugii. vxore mortua confestim aliam ducere neque factu fortassis facile, neque vt sit humanum videtur. Itaque etiam antiquitus vxorem repudiare non licuit, ac ne nunc quidem licet: nisi quod hoc permisit eius rei gratia interpellatus nostra ætate Domitianus: aderant autem discidio matrimo- 1
nii sacerdotes, terribilia multa & inusitata atque tristia agentes.
Censorum mos. Minus autem hunc morem flaminis Dialis mirabitur, qui obseruauit etiam censorum altero vita defuncto, alterum abdicare se censura opus habuisse. Mortuo quidem Liuio Druso censore, collega eius Æmilius Scaurus abdica- 2
re non ante voluit, quam eum tribunorum plebis quidam duci in carcerem iusserunt.

LI. *Lares præstites.* Cur laribus, quos Præstites proprie vocant, canis præficitur, ipsi autem caninis pellibus amiciuntur? An præstites sunt qui præsunt, ideoque custodiam domus eis curæ, a- 2
lienisq; eos terrori esse par est, domesticis mansuetos? qualis est canum natura. Aut id verius est, quod nonnulli Romanorum dicunt? sicut qui Chrysippum sectantur Philosophi, dicunt oberrare quosdam malos genios, quibus loco carnificum dii vtantur in puniendis flagitiosis & impiis 3
hominibus: ita Lares genios quosdam esse diros ac furiarum naturæ affinis ad puniendum factos, qui in vitas & familias hominum inspiciant. itaque canum exuuiis vestiri, & canem eis adsidere, vt callidis scrutari atque vlcisci malorum facinora. 3

LII. Cur Manæ Genetæ canem immolant, votoque petunt ne quis dominatorum bonus fiat? An quod hæc dea ortui ac partui præest interitui obnoxiorum ac fluxorum corporum? (fluxum enim quendam & generationē, seu generationem fluxam vox à manando ducta indicat) vt igitur Græci

Hecatę,

Hecatæ, sic Romani Genetæ canem immolant pro domi nascentibus. Argiuos etiam Socrates ait canæ Lucinę rem sacram facere, ob facilitatem pariendi. Votum autem quid si non ad homines pertinet domi nascentes, sed ad canes; vt hos optent non bonos aut placidos, sed iracundos fieri & terribiles. Aut quoniam venuste boni dicuntur, qui mortem cum vita commutauerunt, hoc voto oblique precantur ne quis domesticorum moriatur? Atque hoc alienum putare nemo debet. nam in fœdere Arcadum cum Spartanis facto scriptum esse Aristoteles testatur, Neminem Tegeatarum debere bonum redigi, (id est interfici) si auxilii causa rebus Lacedæmoniorum studeat. *Bonus pro mortuo.*

LIII. *Sardiani.* Cur ludis Capitolinis etiamnum præconis voce proclamant Sardianos vænales, & senex quidam ludibrii gratia producitur bullam collo appensam gerens puerilem? An quia Veientes Etruscorum populus per longum tẽpus Romulo bello restiterunt, hancq; is vltimã vrbem cepit, multosq; captiuos sub hasta vendidit vna cum ipsorum rege, futilitatem eius & stulticiam deridens? nam Etrusci à Lydis originem trahunt, Lydorum primaria vrbs Sardes. ideo Veientes Sardianorum nomine proclamant, & in hunc vsque diem ludicri gratia morem istum conseruant.

LIV. *Macellum.* Cur locus vbi carnes publice venduntur, macellum dicitur? An consuetudo vt multa alia, ita hoc quoq; vocabulum à mageiris (qui Græca lingua sunt coci) deprauatum retinuit? sunt enim C. & G. cognatæ litteræ, & G. littera sero vti ceperũt à Sp. Carbilio adiecta reliquis: & qui blæsi sunt, lingua ob hebetudinem aberrãte à R littera ad L delabuntur. Aut historia rem explicabit? Ferunt enim Romæ latronem truculẽtum fuisse, nomine Macellum, qui multis deuerbera: is vix tandem captus, supplicioq; affectus, & ex pecunia eius locus carnibus publice vendendis ædificatus fuerit, nomen ab ipso habens.

LV. *Tibicines.* *Liuius Lib. nono aliter.* Cur Idibus Ianuarii tibicinib. permissum est per vrbem circuire, vestem indutis muliebrem? An hoc fit propter causum quæ subiicietur? Magnos illis honores Numa rex religionis causa contulerat. quibus cum postea tribunis militum consulari potestate remp. administrantibus priuarentur, vniuersi Roma Tibur secesserunt, desiderari inde quod religio animos tenebat Romanorũ, nemine sacrificis præcinente,

cinente accitiq; cum non obtemperarent, ſed Tibure manerent, libertus quidam magiſtratibus promiſit occulte, ſe eos Romam reducturum. Inſtructo proinde polluctu, tanquam ſi diis rem ſacram feciſſet, inuitat tibicines, adhibitis etiam conuiuio mulieribus, & per totam noctem compotatio, ioci, choreæq; protrahuntur. tum ſubito ficta trepidatione, improuiſo patroni ſuperuentu ſe perturbatū ait, perſuadetq; tibicinibus vt vehicula circumquaq; pellibus obtecta conſcendant, Tibur ſe eos reuecturum doloſe promittens. ibi circumactis vehiculis eos, qui per temulētiam & tenebras animaduertere vbi locorum eſſent nequibant, vniuerſos Romam prima luce perfert. erant autem pleriq; veſtibus floridis & muliebrib. amicti ob nocturnā comeſationem & conuiuium. Exinde cum magiſtratu tibicines in gratiam redierunt, decretumque eſt vt tali habitu iſtum diem eis per vrbem vagari liceret.

LVI. Quamobrem Carmentæ templum matronæ & antiquitus dedicauerunt, & hodie in primis colunt? Memoria proditum eſt matres, cum vſu vehiculorum quibus iumenta trahendis iungerentur ſenatus ipſis interdixiſſet, inter ſe conſpiraſſe, neq; vterum gerere ſe, neq; parere velle ac viros hac ratione vlciſci. idq; fecerunt, donec mutata ſententia vſus vehiculorum conceſſus fuit. Exinde cum parerent, fœcundę & liberorum copia claræ templum Carmentæ poſuerunt. Ea Carmenta nimirum Euandri mater fuit, nomine ſuo Themis, aut, vt alii volunt, Nicoſtrata. quæ cum in Italiam veniſſet, oraculaque verſibus illigata caneret, à Latinis Carmenta dicta eſt, voce à carmine deducta. Sunt qui Carmentam putent eſſe Parcam, ideoque ei matronas ſacrificare. ratio autem nominis hæc eſt: Carens mente, ob inſtinctus videlicet diuinos, quibus ad fatiloqua fundenda carmina impellebatur.

LVII. Cur Ruminæ ſacrificantes mulieres, lac victimæ inuergunt, vinū non adhibent? An quia ruma Latinis mammam ſignificat: & ruminalem ficum eam appellant, ad quam lupa mammam Romulo præbuit: ergo Rumina, id eſt lactentibus ac nutricibus & alendis pueris præfecta merum non admittit, quod eſt infantibus pernicioſum?

LIIX. *Patres duplices.* Cur ſenatorum alios patres conſcriptos, alios ſimpliciter patres vocant? An patres & patricii vocantur qui initio à Romulo

à Romulo sunt lecti, qui possent suos patres ciere: qui vero postmodo è plebeiis adscripti sunt, patres conscripti dicuntur?

Cur communis fuit ara Herculis & Musarum? An quia LIX. Euandrum litteras docuit Hercules, vt Iuba narrat: resque ea videtur perhonesta, cum litteras Prisci amicis ac cognatis traderent. Sero cœptum est mercede doceri. primusque ludum literarium aperuit Sp. Carbilius, Carbilii libertus, *Ludus litterarius.* eius qui primus vxorem dimisit.

Quare cum duæ sint aræ Herculis, mulieres nihil sumũt LX. neque gustant de iis quæ in earum altera immolantur? An quia post sacrificium iam peractum superuenit Carmenta? Hoc idem familiæ Pinariorum accidit, qui inde nomen habent. nam exclusi ab epulis, aliis edentibus esuriunt. quod Græce est peinân, Aut propter fabulam quæ de tunica & Deianira fertur?

Cur tutelarem Romæ deum, masne sit an fœmina, dicere aut quærere, eiusq; nomen efferre nefas est? quod quidam interdictum à superstitione repetunt, narrantes Valerium Soranum male periisse, quod nomen illud edidissent. LXI. An quia, vt nonnulli rerum Romanarum scriptores tradũt, carmina quædam sunt & præstigiæ quibus dii eliciuntur: quibus vsi Romani cum putarent se quosda hostium deos ad se traduxisse, cauere voluerunt ne idem sibi ab aliis eueniret? Itaque sicut Tyrii vincula iniicere simulacris dicuntur, alii autem cum ea ad lauacrũ aut lustrationem aliquam deducunt, fideiussores pro reditu exigunt: ita Romani tutissime ac constantissime adseruari deum crediderunt, qui neque de nomine notus aliis esset. An quemadmodum Homerus scripsit,

Terra est communis cunctis cœlestibus vna. *Ilia. o. 193.*

vt homines vniuersos deos colerent æquo iure terram tenentes: ita prisci Romani salutis publicæ authorẽ occultauerunt, quod vellent non istum duntaxat, sed omnes etiam alios deos a ciuibus suis coli?

Cur inter Feciales maximus est is, quem patrem patratum appellant? is autem est qui liberos habet viuo adhuc patre suo atq; etiamnũ priuilegiũ autoritatemq;, aliquam retinet: prætores enim corpora quæ ob formam & florem ætatis custodia opus habebant pudica, eorum fidei commendant. LXII. *Pater patratus.*

mendant. An quia & liberos reuerentur suos, & timent genitores? An ipsum nomen rem explicat? est enim patratum quasi perfectum & absolutum: & perfectior aliis putabatur, qui viuo patre pater esset factus. Aut iureiurandi & pacis præsidem oportet Simul (vt ait Homerus) prorsum & retrorsum videre? id vero maxime præstare possit, qui & filium habet de quo consultet, & patrem qui cum deliberet.

Ilia. α. 70.

LXIII. *Rex sacrificulus.*

Cur regi sacrorum magistratuum gerere aut orationem ad populum habere non licet? An quod antiquitus reges pleraq; & potissima sacra peragebant, inq; immolandis hostiis sacerdotibus aderant: cum vero modum nō seruarent, sed superbe iniqueque dominarentur, Græci plerique iis omnem ademerunt potentiam, id tantum relinquentes vt diis sacra facerent. Romani autem regibus omnino eiectis, sacrificiis alium præfecerunt, neque magistratum gerere eum, neque cum populo agere sinentes: vt nunquam nisi in sacris seruire, & in gratiam deorum sustinere regnum viderentur? Sane à maioribus tradito ritu ante comitium rex sacrorum postquam rem diuinam fecit, fuga sese inde è foro proripit.

LXIV.

Cur mensa cum tolleretur, semper omnino aliquid super ea volebant relinqui? An hac ambage significabant semper ex partis aliquid in futurum reseruandum, & in præsenti die subsecuturæ aliquam habendam rationem? Aut scitum putabant appetitum cohibere, eumque reprimere dum adhuc aliquid ad fruendum in promtu est? minus enim appetunt absentia, qui præsentibus abstinere didicerunt. Aut erga famulos aliquid habet humanitatis mos iste, qui sic quodam modo videntur à dominis ad societatem mensæ admitti? non enim tantum delectantur accipiendo, quantum participando. Aut rerum sacrarum nulla vnquā debet inanis relinqui? est autem mensa sacra.

LXV.

Cur vir primo cum sponsa non congreditur luce, sed in tenebris? An præ verecundia, quod ante coitum alienam existimat? An etiam cum propria verecunde coire doctus? Aut quemadmodum Solon mandauit vt sponsa manducato malo Cydonio in thalamum veniat, vt prima salutatio non iniucunda sit aut ingrata: Sic Romanus legislator occultari voluit si quod esset corporis sponsæ vitium? Aut eo

more

more illiciti coitus damnantur, vbi etiam legitimis pudor
adhibetur?

Cur Circorum vni nomen est Flaminio? An quod cum LXVI.
de priscis Romanis quidam Flaminius vrbem agro donas-
set, eius reditibus vsi sunt ad equestria certamina? cumque
adhuc superessent pecuniæ, viam ex ea strauerunt, quam
ipsam quoque Flaminiam appellauerunt?

Cur qui fasces gerunt, lictores dicuntur? An quia Romu- LXVII.
lum sequebantur lora in sinubus gerentes, quibus vinci- *Lictores.*
rent sontes? vulgus enim Romanum alligare, qui purius lo-
quuntur, ligare vsurpant pro vincire? An hodie litera C. vo-
cabulo intercalata vsurpatur: antiquitus autem litores,
quasi liturgi, id est qui publica ministeria exequerentur, di-
cti sunt? Nemo enim fere nescit, etiamnum in multis Græ-
corum legibus liton legi pro publico.

Cur Luperci (hi sunt qui Lupercalibus nudi, solisq; præ- LXVIII.
cincti subligaculis discurrunt, & scutica obuios feriunt) ca- *Luperci.*
nem immolant? An quia Lupercalia vrbis sunt lustratio, & *Canis.*
fiunt mense Februario, cui ab expiando nomen est: ipso-
rumque dies februatus dicitur, cum februatio purgamen-
tũ significet? Iam cane in piaculis fere omnes vsi sunt Græ-
ci, vtunturq; in hunc vsq; diem eo pro piaculari hostia non-
nulli: Hecatæq; inter alia purgamẽta etiam catuli offerun-
tur, expiandosq; catulis tangunt, quam februationem sua
lingua periscylacismum vocant. Aut lycus lupus est, Lycæa
Lupercalia? canis ergo animal lupo inimicum Lycæis im-
molatur. Aut quia Lupercos per vrbem discurrentes alla-
trant & vexant canes? Aut quia Pani ista fiunt sacra, cui ca-
nis gratus est ob caprarum custodiam?

Cur festo die, qui Septimontium dicitur, vsu vehiculo- LXIX.
rum quæ iumentis traherentur, antiquitus abstinuerunt, *Septimon-*
idq; etiamnum obseruant, antiquitatis studiosi? Feriæ au- *tium.*
tem istæ institutæ sunt propter adiectum septimum Romæ
collem, quo facta est septicollis. An, vt quidã Romanarum
rerum scriptores putant, quia vrbis partes non sunt omni-
no inter se coniunctæ? Aut hoc quidem nihil ad rem facit?
Sed cum vrbe condenda magnum opus peregissent, iamq;
vlterius incrementum vrbis nullum animo conciperent,
quietem cum sibi tum iumentis quorum opera fuissent vsi,
per istas ferias parauerunt? Aut cum vellent omnes festiui-

tates

tates ciuium præsentia ornari, eam vero in primis quæ ob contractas in vnam multas vrbis partes instituta erat, ciuibus vsu vehiculorum iumẽtariorum ista die interdixerunt, ne vrbe cui dies agebatur festus, exirent?

LXX. *Furcifer.*

Cur furti, aut alius seruilis delicti damnatos furciferos dicunt? Nonne hoc quoq; vetustæ accurationis argumentũ est? Qui enim serui sui nequiciosum factum comperisset, coegit eum duplex lignum, quod curribus subijci solet, (furcam Romani appellant) per viciniam circumgestare in conspectu hominum, vt ab eo sibi porro cauendum esse scirent. Itaq; à furcæ gestatione dicebatur furcifer.

LXXI. *Fœnu in cornu.*

Cur ad cornua boum cornipetarum fœnum alligabant, quo obuij monebantur vt sibi cauerent? An quia ob satietatem luxuriant petulantesq; sunt boues, equi, asini, & homines? sicut alicubi ait Sophocles:

At tu ferocis pullus vt pastus nimis,
Buccis & ventre plenis. ———

Ideoq; M. Crassum fœnum in cornu habere dicebant Romani: & qui alios in republ. solebant exagitare, ab illo sibi cauebant, & præteribant hominem paratum ad vlciscendum & oppugnatu difficilem. quãquam postmodo dictum fuit Cæsarem Crasso fœnum ademisse, cum is primus in repub. eum contemsisset, seq; ei opposuisset.

LXXII. *Lucerna auguris.*

Cur augurum, quos ante auspices nominabant, laternas semper esse apertas voluerunt, neq; operculo vnquam tegi? An paruas res magnarum voluerunt esse tessaras, more Pythagoricorũ? Vt enim hi chœnici insidere, ac ignem gladio agitare vetabant: ita prisci multis vsi sunt obscuris significationibus, maxime rerum sacrarum. de quibus etiam lucernæ hoc institutum est. Nam lucerna respõdet corpori animum continenti, qui lumen est, semperq; debet intellectus esse apertus ac perspicax, nunquam includi aut flatu extingui. Iam cum venti spirant aues non constanter manent, neque firma auguria exhibent, quia tum vagantur & inæqualibus aguntur volatibus. ista igitur consuetudine docent captanda auguria, non cum venti flant, sed cum est tranquillitas, & apertis licet vti lucernis.

LXXIII.

Cur interdictum erat auguri, Si vlcus haberet, aues obseruare? An id quoq; argumento est, animo ab omnib. molestijs ac quasi vlceribus & morsibus vacuo, sinceroq; & o-

ciosо debere sacras res tractari? An rationi consentaneum est, cum neque victimam aut auem vlcerosam vsurparet quisquam rei sacræ faciundæ gratia, capiendive augurij: multo magis ipsos augures curare, vt puri sincerique & integri ad diuina indicia obseruanda se conferant? Vlcus enim videtur quædam esse mutilatio & pollutio corporis.

Cur paruæ Fortunæ, quam Breuem vocant, fanum Ser- LXXIV. *Fortuna.* uius Tullus dedicauit? An quod initio humilis & obscurus, matre natus captiua, Fortunæ beneficio ad regnũ Romæ euectus fuit? Aut magnitudinem potius mutatio ista quam exiguitatem Fortunæ indicat? Omnium vero maxime videtur Seruius Fortunæ vim diuinam extulisse, omnibusq; eam inscripsisse actionibus. Non enim Fortunæ duntaxat bonæ spei, auerruncæ, blandæ, primigeniæ, & virilis templa condidit: sed & propriæ Fortunæ ædes est, & conuertentis, & bene sperantis, & virginis. & quid reliqua persequar cognomina? cum viscatæ etiam Fortunæ templum sit, quasi eminus nos captantis & reb. adhibẽtis. Quin hoc vide, an non deprehenso Fortunam minimis momentis plurimum posse, multisq; vsu venisse vt exiguis plane rebus aut euenientibus aut non contingentibus maxima consequerentur vel perderent, paruæ Fortunæ templum dedicarit: docens animum rebus esse aduertendum, nihilque eorum quæ offeruntur ob paruitatem esse negligendum.

Cur lucernam non exstinguebant, sed vltro consumi at- LXXV. que exstingui sinebant? An venerabantur eam vt cognatam & germanam ignis perennis & inexstinguibilis? An eo significabant, animata nisi noceant, interficienda non esse? animalis autem similis est lucerna, quod & alimento habet opus, & à seipsa motum habet, & cum exstinguitur, vocem edit quasi necata. Aut hic mos docet, neque ignem, neque vllam rem necessariam, cuius copia nobis suppeditet, perdere nos debere, sed alijs relinquenda esse quibus vsus est ijs, vbi nos non amplius indigemus?

Cur qui nobilitate generis alijs præstare videbantur, lu- LXXVI. nulas in calceis gestabant? An, vt Castor ait, signum hoc est habitationis supra Lunam quæ fertur, & quod post mortem rursus animæ Lunam sub pedibus habebunt? An hoc prisci habuerunt eximiũ, qui erant Arcades cum Euandro, & ante Lunam nati dicebantur? Aut, vt multa alia, hoc

quo-

quoque inſtitutum erat, vt rebus ſecundis elati ac ſuperbientes, mutationis Fortunæ in alteram partem admonerentur? Exemplo videlicet Lunæ, quæ

Primum recens exiſtit è caligine.
Fulgore dehinc ſubinde faciem ſplendido
Augeſcit illuſtrans: & cum pulcerrima
Renidet orbe pleno, rurſus exuit
Lumen ſuum paulatim, & ad nihilum redit.

Aut obedientiæ ſic adſueſcere diſcebant, Lunæ exemplo præſtantiori parere non recuſantes? & quemadmodum illa ſecundas obit partes,

Phœbei ſemper radijs intenta nitoris,

vt canit Parmenides: ita ipſi quoque contenti eſſe ſecundo loco magiſtratibuſque obtemperare, ab ijſque potentiæ & honorum fructu aliquo impertiri.

LXXVII. Cur annum Ioui, menſes Iunoni cõſecrant? An quod in deos inuiſibiles & ſoli intelligẽtię notos regnũ obtinẽt Iupiter & Iuno: in eos qui cõſpectui patẽt, Sol & Luna? Efficit autem Sol annũ, Luna mẽſes. Neq; ſimpliciter cenſendum eſt hos iſtorum eſſe imagines, ſed ipſum in materia Iouem eſſe Solem, ipſamque in materia Iunonem eſſe Lunam. ideoque Iunoni nomen eſt à iuueneſcendo. & Iunonem vocant Lucinam, quaſi Lucidam diceres, putantque eam in partubus auxiliũ ferre mulieribus, vt & Lunam. vnde illud:

Iupiter. Iuno.

Per cœruleum aſtrorum polum,
Partus celerantemque Lunam.

facillime enim mulieres ſub pleniluniũ videntur prolem eniti.

LXXIIX. Cur aues ſiniſtræ quæ dicuntur, in auſpicio habentur pro addicentibus? An verum hoc non eſt, multoſque decepit? An ſiniſtrum (ſi quis probabilibus argumentis velit vti) à ſinendo dictum eſt? ideoque auem quæ actionem ſuſcipi permittit, ſiniſtram pro ſiniſteria vulgus male dicit. An res ita habet? cum Aſcanio Æneæ F. ſigna cum Mezẽtio collaturo fulgur à læua victoriã portẽdiſſet, rem in omen tractam in poſterum quoque fuiſſe obſeruatam. Alij tamen Æneæ hoc vſu veniſſe dicunt. Et quidem Thebani, quod læuo cornu in pugna Leuctrica fudiſſent hoſtem atque viciſſent, deinceps omnibus in prœlijs principem locum ſiniſtræ aciei attribuerunt. Aut potius verſus ortum Solis intuen-

Siniſtra.

tuentibus ad læuam est septentrionalis mundi plaga, quam nonnulli dextram & superiorem mundi partem appellant: hæc est Iubæ opinio. Quid si sinistris natura imbecillioribus augures quasi vim quandam addere, & defectum exsarcire ista ratione voluerunt? aut terrestria cœlestibus opposita censentes, quæ nobis læua videntur, arbitrati sunt deos à dextra mittere?

Cur eius qui triumphum egisset, ac deinde mortuus crematusque esset, licebat os sumptum in vrbem inferre ac deponere? hoc enim Pyrrho Liparæus tradit. An hoc fit in mortui honorem? Nam ijs qui res præclare gessissent, atque imperatoribus hoc dederunt Romani, vt in foro sepelirentur: vt Valerio & Fabricio. quorum tamen posteros aiunt ita inuidiam honoris istius declinare solitos, vt funeri in forum allato fax ardens subijceretur, statimque auferretur: facultate duntaxat sepulturæ in foro sic confirmata. LXXIX. *Sepulchri honor.*

Cur cum publico epulo exciperent eum qui triumphum duxisset, à consulibus missis internuncijs petebant, ne ad cœnam venirent: An quod locum assignari honoratissimum triumphatori oportebat, tractarique eum magnificentissime, & domum deduci peracta cœna: quæ omnia consulibus, si interessent, nulli alij licebat deferri? LXXX. *Triumphi mos.*

Cur purpura prætextam vestem tribunus plebis non gestat, alijs magistratibus gerentibus? An quia omnino magistratus non est? nam neque lictores habet tribunus plebis, neque pro tribunali sedens responsa dat, neq; initio anni (quod alij solēt magistratus) ineunt, neq; dictatore creato abdicat, sed omni magistratuū iure in hunc trāslato, ipse solus officiū retinet suum: vtpote non magistratum gerēs, sed diuersæ functionis ordinisq; persona. Atque vt oratores nonnulli exceptionem negant esse iudicij genus, cum contrarium eius quod iudicij est præstet: (iudicio enim sententia fertur, exceptione infringitur & aboletur) eodem modo censent tribunatum plebis impedimentū potius magistratus esse, aliquidq; huic aduersum, quam magistratum. Obuiam enim ire potentiæ magistratus, nimiamq; eius licentiam retundere, munus est & potestas tribunatus plebis. An vero hæc & horū similia afferunt, qui causas cōminiscuntur? Sed cum tribunatus plebis populi voluntate extiterit, popularis etiā ratio vim in eo obtinet, magnumq; habetur XXCI. *Tribunatus plebis.*

non supra plebem se in tribunatu efferre, sed interuenientibus ciuibus habitu, amictu, victusque ratione esse similem? Fastus enim consulem prætoremque decet. tribunum plebis (vt dicebat C. Curio) conculcandum se pr[ae]bere conuenit, neque maiestatem in vultu præ se ferre, aut aditus ad se difficiles facere, vel molestum multitudini, sed propter hanc alijs odiosum, popularibus autem tractabilem promptumque esse. Eam ob rem id quoque receptum fuit, vt tribunorum ianuæ nunquam clauderentur, sed noctes diesque apertæ essent tanquam portus & perfugium ope indigentibus. Quanto autem submissius se pro sua persona gerit, tanto magis augetur potentia tribunus. publicus enim existimatur, quod ad vsum attinet, omnibusque accessus veluti ara: estque honoris gratia sacrosanctus & inuiolabilis. quando etiam incedens in publico * * omnibus lege piacularis lustratio mandatur, tanquam pollutis.

XXCII. *Fasces.* Cur Prætorum fasces colligati feruntur, appensis securibus? An id signo est, iram magistratus non debere esse in procliui & solutam: an solutio fascium, quæ paulatim fit, moram aliquam iræ inijcit & cunctationem, & nonnunquam fecit vt sententia de supplicio exigendo mutaretur? Iam cum vitiorum alia sint sanabilia, alia insanabilia: virgis corrigebantur qui emendari poterant, securibus amputabantur immedicabiles.

XXCIII. *Humanæ victimæ.* Cur Romani, cum inaudiuissent à Bletonesijs, qui est populus barbarus, immolatū dijs hominem esse, eorum magistratus acciuerunt, vt pœnas de ijs sumerent: cum autem appareret legis cuiusdam iussu id factum, missos eos fecerunt, sed isto sacrificio in posterū interdixerunt: ipsi autem nō multis ante annis, duos viros totidemq; mulieres in foro boario, alteros Græcos, alteras Gallas, viuos defoderūt? Videtur enim absurdū ista facere, & barbaris tanquā nefaria exprobrare eadē. An dijs immolare homines, nefas putabāt: genijs autē, necessitatē cogere? Aut qui cōsuetudine ac lege ista sacrificia recepissent, eos peccare existimantes, ipsi Sibyllinis libris mandantibus istud fecerunt? Narrant enim Elbiam quandam virginem equo vehentem fulmine ictam, repertumq; fuisse equum nudum iacentem, nudam quoq; virginem ipsam, tanquam dedita opera vestib. à genitali membro reductis, calceis, annulis, capitisque redimiculo

culo hincinde dispersis, lingua extra os exserta. Tum vates respondisse, ingens opprobrium sacris virginibus oblatum, foreq; vt publice id innotesceret, sed & equitum coniunctum fore quoddam dedecus. Ibi barbari cuiusdam equitis seruum indicium detulisse de tribus Vestalibus virginibus Æmilia, Licinia, & Martia, sub idem tempus vitiatis, & quæ iam diu cum viris incestam consuetudinem habuissent, de quibus viris esset etiam Butetius indicis dominus. Et Vestales quidem criminis conuictas, pœnas dedisse. Cæterum vt atroci in re placuisse, vt à sacerdotibus Sibyllini libri cōsulerentur, ibi inuenta fuisse oracula, quæ euentura isthæc & malum publicum allatura prædicerent: cuius auertendi causa peregrinis quibusdam & alienis genijs duos Græcos, totidem Gallos homines viuos eo in loco defossos Romani iubebantur dedere.

XXCIV. *Diei exordium.*

Cur à media nocte diei sumunt initium? An quia reipublicæ constitutio principio fuit militaris? nam in re bellica pleraque noctu ante capiuntur vtilia consilia. Aut actionem ordiri sub ortum solis volentes, apparatui noctem destinauerunt? Prius enim paratos ad agendum par est accedere, non inter agendum se parare: quod Myso Chiloni sapienti respondit, hyeme ventilabrum fabricans. Aut quia meridies plerisq; finis est publicas & serias res agendi, mediam noctem placuit pro exordio sumi? cuius rei magnum argumentum est, quod nullus Romanus magistratus post meridiem fœdus aut pactum icit. Aut quia ortu occasuque Solis principiū & finis diei definiri non possunt? Quo enim modo pleriq; sensus arbitrio diei principiū dijudicant primum Solis ortum, noctis autē plenam eiusdem occultationem: nullum habebimus æquinoctium, sed ob magnitudinem Solis nox etiam illa quam maxime æqualem diei crenimus, die erit breuior. Quod autem mathematici absurdo huic medentes ac noctis discrimen in appulsu centri solis ad horizontem seu finitorem circulum constituunt, id euidentiam euertit. fit enim ista ratione, vt diem esse negare, & noctem etiamnum durare cogamur fateri, cum adhuc infra terram multa luce manēte Sol nostrā plagam illustrat. Quando igitur ortu & occasu solis principiū diei & noctis ob dictas difficultates non potest percipi, restat vt pro principio diei sumamus illum articulū temporis, quo Sol vel in

medio cœli eſt, vel in oppoſito eius puncto. hoc autē poſterius melius congruit. Sol enim à meridie verſus occaſum à nobis fertur: à mediæ noctis puncto verſus ortum ad nos.

XXCV. *Mulierum libertas.*

Cur antiquitus mulieres neq; molere ſinebant, neq; coquere? An memoria pactorum cum Sabinis initorum? Poſt raptum enim Sabinatum, & bellum pace mutatum id quoque in pactis ſcriptum fuit, Mulierem viro Romano neque molere debere neq; coquere.

XXCVI. *Maius.*

Cur menſe Maio mulieres non ducuntur? An quia is medio loco inter Aprilem eſt & Iunium, quorum ille Veneri, hic Iunoni ſacer eſt: numinibus matrimoniorum tutelaribus, vel anteuertunt Maium, vel Iunium præſtolantur? Aut quia menſe iſto maximam expiationem peragunt, ſimulachra nunc de ponte in fluuium, antiquitus homines iacientes? ideoq; etiam Flaminicā, quæ Iunonis habetur antiſtita leges tunc iubent eſſe tetricam, lauacroque & ornatu abſtinere. Aut quia multi Latinorum iſto menſe parentāt mortuis? atq; ideo fortaſſis Mercurius eo menſe colitur, à Maia nomen ducente. Aut verius eſt quod alij dicunt? Maium à ſeniorum, qui ſunt maiores, Iunium à minorum ætate nomen habere, qui ſunt iuniores: magis autem conuenit nuptijs iuuentus, vt & Euripides monet:

Etenim ſenectus Cypridem miſſam facit:
Anniſq; onuſtos Venus auerſatur viros.

itaq; Maio non contrahunt matrimonium, ſed in Iunium continuo ſequentem differunt.

XXCVII. *Comam haſta diſcernere.*

Cur nuptarum comam diſcriminant haſtæ cuſpide? An id ſignum eſt primas vi & bello fuiſſe deductas? Aut monentur nuptæ, quia bellicoſis iungantur maritis, debere ipſas ornatu vti ſimplici & à luxu ac mollitie alieno? quemadmodum Lycurgus fores & faſtigia ædium iubens ſerra & ſecuri, nullo alio adhibito inſtrumento fabricari, omnem luxum ſuperuacaneamque operam præcidit. Aut per ambages innuitur, ſolo ferro coniugium diſciſſum iri? Aut quia pleraque ad nuptias pertinentia ad Iunonem referuntur? Iunoni autem ſacra habetur haſta, & pleræque eius ſtatuæ haſta nituntur, ipſaque dicitur dea Quiritis. haſta enim antiquis Quiris nominabatur. inde Mars Quirinus vſurpabatnr.

Iuno.

XXCVIII.

Cur pecunia quæ ſpectaculis impenditur, Lucar dicitur? An

An quia multi circa vrbem sunt luci diis consecrati, quorum reditus in spectacula insumebant? *Lucar.*

XXCIX. *Quirinalia stultorum festum.*

Cur Quirinalia festum stultorum appellant? An quod dies iste his erat destinatus, vt Iuba scribit, qui suam curiam ignorabant? Aut quod qui Fornacalibus feriis ob occupationes, peregrinationem, vel ignorationem non sacrificassent in sua tribu, iis permissæ fuerunt istæ feriæ harum loco obeundæ?

XC. *Hercules.*

Cur in sacrificio Herculis nullus alius deus nominatur, neque intra sepimenta canis conspicitur? sic enim tradit Varro. An ideo alium deum non nominant, quia semideus censetur Hercules? Aut quia adhuc inter homines degenti Euander aram posuit, & victimam obtulit? id enim nõnulli tradunt. Omnium autem animalium nullum infestius habuit Hercules cane. hic enim ei plurimum negocii identidem exhibuit. & Cerberus canis fuit. ac preter omnia cum Licymnii filium Oeonum canis causa interfecissent Hippocoontidæ, coactus pugnam committere, cum alios sociorum multos, tum Iphiclum amisit.

XCI.

Cur patriciis nõ licebat prope Capitolium habitare? An quia M. Manlius ibi habitans tyrannidem affectauit? propter quem illa familia iureiurando sese obstrinxit, nemini se ex ea Marci prænomen facturam. Aut antiquus tenebat metus? etenim Poplicolam hominem magis quam quisquam fuerit alius popularẽ non destiterunt calumniis impetere potentiores, metuere vero plebs, antequam domum suam ipsius diruit, quod ea imminere foro videretur.

XCII. *Corona quercea.*

Cur eum qui ciuem seruasset, corona donabant querna? An quod vbique copia in expeditionib. est quercus, & quidem nullo negocio? Aut quia Ioui & Iunoni sacra est ista corona, quibus diis vrbium tutelam adsignant? Aut prisca est hæc Arcadum consuetudo, quibus aliqua est cum quercu cognatio? Primi enim hominum è terra enati creduntur, sicut quercus inter stirpes prima.

XCIII. *Vulturum natura.*

Cur ad auspicia maxime vsi sunt vulturibus? An quod Romulus Romam condens duodecim vultures obseruauit? An quia auium omnium minime ista frequenter conspici solet? non enim facile in pullos vulturis incideris: sed ex remotis locis alicunde subito aduolant: vnde sequitur, eorum conspectu aliquid portendi. An hoc quoque ab Hercule di-

dixerunt? Si tamen verum est quod Herodorus scripsit, Herculem in auspicio capiendo maxime delectatum fuisse vulturibus oblatis, quod hanc omnium volucrium carniuorarum iustissimam censeret. Primum, quia nihil animatum tangit aut necat: id quod aquilę faciunt, accipitres, & quæ noctu volant aues: sed solis vescitur cadaueribus. Deinde quod suæ quoque naturæ & generis cadauera præterit: nemo enim vnquam vidit à vulture auem gustari: cum aquilæ & accipitres maxime insectentur & occidant aues. at vero vt est apud Æschylum,

incesta auis sit oportet, si volucrem voret.

Præterea hæc auis minime omnium aliarum homini nocet, cum neque fruges perdat, neque plantas, neque vllum mansuetum animal lædat. Denique si verum est quod Ægytii perhibent, totum vulturum genus esse fœmininũ, & cõcipere subsolani flatu excepto, sicut arbores Fauonii admisso spiritu: omnino probabile est præsagia ab iis ducta, firma esse & erroris vacua: cum in aliis agitatio circa coitum, tum rapinæ, fugæ, insectationesque multum tumultuationis & incertitudinis exhibeant.

XCIV. *Aesculapius.* Cur Æsculapii fanum extra vrbem est? An quia salubrius extra, quam intra vrbem degi putant? nam Græci quoq; fere locis puris & sublimibus posita Æsculapii habent sacraria. Aut quod deum illum Epidauro accersitum venisse Romam existimant? Epidaurii autem non in vrbe, sed procul inde templum Æsculapii habent. Aut quod angue apud insulam è trireme egresso & è conspectu hominum sublato, ipsum deum arbitrantur locum sui templi indicasse?

XCV. *Legumina.* Cur castimoniam seruantibus vsu leguminum est interdictum? An fabam ob easdem quas Pythagorici causas abominati sunt? lathyrum autem & erebinthum (hoc est, pisum, puto, & cicerem) quod lathæ & erebo, id est letho & orco nomina horum sunt affinia? Aut quod ad circumpotationes funebres & mortuorum euocationes maxime vtuntur leguminibus? Aut potius quia ad castimoniam afferre oportet corpora pura & tenuia? legumina autem flatus generant, & superfluitatem gignunt multa opus habentem expurgatione. Aut quia etiam ad rem veneream instigant ob flatum & spirituum generationem?

XCVI. Cur Vestales virgines si pudicitiam prodiderunt, non alio afficiunt

afficiunt supplicio, quam quod viuas defodiunt? An quia mortuos cremãt: cremare autem eam, quæ ignem sacrum non custodiuerit pie, iniustum esset? Aut quia corpus summis consecratum cæremoniis interficere, & manus adferre sacræ mulieri, nefas censentes, ipsam vltro mori volentes infra terram demiserunt, in exstructum ad hoc domicilium, vbi & lucerna ponebatur ardens, & panis, atque lactis & aquæ nonnihil, deinde terra superne ingesta occultabatur locus? Ac ne hoc quidem modo defunctos se religione putabant, sed hodieque mos obtinet, vt ad illum locum sacerdotes accedentes parentent.

Vestalium impudicarum pœna.

XCVII. *Equus Marti immolatus.*

Cur Idibus Decẽbribus exhibitis equestribus ludis, dexter equus victor Marti sacer immolabatur, & caudam aliquis amputatam fert ad locum cui Regia nomen, aramque cruentat, de capite alii à sacra via, alii a Suburra descendentes depugnant? An, quæ est quorundam opinio, equo Troiam captam putantes, equum plectunt? vtpote qui sint

Troum splendida proles natis mixta Latinûm.

Aut quia animosa est bestia, & bello apta atque Martialis equus? diis vero ea potissimum immolant, quæ iis accepta sunt & conuenientia? victor autem equus mactatur, quia deo victoria est accepta ferenda. Aut rectius hoc dicetur, opus illius dei statariam esse pugnam, victoriamque stando suos ordines qui seruant de fugientibus reportare: itaque puniri celeritatem vt fugæ commeatum, monerique isto argumento ciues, fugientibus nullam esse salutis fiduciam?

XCVIII. *Anseres sacri.*

Cur censores vbi magistratum occeperunt, nihil prius habent locatione alimentorum pro sacris anseribus, & simulachri exornatione? An quia volunt ab iis ordiri, quæ sumptuum & occupationis minimum desiderant? Aut pro veteri beneficio animalib. hæc refertur gratia, quod Gallos Roma capta iam muros Capitolii superantes canibus dormientibus senserunt anseres, vigilesq; suo clangore excitauerunt? Aut censores, cum rerũ maximarum custodia ipsis demandata officiiq; ipsorum esset accurate obseruare & inspicere in sacra, res publicas, vitas, mores, rationẽq; victus: initio statim vigilantissimum animal procurant, eaque industria ciues hortantur, vt sacrorum curam diligentem gerant? Simulachri autem illustratio necessaria est. minium

enim quo antiqua simulacra inducebant, colorem habet facile euanescentem.

XCIX. *Augur.* Quid causæ est, quod cum alios sacerdotes in locum damnatorum atque solum vertere iussorũ sacerdotioque priuatorum sacerdotum sufficiant: soli auguri, etiamsi summorum flagitiorum compertus habeatur, nõ abrogant sacerdotium, quamdiu viuit? An quod sacrorum arcana à quoquam qui sacerdos non sit cognosci nolunt? Aut quia iureiurandi, quo sanxit se nemini disciplinam istam traditurum, eum abrogata dignitate factum priuatum soluere nolunt religione? Aut non magistratus vel dignitatis, sed scientiæ artisque nomen est augur? vt qui vatem ne vates sit prohibere conetur, perinde agat, ac si musico ne musicus, aut medico ne medicus sit, velit edicere: cum vt maxime titulum deroget, scientiam tamen adimere non possit. Alium porro non creant, quod numerum augurum ab initio constitutum retinere volunt.

C. *Seruorum feriæ.* Cur Idibus Sextilis, qui nũc Augustus dicitur, feriæ sunt vtriusque sexus seruis, mulieres autem tum maxime lauare & purgare capita student? An hoc seruis datum, quod ea die Seruius rex natus è captiua fuit ancilla? lotio autem capitis ab ancillis feriarum causa cœpta, etiam ad liberas peruasit?

CI. *Bulla.* *Tarquinius.* Quare pueros bullis ornant? An in honorem raptarum id quoque, vt multa alia, decretum earum natis est? Aut Tarquinii virtutem hoc modo venerantur? Is enim etiamnũ puer in pugna aduersus Latinos simul Etruscosque cõmissa fertur in hostes impetũ dedisse, delapsusque de equo irruentes audacter substitisse, Romanorumque animos auxisse: fusisque magno prœlio hostibus, quorum interfecti sunt sedecim millia, à rege patre suo virtutis ac rei optime gestæ illud præmium accepisse. An quia antiquis formosos seruos amare inhonestum non erat, (quod etiãnum comœdiæ testatum faciunt) ab ingenuis autem maximopere abstinebant: ideoque vt ne nudis quidẽ incidentes errarent, id insigne liberi gestabant? An ad ordinis hoc quoque signum rationem cõmodam pertinebat, tanquam frænum immodestiæ iniectum, cum puderet in viros euadere priusquam pueritiæ signũ deposuisset? Probabile enim nõ est quod Varro tradit, quia consilium (Græcis hoc bule est) Æolice bolla dicatur,

dicatur, hoc pueris signum probi cõsilii fuisse additum. Sed vide an non bullam quoq; propter Lunam gestent? Lunæ enim figura, cum dimidiato fulget orbe, non est globi similis, sed lentis aut disci formam prę se fert. vtq; opinatur Empedocles, etiam subiecta ei materia.

Cur pueris nono, puellis octauo die nomen imponitur? CII.
An causa est naturalis, quod prius puellis? fœmina enim citius augetur, ad vigorẽ peruenit atq; absoluitur quam mas? Dies.
Dies porro post septimam sumunt. Septima enim periculosa est infantibus, cum alias, tum quod ea die vmbilicus decidit plerisq;. quod antequam fit, plantæ quam animalis similior est infans. Aut maribus & fœminis hunc dierum numerũ censuerunt congruere, Pythagoricos secuti? Hi enim marem imparem numerum vocãt, parem fœminam. Impar enim fœcũdus est, & in compositione præstat pari: diuisisq, in vnitates ambobus, par instar fœminæ vacuum in medio relinquit spacium, impar semper medium habet plenũ. Aut quia omnium numerorum nouẽ primus est quadratus, natus ex ternario qui est impar & perfectus: octo autẽ, primus est cubus natus è binario pari? oportet autem marem quadratum esse, & agilem, & perfectum: fæminam cubi instar stabilem, domi affixam, & non facile mobilem. Hoc addendum. Sicut nouem quadratus est ternarii, octo cubus binarii: ita mares tribus, fœminas duobus vti nominibus.

Numeri.

Cur eos, qui patrem certum non habent, spurios appellant? Est quidem Græcis sporos semen. sed tamen verum nõ est quod idem putãt, & rhetores in orandis causis afferunt, sic dictos quod promiscuo semine sint nati. Sed Spurius prænomen est, vt Sextus, Decimus, Caius. Porro non integra scribunt Romani prænomina, sed aut vnica littera notant, vt Titum, Lucium, Marcum, sic: T. L. M. aut duabus, vt Tiberium, Cneum, sic: Ti. Cn. aut tribus, vt Sextum, Seruium, sic: Sex. Ser. Spurius quoque duabus litteris indicatur, Sp. Iisdem litteris etiam nothos significant S. P. nimirum Sine Patre. quæ res errori ansam præbuit, cum Spurius & incerto patre natus iisdem elementis notarentur, vt hi quoque spurii vsurparentur. Est & alia, verum absurdior ratio. Aiunt à Sabinis pudenda mulieris spurium nominari: itaque sic ignominiose appellari qui ex non nupta muliere natus esset.

CIII. Spurii. Prænomina.

CIV. *Liber pater.*

Cur Baccho Liberi Patris nomē impoſuerunt? An quod bibentibus libertatem ingenerat? pleriq; enim per ebrietatem feroces, liberique nimium ſunt. Aut quia liba exhibuit? Aut vt Alexander tradit, ab eo, quod Bacchus apud Eleutheras Bœotiæ vrbem Eleutherius, id eſt, liber, dictus fuit.

CV. *Nuptiæ.*

Cur publicis feriis mos non eſt nubere virgines, nubunt tamen viduæ? An cauſa eſt, quam adfert Varro? Virgines nubere inuitas & triſtes, mulieres autem cum lætitia: feſto autem die nihil cum moleſtia, omnia lubēti animo ſunt agenda. Aut quia decori eſt virginib. nuptias earum multis præſentibus peragi, idemque viduis dedecori? primæ enim nuptiæ optandæ ſunt & in precio: ſecundæ votis recuſandæ, quod vel cum turpitudine nubunt viuente priore marito vel cum luctu, ſi is ſit mortuus. itaque viduæ ad ſuas nuptias quiete magis gaudent quam frequentia hominū & tumultu. feſtiuitates porro multitudinem ad ſe trahunt, neq; nuptiis vacare patiuntur. Aut quia feſto die raptis Sabinis virginibus bellum eſt exortum, religio ipſis inde fuit virginum nuptias feſtis diebus celebrare?

CVI. *Fortuna.*

Cur Fortunam Primigeniam Romani venerantur? An, quæ multorum eſt Romanorum opinio, Ser. Tullo ex ancilla, vt fertur, nato Romæ regnum Fortunæ beneficio obtigit? Aut potius ꝙ ipſi Romę ſui ortus initia ſuggeſſit Fortuna? Aut cauſam res habet magis ad naturaliū rerum contemplationem referendam? nimirum, omnium rerum principium eſſe fortunam, & naturam ex euentis fortuitis conſtitui, quando fortuita euenta ordinem inter ſe ſortiuntur.

CVII. *Hiſtriones Liuius initio 7.*

Cur ſcenici artifices Baccho ſacri, hiſtriones dicūtur? An veram cauſam Cluuius Rufus? Is narrat priſcis temporibus C. Sulpitio & Licinio Stolone Coſſ. peſtem Romæ graſſatā omnes ad vnum ſcenæ adminiſtros exſtinxiſſe. itaq; alios requirentibus aduenisse ex Etruria multos bonoſq; eius rei artifices: inter quos gloria & vſu artificij lōgiſſimo pręſtantem reliquis fuiſſe Hiſtrum nomine: ab eo cæteris quoque hiſtrionum nomen factum.

CIIX. *Cognatæ nō ductæ.*

Cur cognatas non ducunt vxores? An vt coniugiis augeant neceſſitudines, multoſq; ſibi parent cognatos aliis dando, ab aliis accipiendo mulieres? Aut metuentes ſibi à diſcordijs coniugialibus, quæ exortæ inter cognatos, præter coniu-

coniugum debitum amorem etiam naturæ iura essent abolitura? Aut videntes mulieribus ob imbecillitatem opus esse multis defensoribus, noluerunt cognatas ducere, vt ipsis auxilio esse possent si à maritis iniuria afficerentur?

Quamobrem flamini Diali non licebat farinam aut fermentum tangere? An quia farina alimentum est imperfectũ & crudum? nam neque mansit triticum id quod erat, neque factum est quod fieri debet, nimirum panis: sed simul & seminis vim amisit, & vsum cibi non est assecutum. Itaq; poeta farinam mylephaton translatione vsus dixit, quasi interfectum & perditum molendo frumentum. Fermentum cum ipsum natum est ex corruptione, tum farinam cui admiscetur, corrumpit, vt languidior fiat & inefficax. omninoq; fermentatio putrefactionis speciem gerit: quæ si modum excedat, plane acidam reddit & perdit farinam. CIX. *Farinæ.* *Fermentum.* *Flamen Iouis.*

Quare eidem interdictum est contactu carnis crudæ? An is mos quam longissime à crudorum esu abducit? Aut eadem quam de farina attulimus causa subest? Caro enim neque animal est, neque cibus adhuc est reddita: assatio & elixatio qualitatibus eius mutãdis formam demum aliam inducunt. recẽs autem & cruda caro neq; adspectum quidem habet purum & labis expertem, sed deformem visuique aduersum & vlcerosum. CX. *Caro.*

Cur eundem lex iubebat canis & capræ cum tactu, tum nominatione omnino abstinere? An capræ abominabãtur lasciuiam, fœtoremq;? an quod morbo comitiali animal istud obnoxium est, contagionem mali metuebant ad eos peruenturã, qui tum vescerentur capra, aut eam tangerent, cum in morbo est? Causam morbi tradunt esse angustiam meatuum per quos spiritus fertur, ob quam is sæpe intercipitur. pro argumento vsurpãt vocis tenuitatem. nam & homines morbo Herculeo correpti exilem vocem emittunt, balatui adsimilem. Cani fortassis minus adest fœtoris & lasciuiæ. quanquam sunt qui canem & arce Atheniensi, & Delo insula aiũt arceri, propter coitum in propatulo: quasi vero, boues, sues, & equi non promiscue & palam, sed intra thalamos proli dent operam! Isti verã causam ignorant. Quia canis animal est pugnax. ideo asylis & sacrosanctis prohibetur sacrificiis. in quibus omnis periculi exsors perfugium supplicibus conceditur. Veri ergo simile, est Iouis CXI. *Capra.* *Epilepsia.* *Canis.*

quoq;

quoque sacerdotem, vtpote viuum sacrumque perfugii simulacrum, ad se libere admittere quosuis supplices & deprecantes, nemine arcente aut terrente. Itaque lectulus ei positus erat ad ipsum domus vestibulum: & qui ad genua eius accidisset, is ea die à verberib. & supplicio immunis erat: ac si vinctus accessisset, soluebatur. Vincula autem foras nō per ianuam, sed de tecto in publicum proiiciebātur. Nihil vero supplicibus profuturum erat, si ita benigno, & humano se præbente flamine, canis adsistens hanc veniā petituros terruisset atque arcuisset. Enimuero canem antiqui non vsquequaque mundum esse iudicabant. nam & nulli cœlitum is immolabatur: & Hecatæ terrestri in triuio cœnæ loco missus, piacularis sacri, auertendi mala expiandique gratia facti partes obibat. Lacedæmone porro Marti, deo cædibus deditissimo, catulos insecabāt. apud Bœotos publicum est sacrificium, quo cane in duas discisso partes, per earum medium transibant. ipsi Romani Lupercalib. mense Februario cane litant. Itaque abs re non est, quod sacerdoti supremi ac purissimi numinis familiæ suæ canem aut aliquid cum eo rei habere nefas statuerunt.

Supplicandi ritus.

Canis.

CXII.

Cur eidem non licet ederam tangere, neque per viā trāsire, vbi vitium propagines in sublimi sunt prætentæ? An hæc horum sunt similia, Nō edere in curru, neque insidere chœnici, neque scopas trāscendere? non ista metuentibus aut caueri volentibus Pythagoricis, sed aliis rebus per has ambages interdicere. Ad vinum enim refertur, quod subire viti prohibetur sacerdos: scil. nefas esse eum inebriari. qui enim ebrii sunt, eorum superius capitibus est vinum, atque ea degrauat & premit: cum par sit voluptate ista superiores esse, & non vinci à vino, sed ei moderari. Ederā autem an vt sterilem & inutilem hominibus, imbecillāque & ea de causa aliis quibus innitatur opus habentē, vmbraque & virore suo multis quasi præstigiando imponentem nō voluerunt absque emolumento & frustra in domib. ali, & circumplicare se aliis stirpibus, quib. ea re nocet, solumque occupat? Hanc quidem ob rem edera & Olympiis sacris arcetur: & neque Athenis in Iunonis, neque Thebis in Veneris sacris reb. vllus ederæ syluestri locus est. Bacchanalib. aliisque id genus sacris, quorum maior pars peragitur in tenebris, adhibetur. An hoc ipso etiam signo orgia Bacchi volebant esse vetita?

Vinum.

Edera.

acchicis enim furoribus deditæ mulieres, recta ad ederam runtur, eamq; discerpunt manibus arripientes, & vorantes. ita vt non plane careat quod nonnulli dicunt, inesse spiritum ederæ, qui de statu rationis deturbet, mentemque abalienet, exagitetque, & prorsus ebrietatem à nonnullo rtam vino inducat, ac permolestam: si quis alioquin hominum ad concitationes animi furiosas, instinctuive diuinos sit procliuis.

Cur ijsdem flaminibus Dialibus permissum non est vt magistratū suscipiant aut ambiant? cum tamen & lictorem habeant, & sellam curulem, honoris gratia, vtque ferant æquiore animo magistratuum gerundorum facultatem sibi exemptam? An quia in Græcia etiam aliquibus in locis sacerdotium dignitate regno cum æquale esset, repulsam passis sacerdotio dignati sunt? Aut potius, quod cum certæ ordine definitæ essent sacerdotum actiones, regum vero ordine carentes & infinitæ, fieri non poterat vt qui rex simul sacerdosque esset, diuersi generis in eundem temporis articulum incidentibus negocijs vtrunque procuraret: sed necesse erat futurum vtroq; vrgente alterum omitteret, itaque interdum deos rite non coleret, interdum ciuibus esset damno? Aut quod in magistratus humanos intuentes, cum non minus necessitate eos, quam potestate administrari obseruarent: populique principem (quod de medico Hippocrates pronunciauit) multa horrenda adspectu videre, multa tangere, & ex alienis miserijs pro fructu suas capere molestias: impium rati sunt istum dijs sacrificare, & auspicem esse diuini cultus, qui damnationibus & capitalibus, hoque finitis supplicijs ciuium (non raro etiam cognatorum & domesticorum, vt Bruto vsu venit) interfuisset. CXIII.

Magistratus medico similis.

QVAESTIONES GRAECAE.

QVI sunt apud Epidaurios conipodes & artyni? Rem publicam tractabant CXXC. viri. Ex his senatores deligebant, quos appellabant Artynos. maior porro populi pars ruri solebat versari. vocabantur autem conipodes, quasi pulueripodes, quod agnoscerentur è pedibus pulerulentis, quoties in vrbem veniebant. I.

Quæ est apud Cumæos Onobatis? nomen hoc à con- II.

scenso

Adultera pœna.

ſcenſo aſino eſt factum. Deprehenſam in adulterio mulie rem in forum producebant, & in lapide omnibus conſpi cuo ſiſtebant, deinde aſino impoſitam circa vrbem circum ducebant, poſtea rurſum in eodem lapide adſtare coactā infamis per totam habebatur vitam, & vocabatur onoba tis. lapidem autem ob eam rem vt pollutum abominaban tur. Magiſtratus etiam apud hos fuit, qui phylactes diceba tur à cuſtodiendo. Eum qui gerebat, reliquo tempore car cerem cuſtodiebat. Nocturno autem concilio in ſenatum veniens, manu iniecta reges educebat, ac detinebat done occculte latis ſuffragijs de ijs iudicaſſet ſenatus, iniuſten agerent necne.

III. Quæ eſt apud Solenſes Hypeccauſtria? Sic appellaban Mineruæ antiſtitam, quod auerruncandorum malorun gratia certis quibuſdam ſacris operatur.

IV. Qui ſunt Cnidijs Amnemones, & quis Apheſter? Ex opti matibus viri LX. delecti erant, quibus per omnem vitā tan quam inſpectoribus vtebantur, & eorum ſummis in nego cijs autoritatem ſequebantur. Amnemones, id eſt, imme mores dictos ſuſpicari licet, quod factorum rationes ab ij non exigebantur: aut potius me hercle, quod plurimun valerent memoria. Apheſter autem dicebatur, qui ſenten tias interrogabat.

V. Qui ſunt apud Arcades & Lacedæmonios chreſti, id eſt boni? Lacedæmonij Tegeatis recōciliati, fœdus pepigerūt & communem columnā ad Alpheum poſuerunt: in qua in ter alia fœderis capita hoc ſcriptum erat, Meſſenios regio ne pellunto, Neminē bonum faciunto. Hoc Ariſtoteles in terpretans, ait eo ſignificari Tegeatarum neminem deber interfici, qui auxilij cauſa Laconicis rebus ſtuderet.

Hordeum in ſacrificijs.

VI. Quis eſt apud Opuntios Crithologus? vox hordeum le gentem deſignat. Græcorum pleriq; in vetuſtiſſimis ſacrifi cijs hordeo vtebantur, primitias eius ciuibus offerentibus Præſidi itaq; ſacrorum, & primitias iſtas colligēti, hoc no men factum eſt. duos autem habebant ſacerdotes: vnum qui deorum, alterum qui geniorum ſacra adminiſtraret

Quæ ſunt ploiades nebulæ? quæ maxime imbrem cōce ptum haberent, & circūagitarētur, ſic appellabātur. Theo phraſtus libro de ijs quæ in ſublimi fiunt quarto: Ploiades, inquit, nebulæ ſunt, & quæ conſiſtunt. immobiles autem &

colo-

colore albo differentiam quandam materiæ indicant, neque in aquam neque in ſpiritum conuerſæ.

VIII. Quis eſt Bœotorum Platychætas? Sic appellabant ædibus agriſve ſuis vicinos & conterminos, tanquam plurimum poſſidentes. apponam autem vnam vocem ex lege theſmophylacij ſeu archiui, cum ſint plura vocabula. *

IX. Quis eſt apud Delphos Hoſioter, & cur vnum de menſibus appellant Byſium? Hoſioter eſt victima quæ immolatur cum creatur Hoſius. (vox ſanctum notat) Quinque autem ſunt hoſij per omnem vitam, multiſq; in rebus adſunt vatibus, atque vna etiam ſacrificant: quippe à Deucalione genus crediti trahere. Byſius menſis, vt pleriq; putant, Phyſius eſt, à naſcẽdo ſic dictus. eſt enim veris initio, quo tempore pleraque naſcuntur & germinant. Sed res ita non habet. Non enim Delphi B littera pro Ph vtuntur (vt Macedones, qui Bilippum, Balacrum, Beronicã dicunt, quæ ſunt Philippus, Phalacrus, Pheronice) ſed loco litterę P ſoliti batein dicere & bicron, quæ ſunt patein & picron. Eſt ergo Byſius dictum pro Pyſius, quod eo menſe deum ſcitantur. Atque hęc ſententia conuenit cum antiquis Delphorũ obſeruationibus. Mẽſe enim iſto oraculum primo exſtitit, ſed ſeptimanam iſtam deo natalitiam putãt, polyphthonumque nominant, non à coquendis phthoibus, quod eſt placentæ genus, ſed quod multa tum reſponſa deus edat. Sero enim cepit ſingulis menſibus oracula requirẽtibus reſpondere, antiquitus ſemel duntaxat in anno vaticinabatur Pythia, idq; iſta die: vt Calliſthenes & Alexãdridas tradiderũt.

X. Quid eſt phyximelum? planta eſt exigua & humi iacens, cuius germina pecus inambulans conculcat atque affligit, & incrementum impedit. cum itaque ſe ſubijcit, & ad iuſtam magnitudinem peruenit, euitatis ouium iniurijs ac damnis, phyximelum dicitur. teſtis Æſchylus.

XI. Qui ſunt apoſphendoneti? quaſi fundarum telis pulſos diceres. Corcyram inſulam Eretrienſes incolebant, Charicrate autem à Corintho cum copijs profecto, bello ab eo victi, conſcenſis nauibus domum verſus nauigarunt. ciues re mature animaduerſa, arcuerunt eos patria, fundiſq; impetentes egredi in terram non ſunt paſſi. Cum itaq; neque perſuadere hominibus rigidis, neq; vim facere multitudini eorũ poſſent, in Thraciam nauigauerunt. Ibi loco occupato,

to, quem prius coluisse Methon Orphei de posteris vnus fertur, vrbem Methonam nominauerunt. ipsi à vicinis aposphendoneti sunt appellati.

XII. *Delphica sacrificia.* Quid est apud Delphos Charila? Delphi tres deinceps nono quoque anno agunt solennitates, Septerium, Heroida, Charilam. Septerium imitationem habet pugnæ Apollinis cum Pythone, & à pugna fugæ dei ad Tempe, aut persecutionis. alij enim fugisse eũ ferunt, quod peracta cæde opus expiatione haberet: alij Pythonem sauciũ & fugientẽ via, quæ nunc sacra dicitur, cum insequeretur, superuenisse ei recens è vulnere mortuo, & funerato à filio, cuius nomen Æx, id est, capra, perhibent. Septerium ergo harum, aut similiũ rerum imitatio est. Heroidis pleraque fabulosam habent rationem, Thyadibus notam: ex ijs quæ aguntur, liquido quis excitationem Semeles conijciat repræsentari. De Charila hæc traditur fabula. Fame ob anni siccitatẽ vrgente Delphos, cum liberis ex vxoribus ciues ad fores regis supplices venerunt. Is farina & leguminib. notiores sibi (nõ enim omnibus sufficiebat) impertijt. puella autem paruula cum accederet orba parentibus, & instaret petendo, calceo malam eius percussit, calceumque in faciem eius coniecit. hæc, vt erat animo minime abiecto, pauper alioquin & deserta, è medio se subduxit, cinguloque soluto fauces illigãs sese suspẽdit. Tum crescente penuria, & morbis accedentibus, Pythia regi respõdit, Placãdos esse manes Charilæ virginis quæ ipsa sibi mortẽ consciuisset. Vix tandem inuestigato id nomen puellæ quæ alapam accepisset fuisse, piaculare quoddam sacrificium peregerũt, quod etiamnum nono quouis anno fit. præsidet rex, & farinã leguminaq; impertit omnibus & peregrinis & ciuibus. infertur puerile simulacrum Charilæ. postquam omnibus datum fuit, rex id calceo ferit: quæ autem Thyadum est princeps, simulacrũ ad confragosum defert locum, ibique collum fune cingentes simulacri, id defodiũt: vbi olim Charila sepulta fuerat.

XIII. Quid est mendicatoria caro apud Æneianes? Sępius migrauerunt Æneianes. Principio enim cum habitarẽt circa Dotium campum, inde à Lapithis ad Æthicas fuerunt expulsi. Post Molossiæ regionem quæ est circa Auum occuparunt, vnde ijs nomen Parauæi factum fuit. Deinde Cirram obtenuerũt. vbi cum iussu dei regem Oenoclum lapidibus

dibus obruissent, in regionem Inacho amni adiacentem descenderunt, quæ tum ab Inachijs & Achiuis tenebatur. His erat oraculum datum, fore vt si partem agri darent, vniuersum amitterent:illis,potituros esse,si à volentibus acciperent. Tum Temo primi inter Æneianes nominis vir, pannis obsitus,peramque gestans in morem mendici,se ad Inachios contulit. cui cum ludibrij causa rex glebam terræ tribuisset stipem petenti,acceptam eam in peram coniecit, munereque optime contentus isto sese subduxit,nihil porro exigens. seniores hoc mirari, & in memoriam reuocare oraculum,regem adire, hortarique,ne rem negligeret, sed hominem apprehenderet. Temo animaduertere quid ij cogitarent, fugaque data ad suos euadere, vota Apollini hecatomba. Secundum hæc singulari prœlio reges congressi sunt. ibi cum Hyperochum Inachiorum regem videret comite cane contra se venire Phemius Æneianum rex, iniuste agere dixit qui socium ad pugnam adduceret: & auertentem se canis abigendi gratia lapidis iactu interfecit. Sic Æneianes potiti ea ditione, pulsis Inachijs atque Achæis, lapidem istum tanquam sacrum colunt, eique rem sacram faciunt,ac adipe hostiæ eum tegunt.cumque Apollini hostiam persoluunt, Ioui taurum immolantes,partem carnium eximiam Temonis posteris tribuunt, ac mendicatoriam carnem appellant.

Astute factum.

XIV. Quinam sunt apud Ithacenses Coliadæ, & quis Phagilus?Aduersus Vlyssem procorum ab ipso necatorũ necessarij seditionem mouerunt. arbiter adscitus ab vtraque parte Neoptolemus, iudicauit debere Vlyssem vt sanguine inquinatum exsulare Cephallenia, Zacyntho, atque Ithaca: socios autem & familiares procorum quotannis pro damno rei familiari Vlyssis illato,ei pendere multam.Itaque Vlysses in Italiam commigrauit, multam filio dedicauit, eiq; ab Ithacensibus solui iussit.erat autem farina,vinũ,faui mellis,oleum,sal,& victimę adultiores phagilis.Cęterũ Aristoteles phagilum ait esse agnum. Porro Eumeum cum suis Telemachus libertate donatum ciuibus inseruit: estque ab Eumeo Coliadarũ genus, à Philœtio Bucoliorum.

XV. Quæ est canis lignea apud Locros? Locrus Physcij F. Amphictyonis N. ex Cabia filium habuit Locrũ, cum quo postquam in discordiam incidit, magno ciuium numero

assumpto oraculum de colonia deducenda cōsuluit: tulitque responsum ibi se vrbem condere debere, vbi morsus esset à cane lignea. Mari traiecto rubum caninum (sic cynos baton exprimo frutricem spinosum) calcauit, vulnereque vexatus, per aliquot dies ibi commoratus, regionis natura cōsiderata, Physcenses, Hiantheiamque condidit, vrbesque alias quæ à Locris deinde Ozolis cultæ sunt. Ozolas autem quasi fœtidos si diceres, Locros alij propter Nessum putant dictos, alij propter Pythonem, qui à mari eiectus in regionem Locrorum, ibi computruerit. alij fœtorem eos contraxisse putant, quod pelles ouium ac caprarum pro vestitu gererent, & plerunque inter caprarum greges viuerent. Alij contra sic dictos quasi fragrantes autumant, quod regio ipsorum floribus abundet è quorum numero est etiam Architas Amphissensis, qui sic scripsit:

Vitiferam innumeris fragrantem & odoribus illam
Macynam iucundam.——

XVI. Quid rei est, quod Megarenses aphabroma vocant? Nisus rex Megaridis, quæ ab eo Nisæa fuit cognominata, è Bœotia vxorem duxit Abrotam, Onchesti filiam, Megarei sororem, mulierem insigniter prudentem iuxta atque pudicam. Eam vita functam Megarenses vltro luxerunt. & Nisus vt æternum ei monimentum conficeret, ossa ipsius quas ea gessisset vestibus amiciri iussit, & ab eius nomine aphabroma appellauit. Videturque gloriam mulieris deus defendisse. nam Megarides fœminæ cum vestem mutare sæpius statuissent, semper prohibuit.

XVII. Quid est doryxenus? Antiquitus Megaris regio colebatur per pagos, in quinq; partes distributis ciuibus: dicebātur autē Heraenses, Piraenses, Megarenses, Cynosurenses, & Tripodiscæi. Hos cum Corinthij (qui semper Megaricā in suam redigere potestatē conati sunt) in bellū ciuile coniecissent, id tamen æquitatis studio ab ijs placide fuit ac socialiter gestum. Agricolis enim nemo quisquam faciebat iniuriā. qui captus esset, certo se precio redimere opus habebat, quod non ante exigebatur quam esset dimissus. captiuum enim qui ceperat, domum abducebat, impertitusq; eum sale & mensa sua, domum dimittebat. qui precium sui redimendi afferebat, is laudabatur, & amicus eius qui ceperat ipsum perpetuus manebat, ac pro captiuo doryxenus, id est ho-

est hospes hasta bellica partus appellabatur qui fraudem solutioni fecisset, non apud hostes modo, sed etiam apud ciues infamis ob iniusticiam & perfidiam habebatur.

Quid est palintocia? Megarenses cum eiecissent tyrannũ XVIII. suum Theagenem, non diu ciuilem tenuerunt modestiam; mox oratoribus nimiam eis & merã propinantibus (vt Platonico more loquar) libertatem omnino corrupti, cum alijs in rebus petulanter diuites tractauerunt, tum in ædes *Megarensiũ* eorũ venerunt, vtq; sibi splendidum appararetur conuiuiũ *petulantia.* postularunt: ac si repulsam paterentur, vim libidinemq; in omnes exercuerunt. Deniq; facto plebiscito, à feneratoribus fenora quæ ipsis persoluerant repetiuerunt: & factum hoc à receptione fenorum palintociam dixerunt.

Quænam est Anthedon, de qua Pythius dixit, XIX.

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens:

neq; enim Bœotiæ Anthedon vini ferax est multi? Calauria antiquitus dicta fuit Irene à fœmina Irena, quã fabulantur natã Neptuno & Melantheia Alphei filia. Postmodo cum Anthes Hyperesq; cum suis ibi habitarẽt, dicta fuit Anthedonia & Hypereia. Oraculũ, vt Aristoteles tradit, tale fuit:

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens,
Aut Hyperæ sacræ, quod ibi sine fæce bibisses.

Mnasigeito autem scribit, Anthum Hyperæ fratrem etiamnum infantẽ fuisse amissum, Hyperemq; vagatũ eius quærendi causa, Pheras ad Acastum aut Adrastũ venisse, vbi tum forte Anthus seruus à poculis erat. hunc in conuiuio fratrem, cui poculum præbebat, agnouisse & clam ei dixisse,

Fæcatum bibe vinum, vt non Anthedone degens.

Quid sibi volunt tenebræ apud quercum, quæ Prienæ XX. memorantur? Samij & Prienæi bello commisso, mediocribus inuicem damnis se affecerunt. collatis autem signis, Prienæi Samios mille trucidauerunt. septimoq; post anno cum Milesijs pugna congressi ad locum qui Quercus dicitur, optimos primosque ciuium amiserunt, quo tempore Bias Priena in Samum missus legatus claruit. Cum autem Prienęas mulieres calamitas hęc grauiter perculisset, exsecratio & iureiurandum maximis de rebus constitutum est per tenebras ad quercum: quod ibi liberi, parentes, viriq; earum mortem oppetijssent.

Qui sunt qui apud Cretenses dicuntur katakautæ? Tyr- XXI.

rhenos ferunt, qui quo tempore Imbrum ac Lemnum tenuerunt, Athenienſium filias & vxores è Braurone rapuerunt, ſedibus pulſos in Laconicam veniſſe, & cum eius regionis mulieribus tantum habuiſſe commercij, vt etiam liberos ex ijs procrearent. Ob ſuſpicionem vero & calumniã coactos Laconica cum vxoribus & liberis excedere, Polli & Fratre ducibus, in Cretam appuliſſe. ibi bellum cum incolis gerentes, multos qui in pugnis cecidiſſent inſepultos iacere paſſos fuiſſe, cum & humare initio ob bellum & pericula non vacaret, & poſtea cadauera tempore corrupta & putredine ſoluta tangere. Ibo Pollin excogitaſſe honores quoſdam & priuilegia immunitateſque, quarum alias ſacerdotibus, alias cadauerum ſepultoribus tribueret, vtq; perpetua iſta eſſent, dijs Manibus ea conſecraſſe: ſortitum deinde cum Fratre ſuper ijs fuiſſe. Itaq; alijs nomẽ ſacerdotum, alijs caracautarum à cremandis cadaueribus obtigiſſe. vtroſq; ſeorſim ſuam rempub. habere. Cumq; Cretenſes mutuo furtis & rapinis ſe infeſtent, ad alias humaniter ipſis conceſſas immunitates id quoq; accedere, quod ab ijs omnia id genus maleficia abſtinentur.

XXII. Quid rei eſt puerorum ſepulcrum apud Chalcidenſes? Cothus & Æclus Xuthi FF. in Eubœam habitatum venerunt, cum Æolenſes pleraſq; inſulæ eius partes obtinerent. Oraculum autem Cotho datũ erat, ſi emiſſet terram, fore vt rebus vteretur ſecundis, hoſteſq; ſuperaret. Facta exſcenſione, mox incidit in pueros ludentes apud mare. quibus ſe cum addidiſſet ſocium, ac multa peregrina ludicra monſtrauiſſet, vt ſenſit ea ipſos cupere accipere, negauit ſe alia lege daturum, quam ſi terram ab ipſis accepiſſet. pueri proinde terram humi ſublatam ei dederunt, ludicriſq; acceptis diſceſſerunt. Æoles re comperta, cum hoſtes nauibus contra ipſos adueherentur, ira doloreq; conciti pueros interfecerunt. Sepulti ſunt iuxta viam, qua ex vrbe ad Euripum itur, locuſq; Puerorum ſepulcrum dicitur.

XXIII. *Caſtores.* Quis eſt Argis Mixarchagetas, & qui ſunt Elaſiæ? Mixarchagetam appellãt Caſtorem, & apud ſe putant ſepultum. Pollucem autem colunt vt vnum de dijs Olympijs ſeu cœlitibus. Iam quidam ſunt de poſteris Alexidæ Amphiarai filiæ, morbum comitialem auertere cum exiſtimentur, à depellendo Elaſiæ dicuntur.

Quid

Quid est Encnisma Argiuorum? Qui cognatum aut familiarem amisisset, solebat statim à luctu rem sacram Apollini facere, ac xxx. post diebus Mercurio. Existimant enim sicut corpora mortuorum terra, ita à Mercurio animas excipi. Apollinis autem ministro hordeum dãtes, carnem hostiæ accipiunt, ignemq; vt pollutum exstinguentes, aliunde nouum accendunt, quo carnem eam coquant, eamque encnisma appellabant à nidore ducta voce. XXIV.

Quid significant alastor, aliterius, palamnæus? non enim fides habenda est aliterios dictos perhibentibus, qui famis tempore obseruant molentes (hos Græci vocant alûntas) & farinam diripiunt. Verum est alastor qui perpetrauit alasta, id est, obliuioni nunquam mandanda, sed diuturnam habitura memoriã alterius, quem vitare (aleuasthæ) ob improbitatem conuenit. Hæc Socrates ait facinora in tabulis æreis inscripta fuisse. XXV.

Quo sensu fit, quod qui Æno bouem Cassiopæam abducunt, iis virgines quæ eos deducunt vsque ad fines, accinunt XXVI.

O vtinam in dulcem nunquam patriam redeatis!

Æneianes primum à Lapithis pulsi circa Æthiciam, deinde apud Molossidem & Cassiopæam habitauerunt. quæ regio cum nulli esset ipsis vsui, molestosq; p̃terea haberent vicinos, in Cirræum campum Onoclo rege ducente transiuerunt. vbi cum grauis siccitas & crebra vrgeret, oraculo (vt fertur) iussi Onoclum interfecerunt, rursumque vagati, eam occupauerunt regionem, quam nunc obtinent bonam & feracissimam. itaque non iniuria à diis petunt ne vnquam in patriam antiquam redeundum sit, sed lętis rebus ibi permanendum. *AEneianes.*

Cur ad Rodios in sacellum Ocridionis non ingreditur præco? An res ita habet? Ochimus Cydippen filiam despondit Ocridioni. sed Cercaphus Ochimi frater, cũ amore puellæ laboraret, præconi (nã per hos accersi sponsas moris erat) persuasit, vt sponsam acceptam sibi adduceret. quo facto Cercaphus cum puella profugit: & Ochimo demum iam sene facto rediit. Rodii itaque sanxerunt, iniuriæ istius causa, ne quis præconum intraret in sacellum Ocridionis. XXVII. *Præco sponsam accersit.*

Cur apud Tenedios in Tenæ fanum tibicini intrare, ibidemque Achillis nomen proferri non licet? Cum nouerca Tenem hunc solicitasset de incesto concubitu, Molpus ti- XXVIII.

bicen falſum teſtimonium contra Tenem dixit. quo factum eſt vt Tenes cum ſorore profugere in Tenedum ſit coactus. Achilli porro (vt aiunt) Thetis mater ſeuere mandauerat ne Tenem, quippe Apollini carum, necaret, vnique famulorum negocium dederat, vt animum aduerteret, Achillemque moneret, ne per imprudentiam Teni necem inferret. Sed cum Achilles Tenedum populans ſororem Tenæ, vtpote formoſam, inſequeretur, Teneſque obuiam iens pro ſorore propugnaret, eaque fuga elapſa ipſe eſſet interfectus: Achilles re cognita famulum occidit, quod præſens eum nõ monuiſſet, Tenemque ſepeliuit. huius fanum eſt hodieque, in quod neque tibicen intrat, neque Achillis in eo nomen auditur.

XXIX. *Prudens factum.* Quis eſt apud Epidamnios poletes? Epidamnii Illyriorum vicini, cum ſuos ciues cum iſtis commercia agitantes viderent deteriores fieri, & ea de cauſa ſibi à nouis rebus metuerent, ad contractus & permutationes iſtas quotannis vnum ſpectatæ vitæ ciuem delegerunt, qui ad barbaros commeans omnium ciuium nomine cum his negociaretur, poletesque ab iſto commeatu diceretur.

XXX. Quænam eſt ad Thraciam Aræni acta? Andrii & Chalcidenſes cum ſedium petendarum cauſa in Thraciam nauigaſſent, Sanen vrbem communi iure proditione deditam ceperunt. *Acanthus.* audito autem Acanthum à barbaris deſertã, duos miſerunt eo exploratores. qui cum ad vrbem acceſſiſſent, hoſteſque plane profugiſſe deprehenderent, Chalcidenſis prior excurrit tanquam ciuibus ſuis vrbem occupaturus. at Andrius cum eum curſu non aſſequeretur, haſtam coniectam valido ictu vrbis portæ infixit, ac ſe haſta Andriis vrbem eam præcepiſſe pronunciauit. Orta hinc diſcordia, quæ tamen in bellum non erupit, ita conuenit inter partes, vt Erythræis, Samiis, ac Pariis arbitrium diſceptatioq; cõtrouerſiæ deferretur. hîc cum Erythræi ac Samii ſecundum Andrios litem dediſſent, Parii autẽ Chalcidenſium cauſam probaſſent: eo loco Andrii conceptis verbis Parios deteſtati ſunt, ſeque nullum poſtmodo dandarum aut accipiendarum mulierum commercium cum illis habituros pronunciauerunt. Itaque litus illud Aræni appellarunt, cum ante Draconis diceretur.

XXXI. Cur theſmophoriis ſacris Eretrienſium mulieres non ad ignem

ad ignem carnes, sed ad Solem assant? neque Calligeneiam inuocant? An quia captiuis quas à Troia abduxit Agamemno vsuuenit vt ibi thesmophoria cum facerēt, tempestate ad nauigandum apta oblata subito auectæ sunt, imperfecto sacrificio?

Qui sunt Milesiis aeinautæ? Thoante & Damasenore ty- XXXII.
rannis deiectis, duæ Mileti sodalitates vrbem obtinuerunt, quarum altera Plontis, altera Cheiromacha dicebatur. cum autem potentes præualuissent, rerūq; summam ad se transtulissent, deliberaturi de maximis negociis in nauigia ingressi, ac longe à terra prouecti, facto decreto reuerterunt. hinc illis aeinautarum nomen, id est, sempernauigantium.

Quamobrē Chalcidenses locum qui ad Pyrsophium est, XXXIII.
acmæôn lescham, id est, ætate vigētium conuentui ac confabulationibus destinatum publice locum, appellāt? Nauplium ferunt persequentibus ipsum Achæis supplicem factum Chalcidēsibus, qua diluisse crimina, qua alia vicissim Achæis obiecisse: Chalcidenses nequaquam de eo dedendo cogitasse: sed metuentes ne dolo interficeretur, præsidium ei adolescentum ætate vigentium addidisse, eoque in loco constituisse.

Quis est qui bouem benefactori immolauit? Apud Itha- XXXIV.
cam in statione erat nauis piratica, in eaq; senex cum testis picem continentibus. Ad hanc forte fortuna portitor appulit Ithacensis, nomine Pyrrhias qui senem nullius sui commodi causa, sed precibus ac miseratione illius inductus redemit, cadorum etiam nōnullis hortatu eius emptis. Postquam discessu prædonum data est licentia, senex Pyrrhiam ad fictilia ista adduxit, ostenditque multum auri argentiq; pici permixtum. Ita Pyrrhias subito ditatus, cum aliis officiis senem coluit, tum bouem ei immolauit. Hinc prouerbio dicunt, Nemo bene merito bouem immolauit præter Pyrrhiam.

Cur Bottiæorum puellis mos fuit choreas ducentib. di- XXXV.
cere, Eamus Athenas? Cretenses, vt perhibetur, ex voto primitias hominum Delphos miserunt. Missi cum viderent nullam ibi rerum copiam esse, inde in coloniam profecti primum incoluerunt Iapygiam, post Thraciæ istam partē, quæ Bottiæorum dicitur, obtinueruut, permixtis Atheniensibus. Apparet enim adolescentes, qui tributi nomine

ab Athenienſibus mittebantur, à Minoe non fuiſſe interfectos, ſed pro ſeruis detentos. horum ergo aliqui facti & habiti Cretenſes, vna cum reliquis Delphos miſſi erant. Itaq; Bottiæorum filiæ gentis ſuæ memoriam celebrantes in feſtiuitatibus canebant, Eamus Athenas.

XXXVI. Cur Eleorum mulieres Bacchum in ſacro carmine hortantur vt bubulo pede ad ipſas accedat? ac bis accinunt, Digne taure? Hymni hæc eſt forma: Veni heros Bacche maritimum ad templum ſanctum cum Gratiis, ad tēplum pede

Bubulus pes. bubulo. An quia bouigenam nonnulli & taurum cognominant Bacchum? Aut bubulo dicunt pro magno? ſicut boopin poeta dixit magnis præditam oculis, & bugaium qui ſe glorioſe iactaret. Aut potius, quia pes bouis innoxius eſt, cornua damnoſa, ſic deum hortantur vt lenis veniat atque innoxius? Aut quia multi hunc deum aratri & ſationis inuentorem fuiſſe putant?

XXXVII. Cur Tanagræis ante vrbem locus eſt, nomine Achilleum? inimicitia enim ei potius cum hac vrbe quam amicitia fertur interceſſiſſe, vt qui inde matrem Pœmandri Stratonicā rapuerit, & Aceſtorem Ephippi F. interfecerit. Pœmander itaque Ephippi pater cum Tanagrica regio etiamnum per pagos habitaretur, in Stephonte (loci hoc nomen eſt) ab Achæis oppugnatus quod ſocium expeditionis ſe addere nollet, noctu eo loco deſerto Pœmandriam muro muniit. aderat ei Polycritus architectus, qui opera eius contemnens atque ridens, foſſam tranſiliit. iritatus Pœmander ſaxū grāde, quod ibi occultatum erat antiquitus, nocturnis quibuſdam ſacris impoſitum, arripuit, eoque ferire Polycritū volens, iactu aberrante filium Leucippum ictum interfecit. Erat itaque ei è Bœotia profugiendum, & peregre alicuius ad lares ſupplicandum: verum id impreſſio ab Achæis in Tanagricam iam tum facta reddebat difficile. Itaque Ephippum filium ad Achillem ſupplicatum miſit. Ephippus cum Achilli vt veniret perſuaſit, tum Tlepolemo etiam Herculis F. ac Peneleo Hippalcmi F. omnes ipſi genere propinquos. ab his Pœmander Chalcidem deductus, ibique apud Elephenorem à cæde expiatus, honorem viris habuit, omnibusque ſacra loca adſignauit, quorum nomen ſuum retinuit Achilleum.

XXXVIII. Qui ſunt apud Bœotos pſoloeis, & æoleiæ? Minyæ filias

ferunt

ferunt Leucippam, Arsinoam, & Alcanthoam furore correptas esum humanarum carnium appetiuisse. sortitasq; munus tradendi ad necem filii, ac obtigisse Leucippæ vt filium Hippasum traderet: hũc ab iis fuisse discerptum. Hinc maritos ipsorum, quia præ luctu & dolore vestibus vterentur fœdis, psoloeis dictos quasi caliginosos à squalore: ipsas autem æoleias, tanquam oloas, id est diras. Atq; etiamnũ earum posteritatem his afficiant nominibus Orchomenii: & quotannis fugantur festis Agrioniis à sacerdote Bacchi stricto gladio, licetq; deprehensam interficere. & quidem necauit nostra ætate Zoilus sacerdos. Verum ea res infelix ipsi vrbique fuit. nam & Zoilus leui admodum ex vlcere in diuturnum lapsus morbum computruit ac decessit: & Orchomenii in causis publicis damnati multatique sacerdotium à familia transtulerunt, deligereque ex tota multitudine optimum instituerunt. *Furoris exemplum.*

XXXIX.

Cur qui spõte sua in Lycæum intrant, lapidibus obruuntur ab Arcadibus, qui per imprudẽtiam, Eleutheras deportantur? An quasi liberatis hoc modo hisce sermoni fides paratur? vt similis sit locutio, Ad Eleutheras, qualis est:

In regionem Amelûs.---- &

Ad sedem venies Aresantis.---

Aut fabulam sequi præstat? quoniam soli de Lycaonis filiis Eleuther & Lebadus facinoris, quod in Iouem molitus fuit pater, insontes fuerunt, & in Bœotiam fugerunt: vnde & Lebadensibus ius ciuitatis cum Arcadibus intercedit. ergo Eleutheras relegant, qui in Ioui sacro & inaccesso loco imprudẽtes rei fuerunt. Architimus in Arcadicis scribit quosdam qui Lycæum intrassent per ignorantiam, ab Arcadibus traditos fuisse Phliasiis, ab his Megarensibus. inde cum Thebas mitterentur apud Eleutheras fuisse imbre, tonitribus, aliisque cœlestibus denunciationibus detentos. atque inde etiam loco nomen Eleutheras factum nonnulli affirmare. Quod autem Lycæum ingressus vmbram nullam à se iacere putabatur, falso dictum est, quantumuis creditum. An fieret hoc, quod aer se in nubes cogeret, ac quasi tetricum vultum propter ingressos indueret? aut quia necatur ingressus? nam occisorum animas aiunt Pythagorici neq; vmbram iacere, neque conniuere. Aut quod sol vmbram gignit, lex autem solem adimit intranti? atque hoc inuolu-

cro tectũ proponunt. Ceruus enim vocatur qui intrauit. & hac de causa Cantharionẽ Arcadem, qui ad Eleos bellũ Arcadibus facientes perfugerat, ac cum præda per Lycæum transiuerat, bello soluto Spartani, ad quos ab Eleis se cõtulerat, Arcadibus tradiderunt, iubẽte deo ceruum reddere.

XL. Quis est Eunostus heros Tanagrę, & cur lucum eius intrare mulieribus nefas est? Elieus Cephisi & Sciadis F. pater Eunosti fuit, cui nomen impositũ ab Eunosta nympha, quæ eum enutriuerat, aiunt. Hic Eunostus vt honestus & iustus, ita pudicus etiam fuit atq; austerus. Eius amore captam ferunt Ochnam vnam de coloni filiabus, cõsobrinam suam. à qua solicitatus ad cõcubitum, auersatus mulierem & conuicio insectatus, ad fratres eius abiit querelam de ipsa propositurus. sed Ochna Eunostum occupauit apud fratres accusare, vique se ab eo compressam mentiri: obtinuitque vt Ochemus & Leo (hi enim erant fratres eius) adolescentem per insidias exceptum interficerent. Percussores filii Elieus in vincula condidit. Ochna autem pœnitentia facti animique perturbationibus compulsa, simul vt se molestia ob amorem concepta exoneraret, simul fratrum miseratione ducta, rem vt erat Elieo vera narratione, isq; porro Colono exposuit. Colono iudice sententiam ferente, fratres Ochnæ solum vertere. Ochna præcipitem sese dedit: sic refert Myrtis Anthedonia poetria. Eunosti autem sacrarii & lucus ingressu atq; etiam accessu ita diligenter arcebantur mulieres, vt si quando terræmotus, siccitates, aliave ostẽta accidissent, quod factum est sæpe) Tanagræi studiose atque adeo curiose inquisiuerint, numnam mulier aliqua fefellisset loco isti propinquans. & fuerint qui dicerent, è quibus est Cleidamus vir illustris, obuiam sibi factum esse Eunostum, lauandi gratia ad mare accedentem, quod lucum ipsius mulier quædã intrauisset. Sane Diocles in commentario de sacellis edictum refert Tanagræorum de iis, quæ Cleidamus renunciasset.

XLI. Vnde in Bœotia apud Eleonem fluuius, Scamander dictus est? Deimachus Eleonis F. cum Hercule, cuius erat socius, ad Troiam oppugnandam fuit profectus. quod bellum cum, vt fit, traheretur, Glauciam Scamãdri filiam, quæ ipsum deperibat, admisit, grauidamque fecit: post ipse in pugna aduersum Troianos occubuit. Glaucia metuens ne

admiſſi comperiretur, ad Herculem confugit, eiq; amorem ſuum, & habitam cum Deimacho conſuetudinem narrauit. Hercules, quod & mulierem miſeraretur, & genus viri probi ſibique familiaris ſupereſſe cuperet, in naues Glauciam recepit: cumq; filium partu enixa eſſet, cum eo adductam in Bœotiam Eleoni tradidit. Ei filio Scamandri impoſitũ eſt nomen, regnauitq; iis locis. & Inachum fluuium à ſe Scamandrum, proximum amnem de matris nomine Glauciam appellauit, fontem vxori cognominem eſſe iuſſit Acidusæ, ex qua tres habuit filias, quas Virginum nomine etiamnum colunt.

XLII. Vnde tractum eſt prouerbium, Iſthæc rata eſto? Dinon Tarentinorum dux, vir bello præclarus, cum ciues quandam ipſius ſententiam manuum (vt fit) elatione improbaſſent, ac præco ſententiã quæ viciſſet proclamaret: ipſe manum ſurſum intendens, Hæc vero (aiebat, ſuam ſententiam innuens) melior eſt. Sic narrauit Theophraſtus. Apollodorus in Rhytino addit, cum præco dixiſſet: Hæc ſuffragia habet plura, ſubieciſſe: Hæc autem meliora: & pauciorum ſententiam iuſſiſſe ratam eſſe.

Vincat melior pars maiorem.

XLIII. Vnde vrbs Ithacenſium Alalcomenæ appellatur? Quod Anticlea virginitate per vim à Siſypho erepta Vlyſſem concepit. hoc plures afferunt. Iſter Alexandrinus in ſuis commentariis retulit, nuptam Anticleiam Laertæ & adductã ad Alalcomeneium quod eſt in Bœotia, Vlyſſem peperiſſe indeque eum quaſi vrbis nomen commendantem poſteris, in qua eſſet natus, Ithacæ vrbem eodem nomine donaſſe. *

XLIV. Qui ſunt qui in Ægina monophagi dicuntur? Æginetarum qui ad bellum Troianum ſunt profecti, magna pars in prœliis, maior in mari vi tempeſtatum periit. Cum itaq; paucos ſuperſtites neceſſarii recepiſſent, viderentque reliquos ciues in luctibus ac mœrore eſſe, rati ſunt, neque gratulandũ publice, neque palam diis ſacrificandum: ſed domi ſuæ ſinguli eos qui ſeruati erãt couiuiis comiter excipiẽtes, patres, cognatos, fratres, aut familiares, ipſi mẽſis miniſtrauerũt, alieno nemine in domũ admiſſo. Eam rem repræſentantes, ſacrificiũ Neptuno celebrant, quod Thiaſi dicitur, vbi ſeorſim per ſedecim dies cõuiuia agitãt nullo adhibito ſeruo. deinde Veneri operantes, finem feriis imponunt. hinc monophagi, id eſt, ſeorſim edentes vocitantur.

Cur

XLV. Cur Iouis Labradensis in Caria simulacrum non sceptrum aut fulmen, sed securim elatam tenet? Hercules Hippolytam cum necasset, inter alia arma securim quoq; eius captam, Omphalę dono dedit. Lydorum post Omphalen reges eam gestauerunt, vt vnam de aliis rebus sacris, successoriq; itidem tradita fuit: donec Cādaules dedignatus, cuidam sociorum ferendam eam dedit. Postquam vero Gyges defectione inita Candaulæ bellū intulit, venit à Mylassensibus Arselis auxiliares Gygi copias adducens: interfecitque & Candaulen & socium, bipennemque in Cariam inter alia spolia pertulit, Iouisque adornato simulacro, eam isti in manum aptauit, Labradeumq; nominauit Iouem. Labram enim Lydi vocant, quod Latini securim.

XLVI. *Eruum.* Cur Tralliani eruum Kathartera, id est, lustrale, vocant, vtunturq; eo maxime ad expiationes & piacularia? Leleges & Minyæ quondam Tralles, regionemque ad vrbem pertinentem pulsis vi Trallianis occupauerunt. Reuersi postliminio Tralliani, rerumq; potiti, quotquot Lelegum nō perierant, neq; profugerāt, sed ob inopiam ac imbecillitatem remanserant Trallibus, eorum neq; viuentium neque morientium aut pereuntium vllam habentes rationem, legem tulerunt, vt si quis Trallianus Minyam Lelegemve occideret, is medimnum erui si necessariis interfecti demetiretur, castus purusque cædis haberetur. Hæccine est causa?

XLVII. *Prouerbium de Sambico.* Quæ causa est prouerbii apud Eleos vsitati, Atrociora quam Sambicus pateris? Sambicus quidam Eleus cum haberet multos sub se ministros, multa (vt fertur) donaria ænea Olympiæ posita accidit atq; vendidit: tandemq; Dianæ etiam Episcopi (hoc est inspectricis) cognominatæ fanum, quod Elide est, & Aristarcheum dicitur, compilauit. A quo sacrilegio statim captus, per integrum annum tormenta perpessus est, quæstione ex ipso de sceleris sociis habenda: itaque mortuus, adagio locum suis miseriis fecit.

XLVIII. Cur Lacedæmone iuxta Leucippidum temp'um Vlyssis sacellum est dedicatum? Ergieus quidam, vnus de posteris Diomedis, passus sibi est à Temeno persuaderi vt Palladium Argis suffuraretur, conscio ac socio facinoris Leagro. hic Leager cum esset Temeni familiaris, postmodo cum eum sibi iratum haberet, vna cum Palladio Lacedæmonem migrauit. *Palladium.* Reges eum prompte exceperunt: Palladiumq; prope Leucip-

Leucippidum templum æde dedicata locauerunt, Delphosque miserunt, qui oraculum de eo adseruando ac retinendo consulerent. his responsum est, vni eorum qui id sustulissent custodiam eius demandandam. ergo ibidem sacellum Vlyssi posuerunt, quem alias quoq; ob coniugium Penelopæ cum sua ciuitate coniunctum censebant.

Cur Chalcedoniæ feminæ hanc seruãt consuetudinem, XLIX. vt alienos viros, magistratum maxime, compellantes, alteram genam obtegant? Erat Chalcedonensibus bellum aduersus Bithynos, omnis generis iniurijs in præscriptionem eius irritatis. Zeipœtus rex Bithynorum omnes suos in bellum educit. Chalcedonẽses auxilijs Thracum aucti, Bithynorum agrum incendijs populationibusq; vastant. ad Phalium autem à Zeipœto per insidias impetiti, re ob ferociam & ordinum neglectam rationem male gesta, amplius octo millibus militum amittunt. internecionem Byzantij auerterunt, quorum in gratiã Zeipœtus pacificationem admisit. Cum autem Chalcedone magna esset virorum penuria, pleræque mulieres necessitate adactæ sunt vt libertis & inquilinis consuescerent. aliæ q̃ viris carere, quã sic matrimonio frui, mallent, ipsæ per sese expediuerũt si quid erat apud iudices & magistratus negocij, alteram veli partem à facie diducẽtes. quæ vero nupserant, pudore ductæ quod istas sibi virtute præstare sentirent, eundem morem sunt secutæ.

Cur Argiui oues, quas iniri volunt, ad Agenoris lucum L. feturæ caussa abigunt? An quia optime greges curauit Agenor, pecudumq; copia omnes reges superauit?

Cur Argiuorum pueri quibusdã ferijs per iocũ lusumq; LI. ballachradas seipsos appellãt? An quod primos qui ex agris in planiciem ab Inacho sunt deducti, piris syluestribus victitasse aiunt? scilicet quod tum primũ Græcis in Peloponneso conspectæ essent achrades, id est, pyra syluestria, cum regio illa etiamnum à piris Apia diceretur. postmodo apios, id est, pirum syluestre, achras nominari cœpit.

Quid subest causæ, quod Elei equas extra fines suos e- LII. ducunt, cum ab equis eas conscendi volunt? An imprecationem Oenomai sic abominantur? is enim cum studio alendorum equorum omnibus regibus anteiret, equosque amaret maxime, multa & dira imprecatus est ijs qui equos in Elide admitterent.

LIII. Cur apud Cnossios moris erat, vt mutuam fœnore pecuniam accipiẽtes, eam raperent? An vt creditorem frustrantes, rei violentæ actionis eo grauius punirentur?

LIV. Cur in Samo Dexicreontis Venerem inuocant? An quod Samias mulieres cum præ luxu & luxuria libidini indulgerent, Dexicreo circulator piacularibus quibusdam ritibus adhibitis væsania ista soluit. Aut verius est quod dicitur? Dexicreo cum esset nauclerus Samius mercaturæ faciundæ gratia in Cyprum nauigauit. eum iam nauim oneraturum Venus nihil aliud importare quam aquam iussit, & illico auehi. Paruit consilio, multaque imposita aqua soluit. mox cum altum ventorum silentium & trãquillitas in mari obtinuisset, reliquis mercatoribus & naucleris siti laborantibus aquam diuendens, multum corrasit argenti. Itaq; deæ simulacrum à se nominatum dedicauit. Hæc narratio si vera est, videtur dea non vnum ditare, sed multos vnius ministerio seruare voluisse.

LV. Quare Samijs, quando Mercurio Charidotæ, id est, munifico, sacrificant, permissum est furari & vestes aliorum clepsere, si quis hoc velit agere? Quia oraculũ secuti facta ex insula migratione in Mycalen, decem annos è latrocinijs vixerunt. quibus finitis cum rursum ad insulam nauigassent, hostes suos deuicerunt.

LVI. Quæ origo est vocis Panæma in Samo insula loci nomen exprimentis? Amazones Bacchum fugientes è ditione Ephesia in Samum euaserunt. ille nauibus constructis trãsfretauit, consertoque prœlio multas eo in loco concidit, quem spectantes à copia fluentis sanguinis panæma appellauerũt ex admiratione. Qui occisas has aiunt, ex his nonnulli rem ad Plœum gestam asserunt, & ossa earum monstrantur. alij Phlœum quoq; illis morientibus ruptum perhibent, magnam & penetrantem vocem edentibus.

LVII. Andron qui vocatur Sami, (est autem ædes) cur Pedetes (nomine à compedibus ducto) appellatur? Cum Geomori (agrarios intelligeres) post necatũ Damotelem, sublatamq; eius tyrannidem, Samiam remp. in sua haberẽt potestate, Megarenses bellum Perinthijs intulerunt, coloniæ Samiorum, compedes secum ferentes (vt aiunt) quibus captiuos induerent. Geomori re cognita, raptim Perinthijs auxilio miserunt sub nouem ducib. naues instructas triginta. quarum

Samiorum respublica.

tum duæ extra portum prouectæ, fulmine ictæ perierunt, duces reliquis vſi vicerunt Megarenſes, viuoſque ex ipſis ceperunt 10c. Ea victoria ita aucti ſunt ducibus animi, vt de euertenda paucorum in patria cogitarent, quæ penes Geomoras erat, dominatione occaſionem ipſis præbuerunt reipub. principes, qui per literas mandabant, vt Megarenſes captiuos ſuis ipſorum impeditos compedibus adducerent. Has illi literas acceptas Megarenſibus clanculum oſtendunt: vtque ſeipſis in Samia liberanda repub. ſocios adiungerent, perſuadent. Re conſilijs communicatis tractata, placuit compedum annulos excutere, ſicque demum cruribus Megarenſium aptare compedes, ac ne ob laxitatem de pedibus defluerent inter eundum, loris ad cingula alligare. Sic inſtructos Megarenſes, & gladijs ſingulis armatos, poſtquam ad Samum applicuerunt naues, per forum in curiam duxerunt, omnibus fere ibi Geomoris conſidentibus. ſigno deinde dato, Megarenſes impetu facto eos trucidarunt. Liberata ad hunc modum vrbe, Megarenſes, quotquot vellent, in ciuitatem ſuam admiſerunt. ædeque ampla exſtructa compedes pro monimento ſuſpenderunt. quæ ſuum illud inde ſortita eſt nomen.

Cur apud Coos Herculis ſacerdos in Antimachia muliebri indutus veſte, capite vittato, ſacrificium auſpicatur? LIIX.
Hercules ſex nauibus à Troia auectus, tempeſtate aduerſa vſus quæ naues eius perderet, vnica ad Côn vento compulſa ad Laceterem (loci hoc nomen) excidit, armis viriſque reliquis, cæteris omnibus rebus amiſſis. Ibi cum in oues incidiſſet, à paſtore vnum petijt arietem. Paſtori nomen fuit Antagoras. qui cum robore corporis vigeret, luctæ hanc conditionem Herculi obtulit, vt arietem, ſi Antagoram viciſſet, auferret. Poſtquam conſeruerunt manus, Meropes, Antagoræ, Græci Herculi opem tulerunt, acriſque exorta eſt pugna. In hac tradunt Herculem aduerſariorum multitudine defatigatum ad Threſſam confugiſſe mulierem, & fefelliſſe, cum ſe texiſſet muliebri veſte. Deinde autem cum debellaſſet Meropes, & expiatus eſſet, ducta Alciopi filia, veſtem ſumpſit floridam. Itaque eo in loco, vbi pugnatum fuit, rem ſacram facit pontifex. ſponſi autem ſponſas amplectuntur muliebrem induti amictum.

Herculis cum Antagora pugna.

Vnde Megaræ genus eſt Hamaxokyliſtôn? In effræni LIX.

illa

illa popularis in repub.potentiæ licentia, quæ palintociam etiam & sacrilegium protulit, accidit vt missi Delphos consultum oraculum atque ad solennem festiuitatem Peloponnesij legati, cum per Megaricam irent, apud Ægira cum vxoribus & liberis vt res tulerat in quadrigis ad paludem pernoctarent. Megarensium autem ferocissimi ebrietate, petulantia, immanitateque incitati, quadrigas in paludem deuoluerunt, ita vt multi legatorum fuerint suffocati. Ac Megarenses quidem in ista reip. confusione flagitium istud impune esse passi sunt. Amphictyones autem, habita ratione sacrosanctæ ad Delphos missionis, sceleratos istos partim extremo humanorum supplicio, partim exilio pœnas pendere coegerunt. Horum flagitiosorum posteri Hamaxocylistæ, quasi vehiculorum deuolutores nominares, appellati sunt.

PLVTARCHI, CVR ORACVLA EDI desierint, commentatio.

AQVILAS quasdam, Terenti Prisce, aut olores fabulantur ab extremis terræ partibus ad medium eius volatu tendentes Pythiæ eodem conuenisse ad locum, cui Omphalo, id est, vmbilico nomen est. Postea autem temporis Phæstium Epimenidem fabulam hanc vanitatis coarguisse apud Deum. cumque oraculum accepisset ambiguum atque obscurum, dixisse,

Vmbilicus terræ.

Non equidem terræ, aut extat medius maris vmbo,
Aut superis solis, hominum non cognitus vlli est.

Atq; hunc quidem merito vltus est deus, fabulę priscę, tanquam picturæ conatum in probitatē inquirere. Enimuero paulo ante Pythia nostra ætate à Callistrato acta, euenit vt à diuersis terræ finibus Delphos conuenirent duo sacri viri: Demetrius grammaticus è Britannia Tarsum, quę ei patria erat, reuertens, & Cleombrotus Lacedęmonius. Hic diu per Ægyptum & Troglodyticam vagatus, & magnam maris rubri partem subuectus erat, non sane negociandi gratia: sed homo spectandi & parandi sibi splendoris cupidus, cum esset re satis lauta, non magni ducens possessionem opum ijs quæ sufficerent ampliorē, his rebus ocium insumebat, historiamq; colligebat quasi materiā philosophiæ, cui (vt aiebat) theologia finis erat propositus. Et quia nuper apud

apud Ammonem fuerat, satis præ se ferebat cætera se non valde admiratum: de lucerna autem perpetuo ardente rem narrabat dignam animaduersione, de qua ex sacerdotum sermone percepisset. subinde enim quouis posteriore anno minus olei absumi quam præcedente: atque hoc illos pro certo argumento annorum inæqualitatis ducere, quæ sequentem annum semper breuiorem superiore faceret. quod probabile sit minori tempore minus absumi. Mirantibus qui aderant, Demetrius ridiculum esse pronunciabat, velle ex tam minutis rebus tam arduas indagere. non enim hoc esse (id quod Alcæus ait) ex vngue leonem pingere, sed è papyro & lucerna occasione petita cœlum simul & totum vniuersum mutare, ac mathematicam scientiam funditus abolere. Tum Cleombrotus: nihil, inquit, horum istos viros perturbauerit, neque vero accurata subtilitate superari se à mathematicis concedent: quos facilius in tam longis motuum ac temporum interuallis ratio fefellerit annorum, quam istos olei mensura, cum ob insolentiam rei quæ euenit semper accurate obseruent eam. Iam multis artibus impedimento fuerit, Demetrij qui non concedat exigua magnorum esse argumenta: atque hac ratione multarum artium demonstrationes, multarum prædictiones perimentur. Sane vos quoque rem non paruam demonstratis, Heroes corpora sua solitos læuigare nouacula, eo quod apud Homerum in mentionem nouaculæ incidistis. & antiquum esse pecuniam in fenore ponere doceris, quod apud eundem quidam dicit:

Parua esse magnorum argumenta.

Iliad.x. 173.

Namque hic augetur mihi magna pecunia pridem. *Odyss.y. 367.*

augeri enim interpretamini fenerando. rursum noctem eo acutam cognominante, arripitis hoc edictum cupide, atq; hoc ipsum traditis esse, quod vmbra terrę quippe globosę, turbinis seu metæ figuram habeat. Præterea quis medicos pestilentem ęstatem prędicere ex telarum aranearum multitudine, aut vernis fici folijs cornicis pedem referentibus patietur, qui contendat parua magnorum non posse esse indicia? quis mensuram Solis ad congium heminamve explorari sinet? aut laterculum hunc, qui ad superficiem soli acutum angulum sua inclinatione facit, mensuram esse cōcedet altitudinis eius, in quam mundi vertex semper cōspicuus supra horitem attollitur? Ista enim ex Ammonis

Iliad.x. 394.

K sacer-

ſacerdotibus audire licebat. Aliud ergo quærendum eſt quo eos oppugnemus, ſi volumus oſtendere, ſicut à maioribus noſtris accepimus, Solis motum eodem ordine conſtare, neq; ab eo vnquam deſciſcere. Hîc Ammonius philoſophus (intererat enim colloquio) Non ſolis duntaxat, exclamans aiebat, ſed totius adeo cæli cauſa agitur. Si enim anni decreſcunt, neceſſe eſt iter Solis quod ab vnius ſolſtitij puncto ad alterum tenditur, contrahi, vt non maneat tanta finitoris pars: quantam eſſe tradunt mathematici, ſed ſubinde curtetur auſtrinis partibus verſus ſeptentrionales coarctatis. quin & æſtas noſtra breuior fiat oportet ac frigidior, Sole interius curſum flectēte, & parallelos maiores tropicis ſignis deſcribente. vmbilici quoq; Solis quos gnomones à recto angulo vocant Græci, Syenæ conſtituti non amplius vmbra carebunt circa ſolſtitium æſtiuum. & multæ ſtellarum inerrantium interuallo diminuto loca ſua deſerere, quædam etiam mutuò ſe tangere & confundi cogētur. Quod ſi dicant, reliquis ſuum æqualiter ordinem tuentibus, vnius Solis motum ſibi non conſtare: neq; cauſam poterunt monſtrare, quæ eum ſolū ex tanto ſtellarum numero accelerare motum ſuum cogat, & eorum quæ in cœlo fieri ſenſu deprehenduntur pleraq; cōturbabunt: planiſſime vniuerſa ea, quæ Lunę Solis reſpectu eueniunt. Nihil ergo iſtis opus habemus, qui olei menſura diſcrimē arguant: defectus enim Solis & Lunæ mutui, cum vel hæc in vmbram terræ à Sole proiectam incidit, vel ipſe ad lineam ſupra Lunam poſitus à nobis conſpici non poteſt, optime rem detegent. vt porro vanitatem iſtius rationis explicare nihil attineat. At vero, inquit Cleombrotus, menſurā olei ipſemet vidi, frequenter ab eis monſtratā. & præſentis anni quantitas à priſca aberat permultum. Reſpondit Ammonius. Ergone res ea fefellerit reliquos homines, apud quos ignes coluntur adſeruanturq; per temporis pene infinitum ſpacium? Quod ſi quis tamen omnino veram eſſe rem ponat, equidem præſtat cauſam adſcribere frigiditatibus aliquibus & humiditatibus aeris, quibus ignis languefactus non poſſit multum conficere alimenti, neque opus eo habeat: aut ſiccitates contra & caliditates cauſari. iam enim audiui qui de igne dicerent, hyeme eum melius ardere pluſque habere viriū, frigore in ſeſe coactum ac ſtipatum:

An anni decreſcant.

Ignis natura.

in æſtu

in æstu autem rari ate contracta imbecillum reddi atque
languidum : & sub sole accensum remissius agere, mate-
riamq; molliter inuadere ac tardius cõsumere. Maxime ve-
ro liceat causam in ipsum conferre oleum. non enim absur-
dum est, olim id ex recenti natum stirpe plus aquei habuis-
se admixtum, minusque alendo valuisse : postea coctum in
perfecta planta ac coactum, eadem quantitate plus potuis-
se, ignemque facilius fouisse. * oportebat Ammonius ad-
ministros seruare propositum suum, quanquam abhorrens
à fide, & insolens. Vt finem dicendi fecit Ammonius, ego:
Quin tu, inquam, Cleombrote, de oraculo nobis enarra:
antiqua enim fama multum ei diuinitatis tribuit, nunc
quidem videtur emarcescere. Tacente Cleombroto, & o-
culos in terram conijciente, Demetrius: nihil, inquit, atti-
net de isto percunctari oraculo, & causam quærere, cum
videamus oracula quæ in his sunt locis obsoleuisse, atque
adeo duobus aut tribus exceptis, omnia defecisse, id potius
indagandum est, quibusnam causis exstincta sint. Nam
vt alia taceam, Bœotiam, quæ superioribus temporibus ob
oraculorum multitudinem vocalis admodum fuit, nunc
prorsus destituerunt oracula, tanquam amnes siccati, in-
gensque diuinationis quasi æstu quodam abolitæ penuria
regionem occupauit. neque enim alibi hodie, quam apud
Lebadiam Bœotia haustum vaticinationis responsa desi-
derantibus præbet : reliqua partim silent oracula, partim
vasta prorsus desertaque iacent. Atqui ea tempestate, qua
Medi bellum Græciæ intulerunt, Amphiarai oraculum nõ
minori fama clarebat. Sane vtrumque tunc consuluit Mar-
donius. & vates apud Lebadiam, Æolica lingua missis à
barbaro respondit, ita vt hosiorum (sic vatum socios ap-
pellant) nemo intelligeret : furore diuino id significante,
nihil ad barbaros pertinere oracula, neque ijs voce, quam
intelligere possent, responderi. Seruus autem qui missus e-
rat ad Amphiarai, per quietem imaginatus est apparere si-
bi ministrum dei. ab eo primum verbis se eijci fano deum
abesse dicente. deinde manibus pulsatum, cum persta-
ret, magno saxo ab eo in caput ictum esse. atque hæc quasi
vocis loco fuerunt futura denunciantis. Victus est enim
Mardonius nõ rege, sed regis procuratore & ministro Græ-
cos ducente, & saxo ictus cecidit, sicut Lydus se percus-

Oracula Mardonio data.

sum in somnis putauerat. Floruit tum etiam apud Tegyras oraculum, vbi natum Apollinem aiunt, duorumq; alluentium riuorum alterum Phœnicem (palmam arborem,) alterum Elæam (oleam) quidam etiamnum nominant. Medici belli tempore, Echecrate vaticinante, deus victoriam Græcis & robur prædixit. Bello autem Peloponnesiaco Delijs insula sua exturbatis oraculum Delphis allatum ferũt, quo iuberentur locum quærere, quo in loco natus fuisset Apollo ibiq; sacrificia quædam peragere. mirantibusque, & dubitatione perculsis quod non in Delo, sed alibi natus Apollo diceretur, addidisse Pythiam, cornicem eis locum indicaturam. Profectos deinde Chæroneam venisse, & ibi mulierem, in cuius cauponam diuerterant, audiuisse cum hospitibus quibusdam Tegyras euntibus de oraculo colloquentem, eosque digredientes eam Cornicem (hoc enim erat mulieri nomen) consalutantes: atq; sic oraculi sententia percepta, Tegyris rem sacram fecisse; neque multo post tempore reditum in patriam consecutos fuisse. Recentiora etiam horum oraculorum documenta extiterunt: quæ oracula cum prorsus iam obmutuerint, operæprecium est nos, cum apud Apollinem Pythium conuenerimus, causam mutationis quærere. Dum hæc colloquimur, interea à templo progressi ad fores curiæ seu leschæ venimus in quam Cnidij solebant coire. ingressi, amicos, quos volebamus conuentos, sedentes offendimus & aduentum nostrum præstolantes. Quiescentibus ibi tum reliquis, quod ea diei erat hora, vt vel vngerentur, vel athletas spectarent, Demetrius leniter subridens:

Ody. δ.140. *Mentiar, an potius verum eloquar?* inquit:
nihil mihi præ manibus habere videmini, quod dignum disquisitione sit: adeo vos ego ociosos & vultibus in hilaritatem solutis hîc desidere conspicor. Eius verba excipiens Heracleo Megarensis: Non enim (ait) quærimus quæ sit ratio quod Iacio in præterito Ieci A in E, in longam breui mutata, & syllabarũ imminuto numero, effertur, aut à quo primitiuo deducantur vocabulo hæ voces, Melius, Peius, Optimum, Pessimum. Hæc enim & alia id genus corrugant frontem: de alijs licet placide disputare ac inquirere, superciliјs quietis, & absq; vultus tristicia, aut aduersus præsentes morositate. Vos ergo, inquit Demetrius, accipite, &

quæstio-

quęstionem in quam incidimus, huius loci propriam, & Apollinis causa ad omnes pertinentem: ac videte, ne inter ratiocinandum supercilia adducatis. Postquam permixti eis adsedimus, & quæstionem in medium proposuit Demetrius: confestim prosiluit Cynicæ sectæ philosophus Didymus, cognomento (quod ei à vagando tanquam erroni factum probabile videtur) Planetiades: ac scipione duobus aut tribus editis ictibus exclamauit: Eho, eho, scilicet rem difficilem & multæ indigentem disquisitionis adfertis nobis? nimirum vero tanta malicia per humanum dissipata genus mirum est, si non tantum (quod prædixit Hesiodus) Verecundia & iusta indignatio (quæ Nemesis dicitur) humanam reliquerunt vitam: sed Prouidentia etiam diuina conuasatis oraculis omnino abiit. Immo ego hoc contra vobis disputandum propono, cur non iam dudum ab edendis oraculis animum Apollo auerterit, aut ei Hercules rursum aliusve deorum tripodem sustulerit, oppletum obscenis & impiis quæstionibus, quas deo proponunt: alii eum tanquam sophistam tentantes, alii de thesauris, hæreditatibus, incestisve nuptiis sententiam scitantes. vt quidem palam coarguatur Pythagoras erroris, qui tunc sibi ipsis maxime pręstare, quod ad probitatem attinet, homines dixerit, quando ad deos accedunt: cum quæ conuenit vitia aut perturbationes animi coram seniore homine inficiari atque tegere, ea aperta ac nuda homines deo exponant. Plura dicturi lacernam Heracleo arripuit. & ego, de toto numero fere ei maxime familiaris: Desine, aiebam, mi Planetiadę, lacessere deum irritabilem, & ingenio nequaquam leni. quanquam, vt Pindarus ait, hoc ei est iniunctum iudicio deûm, vt hominibus sit benignissimus. & siue is Sol est, siue dominus paterque Solis vltra omnem visui expositam collocatus naturam, verisimile non est eum nostra ætate homines voce sua dedignari, quibus nascendi, nutritionis, vitæ ac intelligendi causa ipse est. neque hoc est consentaneum, Prouidentiam, quæ veluti beneuola mater omnia ad vtilitatem nostram parat atque conseruat, in sola diuinatione rationem habere acceptarum iniuriarum, & quam ab initio largita sit nobis: eam adimere: quasi vero non tum quoque inter homines mali bonos numero vicerint, cum oracula multis in terræ partibus vocalia fue-

Pythagoras notatur.

tunt. Itaq; huc sodes adside, & pactis cum peruersitate, quã nunquam non oratione tua soles incessere, Pythicis induciis, nobiscum aliam quandam cur oracula desitum sit edi causam perquire, quæ res proposita est: Apollinem autem irritare caue, eumq; propicium relinque. His ego verbis tãtum perfeci, vt tacens per ianuam exiret Planetiades. Silentio aliquandiu exinde facto, Ammonius me compellans, Vide sis, inquit, ô Lampria quam rem agamus, animumque disputationi aduerte, ne deum in causa huius rei esse negemus. Qui enim alia quadam de causa, non voluntate dei putat oracula desiisse, suspicionem iniicit ea ne extitisse quidem diuinitus, sed alio quodam cepisse modo. neque enim maior alia aut potentior vis est, quæ abolere diuinationem possit, siquidem ea dei opus est. Sane mihi Planetiadæ sermo cum ob alia non probabatur, tum ob inconstantiam quam deo tribuebat, qui modo auersaretur improbitatem, modo rursus admitteret: non aliter quam si quis rex aut tyrannus alteris foribus malos excluderet, alteris intromitteret, iisque responsa daret. Sed cum deos id opus maxime deceat, quod maximum sit & sufficiens, nusquam superuacaneum, vbique plenum & nihil extra se requirens: si quis hoc sumens, communis hominum penuriæ, quam superiorum temporum seditiones & bella toti fere orbi terrarum inuexerunt, maximam partem Græciam sensisse: (quippe vniuersa Græcia hodie vix tria millia grauis armaturæ militum posset præbere, quantas copias olim sola Megarensium ciuitas misit ad Platæas) sic ratiocinetur, deum si multa reliquisset oracula, nihil aliud acturum fuisse, quam Græciæ vastitatem arguturum: huius ego subtilitatem commenti admodum probauero. Quorsum enim prodesset oraculum, si vt quondam esset Tegyris aut apud Ptoum? vbi interdiu hominem inuenires pecus pascentem. Et vero huic ipsi huius loci oraculo & tempore antiquissimo, & fama clarissimo illatam à dracone femina, bellua sæua, solitudinem, idque longo tempore inaccessum fuisse narrant: vacationem non recte, sed præpostere accipientes. Solitudo enim bestiam potius adduxit, quam bestia solitudinem effecit. Postquam vero dei voluntate Græcia vrbibus creuit, & locus frequentari hominum copia cœpit, duabus vsi sunt vatibus, quæ per vices ad

Hominum penuria.

ces ad cortinam sederent: eratque etiam tertia designata, tanquam adsidens iis. Nunc vnica est antistita: neque incusamus, cum eius opera consultoribus sufficiat. Non igitur incusandus est Apollo. diuinatio enim quæ reliqua est, omnibus sufficit, & vnumquenque adeptum quod volebat dimittit. Itaque sicut Agamemno præconibus vsus nouem vix continuit concionem præ multitudine: hîc autem paucis post diebus vnam vocem in theatro ad omnes peruenientem sentietis. ita quondam pluribus vocibus ad plures vsa est vis fatidica: nunc contra mirari debuissemus, si pateretur oracula inutiliter aquæ instar diffluere, aut resonare quomodo in solitudine saxa pastorum & pecoris voces reddunt. Cum hæc dixisset Ammonius, & ego tacerem, Cleombrotus me appellans: Iamne, inquit, hoc tu concessisti, oraculorum deum & autorem esse & euersorem? Non sane, inquam. Nullum enim oraculum, nullum vaticinium aboleri à deo ipse affirmo. Sed quemadmodum multis aliis rebus, quas dii nobis conficiunt atque apparant, interitum natura infert, aut materia potius priuationi obnoxia retexit atq; mutat quod à præstantiore causa fuerat conditum: ita diuinandi quoq; facultatum arbitror obscurationes esse aliunde atq; abolitiones. quippe præclara multa hominibus deus dedit, immortale nihil, vt deorum quoq; pereãt opera, ipsi non, secundum Sophoclem. Naturam porro & vim oraculorum iis aiunt considerandam esse, qui naturæ rerum & rerum materia præditarum gnari sunt: ita quidẽ vt deo, sicut par est, principium imputetur. est enim nimis quam puerile & fatuum, opinari ipsum deum in corpora vatum, quos olim Engastrimythos Eurycleas, quod è ventre sermonem fatidicum promerent, nunc Pythonas nominãt, se immittere, eorumq; ore loqui, & voce pro instrumento vti. * Qui enim deum humanis admiscet necessitatibus, is maiestati eius nõ parcit, neq; dignitatem & magnitudinem potestatis eius conseruat. Ad hæc Cleombrotus: Recte, inquit, dicis. Cæterum quando difficile est intelligere ac definire prouidentiam quo modo & quatenus explicandis rerum causis adhibere debeamus: quidam nullius rei, alii omnium in vniuersum rerum causam deo inscribentes, vtriq; à mediocritate & decoro aberrant. Non male quidẽ dicunt qui Platonẽ aiunt principio quod qua-

Ilia. β. 96.

Deorum opera caduca.

Dii an ore vatum loquantur.

litates quæ gignuntur subiectum sustinet (materiam nunc vocant) excogitato, multis magnisq; Philosophos liberasse difficultatibus. Mihi tamen plures ac difficiliores dubitationes videntur soluisse, qui geniorum seu dæmonum genus medio inter deos & homines loco constituerunt, & quod nos cum his quodammodo conciliat atque coniungit inuenerunt. siue hæc magorum ac Zoroastris doctrina est, siue Thracica ab Orpheo profecta, siue Ægyptiorũ, aut Phrygum, vt colligimus ex vtrorumq; sacrificiis, orgiis & ritibus sacrorum multa admixta funebria & lugubria cernentes. De Græcis Homerus videtur promiscue deorum ac geniorum vsus nominibus, vt diis quoq; aliquando dæmonum nomen imposuerit. Hesiodus pure & distincte primus quatuor genera præditorum ratione exposuit: primum deos, deinde genios, post heroes, denique homines. atq; hinc mutationẽ instituit aurei generis in genios multos ac bonos, semideorum autem in heroes. Alij vt corporum, ita etiam animarum mutationem statuunt. sicut enim ex terra aqua, ex hac aer, ex aere ignis fieri cernitur, sursum se efferẽte natura: sic meliores animas ex humanis in heroicas, ex heroibus in genios mutari: è geniis quasdam paucas longo tempore virtutis ope prorsus purgatas diuinæ naturæ participes reddi: aliis vsu venire vt suimetipsarũ impotes rursum demittant se, inq; humana corpora denuo illapsæ, fulgoris expertem obscuramq; nanciscantur vitam: Hesiodus vero certis temporum conuersionibus mortem geniis obtingere censet, & tempus etiam sub inuolucro proponit, hæc sub Naidis persona loquens:

Materia.

De geniis.

Quanta homini est ætas vegeto dum corpore durat,
Ter tres ætates humanas garrula cornix,
Viuax cornicis complet ceruus quater æuum:
Triplicat & cerui viuendo tempora coruus.
At seclum corui nouies complectitur ætas.
Phœnicis sed vos, soboles formosa Tonantis,
Nymphæ, phœnicis decuplos duratis in annos.

Hoc tempus in numerum ingentem extendunt, qui ætatẽ seu æuum non recte accipiunt. Est enim annus intelligendus: & fit totũ spaciũ vitæ geniorum anni IX CIƆ IƆ CCXX. Ac multi quidem mathematicorum minus id ponunt: longius ne Pindarus quidem, qui Nymphas ait viuere æuum tanti

santi temporis, quantum durare arbor potest, indeque Hamadryadas, quasi cum quercubus viuentes, dici. Huius adhuc loquentis sermonem excipiens Demetrius: Quomodo inquit, dicis Cleombrote ætatem viri dictam annum? quãdo neq; vigentis, neq; (vt apud Hesiodum nonnulli legunt) senescentis ætas hominis tantilla est. etenim qui vigẽtis legunt, ij XXX annos intelligunt de Heracliti sententia: quod tanto tempore natum genitor gignentem præbet. qui senescentium legunt, CIIX. annos ætati tribuũt. nam LIV statuunt esse numerum dimidiæ vitæ humanæ, compositum ex vnitate, primis duobus planis, duobus quadratis, & duobus cubis: quos Plato etiam numeros ad animæ procreationem adhibuit. & Hesiodus omnino videtur obscure innuisse conflagrationem, in qua necesse est vna cum humidis rebus aboleri etiam Nymphas.

---lucis quotquot degunt in amœnis,
Ad fontesq; colunt fluuiorum atq; humida prata.

Ibi Cleombrotus: audio, inquit, & video hanc Stoicorum conflagrationem, quæ vt Heracleti & Orphei versus inuasit & peruertit, ita Hesiodum quoq; arripit. Sed neq; mundi interitum ego admitto, neque alia quæ fieri non queunt: * cum maxime ipsa vox cornicis & cerui moneat, in tantam annorum summam excrescere non posse rem. Cæterũ annus cum initium in se contineat finemq; omnium quæ tẽporib. statis nascuntur, nõ inepte hominis ætas dicitur. Nã & vos fatemini ab Hesiodo ætate nõ significari vitam humanam, nonne? Fatente hoc Demetrio, Cleombrotus: Iã hoc quoq; inquit, manifestum est, sæpenumero rem & mẽsurã eius vno eodẽq; vocabulo appellari, vt hemina, chœnix, amphora, modius docent. Quo igitur modo vnitatem, vt pote omnium numerorum mensuram minimam atque principium, nomine numeri dignamur: sic annum Hesiodus, cum eo primo vitam metiamur humanam, voce cũ eo quod metitur communicata ætatem nominauit. Quos enim isti numeros faciunt, ij nihil eorum habent, quæ in numeris illustria ac præclara habentur. Numerus IX CIↃ IↃ CCXX procreatus est quatuor primis ab vnitate numeris in vnam summam collectis, eaq; quater accepta. sic enim conficiuntur XL. qui numerus quinquies trianguli in morem assumptus, IX CIↃ IↃ CCXX producit. Verum de his me

Annus.

cum Demetrio contendere non est opus. Siue enim lōgius est, siue breuius, siue constitutum, siue incertū tempus, quo mutatur genii anima aut herois vita, quouis tamen dato iudice euincetur testibus productis sapientibus atque antiquis, naturas esse quasdam veluti in confinio deorum atque hominum interpositas, motibus quibus mortalia afficiuntur, mutationibusq; obnoxias necessariis. quas genios maiorū instituto appellari rectū est ac cēseri & coli. Huius argumenti exemplum Xenocrates Platonis sodalis proposuit formas triangulorum, cum diuinæ naturæ conferret æquilaterum triangulum, mortali omnibus inæqualibus lateribus contentum, geniorum id quod duo latera æqualia, eademq; reliquo inæqualia habet. æquilaterum enim vndiquaq; æquale est, secundū vsquequaq; inæquale, tertiū & æqualitatem & inæqualitatem habet: atq; huic geniorū natura respondet, affectiones humanas in se habēs, iuxtaq; vim diuinam. Ipsa vero natura sensiles imagines, ac visilia nobis proposuit simulacra. deorum quidē, Solem & astra; mortalium autem subitos fulgores, cometas, ignes in sublimi traiicientes. quo etiam allusit his versibus Euripides.

Deorum, geniorum & hominum simulacra.

Verum ille carne florens nuper, cœlitus
Delapsa tanquam stella, exstinctus in atherem
Emisit animam.

* Cæterum Lunam cōdidit, corpus mixtum, ac dæmonum simulacrum, quæ cum geniorum mutationib. conuenit ob vices incrementorum & decrementorum. quod obseruantes, alii eam terreum astrum, alii cœlestem terram, alii terrestris iuxta ac cœlestis sortem Hecates nominauerunt. Quemadmodum igitur si quis aerem qui inter terrā & Lunam est interiectus subduceret, is vniuersi vnitatem ac cohærentiam solueret, vacuo in medium & nexus experte loco existente: ita qui geniorum gentem nō admittunt, ii inter deorum ac hominū res nullum relinquunt cōmerciū, vim interpretem (vt Plato nominat) atq; administrā perimentes. aut profecto confundere nos omnia & conturbare cogunt, deum in humanas res & affectiones coniicientes, detrahentesq; ad vsus, quomodo Thessalæ Lunam deducere cœlo feruntur. Quanquam hoc quidem creditum fuit à mulieribus, astutia Aglaonicæ Agetoris filiæ, quam aiunt astrologiæ peritam, Luna delinquente semper simulasse eā

Geniorum necessitas.

suis

suis se deducere veneficiis. Nos autem neque his aures præbere debemus, qui vaticinium aliquod, aut sacrificium, aut orgia negligi a deo dicunt. neque rursum deum in his obuersari, adesse, & in agendo occupari opinemur: sed adscribentes ista deorum quibus par est ministris, veluti famulis ac scribis, statuamus genios esse, qui sacra deûm & orgia inspiciant atque obeant: tum alios circumire, vindices superborum atque immaniũ scelerum. Sed & alios esse, quos Hesiodus admodum grauiter diuitiarum datores appellat castos, aitq; hunc iis regium honorem obtigisse: quia scilicet regium est, beneficentia. Vt enim inter homines, ita etiam inter genios gradus sunt & discrimina virtutis, & naturæ perturbationibus obnoxiæ ac brutæ, aliis reliquiæ languidæ & obscuræ, tanquam excrementum quoddam adsunt, aliis copiosę & deletu difficiles: quarum vestigia atq; notæ multiplices in sacrificiis, imitationibus, & fabulosis narrationib. dispersæ cõseruantur. Ac de mysteriis quidem, ex quibus maxima indicia & argumẽta veritatis de natura geniorum duci possunt, os, vt cum Herodoto loquar, meũ se contineat. Quæ vero feriæ & sacrificia, tanquam atri dies & nefasti, peraguntur, in quibus cruda vorantur, discerpuntur homines, ieiunia & planctus adhibentur, sæpenumero etiam obscena dicta, furoresque & conclamationes bellicæ excitatæ cum fremitu & ceruicũ iactatione: his ego nullum deum coli puto, sed placandorũ & depellendorum malorum geniorum gratia instituta ea dixerim. & quod olim homines immolati fuerunt, probabile est neq; deos poposcisse aut admisisse talia sacrificia: neq; reges tamen atq; duces frustra sustinuisse dare pro hostia prolem suã, & sacra ipsos fuisse auspicatos hostiamq; iugulasse: sed fecisse hoc vt iras & indignationes malignorum morosorumq; auerruncarent geniorum, aut diris satisfacerent dæmonibus, nonnullorum etiam insanos & tyrannicos exsatiarent amores. qui cum non possent, aut non vellent corpore corpori misceri, sicut Hercules Oechaliam virginis causa oppugnauit, ita validi violentique dæmones illi poscentes dedi sibi animam humanam corpori inclusam, cum corporis commixtione amorem suum non possint explere, pestes vrbibus ac sterilitates inferunt, bellisque eas & seditionibus exagitant, donec consequantur amatam animam. Non-

nulli

α. ἔργ. 125.

Geniorum non vnum genus.

Sacrificia fœda.

nulli contra. Cum enim in Creta permultum exegissem tẽporis, cognoui ibi sacrum peragi absurdum, in quo etiam simulacrum viri capite truncatum ostendunt, aiuntq; hunc fuisse Molum Merionis patrem, qui cum Nympham vi cõpressisset, absque capite inuentus fuerit. Et vero quas deorum raptiones, quos errores in fabulis referunt, atque agitant, tum occultationes eorum, exsilia, & obita ministeria: non diis isthæc euenerunt, sed geniis, quorum casus ob virtutem ipsorum & potentiam memoriæ sunt proditi. & neque Æschylus recte dixit,

Castumq; Apollinem, extorrem cœlo deum:

neque Sophoclis Admetus:

Hunc Gallus ad molam excitans duxit meus.

Longissime autem à veritate aberrant Delphorum theologi, qui putant hic aliquando Apollinem cum dracone de oraculo decertasse: patiunturq; ista dici à poetis & oratoribus in theatris de palma contendentibus, ac quasi dedita opera testimonio suo damnantibus ea, quæ ipsi in sanctissimis agunt sacris. Admirante Philippo (aderat enim is historiarum scriptor) & quærente, contra quos tandem ritus putaret testimonium ferri ab istis concertatoribus: Contra hos ipsos (inquit Cleombrotus) qui apud oraculum peraguntur hocce, quibus omnes Græcos qui sunt extra Pylas initiauit vrbs hæc, & vsq; ad Tempe progressa est. Nam tabernaculum quod nono quoque anno iuxta aream excitatur, non cauernosa draconis est specus, sed exemplum tyrannici aut regii domicilii, itemque irruptio in eam taciturna per locũ qui Doloneia dicitur. tum patrimus matrimusq; puer facibus ardentibus adducitur, igniq; tabernaculo iniecto, subuersaque mensa effuse nunquam retro oculos reiicientes fugiunt. denique errores & ministeria pueri, & piacula quæ ad Tempe fiunt lustrandi gratia, magni alicuius sceleris facinorisque audacter perpetrati suspicionem insinuant. Nimis quam enim ridiculum est, Socie, Apollinem ob interfectam bestiam expiationis indignum ad Græciæ extrema fugisse, ibique libationes quasdam fecisse, & ea egisse, quæ homines agunt vt iram auertant ac placẽt geniorum quorundam, quos alastores & palamnæos nominant, tanquam veterum aliquorum & nulla obliuione conterendorum scelerum vltores. Quem vero ipse de fuga hac &

Ritus Delphici.

hac & exsulio sermonem audiui, valde quidem absurdus & à probabilitate alienus est. sed si quid tamen veri continet, existimemus non exiguum aut vulgare aliquid istis temporibus circa oraculum euenisse. Sed ne videar, vt cum Empedocle loquar,

Culminibus nectens aliis fastigia summa
Sermonum, varijs incedere callibus,

finite me primis dictis finem conueniẽtem imponere. Iam enim eo peruentum est, audeamusque id post multos alios ipsi quoque pronunciare, genijs qui oraculis ac vaticinijs præfecti sunt vel deficiẽtibus omnino, etiã intercidere ista, vel fugientibus aut alio migrantibus vim suã amittere: rursusq; longo post tempore reuersis ijs, tanquam instrumenta sonare fatidica loca eorum ob præsentiã. Quæ cum dixisset Cleombrotus, Heracleo: Sane, inquit, nemo nobis adest profanus, aut qui de dijs inconcinnas foueat sententias. ipsi interim tamen, Philippe, nos attendamus, ne imprudentes orationi principia grandia, eaq; absurda largiamur. Recte mones, respondit Philippus. sed quidnam in dictis à Cleombroto est, quod te potissimũ terret? Tũ Heracleo: Quod oraculis, inquit, præesse statuũtur non dij, quos par est nihil habere cum terrestribus negocij, sed deorũ administri genij, id videtur mihi non male pronunciatum esse. quod autem genijs istis tantum non ex versibus Empedoclis palam arreptis peccata quædam, calamitates, & errores à dijs iniuncti adscribuntur, denique morti perinde atq; homines subijciuntur, ferocius mihi videtur dictum, magisq; barbarice. Quęsiuit è Philippo Cleombrotus, quisnam & cuias esset hic adolescens. cognitoq; nomine & patria, Ne nos quidẽ, inquit, mi Heracleo, ignoramus in sermonem nos incidisse absurdi suspectum. Sed non potest in disputatione de magnis rebus ad consentanea opinioni perueniri, nisi magnis vtamur initio principijs. Tu vero nõ animaduertis id te auferre quod das. fateris enim esse genios: dum vero negas eos vitiosos esse ac mortales, nõ iam genios esse finis eos. Qua enim re à dijs differrẽt, si & natura interitui non obnoxia, & quod ad virtutem attinet perturbationum errorisq; expertes sunt? Cum ad hæc Heracleo tacitus quippiam secum commentaretur, sic Philippus infit. Non Empedocles tantum, ô Heracleo, scriptum

reliquit esse quosdam prauos genios: sed Plato etiam, Xenocrates, atq; Chrysippus. sed & Democritus dum precatur imagines sibi obtingere felices, profecto ostendit esse alias quasdam aduersas atq; prauas, & quæ voluntatem ad mala incitent. De morte autem geniorum narrationem audiui viri nequaquam fatui aut vani. Æmiliani rhetoris, quem & vestrûm nonnulli audiuerunt, pater fuit Epitherses, ciuis meus, & grammaticæ doctor. Is aiebat se aliquando in Italiã nauigare intẽdisse, ac conscẽdisse nauim, quæ & mercibus & multis vectorib. esset onusta. sub vesperam vero, cum iuxta Echinadas essent, ventum posuisse nauimq; incerto cursu prope Paxas delatam. vigilasse tum vectorũ plerosq;, multos etiamnũ à cœna potasse. Tum subito ab insula Paxis auditã fuisse vocem, quæ Thamûm quendam nominatim cieret, non sine admiratione hominũ. erat autem Thamûs iste Ægyptius gubernator, paucis vna vehentium de nomine notus. Hunc bis vocatum siluisse: tertio vocanti se dedisse. eumq; contenta voce dixisse: Vbi ad Palodes veneris, annuncia magnum Panem esse mortuum. Perterritos aiebat Epitherses hoc audito vniuersos, ac inter se disputasse præstaretne exsequi hoc mandatum, an vero omittere, neq; quicquam curiose agere. Thamûm autem statuisse, si ventus spiraret, tacitum se præteruecturum: sin malacia ad eum locum peruectis exsisteret: expositurum quod audiuisset. Postquam ad Palodes peruentum fuit, cum neq; ventus esset, neq; fluctibus mare exagitaretur, Thamûm è puppi versus terrã prospexisse, ac quod inaudiuerat dixisse, Mortuus est magnus Pan. Vix tum conticuisse illum, & gemitũ magnum exauditum fuisse, non vnius sed multorum, admiratione mixtum. Quod autẽ fieri solet cum euenit aliquid multis testibus præsentibus, statim rei famam Romæ fuisse diditam, Thamumq; à Ti. Cæsare fuisse accersitum, ac Cæsarem ita pro certo credidisse, vt de Pane illo diligenter inquisiuerit. Doctos vero, quos ille multos secum habebat, coniecisse eũ esse, qui Mercurio & Penelopa fuisset natus. Habuit autẽ Philippus testes quosdã ex ijs qui tum vna aderant, & Æmiliani iam senis auditores fuerant. Demetrius porro narrauit, insulas circa Britanniam esse multas hinc inde sparsas (quales ex eo Sporades Græcis dicuntur) easq; desertas, quarum nonnullæ geniorum & heroum dicantur.

De geniorum morte.

Insulæ ad Britanniam.

tur. Se quoque mittente imperatore cognoscendi atq; perlustrandi gratia profectum in eam quæ desertis proxima, à paucis tenebatur incolis, sed quos omnes Britanni sacros inuiolabilesq; haberent. statim vero post ipsius aduentum magnam in aere confusionem exstitisse, & portenta multa, ventosq; in procellas erupisse, & ignitos vortices in terram delatos fuisse. sub horum finẽ, insulares dixisse, aliquẽ eorum qui præstantioris humana sunt naturæ, esse defunctũ. sicut enim lucerna, dum accẽditur, nihil secum mali trahit: cum extinguitur, molestiam multis adfert. sic magnas animas effulgere quidem placidas & innoxias: dum delentur autẽ, atq; occidũt, sępe (sicut & in pręsentia) ventos ac tempestates excitare, aliquando etiã pestilentia aerem inficere. Sane ibi quandam esse insulam, in qua Saturnus captiuus detineatur à Briareo, dormiens: (hoc enim vinculum aduersus eum fuisse excogitatum) & adesse Saturno multos genios, comites ipsius ac famulos. Hunc sermonẽ excipiẽs Cleombrotus, Habeo, inquit, ipse etiam quæ narrare possim horũ germana: sed ad præsens propositum sufficit non aduersari dictis, neq; impedire quo minus vera putentur. Et vero Stoicos nouimus non modo de genijs in eadem nobiscum sententia esse, sed etiam de dijs: quorum tantũ statuunt numerum, vnum duntaxat æternum interitusq; expertem, reliquos & natos & obituros censere. Neque metuendæ sunt nobis Epicureorũ sannæ atq; risus, quibus etiam aduersus prouidentiã vti non verentur, dum eã fabulæ titulo irrident. Nos fabulæ nomẽ rectius competere dicimus in infinitatem eorum, quæ de tot mundis nullũ habet diuina gubernatum ratione, sed omnes casu vt natos, ita etiam constantes. Quod si omnino ridẽdum est in philosophia, imagines istæ rideantur mutæ, cæcæ, atque inanimæ, quas illi nescio vbi permanere aiunt, & infinitos annorum circulos conficere apparendo, passimque oberrando, cum aliæ à viuis, aliæ à pridem crematis aut etiam putredine absumtis defluxerint corporibus. hos, inquam, rideamus, qui nugas ac vmbras huiusmodi in philosophiã attrahunt, interim indigne ferentes, si quis asserat genijs non natura modo, sed ratione etiam congruere vt multum tẽporis permaneant. Secundum hæc Ammonius: Recte, inquit, mihi pronũciasse videtur Theophrastus. Quid enim obstat

Contra Epicureos.

obstat quin vocem grauissimam & philosophiæ conuenientissimam recipiamus? quæ si reijciatur, multa eorum simul abolet, quæ fieri possunt demonstratione autẽ carebunt: sin admittitur, nihil secũ trahit impossibile aut quod non exstiterit. Quod tamen vnum audiui Epicureos adferre contra Empedoclem genios introducentem, non posse eos, mali cum sint & vitiosi, beatos esse ac longæuos, quod multa adsit prauitati cæcitas, procliuisq; ad ea quæ interimunt lapsus: id vero fatuũ est. Hac enim ratione efficitur, Epicurum Gorgia sophista, & Metrodorũ Alexide comœdiæ scriptore esse deteriorem. hic enim duplum annorũ vitę Metrodori viuendo cõfecit: Gorgias amplius triente seculum Epicuri superauit. Alia nimirum ratione validã rem esse virtutem, vitium imbecillam dicimus, non quod ad corporis durationem aut dissolutionem respiciamus. quãdo etiam animalium multa tarda hebetiq; indole prædita, multa etiam libidinosa & incomposita diutius viuunt, quã ingeniosa & callidissima alia. Itaque non recte deo Epicurei immortalitatem ideo tribuunt, quod caueat & repellere possit quæ vim habent interimendi. oportebat enim in ipsa natura beati immunitatem perpessionum ac interitus inesse, neque opus habere labore ad eam consequendam vllo aut negocio. Sed fortassis parũ æqui animi esse videatur disputatio contra absentes. itaq; Cleombroti est quam de migratione & fuga geniorum intermisit orationẽ resumere ac persequi. Tũ Cleombrotus: Atqui mirer profecto, inquit, si non multo absurdior dictis vobis iudicetur, quãquam cum naturæ rerum explicatione videatur cohærere, Platoq; ei incentiuum prębuerit, non aperte pronuncians, sed obscura opinione suspicionẽ quandã de re ambagibus perplexam prodiderit: caute is quidem, sed tamen multis ipse quoque philosophorum clamoribus impetitus. Verum quando in medium proposita est cratera fabularũ sermonib permixtatũ, neq; temere in æquiores auditores incidere liceat, vbi hæ narrationes veluti peregrinũ nomisma examinari possint: nõ grauate vobis barbari hominis narrationem largiar. quẽ hominem multis ipse erroribus, indicijque mercede ampla persoluta, apud rubrum mare semel quotannis hominum congressui se exhibentem, reliquum tempus (vt ipse aiebat) cum vagis Nymphis & genijs degentem

tem, ægre demum inueni, ab eoque comiter ad colloquium ſum admiſſus. Formoſiſſimus iſte hominum, quos ego quidem viderim, erat, & ab omni perpetuum morbo ſecurus viuebat, ſingulis menſib. ſemel fructu herbæ cuiuſdam medicato & amaro veſcens. multis vtebatur linguis, mecum autem Dorice maximam partē locutus eſt, ſermone non multum à carmine ac cantu differente. loquēte autem ipſo ſuauis odor locum obtinebat, ore ipſius ſuauiſſime fragrante. Is cum totum tempus in cognitione ac conſideratione rerum conſumeret, vno die quotannis afflatu ad vaticinandū agebatur, & ad mare ſe conferens futura prædicebat; accedebant autem eo & principes & regum ſcribæ, eoque audito diſcedebant. Hic ergo diuinationem geniis acceptam ferebat, plurimuſque erat in Delphorum mentione, & quę hic Baccho eueniſſe dicuntur, & ſacrificia peraguntur, omnia inaudiuerat. Verum cum hæc eſſe magnos geniorum caſus affirmabat, tum ea ipſa, quæ de Pythone feruntur. Quem qui occidit, eum neque per nouem annos, neq; apud Tempe exſulaſſe aiebat: verum eiectum veniſſe in alium mundū, atque inde circumactis nouem magnorum annorum curriculis, expiatum, vereq; Phœbum, id eſt, mundum rediiſſe, atque oraculum recepiſſe, quod interim cuſtoditum à Themide fuerat. Eandem eſſe rationem docebat Typhonicorū & Titanicorum. fuiſſe pugnas geniorum aduerſus genios, tum exſulia ſuperatorum, aut pœnas à deo peccantib. impoſitas. quomodo Typhon in Oſiridem, & Saturnus in Cœlū fertur commiſiſſe: quorum obſcurior factus eſt cultus, aut etiam plane intercidit, cum ij in alium cōmigrauerint mūdum. Nam & Solymos audio Lyciorum vicinos Saturno quantos non alij maiores habuiſſe honores, ſed cum is interfectis ipſorum principibus Arſalo, Drio, & Troſobio, fugit, ac alio (incertum quo, neq; ipſi poſſunt hoc dicere) commigrauit: eo neglecto principes iſtos Scirorum deorum appellatione adfeciſſe. perque eorū nomen publice ac priuatim exſecrationes feciſſe Lycios. Huius generis multa deſumi poſſunt ex his, quæ tradita ſunt de diis. Quod autem nominibus deorum receptis quoſdam genios appellamus, id (addebat hoſpes) mirum videri non debet. cui enim deo quiuis geniorum adiunctus eſt, & à quo vim honoremque adeptus, ab eo nomen habere gaudet. ſicut & noſtrum alius

Homo ſine cibo viuens.

Geniorum nomina.

Iouius, alius Mineruius, alius Dionysius, alius Apollonius, alius Mercurialis dicitur. Sed quidam geniorum etiam fortuito recte appellati sunt: alij nihil ad se pertinêtes, sed alienas deorum denominationes nacti. His dictis cum obticuisset Cleombrotus, nemo fuit cui non admirabilis sermo hic videretur. Heracleone autem interrogante, Quonam modo ista ad Platonem pertinerent, & quomodo is occasionem huic præbuisset sermoni: Probe, inquit Cleombrotus, meministi, Platoni infinitatem mundorum absque vlla dubitatione improbatam, de multitudine autem definita eum dubitasse: cumq; ijs qui singulos mundos singulis elementis adsignant, vsque ad quinarium mundorum numerum probabilia secutus argumenta concessisset, ipsum in vnius mundi assertione se continuisse. Videturque hoc Platoni esse peculiare, reliquis à mundorum multitudine valde abhorrentibus, quod eam non pro materiæ ratione definirent, sed hanc egressi statim in infinitam & molestam inciderent infinitatem. Tum ego: Peregrinus vero, aiebam,

Quot sint mundi.

iste tuus eandemne quam Plato mundorum multitudinem censebat? aut in tuo cum eo congressu ne explorauisti quidem eius sententiam? Respondit hæc Cleombrotus, An vero mihi quicquam prius esse debuit, quam vt de talibus rebus interrogarem audiremque alacriter? cum se ille mihi tam facilem præberet. Dicebat ergo ille, mundos neque innumeros esse, neque vnum, neq; quinq; mundos, sed nu- 2
mero CLXXXIII. triquetra figura collocatos, ita vt in quouis latere sint LX. in quouis angulo vnus. qui vero deinceps sint positi, horum proximum à proximo semper sensim tangi, ac circuire eos veluti in chorea. Planiciem porro, quæ triangula hac figura includitur, communem esse omnium la- 3
rem siue focum, & campum veritatis dici, vbi repositæ sint rationes & formæ atque exemplaria quæ exstiterunt & existent, immobilia hæc omnia. circaque ea esse æternitatem, cuius quasi defluens quædam portio feratur ad ea quæ sunt in tempore. Hæc videnda & contemplanda offerri huma- 3
nis animis semel intra annos CIↃIↃ. siquidem recte viuant. & quæ heic optima sacra aut mysteria putantur, somnium esse istius contemplationis atque sacri spectaculi. addebatque aut propter ea quæ isthic sunt bona homines litteris philosophiæque studere, aut inanem sumere operam. Hæc

aiebat,

aiebat, ego ipsum his de rebus audiui scilicet vt fit in sacrificiorum & mysteriorum traditione differentem, cum nullam dictis demonstrationem adderet, neque argumentis fidem conciliaret. Heic ego è Demetrio quærere, quî haberent procorum verba Vlyssem admirantium, cum is arcum manibus tractaret. cumq; memoria ipsi ea suggessisset: Idem inquam, mihi subit dicere de peregrino isto:

En contemplator fuit, ac fur callidus iste Odyss. φ. 397.

sententiarum sermonumq; omnis generis, varieq; peruagatus literas: neque barbarus fuit, sed Græcus, & eruditione Græcanica affatim refertus. Arguit hoc numerus mundorum, non Ægyptius aut Indus, sed Doriensis, è Sicilia propagatus, cuius autor Petro fuit Himeræus. Huius quidem libellum ipse non legi, neq; scio an extet etiamnum. Sed Hippys Reginus, cuius meminit Phanias Eresius, hanc ait opinionē ac sententiā esse Petronis, mundos esse CLXXXIII, qui sese inuicem elemento attingant. quid autem sit cōtactus ratione elementi, non explicat, neque quicquam aliud adiicit, quod rem probabilem faciat. Sub hæc Demetrius: Et quæ, inquit, probabilitas his in rebus insit? quando ipse Plato nihil cōsentaneum aut verisimile effatus, autor duntaxat huius fuit sententiæ. Vos tamen grammaticos, inquit Heracleo, audimus nos, opinionem istam Homero vindicantes, qui vniuersum in quinque diuiserit mundos, Iliad. o. 189. Cœlum, Aquam, Aerem, Terram, Olympum: de quibus duos relinquat communes, scilicet terram vniuersi infimam, & Olympum supremam partem: reliquos autem tres tribus diis attribuat. Eodem autem modo Plato quoque videtur pulcherrimas easdemq; primas corporum species vniuersi distinctis partibus accōmodans, quinq; facere mundos, Terræ vnum, vnū Aquæ, alios Aeris, & ignis: extremū, qui hos contineat, quē duodecim basium corpori ob varietatem motus & multitudinem laterum cōparauit, quod illam figuram maxime conuersionibus motibusq; animalibus congruere existimaret. Intulit hæc Demetrius: Quid in præsentia Homerum mouemus? satis iam est fabularū. Plato autem nequaquam quinq; in partes diuidendo vniuersum, quinq; mūdos voluit appellari quo enim loco pugnat aduersum eos, qui infinitos ponunt mūdos, sibi inquit videri vnicum à deo factum esse, eoq; contentum deum, quod

ex vniuerſa corporea mole totus, perfectus nihilq; extra ſe poſitum requirens exſtiterit. Vnde etiam nō nemini mirari ſubeat, qui verum ipſe dicens, aliis anſam præbuerit ſententiæ probabilitatem non habentis neq; rationem vllan. Vniuerſi quidē infinitas pro argumento ſumi vtcunq; poterat, ſi quis ab vnitate mundi diſcederet. quod autem præciſe quinq;, non plures neq; pauciores mundi ſtatuuntur id nimis quam eſt ab omni veri ſpecie & ratione alienum niſi tu quid dicis, aiebat in me reſpiciens. Ego autē: Nimirum videtur, inquam, vobis omiſſa de oraculis diſputatione, quaſi ad finem iam perducta, aliam ſuſcipere? Non, inquit, Demetrius, iſtam miſſam faciemus: ſed hanc nobis ſeſe ingerentem nō præteribimus. non enim huic immorabimur, ſed ita attingētes, vt quid probabile ſit nobis appareat, ad propoſitā initio quæſtionē non referimus. Tum ego ſic: Primum inquam, ea quæ non ſinunt infinitos mundos ſtatuere, non impediunt quo minus vno plures cenſeantur mundi.

Eſſe plures vno mundos.

fieri enim ſic quoq; poteſt vt plurib. in mundis diuinationi locus ſit, & fortunæ minimus interuentus, pleraq; autem & maxima ordinatis motib. ac viciſſitudinibus ferantur, quorum nihil infinitas admittere poteſt. Deinde rationi magis conſentaneum eſt diuinæ naturæ, non eſſe vnicum ac ſolitarium mundū. Deus enim perfecte bonus cum ſit, nullius virtutis eſt expers, minime omnium iuſticiæ & amicitiæ: quæ pulcerrimæ ſunt, deumq; apprime decent. Ad hæc nihil fruſtra vt habeat aut quo non vtatur, dei fert natura. Sunt ergo extra alii dii aliiq; mundi, erga quos vtitur virtutib. iſtis ad cōmunitatem pertinentib. non enim erga ſe iis vtitur, neq; pars ipſius ſūt vſus iuſticiæ, gratiæ, benignitatis: ſed ad alios referuntur. Quare probabile non eſt amicitiæ, vicinitatis, ac commerciorum exſortem mundum in vacua infinitate fluctuare. Iam ipſam videmus naturam ea quæ ſunt ſingula, generum & formarum complexu tanquam vaſculis aut ſeminum inuolucris continere. Neq; enim vlla res Naturalis ſubſiſtit, cuius non ſit etiam cōmunis aliqua ratio ſiue notio: neq; appellatio ei ſui generis congrueret, niſi præter eam cōmuuem rationē ſuis peculiaribus qualitatibus ab aliis eiuſdem generis rebus diſtingueretur. Atqui mundus non dicitur communis eſſe, ſed certis qualitatibus ſiue proprietatibus deſcribitur. ergo

certis differentijs ab alijs eiusdem generis mundis distinctus suam peculiarem hanc formam obtinet. Preterea cum neque homo vnicus, neque vnicus equus in natura rerum sit, neque astrum, neq; deus, neq; genius: quid obstat quin dicamus non vnicum, sed plures numero mundos naturam complecti? Qui enim dicit vnam quoq; duntaxat esse terram, vnicum mare, is allucinatur, partium similitudinem in rebus euidentem non animaduertens. Terra enim in eiusdem nominis partes diuiditur, itemque mare: mundi pars iam nō itidem mundus est, sed diuersæ naturæ res. Porro quod nonnulli vniuersam materiam vni mūdo impendunt, maxime id metuētes, ne si quid extra istum relinqueretur, id allisionibus, atque ictibus huius mundi compagem disturbaret: inanis est metus. Cum enim sint plures mundi, quorum quisque sua contineatur substantia atque materie quam certa mensura definit suæq; extremitates: nihil ordinis exsors & incompositum ac tanquam excrementum foras prolapsum relinquetur. Vniuscuiusq; enim mūdi formam materiam sibi destinatam continēs, nihil patietur temerario motu citatum in alium decidere mundum, aut ex alio in se. eo quod natura neque infinitam admittit multitudinem, neque temerarias & ordine rationeque carentes motiones. Quod si quid ab vno mundo in alium defluit: necesse est huiusmodi influxus cognatos inter se, gratosque esse, & mixtione fieri optime mundorum naturę conueniente: quomodo siderum fulgores siue radij inter se contemperantur. ipsosq; mundos delectari dum benigno inuicem se contemplantur vultu: dijsq;, qui in singulis sunt multi ac boni congressus amicos exhibere. Horū omnium, quæ dixi, nihil nefas est, nihil fabulosum, nihil rationi aduersum. Nisi me Hercle Aristotelis aliquis sententia terretur, tanquā naturæ consentanea. Cum enim, vt ipse inquit, quoduis corpus suum proprium habeat locum: necesse est terram vndiquaq; ad medium ferri, & aquam super hanc, leuioribus subsidentem. ergo si plures sint mundi, eueniet vt terra multifariam igni & aere superior, multifariam itē inferior extet: idemque de aere & aqua intelligendum, quę alicubi suis in locis à natura attributis erunt, alicubi non erunt, quæ cum sint, vt ipse censet, impossibilia: neque duos esse, neq; plures mundos statuit, sed vnum hunc ex v-

Aristotelis sententia censetur.

niuersa compactum substantia, in quo corpora iuxta legẽ naturæ sint locorum differentijs disposita. Verum hæc ipsa probabiliter magis quam vere dicta ab eo sunt, idque, mi Demetri, sic dispiciamus. Corporum alia ad medium & deorsum, alia à medio & sursum, quædam circa medium & in orbem moueri dicens, cuiusuam rei respectu medium sumit? Nõ equidem inanis comparatione sumit, quod nullũ est ipsius sententia. & qui vacuum ponunt, medio hoc ipsorum opinione caret, vt & principio, & fine: quæ sunt extremitates, quib. in infinito non est locus. Atq; vt extorqueas Aristoteli assertionem inanis, tamen intellectu arduum est, quænam eius ratione corporib. differẽtia motuum debeat tribui. nam neq; inani vis est corporum, neque voluntatem habent corpora & appetitum quo medium affectent & vndiquaque ad illud contendant. sed tamen difficile est intelligere, quomodo corpora ad incorpoream atq; indifferentem rem ferantur, aut ab ea motum momentumve consequantur. Restat vt medium non loci rattione, sed corporis accipiamus. Cum enim mundus hic ex multis ac dissimilib. corporib. in vnam cõpactus sit ac concinnatus molem, necessario differentiæ eorum motus vicissitudines efficiunt. Id ex eo fit euidens, quod singula dum substantiam mutãt, simul etiam locum alium à priore occupãt. dissipatio enim à medio sursum elatam materiam per circulum didit: concretio & stipatio deorsum eam ad mediũ cogit atq; deprimit. qua de re non est opus hoc loco copiosius disserere. Quam enim causam harum affectionum atque mutationum effectricem posueris, ea vnumquemuis in seipso continebit mundum. quiuis enim peculiare habet medium, suas corporum affectiones, mutationesque, suã naturam & vim, quæ suo quodq; in loco conseruet. Quod enim extra est, siue id nihil est, siue infinitum inane, non præbet medium: sicut docuimus supra. Cum autem plures sint mundi, vnicuiq; suum est medium, ac proinde peculiaris etiã cuiuis motus, alijs ad medium, alijs circa id, alijs ab eo: sicut ipsi distinguunt. Qui autem proposita mediorum multitudine contendit vndique omnia grauia ad vnum medium compelli, is perinde facit ac si postulet omnium hominum (qui numero sunt permulti) sanguinem in vnam aliquam venam confluere, omniaq; cerebra vna cõtineri mẽbrana.

Medium mundi.

quia

quia nimirum iniuriam naturæ fieri putet, si corporum naturalium non omnia solida vno, rara itidem suo quodam sint in loco. Nam & hic absurdum tueretur, & is inepte facit, qui ferre æquo animo non potest vt tota quæuis suis vtantur partib. naturæ ratione atq; ordine debito dispositis. Id quidem absurdum foret, si quis diceret mundum esse qui ita in se Lunam habeat, sicut homo in calcibus cerebrum si gestet, & cor in temporib Sed plures à se inuicem separatos mundos statuentem, vna cum totis etiam partes segregare ac diuidere, nõ est a ratione alienum. vnius enim cuiusque mundi terra, mare, cœlum, secundum naturam erunt collocata. & quiuis mundus superiora, inferiora circulo ambientia, centrum habebit non alterius, sed sui ipsius suarumque inter se partium respectu, intra, nõ extra se. Quem enim quidam lapidẽ extra mundũ positum pro argumento adhibent, is neq; quietis expeditam, neq; motus opinionem adfert. Quomodo enim vel manebit, pondere præditus? vel ad mundum feretur, reliquorũ instar grauium, cuius pars non est neq; in naturam eius compositus? De terra autem in altero contenta atque deuincta mundo non erat necesse solicitum esse, quomodo non auulsa põdere suo ab vniuerso in hunc mundũ transiret, cum videamus naturam suo quasque partes loco cohibere. Etenim si nõ ipsius mundi respectu, sed extra eum superiora & inferiora comparare instituamus, in easdem cum Epicuro incidemus difficultates, qui atomos vniuersas mouet in loca sub pedibus sita: quasi vero aut inane pedes habeat, aut infinitũ in se cogitari superius inferiusve aliquid sinat. Itaq; Chrysippum admirari licet, aut potius vehemẽter dubitare quidnam ei ad animum acciderit, cum mundum in medio collocatũ scriberet, eiusque substantiã ab æterno medium occupasse locum, qui non minimum ei ad permanendũ & interitus immunitatem momenti contulerit. Hoc enim in quarto de Possibilib. libro tradit, mediũ inanis locum non recte somniãs, & adhuc causam cur mũdus permaneat absurdiorẽ fictitio isto medio adsignãs. cũ quidẽ alibi sæpe dixisset substantiã suis in mediũ & a medio suo motib. dispẽsari ac cõtineri. Et quidẽ reliqua Stoicorũ interrogata quem terreant? dum querunt qui vnum fatum, vna prouidentia maneat, ac non plures Ioues siant, si plures sint mundi. Primum

enim si absurdum est multos esse Ioues, ipsorum decreta multo erunt absurdiora. faciunt enim in infinitis mundorum conuersionibus infinitos Soles, Lunas, Apollines, Dianas, Neptunos. Deinde quæ necessitas cogit multos esse Ioues, si plures sint mundi, non singulis præesse principem Vniuersi deum mente ac ratione præditum, qualis est qui à nobis dominus omnium ac pater cognominatur? Aut quid obstabit, quo minus Iouis fato ac prouidentiæ omnes ij obediant, isque singula inspiciat, ac dirigat, singulis præbens initia, semina, ac rationes eorum quæ peraguntur? Cum enim in rebus humanis sæpenumero vnum aliquod corpus ex diuersis corporibus constet, quorum pro se quoduis viuat, intelligat, sentiat, vt est concio, vt exercitus, vt chorus, quod & Chrysippo visum fuit: in vniuerso nefas nequaquam putandum est, esse mundos x, L, aut C. qui omnes vna regantur mente, & ab vno pendeant principio. immo autem admodum deos decet talis dispositio. Non enim tanquam apum examinum ductores eos debemus statuere qui nusquam exeant, aut materiæ inclusi adseruentur, ac quasi in ea obthurentur. id quod faciunt Stoici, qui deos introducunt aerum, aquarum, & ignium affectiones seu facultates quasdam insitas, eosque & gignunt cum mundo, & rursus cum eodem comburunt. neque eos liberos ac solutos instar aurigarum aut gubernatorum faciunt: sed quo modo simulacra suis basibus adfixa sunt, ita deos corporeæ inclusos naturæ ac tanquam clauis immissis adstrictos faciunt consortes omnium mutationum, etiam ad interitum vsque. Hæc vero, nisi fallor, magnificentior est & maiestati deorum affinior sententia, esse eos liberos, neque alieno subiectos dominio. vtque Castores auxilium iactatis tempestate ferunt, suoque aduentu

Leniunt fluctus, celeresque ventos,

non ipsi simul nauigãtes, aut in eodem versantes periculo, sed ab alto superuenientes salutemq; adferentes. ita eos alium alias inuisere mundum, cum contemplationis ductos iucunditate, tũ quod sua natura singulorũ gubernationem adiuuant. Nam Homericus quidem iste Iupiter non vsq; adeo longe oculos à Troia diuertit, in Thraciam & Nomades Istri accolas intuens. verus autem pulcras habet. ipsique conuenientes in varijs mundis mutationes, non inane ex-

Dij Stoicorum.

Initio Mar.

tra in-

tra infinitum cernens, neque seipsum ac nihil aliud (quæ nonnullorum fuit opinio) considerans: sed opera deorum & hominum, motusq; & conuersiones siderum multiplices contemplans. Non enim odit mutationes diuina natura, sed admodũ ijs delectatur, si licet hoc colligere ex siderum vicissitudinibus cõspectui nostro expositis. Enimuero infinitas omnino bruta est & importuna, neque deum admittit, fortuna & casu omnibus in rebus vtitur. At in certa multitudine definitoque numero mundorum administratio ac prouidentia versans ei quæ in vnum aliquod corpus illapsa eiq; adfixa id infinities transmutat atq; refingit, neque maiestate cedit, neq; est laboriosior. Hæc ego locutus, conticui. Philippus autem temporis exiguo spacio elapso, Hæc, inquit, Sicne habeant an secus, meum non est affirmare. Quod si tamen deum extra vnum mundum proferimus, cur eum quinque duntaxat artificem faciamus mundorum, non plurium, & quæ sit huius numeri ad multitudinem mundorum ratio, cogniturum me maiore cum voluptate arbitror, quam quæ sit Ei heic dedicati causa. Is enim numerus neq; triangulus est, neq; quadratus, neq; perfectus, neq; cubicus, neq; vllam aliam videtur elegantiam offerre ijs, qui studio istarum rerum afficiuntur, hasq; magni faciunt subtilitates. Illa autem ab elementis ratiocinatio, quam Plato per ænigma innuit, omnino obscura ac intellectu difficilis est, neq; probabilitatem aliquã pręse fert, qua inductus cõcluserit, cum sint quinq; corpora æquiangula & æquilatera ęqualibusque contenta superficiebus, ea in materiam venisse, & ex his statim quinq; confectos esse mundos. At vero, inquam ego, videtur Theodorus Solensis non inepte rem explicasse, vbi mathematica Platonis interpretatur. Sic autem tractat. Pyramis, octaedron, quod est octo, icosaedron, quod est viginti, & dodecaedron, quod est duodecim basium corpus, quæ prima ponit Plato, pulcra quidem sunt omnia, ob proportionum & rationum æqualitates: neq; his melius quicquam aut aliud simile componere naturæ atq; concinnare est relictum. Vnam tamen omnia cõpagem sortita non sunt, neq; ortũ habent similem, sed tenuissimum est corpus atq; minimum Pyramis, maximũ & plurimis constans partibus dodecaedron: reliquis è duobus icosaedron numero constat triangulorũ ampliore

Cur quinque mundi, Quinarij natura.

quam duplo, si cum octaedri conferatur triangulis. Impossibile itaque est, ex vna simul isthæc omnia nasci materia. Tenuia enim & exigua, ac quorum simplicior est constructio, illa prima obtemperare motori atq; efformatori materiei, constituique oportet, & prius existere quam ea quæ magnas partes ac multa habent corpora: è quibus est dodecaedron, cuius compages plus requirit laboris. Hinc sequitur solam pyramidem esse primum corpus, reliquorum nullum, cum ortus eorum natura sit posterior. Est autem huius quoq; absurdi remedium, materiæ in quinque mundos diuisio ac diductio. alibi enim primũ pyramis extitit, alibi octaedron, alibi icosaedron. ex eo aũt, quod in quauis materiæ parte primum extitit, reliqua orientur secundum concretionem partium, qua omniũ in omnia mutatio efficitur. id quod Plato ipse monstrat fere per omnia orationem deducens. nobis satis erit breuiter sic intelligere. Aer fit igni extincto, rursumq; aer attenuatus ignem edit. horũ actiones & mutationes considerari debent in vtriusque seminibus. Semina ignis sunt pyramis ex XXIV. primis triangulis conflata. aeris autem, octaedrum ex XLVIII. eiusdem generis trigonis. Fit ergo aeris vnum elementum è duobus ignis coactum & temperatum: rursusque vnum aeris corpus diuisum, in duo ignis corpora secernitur. iterumque in sese compactum atque coiens, abit in aquę formam. Itaque vbique semper illud quod primo existit, mutatione sui reliquis expeditam nascendi rationem præbet. vt iam nõ vnum duntaxat sit primum, sed aliud in alia materiæ parte princeps originis reliquorum, idemq; omnibus primordij nomen hoc modo seruetur. Hic Ammonius: Animose quidem, inquit, ista & magno cum studio Theodorus elaborauit. mirer vero si non sumserit ea, quorum alterum ab altero euertitur. Ponit enim, quinq; ista nõ simul omnia nasci, sed id semper prius oriri, quod tenuissimũ est ac minore negocio constituitur. Deinde, tanquam non pugnans huic sumtioni, sed eius consequens, subdit, Non omnem materiam occupari à tenuissimo & simplicissimo corpore: sed aliquando etiam grauia & multis constantia partibus ortum ex materia antecapere. Præterea quinque primis corporibus propositis, ideoque totidem esse mundos affirmato, probabilitate tantum quatuor corporibus tractãdis

Cubus.

vtitur, cubum autem tanquam in calculorum ludo subtrahit, qui neque mutari in reliqua potest, neque reliqua in ipsum, cum triangula sint diuersi generis. Illis enim omnibus commune ponitur principium semissis trianguli, huic autem soli peculiare æquicrurum triangulum, quod cum illo inclinatione aliqua coire, aut commisceri & vniri nequit. Ergo cum sint quinq; corpora, quorum vnumquodq; vt primum in vno de quinq; mundis materiam occupauit, reliquorum originis princeps sit: fiet vt vbi cubus primo exsistet, reliquorum nullum sit futurum, cum in eorũ nullum mutari cubus queat. Omitto, quod elementum dodecaedri aliud faciunt, non scalenum istud, ex quo pyramidẽ, octaedrum, & icosaedrum Plato constituit. Itaq; tibi (subridẽs aũt simul hęc dicebat Ammonius) aut dissoluẽda hęc sunt, aut proprium aliquid adferẽdum, quo nos à communi hac hęsitatione expedias. Ego in hæc verba respõdi. Nõ habeo sane in præsentia probabilius aliquid. præstat tamen fortasse suæ quam alienæ opinionis rationes reddere. Rursum ergo sermonem à principio arcessens dico.

Natura duplex.

Cum constet duas esse naturas, vnam sensilem, ortui, interitui, mutationibusq; & motibus varijs obnoxiam: alteram, quæ solo intellectu percepta semper eodem se habet modo: periniquum, amice, videtur hanc diuisam suisque distinctam dicere differentijs, corpoream autem & motibus subiectã si quis non concedat vnam esse cohærentem sibi & partium inuicem momentis vnitam, sed separet ac diuellat, indignari & fremere. Nimirum enim stabilia & diuina magis conuenit inuicem esse continuata, omnemque quantum eius fieri potest sectionem ac diuulsionem fugere. quanquã diuersi natura hæc quoq; aggressa, maiora fecit quam quæ distantia locorum æstimantur interea interualla: tanta est mentis notionum & idearum dissimilitudo.

Principia Platonica.

Itaq; Plato opponens se ijs qui vnum pronunciant esse Vniuersum, quinque statuit principia, Ens, Idem, Diuersum, Motum, Quietem. quæ cum sint, non est mirum si corporeorũ principiorum quoduis sui aliquod exemplum imitando in natura impressum habet, non expers mixtionis aut sincerum, sed vt singula singularum facultatum participent aliquid. Proinde cubus perspicue signum est quietis conueniens, propter superficierum stabilitatem. pyramidis igneam vim

&ad

& ad motum agilitatem quiuis in laterum & angulorum acumine deprehenderit. natura dodecaedri, quæ apta est ad complectendum reliquas figuras, Entis effigies omnia corpora comprehendentis videtur esse. de reliquis duobus icosaedrum diuersi, octaedrum eiusdē ideæ conuenit. itaq; alterum aerem qui vna in forma omnem substantiam continet, alterum aquam quæ temperando plurimas qualitatis species recipit, exhibuit. Quod si ergo natura in omnib. æqualitatem exigit, mundos neq; plures exemplis istis consentaneum est, neq; pauciores esse. vt cuiuis sua sit princeps constitutio atq; vis, sicut in compositionib. erat corporū. Atq; hac quidem oratione eos libuit demulcere, qui mirātur nos naturam ortui & mutationi obnoxiam in tot partiri genera. Hoc autē vna mecum vniuersi perpēdite, quod supremorum principiorum, Vnius inquam & infiniti Binarij, hoc quia elementum est omnis informitatis & confusionis, Infinitas dicitur: Vnitatis autem natura cum definiat ac determinet infinitatis vacuum, & ratione ac finib. carentem naturam, informat eam, atque vtcunq; appellationem quæ in singulis monstratur sensilibus sustinet atque accipit. Hæc principia primum in numeris apparent. immo omnino numeri appellatio multitudini non congruit, nisi infinitatem materiæ tanquam forma quædam subiens, alicui minus, alicui amplius decidat. tunc enim vnaquæuis multitudo fit numerus, cum vnitate definitur. vnitate abolita, rursum infinitus binarius omnia confundens, incomposita, infinita, immensaq; reddit. Quoniam autem forma non est abolitio materiæ, sed subiecto speciē ordinemq; adfert: necesse est etiam in numero vtrunq; inesse principiū, vnde primum discrimen, maximaq; dissimilitudo ortum habent. Est enim infinitum principium causa paris numeri efficiens, melius principium imparem gignit. Primus aūt parium est binarius, imparium ternio. è quibus conflatur quinarius, ob compositionē vtrique communis, vi autem sua impar. Oportebat enim, cum natura sensilis & corporea concreta, necessitate diuersi in aliquot diuideretur partes, harum numerum neq; parium esse primum, neque imparium, sed tertium ex his compositum. vt fieret ab vtroque principio, & eo quod parem, & eo quod imparem architectatur. non enim poterat alterum ab altero diuelli.

Vnitas, Binarius. Multitudo, Numerus.

cum

sum vtrunq; principii naturam facultatéq; obtineat. Ambobus ergo copulatis, melius principium prævaluit infinitati diuidenti, inhibuitque, & cum ab vtroq; diuelleretur materia, in medium iniecta vnitate effecit, ne Vniuersum in duas scinderetur partes. ita multitudo quidem mundorũ exstitit ob diuersitatis naturam quæ inest infinito discernenti: finiti autem & eiusdem vis imparem eam redegit. Talis autem est imparitas, quia naturam progredi longius quam expediebat non siuit. Si enim sincerum purumque fuisset vnum, nullam omnino diuisionem admisisset materia. Quoniam autem illud binario vim diuidẽdi nacto admixtum fuit, admisit sectionem materia & diuisionem, sed quæ ibi constiterit, victo à pare impari. Ideoque veteribus in vsu fuit pempazesthe dicere, pro numerare. Puto autem panta quoq; (id est omnia) vocem esse à pente (quod quinque significat) deductam, quod is numerus è primis sit cõflatus numeris. Et cum alii numeri in alios multiplicati, aliud genus numerorum producant. quinarius pari multiplicatus, denarium gignit perfectum numerum: in imparem multiplicatus, seipsum refert. Mitto, quod è primis duobus quadratis vnitate & quaternione cõsit quinarius. & quod tantum potest quadratum, quantum coniuncta duorum faciunt quadrata numerorum qui ipso proxime sunt priores, pulcerrimumque rectangulum ita triangulum constituit. & quod primus hic numerus sesquialteram proportionem continet. Hæc enim fortasse ad propositam nobis materiam non pertinent. Id propius huc facit, quod natura huius numeri facultatem habet diuidendi, ac secundum eum plura diuisit natura. In nobis ipsis quinque insunt sensus, totidem animæ partes, vitalis, sentiens, appetens, irascens, ratiocinans. totidem in vtrauis manu digiti. & semen fecundissimum quinquefariam diuiditur. nõ enim mulierem plures quinque fetus partu edidisse memoratur, multæ autem quinque vno enixæ partu. ac Rheam Ægyptii fabulantur quinque deos peperisse, per inuolucrum innuentes ortum quinque mundorum ex vna materia. Ipso in vniuerso terra quinq; Zonis, cœlum quinq; circulis distribuitur, polaribus duobus, totidem solstitialibus, & medio horum æquinoctiali. Quinque etiam sunt conuersiones stellarum vagarum, cum eadem sit Solis, Lu-

Quinarii proprietates.

ciferi,

Platonis sententia explicatur.

ciferi, & Mercurii. Ipse etiam mundus ad quinarii concinnitatem est compositus, sicut apud nos harmonia ex quinque tetrachordorum positu constare cernitur, summorũ, mediorum, adiunctorum, deiunctorum, ac excedentium. & in cantu quinque sunt interualla, diesis, semitonium, tonus, sesquitonium, ditonus. Ita videtur natura magis delectata fuisse rebus quinario construendis, quam globi ad formam redigendis, quod visum fuit Aristoteli. Quærat hic aliquis, Quidnam causæ sit quod Plato, cum quinq; mundorum numerum ad quinq; corporum reuocauerit figuras, fatus quinaria constructione deum vsum in describendo vniuerso, ac deinde proposuerit de multitudine mundorum difficilem dubitationem, vnumne an quinque reuera exstitisse dicendum sit: tamen deprehendatur hinc suspicionem eius rei iniecisse. Quod si id quod probabile est, accommodari ad eius sententiam debet, eo ipse respicio in hac re explicanda, quod scilicet senserit Plato differentiis corporum istorũ, & figurarum, necessario motuum quoq; comitari discrimina. hoc enim ipse docet, vbi pronunciat id quod coit aut secernitur, vnà cum substantia & qualitatibus locum etiam nomenque mutare. Si enim ex aere ignis fiat, soluto octaedro & in pyramides dissipato: aut vicissim ex igni aer, in octaedrũ coacto & compulso: non potest suo manere loco id quod mutatũ fuit, sed fugit fertũrq; ad alium locum exturbatum priore, pugnatq; cum iis quæ obsistunt & impellunt. Adhuc etiam plenius similitudine eorũ quæ cribris aliisq; ad purgandum frumentum paratis instrumentis concutiuntur atq; ventilantur, rem explicat. eodem modo etiam elementa docens, dum quassant materiam, atq; ab ea quassantur, similia semper ad similia ferri, aliaq; aliis locis contineri, antequam eorum cõpositione Vniuersum costituatur. Hoc ergo modo tum affecta materia, vt par fuit Vniuersum esse affectum vbi Deus abest, statim primæ quinque qualitates suis singulæ præditæ momentis, incitatæ sunt: neq; omnino separatæ tũ aut sincere secretæ, ideo quod omnibus permxtis natura ita comparatũ est vt semper quod superatur ei comitetur quod prævalet. Itaq; in ortu corporũ cum alia alio ferrẽtur, æquales numero partes atq; diuisiones effecerunt. vnam partẽ non puri ignis, sed ignea specie præditam: aliam non sinceri æ-

theris,sed ætheris similem:aliam non terræ puræ putæ, sed formæ terreę:maxime tamen aër cum aqua fuit permixtus, quod hæc multis diuersi generis admixtis discesserunt, sicuti dictum fuit. Non enim deus separauit aut disposuit naturam, sed cum ipsa vltro diuortium fecisset: & in diuersa discessionem loca admodum inordinatam, accepit, cōposuit,& proportione ac medietate adhibita concinnauit.deinde rationem vnicuique imponens veluti gubernatorem & custodis loco, tot effecit mundos, quot sunt formæ primorum corporum Atque hæc propter Ammonium gratiæ Platonis dedicata sunto.Ego autem de numero mundorū, quod sint tot,nunquam sane contenderim.eam vero sentētiam,quæ plures vno mundos, non tamen infinitos sed numero determinatos facit,neutra istarum absurdiorem censeo:in materiæ naturam intuens, dissipabilem eam ac diuiduam,& quæ neq; vnitatem seruet, neq; eam ratio in infinitum euagari sinat. Sed,quod alias solemus, hic quoque Academiæ recordemur,nimiamq; vitemus assensionem,ac tanquam in loco lubrico in disputatione sola de infinito firmiter consistamus. Hæc ego cum dixissem, Demetrius: Probe,inquit,Lamprias hortatur:

Multis enim dii formis, non sophismatum,

vt est apud Euripidem,sed rerum decipiunt,cūm veluti scientes de tantis rebus audemus pronunciare. Sed ad argumentum initio propositum reuocāda nobis est disputatio. Quod enim dictum fuit, oracula relinquentib. & deserentibus genijs,tanquam instrumenta artificum iacere ociosa & muta,aliam maiorem excitat quæstionem de causa & facultate,qua vsi genij vates vtriusq; sexus furore & imaginatione futurorum impleant. Non possumus quippe causam silentij oraculorum adscribere discessui geniorum,nisi persuasum nobis sit quo modo præsentes eadem vocalia & operosa reddant.Sub hæc Ammonius,Putas vero,inquit,genios aliud quicquam dicendos, quam quod ait Hesiodus, animas circumuagantes,

Aere vestitas? --- Mihi enim quo pacto homo differt ab homine tragicam comicamve agente personam,eodem differre videtur animus ab animo corpore in hac vita amicto. Nihil igitur est causæ cur absurdum aut mirum videri debeat, si animi in animos incidentes, futuri imaginationem

Redit ad disputationem de oraculis.

Genii quid.

tionem aliquam ingenerant. ſicut & nos inuicem non omnia voce, ſed & literis, & tactu, & intuitu ſignificamus multa præterita, & futura præmonſtramus. Niſi tu quid, Lampria, diuerſum habes. eſt enim nuper nobis renunciatum, multa te hac de re cum hoſpitibus apud Lebadiam diſputaſſe, quorum nihil nuncius perfecte memoria tenebat. Noli mirari, inquam ego, multæ enim actiones, multæ occupationes mediæ incidentes, propter oraculum & ſacrificium quod tractabatur, fecerunt vt ſparſim ac per interualla cõmentaremur. Atqui nunc, aiebat Ammonius, & ocio vtentes habes auditores, & paratos alia quærere, alia diſcere, omni contentione ac ſtudio altercandi remotis, libertàteque & venia omni ſermoni, vt vides, propoſita. Eadem reliquis etiam poſtulantibus, ego poſtquam paululum ſubticuiſſem: Et quidē, inqnam, iis quæ tum diſputata ſunt, ipſe tu caſu quodam exordium occaſionemq; hic referendi dediſti. Si enim animi ſecreti à corporibus, aut omnino quibus nullum eſt cum corporibus commercium, ſunt, quæ tua eſt, & diuini ſententia Heſiodi, dæmones

Cuſtodes hominum caſti, terras obeuntes.

Animos etiam humanos, diuinādi vim habere.

cur animos in corporibus degentes iſta vi priuamus, qua futura præſcire & prædicere poſſunt à natura ſua genij? Probabile quidem non eſt animis vllā facultatem, vllamve partem adnaſci abitu è corpore, qua caruerint ante: ſed ea ſemper habere, habere autē deteriora, dum mixti ſunt corpori. atque alia quidem omnino obſcura & occulta, alia infirma & languida, & ſicut cum per caliginem videmus, aut in humore mouemur, inefficacia & tarda, multamque ſuæ naturæ curationem & reſtitutionem, multā eius à quo impediuntur detractionem atque expurgationem deſiderātia. Sicut enim Sol non tum ſit ſplendidus, cum nubes effugit: ſed cùm ſemper talis ſit, in nebula nobis obſcurus videtur, ac vix apparet. ſic animus vim diuinandi non adipiſcitur è corpore tanquam nube egrediendo: ſed iam nunc ea præditus, cæcatur ob permixtionem & confuſionem cum natura mortali. Quod ne miremur, aut fidem rei derogem*, videamus, ſi nullam aliam animi facultatem, ſaltem eam quæ ex aduerſo reſpondet diuinatrici, memoriam dico, quantū illa pſtet opus, quod pterita ſeruat ac retinet, aut potius ea q nō ſunt. eorū enim quæ facta ſunt nihil eſt neq; ſubſiſtit, ſed

Memoria vis.

ſimul

simul existunt omnia & intereunt, siue facta, siue verba, siue affectiones, tempore fluminis instar omnia proripiente. ista autem vis animi, nescio quomodo ea apprehendit, & non cum sint, iis tamen speciem ac substantiam circumponit. Sane oraculum Thessalis de Arna datum iubebat eos

Visum oculis capti, muti vocemq; notare.

At memoria nobis & surdorum auditio, & visio cæcorum est. Itaque, sicut dixi, mirum non est, si apprehendens quæ iam esse desierunt, multa etiam nōdum quæ sunt adsciscat. Hæc enim ei magis conueniunt, & ab his cōsensu quodam adficitur. accingitur enim futuris, eaq; aggreditur, à præteritis & finem nactis absoluta, nisi quatenus eorum meminit. Hanc ergo vim animi cum habeat innatam, obscuram tamen & imaginatu difficilem, quidam tamen subito in somnis aut sacrificiis efflorescunt, eaq; vtuntur, siue quod tū corpus mundatum est siue aptam ad hanc rem cōsecutum temperiem, siue quod mens laxata & à præsentibus liberata, imaginandi vim futuris intendit. Non enim, vt Euripides ait,

Optimus is est vates probe qui coniicit.

sed hic quidem intelligens est vir, rationem præcedentem ac indicio probabili ducentem sequens. Vis autē diuinandi tanquam tabula scripturæ expers, ratione carens, & infinita ex sese, capax tamen ortarum à visis affectionum & præsensionum, absque vlla ratiocinatione futurum attingit, maxime vbi è præsenti exit statu, hoc fit, cum ob tēperiem & affectionem corporis mutatio ei accidit, quæ enthusiasmus, hoc est, diuinus instinctus, dicitur. Ipsum quidē corpus ex seipso sæpe huiusmodi consequitur affectionem. Terra autem cum multarum aliarum facultatum fontes hominib. effundit, alios furorem diuinum, morbos, mortemq; ferentes, alios vtiles, iucundos, & cōmodos, id quod ii qui accedunt, experientia deprehendunt: tum vero diuinandi fluxus atq; Spiritus diuinissimus est & sanctissimus. siue is seorsim per aerem, siue cum liquore percipiatur. In corpus enim admixtus, temperiem in animis ingenerat insolentem atq; alienam ab vsitata, cuius proprietates difficile est exprimere verbis, coniecturas autem multiplices de iis ratio suggerit. Calore nimirū & diffusione meatus ape-

Diuinandi spiritus qualis.

riri quosdam imaginandi futura prǫditos facultate, proba-bile est. quemadmodum vinum sublatis ad cerebrum va-poribus multos animo motus infert, multaque eius sen abdita prius& occultata detegit. Multa enim vis diuinan bacchationi & furori inest, siquidem Euripidi credimus quando incalescens animus atq; ignitus metum amolitu quem humana prudentia inducens sæpenumero auerti & restinguit diuinum instinctum. Ad hæc non abs re dic posse videtur, siccitatẽ vna cum calore animo ingeneratã spiritum reddere tenuem, æthereumq; eum & purum re digere. Hæc est enim illa Heracleti anima sicca optima. Humiditas non visum modo & auditum hebetat, sed & speculis incidens splendorem & aeri lucem adimit. Contra eti non est nefas refrigeratione & densatione spiritus, ad insta tincturæ ferri, vim præsagientem animo indi ac durari. & quidem sicut stannum illiquefactum ęri, quod rarum est a multis hians meatibus, simul hoc & stipat dẽsatq;, & splendidius puriusq; redigit: ita nihil impedit, quin diuinãdi facultas, vapor quippiam consentaneum & cognatum anim habens, laxas eius partes impleat, concinnet, ac contineat. Alia enim aliis sunt conducibilia. sic faba purpuræ nitrum cocci tincturam expedit admixtum, & vt Empedocles ait,

Glauci flore croci byssus miscetur amœnus.

de Cydno autem, & sacro Apollinis qui Tarsi est gladio, te, mi Demetri, narrantem audiuimus, gladium cum nulla alia aqua perinde tergi & purgari, ac fluminis eius. sicut etiã Olympiæ cinerem aqua Alphei amnis affusa aræ circumglutinant: cum nulla hoc alia possint aqua efficere. Nõ est igitur mirum, si terra multos alios liquores edente, isti soli animis enthusiasmum & futurorum imaginationem inferunt. Citra controuersiam porro hanc rationem fama cõfirmat. Heic enim vim loci huius primum innotuisse ferũt, cum casu pastor quidam in eum incidisset, vocesq; deinde à diuino instinctu edidisset profectas. quas cum initio spreuissent qui aderant, postea euentu probatis quæ is prædixerat mirati sunt. Delphorum doctissimi, nomen quoque hominis perhibent Coretam. Mihi vero videtur maxime huiusmodi cum diuinatione contemperationem atque cohęsionem animus admittere, qualis est visui cum luce cõsentiente. Oculus enim videndi facultate præditus nihil si-

Origo Delphici oraculi.

ne

e luce agere potest, & animi vis diuinatrix, tanquam ocu-
ıs, sua quadam re indiget, à qua incendatur atque exacua-
ur. Quare multi antiquiorum esse vnum eundemq; deum
pollinem & Solem putauerunt. Qui vero proportionem,
ulcram ac sapientem sane rem, cognitam habent ac ma-
nifaciunt, ij sicut corpus ad animum, visus ad mentem, lux
d veritatem se habet, ita solis facultatem se habere cẽsent
d naturam Apollinis, illam huius propaginem fetumque
xistimantes, illam semper ab hac quæ semper est, procrea-
. Ille enim accendit, producit, atq; excitat videndo senti-
ndi vim: hic animi diuinatricem facultatem. At qui vnum
undemq; deum eos esse senserunt, probabili ratione moti
pollini & Terræ commune oraculum adscripserunt. ar-
itrati Solem terræ ingenerare affectionem istam & tempe-
iem, à qua vapores ad diuinandum facientes exhalent. I-
sam proinde terram, vt Hesiodus melius quam à nonnul-
is factum est philosophis, re considerata appellauit

Immotam sedem cunctorum: ---

ta nos quoque sempiternam interitusque expertem sta- *Terra & eius facultates.*
uimus. facultatum autem eius aliquando defectus, ali-
quando ortus, nonnunquam alio migrationes probabile
st euenire, vniuersique temporis circuitu tales conuersio-
es in ea reuolui, quod cõiicere licet ex iis quę animaduer-
i sensu possunt. Nam & lacus & amnes, ac frequẽtius ther-
mæ quibusdam in locis defecerunt, ac omnino euanuerũt,
n aliis quasi subterfugerunt ac delituerunt: aliquanto post
tempore rursum iisdem aut vicinis locis exstiterunt. Iam
metalla quædam prorsum exinanita iacent: vt in Attica se-
cturæ argentariæ, & in Eubœa æris venæ, ex quo cudeban-
tur gladii qui aquæ tinctura durabantur, quorum sic me-
minit Æschilus:

Sumens acutum mucronem Euboicum manu.

Neque diu est quod Carystia rupes desiit simul cum mar-
more proferre stamina quædam mollia ac quasi fila lapidea
(existimo enim quosdam vestrum vidisse mantilia, retia, &
inuolucra capitis ea ex materia confecta: quæ neq; vruntur,
& cum vsu sordes contraxerunt, in ignem coniecta nitorem
splendoréque suum recipiunt) plane enim desiit, & vix gra-
ciles quædam tanquam fibræ & quasi capilli eius materiæ
per metalla discurrunt. At enim horum omnium opificem

Aristoteles facit vaporem qui est in terra: cuius defectu migrationem, nouumq; ortum necesse est ista omnia seq Hæc itaq; de spiritibus diuinationi seruientibus cogitan sunt, vim eorum non esse sempiternã aut senii immune: sed mutationibus obnoxiam. Nam consentaneũ est & m gnis eos exstingui imbribus, & dissipari fulmine ictis loc maxime aut cum terræ motu concussæ in sese subsidunt confunduntur, petere ima aut etiam plane elidi, sicut h aiunt vestigia apparere magni terræmotus, eius qui vrbe subuertit. Orchomeni aiunt peste multis absumtis hom nibus, Tiresiæ oraculum plane defecisse, & in hunc que diem manere ociosum & mutum. Idem de Ciliciæ raculis auditu accepimus: verene dictum, tu Demetri mnium optime exposueris. Heic Demetrius: Vt nunc, in quit, res habeat, ignoro: scitis enim me permultũ temp ris iam peregrinando confecisse. Cum autem essem in p tria, florebant adhuc Mopsi & Amphilochi oracula. Habe autem rem apprime admirabilem, quæ me præsente apu oraculum Mopsi euenit, quam vobis referam. Præfectu Ciliciæ, homo dubiæ de diis sentẽtiæ (quod ei accidisse pu to propter imbecillitatem incredulitatis de diis concepta cæteroqui contumeliosus & prauus, cum circa se habere Epicureos, qui freti pulcra (si diis placet) ista sua physiolo gia religioni illudunt, motus eorum vocibus libertum a oraculum Mopsi misit, tanquam exploratorem in castr hostium, cum tabella obsignata, in qua, nemine consci quæstionem scripserat. Libertus cum pro more noctem in delubro exegisset, ac obdormiuisset, facta die tale narraui somnium. visum fuisse sibi adstare virum pulcrum, qui vna hac voce, Nigrum edita statim discesserit. Absurdum nobis hoc videbatur, multũq; hæsitationis iniiciebat. At præfectus consternatus, flexisque genibus veneratus Mopsum aperuit tabulam, ostenditque nobis hanc inscriptam quæstionem, Albumne tibi, an vero nigrum immolabo taurum? Itaq; & Epicureis pudor est iniectus, & præfectus sacrificio peracto isto, deinceps Mopsum coluit. His dictis Demetrius conticuit. Ego autem, qui summam disputationi imponere cuperem, sum in Philippum ac Ammonium intuitus, qui simul sedebant. videbanturque mihi velle aliquid dicere, & rursum vocem inhibere. Tum Ammonius:

Mopsi oraculum.

Habet

Iabet, inquit, mi Lampria, Philippus etiam quæ dicat de isputatis. Ipse enim quoque in eam, quæ plerunque est, enit sententiam, Apollinē non esse à Sole alium, sed eunem cum eo deum. Mea autem grauior est, ac maioribus de eb. dubitatio. Ante, nescio quomodo, oratione eo rem deuximus, vt à diis diuinationem ad genios vtcunq; reiiceemus. Nunc videmur mihi hos iterum oraculo & tripode etrudere atque exturbare, diuinationis principium, imo psam substantiam ac vim, in spiritum vapores, exhalationesq; referentes. Quæ enim commemoratæ sunt temperi;, calores, & quasi aciei ac roboris (qualia ferro candenti quæ tinctura cōciliat) in animum introductiones, sententam nostram etiam longius è diis abducunt: quandamq; ilem causæ oraculorum ratiocinationem proponūt, qua Cyclopem vti facit Euripides.

Tellus oportet, seu velit, seu non velit,
Gignendo gramine saginet meum pecus.

Ioc interest, quod ille negat se diis sacrificare, sed sibiipsi it & ventri geniorum maximo. Nos autē & sacrificamus, c vota facimus, nescio sane cur oraculorum isthæc gratia, quidem animi nostri in se vim habēt diuinandi, quam aës aliqua aut venti excitet temperies. Iam quid sibi volunt onstitutiones antistitarum? & quod oraculum nō editur, isi hostia tota ab imis talis contremiscat dum liquor inter bandum ei inuergitur, & concutiatur? Non enim satis est uassare caput, vt in aliis sacrificiis: sed oportet omnibus iembris trepidationem & concussionem accidere cū treiulo sonitu. hoc nisi fiat, negant oraculū respondere, neq; ythiam introducunt. Atqui certe necesse est vt hæc cum aciunt, & fieri debere statuunt, diis aut geniis eorum cauım adscribāt quo tu modo rem explicabas, probabile non st. vapor enim siue tremat victima, siue non tremat, vbicūue aderit, diuinum instinctum incutiet, animūq; afficiet. dq; non tantum si Pythiæ, sed si quodcunq; corpus attigeit, vt ineptum sit vna muliere vti ad oracula, eiq; facessere iegocium, ac per omnem vitam castā eam intactamq; serare. Etenim Coretas ille, quem primū aiunt Delphi, cum um in locum incidisset, facultatem loco insitam demontrasse, nihil (arbitror) habuit, quo alios caprarios aut pastores excelleret, si tamen narratio de eo non est fabula &

inane commentum. Mihi quidem nugæ videntur. & qu
ties ratiocinor, quantorum bonorum causam Græcis h
præbuerit oraculum in bellis, condendis vrbibus, pestile
tijs, sterilitatibus: indignum facinus iudico, inuentione
eius atque principium non deo, ac prouidentiæ, sed fort
næ & casui imputari. Hac de re cum Lampria paratus su
differere. modo tu, Philippe, moram hanc æquo animo f
ras. Maxime, inquit Philippus, cum ego, tum omnes isti.
ratio enim hæc tua omnes nos commouit. Me vero, i
quam ego, non mouit tantum oratio hæc, sed plane pud
rem incussit, si in tanto tantorum hominum cœtu vob
videar præter ætatem probabilitate sermonis fucum fa
ciens conuellere aliquid aut in dubium vocare voluisse eo
rum quæ vere & diuinitus de rebus diuinis statuta ac rece
pta sunt. Purgabo tamen me, teste ac patrono interim Pla
tone adscito. Hic enim Anaxagoram veterē culpauit, quo
nimis in naturales immersus causas, semperq; necessitaten
earum quæ corporibus naturalibus accidunt affectionun
consectans atq; persequens, finalem & efficientem causam
præstantiores in genere causarum, & potiora principia o-
misisset. Interim ipse aut primus aut maxime omnium phi-
losophorum has vtrasq; tractauit, ita quidem vt deo prin-
cipium eorum quæ ratione fiunt adscriberet: neque tamen
materiam necessarijs causis ad rerum ortum pertinentibus
spoliaret. perspiciebat quippe, quod his causis quæuis res
naturalis ac exposita sensui cum adornetur, non simplex est
aut mixtionis expers, sed materiæ cum forma implicatione
oritur. Consideremus primum hoc in operibus artium: Of-
fert se nobis statim famosus iste crateræ fundus siue basis,
quam hypocrateridium, id est fundamentum crateri sub-
stratum Herodotus appellauit. materiales hic crater habet
causas, ignem puta, ferrum, mollitionem vi ignis, immer-
sionem in aquam: sine quibus nullo pacto opus hoc potuit
confici. præstantiorem tamen causam, & quæ his mouen-
dis operaretur, ars & ratio operi præbuit. Præterea exem-
plaribus his atque simulacris, autor & opifex inscriptus est.

Causarum diuisio.

Aglaophonte satus, patria Thasius, Polygnotus
Arcis depinxit Dardaniæ exscidium.

ac pinxit, vt videtis, exscidium Ilij. verum id fieri nō potuit,
vt nisi multis pigmentis tritis ac inter se permixtis picturæ

hæc

hæc efficeretur forma. An ergo qui vult materialem causam attingere, quæritque & docet affectiones & mutationes, quæ accidunt Sinopidi rubricæ cum ochra permixtæ, aut atramento cum melide, aliquid pictoris detrahit gloriæ? Aut qui explicat qua ratione ferro durities ac mollicies inducantur, (nempe quod igni laxatum tundentibus & percutientibus cedit, in aquam autem recentem immersum, ac frigore ob partam vi ignis teneritatem ac raritatem, coactum in se atque densatum, robur acquirit & crassitiem, quam Homerus vim ferri appellat) iccirco operis effectionem non relinquit artifici integram? Non equidem opinor. Nam & sunt qui vires medicamentorum aut qualitates examinant, nequaquam ij artem medicam abolentes. Sicut etiam haud dubie Plato videre nos oculorum splendore cum Solis luce contemperato, ictoque aere audire dicens non hoc negat, ratione & prouidentia nobis facultatem videndi atque audiendi obtigisse. In vniuersum enim, cum (vt dixi) quiuis ortus duas habeat causas: antiquissimi theologi atque poetæ soli præstantiori animum aduertere dignati sunt. scilicet commune hoc omnibus rebus accinentes:

Odyss. ι 393.

Principium Iupiter, medium Iouis, omnia ab ipso.

Ad naturales autem & necessarias causas nunquam accesserunt. His posteriores, quibus physicorum nomen fuit inditum, diuerso à prioribus instituto, à pulcerrimo illo & diuino aberrauere principio omnia corporibus, eorumque perpessionibus, collisionibus, mutationibus, mixrionibus accepta ferre maluerunt. Quo fit, vt vtrorumque ratio imperfecta sit. his per quem, & quapropter, illis è quibus rebus, & ob quas causas factæ sint ignorantibus, aut saltem non exponentibus. Enimuero is, qui primus liquido vtrunque causarum genus attigit, certaque ratione efficienti & mouenti causæ adiunxit subiectum necessario motionum capax: is nos quoque omni sinistra suspicione & calumnia exonerat. Non enim dei aut rationis expertem facimus diuinationem: dum ei pro subiecto animũ humanum, spiritum autem seu vaporem enthusiasmos cientem instrumẽti plectrive loco tribuimus. Iam primum terra quę exhalationes istas parit, tum qui omnis tẽperiei ac mutationis facultaté terræ largitur Sol, Dii maiorum nostrorum instituto

censentur. Deinde huic temperiei genios, tanquam præsides, inspectores, custodesq; cum addimus, qui alia tempestiue suggerant, alia intendant, nimiamq; abalienationem mentis & conturbationem restringant, spiritumq; ita temperent, vt sine noxa & dolore moueat correptos: non videbimur aliquid vel absurdum vel impossibile facere. Præterea nostrę ratiocinationi hoc non aduersatur, quod ante quam oraculum petimus, victimam immolamus, coronamus, libamus. Sacerdotes enim, & alii quorum est immolare victimam & libare, ac habitũ eius & motum obseruare, aliam eius rei causam habent, quam nos qui oracula petimus. Nam hostiam oportet & quod ad corpus, & quod ad animum attinet, puram esse, integram, atque incorruptam. de corporibus iudicium nõ est difficile. Animam explorãt, farinam tauris, ciceres suibus apponentes. si enim non gustent, non esse sanos iudicant. Capram argui frigida affusa, si non moueatur. non enim esse animæ secundum naturam affectæ, non moueri neq; affici cum libamenta inuerguntur. Quod si constanter verum sit, litare signum esse exituræ sortis, non litando demonstrari responsum nullum acceptum iri: non tamẽ ego video quid aduersum iis, quæ supra sunt dicta, consequatur. Nimirum vnaquæuis facultas suo tẽpore melius quam alieno id ad quod natura eam destinauit, præstat. & cum ille temporis idoneus articulus nos fugiat, consentaneum est à deo nobis eius signa monstrari. Id quod sentio, exhalationẽ istam non perpetuo esse eiusdem modi, sed intendi atq; remitti interdum. Et mei argumenti, quo id confirmo, testes habeo cum multos peregrinos, tum eos omnes qui adsiduo sacrarium hoc obeunt administros. Cella enim, in qua collocantur consultores oraculi, neq; sæpe, neq; statis tẽporibus, sed fortuitis interstitiis suaui odore impletur, ac Spiritu è delubro tanquã fonte quodam oblato: qui fragrantia suauissimum quodq; & preciosissimũ æquet vnguentũ. expelli autẽ verisimile est à calore, aut alia quadã innata vi. Hoc si cui nõ videtur probabile, at illud quidẽ vniuersi fatebimini, ipsam Pythiam alias aliis & diuersis inter se affectionibus citatã habere eam animi partem quam tangit spiritus: neq; ab ea vnam semper animi temperiẽ, instar harmoniæ nullo temporis puncto mutabilis, conseruari. Multæ enim sentiente ipsa, plu-

Oraculi antistita quomodo afficiatur.

res non animaduertente corpus eius inuadũt, animoq; obrepunt molestiæ & commotiones: quibus oppletam nefas est ire ad cortinam & deo sese vtendam exhibere: cum sit tunc non pura, sed instrumentum quasi nõ satis recte adornatum aut bene sonum redditurum, verum turbulentum atque incompositum. Nam neque vinum ebriosum, neque fistula enthusiasmis captum eodẽ semper afficit modo. sed pro eo atque aliud vel aliud temperamentum in corpore obortum est, iidem alias magis, alias minus bacchantur ac insaniunt. Maxime omnium partium animi ea, qua imaginamur, videtur corporis alterationibus permoueri, eiusque mutationes imitari. Quod manifestum faciũt somnia, quæ aliquando nobis varia & multiplicia offeruntur, aliquando eorum vacui, animoq; ad hæc quod attinet tranquillo sumus. Ipsi nouimus Cleonem à Daulia istum, qui toto vitæ suæ decursu (vixit autem satis multos annos) vllum se vidisse somnium negat. Antiquiores idem tradunt de Thrasymede Heræense. In causa est corporis temperies. Sicut ab altera parte melancholicis frequentia visa & somnia offeruntur. quæ quod veracia creduntur, ideo fit, quod alias alio vim imaginandi conuertentes, sicuti ij qui crebro iaciunt, sæpenumero scopum attingunt. Ergo quoties facultas imaginandi atque diuinandi, ad spiritus, tanquam medicamenti, temperamentum concinne affecta est: necesse est vates instinctu diuino cieri. Sin vero, aut nullus erit enthusiasmus, aut incompositus, intempestiuus, & turbulentus. sicut nuper mortuæ Pythiadi accidisse nouimus. Cum enim quidam scitatum oraculum peregre venissent, fertur ad primas libationes victima immobilis mansisse, neq; passa quidquam. tandem instantibus certatim libando sacerdotibus, velut imbre rigata ac madefacta contremuisse aliquantum. Quid ergo Pythiadi vsu venit? Descendit in opertum oraculi inuita, vt aiunt, & animo minime alacri. statim autem in primis responsionibus apparuit ex asperitate vocis eam instar nauis vento impulsæ non sustinere vim Spiritus, adeoque repletam esse spiritu maligno & muto. tandem prorsus exagitata cum terribili clamore ad exitum contendit, ibiq; sese proiecit, ita vt non tantũ consultores fugerint, sed & Nicander vates, & quotquot hosiorum aderant. (id est sanctorum. Sic [vatum sodales appellantur)

Pythias Spiritu interfecta.

lantur) Paulo tamen post ingressi sustulerunt eam mente captam, ac superuixit paucos dies. Eam ob rem Pythias necesse est vt corpus & a viris intactum, & ab omni alieno commercio purum conseruet. & signa ante oraculum exigunt, existimantes deo notum esse quando ea commode affecta atq; temperata sustinere instinctum diuinũ possit. Neq; enim omnes, neque eosdem eodem semper modo vis Spiritus afficit: sed fomitis instar initium (sicuti diximus) præbet ijs, qui ita comparati sunt, vt commode affici ac mutari possint. Est autem vis ea diuina quidem, non tamen quæ deficere nunquam aut senectute elanguescere, sed durare per infinitum tempus possit. quo sane omnia debilitãtur, quæ inter Lunam sunt & terram, vt quidem nostra doctrina perhibet. Sunt enim qui superiora etiam non perdurare putent, sed cum æternitatem atq; infinitatem assequi non possint, celeribus vti mutationibus ac renouationibus ortuum. Hæc, inquam ego, sæpenumero perpendere & vos iubeo, & meipsum, cum multis videantur exposita reprehẽsionibus, & in contrariam sententiam suspiciones præbeãt: quas omnes persequi disputando tempestiuum in præsentia non est. Ergo & hæc in aliud reijciamus tempus, & quæ Philippus de Sole & Apolline dubia explicanda habet.

PLVTARCHI DE EI, INSCRIPTO FORIbus templi Delphici, commentatio.

Pauper diuiti donans.

Incidi nuper, mi Sarapio, in versiculos quosdam nequaquam inelegantes: quibus Dicæarchus existimat Archelaum fuisse ab Euripide compellatum:

Nolo tibi dare dona pauper diuiti:
Desipere ne putes me, vel dando petere.

Nullam enim gratiam init, qui de exiguis opibus paruum aliquid multa possidenti dat: & cum fidem non facit se gratis dare, in maliciæ simul ac illiberalitatis venit suspicionẽ. At enim, quando liberalitate ac pulchritudine munera pecuniaria donis doctrinæ & sapientiæ multo sunt inferiora: honestũ est cum dare hæc, tum ab ijs quibus dantur similia reposcere. Itaq; ego ad te, & propter te ad amicos isthic degentes Pythicis de rebus quosdam commentarios mittens, fateor alios me à vobis, & plures, & meliores exspectare.

quippe

quippe cum & magna vos in vrbe versemini, & ocio inter multos libros atque omnis generis disputationes fruamini. Enimuero Apollo noster, vt apparet, cum difficultates vitæ incidentes subleuet atque dissoluat edendis oraculorum responsis, eas quæ circa doctrinam sunt, relinquit & proponit excutiendas ei animi facultati quæ studio sapientiam sectatur, appetitum ingenerans qui ad veritatem ducis loco sit. Id cum alijs multis rebus manifestũ fit, tum inscriptionis Ei dedicatione. Consentaneum enim est eam litteram non forte fortuna, neque forte inter litteras comparato solam à Deo principe in sede collocatam, ac donarij sacri & spectaculi cõditione ornatam fuisse. sed eos, qui primi de hoc deo philosophati sunt, aut Ei huius vim quandam peculiarem & insignẽ perspexisse, aut hac nota & tessera seriæ alicuius rei vti voluisse. Qua de re quæstionem cum sæpenumero in schola propositam sensim declinando euitauissem, nuper deprehensus sum à filijs cum hospitibus quibusdam concertans, quos statim Delphis abituros decorum non erat præterire, aut sermonem detrectare illis aliquid omnino audire cupientibus. Cum ergo apud tẽplum consedissemus, & alia ipse inquirere, alia ex istis interrogare cœpissem: ipse locus, ipsaque disputatio eorum memoriam mihi renouauit, quæ quo tempore Nero apud Delphos est peregrinatus, eodem in loco eademque quæstione oborta Ammonium differere audiueramus. Iam primum omnibus Ammonius recte videbatur eo dei istius nomina accommodasse, vt non minus philosophum eum quam vatem esse ostenderet. ac docuisse, Pythium vocari ijs, qui discere incipiunt & percunctantur. Delium autẽ & Phaneum ijs, quibus iam aperitur & elucescit veritatis aliquid: Ismenium scientibus: Leschenorium, ijs qui iam vtuntur ac fruuntur scientia, ac inter se disputãt & philosophantur. Quoniam autem philosophiæ est inquirere, mirari, dubitare: aiebat non abs re pleraque de dijs occultata esse ænigmatis, rationemque aliquam & causę explicationem desiderare. verbi gratia, cur ad ignem sempiternum de omnibus lignis sola vtatur abies, cur sola laurus suffiatur, cur duæ sint positæ Parcæ, cum vbique tres censeantur, cur nulli mulieri liceat ad cortinam accedere, quæ tripodis ratio, atq; alia, quæ nõ plane brutis & dementibus submissa, alliciunt

Apollinis nomina.

Ænigmata.

ciunt eos, & ad conſiderandum, audiendumque & differendū aliquid de iis incitant. iſta quoq; vide veſtibulo præſcripta, Noris teipſum, ac Ne quid nimis, quantas philoſophorum excitauerunt diſputationes, quantaq; de ſingulis ſermonum multitudo tanquam è ſemine pullulauit. Ego autem præſentem quæſtionem fecunditate nulli iſtarum cedere exiſtimo. Hæc locuto Ammonio, Lamprias frater meus: Atqui, inquit, ratio quam nos adduci audiuimus ea de re, perbreuis eſt ac ſimplex. Dicunt enim ſapientes iſtos, qui à nonnullis ſophiſtæ appellantur, numero fuiſſe quinque, Chilonem, Thaletem, Solonem, Biantem, Pittacum. Poſt quam vero Cleobulus Lindiorum tyrannus, & Periander Corinthius, quanquam virtutis eſſent ſapientiæq; expertes potentia, amicis, officiisq; vim famæ fecerunt, & ſe in nomen ſapientū ingeſſerunt, itidemq; vt quinq; illi ſententias quaſdam & dicta emiſerunt ac per Græciam ſparſerunt: ibi tum quinq; iſtos, qui moleſte hoc ferrent, arrogātiam quidem horum refellendum, aut de gloria palam inimicitias ſuſcipiendum, & contendendum cum præpotentibus viris non cenſuiſſe: ipſos autem huc conueniſſe, interque ſe collocutos, literā eam, quę & in ordine eſt quinta, & quinque numerum deſignat, dedicauiſſe, coram deo proteſtatos ſe quinque numero eſſe, ac ſextum & ſeptimum vt nihil ad ſe pertinentes repudiaſſe & abdicaſſe. Quæ non dici abs re, cognoſcere poteſt ſi quis audiat eos quibus templi cura eſt commiſſa. E I enim aureum illi Liuiæ Auguſtæ nominant, æreum Athenienſium, ligneum autem, antiquiſſimum ac primum omnium, hodieq; ſapientem appellant, non ab vno, ſed communiter ab omnibus dedicatum. Ad hæc Ammonius placide ſubriſit, ſuſpicatus Lampriam peculiari quadam opinione duci, & ne eius rationē cogeretur reddere, fingere hiſtoriam ab aliis ſe audiuiſſe. Alius autem quidam de iis qui vna aderant, ſimile aiebat eſſe hoc nugis quas proxime Chaldæus hoſpes protuliſſet. Septem ſcilicet eſſe vocales litteras, ſeptem in cœlo ſtellas quæ ſuo proprio & primi cœli motui non alligato ferantur motu. E autem eſſe in ordine vocalium ſecundum ab initio, & Solem à Luna ſecundum: omnes autem fere Græcos vno ore eundem cum Apolline Solem perhibere. Verum iſthæc plane ſunt inepta & triuialia. Cæterum Lamprias non ſenſit ſe templi

Sapientum priſcorum numerus.

templi

templi curatores commouisse aduersus suam orationem. Quæ enim ipse dixit, ea nemo Delphorum agnoscit. Sed communem ii & interpretem opinionem in medium produxerunt, contendentes neque formam, neque sonum, sed solum nomen litteræ notare aliquid. Est enim, vt Delphi opinantur, & Nicander sacerdos omnium nomine dixit, quasi vehiculum & forma sermonis quo deum compellant homines, syllaba EI, quod Latine SI dixeris, principemque locum obtinet in interrogationibus: dum consultores identidem quærunt ac scitantur, Si victoria sint potituri, Si ducenda vxor, Si expediat nauigare, Si agriculturam exercere, Si peregrinari. Dialecticis autem valere iussis Apollo sapiens deus, qui ex particula SI & pronunciato ei adiuncto nullam censent confici rem, omnes interrogationes huic subiunctas particulæ pro rebus accipit & admittit. Quoniam autem nobis proprium est interrogare vatem, commune autem inuocare vt deum: existimant litteram illam EI, siue SI, non minus optandi quam interrogandi significationem habere. Optantes enim dicimus, Si mihi contingeret, & Archilochus,

------Si mihi
Manum liceret Neobules tangere mea.

Et in ΕΙΘΕ posterior syllaba ΘΕ locum implet, nihil significat, vt & particula ΘΗΝ. Sed EI optandi vim habet sufficientem. Hæc cum dixisset Nicander. Theo socius noster, notus (opinor) tibi, ex Ammonio quæsiuit, libertasne relicta esset dicendi dialecticę, tanta affectæ iniuria. Et Ammonio dicere, opemque ei ferre iubente: At vero, inquit, artis huius peritissimum esse Apollinem, pleraque oracula ostendunt. est enim eiusdem nimirum soluere & texere ambiguitatem. Iam sicut Plato dicebat oraculo dato, quod aram Delphicam duplam prioris facere iuberet (quod summæ est rerum geometricarũ peritiæ opus) non de ara deum fuisse locutum, sed Græcis hoc modo mandauisse, vt geometriæ darent operam: ita sane ambigua edens oracula Apollo, auget commendatque dialecticam, qua scilicet opus habeant qui ipsum velint intelligere. In dialectica autem maximam vim habet coniunctio SI, eam componens enunciationem, quæ omnium maxime rationi humanæ con-

Dialectica.

congruit. Quid ni enim? cum etiam bruta rerum substantiæ habeant noticiam: considerationem autem & iudiciũ consequentiæ soli homini natura dederit. Esse enim diem, esse lucem, sentiunt nimirũ & lupi, & canes, & aues. quod autem Si lux est, dies sit, nullum excepto homine animal intelligit. solus enim homo antecedentis & consequentis, & significationis horum atque connexionis, mutuique respectus & discriminis notionem percipit, ex qua demonstrationum principium petitur præcipuum. Quoniam autem philosophia versatur circa veritatem, lux veritatis est demonstratio, huius principium est connexa oratio: conuenienter ea particula, quæ vim habet hanc conficiendi & continendi, à sapientibus hominibus ei deo consecrata fuit, qui maxime diligit veritatem. Vates ergo est deus, ars circa futura fatidica ex præsentibus aut præteritis. Nullius enim rei vel sine causa est ortus, vel sine ratione prænotio. sed cum omnia præsentia præteritis, omnia futura præsentibus connexa sint, & alterum ex altero sequatur progressu ab initio ad finem pertendente: is qui causas naturalibus rationibus perspicere & inter se contexere potest, is nouit ac prædicit,

Ilia. α. 70. *Quæ sunt, quæ venient post hæc, quæ præterierunt.*

Et præclare Homerus primo loco posuit præsentia, deinde futura & præterita. Nam è connexi natura ducitur ratiocinatio: Si hoc est, istud præcessit. & Si hoc est, istud fiet. Artificiosa enim, vt dixi, res est, & ab humana proficiscitur ratione cognitio consequentiæ. assumptionem autem sensus rationi præbet. Itaque etsi turpe videtur, tamen non verebor dicere, tripodem nihil esse aliud quam rationem veritatis: quæ posita eius quod est ad antecedens consecutione, deinde assumens rem extantem, conclusionem demonstrationis infert. Quid mirum autem, si Apollo, qui Musica delectatur, & olorum cantu, citharæque sono, ob amorem dialecticæ hanc particulam amplectitur & diligit, qua maxime & crebro vti videt philosophos? Hercules autem, cum nondum soluisset Prometheum, neque cum Chirone & Atlante sophistis collocutus fuisset, iuuenis etiamnum ac plane Bœotius, dialecticam abolens, & Si prius ac posterius deridens, creditus est vi abstulisse tripodem, & de arte cum deo dimicasse. nam aucta quidem ætate, ipse quoque & diuinationis & dialecticæ factus est peritissimus.

Vt

Vt finem dicendi fecit Theo, Eustrophus Atheniensis fuit, vt puto, qui ad nos dixit: Viden'quam alacriter Theo dialecticam tueatur, tantum non leonis indutus exuuium? ne nos quidem porro, qui omnes in vna summa res, naturas, principia, diuinarum iuxta humanarumque rerum, numeris adsignamus, numerumque multo maximè omnium pulchrarum bonarumque rerum facimus principem ac dominum, quiescere sciens, sed primitias charæ mathematices deo offerre. quippe qui statuamus Ei illud neque virium, neque formæ, neque significationis gratia quicquã ab aliis differre literis: sed iudicemus hoc honore eximio ornatum esse, vt notam quinarii, cuius numeri magnum est in vniuersam naturam ius. quem nos pemptada, & ab eo sapientes pempazein numerare appellant. Hæc ille ad nos dicebat, non ioco, sed quia tum mathematibus ego ardenti studio animi incumbebam. fortassis etiam, vt versans in Academia, vbique magni facturus vocem illam, Ne quid nimis. Ad hęc itaque ego sic respondi. Equidem dubitationem Eustrophus optimè numero soluit. * Cum enim numerus in parem ac imparem diuidatur, vnitas facultate vtrique generi est communis: vt quæ pari addita imparem, impari adiecta parem conficiat numerum: principium autem paris numeri duo, ternio imparis statuitur: Quinarius ex his duobus compositis conflatus, merito in honore est, vtpote primus ex primis confectus, nominaturque Matrimonium, ob paris cum femina, imparis cum mare similitudinem. *Quinarii vis & præstantia.* Quando enim numeri in æquas diuiduntur partes, par omnino diuulsus, principium quoddam capax in seipso, spaciumq; relinquit. impari diuiso, semper medium restat gignendo aptum. itaque & fecundior pari est, mixtusque semper præualet, nunquam vincitur. nunquam enim par impari mixtus parem, semper imparem producit. immo autem vterque secum compositus, discrimen ostendit. nunquam scilicet par pari adiunctus imparem procreat, neque suam mutare naturã potest, imbecillus & vi alium gignendi destitutus. impares, quia vsque quaque sunt fecundi, imparibus iuncti multos generant pares. Reliquas numerorum facultates ac differentias non est hic persequendi locus. Proinde quinarium Pythagorei, ob similitudinem cõgressus primorũ maris & fœminę Coniugiũ appellauerũt.

Idem

Idem etiam natura dicitur, quod sui multiplicatione in se redit. sicut enim natura triticum loco seminis accipiens, multas alterando eo mutandoq; formas interim inducens tandē triticū reddit, in fine totius mutationis principium restituens: ita cum reliqui numeri in sese multiplicati, incremento facto in alios desinant, soli quinarius & senio in se ducti, seipsos referunt & conseruant. Sexies enim sex, XXXVI. sunt: quinquies quinq;, XXV. Verum senarius semel hoc facit, vnoq; duntaxat modo ex seipso quadratum producit. Sed quinarius præter hunc multiplicationis fructum sibi ipsi adiectus denarium gignit: idque durat perpetuo. qua in re imitatur hic numerus principium illud, quod Vniuersum temperat. Sicut enim Heracletus ait eo sese conseruante ex seipso mundum, ex mundo se refici, ignique omniū vicissitudines effici, ex quo omnia fiant & in quem omnia redeant, quo modo ex auro fit pecunia, è pecunia aurum. sic quinarii ea est natura, vt cum quinario congressus nihil imperfectum aut alienum possit procreare: sed aut sese, aut denarium: id est, vel suæ naturę, vel perfectum numerum. Quod si quis interroget, quid hæc ad Apollinem attineant, respondebimus, non ad hunc modo, sed & ad Bacchum, qui non minori iure quam Apollo Delphorum sibi partem vindicat. Audimus enim theologos partim carmine, partim libera oratione canentes atque tradentes, deum interitus expertem atq; ęternum suapte natura, fatali quodam decreto ac ratione mutationibus sui vtentem, alias in igneam naturā accendi, omniaq; omnibus assimilare: alias in varias se omnisq; generis formas induere, diuersisq; affectionibus & facultatibus obnoxium facere, idq; fieri quod notissimo nomine mundus dicitur. Sapientiores autem isthæc vulgus hominum celantes, mutationem in ignem Apollinis, ob negationem multitudinis, & Phœbi ob puritatem nomine afficiunt. Mutationem autem in spiritus, aquam, terram, sidera, stirpes, atq; animalia, eiusque dispositionem, diuulsione quadam & in membra distractione per ambages proponunt: ipsum deum Dionysum, Zagreum, Nyctelium, & Isodætam appellant. Interitus etiā quosdam, & è medio sublationes, mortes, rursumq; in vitam reditus, cōsentanea dictis mutationibus ænigmata, agunt, canuntque Baccho dithyrambos, plena motuū animi & mutatio-

num

num carmina cum vagis erroribus & circumcursitatione coniunctarum. nam, vt Æschylus ait, Promiscui clamoris dithyrambum conuenit comitari Baccho. Apollini autem canunt Pæanem, carmenque modestę Camœnę. Atq; hunc semper iuuenem, & senectutis exsortem, illum multiplici forma, variaque specie pingunt atq; fingunt. deniq; Apollini tribuunt æqualitatem, ordinem sinceritatemque serio constantem: Baccho admixtos iocos, & petulantiam, & furorem & inæqualitatem: Euium, in montibus inter mulieres versantem ac currentem Bacchum væsanis honoribus inuocantes: non inepte vtriusq; mutationis naturam contemplati. Quoniam autem circuitionum in mutationibus tempus æquale non est, sed longius eius, quam Choron, id est, satietatem vocant, breuius Chresmosynes, id est indigentiæ: proportionem hîc obseruantes, reliquis anni partibus pæane ad sacrificia vtentes, ineunte hyeme dithyrambum illo silere iusso excitant, ac per tres mēses Bacchū loco Apollinis inuocant, tempus quo in ignē redigantur omnia triplum alterius esse censentes. Verum hæc prolixius quam pro ratione temporis sunt commemorata. Id quidē manifestum est, huic rei theologos quinarium accommodasse: quæ nunc ipsa seipsam gignit, vt ignis, nunc denarium constituit, nimirum mundū. Quid? Musicam, quæ deo illi gratissima est, censebimus quinario carere. Harmonica certe maxime vocum in concentibus (symphonias vocant) occupata est tractandis. at quinq; non plures, neq; pauciores, esse symphonias, ratio conuincet, & refellet eū qui sine ratione ista sensu in fidib. aut fistularum foraminibus velit examinare. omnes enim proportione numerorū oriuntur. quę est diatessaron symphoniæ sesquitertia, diapente sesquipla, diapason dupla, diapason cum diapente tripla, disdiapason quadrupla. quā enim his addunt harmonici diapason cum diatessaron, ea recipienda non est, neq; auribus est aliquid cōtra rationem, quæ legis vice est, gratificandum. Porro vt quinq; disputationes tetrachordorum omittam, vt taceam de quinq; primis tonis siue modis siue harmonijs, quæ vocem intendunt ac remittunt, & maiorem minoremve faciunt, cū reliquæ grauitate aut acumine cōsiderentur: non cum multa, adeoq; innumera sint interualla, quinq; tātum in cantilenis vsurpantur? diesis inquam, semitonium, to-

nus, trisemitonium, ditonus? nullum aliud neq; minus ne
maius in vocibus interuallū grauitate & acie definitum i
cantū venit? Multa id genus alia ego præteriens, Platone
producam, qui aut vnum mundū esse affirmauit, aut si pra-
ter eum alij sint, omnino quinq; numero esse mundos, no
plures. Enimuero etsi vnicus mūdus hic est, quod & Aristo-
teles sensit: tamen is quodammodo ex quinq; compositu
est & concinnatus mundis: nimirum mundo terræ, aqua
aeris, ignis, & cœli, quam quintā substantiā ille, alij lucen,
alij ætherem nominant: cui soli omniū corporum non ne-
cessitate, non accidentis ratione, sed à natura datum est, v
circulo rotetur. Ideoq; primas etiā & perfectissimas earu
quæ in natura sunt figuras Plato animaduertens, pyrami-
dem, cubum, octaedrum, icosaedrum, & dodecaedrum, sin-
gulas singulis accōmodauit mundis. Neq; desunt, qui sen-
suum facultates numero itidem æquales primis illis appli-
cent corporibus. videntes tactum esse terrestre quippiam &
resistens, gustatū ob humiditatem lapidorū qualitates per-
cipere. aer porro ictus, vox fit & sonus. de reliquis duobu
odor, quē olfactus arripit, igneæ est naturæ, cum sit exhala-
tio à calore elicita. visus fulgore æther & lux res cognatæ
contemperantur, sensumque concordi motu percellunt. A-
lium neq; sensum animal, neq; mundus simplicem & mix-
tionis vacuam habet naturam. sed mirabilis quædā, vt ap-
paret, distributio est facta, quinq; ad quinque ita aptatis, v
cuiq; suus quasi collega destinaretur. Heic ego inter dicen-
dum paululum subsistens, intercapedine aliqua facta, En
inquam, Eustrophe, quid nobis vsu venerit? parum abfui
quin Homerum præteriremus. quasi vero non ille primu
mundum in quinq; diuiserit partes: quarum tres in medio
sitas tribus adsignauit dijs, duas extremas olympum & ter-
ram, quarū hæc imorum, illa summorū est terminus, com-
munes & nō distributas relinquens. Sed, vt est apud Euripi-
dem, referēda est ad id vnde exijt oratio. Qui quaternarium
magnifice prædicant, nō inepte docent, eius rationi omni
corpori ortum suum contingere. Cum enim omnis solidi-
tas intelligatur esse in longitudine & latitudine crassiciem
nacta: & ante longitudinem exsistat punctum vnitatis ra-
tionem habens: linea autem sit longitudo latitudine ca-
rens: lineæ autem in latitudinem motus, & superficiei pro-
crea-

Sensus quinque.

Iliad.o.190.

creatio ternario constet: huius profunditate accedente soliditas quaternario conficiatur: nemo non videt, quaternarium, postquam naturam vsq; ad corporis perfectionem produxit, tactuiq; renitentem molem exhibuit, destituere eam potissimæ rei indigã. Nam quod animæ est expers, id, vt verbo dicam, orbum est & imperfectum, neq; vllã ad rem anima non mouente commodum. Motus autẽ siue affectio animã introducens, mutatione per quinq; fit, naturæque perfectionem conciliat. vt quinarij ratio tanto sit quã quaternioris præstantior, quãto maior est animalis quam anima carentis corporis dignitas. Præterea concinnitas & facultas quinarij plus virium nacta, non siuit in infinitũ progredi animatorum naturam, sed animalium quinq; definiuit genera: deos scilicet, genios, heroes, homines, bruta. Iam si ipsam animam ita vt natura eius fert partiare, prima eius & obscurissima vis est vegetandi, proxima sentiendi, post hanc appetendi, deinde irascendi: in ratiocinandi facultate quinta, tanquam in extremo perfectionem adsecuta substitit natura. Tot tantisq; præditi quinarij facultatibus, ortus quoq; elegans est. non is quem supra commemorauimus, vbi è binario & ternario conflari eum docuimus: sed quod nascitur principio cum quadrato primo coeunte. omnis enim numeri primordium est vnitas: quaternarius quadratorum primus. Ex his, tanquam forma & materia finita, quinarius componitur. Quod si recte nonnulli vnitatem quoque quadratum censent, quæ ex sese ipsa propagatur: quinarius coitu duorum primorum quadratorum natus, non potuit nobiliori ab origine exsistere. Quod autem maximum est, id vereor ne si dicam, ita premat Platonem, sicut ipse Lunæ causa pressum fuisse Anaxagorã perhibet, ꝙ admodum vetustam de eius illuminatione rationem pro sua vsurpasset. Nõne enim in Cratylo ita scriptum reliquit Plato? Omnino, inquit Eustrophus. sed qđ simile eueniat, nõ cerno. Atqui, inquã, nosti eũdẽ in Sophista quinq; potissima demõstrare principia, Ens, Idem, Diuersum, Motum, Statũ. Et in Philebo alia instituta diuisione, Vnũ ait esse Infinitũ, alterum Extremũ, his mixtis omnẽ exsistere Ortũ. quartum ponit Causam eius mixtionis: & quintũ nobis cogitandum reliquit, Causam secretionis & dissipationis mixtorum. Existimo autem hæc illorũ quasi imagines proponi,

Animalium genera.

Platonicæ principia.

poni, Entis id quod fit, Motionis infinitum, Status extrē-
mum, Eiusdem miscendi, Diuersi secernendi principium.
quod si diuersi sunt, & illo & isto modo quinq; erunt prin-
* cipiorum genera ac differentiæ. Hæc aliquis ante ætatem
Platonis cum comperisset, Ei Apollini eam ob rem conse-
crauit, notam atq; indicium numeri vniuersorum. Enimue-
ro bonum quoq; perspiciens in quinque tributum genera,
quorū primum est Mediocre, secundum Proportione men-
suræ concinnum, tertium Mens, quartum in animo Scien-
* tiæ, artes, veræq; opiniones, quintum Voluptates puræ & à
dolore secretæ: ibi dicit Orphicum illud subijciens:

Ætate in sexta studium finite canendi.

His ita dictis inter nos, breuiter ex Nicandro aliquid quæ-
ram, ac

Cantabo gnaris.

Sexta noui mensis die, cum Pythiam in prytaneum intro-
ducit prima vobis de tribus sortibus ducitur quinario ne-
que binario iacto, neque ternario, aut inter se comparatis.
* Nonne ita est? Tum Nicander, ita est, inquit: sed causam
alijs effari nefas est. Ergo, aiebam ego, interim dum nobis
consecrandis deus veritatē cognoscendā præbebit, id quo-
que adiectum sit his, quæ de quinario sunt dicta. Hic fuit,
quantū ego memini, finis arithmeticarū & mathematica-
rū notæ Ei laudationum. Cæterum Ammonius, qui & ipse
nequaquā contemnēdam mathematicæ philosophiæ ope-
ram impendisset, delectatus ea disputatione, dixit: Non e-
quidē conuenit isthæc ab adolescētibus nimis studiose re-
felli, id tamen dissimulādum nō censeo, vnumquemuis nu-
merum facile laudare volentibus materiā sui laudādi præ-
biturum. Et quid attinet alios cōmemorare? Ipse Apollini
sacer septenarius diem ante consumet, quam dicendo vires
eius vniuersæ possint explicari. Decet vero nos pronuncia-
re sapientes viros bellū communi legi indixisse ac vetustati
temporis, & septenario de principe sede exturbato, quina-
rium deo tanquam magis illi congruentem dedicasse? Er-
go neq; numerum, neq; ordinem, neq; copulam, neq; aliam
deficientem partem existimo litteram E I significari. sed est ex
sese perfecta compellatio dei, simul cum verbo enunciantis
animo obijciēs vim dei. Deus enim vnumquemq; nostrûm
huc accedentem veluti salutans compellat, Nosce teipsum
inquiens:

inquiens: quod nihilo est quam Salue deterius. Nos vicissim respondentes deo, EI, id est Es, dicimus: veram, certam, solamque soli conuenientem ei appellationem, qua esse dicitur, tribuentes. Revera enim essentiæ nos nequaquam sumus participes, sed vniuersa mortalis natura in medio ortus & interitus versans, speciem opinionemq; obscuram & instabilem sui præbet. quod si animum intendas, vt intellectu eam comprehendere possis: quemadmodum aquam si complectaris vehementius, fit vt comprimendo ea & in se cōducendo diffluat ac pereat: sic vniuscuiusuis perpessionibus & mutationibus obnoxiæ rei nimis euidentem perceptionem dum sectatur ratio, aberrat vel ad ortum eius, vel ad interitum, nihil arripere quod permaneat aut sit reuera cum possit. Heracleti est, non posse quenquam bis in eundem fluuium descendere. Substantiam quoq; caducam bis eodem in statu nemo attinget: sed celeritas mutationum eam dssipat mox, statim colligit rursum. Immo non iterum, non postmodo tangere licet, sed simul & exsistit & interit, simul accedit atq; recedit. Hinc est, vt quod fit, eo vsq; non perducatur, vt vere dici possit esse, ortu nimirum nusquam desinente, nusquam insistente. Statim iam inde à semine continentibus mutationibus fetus fit, infans, puer, adolescens, iuuenis, vir, senex, silicernium: semper posteriore priores abolente ortus. Sed nos ridiculi sumus, qui vnam metuamus mortem, toties iam mortui, toties morientes. Non enim tantum, vt Heracletus dicebat, Ignis mors aeri est ortus. & aeris mors aquæ ortus, sed multo hoc euidentius in ipsis hominibus animaduertas. Interit vir facto sene: at vir factus erat intereunte iuuene, hic puero, hic infante. & qui heri fuit, mortuus est orto hodierno, hodiernus in crastinū desinit. nullus autem manet, neque est vnus, sed nascimur multi, materia circa vnum simulacrum & exemplar quoddam expressum circumagitata atq; labascente. Etenim si ijdem perduraremus, quomodo nūc alijs gauderemus rebus gauisi ante diuersis? contraria diligeremus, odio haberemus, miraremur, vituperaremus: aliter loqueremur, afficeremur, nō formam, non figuram, non sensum pristinū retinentes? Nam neq; absq; mutatione probabile est istam diuersitatē oriri, & qui mutatur, idem non est. Si idem nō est, ne est quidem: sed alius ex alio mutationibus factus. Sensus

Caduca res non sunt re vera.

Verũ Ens.

autem ob ignorationem eius quod eſt, fallit nos vt eſſe putemus quod eſſe videtur. Quid ergo re vera eſt, quod ſit? id quod ſempiternum eſt ortus & interitus exſors, cui nullus à tempore motus infertur. Mobile enim quiddam & quod cum mobili imaginatio concipiat materie, ſemper fluens, non ſolidum aliquid, ſed veluti vas ortuum & interituum eſt tempus: cuius ipſæ appellationes hæ, Prius, Poſterius, Erit, Fuit, fatentur ipſum non eſſe. facias enim fatue ac abſurde, id quod nunquam dici potuit eſſe, aut quod iam eſſe deſijt, ſi eſſe dicas. Id autē, in quo maxime innitimur intellecturi tempus, nimirum quando inſtans, Præſens, Nunc dicimus: id rurſum elangueſcens ratio prodit. eliditur enim diſſipaturq; in futurum & præteritum. idque nobis hic vſu venit, quod ijs qui rem nimis procul diſſitam videre volũt, prius elāgueſcentibus radijs quam eo pertingant. Quod ſi idem accidit naturę quam tempore metimur, quod mēſuræ eius: ipſa quoq; nihil eſt permanens, nihil ens, ſed omnia ſunt fientia & intereuntia, iuxta eorum cum tempore cōparationem. Itaq; de eo quod eſt, nō licet dicere fuiſſe id aut fore: quæ verba inclinationē ſignificant atq; diſceſſum & mutationem, quæ locum in eo quod eſt non habet. Deus autem, ſi ita dicendũ ſit, EST, & eſt nulla ratione temporis, ſed æternitatis immobilis, tempore & inclinatione carētis: in qua nihil prius eſt, nihil poſterius, nihil futurum, nihil præteritum, nihil antiquius, nihil recētius, ſed vna cum ſit, vnico. Nunc ſempiternam implet durationem: & huius ratione quod eſſe dicitur, vere eſt, non futurum, non præteritum, neq; orſum, neq; deſiturum. Sic itaq; deus nobis eſt venerationis ſtudio ſalutādus atq; compellandus. Niſi manis veterum quorundam formulam EI HEN, vnũ es. Non enim multa ſunt numina, ſed vnum: non vt vnuſquiſq; noſtrũm congeries ex infinitis diuerſiſſimiſque affectionibus varie commixta, quo modo ex omnis generis hominibus ſolennes conuentus cō flantur. Sed vnum oportet eſſe id ꝙ eſt: & eſſe, id quod vnum dicitur. nā diuerſitas cum differentia, entis ponitur, iam ad procreandum id quod non ſit ens vergit. Proinde de deo huic recte & primum, & ſecundum & tertium nomen eſt inditum. Apollo enim dicitur, quod vnicus ſit: voce multitudinis negationem arguēte. Icius autem, vt vnicus & ſolus. Phœbus, quia hoc vocabulo antiqui

Tempus.

omnia

omnia casta & pura designauerunt: sicut(ni fallor) Thessali hodieq; sacerdotes nefastis diebus priuatim & extra tẽpla degentes phœbonomeisthæ, id est lustrari, dicũt. Vnum autem quod est, sincerũ est & mixtionis purum. alterius quippe cum altero mixtione res contaminantur. quo pacto Homerus inquinari ait puniceo colore ebur tinctũ. & infectores colorum mixtos corrumpi, mixtionẽ corruptelam nominant. Ergo vnum esse, neq; cum alio contẽperari, semper competit in naturam interitus expertem ac puram. Qui vero Solem cum Apolline eundem faciunt, eorum par est exosculari atque amplecti ingenii bonitatem: qui quod maxime omnium quæ habent cognita venerantur atq; desiderant, ei noticiam ac indicium dei huius adsignant. In præsentia autem deum quasi in pulcerrimo omnium somniorum somnio imaginantes, excitemus animos nostros, hortemurq; vt altius se efferant, & dei substãtiam sublimiorem naturalibus contemplentur. neque tamen non hanc eius imaginem colamus, & veneremur, quæ (quantum omnino res sensilis de ea quam sola mens cernit, & caduca de perenni præstare potest) fecunda est, indicia nobis quædã & simulacra effulgentia vtcunq; suggerendo, bonitatem & felicitatẽ numinis istius repræsentantia. Illas vero Apollinis è sua natura egressiones, ac mutationes, quibus ignis fiat, rursumque seipsum dissipet, & in maria, ventos, aut animalia, vel stirpes transformetur, aliasque id genus diras perpessiones, ne audire quidem pium est. nisi eum puero illo a poeta descripto facimus deteriorẽ: & quod ille ludicrum in sabulo, id componens ac diffingens identidem, sibi animi causa fingit, hoc deum vti in Vniuerso semper statuimus, dum alias mundum format qui non erat, alias conditum perdit. Immo contra quantum eius mundo vtcunq; innatum est, id substantiam mundi constringit, corporeamque imbecillitatem ad interitum propensam coercet. Ac mihi quidẽ maxime oppositum isti opinioni videtur dei nomen vt Ei appellemus eum, testantes nunquam illum suo de statu exire, nulla mutatione affici. Hoc enim magis cõueniebat tribuere alii cuidã deo, aut potius genio præfecto naturæ quæ ortib. & interitibus variatur. quod statim ex nominibus liquet, contrariis atq; significantibus rem aduersam. Nam Apollo noster, alter Pluto à multitudine: ille Delius,

Iliad. δ. 141.

hic Aidoneus ab obſcuritate & cæcitate nominatur: ille Phœbus, hic Scotius, quod eſt tenebricoſus. apud illũ Muſę verſantur, & quam Latini Memoriam dicunt Mnemoſyne: apud hunc Lethe, ſeu obliuio, & Silentium. ille à contemplando Theorius & Phanæus vſurpatur: hic

Obſcuræ noctis, ſegnis princepsq; ſoporis.

** atq; hic quidem omnium eſt deorum inuiſiſsimus. in illum non ineleganter Pindarus dixit, damnatum eſſe eo nomine, quod maxime omnium deorum ſterilis & infecundus ſit. Recte itaque Euripides dixit:

Libationes, atq; cantus
Vita ſolutis: auricomus quas
Non admittit Appollo.

Priorq; eo Steſichorus:

Cantus atq; iocos præ reliquis amat
Apollo rebus: ſed gemitus graues
Luctusq; Diti *ſorte cedunt.*

Sophocles ſua etiam vtrique inſtrumenta perſpicue denotat his verbis:

Non nabla ſunt amica, nec lyra luctibus.

* Nam idem ille nuper admodum auſus eſt vocem* emittere: cum priore tempore ad luctum vocaret homines, & nõ valde honoratam aut ſplendidam obiret iſtarum rerum actionem. poſtea omnino ſunt commixta, magnæque per* turbationes hominibus inde obortę, quod res deorum cũ rebus geniorum permiſcuerunt. Atenim notæ EI dictum Noſce teipſum videtur quodammodo repugnare, alio conſonare. Hoc enim pronunciatum eſt vt nos percellat, & ad venerationem numinis, vtpote quod ſit, ſemper excitet. illa nos mortales eſſe docet, naturæque & imbecillitatis noſtræ admonet.

MORALIVM TOMI I. FINIS.

IN

IN PLVTARCHI MORALIA, ANNOTATIONES interpretis.

IN LIB. DE LIBERIS EDVCANDIS.

HVNC libellum contuli cum Francisci Fabricii viri doctissimi atque diligentissimi optima editione. quanto cum fructu, vel annotationes ostendent.

Obseruet Lector, priore numero paginam, a ltero versum notari.

2. 7. Regunculos.] *Pro βασιλίδας βασιλίδια legi, ratione Grammaticam Fabriciana editione cōprobante. Et quidem apud Plutarchū initio Agesilai, vbi eadē historia Dorice refertur, βασιλείδια legitur. Ego regunculos quam regulos malui vertere, quia reguli vox aliud quam regē pumilionē significat.*

Ibid. 35. Sane beatus.] *εὐδαίμων μὲν οὖν καὶ θεοφιλὴς legit Fabricius: sed nostra lectio nihil videtur deterior, quæ etiam est in scripto codice Episcopiano nostro, & eodem recidit.*

. 8. Labore magno.] *Fabricius legit τόνῳ, fidem codicis manu scripti secutus, quam & noster codex scriptus comprobat lectionem, ad sensum nihiol admodū nterest: nisi quis meum cogitet, τόνον ratione sui etymi non admodum facere ad curuandum.*

Ibid. 31. Cum mores ipsi.] *Fabricianus codex heic, vt & alibi, castigatior. Ego tamen legi, legendumque autumo: καὶ γὰρ τὸ ἦθος, ἔθος ἐστὶ πολυχρόνιον. quod monui propter eos, qui nostra cum Græcis comparabunt.*

. 3. Instituenda bonis.] *Sic ab initio verti. Sed sciolus pro puercia (quod Horatius etiam vsurpauit,) puericia posuerat, versu corrupto. Versus hic in Phocylideis hodie non exstat, vt & alius in libello de ratione audiendi adductus, aliique alias. Est autem vitiatus, & fortasse sic recte legitur:*

Παῖδ᾽ ἔτ᾽ ἐόντα χρεὼν δὴ καλὰ διδασκέμεν ἔργα.

5. 27. Pedamenta] *Sic verti τὰς χάρακας. non enim τοὺς sed τὰς legendum est. Quippe Eustathius in primum Vlyssea librum docet feminino genere vsurpandam vocem, cum pedamentum, id est palum significat, quo in solum defixo vitis nititur. & Iliad. Σ. citat prouerbialem versum,*

Ἐξηπάτηκεν ἡ χάραξ τὴν ἄμπελον.

Idemq; est apud Pollucem diserte præceptum. 1. 10. Fabricius quoque τὰς legit in vetusto libro.

7. 37. Gorgiæ, nisi fallor.] *Extat locus apud Platonem in Gorgia, sed quærit Polus. Stilponis dictum Simplicius aut certe simile eius, refert in Categoriis, ad opposita priuatiue ἐπισάμαν οὐδεὶς φέρει.*

9. 31. Medium tenere.] *Hæc olim sic annotaueram. Si à voce μέσην incipias, omnino esse videtur versus senarius: & metrum habet forte trochaici pars octonarii. Hoc, vt putarem, fecit vox ἐμμελέστατα, quæ videbatur sita μετειωρότερον, itaq; legit etiam Fabricius. Sed vbi scriptum codicem (fuit enim ad me aliquanto post quam hæc scripsissem missus) eum ergo vbi consului, ἐμμελέστε in eo exaratum vidi, ita quidem perspicue, vt appareret correctoris manu librarii scripturam in extrema voce correctam: planeque eam lectionem amplector.*

11. 10 Colligere secundum.] *Locus videtur Fabricio non iniuria mutilus. In scripto vltimæ literæ correctoris sunt, ac lacunula triū vel quatuor verborū capax. Ego relinquere suum cuiq; diuinādi acumen quam mea inculcare satius duxi. Locus Platonis qui mox citatur, est in fine septimi de republica.*

12 13. Vt & cum exsultant.] *κἂν ποτὲ εὐφρανθῶσι, ταῖς ἐπιπλήξεσιν ἐν αἰσχύνῃ ποιεῖσθαι. Sic omnino verba hæc sunt distinguenda. Vbi, inquit, lætitia sese efferent, increpationibus incutiendus iis erit pudor. Fabricius aliam lectionem annotauit, quæ mihi tam bene atque hæc vix videtur cohæsura κἂν ποτ' ἐὰν σφοδρῶς ἐπιπλήξωσιν, ἐν αἰσχύνῃ ποιεῖσθαι. Est & hæc in nostro scripto. Et legitur ποικίλοις superne anno-*

nnotato λως. Meam ſententiam docti, puto, probabunt.

2. 24. Animo elangueſcente deficiunt.] οἷς ἀπαυ-ῶντες ἐκπίπτουσι. male erat impreſſum ἐμπίπτουσιν, itaq; ſemer iudicaui legendum vt correxi, adſtipulante Fabricio ex Coice veteri. ἐκπίπτειν vox eſt, quæ apud Platonem quoq; excidere inſtituto, deficere, & elangueſcere ſignificat. Et D. Paulus oc ſenſu eam cap. 9. ad Rom. & 1. Cor. 13. vſurpauit, alijq; ias, noſter frequenter.

. 36. Euripidem.] Stobæus ſermon. 19. citat ex Euripidis rotesilao.

4. 33. Imitari ſectariq;] μιμεῖσθαι καὶ περικνίζειν Sane uid κνίζειν ſit, nō ignoro: quid περὶ faciat, ſic ſatis video. quid item hæc poſſit ſignificare περικνίζειν dicat qui nouit. Sufidus vertit imitari atq; diſcerpere. Fabricius noſter circumdere. ego quid horum ſit περικνίζειν, aut quî huc quadret nō deo. ſuſpicor legendum παριχνίζειν, veſtigia ſectari. In nartione de Antigono & Theocrito, ineſt, mendum. vide β. συμποσιακῶν. cap. 1. & Macrobium 7. Saturnal. 3.

1. 30. Magiſtrorum aliquando inſtitutioni. Lege ic παρ' ἀγωγὴν ἀνηκουστία, ſicut emendat Fabricius. legebar enim παραγωγῆς, quæ tamen ipſa quoq; vtcunq; lectio viatur ſtare poſſe, vt παραγωγὴ ſit dehortatio à vitio ſiue declio, quam tamen adoleſcentes auerſentur. In ſcripto legitur αραγωγὴν, & ſuper παρα eſt προς rubrica annotatum. Vnc Fabriciana lectio iuuari poteſt, quam ſecutus ſum.

1. 7. Nuptas proſtituant.] legebatur προσηγόρευσε uod retineri nō incōmode poterat. quidā (inquit) adulatorū, rtum pro ſua ipſius vxore (ſcilicet qui huc vſq; gratificatus llet videri, vt ei etiam ſuæ vxoris copiam faceret) deducit. d Fabricius & noſter ſcriptus habent καὶ προηγόρευκε: quod plexus ſum. talis fuit abbas, qui ſuam vxorem Mœcenaroſtituit, vt noſter in Erotico oſtendit. in fine libri Eurydices igrammate ἔνοισον legit Fabricius: ego cum ſcripto Ἔνισον,

qui

qui à voce μέσαις versum inchoat, vt sententia sit, desideriu[m] suum Musis fuisse bene cognitum.

IN LIBELLVM DE AVDIENDIS Poetis.

QVia nuper hunc libellum & conuertimus in sermone[m] Latinũ, & quæ visum fuit, annotauimus: ad eam editio[nem] in præsentia Lectorem remitto. inueniet & locorum qu[o]rundam explicationem, & citatorum è Poeta indicatione[m] & emendationis nostræ rationem redditam.

20. 6. M. Sedate.] *Luscinius, qui olim hunc libellum i[n] Latinam traduxit linguam, Sedapè habet. vt videatur Σήδα[πε] legisse. Verum ego Aldino codice vsum eum, neq; instru[]ctum magis quam me puto fuisse manu exaratis codicibus, se[d] profecto in manu scripto nostro Σήδαπε luculenter legitur.*

Ibid. 12. Serio dicta.] *pro ᾄδεσθαι quod in meis annotatio[]nibus ostenderam mihi displicere, λέγεσθαι scriptus liber pe[r]spicue habet: idq; sequor.*

Ibid. 33. Subiit in præsentia.] *Hunc locum pridem no[n] iniuria mutilum esse suspicatus fueram. Sic autem legendũ e[st] πρώην ἐπῆλθε, νῦν πρός σε γεγραμμένα πέμψαι διενοήθη[ν] καὶ λαβὼν ταῦτα διέλθε κἄν, &c. integratio hæc codici scrip[to] nostro debetur. idem πόποις recte habet.*

21. 35. Atq; admisceamus.] *καταμιγνύωμεν semper du[xi] legendũ esse, non καταμηνύωμεν, in quod hæc vox incuria li[]brariorum erat deflexa. Codex scriptus verã retinuit lection[em].*

23. 1. Lynce versipellior.] *Ad marginem reperi notatu[m] pro λυγγὸς legi σφιγγὸς, quod sane est Planius.*

25. 36. Et eam imitari pulcre.] *Legendum est ex fide scri[]pti & sententia dictante. οὐ γὰρ ἐστι ταὐτὸ καλόν τι, καὶ μιμεῖσθαι καλῶς.*

34. 31. Succensebat enim.] *Ζεὺς γὰρ οἱ νεμέσα. ita versu[s] requirit ratio, Aristoteles etiam (quod in prioribus annotatio[]nibus memoria mihi non suggesserat) hunc versum citat lib[ro]*

rhetor

hetor. ad Theod. *secundo: vbi tamen* νεμέσησε *legitur. Sed &* *ifra versus de Phœnice citantur, quorum etiam in libro de* *iscrimine amici & adulatoris meminit, qui hodie desunt post* *liad. ι. 457.*

.1. 5. Quouis verbo percellitur.] *in Græco* φιλεῖ πεποιῆσθαι. *Annotaui me legere* ἐπτοῆσθαι. *In libello (vt hoc adam)* περὶ τοῦ ἀκούειν, *dictum hoc ad Heraclitum autorem re*rtur, *& pro* πεποιῆσθαι *legitur non minus absurde,* παυδ᾽ε*ζ. Ego in mea sententia persisto quod vsu vocabuli eam video* *nfirmari. Sic enim Plutarchus infra de virtute muliebri, de* *ryxone concubitum Laarcho sed simulate offerēte.* τὴν οὖν ταύ*α* πρὸς ἡδονὴν τῷ Λαάρχῳ καὶ παντάπασιν ἀναπτοηθεὶς πρὸς *ὴν* φιλοφροσύνην. *possem etiam afferre plura, nisi & rem satis* *anifestam cogitarem, & alibi etiam aliquid adnotassem huc* *rtinens. Hæc allato codice manuscripto delere nolui: inueni* *men in eo super illam mendosam vocem à correctore adscri*um ἐπτοεῖσθαι. *&* προσήκει μοι *scriptum, quod monueram mi*probari, non μή.

9. 10. Hac illac transigi.] μελοικιζόμενος *in hac ego le*ctione desidero, nihil tamē cum codicem scriptum conferrem, *eo ad marginem obseruaui appositam aliam scripturam* ελοκλαζόμενος, *quod annotatu dignum duxi.*

. 17. Qui nascitur.] *Hos versus aliter vertit Tullius sub* *nem primæ Tusculanæ, & ex Euripidea Cresphonte docet* *mptos. Exstant & apud Stobæum sermone* ριθ. *Porro anno*tiones in libellum de Homero exstant seorsim excusæ, vt nihil *tineat eas huc interpolare. Itaq; satis erit quædam delibasse.* *m illas locupletiores & castigatiores damus.*

6. 4. Non carens grauitate.] ἀσμένως *legitur in omni*us impreßis. quod nemo credet verum esse, scriptus habet ἀσέ*νως. lego itaq;* ἀσεμνῶς.

8. 36. Quod non semper.] *Sic semper putaui legen*um, οὐ γὰρ ἀεὶ. *itaq; expressum est in scripto.*

IN

IN LIB. DE RATIONE AVDIENDI

130. 31. Simul & optimam.] τὸ χρηστότατον. *id quod inf*[...] *Plutarchus, satis ostendit deesse aliquid: vt si scriptum fuis*[...] τὸ χρηστότατόν τε καὶ βλαβερώτατον,*aut aliquid tale. In conu*[...]*uio septem sapientum non longe ab initio hoc ipsum narrati*[...] τὸ πονηρότατον ἐξελόντα καὶ χρηστότατον ἀποπέμψαι.*memo*[...] *proditum est AEsopum idem de lingua iudicium tulisse. na*[...] *& cum optimas & cum pessimas carnes iussus ab hero emer*[...] *linguas emisse: Post scripta hæc inueni in scripto codice* ὁμοῦ φαυλότατον.*Et* ἐκπέμψαι, *non* ἀποπέμψαι.

131. 8. Naturam componat.] κατατερείη τὴν φύσιν. *Ve*[...]*bum hoc quin sit mendosum, minime dubito. Luscinius inte*[...]*pres:* totum habitum immutet. *nescio sane quos codice*[...] *aut potius quas coniecturas secutus. Sed quam tutum mi*[...] *fuerit eum sequi, iudicabunt Græcorum cum Latinis confere*[...]*dorum periti. Credo* καθαρθείη *scriptum fuisse ab authore. n*[...] *(inquit meo iudicio) purgetur anima ipsius translatione m*[...]*nime incommoda. post inueni scriptum habere* καταστύη *qu*[...] *indico. quod ex* υ *fieri potuit solertia librarij* οι. *vox quidem*[...] *satis quadrat.*

134. 22. Quauis oratione percelli.] *Vox à sensu & in*[...]*stituto alienissima hîc erat* παιδαγωγεῖν. *supra ostendi, cur it*[...] *vti ego verti, sit legendum,* ἐπιδονεῖσθαι.

135. 33. Mel meditantes flauum.] ξανθὸν μέλι μηδόμεναι. *Carmen est Simonidis. quod nescio an casu potius qua*[...] *industria etiam metrice extulit Luscinius.* flauum mel con*ficientes.*esse autem Simonidis carmen didici ex Plutarchi li*[...]*bello de sentiẽdo profectu ad virtutem. Cæterum in scripto an*[...]*notatum est pro* ἐπινοοῦσαι *in hac ipsa periodo* ἐπιοῦσαι.*& pau*[...]*lo post pro* δραστικὰ, δραματικὰ *legi. quæ profecto sunt melior*[...] *& magis huc quadrantia vocabula. ideo ea in vertendo sum amplexus. aliquanto post* ἀντίδοτον ποιεῖν, *malim legere* πιεῖν.

137. 19. De infiniti sectione.] Περὶ τῆς τῶν ἀείστων τομῆς.

Inijciunt

Inijciunt (ait interpres) vel optimo cuique orationis membro quæstionem hanc, &c. Hoc an sit ἀείςων τομὴ, aut cur ita visum interpreti, non assequor. ipse non verear legere, τῶν ἀοείςων τομῆς, vt ἀόειςον sit τὸ ἄπειρον. nam facultas continui deinceps diuidundi nunquam re ipsa completur. quod ex Aristotele notum est. γ. φυσικῶν. & θ. primæ Philosophiæ. Itaque ἀοείςων τομὴ erit continui infinita sectio. Quid quod scriptum deprehendi habere ἀοείςων? De Vlysse autem locus est Odyss. ς. 222. Sed Melanthij sunt verba, non procorum. ἔμπυον autem non est proprium nomen, sed eum qui pure in pectore nato periclitetur designat. & idem refertur proxime sequente libello, prope finem. Paulo post ἐπιταράξῃ pro ἐπιτάξῃ sensus docuit legere. sed ita habet etiam scriptus.

37. 36. Nutus, & vultu.] καὶ νᾶμα hoc quid sit? lego νεῦμα. adstipulatur scriptus, in quo etiam πίθενται & διώκουσιν rectius legitur, quam in impressis mutilo sensu participia nescio an pro ἀποείας non sit ponendum ἀπειείας. sed tolerabilia mouere nolui.

39. 37. Inter echinopodas velut.] ὡς ἀν ἐχινόποδας. Apud Athenæum extat libro tertio, δειπνοσοφιςῶν versus integer:

Ὡς ἀν᾽ ἐχινόποδας, καὶ ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν.

φύονται poetæ, quicunque is fuit, libuit prima producta ponere. qui patrocinio ipsius Aristotelis vti potest, ita scribentis libro sapientiæ 5. cap. 4. φύσις δὲ λέγεται ἕνα μὲν τρόπον ἡ τῶν φυομένων γένεσις. οἷον εἴ τις ἐπεκτείνας λέγοι τὸ υ. Habes ergo & pentametrum. Atque ita hoc distichon etiam refertur in libello de fraterno amore, & in sympositacis. lib. 1. quæst. 4. hîc in scripto erat ὁδὸν absque ἵνα, sed in margine ὄνωνιν illitum. Infra in libello de fraterno amore in textu est ὄνωνιν, vitiosa lectio in margine. Sed & sequens periodus est manca, quanquam satis interim perspicua. fortaßis apud παραχεῖν deest δύναιτο, υ longum.

aut

aut aliquid tale. scriptum σχοι *in margine vt fiat* παράσχ.

Plato emendatur.

Locus Platonis est quinto de rep. pagina penultim. vbi pro μ-
λιχλώρους *male legitur* μελαγχλώρους. *In libello de amici*
adulatoris discrimine (41. *b*) μελίχρους *legitur. Mox pro* αὐτ
legi αὐτοῦ, *scriptum secutus, & rationem indidem* ἀπαγγελί
pro ἐπαγγελίαν *amplexus sum, cum paginæ huius priore par*
ἀπαγγελία *pro elocutione esset etiam posita.*

140. 28. Sessio autem non insolens.] Καθέδρα ἄτυφο.
Scriptus annotat in margine ἄθρυπτος, *quod significat mol-*
ciei expertem sessionem, & magis videtur concinnum.

143. 6. Initiatum.] κατηργμένους *legi, ex scripto.* καθε-
γμένους *enim non perinde quadrat &* πρὸς τὰς μαθήσεις *me-*
dosum est. πρῶτα *scriptus habet perspicue. Legi etiam* φοβ-
ηθέντα τὰς ἀρχὰς *articulo ex scripto reposito, & singulari*
πειρώμενον *posito.*

143. 30. Philosophia excidit.] Ἐμπεσόντα δι' ἀνανδρίαν.
Lego ἐκπεσόντα. *qui deterritus laboribus prius philosophiæ e-*
cidit studio conatuq; eius assequendæ quam vllum dignum t-
leratarum ærumnarū tulerit fructum. idem mendum nota-
mus in παίδων ἀγωγῇ. *Sed hîc etiā scriptus nobis suffragatu-*

145. 18. Recte audire.] *In Græco est,* ἀρχὴν τοῦ καλῶς βι-
σαι τὸ κακῶς ἀκοῦσαι νομίζοντες. *& scio sensu non inepto i-*
legi posse. nempe initium recte viuendi esse, vt male si audias,
est reprehendare merito tuo, id æquo animo feras. Sed ego
huc quadrare non puto. Et καλῶς ἀκοῦσαι *scripsisse Plutarchu-*
iudico, vt qui libelli summam vsumque in fine repeteret. In-
tium recte viuendi vult (opinor) esse, vt recte ac nostra cum vt-
litate audiamus eos qui ad vitam formandam nos doctrina i-
stituunt. κακῶς ἀκούειν *fol. 33. vlt. hoc. ipso libello ita dicitur,*
est apud Latinos male audire. sed aliud profecto est male aud-
re, quam iustas reprehensiones æquo animo ferre. Quid multi-
Hîc quoque meam sententiam scriptus liber citra vllam ob-
scuritatem confirmat: vnde & οὖν *inseri potest post* εἰ δεῖ.

IN

IN LIBELLVM DE DIScrimine adulatoris & amici.

Initio. *Philopappus amantem aui significat. Sed esse co-*
nomentum ex eo liquet, quod infra seorsim repetitur. Itemq;
cap. vltimo libri primi Sympoſiacῶn. Platonis locus est quin-
de Legibus, & quod de veritate citatur paulo antecedit, in
ima eius libri pagina.

7. 11. Vt Euenus.] *Sic & pagina vltima Platonicarum*
æstionum. In salubribus præceptis Prodico adscribitur, sed ta-
occurrunt multa.

id. 37. Verba eorum referunt.] *Sic interpretor verba*
ιβομένυς ὥς τις εἴπῃ. *Vt ille Terentianus, Quidquid dicunt,*
udo, &c. notus est enim locus. Mox versu 36. Vmbram me-
ri vt cœnæ.] *Sic & Erasmus. Locus est obscurus vtcunque.*
probabile est parasitos vt in tempore ad prandia occurrerent,
metiendis vmbris eorum horas & articulos exquisiuisse: quo-
odo nunc horologia obseruantur.

8.34. Difficulter deprehenditur.] *Sane impreßi ha-*
nt δυσχώειςός ἐστι. *Sed neutiquam prætereunda est alia le-*
o, annotata in scripti libri margine, δυσφώρατος. *quæ mihi*
cinnior etiam atq; recepta videtur.

2.5. Non imperus.] *Impetuum melius legeretur, & mi-*
s etiam ambigue.

4. 26. Aut polium.] *Versus est Nicandri Theria-*
.64.

5.20. Cum rex Charilaus.] Χαρίλλυ. χαριλάυ *forte, vt*
Lycurgo. vide quæ ibi annotaui. Sic infra etiam ἀποφθέγ-
9. In Laconicis 161 legitur χαρίλαν *quarto casu.*

7.11. Suilla cute crassa.] φορβειὰν παχεῖαν. *quid sit* φορ-
ὰ, nolo hic disputare. satis & hinc & ex libello de cohibenda
liquet, capistrum esse quo vterentur qui fistula canerent.
arsya inuētum ibi ex poëta quodam dicitur. φορβειὰν *Eusta-*

thius, & alij fere scribunt. Sed quadret sane. Scriptus non oc, sed φοείνην *habet, quæ vox cutem suis significat,* ein Sŭw haut. *Iudicent docti, an non optime in hebetem acrudem competat: & vtram malint lectionem sequi. in margine habetur* φορβέαν, *quæ vox est etiam paulo ante. & profecto quidui potius quam insulam significat, quam huc interpres ingesserat. quid autem sit de Cyprio illo, &* ἐνηθύμιν@, *mihi sane non est euidens. Idem liber* βύαντι *habet in margine quidem, in textu* μιπέμφῳ. *Amplius.*

Ibid. 39. Mediocrem in ciuitate.] Τὰ μέσα φεύγειν τῶν πόλεων, *hoc secutus sum, quanquam* πολεμίων *scriptus noster haberet. Notus est versiculus & arrogantiam & ignauiam, actam summa cum odio, quam infima cum abiectione coniuncta vituperans.* Πάντα μέσοισιν ἄριστα, μέσος θέλω ἐν πόλει εἶναι.

158.14. Quod si quis.] Ἂν δέ τις *lego, ex sententia.*

Ibid. 34. Propones.] ἐκτάτλοντα *legi, ac ita est in scripto nostro, perspicue verum. nam* ἐκτάτλον τὰς *vitiosum est, quod Erasmo imposuerat. Quod postea de Megabyzo refert, vt & in libello de Animi tranquillitate, Plinius 35.10. ad ipsum Alexandrum Magnum refert.*

161. 25. Atrociaq; supplicia exercentem.] τυμπανίζοντος καὶ τελεῦντος. *De priore annotauimus ad Dionem Plutarchi aliquid. Posterius mihi suspectum est mendi. in scripto est* τελῶντος, *Erasmus vertit, Vectigalibus oneranti populum.*

163.17. Ne Biantis quidem.] *Alij alijs, noster sub initium conuiuij septem sapientum Thaleti tribuit.*

164.12. Tamen in minoribus.] *Habent nostri* λοιπὰ ἄεθλα. *Scriptus* μικρά, *quod magis placuit.*

165. 40. Non probos.] τῇ σῇ πονηρὰς. *Sic legitur etiam apud Stobæum* λόγῳ ιδ'. *adducentem hæc ex Erechtheo Euripidea. pro* τῇ σῇ *legi* σιγῇ, *est in margine libri manuscripti annotatum, quod nescire harum rerum diligentes nolui.*

quod ibidem pro ἀφοσιοῦνται monemur, alibi legi ἐξελαύνουσι, non mouet me, & probabile est esse γλώσσημα.

166. 37. Publici contra ius non scriptum delicti.] *ἀπεισαγγελίας. sic & scriptus cum apostropho ad præpositionem. Vox mihi est ignota, & pro simplici εἰσαγγελίᾳ accipio. de qua vide Harpocrationem, Suidam ac Pollucem cap. I. lib. 8.*

167. 36. Aut si non persuadeat.] *ἂν δὲ μὴ πείθῃ, lego. πάθῃ scribitur: sed mendose. Erasmus vertit: Si non patietur ille. Verum Græci sic non loquuntur. Sed meam correctionem à iudicio profectam, scriptus liber inspectus certam reddidit. Idem (vt obiter studiosos iuuem.) senarium peruertit, cuius sententia est: Verum amicum socium se sanis amici consilijs atq; institutis præbere, non vitiosis item.*

168. I. Vt enim aliquando conscij.] *In Græco impressum est, οὐδὲ γὰρ τῷ συνειδέναι. Scriptus habet, οὐδὲ γὰρ τό. Ego sensum sectatus sum, & legi, οὐδὲ γὰρ πρὸς τῷ συν.*

169. II. Excitante.] * *κρυφίου δὲ λόγου. Locus mihi videtur esse mutilatus.*

170. 33. Partim ingenuum est.] *ὥσπερ ἀπελεύθερον. hanc lectionem secutus Erasmus, nescio quem libertinum comicum excogitauit. in scripto est ὑπελεύθερον, & superne notatum ἀνελεύθερον, quod in vertendo secutus sum. Notum est, quomodo vetus comœdia libertatem dignos publice notandi in licentiam maledicentiæ detorserit. de qua re hîc commentari non vacat. Vide Horatium in epistola ad Augustum, & de arte Poëtica ad Pisones, atq; alibi, ne alios huc citem. Quid Erasmus secutus sit quod κῆρος incrustationem tectoriam vertit, aut quid legerit, non sum solicitus. Græca enim plana sunt.*

173. 2. Male etiam Antiphon.] *Oratorem intellige Atheniensem, cuius vitam Plutarchus scribens, hanc historiam recitat.*

Ibid. 30. Funem molestarum soluit curarum.] *λύοντι τὸ τῶν δυσφόρων χοινίον καὶ μεριμνῶν. Dubium non erat mihi,*

quin legendum esset χοινίων μεριμνῶν, *& sic postea in scripto reperi. Est autem vinum amara curarum eluere efficax, Horatio 4.Od.12. Sed vtrum Lydius Deus* λύδιος, *an potius* λύσιος *scribendum sit, vt est apud alios, & infra in septem sapientum conuiuio, nescio. certe etymo verba videntur quadrare, & codex adstipulatur. Pausanias in Bœoticis aliam adfert causam, cur Bacchus Lydius dicatur, quam omitto. Scriptus codex huic lectioni cum subscriberet, eam tenui, vitiosa omissa. Idem hic quidem* λιδίῳ *habet*

175.27. Platonis ad Dionem.] *Exstat hoc in quarta Platonis epistola.*

178. 14. Corrigere Speusippum.] τῷ βίῳ τὸν Σπεύσιππον. *Sic emendandum erat è scripto. In Homerico* ὑδ' ἐ... *reposui ex ipso autore, multo quam* ὑδενὸς *sit* ἐμφατικώτερον. *Iliad.9.234. Scriptus quoque recte habet. Erasmus locum peruertit. De Phœnicis consilio, vide quæ annotaui ad lib.de audiendis poëtis.*

179. 32. Vlysses in Scyriis.] Καὶ ὁ ἐν τοῖς Σκυρίοις ὀδυσσεύς. *Erasmus vix scio quid secutus, vertit, In tragœdia, cui titulus Domini. legit nimirum* κυρίοις, *litera* Σ *neglecta. Cæterum ita notum est delituisse Scyri inter regias puellas Achillem detrectatione belli Iliaci, vt mirer id Erasmo in mentem venire vel primo intuitu huius loci nõ potuisse, si quidem ipsius codex habuit* κυρίοις, *præsertim cum in libello de Audiendis poëtis etiam hi ipsi versus ponantur, in Scyro desidentis Achillis nominatim facta mentione. Vbi tamen pro* καταισχύνων *legitur* ἀποσβεννύς: *Vt ex tempore citandis dictis fiducia memoriæ aliquando docti in syllabis errant.* ἀποσβεννὺς *quidem est* ἐμφατικώτερον, *& (vt puto) genuinum eius loci. Qui autem Scyrij citantur à Plutarcho, tragœdia Euripidis, memini eam alicubi apud Stobæũ citari* Σκυρὸς. *Idem Erasmus supra Charijs nomen proprium fecerat, cum sit* χαρίεις *vox adiectiua notissima. Sed &* μνημονικὸν ἁμάρτημα *hic nota. Non enim Agamemn...*

...emno, sed Minerua Diomedi Tydeum patrem exprobrat ver... qui hic citatur. Ex Iliad. ε. 800. Sed Agamemno in eandem ...m sententiam increpat in ἐπιπωλήσει, Iliad. δ. 372. 399. mox ... sententia Thucydidis pro ἐπὶ μεγίστους legi ἐπὶ μεγίστοις, ratio... e perspicua. Adstipulatur Scriptus.

...32. 4. In puniendis autem delictis.] ἐν δὲ ταῖς κολού... *...εσι. Hoc vocabulum Græcum non est. κολάσεσι tamen legere ...alui, quam κωλύσεσι, quod videtur incidisse Erasmo, qui co...ibendis peccatis vertit. certe prior pars, in qua τὸ δεδίττεσθαι ...t, κώλυσιν habet. hic reprehensio requiritur. non tamen dissi...ulabo, κωλύσεσι me postmodo in scripto reperisse, sicut & ..., quod coniectura ductus posueram sub libri finem κατηόνη... à verbo αἰονῶ. nam κατιωόνησαν nihil credo significat, in hac ...uidem lingua.*

IN LIBELLVM, QVOMODO QVIS se ad virtutem proficere sentiat.

(Principium videbatur non integrum, & Luscinius pro οἱ ...ηδεμίαν legisse ἢ μηδεμίαν, alio etiam priore ἢ posito. Certe ...minatiuus nullus, neq; nomen aderat, qui cum σώσει cohæ...ret: & interrogatiue prima periodus legenda videbatur. Quid ...? quia nebulas nobis offuderat corrector, à particula οἷς li...um auspicatus, cum & in Aldino, & in scripto (vtrunq; au...m eodem accepi tempore) τίς recte legatur. Obiter monen...m duxi, προκοπὴν, de qua heic agitur, à Tullio progressionem ... virtutem appellari. Sic enim ad Varronem in Academicis ...ribit: In qua quod inchoatum est, neq; perfectum, progressio ...adam ad virtutem appellatur. Medio ergo loco inter bonita...m naturæ est & virtutem, vt apud nostrum recte dicitur 2. ...mpos. 3. Ipsum verbum προκόπτειν verbo procedere exprime... voluisse idem Cicero videtur lib. 3 de Finibus: Qui processit ...quantulum ad virtutis aditum, nihilo minus in miseria est, ...am ille qui nihil processit. è Stoicorum sententia.

183. 16. Non enim aliquis ſapiens.] *Menda huius lo ſententiam obſcurauerant. Legendum eſt, ὃ γὰρ ἂν ἀκαρεῖ, ρει ρεισιμάλλει ἂν. Quæ lectio ſcripti codicis præſidio munitu & quam res ipſa confirmat. Nam diſputatio eſt contra Sto os, medium inter perfectam ſtultitiam & abſolutam ſapient am nullum relinquentes, ſic ſatis confuſa.*

184. 1. Applicandus.] *πρὸς στάθμη Octonarius Trocai-cus, niſi ſi πρὸς στάθμη ſenarij iambici finis eſt, reliqua in ger Senarius, quod non puto. Prouerbium eſt ſcitiſsimæ ſententi.*

184. 24. Qui è profundo attolluntur.] *ὥσπερ ἐκ βυθοῦ Luſcinius: Haud aliter atq; ſi liquoris aliquid decedat è d o. Videtur legiſſe πίθου. neſcio quos ſecutus codices, aut quas rao-nes (tametſi quam miſere is hunc librum verterit, non eſt i-quam volenti iudicare obſcurum) certe noſtrum malo, hab g ita etiam ſcriptus. Qui ſubito ex profundo attolluntur, vt ſ in fluctibus marinis, ij morã motus ſupputare non poſſunt, & q od ἀναφερομένοις pro ἀναφερομένην legimus, idem approbat. I em ἐπισκοπεῖτο, nos optatiuum accepimus. & paulo ante ad ἐγι-νόμενον annotat, legi προσγινόμενον. Locus eſt valde conc ſus. In Oraculo Cirræorum πολεμεῖν pro πολεμῆς ex ſcripto. C in comparatione calami. ἐκλείνεται ex eodem recepi quod dee at. & γίνεται pro γένετο idem. Videtur autem alludere ad poëti m aliquod dictum.*

188. 29. Sophocles aiebat.] *Hunc locum facile nunc em n-do, cum quidem vellem etiam in pluribus idem à me fier ve per occupationes, vel tam iuſtis de cauſis poſſe. Sic ergo legi o-to: Sophocles aiebat, ſe primum animi ludiq; gratia grand o-quentiam AEſchyli imitatũ: deinde eius in apparatu conde a-tionem atq; artificij induſtriam: tertio demum nunc loco a id dictionis genus ſe tranſtuliſſe, quod ad formandos mores apt ſi-mum, eaq; de cauſa eſſet optimum. pro πικρὸν autem legi υ-χνὸν iampridem, itaq; etiam habet ſcriptus.*

189. 23. Tacet ictus.] *ὁ πεπληγώς. ſupra de aud. po .*

πλη

πληγεὶς, *ictus. alibi autem docui in Plutarchomericis esse media quæ passive, & contra passiua quæ actiue significent, δεδορκὼς σέσηπε cum πεπληγὼς conueniunt. itaq; nihil muto, cum hic ipse locus eum canonem confirmet. & idem docent cum alij Græci Grammatici, tum Eustathius, Iliad. χ. 497.*

102. 8. Lingua iam torpet.] *Sapphicum versum emendaui ex Oda ipsa, vt extat apud Dionysium περὶ ὕψους.*

194. 3. Aquarum prouentum.] *Scripsi haud dubie apuarum, ἀφυῶν. Sed fortasse librarius quid rei apua esset ignorans, q pro p mihi excidisse putauit. Hoc annoto, vt æquanimitatis & aduersum me, & erga librarios adhibendæ lectorem diligentem commonefaciam. in fine libelli periodus erat manca, & legendum οἰόμεθα putabam, quod inde in scripti margine inuentum, secutus teneo. Polycleti dictum hoc etiam lib. 2. cap. 3. Symposiacῶn refertur.*

IN LIB. DE CAPIENDA EX inimicis vtilitate.

Initio libri ἅτερ mihi valde suspectum est. Nam & vox est poëtica. Et si administranda repub. abstinuit Pulcer, cur dicit eum publice prodesse in isto vitæ statu, cur versanti in rep. ait de inimicis commentandum? Itaq; in versione illud ἅτερ secutus non sum. Πῦλχερ Græco more scriptus habet.

200. 36. Vtilitatis.] *ἀχρηστίας. sic omnino scriptus. nam ἀχρειστία hoc quidem loco est canis in balneo.*

202. 29. Proprium ei.] *ἴδιον αὐτῷ cur non legas, id quod sententia loci dictat, potius quam ἑαυτῷ? non enim profecto matricidium Adrasto, sed Alcmæoni imputatur Eriphyles cædes matris. res notissima legentibus poëtas, & eorum interpretes, idemq; est in libro de Audiendis poëtis. κρέασον porro scribi debere pro Crasso, notissimū. vtrobiq; adstipulatur scriptus liber: in quo etiam est οὐκ ἐδάκρυσας. cum οὐκ deesset, isq; defectus totum locum vitiaret, nisi fortasse marito in vxoris funere flere*

vitio dari potuit. Tum τρoφέρων *ibidem est.* τρoσφέρων *sermo Græcus respuit hoc loco.* τρoφέρων *contrà aptißimum est. vtuntur & alij, & ipse Homerus Iliad. β. 251.* καί σφιν ὀνείδεα προφέροις.

203.3. Sed non minus vtilitatis.] οὐκ ἐλάττω δ' ἑτέρου. *legit* οὐκ ἔλαττον δι' ἑτέρου *Erasmus, vt mihi quoq; non primo sic legendum videatur, & sic est in scripto rubrica superne annotatum: vbi &* κακῶν πάσχειν *similiter super* κακῶν ἀκούειν *additum. Paulo post quod Antistheni dictum adscribitur, ad finem libelli de adulatore, & in libello* περὶ φιλοκοπῆς *adscribitur Diogeni, Cynico & ipsi.*

Ibid. 15. Iasonem Thessalum.] θετταλὸν. Προμηθέα *Prometheum hunc à Plutarcho dici vix credo. cum & alij, & Cicero 3. de Natura deorum Iasonem vocent Pheræum.*

204. 14. Erudiere.] *lege, Ademptis erudiuerunt.*

205. 19. Quam in amicitiis.] Μᾶλλον ἢ ἐν ταῖς, ἢ *de meo inserui. Quis enim non videt defuisse? certe maioris est animi inimico, quam amico benefacere.*

IN LIB. DE MVLTITVdine amicorum.

Principium libelli sumptum est è Platonis dialogo, qui nomen habet à Menone illo ipso. Quod de amici vmbra sub initium è Menandro dicitur, plenius in libello de fratrum amore citatur. Empedoclea & quæ è poëta citantur de Ophelta, non eram nescius, metrica esse. Sed hæc prosa oratione malui vti.

209.24. Pythiam.] φιντίας. *Pythias hic vocatur à Cicerone (summo codicum consensu.) lib. de Officijs tertio. quo loco istorum amicitiæ vsus exponitur. tamen in impreßis, & in scripto etiam* φιντίας *est, quod nolui dißimulare. Cæterum Luscinius superius* ὑψιπύλης τρόφιμον *verterat puellam, perinepte, vt plurima alia: cum ex poëta aliquo hæc Plutarchus citet de Ophelta. cuius rei etiam infra* παραμυθητ. *mentio fit. & capite primo quarti Sympoſiacῶn, vbi de versiculi citãtur, etsi mutila*

qua

ianquam ἄχρηστον ibi non est, sed ἄπληστον, quod (nisi fallor) elius multo quadrat. Fabula nota est ex Statij Thebaide, & emeorum Pindari argumentis, alijsq; scriptoribus. Iam ἀφ' ἑ-ας ἄρχεσθαι, non est à Vesta deorum matre, vt reddidit Lu-nius, incipere: sed rem iam inde à prin ipio & initio repetere. Plutarchus passim sic vtitur prouerbio, vt in libro de commu-bus notitijs aduersus Stoicos. οἱ δ' ὥσπερ ἀφ' ἑστίας ἀρξάμενοι ι καθεστῶτα κινεῖν &c. Et de malignitate Herodoti: ὥσπερ ' ἑστίας ἀρξάμενος ἰοῦς ἰνάχου θυγατρὸς. Sed hæc persequi non t huius operæ.

o. 22. Tuum nec.] Commodius sic vertissem:

Partem in tui veniatq; haud inuitus mali.

orsus enim mihi videntur duo esse senarij iamb ici. αὐτόν τε σ gas, prior etiam constabit. certe prosa oratio non sic patitur llocari verba. Omnino autem quæ præcedunt, deprauata sunt. pro hoc initio Ποῖα δ' πρῶτον εἰ δ . . β χ ρ δ. annotata est ia apud manuscriptum codicem lectio omnibus modis concin-or, Σκεπτέον δ' πρῶτον εἰ, &c. δοκιμάσαι ἐρῶντας, &c. Sed pro πάσων ἀπάσῃ τύχῃ (quod nullum efficit sensum.) ego conie-uram secutus εἰς ἀγῶν ἁπάσης τύχης legi: idq; probatum iri ctis confido, εἰς ἀγῶν etiam in scripto reperi postea temporis. d supra datiuos istos, genitiui erant annotati, vt lectio diuer-, eaq; haud obscure planior. ἀνεξέταστος est in scripto, & mal-m παρεισρυέντων. ἐείνη quid sit, nescio. forte ἐρείκη, aut etiam τρείνη (Klebkraut) ita enim nos eam herbam dicimus, quod dhærescere vestibus prætereuntium soleat: notam omnibus ulgo. Sed nihil possum pronunciare, libris destitutus. ex scripto iam est πολλῷ & παραλαβόντας, deest autem δεῖ vel χρή. ec annotaui, vt eo expeditior esset nostra cum Græcis compo-endi ratio.

12. 25. Mortalium mediocres.] Versus sunt apud Eu-ipidem in Hippolyto, quos alio genere carminis verti, permissa mnibus interpretibus eius licentia.

313.15. Plauti Nero.] Τὲς Πλαύτω Νέρων. *Occisum à Nerone Plutum quendam in Nerone Xiphilinus è Dione commemorat: vt fortaßis etiam in eius necessarios sæuierit. sed arbitror vitiose Plutum pro Plauto legi. de Plauti interitu per Neronis tyrannidem vide Tacitum lib. 14. fere extremo. Hanc coniecturam scriptus liber corroborat: habet enim* Πλαύτε *perspicue. quod quibus de causis ingenue significo. cum quod non piget me fateri vnde adiutus sum, tum quod Xiphilino simul & Plutarcho nobilique historiæ subuenitur. Vbi & in hoc libello & in aliis & quo pacto desciuerim à recepta lectione, facile eruditi, si Latina nostra cum Græcis conferre non grauabuntur, & agnoscent & iudicabunt.*

IN LIB. DE FORTVNA.

Initio. Non sapientia.] Εὐβελία. *Impressum erat* ἀβελία, *mendo euidenti, quod vel paulo post* ἀβελία *nominata arguat. Eoque scriptus caret. Senarius est, ob cuius approbationem & vsurpationem male audiuit Theophrastus. Apud Ciceronem legitur Latino versu redditus quem nos posuimus.*

215.7. Iustitia præsentem.] *Lego. Locus distinctione praua erat in Græco obscuratus, neque verear contendere sic legendum,* δεῖται παρέσης. μᾶλλον ἢ τὴν εὐβελίαν, *&c. quanquam scriptus idem habet quod impreßi.*

216.8. Munera rependens.] ἀντίδωρα. *in comparatione animalium legitur* ἀντίδυλα, *quod non itidem probo.*

216.13. Dorsum horret.] ὀξυβελής. *Versus vitiatus. In scripti margine alia lectio erat adscripta. Sed dum codex glutinaretur, præcisa fuit, vt legi tota non poßit. verbum quidem* ἄκανθαι *ante* ἐπιπεφρίκασι *exstat. forte igitur legendum,*

ὀξυβελὴς, νώτοισι δ' ἄκανθ' ἐπιπεφρίκασι.

Vt ὀξυβελὴς *ad echinũ referatur. aut* ὀξυβελεῖς, *vt ad* ἄκανθαι.

216.19. Vires exiguæ.] *Vsus sum mea libertate. vitiose iidem versus citantur in libro de terrestrium animalium cum aquatilib*

tilibus comparatione, & vno loco ad alterum collato videntur quædam posse corrigi.

IN LIBELLVM DE VIRtute & vitio.

219. 3. Non foris est.] Ἔξωθεν ἐστί. *Lego* ἔξωθεν ἐστιν. καλλιγραφίᾳ *mendum adscribendum. Scriptus* ἐστιν *habet perspicue. Aldinus notam, quæ idem significat. Idem de Anchisa supra* ῥάκος *annotatum, rubrica habet* σῶμα, *quod magis sane quadrat. Reliqui senarij exstant integri* περὶ εὐθυμίας, *& versus de igne Homeri est apud Herodotum in eius vita.*

219. 26. Absq; face exurit.] Εὖ δ' ἄτερ δαλοῦ. *Hexameter est Hesiodeus. Luscinius: occultis viribus, vt videatur* δηλοῦ *legisse. Aldus & noster habent* δειλοῦ. *Sed in medio est Hesiodeum poëma.* ἔργων 703. *In libello* περὶ φιλοπλουτίας *legitur,* καὶ ἐν ὠμῷ γήραϊ θῆκεν.

IN CONSOLATIONEM ad Apollonium.

221. 24. Oratio saucij.] Ψυχῆς νοσούσης. *apud AEschylum legitur (sunt enim è Prometheo vincto qui exstat.)* ὀργῆς. *sed solent scriptores citare aliquando dicta aliorum leuiter ad propositum inflexa. In conuertendo meos posui, non Tullij versus, qui reperiuntur in 3. Tusculana, vnde nullo, si libet, negotio petes.*

223. 20. Et improbe egisset.] ἄτοπόν τ' ἐπεποιήκει. *lego versus gratia* πεποίηκε. *Sed & postremi duo non sunt prorsus integri, cum quidem senarios esse liqueat. Lego autem priorem* Ἀγαθά. τὰ νῦν δὲ μέτει ἐστί σοι κακά. *Posterior sic videtur posse emendari:*

ὡς ἀνὰ μέσον που, καὶ τὸ λοιπὸν δὴ φέρε.

Vt particula ἀνὰ *significet subaudito verbo substantiuo: Iam es in medio vtriusq; fortunæ adhuc, neq; nimis secundis, neq; nimis aduersis vteris rebus. Sed si cui secus videtur, non impedio quin equatur quod volet, aut quod meliores libri suppeditabũt. mox*

ἄφθονον

ἄφθονον pro ἀνάφθονον etiam scriptus habet. quorum hoc se-
tentiæ aduersatur, illud recte legitur.

224.16. Vel minima nos.] *Hic versus facile castigabitur ex
Stobæo, apud quem exstat orationis* CIII. *initio. qui mox se-
quuntur, ibidem adducuntur integri ex Oeneo Euripidis.*

225. 35. Quod quadrigæ.] Τετρίππων νενίκηκεν. *In-
lens, si non vitiosa locutio. lego* τεθρίππῳ νενίκηκεν, *cuius le-
ctionis testimonia sunt permultæ Pindari Odarum inscripti-
nes, & literarum inculcatio inepta vsitatior fuit, quam ex-
pediat, librarijs. Fuerat etiam in scripto idem factum, quod li-
tura testatur.*

227.21. Qui censuit si in vnum.] τὴν οἰομένην δεῖν συνει-
σενέγκαι μὲν. *Senarios de lacrymis paulo supra Comici ita le-
gi, vt ratio ipsa legendos facile quemuis eruditum erat mon-
tura. Heic vero si quis putat me delectari mutationibus recep-
lectionis, inque ea re gloriolam aucupari, mihi ostendat velim
quo modo hæc sententia cohæreat. Ausim affirmare Plutarchum
(siquidem non prorsus ab hac qualicunque scriptura velimus re-
cedere: quod ego sane faciendum minime puto.) eum ergo au-
sim contendere hæc sic scripsisse, vti subijciam.* τὴν οἰομένην
συνεισενέγκαιμεν εἰς, &c. *Hæc mihi emendatio videtur se o-
mnibus eruditis & probis (quid enim est, cur alios curē?) proba-
tura: tamen etiam in scripto idem quod in impressis reperi, v
pro* ἥσσω καὶ μείζω δυστυχέντων, *legitur* ἴσα καὶ μείζω χρεωστέν-
των. *& in margine est* δυστυχέντων. *Porro sententia hæc Socra-
tis multorum scriptis est nobilitata, & est ita scite apud Hero-
dotum in Polymnia expressa, vt non possim me continere, qui
ipsa etiam verba huc ponam, cum nostri verbis optime conue-
nientia.* Εἰ πάντες ἄνθρωποι τὰ οἰκήϊα κακὰ εἰς μέσον συ-
νενείκαιεν, ἀλλάξασθαι βουλόμενοι τοῖσι πλησίοισι· ἐγκύψαν-
τες ἂν ἐς τὰ τῶν πέλας κακὰ, ἀσπασίως ἕκαστοι αὐτέων ἀποφε-
ροίατο ὀπίσω τὰ ἐσενείκαντο. *Versiculum autem* τίς δ' ὅς
δ.ω. ... θανεῖν ἀφροντὶς ὤν, *qui ita nullo sensu legebatur, re-
stitu*

stituo post δοῦλος, adiecta interrogationis nota, id quod ratio postulabat. Est enim subiectio seu διαλογισμός. atque ita alibi me legere puto recordari.

229. 2. Versus Simonidis distinxi.] *Non quod ita scribendos omnino contenderem, sed ne ignoraretur esse versus. idque alibi etiam sæpe feci. Pindari locum ex ipso autore emendare licet. exstat enim Oda tertia Pythiorum. Locus Euripidis est in Alcestide.* κοὐκ ἔστιν αὐτῶν, *hodie legimus* κοὐκ ἔστι θνητῶν. *&* *pro* ὅποι βήσεται, οἳ προβήσεται. *Apud Stobæum oratione* CXVII. *legitur,* εἰ βιώσεται.

230. 6. Nam parua mortis.] Τὸν ὕπνον. *Memini me alicubi legere hoc dictum Menandro tribui, & senarium Iambicum integrum referri.* ὕπνος τὰ μικρὰ, *&c. Quod autem mox sequitur* πρόμνησις, *doctorum iudicium facio, an non certissima coniectura ductus, legerim* προμύησις. *id enim vocabuli facilime in* πρόμνησιν *ob literarum υ & ν similitudinem potuit deprauari à librario non satis attento. Nimirum autem id voluit Menander Plutarcho interprete, quotidiano somno nos quasi initiari letho, & ad eius vim cognoscẽdam imbui. hoc potest certe* προμύησις: πρόμνησις *vox est à sensu huius loci alienissima. Sed hæc verba* τὸ γὰρ δεδουλῶσθαι, *& c. statim subiecta, mendosa haud dubie sunt, cum repugnent loci huius sententiæ. nisi interrogatiue legatur* πῶς εὔδαιμον, *&c. In scripto nihil auxilij. Et qui sæpe eum codicem correxit, ibi de suo (vt solent) senarium margini illeuit, quo testatur locum esse mutilum.* τίς ἂν τὸ λεῖπον σοῦ καταρτήσειέ μοι. *Platonis locus extat in Phædone, vnde hæc est repetita tota disputatio. Post* ἄλλο περιέχει τὸ σῶμα *legebatur, pro quo legi* ἄλλο παρέχει, ἢ τὸ σῶμα, *sententia hanc exigente mutationem; quæ cum scripta lectione prorsus conuenit. Platonis ex apologia locum ex autore emenda. In fabula Cleobis pro* ἡμιόνων *est* ὀρέων, *vox idem significans poëtis. Vide & Stobæum oratione* CXIX. *de his exemplis.*

232. 5. Elysio patri.] Τοῦ τερινάου, τοῦ *pro* καὶ *repone, secutus consue-*

consuetudinem loquendi. patria enim Elysius iste fuit Terinæus, & ἠλύσιον constanter habet scriptus, per υ. Cic. 1. Tuscul. prope finem conuertit hos versus, ostenditq; esse apud Crantorem, à quo Plutarchum in hoc libro mutuatum multa satis apparet. Erat autem vitiosum hoc loco, τὸν οὖν ἠλύσιον: legendumq; τῷ οὖν ἠλυσίῳ, siquidem (de quo non dubito) genuinum est τὸ εἰσελθεῖν, cuius constructio dandi casum postulat, vel his ipsis, quæ sequuntur verbis testibus, scriptus supra τὸν annotatum habet οἷς. Τοῦτον γὰρ εἶναι, non τοῦτο. Scriptus recte. πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς τύχης, omnino Plutarchus scripsit περὶ τῆς τύχης, de casu filij: non ψυχῆς. Scriptus etiam τύχης habet, & φέρει pro φέρω, quod præfero, etsi ω superne corrector adnotauit. Iam oraculi versus primus vt restitui suæ possit integritati, non satis video: præsertim cum Cicero in vertẽdis carminibus eam sibi libertatem indulserit, vt non trepide à verbis recederet, sensum vtcunq; expressisse contentus. pro ἦρυ sane lege ἦρυ, ab ἔρομαι, idq; pro ut scriptus, sed vox quædam excidit. Cogitabam cum Tullij versione comparans scriptum fuisse:

ἦ που ἔασιν νήπιαι ἠλύσιε φρένες ἀνδρῶν.

Sed quid affirmem: tertio αὐτῷ adijcio Tullium secutus, qui vertit:

Sic fuit vtilius finiri ipsiq; tibiq;.

233.29. His neque defungi.] *οἱ δ᾽ ἔθανον. Iidem versus extant initio Pelopidæ. Legendum videtur οἱ θανόν, οὐ τὸ ζῆν, & in Comici versibus de immatura morte pro ὅτι ὅτλι scribo, & ad ἤνεγκεν adieci ἂν versus causa.*

236.10. Philosophorum priscorum.] *In consolatione ad vxorem, tribuit hanc sententiam AEsopo, à quo autore prolatam vsurpare philosophus iste, vt alij multa, potuit.*

237. 4. Nam qui hæc.] *Hi quoq; versus mendo non prorsus carent. Primus ταῦτα inserto inter δὲ & περὶ, recte videtur posse perfici, cum Tullius habeat hæc. Secundum, sententia maxime Ciceroniana, docere legendum videtur, εἰς φροντίδ-*

τὰς συμφορὰς. aut certe τὰς φροντίδας εἰς συμφοράς. νεαρὸν mediam habet breuem. ideo vltimũ lego μή μοί τι νεαρὸν προσπεσὸν. nisi mauis μή μοί γε. Achæi poëtæ mentio est etiam apud Athenæum: & Cycnum eius citat Hephæstio.

237.39. Nutrix ego vestra.] *In Ionis versibus*, ἡμῶν καὶ τὰ ἡμῶν, *est haud dubie vitiosum. In scripto reperi* ἐξῆλθον ἡμωνῦται, καὶ τὰς ἡμῶν τροφὸς, *nostramque in margine lectionem. Vnde videtur fortasse legendum* ἐξῆλθον, ἡμῶν ἡ δὲ τῶν ὑμῶν τροφὸς: *vt sint verba vetulæ nutricis, quæ & matrem & eius prolem educarit. Posteriorem esse senarium iambicum liquet.*

238. 29. Fortunas laudaremus.] *Impressus habet inepte, & nullo sensu* ἐμακαρίζομεν: *cum & alij adsint hîc parastatici potentiales, vi particulæ* ἂν *ita significantes. Scriptus recte.*

242.1. Res procuramus.] ὅταν δὲ χρήζωσ' *ad metrum respiciens facile videbis versus huius emendationem. Sed tamen cogitabam fortasse* ἀνταφαιρῶνται *legendum. alioquin erit* αὐτ' ἀφαιρῶνται.

245. 18. Dilatorem.] *procrastinatorem, qui rei gerendæ diem subinde producit. Est autem prouerbium ex Hesiodeo versu sumptum, Operum* 411. Αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

245. 37. Animi tranquillitate.] οὐδεὶς γὰρ ἐχεῖτο. ἐξῆς δὲ *&c. Lego* οὐδεὶς γὰρ εἴχετο, ἐξ ἧς.

247. 28. Hæc vita.] ὁ βίος γάρ. *Euripidis versus lacer. credo autem scribendum* ὄνομ' ἔχει, πόνος περ ὤν, *aut aliquid tale. Videtur enim constare, id dici, vitam nomine quidem suaui affectam, sed re ipsa miseriam esse. Sed &* φησὶν *paulo ante alienum est, & superius* ἐπιτεταγμένος *in margine, in textu* ἐπιτεταγμένος *scriptus habet.*

248. 9. Qui hic referuntur Pindari versus, & confusi sunt & mendosi.] *Distinxi pro libito. Leguntur & in*

fine

fine libelli περὶ τοῦ λάθε βιώσας. *pro* σκιερὰν *lego* σκιερῶν. *pro* ἱ-
ποις ἱππικοῖς *aut* ἱππείοις. *pro* τέρφονται, *præsens* τέρποντ-
pro ἐερῶν, ἐερὸν. *In posteriore lego*, ὀλβία δ' ἀπάντεσσ' αἶσ-
λυσίπονον τελευτά. *Id est, felici fato omnibus obtingit vitæ-*
nis laboribus soluens. Item ζῶν δὲ λείπεται αἰῶνος εἴδωλον. τὸ
(*vel* τὸ, *vt legitur apud nostrum in comparatione Thesei cu*
Romulo) γὰρ μόνον. *Ita mens vocabitur imago siue simulacru*
æternitatis, immortalis quippe, & diuinitus accepta. lego eti
χαλεπῶντε, *per insomnium homines monentur de iudici,*
quod fiet de vtriusque generis rebus & actionibus.

249. 2. Socratis ad Calliclem.] Λεχθέντα, τὸν Ἀθηναῖ.
legendum sic est, λεχθέντα πρὸς καλλικλέα τὸν Ἀθηναῖον. *Lo-*
cus exstat in Platonis Gorgia extremo. inde facile quæ heic a-
ter legantur, apparebit, vtque vitiosis sit medendum.

IN PRÆCEPTA DE TVENDA valetudine.

251. 27. Publicitus pecuniæ aliquid.] θεωρικόν τι νέμε-
τοῖς ζωννῦσι. *Sic est legendum. Cæterùm quid sint theoric,*
liquet ex Demosthene, & eius interprete aliisque scriptorib,
Scriptus liber habet ζωννῦσιν. *Mox pro* ἀνελόντες *restitue* ἀν-
λόντας. *Sic enim vsitatum est Græcos loqui. Sic Demosthenes*
μὴν οἶμαί γε δεῖν τὴν ἰδίαν ἀσφάλειαν σκοποῦνθ' ὑποστέλλεσθαι,
Pindarus: χρὴ πάνθ' ἔρδοντ' ἀμαυρῶσαι τὸν ἐχθρὸν. *Tullius: V-*
uere scientiam adhibentem earum rerum, &c. Et: Decet a-
gentem linguam Latinam nominare (*s.* τὴν περὶ ἤθη φιλοσο-
φίαν.) *moralem. Sed satis exemplorum in re illustri. neque ve*
multis post versib. ita ipse loquitur Plutarchus, ἔξω δὲ στρέφοντ
& persæpe alias etiã in hoc ipso libello identidẽ. & infra eade
est correctione vtendum, vbi λέγοντος *in* λέγοντα *mutari debe,*

252. 23. Nullum culinæ nidorem.] *Magni facio, vt de-*
beo, aut potius plurimi, maximum illum Erasmum. itaque ve-
in suspicionem, ne is aliud forte è bono codice legisset, quam h-

tat ἄνοψον καὶ ἄκνισσον. Nam profecto ἄνοψον non est elixum, cui obsonium nullum addatur cibus. quales fuere mensæ Dionis, & aliorũ, maxime Laconum. ἄκνισσον est insipidum, sed quod nidorem culinæ non refert: qualia sunt etiam pleraque medicamēta. Certe cur nostram lectionem improbem, quæ sensum iam Erasmiana versione subtiliorem perhibet, causam nõ habeo; addoque nunc, eam ad apices vsque in manuscripto esse.

3.14. Mediocritatem.] αὐτὸν ἐπὶ τῶν μετρίων lego. αὐτῶν erat scriptum. emendatio liquidior, quam quæ annotationem iudicari debeat meruisse, vt & illud παρασκευαστέον αὐτοὺς ... Vbi ἐπὶ vicino mendo veritati erat scriptum. Scriptus hoc versus non habet, pro αὐτῶν αὐτὸν.

3.36. Præstat inimicum.] πρὸς σ' ἀπέχθ' scribendum. Animaduerti potest Erasmum quoque secutum idem quod nos, etsi sensum posterioris senarij non satis quibusdam possit videri expressisse. Habentur rectius scripti in libello περὶ δυσωπίας. Sunt autem ex Euripidis Medea.

5.34. Cæterum tantum abest.] Adde, post οὐ μόνον particulam δὲ, qua omissa & disiunctione non obseruata, duæ in vnam confundebantur periodi, & ex duabus fiebat vitiose vnica ratiocinatio, quatuor terminis constans. Cratetis dictum nõ est integrum. Similis sententiæ versus eius leguntur apud Laërtium, ne ij quidem non vitiati, hic quidem videntur esse, partes versuum, μὴ περὶ φακῆς λοπάδ' αὔξων, Αἰεὶ εἰς στάσιν ἄμμι βάλλης. fuit enim παρῳδιῶν studiosus, vt alibi notatur: & in libello de audiendis poëtis exempla adducuntur.

57. 8. A Prodico.] Dictum hoc Eueno tribuitur in libello de adulatoris & amici discrimine. ἀργαλέον autem Homerici epitheton est Odyss. θ. 164. Sed hic respicitur ad Odyss. ξ. 10. Quod autem est ἀποδημίας paulo post, ἐπιδημίας scripsisse puto Plutarchum. Notum est etiam, in morbos grassantes vulgo incidere multos ob intemperantiam, quos alij euitant sobrietate.

258. 6. Cum Adæ cocos.] *Scribendum τῆς Ἄδας. Legebatur ἐθάδας, nimirum quia indoctus librarius ignorabat Adæ Cariæ reginæ historiam: quã vel ex apophthegmatis Plutarchi, & libro quod suauiter viui secundum Epicuri decreta non possit, notam esse oportebat. Sed & Erasmum hæc lectio decepit. in scripto postmodo genuinam reperi lectionem: quo etiam repugnante tamen tenuissem quod pridem obseruaram.*

259.18. Turpiter inopiam.] Αἰσχυνόμενος. *Senarium suspicatus sum esse. itaque τὸν explerem. Qui pauper sit, neque ferri suam miseriam sustinet, eò pauperior est; paulo post lego δὲ ἢ πέφυκεν est ἤδη, sed mendo aperto, quod Erasmus quoque sensit. Paulo post τοῖς μὲν καθεστῶσι legendum omnino sic, non ... Si sensum velis elicere.*

261. 17. Magnopere.] Χρήσιμον ἢ πάνυ *multo legetur melius, quam* πάλιν. *&* πάνυ *est in scripto. Sed pro* λείωσιν *omnino mallem* μείωσιν.

266.40. De cornuta, quam.] Τοῦ κνείτλοντος. *legebatur & hic, & in Sympofiacis* II. *& contra Stoicos de communibus sententijs* κνειλύοντος. *Indus & Cornutus sunt sophismatum nomina, de quibus alibi. Cæterum pro Phœnicis, scribe Palmæ: nam huius fructus partem etiam Plinius cerebrum vocat,* ἐγκέφαλον *præter alios Strabo lib.15.*

267. 14. Confestim crudo.] μὴ δ᾽ θὺς ὠμῆ. μὴ *hoc posterius abundat, &* καὶ *ante* περιπάτοισ᾽, *quorum hoc etiam à scripto abest, & paucis interiectis versibus* μήτε σοφιστικοῖς ἀγῶσι *legebatur* σοφιστικόν. *Potius* σοφιστικοῖς, *vt postea in scripto reperi. &* τοῖς δὲ ἰσοειδέσι. *lego* τοῖς δὲ ἐν τοῖς ... *Post pro* ἀμφοτέρως ἂν οἰκείως, *repono* ἀμφοτέρων, *vna litera antè deprauationem passa, & Homericum* μενοεικὲς *est Iliad.* 1. 227. *& alibi. diuersitas lectionis erat in scripto annotata.*

269. 29. Quæ duo maxima.] μέγιστα *pro* μάλιστα, *secutus sum, inuentum in scripti margine,* γνώμην *perperam fuit*

ci-

ulcatum: & ἀκηκῶς in margine erat in textu γνώμλω. μεμα-λετηκότας scribo ex sensu, loco genitiui. Mox φωκίων&.] Scri-ptus habet ἐν φωκίων&. deest verbum.

71.19. Adipisci.] Legi οὐκ ἐκλαχεῖν. Scriptum fuerat λα-θεῖν. sed sententia mendum detexit, profecto post sic legerem, ὴ τὸ χαίρειν, καὶ σπουδάζειν τὰς ἄλλας τῆς ψυχῆς ἐξαμαυροῦν-τες ἐπιθυμίας.

IN NVPTIALIA PRÆCEPTA.

173. 32. Demulcens.] κατάδουσα. Sic scriptus in margine quasi incantatione quadam demulcens. in textu καταδέουσα, deuinciens.

175. 29. Et cum quæ ad amorem.] Lego καὶ τὰς μὲν. καὶ de-est, & scriptus pro eo habet, δεῖ, plane contrario sensu & falso. Non enim vult Plutarchus à marito vxorem debere palam & coram testibus argui atque castigari: sed persistit in comparatio-ne. Si amatoria debent esse occulta, certe quæ amorem lædunt, non debent in conspectu aliorum fieri. Itaque interrogationis puncto id fuit post ἀναπεπταμένη indicandum.

178. 22. Qui Iunoni.] Scriptum erat ὥρα & χελὼν. iniuria operarum typographicarum, pro Ἥρα & χελώ. quas hic libuit sui officij admonere. nam tametsi non deessent mihi & coniectura & argumenta, quibus veram lectionem explica-rem: quia tamen Aldinum & scriptum codicem nondum inspe-xeram, trepidaui emendare. eorum vterque veram lectionem perspicue habet. & liquet, leui momento admodum magnas sententiæ illustri offusas tenebras. Paulo post θρασεῖα καὶ ἀκόλα-στος: in scripto super vltimo verbo annotatum est. legi etiam ὕτολμος, quod multo malim.

279. II. Æquo animo id ferre.] Legi δ᾽ γνωμονεῖν δεῖ. erat ἀγνωμονεῖν. Imo autem decet nihil minus: sed æquo animo fer-re, & ignoscere vitio naturæ. Itaque aut οὐκ ἀγνωμονεῖν scriben-dum, aut δ᾽ γνωμονεῖν, hoc est in scripto.

284.14. Theagenis.] Τῆς θεαγένους, non θεογένους. Infr[a] mulierum virtutibus. Sed & ſcriptus recte. Porro Sapphica c[o]rrige. Ex Sympoſ. 3.1. quæ integra, ſed non digeſta in verſus ine[ue]nies apud Stobæum λόγῳ δ΄. Mihi placuit, quia verba er[ant] Sapphus, eo interpretari carminis genere, quod ab ea nomen habet.

IN CONVIVIVM SEPTEM ſapientum.

ἀλλ᾽. οὐδὲ φθέγγει.] Hæc verba mutila ſunt. legerim, ἀλλὰ [μὴ] ὅτι οὐδὲ φθέγγει τὸ φίλος εἶναι βασιλέων καθάπερ ὑμεῖς. Senſus q[ui]dem liquet. de pyramidis ex vmbra dimenſione rem ad qu[an]tam propoſitionem ſexti Euclidis illuſtrem reddidimus.

286.15. Pro miraculo ſim.] θαυμάσαιμ᾽ ἄν, ἔφη. Ἔφη [le]gendum eſt, non ἔφην. ſunt enim Thaletis hæc adhuc, non N[ilo]clis verba. dictum de tyranno & adulatore Bianti tribuitur [&] reprehenditur quodammodo in lib. de Diſcrimine amici [&] adulatoris.

287. 3. Quia difficilius eſt.] παρασκευήν, ὃ χαλεπώτ[ερον] illud nihil huc facit, quod ſi ᾧ aut ὅτι, aut ὅσῳ legas, cohære[t] optime. Cæterum αἰωλοκρασία verbum Græcum non eſt, ita[que] repone ἑωλοκρασίαν, quæ vox & à Suida explicatur, & ab E[u]ſtathio in Odyſſ. β. ad verſum 397. itaq; vſurpatur etiam à L[u]ciano λαπίθαις. καὶ οὐδὲ ὁ Διόνικος ὀρθῶς ἐποίησε αὐτὰ ἐξα[γο]ρεύσας, καὶ πολλὴν τὴν ἑωλοκρασίαν καταχεάμενος ἀνδρῶν [φι]λοσόφων. Vide præterea quæ Varinus habet in ſuo Lexico. [Et] & ἕωλος στέφανος apud noſtrum in Pyrrho, in Metonis ch[...] Hic liber in ſcripto noſtro codice deſiderabatur: quo factum e[ſt], vt quædam etiam non tangeremus, quæ vitio carere non poſ[ſi]mus tamen credere: & de quibus noſtram ſententiam ver[bo] noſtra prodit.

288. 3. Cleobulinam.] Lego Κλεοβουλίνην, non κλεοβ[ου]λίνην. Sic & ſupra legitur recte in fine γαμικῶν: & apud D[io]genem Laërtium in Cleobulo, & apud Suidam. & Εὐμήτιν

ci[...]

tur apud Homerum Marpissa Eueni filia eadem patronymi-
i forma, vt & Ἀδρηςίνη Adrasti filia AEgialea. Iliad. ε. 412. &
ia. Vide Eustath. Iliad. ι. 553. Sane apud Plutarchum in The-
o diminutiuum ab Hecale ponitur ἑκαλλώη. Sed haud scio, an
ibi pro ἰῶτα sit positum. non enim in diminuendo proprio no-
ine patronymica forma videtur incommoda. & talis dimi-
utionis, quæ in ιωη fiat, exemplum aliud ego quidem nullum
seruaui. Mox ὥσπερ ἀςραγάλοις, scriptum fuerat perridi-
ule ἀςρολόγοις. & tamen multis mendarum millibus expur-
isse se libros iactant, qui mendum tantum atque tale præ-
reunt.

Mox versu 9. Vt pater ciuibus humanius.] Scriptum e-
it παρέχει, καὶ δημοτικώτερον εἶχεν. distinctionem cur muta-
m, satis liquet. sed εἶχεν cum hoc loco stare non possit, cogitaui
ειν fuisse à Plutarcho scriptum, in cuius locum, εἶχεν homo a-
quis imperitus, & qui de astragalis astrologos haud trepide
rmaret, supposuisset. Quod miror Turnebum non sensisse. sen-
t quidem Naogeorgus. Hi enim duo, quod sciam, ante nos ver-
runt hunc iucundissimæ & vtilissimæ lectionis librum.

88. 29. Contumeliam.] καὶ καταβαλεῖν: omnino nihil vi-
batur significare καταλαβεῖν, quod huc quadraret. itaque le-
pro ea καταβαλεῖν.

91. 3. Ne vites quidem.] Vide Aristotelem libro priore po-
riorum analyticorum, cap. 18.

92. 26. Vniuersi viritim.] Συνεισενεγκεῖν ἅπαντας ἀν-
δρακάς. legebatur ἀνδρικάς, quia puto Homeri locum, ad quem
luditur, librarius nunquam cognouerat. Est autem Odyss. ν.
itio: ἀλλ' ἄγε οἱ δῶμεν τρίποδα μέγαν ἠδὲ λέβητα Ἀνδρα-
ς. Id est: Pro se quisque virûm tripode hunc donetq; lebete.
upra in epistola Amasidis legi ἀπόπεμπε pro ἀποπέμπει,
uod & Turnebus fecit. Septimo post versu, vbi πλάττοντες
ribendum censui, legebatur perspicuo mendo πλάττον τοῖς.
m, si quis notas supra & contra quarum hæc ες, illa οις de-

ſignat, cognitas habeat, conſtet in Aldino libro mendum n lum eſſe.

293. 26. Felix vrbs.] *ἀκύειν dictum eſt conſtructionis c ſa, aliàs ἀκῦον legitur. poſt* ὅτι ὅμοιον οἰκέτας.] *Illud* ὅτι ὅμ *eſt vitioſum: forte* νόμον *ſcriptum fuit. Totus locus eſt obſcu Quid enim eſt* ἀχνυμένη σκυτάλη? *nihil enim puto ad Lac cam. forte* ἀγνυμένη, *fracta.*

293. 26. Cleodemus.] *Supra 358.23. etiam hoc nomen fui, cum eſſet in Græco* Κλεόδωρος. *Itaq; ibi diſerte quidam dicus nominatur, quem hîc Cleodemum legi putat interp cui ſuffragor. certe proxima pagina apparet, Cleodemum f ſe medicum: neq; vlla præterea vllius Cleodori mentio huiu iam infra repetitur.*

295. 37. Leſches.] Λέσχης. *Poëtæ hoc nomen eſt, qui paru Iliadem ſcripſit, cuius aliquot verſus citantur à Zeza in L phronem 161. itaq; miror quo pacto Miſenius neſcio quis in T nebiana verſione locum eius occuparit. non puto autẽ eum f ſe æqualem Heſiodi & Homeri. itaque pro* πρυβάλομεν πρέβαλον. *Et pro* ἑταίραι, ἕτεραι. *Ad hunc locum porro vide put ſecundum quinti* συμποσιακῶν. *Iam* Ἄνδρ' εἶδον πυρὶ χ κὸν *legendum eſt, pro* ἄνδρα & πυρίχαλκον. *Vidi, inquit rum, qui igni æs viro agglutinaret, nimirum cucurbitulam dicam, qua ſanguis inciſa cute tenuiter elicitur. Sic citat et Ariſtoteles 3. lib. Rhetoricorum, cap. 2. verſu proximo. aut* ἔφ *eſt legendum* ὑφ' ἂν, *aut* ἔφη σῦ, *quod malim.*

297. 36. Fouea formicaria.] οἷς καὶ ἐν μυρμ. *biulcus cus. Si* κἂν *pro* καὶ *legatur, conſtabit.* ἄριστον αὐτῷ δοκεῖν *pro* δοκεῖ, & *male interpunctum locum facile verſio no corriget.*

298. 31. Quis alius ſit bib.] *Legi,* ἢ τὰ μεθυσθῆναι. *ſcripi erat* τῦ *perperam, & ſuperiore verſu* περικειμένον, *ac paulo* ἠτλήθη, *pro* περικειμένων & ἠτήθη.

299. 29. Eo excitant.] ἐγείρουσι τούτῳ. *nimirum* κρα *ſcripi*

ptum erat τῦτο, quod quo referas, aut quo cum construas, il exstat. Hesiodi locus est in fine ἔργων. & versus Home-, Agamemnonis ad Ilioneum Iliad. λ. 261. Sed profecto od sequitur περὶ τὸ ἔνδεινον πίνειν, ego non assequor vbi ex- apud Homerum. Nam quod ad πεζπόσεις attinet, res est a, neque inter homines tantum Vlysses (vt vnico vtar exem- Iliad. ι. 224.

Πλησάμενος οἴνοιο δέπας δείδεκτ᾽ Ἀχιλῆα.)

& inter Diuos Iuno. Iliad. ο. 88. Θέμιστι καλλιπαρήῳ Δέκτο ρας. & Simonides etiam norat, quid esset

Ψυχρὰν βαστάζειν ἀνδρὶ φίλῳ προπόσιν.

est apud Athenæum libro tertio δειπνοσοφιστῶν videre. Qui hoc more multa habet libro primo. Iam illud ὥσπερ Αἴας με- ας μεταδιδόντος αὐτῷ non intelligo; & totus locus non co- et. Vbi Aiax portiones dididerit nescio, nisi forte oblati sibi ῃ διηνεκέσι. Iliad. η. 321. pro τάς τε προπόσεις, forte τάς γε ndum & μεταδιδέντος αὐτῷ. Non multo post pro πλαγ- repone πλαγκτάς. alluditur ad Homeri versus Odyss. μ. 61. tum est autem vel ex hoc ipso loco, ambrosiam cibum, nectar um esse Deorum.

o. 39. Alimum Græci vocant.] Lego κελεύει τῆς ἀλίμου. scriptum exstat κελεύειν. de alimo est etiam in o de oraculis cessantibus, & apud Platonem γ΄. πολιτειῶν. in Hesiodi opera leges quæ annotauit Proclus ad versum sphodelo. Vbi eiusdem cum hoc libro argumenti scriptum rmippi citatur. & versus Zezæ de alimo ponuntur non indi- lectu: ex quibus in eam incidi suspicionem, Turcas aliquid e hodieque vsurpare. Mox Ἀρδαλον εἰ. scriptum fuit ἢ εἰ. llo sensu. & ἐκεῖνος lego pro ἐκεῖ. ante ἄποειστων deesse οὐκ to. οὐκ ἐν τῷ ἦσ] malim οὐ συν τῷ. & pro μετάλλων lego μετ᾽ λων, καὶ omisso.

2. 4. Siquidem recte creditum est.] Legi εἰ τὸ μέγιστον δοκεῖ, perturbata n. erat scriptura, ἢ εἰ τὸ μέγιστον δὲ δοκεῖ.

Sed illud ἀναιρῦσι αἰρομένης integrum non est, quo enim
fert ὅσαν. οἴκυ διάλυσίς ἐστι. nimirum τροφῆς ἀναίρεσις. ε
διαγωγὴ] lego εἶγε. Τὸ γεωργίας αὐτή.] Videtur deesse ad mi-
mum ἔπεται, aut quippiam tale: & διαλυομένης γὰρ αὐτῆς sc-
ptum fuisse puto, φυτάλμιον autem esse Neptunum, non φ-
τάλμιον, vel ex Suida liquet. Sed Pausanias κορινθιακοῖς
satis explicat.

302.37. Rei venereæ.] ἀφροδισίων λεκτά. λεκτὰ hoc
mendosum. Sensus erat, rem secus habere de re venerea: eam-
nim non palam vsurpari, vt cibos, sed occulte, & noctu, vt f-
tasse legendum sit ἢ νύκτα. mox pro πρεσβύτερον, legi πρεσ-
τατον. de re ipsa philosophari non est tempestiuum.

303. 16. Deinde intestini.] εἶτ' αὐτά. *nimirum*
σπλάγχνα. *quæ vox excidit, aut alia non multum dissim*
sensus.

Ibid. 33. Sensum appetitumve.] αἴσθησιν ἢ δὲ ὄρεξιν. *ani-*
aduertit vterque interpres sensum non constare, si legatur
nos reperimus, ἃ καλῦ μὲν ὐδενὸς, αἴσθησιν δὲ ὄρεξιν. Ego δ
ἢ δὲ mutato, locum integro. Hoc quoque vitiosum, quod versu t-
tio subsequitur, δεῖ περὶ τὴν τῆς ψυχῆς, & non tamen peri
facile correctu: pro δεῖ legerem καὶ, & adijcerem ἑαυτὴν, si de r
deberem exsarcire locum. ὐκ ἐθεωρῦμεν cur legerim, satis liq
De Hecatomphorijs præter Pausaniam vide Fulgentium de p
sco sermone, in voce, Nefrendes, & quæ Iunius ibi doctissime
notauit, sed & alia sunt δυσίατα quantumuis sensu non pr
sus subterfugiente, vt ἵνα μηδὲ δεδιότες. quid refertur ad i
nimirum excidit subiunctiuum verbum.

307.40. *Hæc enim oratio. τύτῳ δὲ τῷ λόγῳ. *Cui na*
locus perspicue mutilus. nam quod ἔφην pro ἔφη recte le
rim, responsio satis docet. paulo infra, ὅτι μυσικῆ.] abundat
& conturbat sententiam. & post μέμνηται lego μέμνημ
constructio ea est, quæ videtur præferre aliquid deprauati. C
te Pittaci apparet esse narrationem, confirmantis quod So

pro

opofuerat. *Quomodo autem mater Sminthei virgo fuerit, a-*
expediant: aut quomodo σμινθεὺς *fœmininum ſit. ego pro*
atre ſororem poſui.

9.27. Cum enim fluctus ingens.] κύματος καὶ ἡλι-
ϕέτου. καὶ *videtur abundare omnino, aut pro* γὰρ *eſſe obtruſum.*
alioqui locus mutilus eſſe, & obſcurum videri poteſt, qua
inſula dicat: niſi quod Enali mentio, vt apparet, Lesbum in-
i oſtendit. quod autem legitur, καὶ τοῦτον εἰ καλοῦμεν, *ego qui-*
m non aſſequor. Naogeorgus putat εἰ *nomen impoſitum ſaxo*
iſſe: annotauitq́ue librum de εἰ *apud Delphos eſſe à Plutarcho*
riptum: quod huc quomodo quadret, non video. Sed & muti-
eſt proxima periodus quæ ſequitur. Paulo poſt legi, ψυχῆς γὰρ
ματον. *pro* γὰρ *eſt, vt ſolent notæ, quas abbreuiaturas vocant,*
binde incurijs librarijs imponere.

0.29. A fide interponenda.] πολλοὺς ὁ πιστοὺς. *omnino*
nſus requirit ἀπίστους, *non* πιστοὺς. *nam qui abſtinent ſponſio-*
ibus & vadimonijs, increduli ſunt, & diffidentes omnibus.

IN LIBELLVM DE SV-perſtitione.

I. 23. Cum vero animi perturbatio.] τῇ δὲ καὶ πάθος
ἐρρῶσθαι, μοχθηρότερον. *nimirum hæc eſt ſententia. Falſum, de*
ijs præſertim, iudicium rem eſſe pernicioſam: ſin animi praua
ccedat affectio, etiam maiorem in modum augeri malum. Scio
nes & Poëtas præpoſitiuo articulo vti pro relatiuo: ſed quia
oc genus dicendi autor ſecutus non eſt, lego ᾗ δὲ καὶ πάθος πρόσ-
εστι μοχθηρότατον. *Hæc ego cum annotaſſem, librum ſcriptum*
on videram. Is ᾗ *perſpicue habet (ſuperne* τῇ *annotato.) &*
μοχθηρότατον. ὀδυνῶν παρέπλευσαν. *(forte* παρέπλευσαν. τὸ εἰ)
σῶμα.) *credo* περὶ *excidiſſe. Supra* ἀγνόημα *annotatum eſt in*
cripto ἐννόημα.

II. 37. O miſera virtus.] *Senarij Herculis à Bruto mo-*
riente vſurpati. Dio libro 47. Sic autem legendi ſunt integre:

οὐ τλῆμον ἀρετή. Λόγος ἄρ᾽ ἦσθ᾽ ἐγὼ δέ σε Ὡς ἔργον ἤσκουν· σὺ δ᾽ ἄρ᾽ ἐδούλευες τύχῃ ὑπολείψεις, pro ὑπολύψεις est euidens mendum. οἰόμενον μὲν.] *Sic ratio & scriptus perspicue.*

313. 5. Visa monstrosa.] τεράσια φαρμακῶν *quid sit itaque legi iam olim* φάσματα, *quod postmodo etiam reperi in scripto. Paulo post* ὑπερεξαπατῶσιν.] *Hæc lectio in scripti margine est: & sane tolerari vtcunque potest. Sed in contextu haud dubie vera est* ὕπαρ ἐξαπατῶσιν. *nam* ὕπαρ *&* ὄναρ, *cui* σκιὰ *respondet, inter se opponuntur* ὁμηρικῶς, *non sine elegantia, vt alibi monuimus. Odyss.* τ. 546. Οὐκ ὄναρ, ἀλλ᾽ ὕπαρ ἐσθλόν.

313. 38. Idipsum quod non patiendo.] καὶ θεῷ τὸ μὴ παθεῖν. *Hæc verba nullam (puto) gignunt sententiam. Suspicari possum, corrigere non possum. ac ne audeo quidem, quid tamen suspicer, exponam vel eò, vt acutorum iudicia excitem.* οὕτως ἡ κακοδαίμων δεισιδαιμονία καὶ ὃ τῷ μὴ παθεῖν ἐκπέφευγεν, ἀφύλακτον τῷ προσδοκᾶν αὐτῇ πεποίηκε. *In scripto autem longe diuersa est lectio.* οὕτως ἡ (*o male habet*) κακοδαίμων δεισιδαιμονία τῇ περιττῇ πρὸς ἅπαν τὸ δεινὸν δοκοῦν εὐλαβείᾳ λανθάνει ἑαυτὴν ὑποβάλλουσα παντοίοις δεινοῖς. *Annotata etiam in margine est nostra, & ad scriptum,* τούτων οὐδὲν, *nihil horum. Ego arbitror non ineruditum aliquem, quod nostram corruptam sentẽtiam videret, loci sententiam ibi voluisse suis verbis exprimere. probe tamen monuisse, neq; nostram integram esse lectionem, neq; sua verba pro Plutarchianis se venditare. Nostra correctio certe à mendosis vestigijs proxime abest. paulo post,* ἀλλὰ τὸ τὸν ψυχῆς.] *sic in margine scripti. Sed verior est lectio in textura:* ἀλλ᾽ ὥστε τὸν, *&c.*

315. 9. Vt rursus in ordinem.] περιάγουσαν παρεῖναι *pro* παρεῖναι *in textu scripti est* καθιστᾶν: *illud in margine. Post* καὶ τὸ ἀμίμητον.] *Sic in ora scripti. in textu* ἄμικτον. *Ex eodem* καὶ εὐμενείας *reponendum pro* μετὰ βίας. *Sunt & aliæ in margine alicubi, sed palam ineptæ lectiones, quas omitto: Eas fe*

annot

nnoto, quas interpretans secutus sum. infra κἀκεῖνοι γὰρ ἄνοσι.] alim κεῖνοι, quod in scripto superpositum est. & πεφευγότας ropter vocem θεὸς, quæ in scripto omissa, & à correctore supra otata est. Mox ἀκρίτως φέρεται καὶ πράττεται scriptus in marine πασχάται significantius. Statim, ἀλλ' εἰ καὶ μικρ. ex scripto gi. Mox τὸν νῦν à scripti textu abest, pro varia lectione notaum in margine.

15. 10. Pindarus.] Ode prima Pythiorum.

16. 24. Insolitas.] καὶ ἀτόπους. malo καὶ τόπων, quod est in scriti textu, hoc in margine vt in versione ostendi. & πεπειραμένου, in textu πεπεισμένου, paulo post.

17. 23. Vlulassent, & circa.] ὠρυσαμένων & ἀγρώστεως, leendum pro ὠρυσομένων, & ἀγρώστεως, quæ sunt vitiosa. scriptus abet ὠρυομένων, ἀγρώστεως. est autem Agrostis herbæ species, uam pleriq; gramen Graß / accipiunt. pro Μεσσηνίους repone ακεδαιμονίους ex historia, quæ à Pausania in Messeniacis coiose describitur. Post lineis paucis ἐν καιρῷ ποδῶν, ego quid sibi velit τὸ ποδῶν non intelligere me fateor. interpres, In belli opportunitate: nescio quid secutus. quid si pro ποδῶν, legas πεδίων. ego quidem non dubitaui hanc coniecturam in vertendo equi. Qui sequuntur versus, incertum cuius sint, & quomodo istinguendi. pro γυρεῶν scriptus γύρων, & in margine πετρῶν. & sane Gyras petras Aiacis Oilei exitio nobilitatas nouimus vel ex Homero Odyss. δ. 500. Sed hæc disputare de ijs nihil attinet. In vertendo vsus sum ea libertate, quam in simili re concedendam omnibus arbitror. Paulo infra μυήσεις legi, cum esset μνήσεις, aliena vox. Sed scriptus euidenter nobis fauet, & supra quodã loco πρόμνησιν vitiose obrepsisse pro προμύησιν monui.

319. 16. De Diana sentiunt.] αἵ τε κἀν ἐπ' ἀγχόνας. Versus sunt de Diana, ex aliquo, vt videtur (non enim succurrit memoria) tragœdiæ choro. Sed ita mutilati, vt nisi reperiantur alibi, emendari vllis posse cõiecturis vix videãtur. itaq; omnino omittere malui. Scriptus αἵ τε μὲν ἀπηγχόνες, & πεφορημένους.

Paulo infra κάρτα θύοντες *vitiosum est.* ἀποθανεῖν γδ.] *Scri-ptus, quod malo,* ἀπιστεῖν. εἰ γὰρ ὥσπερ.] *Scriptus,* καὶ τοίγε ὥσπερ ὅτ', ὑπ'. τὸν λιθ. ὑπαιρ, οὕτως καὶ οὗτος τὸν φόβον ὡς οὐχ ἧττον π αὐτοῦ πιεζόμενος ἀγαπήσειεν ἂν καὶ ἀγαπήσειε. *pro quo impres-sus rectius* μακαρείσειε: *in fine ex scripto pro* περιφέροντες *rep[o]* ἀπερισκέπτως. *Quomodo Carthaginenses Saturno infantibus litarint, meminerunt & alij, & Diodorus libro* XX. *Bibliothe-cæ. Gelo victis ijs pacem aliter dare noluit, nisi ritum istum ab-rogarent: noster in apophth. & sera numinis vindicta.*

IN APOPHTHEGMATIS.

In præfatione. Sane aliud à nobis.] καίτοι καὶ βίους. *hæc ver-ba sunt mutila. nam vt nihil de re ipsa dicam (cuius enim ta-dem hoc libro vita describitur?) mox* ἐκεῖ *ponitur. vt intel-gas autorem ad vitas seu* παράλληλα *sua respicere. fortasse le-gendum,* καίτοι καὶ βίους ἔχει τι ἡμέτερον σύνταγμα, *&c. Ego [ne-] que præfationem hanc, neque opus ipsum magni esse Plutar[chi] credere possum. vt tamen omnia quàm planissimè intelligere[n-]tur, ad id me in vertendo accommodaui.*

323. 24. Tunicas gestare sinuosas.] κολπωτούς. *nimiru[m] quales ob laxitatem mollibus conueniunt. legebatur* κόλπῳ *inepte, cum quidem etiam Aldus recte excuderit.*

324. 31. Parysatis.] Παρύσατις. *Hoc nomen fuisse ei mul[ie-]ri, de qua hic verba fiunt, notissimum est ex omnibus hist[o-]ricis. Itaque illud* παροῦσά τις *expunge. hic quoque Aldin[a] recte.* τὸν βασιλεῖ *autem omnino legendum est, non* βασιλ[έα.] *Regius qui hunc librum conuertit in sermonem Latinum, h[a-]bet: qui regem allocuturus esset. atque id omnino voluit Plut[ar-]chus dicere. alioqui nullum sensum, nullum acumen habet[.] præcepit regi libere locuturo, vt mollibus vteretur verbis. S[ed] nimirum cum rege locuturus ista opus habet citatione. add[i] ergo olim* πρὸς *ante* βασιλέα, *quod excidisse apparebat. S[ed] cum manuscriptum codicem inspexissem,* βασιλεῖ *reperi, qu[i]*

hai

aud dubie genuinum eſt. Paulo ante ἀπεργάσεσθαι legi, cum geretur aoriſto primo inepte. Paulo poſt οὐ κρινοῦσι, non κρίνουν. ratio, quam ſcriptus confirmat. niſi κρίνωσιν malis.

4. 33. Gener.] *γαμβρὸς. vox ambigua, vt alibi oſtendius. Hiſtoriam inuenies apud Diodorum Siculum, lib. 15. fol. ræco 464.*

5. 31. Maiore cum voluptate.] *ἥδιον pro ἴδιον ſenſus quirebat, eſtq́ in ſcripto. Cæterum interpres non Ἀπέαν hunc ytham, ſed Ἀντέαν Anteam legit. & apud Suidam ſane eſt ντιαίας ὄνομα κύριον. Verba autem hæc eius. Illis vero reſpontibus minime. Et quo, inquit, modo contra me bellum more poteſt? in Græcis noſtris quod ijs reſpondeat habent nihil. imuero apud Plutarchum in libro, quo oſtendit ſecundum icuri doctrinam, ne ſuauiter quidem viui poſſe. Scytha hic erte Ἀπέας, vt & hoc loco dicitur: tibicen vero nō Iſmenias, Amemnias fol. 314. atq́ hoc videtur eſſe rectius. tamen Iſmeis rurſum legitur in oratione de Alexandri fortuna poſterio- Idathyrſis apud Strabonem initio XV. Idanthyrſis ſcribitur. ud noſtrum in repugnantijs Stoicis ὑδένθυρσος. neq́ mirum arbara vocabula huic varietati ſunt obnoxia, cum in Eicis exprimendis tantam videamus ſcriptorum & idioman ac librorum diuerſitatem.*

7. 17. Aſtum.] *τὴν μέθοδον. quid enim ſit μέθον, quod interam ſcriptum? μέθοδον pro calliditate vſurpauit: quo moμεθοδεία diaboli in epiſtola Pauli ad Epheſ. 4. & 6. tametſi artem deteriorem. Scriptus quoq́ μέθοδον habet.*

9. 7. Athenienſium laudabat fortunas.] *Μακαρίνέλεγεν lege, non μαχαειζων: quod, tametſi eſt etiam in ſcri-, conſtare non poteſt. ſed & μικρὸν ἧμοι κακὸν legendum. d quid fuerit pro quo μεταξὺ irrepſit, non eſt in promptu. ταξὺ non quadrat. μεγαλειότητι, δόξῃ, δυνάμει, aut aliid tale fuiſſe ſententia oſtendit. Paulo poſt alter duorum fraum κρατερὸς dicatur in ſcripto conſtanter. Ego longe præ-*

fero

fero ἑκάτερον: & iocus aliâs fuerit valde insulsus. Ipse autem nomina Latina feci, vt ab omnibus argutia posset intelligi.

331. 39. Quod nunc dormit.] εἶπεν εἰ καθεύδει. εἰ fuerat *omissum, quod in scripto reperi, cum ante ex coniectura supleuissem.* 334.10. *In Alexandri dictis, vbi de Antigene & Telesippa, πρός τινα δεῖ scribendum, non δὴ. scriptus recte. In Antigoni est περιζώματος, in scripto male περὶ ζώματος.* 336. 14. *Regius ius vertit, quod non probo. Intelligo cinctum culinarium,* eins Kochs Schurtztuch. *Paulo post τὰ δέλτοισιν.*] Ibidem. 32. *Scriptus τἆν δέλτοισι, vt omnino senarius videatur, quem & expressi. sic autem est legendus:*

Inscripta sunt hæc codicillis, quos tenes?

Ibidem. 31. Antagoræ.] Ἀταργόρε: *Sic scriptus, mox id vocabuli alio casu positum. Aldus Ἀνιγόρυ, noster Ἀντιγόρυ. ne quis hæsitet, scripto fidat. & est alibi etiam huius Antagoræ mentio: & plane hoc ipsum sic reponitur lib. 4. cap. 4. Symposiacorum.*

337. 35. A Dromicheta.] Δρομιχαίτε. *erat* Δρομιχέτε, *sicque habet scriptus: quanquam diuerse barbara vocabula scribi paulo ante monui. Idem tamen autor, homo grauis, ne in his quidem à seipso discrepare solet.* Δρομιχαίτης *autem bis est in Demetrio. Septem lineis interiectis inuenies* Ἀντίοχος ὁ τρίτος, *quod etiam scriptus habet, cum tamen persuasum habeam esse ineptum: neque (puto) vlla in historia Antiochi tertij mentio. & cogitabam pro τρίτος reponendum τρυπὸς. fortassis tamen ad Antiochorum successionem refertur, aut potius Antigonus pro Antiochus scribendum, facta paulo ante secundi mentione. id quod secutus sum in vertendo.* 338. 9.

338. 36. Polysperchon.] Πολυπέρχης. *lego* Πολυπέρχων, *vt alibi ostendi. Scriptus habet κυφίσιος. Paulo post πλεῖστον οἶνον, non οἶον. notus est iocus, & recte habet scriptus.*

341. 24. Sulcum profundum.] βαθεῖαν ἄλοκα, *&*

ἄλοκα

ἄλοκα. Sic & apud AEschylum legitur, ἑπτὰ ἐπὶ Θήβας, & eius interpretem, & in Aristida nostri, & apud Platonem quodam de Repub. libro, & Eustath. in Iliad. v. ad versum 707. vocem exponit, ab eaq; vocabulum ὦλκα deducit. Itaque non probo αὔλακα, quod alijs videbatur reponendum. 358. 28. In Alcibiadis deinde dictis vbi est ἀποφυγὼν, sensus concinnitatem secutus, legi ἀποφυγεῖν. scriptus pro nobis facit. 359. 1. Idem in Iphicrate τερυματίας habet, pro τερυματίαν. & ipse notas harum syllabarum permutatas puto.

344. 8. Plane, inquit.] καὶ εἶπεν. pro ναὶ inueneram καὶ, quod vnius literulæ corruptela locum turparat. Scriptus & Aldus ναὶ habent. Post de Leosthene 344. 31. εἰς τὸν πόλεμον. forte scripserat εἰς τὸν λαμιακὸν πόλεμον. Ex historia.

346. 34. Teleclus.] Τήλεκλος infra apophth. Laconicis legitur Τήλεκρος. Apud Pausaniam in Laconicis rex Agidarum familiæ τήλεκλος legitur, sicq; hîc est in scripto. Mox in dicto Theopompi legebatur etiam in Aldino, οὐ δεῖ γυναικῶν. Si recte legitur, Theopompus contemnebat eum, qui in muro præsidium & fiduciam locaret, & mulieres vocabat tales viros. notum adeo est cur Sparta muris caruerit. Interpres itidem, vt nos, οὐδ᾽ εἰ γυναικῶν legisse videtur: vertitq; minime, si mulierum est obscuro sensu. Si ita legas (& scriptus ita habet.) hoc voluit Theopompus, ne mulieres quidem certas de sua salute esse, muris tantum, non armis, & fortitudine virorum fretas. contrà viris fortibus nihil opus esse muris. Infra in Laconicis Agesilai simile dictum refertur. Quod autem in Brasidæ dicto legi προδοῦσι, id & sententia poposcit, & sic infra in Laconicis habetur, atq; adeo Aldus etiam hîc recte.

349. 2. Ne vllum sibi fictile.] Πλαστὰν. erat πλάθαν, quod nihil hîc quidem puto significare. Nostra vox est & in Laconicis, & alibi. Porro paulo ante Ὑδριέως legendum pro Ἰκαριέως, ex Laconicis liquet, & vita Agesilai: quanquam

Ὑδριέως ibi legitur. Cæterum nisi legas, ὐδ᾽ οἱ πάντες ἀν-
αντες. ſ. ἀπὸ κοινοῦ vt repetatur, μνημεῖον ἔσονται, aliquid ne-
ſe eſt excidiſſe, quod ego non puto. at ſi, quomodo dixi, legas,
conica erit & arguta breuitas: ſicq́; eſt in Laconicis.
349.30. Eudamidas.] Εὐδαμίδας. Neſcio quis κακοδαί-
huc εὐδαμονίδαν poſuerat, qui tamen in ſcripto quoq; legi-
vel ex Laconicis apophthegmatis conſtare poteſt, quid ſit v-
rum. Antiochi autem nomen in Lacone mihi ſuſpectum eſt.
353. 26. Læuino.] Λαιβίνῳ. Hic Labienus aliquis fu-
ſuppoſitus, λαβηνίνῳ ſcriptū, quo modo ne Labienus quidem
peruerſe ſcribitur. quod miror non dediſſe anſam cogitand-
emēdatione interpreti. In vita Pyrrhi, Ἀλβῖνος perinde fa-
quanquā aliquoties legitur. nam de Valerio Læuino eſſe ſer-
nem, ex hiſtoria abunde conſtat. Cæterū infra etiam in fine
tonis maioris dictorū λαβιλὼυ legitur vitioſe pro Ἀλβίνου. A-
nus & Albus Poſtumiorum inueniuntur cognomina: & in v-
locus recte habet, hic etiam in ſcripto falſus. Supra in vltimo
cto Epaminondæ ἰολλίδαν ſcriptus ὑολλίδαν: & in Curij prin-
πόλιν vbi eſt, πολλὼ, quod magis quadrat omnino.
355.19. Vrbem Batheian.] Πόλιν Βαθεῖαν. munitam f-
profundis vrbem. interpres perridicule. Apud Valer. lib. 3. c-
de fiducia ſui legitur, oppidum Badiam Hiſpaniæ. Cæterum n-
nere lubet quæ Scipioni tribuuntur, promiſcue de vtroq; di-
eſſe hic confuſa: quod nō eſt magni Plutarchi; & tamen ſic r-
habere ex hiſtorijs liquet. 356.14. Iam quid eſt illud paulo p-
Παυπλίου καὶ Κοίντου? Duos fuiſſe Petillios liquet cū ex alijs, t-
abundātiſsime ex duodequadrageſimo Liuij libro. Quinti p-
nomen hic exſtat, alterius nondum inueni, ſiue A. ſiue M. ſ-
quiduis fuerit: ipſum nomen Petillij poteſt horrorem incut-
bene de rep. merentibus, vbi malis hominibus & factionibus v-
dent tantum licere. mox pro Quintio eſt Κόϊντος condonan-
Græcis incuria, in tanta Latinorum librariorū ſocordia. In e-
dem τούτων ἕκαστον οἱ ἕλλωες, hiſtoria habet Achæos. Cæteru-

qu

uod de C.Domitio ponitur, constat ex Appiani Syriaco ...ίῳ esse legendum, & καὶ ante τῶν ἡγεμονικῶν deest, nisi forte ...endosus est locus.

8. 5. Eiusdem d.e. peritiæ.] ἔλεγε τῆς αὐτῆς ἐμπειρίας. ...erat αὐτῆς, quod ex sensu & vita AEmilij restitui. mallemque ...ερώτατον.

8. 34. Flagitiis adsentiri.] καταλεύειν. interpres vertit ...idibus esse obruendos. Sed mihi iampridem est hoc vocabulū ...pectū, tametsi in scripto quoque exstet, & nescio an κατανεύειν ...rius sit legendum: vt intelligantur tacito consensu flagitia ...bare, & facinorosis quasi nutu subscribere, qui quæ possunt ...gitia non coërcent. Sane Romanum non fuit lapidibus obrue- ... multo minus Catonianum. Iam vbi est καταλαμβάνειν λό- ...ς καλὰς, quanquam id sententiam videtur hanc præbere, o- ...tione & scriptis præstari ne pulcrorum facinorum excidat ...na & memoria. in scripto tamen est pro λογ. καλ. scriptum ...ξεσι καλαῖς, quod in vertendo sum secutus.

o. 32. Mare inter castra ipsius & arcem.] Μὴ σὺ τὴν ...μέσον. locus mutilus. refertur hoc apud Valerium loco iam ...ato, paulo quidem aliter. In scripto libro μὴ σὺ inducta vi- ...itur. Mox de C.Lælio, Πόμπιον: legendum Πομπήϊον, & in- ...igendum de Q.Pompeio Nepote, qui consul fuit anno V.C. ...3. cum Cn.Seruilio Cœpione, anno ante Lælij consulatum. ...de fastos Sigonij. reliqua emendabis facile, si Grammaticam ...les.

1. 29. Vt multorum hominum.] ἀνθρώπων πόλεων τε ...n caret menda hic locus. allusum autem est haud dubie ad ...mericum versum Vlyss. p. 488. Ἀνθρώπων ἴδεν τε καὶ ἄνθρ- ...ω ἐφορῶντες. Cæterum τρίτον illud ambiguum est. Si ter- ...m intelligas, sensus est, post duos triumphos & consulatus: & ... est apud Valerium. Si τρίτον intelligas cum duobus (Sic e- ...n loqui solent Græci) intellige Metellum & Mummium, ...os ei adfuisse in obeunda ista legatione, historia loquitur.

364. 10. Popedio Siloni.] *lege* Ποπεδίου Σίλωνος. *ptissime erat scriptum* Πομπίου. *res nota. Eiusmodi erant* ταύτος *&* κιβεικῶ, *pro Lutatius & Cimbrico, &* Ἀπίστωνο Ἀπίσωνα: *post in Lucullo reposui* Καιπίωνος, *pro* Σκιπίωνος, *notissima historia fretus. Et in Pompeio* Γέλλιον *pro* Στέλλιον *reddidi, ex alijs historicis & Plutarcho. Scriptus habet* τέλλιον. *Sthenis autem hîc Sthennius, Stheno in ciuilibus præceptis citur. Ego vitam secutus sum. Dictum, quo respondit Cat etiam in scripto erat mutilum.*

367. 32. Audito Vatinium.] ὑάριον δὲ. *legendum* ὑατι δὲ. *ex vita Ciceronis ab autore nostro scripta, vnde &* ἀπολ *inseri, & alia pleraq; corrigi à diligente lectore possunt.*

367. 37. Popillium Cottam.] Κάστον Ποπίλλιον. *in cerone est* Πόπλιον Κώνσταν. *interpres habet Cottam. De tonij filiabus dubium non est, quin* ἀμορφοτάτων *sit legend Post pro* δυσνοεῖν *vide ne sit legendum* εὐνοεῖν, *vt pro bene lentia in eum soliciti ac cogitabundi fuisse intelligantur.* δυσνοεῖν *nescio an sit argutum sensum daturum. Sed ta cogitaui,* δυσνοεῖν *fortasse hîc esse dissentire, vt sensus sit, Cæ læto & hilari ob successus & spem, diuersum sensisse eius a cos, qui tristiores essent.*

371.18. De Euryclis.] *Legi* τῶν ἢ Εὐρυκλέους. *ita interpres git Euryclis. Sicq; habet scriptus, non* εὐκυκλέους.

IN LACONICIS.

372. 35. Oraculum Dodonæum.] Κατὰ Δωδώνην. *pra in apophthegmatis principium est* ἐν Ὀλυμπίᾳ. *Sed* ὅπερ ἐστὶν *nescio quid sibi velit. Paulo post* ὥρμησε μὲν ὡς. καὶ *legi* ὡς. *notæ compendiorum affines* ς *&* ὡς *mendo an præbuerunt. Porro autem, pro* ἀποσεισάμενον, ἀποσεί σθαι, *aut potius* παρασείσασθαι. *& pro* ἀπολυόμενον (*nisi omitti malis*) ἀπολύεσθαι *legendum iudico. In scripto hîc ni præsidij.*

374. 14. Vteretur.] *Asterisco annotato significaui locum esse mutilum. Interpres, vt solus eadem veste quatuor anni temporibus semper vteretur, quid legerit, nescio. in scripto est μόνος, non μόνοις. Sed & illud εἶπεν λέγων, est περιττὸν, non Plutarchi opinor, sed librarij culpa.*

375. 40. Tot enim.] τοσούτων γὰρ εἰς. *Ita omnino legendum esse ratio dictat, & sic habet scriptus, nō* τοσοῦτον. *pro* στρατιώτας *omnino legendum duco* Σπαρτιάτας. *Populi*] δῆμοι. *si quis de populo Atheniense simpliciter accipiat, cuius partes erāt* δῆμοι, *non improbauero. Ego ad superiora respexi,* ἑλληνίων *&* ἑλληνικοῦ. *In tropæo de Pharsalijs* τούτῳ μόνον, *scriptus rectius* τούτῳ μόνῳ, *&* τῷ Ναρθακίῳ. *Sed & infra vbi de Epistola regis pace facta ad Agesilaum mentio,* στολῆς *pro* ἐπιστολῆς *initio, postea vt impressus habet. Ego nihil muto.*

379. 31. Molestum esse sociis.] δυσχερᾶναί τε. τε *abundat. vel* τι *est legendum, & legendum* πολλοὺς ἀκολουθοῦντας. *In facto post pugnam Leuctricam pro* αἰτίαις *lego* ἀτιμίαις, *pro* Νεκταβίου *lego ex historia* Νεκτανάβιου.

382. 7. Abderitarum.] Ἐκ τῶν Ἀβδήρων. *legebatur* αὐδήρων. *vt contra alibi* καλαβείαν, *pro Calauria est reperire, ac similia. Mox idem Perinthijs tribuitur. Hunc autem ego librum magni illius Plutarchi non puto esse, ac fortaßis ne minoris quidem est, sed ab aliquo erudito literarum ordine collectus ex Plutarchi & aliorum scriptis. Vide exempli gratia Scipiones & Archidamos. Alibi docui* τὰ Ἄβδηρα *Græce dici, Latine Abderam. Paulo post* δυσχερῆ *mutandum est in* δυσχερῆ, *quod nō sententia modo monstrat, sed & scriptus perspicue habet.* 383. 20. *In Alcamene* τηλέκλου *lego, ex Pausania. In Alexandrida* δέοντα μὴ. *lego* μὲν *ex scripto, & particula* δὲ *opposita. Mox pro* Ἀλεξανδρίδας *legendum est* Ἀναξανδρίδας, *liquet ex Laconicis Pausania. In Archidamo* λέγε ἀγαθός: *Scriptus* οὗτος *ante* ἀγαθὸς *habet, quod probo vt coqui sit cum musico comparatio. & mox post* οἶνον ἡδὺν, *adde ex scripto* ποιήσειν.

386.17. An hostem prœlio.] συμαχόμενοι *nihil valet* [...] μαχόμενοι *lego. itaque etiam habet scriptus. In Astycratida Antipatro nihil est loci, sed Antigono.*

387.8. Omnia pro viribus recte.] ἅσσα δηλῶμαι. *Quæcunque belli nocumenta aut repellam aut moriar. sic interpres, nescio quid secutus. ego quid sit* δηλῶμαι, *ignoro. fortassis* δύνωμαι *legendum, vt sit sententia: Pro viribus omnia quæ ad bellum gerendum pertinent, faciam. pro* ἀργιλεόνιδι, *repone nomen matris Brasidæ* Ἀργιλεωνίδι. *quod & infra ex s[...] & alibi.*

388.15. Ecprepes.] Εκπρεπὴς. *legebatur* Ἐμηρεπὴς *etiam [...] scripto. Sed ego locum ex Agide Plutarchi correxi.*

393. 32. Labotas.] Λάβωτος. *lego* λαβώτας, *vt est ap[ud] Pausaniam.* μικρῶν *restitue pro* μικρὸν. *Sic & scriptus. a[...] in Cleomene priore pro* καὶ περὶ κακὰ, *lege* καί περ ἱκανὰ. *scriptus, ratio. Mox,* cum propioris portæ.] *Quid sit* ἡ ἐγγυτέρω πύλη, *non facile dixerim. Simile est apud Tullium [...] Diuinatione.*

394. 35. Iam enim aut moriendum.] ἤδη γὰρ ἥκαμε[...] *locus mutilus. Sententia videtur: Nunc ita prope ad barbar[os] accessimus, vt eo simus loco, quo moriendum est. forte* ἥκομ[εν ...]ὡς τοὺς, *&c. In scripto postmodo* ἥκαμες *reperi: & cogitaui probabile esse, ita fuisse scriptum.* ἤδη γὰρ ἢ κτανέειν *(aut* κταίειν *interficere)* τοὺς βαρβάρους. *Sed pleraque in hoc libro satis sunt praua.*

395. 36. Gulæ iritamentis.] ἀκάνθας καὶ λιχνείας τινὰ[ς] *Spinas etiam interpres habet, & scriptus itidem* ἀκάνθας. *Verum ego nondum didici, quibus carduis libenter vescerentur quibusve spinis canes.* χρεία *etiam ex libello de liberorum educatione est nota. Infra de Alcandro Lycurgum feriente pro* ἐπέδειξεν *lego* ἀπέδειξεν. *Scriptus, ratio. Post de Leotychida* ἠρώτησε. *Constructio requirit* ἐρωτῆσαι. *Sed permulta sunt talia quæ consulto omisi: hoc ipsum supra quoque relatum est dictum*

vtcunque

tcunq; aliter ob appendicem. Sicut & alia identidem inculntur, vt Antalcidæ de Agesilao & statuto Lycurgi. id docti fare non solent.

98. 20. Cœlibes honore.] ἐστέρησε. deest τοὺς ἀγάμους, ut aliquid tale. Sententia est nota. & extat Lycurgi vita. Siilis defectus est post paucis lineis. πρὸς τὸν ζητοῦντα. f. τὴν αἰαν. hæc indicasse de plurimis pauca satis est. Geradatæ de adulris dictum hîc est mutilatum: integrum refert ipse in Lycur- Plutarchus: & credibile est pro ταῦρον hîc legendum esse ταῦρος ὑπερκύψας ἀπὸ Ταϋγέτου πίνει ἐκ τοῦ Εὐρώτα ... νέφη, &c. sicut ibi.

99. 32. Altero amplius quærat.] ἅτερος θατέρου ἐρευνᾷ. legitur in vita Lycurgi ἐρατήνειεν. Interpres hoc, quem traamus in libro, vertit quærat: ingeniose. nam & ἐρευνᾶν interrogare siue quærere significat: & si κρατῶμεν legas ex conctura, quod possidere significat: certe quærere ad possidendum via.

00. 1. Vtilis hæc ratio.] ἀλλὰ καὶ χρήσιμον. scilicet τὸ δεῖσθαι. & ἡγῆσθαι repono pro aoristo ἡγήσασθαι. etiam con- scripti lectionem.

00. 28. Cum defecissent Corinthii.] ἀφεστώτων. legetur ἐφεστώτων, perinepte. res ex aliis etiam locis nota est, neque ellit interpretem, si tamen ita vitioso vsum libro credendum ; à scripto abest tota hæc periodus.

01. 8. Eurytionidarum & Agidarum.] restitui vera o falsis vocabula, ex ipso Plutarcho & aliis. Vt & in Lacratifeci.

03. 10. Quia, inquit, illis.] ἄγειν ἢ βασιλεύειν. Interes: Quia illi magis duces esse, quam regnare volent. Vt aut aliud legisse eum, aut vnà mecum hunc locum pectum habuisse videatur. Hoc credo eum voluisse dicere, pris reges coactos necessitate regnum tenuisse, sed & reliquos virtutem ei præesse. οὐδαμῶς in scripto deest. male, vt arbir. Cur autem Messenii Spartanorum habeantur fratres, ex

historicis & Pausania cognosci potest, vt cur pro ἀδελφοῖς *Di-phos retulerit interpres in Polydori dictis, non videam. Scriptus quoque* ἀδελφοῖς *habet.*

404.6. Sous fertur.] δεῖξαι. Σῶον λέγεται. *De hoc loco a-notaui quondam ad Lycurgum Plutarchi, quæ cum sint vitiata nonnihil, hîc emendata referam.* Σοιβίδας *sustuli, &* Φοιβίδας *restitui. neque me fallebat, ordinem literarum fuisse ab huius libri scriptore obseruatum: sed fieri potuit vt homo (sicut non me temere iudicare arbitror) non accuratissimus, literam ce-tera* συστοίχῳ *(*τῷ π *nimirum) subiungeret, alioquin historiam illorum locorum & temporũ qui apud Plutarchum, Xenophon-tem aliosve legit, Sœbidam nullum, Phœbidam etiam nobilem agnoscet. Porro* Σῶον *Regius non (vt ibi scriptum est) omisit, sed ad* δεῖξαι *adiunxit, sumptum pro appellatiuo, vertitq́ue: qui* virum fortem saluum monstrare possit. *cum post* δεῖξαι *incipere noua debeat periodus, &* Σῶον *ex loco isto Plutarchi, ne longius abeam, sit proprium viri nomen. Vitia hæc omnia scripto cum impressis sunt communia.*

405.37. Pacis componendæ gratia.] διαλύεσθαι ἔμελ-λον. *quod si legeres,* διαλύεσθαι *mori significaret: alieno, ni fal-lor, vsu. scriptus rectius habet* ἔμελλον: *qui pacificare vole-bant.*

407.32. Pro eo atq; descenderis.] ὁποῖος καθίσεις. *legen-dum* καθείσεις *descendes: quod futurum in communi lingua ne-gant tamen vsurpari Grammatici. lego autem non* ἀποκλαί*…, sed* ἀποκναίοντι. *& est sententia (*κατά γε τὴν ἐμήν*) hæc: Lapo-nes eunt venatum contra leones, adeo sunt magnanimi: lepores si Spartam veniant, capiuntur. in scripto est* λέγοντες, *nõ* λέον-τες. *Post de mordẽte quod dicitur, ipsum quoq; satis perplexum alibi Alcibiadi adscribitur.* τυρὸν ᾔτει καὶ ἔλαιον. *interpres ad-dit,* & acetum, καὶ ὄξος. *&* Λάμπην *per* η *legit.*

409.27. Blande mulcendos.] κακανεῖν. *Id vocabuli quid sit, nescio. Regius vertit excitare. alius: contumelia imbuere.*

fin-

ultitia quid secuti, ipsi viderint. Certe posterior & in Tyr-
eum & in Spartanos, adeoq; Pausaniam Cleombroti F. cuius
:dicium hoc ipso libro expressum debuit recordari, sua fuit cō-
imeliosus versione. In Cleomene Plutarchi legitur αἰκάλλειν.
i quæ annotaui pridem, legere potes. sed hoc addo nūc, Plutar-
ıum initio libelli πότερα ζώων φρονιμώτερα verbo καλλωπίζειν
sum fuisse, quod est ornare, eleganter reddere, & à κακανεῖν
ropius quidem abest. vide ibi.

11. 3. Fertur Dionysius.] τοῖς νεανίσκοις. ex Lycurgo
lutarchi & sententia reposui pro τοὺς νεανίσκους. Quod de iu-
:atro & Dionysio hic traditur, aliter narrat Tullius quinta
usculana.

12. 13. Temperantiores.] καὶ ἐγκρατεστέρους. legebatur ἀ-
ρατεστέρους, contrarium huius loci sententiæ. scriptus recte. Sed
; sequentia videntur distorta. pro ᾧ βρῶμα, reponerem τῷ
ρῶμα. Sed deinceps non sunt integra. Certe pro πολυτρόπους
gendum est πολυτρόφους. & paulo post pro γυνικῶς lego γυ-
ικῶς. scriptus male γυνικῶς. pro ἐμβάτηρσι lego ἐμβατηρίοις ex
ycurgo nostro.

13. 36. Votis hoc annectebat.] ταῖς δ' εὐχαῖς, legebatur
χαῖς, quod vocis significat nihil. interpres legit vt ego. Sicq;
; scriptus habet. votum est nequaquam superuacaneum. &
ustuli, οἱ ante παροιμίας. quod sensum vitiabat. Sententia est
idem in Persis AEschyli:

Ἀλλ' ὅταν σπεύδῃ τις αὐτὸς, χ' ὁ θεὸς ξυνάπτεται.

σπίδι μὲν Σαΐων.] sic citat etiam Strabo lib. 10. Saij Thraces
ierunt. quod inter vertendum non venerat mihi in mentem.
aq; primum versum sic lege, vt in Strabone verti:

Nunc aliquis Saiûm nostra sese aspide iactat.

ed posterioris hexametri 4. pedes exciderunt. Post Ἀλκμᾶνει
) Θεοπ. ante Θεοπ. insere καὶ, quod habet scriptus. In Gorgone
αλακῶς χολῇ, lego καὶ χολῇ. καὶ etiam à scripto abest. σολλῶ legit
iterpres, quod non valde probo.

416. 32. Eurotas ceruis.] οὐ διὰ μῖσος. Scriptus οὐ. quod dij[udicandum] dijudicandum relinquo. κατὰ μεῖς conieci legendum, reperto κατὰ μεῖς. & scriptus coniecturam meam euidenter probat. & infra legebatur κατέχονται, quod idipsum mox rectius erat excusum. νῦν autem in οὖν mutarem: abest omnino à scripto. Deinde pro κατάγγελον malim κακάγγελον cum scripto. & φαίη sensu postulante paulo post pro φαίη scribendum. Mox ἐπὶ τοῖς ξένοις. lege cum scripto ἐπὶ τῆς ξένης. prope finem κάτθετε ἀ[υ]τόν.) scriptus κατέθηκε, & superne καθαίτε.

IN LIBELLVM DE MVlierum virtutibus.

419. 4. Initio statim ὦ Κλέα. ad hanc extat Plutarchi liber de Iside & Osiride, quem Plutarcho nostro Eusebius in præparatione Euangelica nominatim arrogat. In scripto apparet fuisse κλέα, sed ab emendatore factum κλέαρχε, quod minime pro[bo]. Nam feminæ inscriptũ librum cum alia ostendunt, tum in ipsa præfatione σὲ βιβλίοις ἐντυχοῦσαν, &c. Euripidis locus est in choro Herculis furentis. 419. 30. Mox ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τὴν, ὁ Σαπφ. pro ἐπὶ τὴν lege αὐτήν. ratio, scriptus.

420. 2. Si ad vim istarum.] Legitur κυριωτάτην καινότητα καὶ δύν. Latinus interpres hanc omisit particulam. atq; adeo credo id eum fecisse, quod ipse quoq; vt credam esse genuinam, a me nondum possum impetrare. Sed & βέβαια βίβλια vix concoquo, ac ne vix quidem. In Troadibus.

420. 28. Qualemcunque sedem.] Vulgo habetur, ἐν πάσῃ. lego γῇ pro τῇ, id in scripto supra notatum reperi, le[go] etiam ex eodem πλάνης καὶ ναυπλίας. Ita enim sententia plana, quam habet nostra versio. Mox patriamq; esse facie[n]dam.] est hic πατρίδα δὲ, scribe δεῖ. In Chijs initio lege ἐπ[ῴ]κισαν. notum.

425. 1. Nouam condiderunt.] ᾤκισαν legi. scriptum [e]rat ᾤκησεν. Sed & pluralis numerus requiritur, & non de h[a]bita[ndo]

itando, ſed condendo vrbem loquitur, quod eſt οἰκίζειν, non οἰ-
κεῖν. Scriptus habet ᾤκησαν & χρύασον: alioqui Cryaſſa neutro
enere dici vt pleraq; alia Cariæ & Lyciæ loca notum eſt. In
yrrhenis initio Βεραυρωνόθειν reſtitui, ac deinde Βεράυρων,
um ρ excidiſſet. nam βραύρων celebris eſt apud ſcriptores pagus,
u δῆμος Atticæ. Sic & ſcriptus.

25. 31. Et fratre eius.] καὶ ἀδελφὸν. nihil auſus ſum mutare.
nterpres καὶ omiſit poſt ἀδελφὸν, hocq; intellexit appellatiue. ſa-
infra quæſt. Græc. XXI. Πόλιν τὸν ἀδελφὸν legitur. & men-
o ſit fratris, cum quo ſortitionem Polis inierit. malim κρατάϊ-
ν, quam κραταιίδαν, quod ſcriptus ſuggerit. Si καὶ ante κρατάϊ-
ν omittas, planus videbitur locus.

26. 40. Quaſi igneum.] καὶ πυρώδεις. Aldus & nos παρώ-
εις. hoc vocabuli quid ſit, non habeo dicere. Interpres habet
orrendos ſonitus atque incendia. neſcio quid ſecutus, niſi quod
άκλασιν, quæ eſt radiorum ſolis reflexio, non ſatis apte reddi-
t. ἀνθήλιος autem per θ non τ ſcribitur, cum recte ſcribitur,
uam ille vocem omiſit. Cæterum inſpectio ſcripti libri me du-
itatione ſoluit. is enim πυρώδεις expreſſe habet. Supra autem
ui χίμαρρος legitur, χίμαιραν legendum contenderim, vt ad
himæram (cuius fabula hic exponitur) accommodari poſ-
t. non ignotum eſt, quid χίμαρος & χίμαιρα ſignificent.
ΑΛΜΑΤΙΔΕΣ, Saguntinæ ſunt interpreti, & Σαλμα-
κὸ Saguntum forte, quia vrbem Hiſpaniæ hoc nomine non a-
ouit. Ego nihil volui mutare, niſi quod N literam inſerui.
am Saguntum aliter appellaut Græci hiſtorici. Ibidem eſt Βά-
νος, & in ſcripto Βάννωνος. Hannonem interpres habet vo-
m Punicam. ἐρμηνεὺς pro appellatiuo accipio. Sed res non eſt
agni momenti. In Cianis.

28. 28. Domos adibant.] βαδίζουσαι, in ſcripto βαδίζουσι,
ſi eſt alterum ſupra notatum: & profecto βαδίζοντες malim.
dq; exigit (puto) ſentẽtia. inuicemq; malim illorumq;. pro ἀλ-
λήλων ſcilicet αὐτῶν, id quoque ſenſu dictante, vt & ἑνὶ pro ἐνὶ,

& pro ἀταξίας legendum δ' ταξίας, liquebat etiam sine scripto. In Phocidib. fine, αὐτοῖς ἄχει. αὐτῶς ratio & scriptus.

435.22. Impetrauit salutem.] legi ἐξῃτήσατο. scribebatur ἐζητήσατο. perperam, quo mendo tamen deceptus interpres sententiam peruertit. Scriptus & Aldinus veram lectionē habent. Historia exstat etiam in eroticis Parthenij. Porro ante in Pieria in Nelei nomine η pro ει repono, ex historijs & scripto, qui etiā in fine habent οὕτως ἐρᾶν τοὺς ἄνδρας αὐτῶν, recte. Cæterum in μολιβδὸς & hic & alibi reliqui, ι, cū alias scribatur per υ. Caussam videbis apud Eustath. in Iliad. λ. 237. & alibi. Post ante ἀπολαῦσαι excidisse μὴ vel οὐκ nō est obscurum. In fine Aretaphilæ pro παρέβαλλ. est in scripto περιέβαλλ. 441.29. In Chiomara ante hæc verba ἐπεὶ δὲ μιθριδάτης, omissa est inscriptio historiæ hæc γύναιον Περγαμηνῶν: quæ in scripto demum est ante verba, γύναιον δὲ. In Timoclea. 443. 1. Adhibitis partim minis.] ὡς ἀπολῶν. legendum ὡς ἀπειλῶν. Sic & interpres legit, & in scripto est. legendum quoq; ἐφεστώσης, non ὑφ᾽ ἧς. In Eryxone pro δαίμονος vide vt legas δ' δαίμονος. Sic enim sub finem recte. deinde περὶ τοῦ Ἀμάσιδος, lege παρὰ, vt & scriptus habet. Locus est ambiguus.

446. 9. Vt vidit accedentem.] ὡς εἶδεν ἐπιόντα. erat ἀπιόντα, sed & in scripto ἀπιόντα, est à correctore factum. Sed deest hic nomen & mentio eius Cumanæ mulieris, quæ Aristodemum solum Cumanorum virū dixit, cuiusq; mentio etiam & in conclusione historiæ fit. Post pro ἐπὶ τὸν Ἀριστόδ. legi pro καὶ, quanquam scriptum deinde receptam lectionem habere sensi.

446.25. Pythis vxor.] Πύθεω γυνή. Inscriptionem hanc optimo iure adieci, vt reliquarum similis esset. Scriptus pro titulo habet Πυθόπολις, pro παρεῖναι τῆς στρατιᾶς legebatur male στρατιᾷ non poterat enim senem curare absens in militia patrem filius. Scriptus παρεῖναι τῆς στρατείας recte.

IN COMPARATIONE
aquæ & ignis.

48. 27. Absq; igni multa fuerunt.] ὕδατος δ' οὐδέποτε. tiamsi ἄνδ ἀπὸ κοινοῦ repetas: tamen non satis hæc cohærent. ortasse hoc vult dicere, fuisse aliquãdo hominẽ absq; igni, absq; qua nunquam. Id si ponamus, πολλὰ in ποτὲ mutandum es-t. Videtur προγύμνασμα alicuius potius esse eruditi hominis, uã scriptũ Plutarchi illius magni. Infra μελειότηλι τῆ αὐτοῦ φύσει. nte τῇ requiro ἤ. Scriptus post μεθόδῳ habet insertum δεῖται.

451. 1. Quæ maxime feruntur.] κ τὰ μάλιστα. κ loco περὶ eposui. errorem notarum affinitas peperit. περὶ etiam scriptus abet. Supra vbi est οἶνον κ καρπὸν scriptus (quod magis probo) ἄκαρπον habet, & pro πνεῦμα μ, πνεῦμα ὅ. Sunt & alia, sed euicula, neque volui μύρον τῇ φακῇ, quod aiunt, adhibere. id otatu dignum est. 451.13. ἀκμὰς εἴ τις ἐπιχείρησιν τῶν ξυρῶν le-gendum, non ξηρῶν. quod mendum in scripto etiam est. Iam il-ud ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς, distinguendum erat à præcedentibus. noua enim proponere intendit argumenta.

452.21. Tenebris obtinentibus.] ὅτι σκότος. Suspectum er-roris. Conijcio forte legendum, ὅτι κ εἴ τις. Ita quidem liquida esset sententia, alioqui quid est tenebras vigilare? Loquitur de industria humana, ad quam vigilia etiam facit, nocti partẽ sui, vt Aristo dicebat, vectigalis suffurãs, quod sine ignis beneficio fie-ri non posset, tenebris industriam vigiliæ impedientibus. Profe-cto vita vigilia est, inquit Plinius. In scripto annotatum vidi pro ἐγρήγορεν legi ἐγρηγορέναι. In fine pro ἔξαμμα est ἔξαλμα in scri-pto, quod docti me non frustra annotare facile intelligunt.

IN QVÆSTIONES SEV CA-pitulorum descriptionem.

Hunc librum Plutarchus in Camillo & Romulo citat sub nomine αἰτίων & αἰτίων Ῥωμαϊκῶν. Vulgo problematum titu-lo citatur. Adieci margini numeros, qui faciliora inuentu & notatu singula facerent.

453.24. Pluribus ædiles.] Σὺν τοῖς ἀγορανόμοις πλείονας. Hic locus est corruptus, credo hanc esse sententiam: Prætores

tribus

tribus vſos facibus, pluribus ædiles. Χρωμένων *legendum, non* χρώμενον, *liquet. Et* μειζόμενος *pro* μειζόμενον.

454. 24. Sed conſcenſo tecto in domum demittunt.] τῷ κεράμῳ προσβαίνοντες εἴσω καθιᾶσιν αὐτοὺς. *Quid ſi legas, ſed ij conſcenſo tecto ſeſe inde in domum demittũt? Hæc quidem lectio cum Varroniana fabula melius cohærebit. & vnica lenis in aſperum ſpiritum mutatione conficietur, vt* αὑτοὺς *legas pro* αὐτοὺς. 455. 9. *Hyſteropotmi.*] ὑστεροπότμους. *interpres* ὑστεροπότμους *legit. itaq; legendum credo, ignarus liberne ei, an vero iudicium hanc lectionem ſuggeſſerit. vox enim ea ſignificat eos, qui crediti iam fato ſuo defuncti, denuo ei ſeruire opus habent. in proxima quæſtione.*

455. 24. Multiſq; locis adſcribitur.] πολλοῦ γενέσθαι *non probo. forte* πολλαχοῦ. *res eſt nota.*

456. 15. Futiliſſimum putarent.] *Lego* φαυλότατον ἡγούμενοι. *legebatur* ἡγούμενον, *ſed male. Verba antecedentia ſatis obſcura ſunt. neq; piget interim ſententiam de ijs meam aperire.* ὑπενοήθησαν *inquit. Suſpectæ vitij & illiberalitatis erant Romanis donationes coniugum, nimirum quod non ab animo liberali profectæ, ſed adulatione coniugis extortæ eſſent: quomodo etiam donationes mortis cauſa factas, ad vxoris petitionem, irritas eſſe voluit Solon, non minus quam vi extortas. quia nimirum nõ minus praue ſit, quod illecebris voluptatis obtinetur, quam quod vi. corrector bene reddita à Lucenſi, inſcite notauit.*

456. 32. Confidentis viri.] πιστὸν ὄντος ὄντι. ὄντι *legebatur notis ob ſimilitudinem confuſis. Sed linea ſequente* καὶ παρατηρήσει παιδίοισιν *male cohærent. lego* ἐνέδρα καὶ παρατηρήσει παιδίοισιν, *&c. Non me fugit, doctiſſimos homines è Tibulli 1. huc reſpicientes, diſſentire. verſus ſunt:*

Tunc veniam ſubito, nec quiſquam nuntiet ante:
Sed videar cœlo miſſus adeſſe tibi.

Ego quod ſentio, plane dico. Deliam non fuiſſe vxorem Tibulli conſtat. itaque nihil ad rem hæc conſuetudo. Alibi plura.

458.20. Sp.Carbilium.] *siue malis Caruilium.* Καρβίλιος, *on* καρβήλιος. *Sic Latini & ipse Plutarchus in extremo Ro-uli ac Numæ.proxima quæstione.*

.58.27. Nullos posuit.] ὅρους οὐκ ἔθηκε. οὐκ *codex noster non abebat, neq; interpres, neq; Aldinus liber. nam in scripto no-ro hic liber desideratur. sed & sententia id flagitat, & confir-nat historia. In problemate XVI.* ἄβατόν *δεῖ scribo. in duode-igesimo* ἀφθόνως *&* αὐτάρκη *pro* ἀφθόνων *&* αὐτάρκη *repono: in decimonono, pro* κατενεχθῆναι, κατεσάθησαν. *in promptu usa est.*

.60.10. Tunc enim in ipsa quoq; natura.] *Sententiam uto me veram extulisse. nam in Græco hæc verba* γίνεται γὰρ αὐτοῖς, *&c. manca sunt.*

.60.25. Murtia Venus.] Μυρκίαν Ἀφροδίτην. *Plinius li-ro 15.cap.29. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam unc Murtiam vocant. ita legitur in Frobeniana optima edi-one. Is locus facit, vt* μυρτίαν *potius legendum suspicer. nam il-id* ὡς ἔοικεν *Plutarchi hoc loco videtur referendum ad muta-onem* υ *Græcæ literæ, in Latinam u, quæ in Sulla, murratum, alijs nota est. & Plinius ita innuere videtur a myrto eam enerem dici. Sed apud D. Augustinum profertur Dea Murcia dicta, quod præter modum nō moueret, a faceret hominem, ait Pomponius, murcidum, id est, nimis desidiosum & ina-uosum. lib. 4. de Ciuit. Dei, cap. 16. Apud Festum vbi vox Mur-dus exponitur, mox Murcia Dea subijcitur; quanquam in li-ris erratum ibi esse possit: aliterq; in Antonij Augustini nobi-ssima editione legatur. Apud Varronem lib. 4. de lingua La-na hæc sunt, quæ scripturam rursum faciunt ambiguam. In-nus Circus ad Murcium vocatus; vt Procilius aiebat, ab vr-s, quod is locus esset inter figulos. Alij esse dicunt à murteto clinatum, quod id ibi fuerit. cuius vestigium manet, quod ibi cellum etiam nunc Veneris Murciæ. Addam hoc loco quod vi-tur non tam soluere dubitationem, quam tollere. Apparet,*

inquam,

inquam, veteres C & T literas cõfudisse, quod nobis in pron
ciando hodie est vsitatũ. Nam hoc nisi cõcedatur, quid facie
Valerio Probo, qui Marcum (neq; vnquam inuẽtus est, ac n
quidem inuentũ quenquam puto, qui non pro C vel K scrib
Martio mense (cuius scriptura literam C vel K non potest
mittere) dictum ait. Id genus permulta sunt in controuersi
thographicis atq; etymologicis. Sed in præsentia satis. Proble
te sequenti Νιγίδιος *restitui, qui à Plutarcho etiam alibi*
tur, ne Latinos & Græcos alios testes appellem.

461. 9. De Numæ regis.] *τῶν νουμᾶ. legebatur perrid*
τοὔνομα. quod etiam interpres sensit, & miror ab ijs non a
aduersum, qui tot millia mendorum (vt ipsi aiunt) eiecer
item pro ἔνεστιν, legi ἓν ἐστιν: & vbi legi ductus ipsa sensus pe
cuitate, ἀγαλμάτιόν ἐστι, legebatur ἀγαλμάτιόν τε. cum in
no (si librarius notam infra agnouisset) recte esse postmod
prehenderim. Idem error est supra probatus. 16. In sequ
quæstione legebatur, οἱ ταὐτὸ διάστημα, quod etiam interpr
fefellit, cum sit perspicue falsum. Quis enim nescit à Kalen
Nonas, ab his ad Idus, inde ad finem mensis inæqualia esse
cia? Itaq; non dubito οἱ in οὐ mutare.

461. 27. Lunæ conspectum.] *τὴν δὲ πρώτην φασὶ.*
πρώτην deesse ἐπιφάνειαν, aut aliquid tale opinatus sum
dem. Sed omnino nunc φασὶ in φάσιν muto, vocem in hac re
thematicis non ignotam. αἱ δ' ἑτέραι γὰρ φροντίδες σοφώτ
Quod de Kalendarũ nomine affertur etymon, frigidius est
quod refutatione indigeat: quæ est enim tandem inter Ca
das (sic scribo, ne vim videar intentare) clam & celare an
gia? Marcellus ex Varrone: Calendis calabãtur, id est, vocal
tur, & ab eo Calendæ appellatæ, quod est tractum à Græcis
καλεῖν vocare dixerunt. Quid ergo causæ est, cur in Græca
vtentes litera Græca, originem testante (quod musicis in s
vt citra inuidiã licuit) ad Kalendas Græcas relegemur cu
ta antiquitate? quæ litera K etiam alibi vsa est, vbi etymol

Gr

Græca nulla videatur esse, vt in K pro Kæsone seu Cæsone Fabiorum prænomine. Hoc addo, Iubæ sententiam hîc non extare citatam, sicut fuisse puto, ab autore integram. Quæ Macrobius habet Saturn. 1. 15. digna sunt cognitu: digniora, quæ Varro lib. quinto vt alios taceam. Hæc animi causa scripsi, cum mihi ista recognoscenti veniret in mentem, amicum quendam meum aliquando, nescio sane vbi istas edoctum argutias, mihi hunc nodum soluendum proposuisse: Græci non vtuntur Kalendis: ergo non debent scribi Græca litera Kalendæ, quasi vero κ qua in Romanis Kalendis exprimendis vtuntur, non sit Græca ipsis assertoribus litera? aut K perinde atq; Y non liceat retinere originis testandæ gratia? ne adijciam, Eiduum quoq; vocem à Græco recepti sermone.

462. 4. Morem hunc amplificauit.] περισταχὲν ὥσπερ ιλεῖ. mendum esse nemo non animaduertat, sensu interim euidente fortassis περιῆγεν.

462. 27. Sicut contra.] ἀόριστον, ὥσπερ αὐτό. lego αὖ τό. Mox ἢ τὸ τῆς θέμις. Lego ἢ. quartã enim opinionẽ exponit, nisi fallor.

463. 18. Lucido & illustri.] τῷ δὲ φωτεινῷ. ego δὲ iure omisisse puto, nõ habens cur suspicer aliquid detritum ante hæc verba esse. Post βαφῇ καὶ, lego καὶ βαφῇ, potest enim inquinari albedo. Sed tinctura lanam albam non facit: nisi eam intelligas, qua rudia lintea identidem madefacta, solis vi aquam, vnaque sordes exhalante, albedinem consequuntur.

465. 2. Vsi sunt peculiariter.] ἄλλως κέχρηνται. improprie, vsurpatiue. οὐκ ἰδίως. Caius non omnium virorum prænomen est, neq; Caia mulierum, neq; Titius ciuium, neq; Stichus seruorum. quod autem cuiuis adhibentur, fit vsurpatione quadam, sicut Dialectici & Mathematici suos terminos vocant α, β, γ, &c. Hoc ergo est ἄλλως χρῆσθαι. ἄλλοις legebatur, quod loci vim obscurabat mendum.

465. 6. Cui Caiæ in Sancti templo.] Ἐν τῷ τοῦ Σάγκλου ἱερῷ. Interpres: In Sancta templo. & citatur in margine, nescio

nescio cuius opera, Plinius. 8.48. Vbi legatur M. Anci. Quod
quidem si reperissem apud Plinium, non veritus fuissem me
arguere, cum neque M. Ancus vllus sit nobilitatus, neque nom
Ancus, sed prænomen videatur: & Anco Marcio Romanor
regi diuinos habitos honores nemo facile animum induxeri
credat. Verba Plinij libet adscribere, tum aliorum. Lanam (
quit Plinius) cum colo & fuso Tanaquilis, quæ eadem C. Ca
lia vocata est in templo Sangi durasse prodente se, autor est
Varro, &c. August. lib. de Ciuit. Dei, 18. cap. 19. Sabini, ait,
suum primum Sangum, siue (vt aliqui appellant) Sanctum,
tulerunt in Deos. Hic locus videtur cum Plutarchiano iunct
multorum bonorum scriptorum locis explicandis inseruire.
apud Sex. Pompeium: propter viam fit sacrificium quod est p
ficiscendi gratia, Herculi, aut Sanco qui idem est Deus. Et
notauit quidam in margine, Ianum quosdam pro Sanco leg
inepte hoc quidem. Cultum fuisse Sabinis siue Sancũ, siue Sa
ctum, etiam Lactantius 1.15. docuit: & eadem esse vocabula
modum est probabile, vt & hoc, ritum Sabinum, à Sabinis, p
sertim Numa fuisse ad Romanos propagatum. Iam Sanctu
& Fidium idem omnino valere, & esse eiusdem Dei attribu
dubitari non arbitror. Qui Dionysium Halicarnasseum citan
Sabinum gentis Sabinæ auctorem ab eo ex Porcio Catone aiu
perhiberi filium Sanci vel Sangi (c & g literas eiusdem pr
lationis permutari nouum non est) dæmonis illorum locoru
In Græco male legi puto Σάμυ pro Σάγγυ. nisi forte Σάβυ
legendum. Nam Sabum Sabinis gentilem eius fuisse, qui Sa
ctus Latinis fuit, colligi è M. Catonis Originibus potest. Sili
Italicus libro octauo rem videtur explicare.

Ibant, & læti pars Sanctum voce canebant
Autorem gentis. pars laudes ore ferebant
Sabe tuas. qui de patrio cognomine primus
Dixisti populos magna ditione Sabinos.

Sed additur eundem à nonnullis vocari Δία πίστιον. quod e

Iouei

uem Fidium. at is fuit Hercules, vt ex Ouidio liquet 6. Fasto-
m. Quærebam Nonas Sancto, &c. Varro lib. 4. AElius Gallus
um Fidium dicebat Dijouis F. Διόσκουρον Castorem, & puta-
t hunc esse Sanctum ab Sabina lingua, & Herculem à Græca
Hinc adeo sciri potest, quid sit me Hercle, & iurare per Fi-
um.) Optimeque id cum eo congruit, quod Sabini sunt habiti
cedæmoniorum (hi autem toti erant, vt sic dicam, Herculei)
oni. quod & apud Plutarchum in Romulo & Numa est, &
ud Dionysium Halicarnasseum eadem pagina, nimirum libro
undo. Cætera omitto, contentus me docuisse, Sanctum cum
tum alibi recte legi. Addo tamen, Propertium hanc lectio-
m non modo confirmare, sed & rem explicare. Sic enim scri-
lib. 4. in elegia de Caco:

Nunc, quoniam manibus purgatum sanxerat orbem,
Sic Sanctum Tatiæ composuere Cures.

ngum alij dicunt: & Sanqualis porta, proxima ædi Sangi,
ud Paulum ex Festo legi debere puto. Sangus etiam apud Li-
um legitur, cum Semonis cognomento, lib. IIX. vnde apud O-
dium dicto loco legendum, An tibi Semo pater, non Semipa-
, docte obseruauit in Varronem Scaliger. In XXX. quæstione
od legitur τὸν τάλαρον τάλασον, &c. legebatur etiam in
dino, τὸν τάλαρον τάλαντον ὀνομάζουσι, omnino perperam.
uis vero pro τάλαντον, cum calathum significare vox ea de-
at, non malit τάλασον legi, vt ad Talasii vocem sit aditus ac-
mmodatus? Literam ρ aliquando in σ mutatam non nesciunt
uditi, cum præsertim Papisii & Fusii ijdem sint qui Papirij
Furij, & honos pro honore, odos pro odore apud Plautum po-
tur. & Lases pro Laribus dictum Varro lib. 5. notauerit: cu-
generis etiam sunt lœbesum pro liberum, quæsere pro quæ-
e apud Festum.

56.9. Obliuionem fluuium.] τῆς λήθης ποταμόν. Inter-
s Lytham flumen, nescio quid secutus: Certe lectio nostra est
uina. Sic enim in Liuiana epitoma LV. legitur. D. Iunius

*Lusitaniam vrbium expugnationibus vsq; ad Oceanum pe[...] *muit: & cum fluuium Obliuionem transire nollent, raptu[...] *gnifero signum ipse transtulit, & sic vt transgrederentur [...] *tes persuasit.* Idem nomen est apud Florum lib. 2. cap. 17. [...] *pud Liuium Obliuionis mentio 4.22. Apud Strabonem l[...] *menda insedit. Meminit huius rei, & hanc opinionem D. B[...] *refert Tullius lib. 2. de Legibus. In fine quæstionis huius* τ[...] *pro* τάεσν *manifestum est legi debere.*

467. 20. Reparare aut instaurare.] καὶ μήτε περιστω[...] *Hoc verbum qui huc pertineat, non assequor, neq; tale qui[...] *habet interpres, qui resarcire vertit: an ex libro alio, & [...] *scriptura, an ex coniectura? Forte* περιεσχισμένον *aut tale ali[...] *fuit. In quæstione quadragesima,* 468.29. Aut alia quic[...] τὸ θεῖον ἢ τὶ μὴ μόνῳ τῷ ἱερεῖ *legendum omnino est. nam* [...] *tiam causam afferri liquet. &* ἢ *particula omissa totum lo[...] *confundi necesse est.*

470.1. Hunc contra situs est.] λέχχις, *id est, oblique,* π[...] *γίως. Loqui videtur de alicuius dei simulacro, cui Saturni i[...] *go opposita fuerit.* λέχχις *nihil significat, quod quidem recor[...] *ri possim. & constructio non patitur hic verbum: neq; enim c[...] ἀντιτέτυκλο *cohæreret. Sub finem prioris quæstionis* Συέλ[...] *malim* Σουίλλιοι. *Scribuntur enim Suillij. Mox pro* Νουνουδ[...] *restitue* Νουνδίνας. *Non enim hanc vocem ignorauit Plutarc[...] *In problemate 44. pro* εὐσεβὴς, *quin sit legendum* ἀσεβὴς, [...] *bitari non debet. male enim pietas cum periurio coniungitu[...]

471.5. Hortæ templum.] ὅρτας *aspirate scribendum, c[...] *ab hortando dicatur. Sed Antistium Labeonem, nobilem re[...] *Romanarum scriptorem, in Antistichum Laconem librarius [...] *mis rudis mutarat. vel ex Gellio potuit esse notus. vocem* κλ[...] νύειν *non noui, sed plane suspicor eam pro* ἐλιννύειν *obrep[...] *Quæ autem de Hora ab hortando dicta referuntur, Græcan[...] *sunt, neq; linguæ Latinæ consentanea. quod bona cum ve[...] *Plutarchi dictum velim.*

72.6. Vt Ateius.] *Legi enim* ὡς Ἀτήϊος. *Scribebatur* τήϊος;
o Teium scriptorem nullum noui rerũ Romanarum. nam no-
en est Teius, non gentile (scripsisset enim ὁ τήϊος *) vt Anacre-*
tis. Itaq; Ἀτήϊος *reposui. nam Ateius Capito, vt rerũ Roma-*
rum scriptor à Gellio (siue is Agellius est) citatur in non ad-
odum absimili argumẽto. 1.12. *qui hoc ipsum ex Fabio Pictore*
ert 10.15. 472.31. *Quæst. duodequinquagesima Consalia*
ipsi, non vt apud Varronem lib. 5. *& alios legitur Consualia:*
æcum secutus & analogiam. Sponsalia enim dicuntur, Vina-
, Vulcanalia, nõ sponsualia, Vinualia, Vulcanualia. id obiter
onere libuit. Quæst. prox. 472.32. Ad puniendũ factos.]
ινιμοι δαίμονες *lego: non* πόνιμοι, *quod nihil significat, aut*
te si significet, ad rem nihil facit. statim, Canum exuuiis.]
ὃ καὶ κυνῶ. καὶ κυνῶ *credo ex* κυνῶν *esse factum.*

73.6. Aut quia venuste boni.] οὐ διὰ τὸ χρηστοὺς κομψῶς;
c locus totus est deprauatus. adscribam quomodo emendem.
διὰ τὸ χρηστοὺς κομψῶς λέγεσθαι τοὺς τελευτῶντας, αἰνιττόμενοι
τῆς εὐχῆς αἰτοῦνται, *&c. item* γεγράφθαι φησὶ, μηδένα χρη-
ν ποιεῖν, *&c. Me autem recte emendare, nihilq́; temere mu-*
re, cum ipsa loci sententia, tum quintum de rebus Græcis pro-
ema Plutarchi abunde demonstrant. κομψῶς *autem, id est,*
nuste ait lenia nomina rebus duris & abominandis imponi,
od genus ὑποκορισμοῦ *etiam in Solone exposuit, & nos mor-*
os, miserosve aut leprosos simili figura appellamus gutt. *Item-*
e apoplexiam. Hæc si considerasset interpres, rectius expreßis-
sententiam. Idem pro μάνη *legit vt apparet* μόνη, *quod mini-*
e probo. Videtur autem ea esse, quæ apud Varronem lib. 8. *&*
acrobium 1.7. *Saturn. Larum mater dicitur, & à manando*
erte Plutarchus deducit. In sequenti problemate.

73.13. Ludis Capitolinis.] τῆς Καπιτωλίοις, *lectio est in-*
grua. Legendũ τοῖς Καπιτολίνοις, *vt sacra intelligas trium-*
alia, quibus pompa in Capitolium ducitur. Vide Plutar. Ro-
ulo, & Festum aliosq́;. 27. Sp. Carbilio.] *Grammatico infra*

quæstione 59. Quod autem problemate 55.traditur aliqu[...] aliter est apud Liuium lib.9. In 57.quæstione post ῥυμανάλ[...] est συκλῶ aut aliquid tale. historia est nota. In 62.φητί ε[...] scriptum puto vt & alibi sexagesima tertia. 476.17. Ni i[...] sacris seruire.] *βουλεύεσθαι δοκῶσι: omnino legendum e[...] λεύεσθαι.Et in 65.* 477.1.Vbi etiam legitimis.] *Legend[um] pro νόμοις haud dubie νομίμοις. In 67.pro λῆτον credo scri[ben]dum λιτὸν, quod publicum, vulgare, ideoq; etiam μεταλή[...] nue, exile, non magni pretij significet. Alioqui λειτουργὸς [...] notum est, & de voce ληϊτὸς seu λεϊτὸς* (leuth) *Plutarchu[...] bi. abundat autem hîc alterum ἐν πολλοῖς.*

478.8. Furcam.] *σήριγμα lege, non σήριλα, quæ vox ide[...] quod βλίτυρι. Ego meæ emendationis autorem habeo Iu[...] Pollucem, libro Onomastici decimo, cap.34. Cum quo faci[...] quæ in Coriolano noster hac ipsa de re habet.*

479.2. Cum neq; victimam.] *εἰ μήτε ἱερείῳ. omnino [...] vult constructio, non μήτις: & pro πώρωσις lego πήρωσις. Q[uæ]stione proxima, ἀποτερπαίου καὶ μειλίας, lego μειλιχίας, quo[...] blandæ. Sic & interpres. Sed quod εὐελπίδος bis legitur, mi[...] non vacat. Quæst.75.pro ἐπειείωρων vsum linguæ & regula[...] cutus scribo περιεώρων, & genitiuum ζώου in datiuum ζώῳ [...] to. In quæstione 78.pro ἀφεῖναι malim ἐφεῖναι.*

481. 19. Locum adsignari.] *καὶ σπασὸν. ne suspicari qui[...] possum in cuius vocis locum hoc monstrum surrepserit. inter[...] omisit. Meminit moris huius Valerius Maximus lib.2.cap.3.[...] uitari prius, & post ne venirent orari consules scribens. C[...] rum quæstio 81. sub finem plane mutila est. Quæst.83.ἐδ[...] ἀναιρεῖσθαι, forte ἀνερέσθαι. Res à Liuio post Cannensem cla[...] exponitur lib.22. sed aliquanto aliter. Interpres pro Butetio [...] tusium dedit, nescio quid secutus.*

483. 27. Definiri non possunt.] *ἀδιαίρετον εἶν. lego. C[...] sa, inquit, cur à media nocte diem inchoënt Romani, hæc [...] quod ab ortu & occasu solis commode id nequit fieri: quod q[...]*

le[...]

sit, deinde explicat. ἀδιώαλον ergo recte legitur pro δυνατὸν,
od interpres retinens, sententiam Plutarchi vitiauit.
34.15. Flaminicam.] vide A. Gellium lib. 10. cap. 15.
34.40. Spectaculis.] θέας. Spectacula, vt & interpres ha-
t, & rationi est consentaneum, non θεάς. Cæterum sponsione
tare ausim legendum esse πολλά ἐστιν ἄλση. pro qua voce ἄλ-
nullo sensu est submissa. Sex. Pompeius lib. 10. Lucar, inquit,
pellatur æs quod ex lucis captatur. Et ibidem de Lucaribus
tis. In priore κύειν puto legi pro κύρεις. nihil enim huc Cures,
quibus dictos Quirites aliqui putarunt. Quiritis Iuno apud
ephanum in κύρεις legitur κυρητία: male ni fallor. In proximo
oblemate, φρατρείας scripsi pro φατρείας. & puto legendũ φορ-
ναλίοις, ex Varronis lib. 5. Fortasse qui suam curiam ignora-
t, saltem fornacem suam nosse putabatur, quæ laus in pruden-
m non cadit. Fornacalia Festus quoque, aut ex eo Paulus ha-
t, vt & stultorum ferias. Quæst. 90. μάνλιος repone. historia
notissima, & τυραννίδι, δι' ὅν, erat δι' omissum à librario,
αρήχασιν non animaduertente. & δὲ inter δεδιότες οἱ red-
. Historia de filio Licymnij est apud Apollodorum libro biblio-
ecæ 2. & Pindarum Olympiis. Minuta alia prætereo, &c.
uæstione tamen 98. pro προσηκόντων mihi ex sensu loci per-
asi legendum προσῆκον ὂν: quam formulam fortasse non in-
llexit librarius, ideoq; corrupit. Quæst. 101. βούλης vnico λ le-
ndum. Sed quid Empedoclis citetur, non intelligo: nisi ὑποκεί-
νον materiam Lunæ significat.
89.32. Vt Tiberium.] ὡς τὸν βέρριον. atqui nemo, puto,
ænomen Verrij vnquam legit: neq; si esset, duabus literis scri-
retur, opinor. Interpres totum omisit. Ego pro βέρριον repone-
m τιβέριον. hoc enim prænomen ne cum Titio confundere-
r, duabus literis TI scribi obseruatum est. Quæstione proxi-
a, περὶ Ἐλευθερᾶς τῆς Βοιωτίας. interpres monstrose, quod
o Bœotiæ libertate pugnauit. Vide Strabonem libro nono, vbi
ataas describit: & Stephanum περὶ πόλεων. Vide & infra

quæstione Græca 39. *Quæstione* CXI. 491.29. Cum in n
bo est.] ἐχομένης *legendum pro* ἐχομένοις *sententia doce*
492.7. De tecto.] ἀπὸ τοῦ στέγους, *non* ὑπό. *quod satis e P*
ctoris apud Gellium verbis constat. Vincula per impluuin
tegulas subduci, atque inde foras in viam demitti. Quæstion
ἀναδενδρὰς *haud dubie significat vitem maritatam vel*
ribus, vel etiam tabulatis, quo modo etiam Græci nonnu
terpretātur Grammatici. In noctibus Atticis error est loc
ante citato. Propagines è vitibus altius subtentis
succidet. *legendum è Plutarcho, succedet, neque insolens, pr*
tim in Fabio tam vetere scriptore, debet videri constructio
succedo cum accusatiuo: cū eam Grammatici doceant à pr
tione, quæ hîc est sub, proficisci. quemadmodum villam pr
eo, non villam eo dicimus: & tecta superuolitare, non vol
Sic Liuius de pugna ad Trebiam: Simul latebras eorum in
uida præterlata est acies. & Salustius: Dextra Adherbale
sedit, &c. Mox Σάεθν μὴ ὑπερβαίνειν. *quod ipsum ita pla*
me legitur 8.7. *Symposiacorum. in lib. de puerorum educa*
est ζυγὸν. *Sed apparet diuersa esse symbola. vox scopas,* κό
significare fere Grammaticis dicitur. de allegoria hic non d
to. certe Diogenes non habet, & inter ea ipsa omisit, inte
Plutarchus loco Symp. citato memorat.
492.38. Bacchanalibus aliisq;.] ἴοις δὲ καὶ νυκτελίοις. I
pres, nocturnis sacris & Bacchanalibus fieri potest vt eadem
lectione, ita tamen ex coniectura verterit. Νυκτέλιον *esse*
chum, ne longius deducam, vel è Virgiliano potest dici Culi

Venit Nyctelium fugiens Cadmeis Agaue.

Et inter nomina Bacchi Νυκτέλιος *est in libello de* εἰ *Delp*
ἴοις *cauda videtur esse alicuius vocis. de qua coniecturam*
possem, sed infirmam. Viderint alij, & quid sit illud καὶ χ
Hilares interpres. quid si legas ἄχαειν. *Ebriis, qui pleni sun*
no, facilius ignoscimus, quam garrulitate aut furiosa obtu
tione importunitatem temulentorum vincentibus. Vbi

ῦς ἀνθρωπίναις, omnino ἢ est legendum. alia enim causa red-
tur, quod interpretem fefellit. Porro νυκτέλια ἱερὰ infra
æst. Græc. 37. memorantur.

IN QVÆSTIONIBVS GRÆCIS.

95.11. Quippe à Deucalione.] *lege ἀπογεγονέναι. legeba-
r ἀ. ratio meæ emendationis plana. Superiore problemate
est lex quæ citatur. quod & apud Demosthenem & alios sæpe
. ibid. τὸ γὰρ ἐννοεῖν καὶ πάτειον suspectum.*

96. 39. Deinde Cirram obt.] *vitiose hæc leguntur, ἐν
ον Κίῤῥη καταβαλόντες, Οἴνοκλον τὸν βασιλέα, &c. neque
tis constat, quid legerit aut secutus sit interpres, errauit qui-
em certe. Lege meo periculo, ἐν δὲ τῇ Κίῤῥῃ καταλύσαντες Οἴνο-
κλον, &c. Tu vide infra quæstionem 26. & ibi reperies meæ ca-
igationis fundamentum. quanquam ibi Onoclus legitur pro
ἐρκύαν (quæ certe vox Græca non videtur) vide ne sit legen-
um Αὖον & παραύαιοι pro παραύαι ex Stephano. Ego meas
niecturas in versione sum secutus, deque his lectorem obiter mo-
endum tamen putaui. Sed & illud δεξάμενος καθ᾽ ἑκατόμβης,
um vouisset sacrificium, insolens est eodem problemate. Expun-
e autem καὶ ante μεταστρεφόμενον. itaque concinnior est structura,
uam si eo relicto legas μεταστρεφομένου. Porro apud Hesychium
er η scribitur φαγηλὸς, ἀμνὸς. Hic sequente quæstione per ἰῶτα.
bidem περὶ δίμαιον] lege περὶ ex consuetudine Græca.*

98.9. A mari eiectus.] *ἐκβρασθέντα. Sic lego singulari nu-
nero: nam quomodo mare Nessum eiecerit eo locorum, aut quî
adauer eius in mare peruenerit, vix video. & ἐρανὸν metri
ausa scribo in versu Archytæ, qui est Heroicus. Vocem concisam
sse ex ἐρατεινὴ, etiam Eustathius docuit. quid autem sit μάκυ-
αν, nescio: fortassis nomen est alicuius in Ozolis loci. Eustathius
n Catalogum nauium annotauit Erannum olim vrbem Pho-
idis, dictam deinde Cyparissum. Fuerunt autem vicini Phocen-
um Locri. Sed hæc alibi pertractabuntur.*

499. 23. Hyperæ fratrem.] ὑπέρης ἀδελφὸν. *nominat* ... *masculinus* Ὑπέρης *non fert hunc genitiuum.* Ὑπέρου *leg*... *dum aut* Ὑπέρου. *nam virum fuisse satis constat ex seque*... *bus & Stephano, vnde* ὑπέρητος *legendum apparet. Quæst*... 20. ἑβδόμῳ τε *lege, non* τὸ. *Quæstione* 22. 612.

500. 21. Cothus & Æclus.] *pro Arclo plane legendum* ... *AEclus. Id cum aliunde, tum ex septimo & decimo Straboni*... *bro liquet, huius initio, illo finiente.*

500. 35. Elasiæ.] Ἐλάσιοι *aut hic* ἐλάσιαι, *aut deinde* ἐ... σίους *legendum apparet.* μιξαρχαγέτας *autem lego, quasi se*... *deum diceres, gentilitatis Argiuæ autorem, non tamen cœlit*... ἀρχαγέτης *is est, hinc Apollo Archagetes apud Pausaniam*... *Atticis. De aliterio, &c. in libro de oraculis desitis, pag.* 236 ... *in fine de curiositate vide. hic locus videtur mancus,* ταῦτ... ἄλησα *referri licet. Inde quæstione* 26.

501. 20. Circa Aethiciā.] εἰς Αἰθακίαν. *legebatur* Ἀθακ... *at supra quæst.* 13. *eadem de re legitur* εἰς Αἴθικας. *Sed &* ... *phanus de Vrbibus* Ἀθικία *scribit: ne alios citem. Rex AEni*... *supra Oenoclus legitur.* Οἴνοκλος. *Fabula Tenæ satis est n*... *etiam ex Prouerbijs.*

505. 3. Filium Hippasum traderet.] ἵππασον τὸν ... *Locus hic corruptus est, mea coniectura sic legeretur comm*... τὸν ὑὸν διασπάσασθαι. Κληθῆναι δὴ τοὺς μ. α. αὐτῶν δυση... τοὺς τὰς ὑπὸ λ. καὶ πένθους, ψολοεῖς. αὐτὰς δὲ αἰολείας οἷον ὀλο... χαὶ, *&c. Melius proferret, qui melius reperiet. interim inte*... *omnia sumpto pro* Ἀρσιόνην *lego* Ἀρσινόην. *pro* ἐλκυδίου ἐλ... δίου. *Agrionia esse Bacchi sacrificium apparet, qui Agrioniu*... *vita Antonij dicitur. Vide caput primum libri octaui Sympo*... *corum. Quæstione* 40. ἐτήρει *sensus vult* ἐτηρεῖτο *ante qu*... 39. κομιζομένου περὶ τὰς ἐλευθέρας. & λέγεσθαι μὲν. *lege pro* & λέγεται. ἐσχηκεν *pro* ἐσχηκέναι.

509. 36. Ab equis eas conscendi.] τὰς ἐνόδας ἵππ... ἐνόδας *omisit interpres, & quid sit, sane non cerno.* 43. ... *est in*

ſt integrum. & quid eſt μεσόπολις. *In 45. pro* μυλέων *lege meo ericulo* μυλαωεῶν. *Sed profecto ſatis fœdata videtur 49. quæ- tio. Ego Zeipœtum iſtum Bythinorum accipio regem, & Thra- es puto Chalcedonijs auxilio fuiſſe. Res eſto expoſita omnium udicio.*

IN LIB. DE ORACVLO- rum defectu.

12. 24. Apud Deum.] ὀπὶ τοῦ θεοῦ. *Aldus* θυοῦ. *quod nihil eſt. Hic liber in manuſcripto non inerat. eiuſq; me quod facile ob- eruabit lector, mirifice torſit qualis qualis inter conuerten- ium etiam emendatio. neque diſſimulo me Turnebiana lucu- ratione qua confirmatum qua inſtructum. Certe tamen non omnia ei debentur, quæ nos procudimus. quod eruditus lector acile ſentiet. Oraculi primus verſus ſtabit, ſi pro* τῆς γῆς, *legas:* θὴν γῆς. *aut* τῆς γαίης.

13. 8. Quod probabile ſit.] ἔτερον τοῦ πέρατ. Turnebus *pro* ἔτερον *legendum putabat* ὕστερον. *& ſupra quinq; verſibus,* καὶ τῷ πλείονα, *non* τὸ. *ego nihil conuellere auſim. &* τὸ *vide- ur melius, quam alterum, cohærere. Sed certe quod ſequeba- ur* γελοῖον ἀφένλος, *ridiculo errori librarij debebatur. itaque* ἀφάνλος *aut* φήσαντος *repoſitu eſt opus.*

13. 23. Sane vos quoq;.] *Scribendum.* Καίτοι, καὶ ὑμῖν, *le- gebatur* ἡμῖν. *Sed dubium non eſt, quin Grammaticos compel- et Cleombrotus, quorum ars nulla erit. Si non ex minimis ſæpe de maximis iudicium & coniectura fiant. Mox* ὀφέλλεσθαι *lege pro* συμβάλλεσθαι. *ac rurſum pro* ὠφελλεῖσθαι. *& non* τοῦτο, *verum* τὸ. *Emendationis noſtræ ratio (quod ante nos publicauit Tur- nebus) conſtat ex verbis Homeri Odyſſ.* γ. *367. quæ adſcripſi, & ab Euſtathio ita, vt hic, exponuntur.*

Εἶμ' ἔνθα χρεῖός μοι ὀφέλλεται. οὔτι νέον γε
Οὐδ' ὀλίγον. ——

Mentio ξυροῦ *eſt Iliad.* κ. *173. Noctem* θολὼ *inuenies, cum alibi*

tum ibidem. 394. Sed & ἐμφύεσθαι *scriptum est perperam p* ἐμφύεσθε. *quod & Turnebus monuit. Sequentia ita sunt d puncta in Græco, vt non quiuis fuerit se extricaturus. facile a tem castigabuntur è versionibus.*

514. 1. Aliud ergo quærendum est.] ὥστε ἄλλο τι λεγόντων. *non nescio hoc Attice dici, pro* λεγέτωσαν, *vt* μισούντων *a pud Platonem,* πινόντων *apud Poëtam, & alia sexcenta. S non cohæret cum* βουλόμεθα, *& ab vtroq; discrepat* ποιοῦσι. *fo tasse legendum* βούλονται *&* ποιεῖν. *Sensus est hoc argument paruis indicijs non debere statui de rebus magnis, nihil vale alijs rationibus refellendos Ammonis sacerdotes, qui annos su inde decrescere dicant. Post* τὴν μόνην τοῦτον.] *lege* μόνον. *qu ritur enim iam cur omnibus sideribus suos motus seruantibu solus sol cursum non teneat: sed celerius iam quam ante suu spacium conficiat. Mox* μέτρῳ ἐλαίου τὴν *scribendum, pro* μέ τρον ἐλαίου τὴν. *audacter fortassis pronuncio, quando ne Tu nebus quidem videtur à priore scriptura discessisse. Ego aute nullum sensum in ea video, &* δεῖσθαι *cum* μέτρον *construi no potest: sed cum* ἐλεγχόντων *congruit, quod verbum porro d tiuum instrumenti requirit. Hoc dicit: Non opus esse vt Am monis sacerdotes olei sui mensura obseruent quæ fiant in cœl esse ea euidentiora multo, quam ista vt obseruandi ratione in digeant.* τὰ δ' ἄλληλα.] *hæc verba si non sint (esse autem con tenderim) mutila, hoc volunt, mutuo & vicissim Solem à Lu na, Lunam à Sole obscurari, suntq; accipienda vt concise c quasi* κατ' ἀποσιώπησιν *ob indignationem propter absurditate opinionis prolata.*

515. 8. *Oportebat Ammonis.] ἔδει τοῖς Ἄμμ. *Hoc mo do, inquit, Ammonij, non annorum ficticio decremento, debue rant rationem reddere, cur hodie minus olei conflagraret, at flamma absumpsit olim. Asteriscum curaui signandum, quia a liquot verba excidisse apparet. aut fortassis tantum* οὕτως ἦν, *v post* ἐν *ante* λεβαδίᾳ.

515.28. Vtrunq; tunc consuluit.] Ἀμφιάρεω, ἀπεπειράθη.] *Fœdum est hîc mendum, sensu, quod & Turnebo placuit, non ita obscuro. Nomen eius, qui consuluerit vtrunq; oraculum, excidit. eum fuisse à Mardonio aut Xerxe aliquem missum, non videtur esse in operto. vt fortassis sic sit legendum* Ἀμφιάρεω. Ἀπεπειράθη *(forma passiua verbum significare actiue, vsitatissimum esse politis scriptoribus eruditi norunt)* μὲν ὡς ἔοικεν ἀμφοτέρων ὁ Μαρδόνιος. ὁ μὲν οὖν τοῦ ἐν λεβαδίᾳ μαντείου προφ. Αἰ. χρ. τὸν πρὸς τοὺς βαρβάρους χρησμὸν ἐξ ὥστε μηδ. ξ. ὁσίων. *(Sic enim pro* ἁγίων *docte restituit ex fine libri & nona quæstione Græca autoris Turnebus. atq; addere libuit eorundem* ὁσίων *valde esse euidentem mentionem in lib. de Iside & Osiride pagina Basiliensi* 340.) τῶν παρόντων ἐκεῖνον. ὡς τοῦ ἐν θ. λέγοντος *(aut* σημαίνοντος*)* ὅτι τοῖς βαρβάροις, &c. *Ita vtcunq; cohærerent. Ego in medio relinquo. Nibil annotaui de ijs, quæ in sequentibus palam falsa, & erant non pauca, emendate scribi possunt, si quis nostram sequatur versionem.*

518. 27. Sola Megarens.] ὅσους ἡ μεγαρέων. *Sic & Aldus impresserat* ὅσον. *Sed librarius calligraphiæ aut tachygraphiæ compendio non satis attendens* ὅσην *expresserat,* ὅσην. *erat vtrobiq;* Πλαταιέας, *quod ferri vtcunq; potest, scribendum potius* Πλαταιᾶς. *Mox* ἀκριβῶς παρέχοιμι τῆς ἀρεσιλογίας. *suspecta mibi est vox* παρέχοιμι. equidem ei plus satis orationis suppeditare possim, *Turnebus: nescio quid secutus.* Ἀρεσιλογία *quid sit, docui in Plutarchi de poëtis audiendis libellum quædam annotans. Mibi videtur hoc dixisse Ammonius, hoc sibi commentum admodum probari. Sed & sequentia* ἐντυχεῖν τε, *menda non carent. Infra vbi asteriscum alleui* 519.32. *ante* καταμιγνὺς *decessisse vnum atq; alterum vocabula, vel structuræ immutatio argumento est. Hoc quoq; annotandum duxi, vbi legitur mox* ὃ νοῦν ὕλην καὶ φύσιν καλοῦσιν, *apud Eusebium, qui hunc locum nominatim hoc ex libro adducit libro* εὐαγγ. προπαρασκ. ε. *pag.* 109. *legi* οὗ ὕλην καλοῦσιν. *quod malo.*

vt &

vt & μάγων τῶν περὶ. Cætera lector diligens conferat, adhib toq; iudicio, & nostræ versionis filo hunc locum corrigat.

520. 16. Genios multos ac bonos.] δαίμονας πολλοὺς κἀγαθούς. *Ex Eusebio didici hic lacunam esse, quæ complana posit. Eius igitur appono lectionem, haud dubie genuinam.* εἶτα δαίμονας, εἶτα ἥρωας, τὸ δ' ἐπὶ πᾶσιν, ἀνθρώπους. ἐξ ὧν ἔοικ ποιεῖν τὴν μεταβολήν, τοῦ μὲν χρυσοῦ γένους εἰς δαίμονας πολλοὺς κἀγαθούς, τῶν δ' ἡμιθέων εἰς ἥρωας ἀποκριθέντων. *quod aliquan to post legitur* ἀναλυομέναις, *non fero. malim* ἀναδυομέναις *nihilo insolentiore structura.*

520. 40. Longius ne Pindarus quidem.] πλέον δ' οὐδ πίνδ. *hæc in impressis sunt, diuulsa voce* οὐδὲ. πλέον δ' οὔ, πίνδαρος δέ. *neq; acquieui hic vel coniecturæ illustri, vel Turnebi etiā quanquam summæ apud me autoritatis versioni: sed ijs etiam quæ habet scholiastes in Apollonij Alexandrini* ἀργοναυτικῶν β *annot. 23. quæ huc pertinent. Cui loco asteriscum deinde appin xi, is corruptior est, quam ex coniectura restitui vt posse videa tur. idem Turnebus homo multo quam ego vnquam sperem m fieri posse doctior sensit. Cuius probo* στοχασμόν, *vt pro* ἐπὶ τοὺς ὑ πέρ. *legatur* ἐπ' ἐνιαυτοὺς ὑπερβάλλοντας. ὁ δ' ἐνιαυτός, & *nam* περιέχων *pro Aldino* περιεχῶς *iam tum noster codex ha bebat. Reliqua ex Eusebio rursum corrige.*

521. 39. Quinquies trianguli in morem adsumptus.] τοῦτα δ' πεντάκις τριγωνισθέντα. *Heic locus deprauatus est. Nan* τριγωνίζειν *quidem in hoc argumento est progressione (vt vocāt arithmetica instituta, cuius initium sit vnitas, cæteri deincep ea proximū quusq; excedentes, vltimus ille de quo agitur nume rus (vt heic 40.) omnium summam indagare. At summa huiu trigoni est 820. cuius quincuplū 4100. nō 9720. Iam neq; pro portione aliqua nobili ad fines hi nnmeri sunt: neq; quinta par è 9720. vtpote 1944. vel trigonus est, vel quadratus etiam. se sextans eius aut sescuplum, quadrata sunt. Itaq; hæc ratio non constat: incuria haud dubie librariorum. Ego hunc locum, &*

alia

alia quædam etiam aliorum annotaui, per otium & numeros è professo tractans accuratius consideraturus: neq; despero de restitutione interim amplius.

522. 24. Corpus mixtum.] μικρὸν δὲ σῶμα. *Turnebus legit* μικτὸν δὲ σῶμα, καὶ μίμημα δαιμόνων: *siue* μικρὸν *legas, siue* μικτὸν, *mihi senarius iambicus videtur adduci à Plutarcho. &* δαιμόνων *lego. locus est lacer.*

523. 11. Vt enim inter homines.] εἰσὶ γὰρ ὡς ἐν ἀνθρώποις. *Citantur hæc verba ab Eusebio. Sed ante ea citatur alia periodus, quasi in ijs quæ inter hunc locum; & paginæ huius versum quartum post* σέβεσθαι *comprehensa. quæ tamen altera demum pagina sequitur. Hoc obiter addo,* ἁγνοὺς ἥρωας *apud Hesiodum* ἀ ἔργ. 125. *hodie non legi; sed* ἐσθλοὺς. *Mox,* διεσπαρμένα.] *hanc lectionem Eusebianæ* διεσπαρμέναι *præfero.*

523. 23. Et conclamationes bellicæ.] μανίαι τ' ἀλαλαί τ' ὀθειν. *legebatur* ἄλλαι, *& sic etiam apud Eusebium. Sed ante nos Turnebus ex 7.* συμποσιακῶν *autoris emendationem hanc attulit. Verba sunt Pindari. idq; liquet etiam ex Plutarcho 1. Sympos. 5. vbi idem error hæserat.* ἀλαλὴ *confusum significat clamorem, qualis in prœlio. Eustathius vocem* ἀλαλητὸς *exponens, ad versum 393. Iliad. ξ.* ἀλαλὴ, *inquit,* παρηχεῖσθαι δοκεῖ, ὥσπερ ἐστὶ στρατιωτικῶς ἀλαλαγμὸς, ὃν ἀλαλὰν λέγουσιν οἱ Δωριεῖς, βολὼ οὖσαν περὶ μάχης. Χρῆσις δὲ αὐτῆς ἐν τῷ, κλῦθ' ἀλαλὰ πολέμου θύγατερ, ἐγχέων προοίμιον.

Post. Τελεῖν.] *Eusebius* τελεῖσθαι. *Sed cætera nos melius,* μάτην *pro* μάχην *restitue, sensum secutus. probatum idem Turnebo. pro* ἀρχόμενοι *&* φυλάττοντες *repone ex Eusebio* ἀπαρχόμενοι *&* σφάττοντες. *& pro* ἀποσειόμενοι *ex eodem* ἀφοσιούμενοι, *quæ vox est huius rei vernacula.* Ἐνίων δὲ *rectius est quam Eusebij lectio* ἐν τοῖς δέ. *Paulo post* καὶ οὔτε Αἴσχυλος *legit Turnebus* οὕτως. *Ego* καλῶς *aut* ὀρθῶς *vel aliquid tale puto excidisse:*

524.28. Tum patrimus.] μὴ αἰόλα δὲ. *nescio quid hoc sit*
est integrum. nisi forte significat, Nonne autem hoc varium
mirum est. vt post θυρῶν τοῦ ἱεροῦ *ponatur nota interrogation*
Huc pertinet Septerij descriptio in Hellenicis, probl.12. de alasi-
re, quæst.25. Paulo ante παρῆν ὁ συγγραφεὺς *per parenthesin*
go, post παρῆν *inserto* γάρ.
524. 40. Scelerum vltores.] ἐπεξιόντας, *non* τὰς. *qu*
sensus facile docet, & hoc modo sæpissime erratum est. Po
ἵνα μὴ τὸ ἐμπ. *legebatur* μοι *perperam. versus ita videntur h*
buisse:

—— κορυφὰς ἑτέρας ἑτέραισι προσάπτων.
(malim προσάπτειν.*)*
Μύθων, μήτε λέγειν ἀτραπὸν μίαν ——

525. 24. Ex versibus Empedoclis.] ἐπῶν τῶν ἐμπεδοκ
Extant ij versus in lib. Plutarchi de Iside & Osiride.
525. 39. Secum commentaretur.] διανοουμένου τι πρὸ
αὐτόν. *Aldus legit* αὐτόν. *quam scripturam nondum inspec*
codice ego tenueram. Sed Eusebius me sententiam mutare con
pulit, qui ita legit, διανοουμένου, πρὸς αὐτὸν ὁ φίλιππος, *omi*
so τι. *ex quo apparet, narrationem de morte genij esse Philipp*
quod & sub finem exprimitur. apud eundem male legitur δολ
γων *pro* εὐλόγχων. *de qua voce memini aliquid annotare*
Paulum Plutarchi. ἢ δῆλος.] ἢ *Eusebius non habet. Si retin*
mus, interrogatiua est oratio, sed μὴ *mallem quam* οὐ *legere. v*
riant & alia quædam. ego præter mendosa nihil muto.
527.20. Neq; impedire.] μηδὲ κωλύειν. *legitur vnius lite*
mendo κώλυσιν. *ante pro* ἀναλήψεις *ipsa oppositio vocum m*
net ἀναλάμψεις *legendum.*
528. 4. Nihil secum trahit.] οὐδὲν συνεφέλκεται *lego, no*
πολλά. *Sed ipse etiam Turnebus legit non* πολλά, *quod ipse*
inciso priori huc perperam insertum puto, sed οὐδέν, *quod pr*
be. insero etiam copulam inter duo vocabula, quæ se non h
bent vt adiectiuum ad substantiuum, sed diuersa sunt. nō enin
omn

omne ἀνύπαρκτον, statim est ἀδύνατον, & ex philosophia notum est, non idem esse falsum & impossibile: & alterum εἶναι vt abundans expungo. Obscura sunt hæc, τὸ περιτλωτικὸν τοῖς ἀναιρετικοῖς, si tamen recta. puto autem locum esse mutilum. quid sint ἀναιρετικὰ, paucis post lineis licet plane intelligere. deinde 37. ἀσθενὲς λέγομεν οὐ legimus pro ἀσθενοῦς λεγομένου. quod vitium ab oscitante ortum librario sententiam disputationis secutus sustulit Turnebus. Cui in eo quoque subscribo, quod pro θείων reposuit ζώων.

28.34. In æquiores auditores.] ἐν εὐμενεστέροις ἀκροαταῖν. forte ἀκροαταῖς. aut (absque ἐν) εὐμενεστέρων ἀκροατῶν. οὐχ ἑρῶ.] videtur deesse aliquid, vt πῶς οὐ καλὸν ὑμῖν. quid si scriptum κὀκνῶ? μηνύεται autem etymologia non fert, sed μηνύεται. infra ἥδιστον ἢ Δελφῶν.] Eusebius habet πλεῖστον, quod magis probo. Citans hæc lib. προπαρασκευῆς quinto, fol. 112. Πύθωνα.] rectius hoc quam Πυθίας, quod est apud Eusebium. Ex quo & alia corrigere licet.

29.33. Arsalo.] Ἄρσαλον. hos Eusebius legit Ἄρταλον, Ἄρυτον, & Τόσιβιν. Mox Ἄρσαλον.

29. 33. Scirorum deorum.] σκληροὺς θεοὺς. Turnebus sæuos deos reddidit, perhibuitque in eorum nomen exsecrationes fuisse conceptas. Apud Eusebium non legitur σκληροὺς, sed σκιροὺς, quam lectionem non puto parui pendendam. Cur eos sæuos vocarent Lycij Deos, quos neglecto Saturno posthabitoque colere cœpissent? & quos vt suarum quibus alios vrgerent dirarum quasi exsecutores esse vellent? sic enim accipio καταρᾶσθαι ἐπὶ τούτων (τούτῳ legebatur, sed Eusebiana lectio melior est, cum de omnibus agatur τοῖς περὶ τὸν Ἄρσαλον) ποιεῖσθαι. Cur popularibus suis & ducibus ab alienigena interfectis hoc tituli ponerent? Et ἀπὸ τοῦ σκιροῦ cum etiam inuenerit Mineruæ cognomentum, mensisque apud Atticos σκιροφορίων, non puto temere hoc vocabuli hinc amouendum. Non fortasse de nihilo sit, putare eos fuisse

gypseos

gypseos positos, id est, vt rudius loquar, statuas eis vel imag
è sciro (siue gypsum est, siue marmor, nihil hîc ad rem) posi
& diuinos honores decretos. Sed hoc alibi, vti spero. Mox
θεολογουμένων *legitur apud Eusebium* μυθολογουμένων, *q*
probari potest: nam agitur de dæmonibus, quorum res fabu
videbantur intextæ narrationibus. Ego tamen nostram lec
nem melius ad ea quæ sequuntur, quadrare iudico. itaq; re
quo monuisse contentus. δῖϊος] δῖος *Eusebius.* καὶ ὀρθῶς]
multo est, quam οὐκ ὀρθῶς *concinnius.*

530.7. Ad Platonem pertinerent.] μὴ ταῦτα προσή
lege non προσήκειν. *sed ex superioribus constat huius emen*
tionis ratio. proxima enim pagina dixerat Cleombrotus,
Πλάτων παρέσχε αὐτῷ τὸ ἐνδόσιμον. *Sed profecto legendum*
μὴ ταῦτα *puto* πῆ ταῦτα. *Et vereor, ne Cleombroti oratio de*
minibus deorum & geniorum sit mutilata. Versu ab hinc se
locus est mutilus, quem restitui sic posse existimo, ὥριζεν ἢ Π
των ἢ ὅθεν (*pro* ἐξ οὗ *accipiendum*) *malim quidem* ὅτε. Συνε
(συν *facile in* ἐν *abijt.*) *&c. cur pro* ταῦτ᾽ ἔφην περὶ τ μ.
ἔφη *legerim, quis non videat? Quinto post versu.* 531.δ.
contemplator.] εἴ τις θηητὴρ καὶ ἐπικλ. *lege. etiam in A*
no est θηρητὴρ, *adeoq; Turnebus venatorem verterat. Ego H*
meri codicem nullum vidi, qui non haberet, quod reposui, θ
τὴρ, *ne afferam rationem cur* θηρητὴρ *sit alienius. Eustat*
θαυμαστικὸν τῶν τόξων *interpretatur. & verbum* θηεῖσθαι *a*
est apud Homerum,

τὸν δ᾽ ἄρα πάντες λαοὶ ἐπερχόμενον θηεῦντο.

Odyss. β.13 *atq; alias. versus de quo agimus est non procul à f*
libri 21. eiusdem operis. Paulo post Ἵππυς ὁ Ῥηγῖνος. *Sic*
Aldus, & Turnebus noster ἵππης *male. sane ita diserte per yp*
lon à Suida scribitur, vt series literarum η *in scripturam n*
modo recipiat. & Hippys apud Plutarchum nostrum aliosq; f
quenter nominatur. Inde οὕτως κατέλαβε τὸν λόγον. *reponi*
κατέβαλε *quod hic quidem nihil puto posse. Verum sensum e*

rbitror, Platonem nulla probabili confirmatione munitam iam sententiam proposuisse. idem legisse videtur Turnebus, uanquam diuerse sensu, qui euertere vsurpauit.

31. 38. Sibi inquit videri.] in Græco αὐτῃ est vitiosum: lei αὐτῷ, quinto post versu, sententiæ. ibidem ridiculum est δὲ αὐτῆς: quod non ita procul abest à scriptura διανοίας, quam creo esse posse veram. certe sententiam vocabulum significare debet, quodcunque tandem sit.

32.18. Fieri enim sic quoq; potest.] καὶ γὰρ ὅσον ἐστὶν. nullum æc verba sensum gignunt. legerem libenter οἷόν τ' ἐστὶν. ita vnia literula subleuaret loci incommodum. Mox ἕπεται τῷ θεῷ.] ldus τὸ τῷ θεῷ habet. Turnebus omisit. Videtur mihi à multiudine Deorum ad affirmandam mundorum multitudinem atio duci. aliquot post versibus, lego ὃ μὴ κοινῶς ποῖον, ἰδίως ἐστὶν. ὁ δὲ κόσμος οὐ λέγεται κοινὸς εἶναι, ποιὸς δέ. Ὡς τοίνυν, &c. r præcedente versu pro οὐδὲ μὴν λόγος, lego οὐ μὴ λόγος, &c. on satis intelligo, Turnebus quo respexerit. Meam sententiam xponam, qui melius aliquid habebit, proferat: cedam cum boa gratia. Omnia eiusdem speciei indiuidua (vt logice loquar) abent quippiam inter se ratione formæ commune, & tamen as ποιότητας quasdam, sua accidētia, quæ simul omnia in alio on insint, atque hac ratione ipsa inter se differunt: verbi gratia, nnes homines habent communem naturam, neque tamen vllus omo prorsus cum altero idem est: vt plurima cōmunia habeat, abet tamen peculiare aliquid, quod eum ab aliis distinguat omnibus. Mundus ergo, cum ipse etiam sit qualis, etiam habere icatur certa sua quædam accidentia, videtur iis distingui ab ais mundis. Logicum est hoc argumentum, quam firmum, non isputo. esse quidem hanc loci huius sententiā, emendationemque eram opinor. Paulo post pro ὑπολειπομένην restituo ὑπολειπόμενον. perspicuum. ἕκαστον λόγος] legebatur λόγον. Sed haud ubie de forma materiam determinante loquitur. ἔνφορον autem Græca vox vt sit, non video. forte προσφορον: aut, qua voce

infra vtitur φορητὸν. pro ἂν φορᾷ potuit esse scriptum. φυσικὰς ἔχοντα] lege, non φυσικὰς. Χώραις ὑπάρχειν] videtur addendum, ποῖ δ' οὐχὶ, aut aliquid tale. nam & Turnebus suppleuit. pro ἐν tertio post versu ἔφη ipsa sententia reponere iubet.

534. 10. Atq; vt extorqueat.] Εἰ ὃ καὶ βιάσαιτο. Locus valde corruptus. Βίᾳ κινούμενον, Aristotelem vi eo adactum, vt fateatur inane esse. Sic interpretere oportet, si, quod vix credo, recte verba habent. Sed pro ἄπειρον τολμῆσαι, quod nihil est, suspicor scriptum ab autore ἄποερν τὸ νοῆσαι: hæc verba prope omnino absunt à recepta scriptura, & sensum hunc exhibent. Si etiam extorqueatur Aristoteli esse inane: tamen adhuc intelligi non poterit, quæ causa sit, cur corpora naturalia suum quodq; locum petat. Iudicent docti, qualis hæc sit mea coniectura, aut potius rectius aliquid depromant.

535. 23. Loco cohibere.] καὶ τὸν τόνον. firmitatem Turnebus. ego quid hîc τόνος faciat, non assequor, & subtilius video posse, quam verius defendi. τόπου si legas, consentanea disputationi institutæ erit lectio. Paulo ante pro ὄνησιν vide an legi νόησιν, quod cur opinionem vertam, ipsa disputatio monere potest.

536. 24. Quomodo simulacra.] ὥσπερ ἀγαλμάτων. forte ὥσπερ τὰ ἀγάλματα τοῖς ἑαυτῶν θεοῖς. infra ἐκείνων ἐπεσπασμένης, lego ἐκεῖνον.

538. 36. A tenuissimo & simplicissimo.] τὸ ἁπλότατον ἁπλέστατον. inepta mehercle lectio. forte τὸ λεπτότατον, vt paulo ante.

539. 40. Signum est.] ὅτι σῶμα, malim σῆμα, sicut deinde vocem εἰκὼν vsurpauit. Nam cubo ᾗ σῶμα seu στερεὸν, per accidens, & non οἰκείως tribui istam comparationem stabilitatis è doctrina Analytica est notum. Paulo post ὀκτάεδρον τῆς αὐτῆς lege τῆς ταυτοῦ. alioquin nullam elicies sententiam.

540. 17. Infinitas.] ἀπειρία κέκληται, legebatur ἀπειρίας. Notum est vel ex Pythagoricis systœchiis meam lectionem esse

verio-

riorem. & pro στερεὸν reponatur κενὸν. nihil enim tam discre-
ens ab infinito videtur esse atq; est τὸ στερεὸν. inane autem &
finitum cognata essent, si essent.

41. 34. Multæ autem quinque.] πέντε συχνά. deest
iquid. Cæterum mulierem quinque fœtus edere vno par-
frequenter, est etiam in problematis Romanis capite se-
ndo.

.2. 26. Plenius similitudine.] εἰκόνι τὸ συμβαῖνον. Locum
nc misere fœdatum Turnebus ex eo autore vnde erat desum-
us, affabre restituit. sunt enim hæc è Timæo Platonis deprom-
a fol. Basil. 486. πλοχάνων autem, non vt habetur apud Pla-
nem πλοκάνων, Suidæ secutus lexicon, qui, scripturam serie
erarum comprobante, ait πλόχανον esse πλέγμα ᾧ ὁ σῖτος
διαίρεται. Pollux lib. 5. c. 4. τὸ πλόκαμον cratem ad venatio-
m adhibitum vocat, si tamen recte legitur. pro ἀλλὰ ἴσχειν
ὑν ὑπ', est vitiose ἄλλαις οἱ περὶν ἐπ'. Pro ὡς ἔχειν τὸ πᾶν εἰκὸς,
ud Platonem est ὥσπερ εἰκὸς ἔχειν ἅπαν, ὅταν ἀπῇ τινὸς θεός.
Aldino post εἰκὸς erat εὐθέως ἄπεστιν, quod omisit nostra
tio, cum appareat scripsisse Plutarchum ἂν θεὸς ἄπεστιν πα-
ρῶσιν.] Calligraphia (puto) hoc περὶ suggessit, lego κατὰ.
ulo infra ἄλλων φύλλων.] hoc nihil est. forte φυλῶν, vt legisse
letur Turnebus. infra ἀλογωτέραν legi. nam legebatur perin-
e ἀνολογωτέραν. forte particula ἂν etiam præmissa verbo
ογωτέραν id mendum peperit.

3. 17. Hæc quoque Academiæ.] κἂν τῆς Ἀκαδημίας
uid sim secutus, liquet. certe locus mutilatus restituetur suæ
egritati, si legas κἂν ταῦτα τῆς, &c. & hanc sententiam ver-
Turnebi probat.

3. 37. Differre videtur animus.] δοκεῖ ψυχὴν. locus man-
. forte δοκεῖ ψυχὴ πρὸς ψυχὴν. Sed verba παρόντι βίῳ προσ-
ειν aliquid desiderant. Versu autem altero ἐμποιοῦσι omnino
endum erit, non ἐκποιοῦσιν.

4. 30. Sicut enim Sol.] καλέπτοντος. ὥσπερ. Quæ in medio

interiecta sunt horum verba, non sunt Plutarchi, sed lectoris: qui cum sibi summam eorum, quæ hic disputantur, annotasset, ῥ-μέωσις illa librariorum incuria, quod non est infrequens, in textum irrepsit. itaq; ergo totum isthuc expungito.

545.5. De Arna datum.] περὶ Ἄρνης. *Sic legendum, non Ἄ-ρνης. Est autem Arna Thessaliæ vrbs, colonia Bœotorum, de qua oraculum:*

Ἄρνη χηρεύουσα μένει Βοιώτιον ἄνδρα.

Eustathius in principium Bœotiæ Homeri, & Stephanus in Ἄρνη, ibiq; nos plura. forte ex eo oraculo est, id quod hic Plutarchus citat. Simile est in oraculo Delphico Lydis dato apud Herodotum καὶ κωφοῦ ξυνίημι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω. *Meminit B. Tertullianus de Oratione.*

545.21. Optimus is est.] Μάντις ἄριστος. *Tullius aliter reddit, si quis eum malit audire: Bene qui conijciet, vatem hunc perhibebo optimum. Noster cum sequentibus melius cohærere videbatur.*

546. 11. Hæc est enim illa Heracleti.] αὕτη γὰρ ξηρὴ ψυχή. *Talis, inquit, est ea anima, quam siccam Heraclitus vocat, & præstantissimam dicit. Plane ita locutus est in Romuli* ἀποθέωσιν *tractans.* αὕτη ψυχὴ ξηρὴ ἀρίστη καθ' ἡράκλειτον. *Heracliti nempe fuit sententia, animam siccam esse optimam. Ita hic quidem Turnebo minime assentior, qui Galeni locum citat, in quo deprauate* αὐγὴ *pro* αὕτη *scriptum est, in dubium vocat nostram lectionem, & è Galeno putat castigandam. idemq; etiam mendum insedit libri octaui de præpar. Euang. Eusebij fine. Cæterum non multo ante vox* ἀφαιρῆται *est suspecta. Et mox* τὰς ἀνοίγει. *Si legas* ἀνοίγειν, *& distinctionem quæ est ante* ἐ-κός ἐστιν *in coli notam mutatam his ipsis verbis postponas, locum (puto) correxeris. Illa autem* καὶ μίχος καὶ πρὸς ἀέρας *omnino sunt vitiosa, & quomodo Turnebus legerit, diuinare non valeo. pro* πολύπυρον *quidem non dubito quin legendum sit* πολύ-πορον. ἔσφιγξε *autem pro* ἔσφυζε, *quod prope abest, neque hi*

qua

uadrat, reponerem: & mox ἐπέχει, vbi legebatur sensus detrimento ἀπέχει. Quod ad versum Empedoclis attinet, κρόκον vix uto genere feminino vsurpari. Quid si sic?

Βύσσῳ δ᾽ γλαύκοιο κρόκου καταμίσγεται ἄνθος.

47.15. Exhalent.] Sensu ducti ἐκφέρεσθαι, & προσεῖπεν legimus, pro ἐκφέρεται, & προσειπεῖν.

47. 26. Aliquanto post tempore.] διὰ χρόνον ἐπιφαινομένη, mendose. διὰ χρόνου legendum, quod Attice significat, lon- post temporis interuallo. & ἐπιφαίνεται aut aliquid tale ructura requirit. in AEschyli versu αὐτόδηλον lego. non enim pro ἡ heic agnosco. ἐν Καφύσῳ πείρας, Venæ. Turnebus nescio recte, & cur. Ipse lego πέτρας. Vide ad hunc locum historiam XXVI. mirabilium Apollonij nostri, καὶ οἱ πάντων. οἱ abundat, ut τοι fuit.

48. 23. Pulcra si diis placet.] τὼ καλὼ δὴ καὶ. Videtur lesse Turnebus, διὰ τὼ καλὼ, &c. & pro καὶ φυσιολόγον, φυσιολογίαν, nisi subaudias φιλοσοφίαν: nam, quod ex Lucretio, Cicene, Plutarcho, aliisq; notum est, Epicurei freti sua philosophia nimos hominum religionis iugo liberabant. Locus est vitiosus. fra τί μαθόντες. malim παθόντες.

49.32. Siue tremat victima.] ἄντε ποιῆται τὸ ἱερεῖον. treat, concutiatur: mendum. fieri potest, vt sit πάλλῃται. Paulo ste ἰτεῖδων καταστάσεις, constitutiones significat, id est, vacuitem variarum & turbulentarum affectionum, quas ei Enusiasmus iniecit. vide infra. εἰ ἐν τοσούτοις. εἰ deest, & pro ἡμῖν, stitue ὑμῖν. infra, ὑποκρατηρίδιον, non ἐπικρατηρίδιον: Turnes ex notissimo Herodoti loco, qui est libro primo. Ex quo, & ipsa apparet pro φύσις legendum βάσις.

1.3. Sinopidi rubricæ.] Σινωπὶς. Rubrica sinopica, de qua inius & alij, non Σύνωπις. Illud autem σιδήρου δόξαν palam falsum, malimq; cum Turnebo τεχνίτου aut γραφέως. nam δήρου plane inculcatum est ab eo quod sequitur. Feci autem s orationes interrogatiuas, sicut sunt. Homeri de stomosi lo-

cus est Odyss.1.393. Sunt sequenti pagina multa mendosa. [...] *onerare coniecturis lectorem nolo. In mea versione liquet,* [...] *legendum suspicatus sim. Secutus est suos vel codices, vel se* [...] *Turnebus. cui me non oppono, sed libertate mihi concessa* [...] *& iudicium eruditorum facio.*

553.26. Intempestiuus & turbulentus.] ϗ ἄκαιρον ϗ τα-ραχικὸν. *Hæc substitue, vt affinißima mendosis, & à senten*[...] *alienißimis istis* ἀκέραιον ϗ περαχικὸν. *atq; ita legisse Tur*-*bum apparet. & pro* ἔνδον ἰῶ, *quod nihil significat,* ἐνδοῦναι.

554.1. Mente captam.] ἔμφρονα. *Turnebus* ἔκφρονα *se in ma*-*nuscripto libro ait legisse, quod est mente abalienatam. non* [...] *beo quenquam nostram mutare lectionem, quam tantus vir* [...] *tinendam iudicasset, sed tamen mihi* ἔκφρονα *huic narrati*[...] *videtur magis congruere. sequatur quisq; quod volet.*

554. 12. Omnia debilitantur.] ὑφ' οὗ, *legitur* ἰῶ. *Sed ha*[...] *dubie rectum est, quod expreßi.*

IN LIBRVM DE EI apud Delphos.

554.30. Nolo tibi dare.] οὐ βούλομαι. *non scribo commẽtari*[...] *Sed quando hodie docti in eo sunt, vt quæ ex Græcis poëtis La*-*ni transtulerunt, aut saltem similia eorum ipsi luserunt, exh*-*beant: horum versiculorum paraphras*[...] *e quinto epigramm*[...] *tum Martialis libro quasi condiendarum annotationum cau*[...] *& fastidij superiore libro concepti amoliendi gratia, adscripsi.*

Odi dolosas munerum, & malas artes.
Imitantur hamos dona: namq; quis nescit
Auidum vorata decipi scarum musca?
Quoties amico diuiti nihil donat,
O Quintiane, liberalis est pauper.

Illud hic propter rudiores annotare libuit, literam ε *à Græcis* [...] *modo* ἐψιλὸν *fuisse appellatam: sed etiam* εἰ. *quod non tantu*[...] *hec in libro occurret, vt* εἰ *aliquoties dicatur litera, sed etiam*

apud

pud Eustathium ad initium Iliad. ε. inuenies causam explica-ım. quam Nigidio Gelliano poßis opponere. 19.14.

55. 22. Eorum memoriam.] καὶ τῶν λόγων αὐτῶν. *huic lo-ɔ deest verbum* ἀναμνησθεὶς *aut aliud simile. infra versu sexto,* ' φιλοσοφεῖν ἔφη. *potest hæc lectio tolerari, sed mallem* ἔφυ, *si li-ɾo autore id possem. nam scriptus codex noster hoc quoque libello ɪret.*

56. 24. Quæ non dici abs re.] ἀπὸ σκοποῦ. *hoc requirit ræcæ linguæ ratio, à Budæo & aliis copiose exposita. nos habe-ımus inepte* ἀποσκοποῦ. *Sed & Aldus veram lectionem expres-rat.*

57. 10. Si victoria sint potituri.] εἰ νικήσουσιν. *Sic etiam ldus. nos habebamus* κινήσουσιν, *male traiectis literis. Notum t, multis oracula data, quærentibus vtrum Olympico aut alio rtamine victoriam essent adepturi. Naogeorgus legit,* εἰ κυή-σουσιν, *an sint conceptura. quæ lectio vt nihil habeat absurdi, ita ıde sumpta sit, nescio. certe cur prior ob coniecturam loco mo-ɪretur, causa fuit nulla. pluresque adeo existimo viros de victo-a, quam de fœtu concipiendo fœminas consuluisse. Idem* ἐκ υλαίας *paulo ante inepte vertit, è consessu Amphyctionum, ım fuerit vertendum, è triuio petitum. quomodo* πυλαϊκὰ *ali-etiam vsurpat Plutarchus in Pyrrho. Et in libro de facie in ɔbo Lunæ,* θαυματοποιοῦ τινος ἀποσκευὴν καὶ πυλαίαν καταγω-νιζόμενοι. 781.

57. 21. Si mihi manum.] *Archilochi versus accepi, vt finem narij & integrum, de quo non pugno. Eorum quæ sequuntur ıtentia est, in* εἴθε *particula optandi,* θε *non significatio-m mutare, sed ita appositum esse, quomodo* δὴ *seorsim po-um, implet locum potius, quam significationi aliquid ad-t. Cuius exempla duo ponit ipse,* σώφρονος ἅμα τέκνων δὴ ὀλόμενα. Σώφρονος *nomen est proprium poëtæ Sophronis: cu-s extra Plutarchum mentio apud Suidam, Zezas, Stobæum, maxime apud Athenæum. Homerica sunt Menelai apud Eu-*

phorbum Iliad.ϛ΄.29.à librario vitiata. Interpres cum ſe [...] *expediret, vſus eſt hoc compendio, vt præteriret re diſſimula*[...] *Quinq; poſt verſibus* Ἀλλ᾽ ὅτι μὲν, ἔφη, *non* ἔφlω. *nam* [...] *Theonem loqui, non Plutarchum, conſtat ex ſequentibus.* [...] *ſum poſt aliquot verſus* μόνος ἔχων ἔννοιαν, *noſter* μόνον. *A*[...]*nus* μόνον, *ſed* μόνος *requiritur.*

558. 21. Quæ præterierunt.] παρέντ᾽ ἐόντα. *non* πρῶτ᾽ [...] *παρέντε. & quæ ante. Explicat Homeri de Calchante verſu*[...] *Iliad.α.70.*

Ὃς ᾔδη τά τ᾽ ἐόντα, τά τ᾽ ἐσσόμενα, πρό τ᾽ ἐόντα.

559. 9. Quippe qui ſtatuamus.] Ei.] ἡγουμένους δὲ. *A*[...] ἡγουμένους ὡς ἤ. *noſter* ἡγουμένους ἤ ὡς. *Sed noſtra lectio plana* [...] *& vnam emendauit ex Aldina literam. Sed & in ſequenti*[...] ποιεῖ, ἀρχῇ, ποιοῦνται *lego, pro* ποιεῖν, ἀρχὴν, ποιοῦντα. *quæ m*[u]*tatio eſt Grammatica. ſcribo &* ἐπωνόμασται *pro* ἀπωνόμα[...] *vocabulo inſolente. Talia ſunt etiam* ἔτι *pro* ὅτι, *&* ἄγονος [...] ἀπόγονος *reſtituenda. quæ quidem vox ipſi ſenſui repugn*[at]*. nam par* ἄγονος ἑτέρου *dicitur, quatenus cum pari compoſi*[tus] *imparem procreare nequit. imparium autem duorum* ἀπόγο[νος] *eſſe par omnino ſolet: naſcitur enim duobus compoſitis impa*[ri]*bus, in quibus* τὸ γόνιμον *eo nomine ineſt.*

562.3. Ego præteriens.] παρελθών. *Hoc requirit ſenſus,* [...] *ſpuit* προελθών. *quod fefellit interpretem. Cæterum Plato*[nis] *ſententia hic mutilata refertur de quinq; mundis. de qua ſ*[...] *prolixe diſputatum eſt in libro de defectu oraculorum, inde* [...] *petet lector. ſed & ſuperiora de Baccho & Apolline vitiata ſu*[nt]*. Mox* κόσμον κ)ι.] *Scribendum* κόσμων.

563. 4. Tactuiq; renitentem.] παρέχειν διττὸν ὄγκο[ν] ἀντίτυπον. *neſcio quid ſibi velit hic* διττὸς ὄγκος, *ac ſuperi*[ore] *verſu* ὅτι μὴ δεῦρο. *illud* μὴ *otioſum, aut vitioſum iudico. mox pro* τὸ ἄψυχον, *credo* τὸ ἔμψυχον *ſcribendum: & paucis p*[oſt] *verſibus,* ἐξικωμένη *Græcum non videtur, forte* ἐξικνουμένη. *n*[...] ἔχοντος τοῦ ἀριθμοῦ *pro* ἔχοντες *ſcribendum fuiſſe liquet.*

64.5. Cum comperisset.] Πυθόμενος φησὶ. *Locus hic mihi admodum est suspectus. Sententia quidem hæc est, Platonem cum in Sophista, tum in Philebo ita de quinque rerum principiis disputasse, vt à se eam rationem excogitatam vellet videri. Idem autem ei quod Anaxagoræ euenisse. Nam vt is deprehensus est vetustam de Lunæ illuminatione rationem sibi falso arrogasse: ita multo ante Platonem tempore quendam perspecta quinque principiorum ratione, E apud Delphos consecrasse. Is hîc vocatur (si recte tamen legitur, quod non credo)* Πυθόμενος *proprio nomine. pro* φησὶ, *aut* φασὶ, *aut* φημὶ *apparet legendum. Sed* δύο ε *falsum est. & vnicum fuit ligneum, de quo disputatur, vt ex hoc ipso libro patuit. forte* δ᾽ ἐξ τοῦτο τὸ ε. *Et pro* ἐπὶ τούτοις ἔφη, *legendum* ἔφλυ, *vel sequentia docebunt. quæ de sortitione dicuntur, confusa sunt, vtcunque sensu se prodente.*

565. 10. Perpessionibus & mutationibus obnoxiæ.] παθητῶν καὶ μεταβλητῶν. *sic omnino legendum est. Legebatur* παθημάτων μεταβάντων, *perperam. Itaque ex Eusebio corriges, atque omissa repones. is enim lib. II.* προπαρ. *totum hunc locum ex professo ad verbum refert. Paulo supra* τὴν τοῦ εἶ) προσαγόρευσιν. *Euseb.* τοῦ εἶ. Μηδέποτε λέγειν.] *& in Aldino, & apud Euseb.* λήγειν *recte est, non* λέγειν, *quod librarius submittens, vitium loco obtulit. Talia multa inuenias in libris recentibus, deprauatis, & quasi deficiente industria degenerantibus à bonis exemplaribus.* ἵστασθαι *quoque repone pro* ἠτλᾶσθαι *ex Eusebio. Sed & alia quædam inde transtulimus, mirifice deprauata, & in quibus olim emendandis quanquam coniecturis verum pœne eramus assecuti, tamen codici Eusebiano maluimus omnia accepta ferre. quippe hoc tutius.*

566. 15. Prius elanguescentibus radiis.] *Scribendum* ὥσπερ αὐγῇ βουλομένοις. *legebatur* ἀχμῇ, *quod in* αἰχμὴν *cuspidem mutarat Naogeorgus, & in securim Ferronus interpres, & ridiculam fecerant sententiam, atque hunc miror Eusebij locum, quem citat, non contulisse cum codice Plutarchiano. Sen-*

ſus verus ita habet: Sicut (inquit) nimis remotam rem in-tuentibus neceſſe eſt prius viſus radios euaneſcere, quam perfecte videant: ita in ipſa temporis conſideratione eius notitia nos effugit. reliqua etiam monſtroſe erant corrupta.

567. 2. Extra templa degentes.] ἔξω διατρίβοντας. *nimirum extra templa domi ſuæ priuatim degentes. legebatur in Aldino* ἐξώδια τείβοντας. *itaq; illa multa mendorum millia ſubtulit corrector, vt hoc præterierit. quod interpretes in iocularia vt inciderent, errorem fecit. Vertit enim exodia terentes alter, exitum ſibi procurantes vere decepti à ſe aut librario fallacia compoſitionis ac diuiſionis. Tertia ſurſum linea* Ἴηιος *ſcribendum pro* Ἴηλος, *quod nihil eſt. Sagittarium, hoc eſt, Apollinem,* Ἰήιον *vocari, vel ex Suidæ collectaneis diſci potuit. vide Euſtathium in Iliad. o. ad verſum 365.*

Ὣς ῥα σὺ ἤϊε φοῖβε πολὺν κάματον καὶ ὀϊζύν.

Notum eſt ἴος, ἴη, *&c. ſolum ſignificare: neq; noſtrum eſt id multis coactis exemplis docere. Locus Homeri eſt Iliad. δ. 141. de ſaucio in confuſione fœderis Menelao.*

Ὡς δ᾽ ὅτε τίς τ᾽ ἐλέφαντα γυνὴ φοίνικι μιήνῃ.

566. 15. Rurſumque ſeipſum diſſipet.] ἅμα σπᾶσιν. *verba hæc non cohærent, neq; mendo carent. Refutat autem ea, quæ ſupra diſputabantur de Apollinis in ignem, & alias res mutationibus fatalibus, ob quas etiam Dionyſius diceretur. pro* κατατείνοντας εἰσὶ καὶ *legerim libenter* καὶ κατατείνοντος εἰς. τούτῳ τὰ εἰ τὰ ὅλα.] *Sic legendum, non* τούτῳ. *Sed &* συμπηγνυμένη διαχεομένη *non ſunt recti, verum tertij caſus. Sub finem* φωνὴ φιλοσοφίαν.] *confuſa hæc ſunt, & (vt puto) manca.*

AB AVTORE ADIECTA.

Fol. 701. Verſ. 27. Verſus non ſunt integri. mox Apollini iraſci.] *lego* ἐπιλήψεται ὅ τῷ Ἀπόλλωνι χαλεπ. *Verſus autem ſunt Aeſchyli, & extant in fine 2.* πολιτειῶν *Platonis Quod autem*

autem dicitur de ſacrificiis tibia carentibus, id autor noſter Minoi, acceptum fert in ſalutaribus præceptis.

27.36. Aëris quandam purgationem.] ἀέρος τινὰ κάθαρσιν. & τῷ πυρώδει, *legendum duxi, & ſcriptum coniecturam meam comprobare deinde comperi.*

28.36. Non copia auri.] *Videtur mihi dialogiſmus eſſe cuiuſdam opulentum ob diuitias prædicantis beatum, & grauiter reſpondentis diuitis. Melius autem ſic expreſſiſſem: Te copia auri gaudere, haud iſtos decet. Poſteriores ſenarij ſunt mutili.*

Fol. 703. *Verſ. 16. Condimentum enim animi ſunt ſalubria dicta atque præcepta.*

FINIS ANNOTATIONVM
Tomi primi.

RERVM

RERVM ET VERBORV[M] IN HAC PRIMA PARTE MORAlium Plutarchi memorabilium, Index Alphabeticus.

A.

affe-

arca

C

chirur

forma

im

M

militar

pom-

pud

silentij

ſponſi

T

X tena-

viti

F I N I S.

AVTHORVM QVI IN HAC PRIMA PARTE NOMINATIM citantur, Catalogus Alphabeticus.

FINIS.

1 L&N. de Dominica fs 12 tanto tempore

Sigllitus
2 L&N. Sapientiam fs 12 ~~Vatus~~
Dom 1. M. in laud et M.

24. s. Melliti Ep. Dx. Sell. Fidelis Ep. de
sequ. Com: præl: ac Domi: d.
9. 5. Ps. in Dieque et
Officii Defft

Ruß

ac D.

§ 4. Festu

d. 1. maj

Adaperiat.

de segu. Com. pr

Indulge

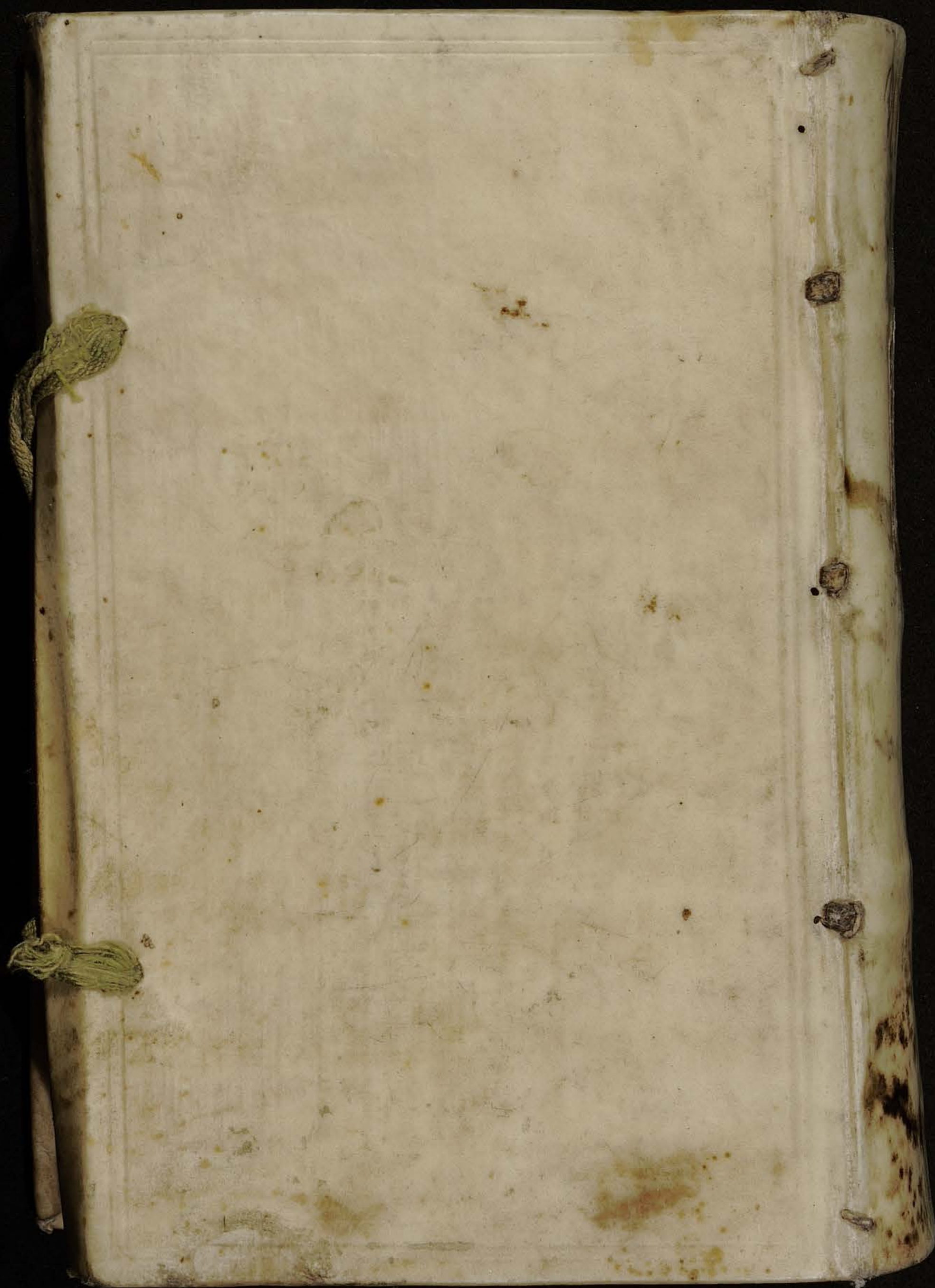
5. Ss. Claudi et Soc

Fratres. Com. un. Lect

Attiliana. In 2. Vesp.

...uis 3^a
...p. Com.
...cum Suffr.
... Suffr.
...ni Cl. sed. Lin.
...laud Suffr. vesp. a Cap.
Com. prae. cum Suffr.
Justus.
...esp. desegn. Com. prae. ac S. Br...
...is et Theclae V.
... S. Galli Abb. os. Lin Justus. etc.

PLVTARCHI
Moralia

